

มหาวิทยาลัย
เกษตรศาสตร์
คณะมนุษยศาสตร์

วารสาร มนุษยศาสตร์วิชาการ

ปีที่ 29 ฉบับที่ 1 (มกราคม-มิถุนายน 2565)

ISSN 2673-0502 (ออนไลน์)

มหาวิทยาลัย
เกษตรศาสตร์
คณะมนุษยศาสตร์

วารสารมนุษยศาสตร์วิชาการ

ปีที่ 29 ฉบับที่ 1 (มกราคม-มิถุนายน 2565)

ISSN 2673-0502 (ออนไลน์)

บรรณาธิการ
รัตน์พล ชื่นคำ

**KASETSART
UNIVERSITY**

FACULTY OF HUMANITIES

Manutsayasad Wichakan

Volume 29 Number 1 (January - June 2022)

ISSN 2673-0502 (Online)

Editor

Rattanaphon Chuenka

ที่ปรึกษากองบรรณาธิการ:

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.รงรบ รื่นบรรเทิง

คณบดีคณะมนุษยศาสตร์
มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

บรรณาธิการ:

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.รัตนพล ชื่นคำ

มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

กองบรรณาธิการวารสารมนุษยศาสตร์วิชาการ:

ศาสตราจารย์เกียรติคุณ ดร.กุสุมา รัชมณี

มหาวิทยาลัยศิลปากร

ศาสตราจารย์กิตติคุณ ดร.ชลดา เรืองรักษ์ลิขิต

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ศาสตราจารย์กิตติคุณ ดร.ศิริพร ณ ถลาง

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ศาสตราจารย์เกียรติคุณ ดร.สดชื่น ชัยประสาธน์

มหาวิทยาลัยศิลปากร

ศาสตราจารย์กิตติคุณ ดร.อมรา ประสิทธิ์รัฐสินธุ์

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ศาสตราจารย์เกียรติคุณกุลวดี มกรภิรมย์

มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

ศาสตราจารย์เกียรติคุณ นายแพทย์พูนพิศ อมาตยกุล

มหาวิทยาลัยมหิดล

ศาสตราจารย์กิตติคุณสุกัญญา สุจนายา

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ศาสตราจารย์ ดร.เทิดชาย ช่วยบำรุง

สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์

ศาสตราจารย์ ดร.นรภฤต วันตะเมล์

มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

ศาสตราจารย์พรรัตน์ ดำรุง

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

รองศาสตราจารย์ ดร.นันทนัย ประสานนาม

มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

รองศาสตราจารย์ ดร.บุญยจีรา ชिरเวทย์

มหาวิทยาลัยศิลปากร

รองศาสตราจารย์ ดร.สรณัฐ ไตลังคะ

มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

รองศาสตราจารย์ ดร.สรบุศย์ รุ่งโรจน์สุวรรณ

มหาวิทยาลัยแม่ฟ้าหลวง

รองศาสตราจารย์ ดร.สุมาลี มหณรงค์ชัย

มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ณิชา วัฒนวรกิจกุล

มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.นัทธินัน นาถประทาน

มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ธัญวรัญญ์ กอบศิริธีรวัรา

มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

อาจารย์ ดร.คเชนทร์ ตัญศิริ

มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

อาจารย์ ดร.ศิริพร เลิศไพศาลวงศ์

มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

Professor Adrian Vickers

University of Sydney,
Australia

Professor Michael Gardiner

University of Warwick,
United Kingdom

Professor Peter A. Jackson

Australian National University,
Australia

Professor Sharmani Patricia Gabriel

University of Malaya, Malaysia

บรรณาธิการจัดการ:

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.นัทธินันท์ นาถประทาน

มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

ผู้ช่วยบรรณาธิการจัดการ:

ผาณิตา ชัยดิเรก

สุภาภรณ์ ไชยภักดิ์

สถานที่ติดต่อ:

กองบรรณาธิการวารสารมนุษยศาสตร์วิชาการ

คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

50 ถนนงามวงศ์วาน แขวงลาดยาว เขตจตุจักร กรุงเทพฯ 10900

โทรศัพท์: 0-2579-5566-8 ต่อ 1200

โทรสาร: 0-2561-3485

เว็บไซต์: <https://so04.tci-thaijo.org/index.php/abc>

ศิลปกรรม:

โชติรส เกตุแก้ว

ภาพปก:

ปราสาทคลิฟเดน เมืองคลิฟเดน เขตคอนเนมารา

มณฑลเคาน์ตี กาลเวย์ ประเทศไอร์แลนด์

สร้างขึ้นใน ค.ศ. 1818 ในรูปแบบกอธิกใหม่

เจ้าของคือ จอห์น ดาร์ซี่

Members of the Advisory Board:

Assistant Professor Thongrob Ruenbanthoeng,
Ph.D.

Dean, Faculty of Humanities,
Kasetsart University

Editor in Chief:

Rattaphon Chuenka, Ph.D.

Assistant Professor,
Kasetsart University

Members of the Editorial Board:

Kusuma Raksamanee, Ph.D.

Professor Emeritus,
Silpakorn University

Cholada Ruengruglikit, Ph.D.

Professor Emeritus,
Chulalongkorn University

Siraporn Nathalang, Ph.D.

Professor Emeritus,
Chulalongkorn University

Sodchuen Chaiprasathna, Ph.D.

Professor Emeritus,
Silpakorn University

Amara Prasithrathsint, Ph.D.

Professor Emeritus,
Chulalongkorn University

Kulwadee Makarabhirom

Professor Emeritus,
Kasetsart University

Poonpit Amatyakul

Professor Emeritus,
Mahidol University

Sukanya Sujachaya

Professor Emeritus,
Chulalongkorn University

Therdchai Choibamroong, Ph.D.

Professor, National Institute of
Development Administration

Nottakrit Vantamay, Ph.D.

Professor,
Kasetsart University

Pornrat Damrhung

Professor,
Chulalongkorn University

Natthanai Prasannam, Ph.D.

Associate Professor,
Kasetsart University

Boonjeera Chiravate, Ph.D.

Associate Professor,
Silpakorn University

Soranat Tailanga, Ph.D.

Associate Professor,
Kasetsart University

Sorabud Rungrojsuwan, Ph.D.

Associate Professor,
Mae Fah Luang University

Sumalee Mahanarongchai, Ph.D.

Associate Professor,
Thammasat University

Nitchaya Wattanavorakijkul. Ph.D.

Assistant Professor,
Kasetsart University

Natchanan Natpratan, Ph.D.	Assistant Professor, Kasetsart University
Ranwarat Kobsirithiwara, Ph.D.	Assistant Professor, Kasetsart University
Kachen Tansiri, Ph.D.	Lecturer, Kasetsart University
Siriporn Lertpaisarnwong, Ph.D.	Lecturer, Kasetsart University
Adrian Vickers, Ph.D.	Professor, University of Sydney, Australia
Michael Gardiner, Ph.D.	Professor, University of Warwick, United Kingdom
Peter A. Jackson, Ph.D.	Professor, Australian National University, Australia
Sharmani Patricia Gabriel, Ph.D.	Professor, University of Malaya, Malaysia

Managing Editor:

Natchanan Natpratan, Ph.D.	Assistant Professor, Kasetsart University

Assistant Managing Editors:

Phanita Chaidirek
Supaporn Chaiyabhat

Editorial Address:

Manutsayasat Wichakan,
Faculty of Humanities, Kasetsart University
50 Ngam Wong Wan Rd., Lat Yao, Chatuchak,
Bangkok 10900, THAILAND
Telephone: 0-2579-5566-8 # 1200
Fax: 0-2561-3485
Website: <https://so04.tci-thaijo.org/index.php/abc>

Design and Artwork:

Chotirot Ketkaeo

Cover:

Clifden Castle, Cliden, Connemara
region of County Galway, Ireland.
It was built c. 1818 for John D'Arcy in the Gothic Revival Style

วารสารมนุษยศาสตร์วิชาการ

วารสารมนุษยศาสตร์วิชาการเป็นวารสารวิชาการราย 6 เดือน (2 ฉบับต่อปี) คือ ฉบับที่ 1 มกราคม-มิถุนายน และฉบับที่ 2 กรกฎาคม-ธันวาคม

คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ โดยกองบรรณาธิการวารสารมนุษยศาสตร์วิชาการ จัดพิมพ์วารสารนี้เพื่อส่งเสริมให้คณาจารย์ นักวิจัย นักวิชาการ นิสิต นักศึกษาและผู้สนใจได้ศึกษาค้นคว้าวิจัยและเผยแพร่ผลงานวิชาการ ตลอดจนได้แลกเปลี่ยนความคิดเห็นทางวิชาการทางด้านมนุษยศาสตร์และศาสตร์อื่นที่เกี่ยวข้อง

กองบรรณาธิการวารสารมนุษยศาสตร์วิชาการยินดีรับต้นฉบับผลงานวิชาการที่เป็นบทความวิจัย (research article) บทความวิชาการที่ไม่ใช่งานวิจัย (non-research academic article) บทความปริทรรศน์ (review article) หรือบทวิจารณ์หนังสือ (book review) ซึ่งเขียนเป็นภาษาไทยหรือภาษาอังกฤษ เนื้อหาของบทความต้องเกี่ยวกับสาขาวิชามนุษยศาสตร์หรือสาขาวิชาอื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง อาทิ ภาษา ภาษาศาสตร์ การเรียนการสอนภาษา การแปล วรรณคดี คติชนวิทยา ศิลปะการแสดง ปรัชญาและศาสนา สื่อสารมวลชน ดนตรี ศิลปะและการท่องเที่ยว

บทความที่ส่งมาเพื่อพิจารณาตีพิมพ์ต้องไม่เคยตีพิมพ์ในวารสารวิชาการฉบับใดมาก่อน เว้นแต่เป็นการปรับปรุงจากผลงานที่ได้เสนอในการประชุมวิชาการและต้องไม่อยู่ระหว่างการพิจารณาของวารสารอื่น

บทความที่ส่งมาเพื่อพิจารณาตีพิมพ์ทุกบทความจะต้องผ่านการกลั่นกรองคุณภาพแบบไม่เปิดเผยตัวตนสองทาง (double-blind review) โดยผู้ทรงคุณวุฒิในสาขานั้นหรือสาขาที่เกี่ยวข้องอย่างน้อย 3 คน ผลการพิจารณาจากกองบรรณาธิการถือเป็นที่สุด

เมื่อพิจารณาเสร็จสิ้นแล้ว กองบรรณาธิการจะประสานกับผู้เขียนเพื่อให้แก้ไขต้นฉบับและส่งกลับไปที่กองบรรณาธิการภายในกรอบเวลาที่กำหนด

ผู้ส่งบทความกรุณาส่งต้นฉบับบทความตามช่องทางและรูปแบบที่กำหนดไว้ในข้อแนะนำในการส่งบทความ (กรุณาดูรายละเอียดท้ายเล่มหรือเว็บไซต์ของวารสาร <https://so04.tci-thaijo.org/index.php/abc>)

ข้อคิดเห็นใดๆ ที่ปรากฏในวารสารเป็นของผู้เขียนแต่ละคน คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์และกองบรรณาธิการไม่จำเป็นต้องเห็นพ้องด้วยและไม่ถือว่าเป็นความรับผิดชอบของคณะมนุษยศาสตร์และกองบรรณาธิการ

ลิขสิทธิ์บทความของผู้เขียนและของคณะมนุษยศาสตร์ ซึ่งได้รับการสงวนสิทธิ์ตามกฎหมาย การตีพิมพ์จะต้องได้รับอนุญาตจากผู้เขียนและกองบรรณาธิการ วารสารมนุษยศาสตร์วิชาการ โดยตรงเป็นลายลักษณ์อักษร

About the *Manutsayasat Wichakan*

The Manutsayasat Wichakan is a biannual academic journal, published in two issues each year: the January-June issue, and the July-December issue.

Through the publication of this journal, the Editorial Board of the Faculty of Humanities, Kasetsart University, aims to promote distinguished works of lecturers, researchers, academics, students, and any interested individuals, and to encourage knowledge exchange in humanities and related disciplines.

The Editorial Board welcomes submissions of the following manuscripts, either in Thai or in English: research articles, non-research academic articles, review articles, or book reviews. Each contribution must address issues in humanities or related disciplines, such as language studies, linguistics, language learning and teaching, translation, literature, folklore, performing arts, philosophy and religion, mass communication, music, arts, and tourism.

The submitted manuscripts must not have been published in any other academic journals, or be under the consideration of any other academic journals. Conference articles that have been revised specifically for publication, however, are eligible.

Each submitted manuscript will be double-blind reviewed by at least three experts. The decision of the Editorial Board is final.

In the case of successful submission, the Editorial Board will inform the author of any changes or revisions that have to be made. The author then needs to edit the manuscript and send it back to the Editorial Board within an agreed timeframe.

The author should submit the manuscript in the APA format through the journal's website – <https://so04.tci-thaijo.org/index.php/abc>

The opinions apparent in each published article are strictly of its respective author; the Faculty of Humanities, Kasetsart University, and the Editorial Board do not necessarily agree with and hold no responsibility to such opinions.

All rights to the articles published in this journal belong to the authors and the Faculty of Humanities, and are under the protection of the laws. Reproduction of the content in any form requires direct, written permissions from the author of each article and the Faculty of Humanities.

ถ้อยแถลงจากบรรณาธิการ

วารสารมนุษยศาสตร์วิชาการ ปีที่ 29 ฉบับที่ 1 (มกราคม-มิถุนายน 2565) เป็นฉบับที่มีความเปลี่ยนแปลงหลายประการ คือเปลี่ยนบรรณาธิการและกองบรรณาธิการชุดใหม่ เปลี่ยนรูปแบบการเผยแพร่จากการตีพิมพ์เล่มและเผยแพร่ออนไลน์เป็นรูปแบบออนไลน์ทั้งหมด เพื่อให้บริการผู้อ่านได้อย่างกว้างขวาง ช่วยในการสืบค้นและอ้างอิงได้อย่างสะดวกรวดเร็ว และช่วยลดการใช้ทรัพยากรกระดาษ ทว่า สิ่งที่ยังคงไม่เปลี่ยนแปลงคือการดำเนินงานของวารสารมนุษยศาสตร์วิชาการที่ยังคงความเข้มข้นและเป็นไปตามเกณฑ์มาตรฐานคุณภาพวารสารวิชาการของศูนย์ดัชนีการอ้างอิงวารสารไทย (TCI)

ท่ามกลางสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19) นักวิชาการด้านมนุษยศาสตร์ยังคงผลิตผลงานวิชาการอย่างต่อเนื่องไม่ขาดสาย วารสารมนุษยศาสตร์วิชาการฉบับนี้มีบทความวิจัยและบทความวิชาการที่มาจากหลากหลายสาขาวิชา ทั้งด้านวรรณคดี คติชนวิทยา วัฒนธรรมศึกษา ภาษา ภาษาศาสตร์ การเรียนการสอนภาษา ดนตรี การท่องเที่ยว และนิเทศศาสตร์ รวม 17 บทความ ประกอบด้วยบทความวิจัย 14 เรื่อง และบทความวิชาการ 3 เรื่อง

บทความวิจัยด้านวรรณคดีประกอบด้วย “A Portrayal of Power Relations and Aetionormativity in Diana Wynne Jones’s Chrestomanci Series” ของ Yada Sattarujawong และ Narathip Thummawongsa “Disjunctive Palimpsest: Tracing the French Detective in Postcolonial Laos” ของ Panida Boonthavevej “บาดแผลสงครามเวียดนามของคนเวียดนามชนชั้นกลางเลือดผสมในบันทึกความทรงจำเรื่อง *The Unwanted* ของเกียน เหวงวียน” ของจิรัฐภูมิ กิจการุณ และ “แนวคิดและกลวิธีการเฉลิมพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช ในทศชาติคำฉันท์” ของปัทมาภรณ์ ผ่องแผ้ว และอาทิตย์ ชีรวณิชชกุล

บทความวิจัยด้านคติชนวิทยาและวัฒนธรรมศึกษาประกอบด้วย “พระโพธิสัตว์ในฐานะกษัตริย์: การทดสอบและวิธีจัดการ” ของบารนี บุญทรง “การศึกษาลัทธิและความเชื่อของชาวจ้วงที่ปรากฏในเพลงพื้นบ้านเหลียวเกอ อำเภอมิ่งแก้ว เมืองไปเซอ เขตปกครองตนเองกวางสีจ้วง สาธารณรัฐประชาชนจีน” ของ Yang Yani Truong Thi Hang ชวน เพชรแก้ว และประจักษ์ สายแสง และ “การปรับตัวและต่อร่องทางวัฒนธรรมของคริสตชนบ้านซ่งแย้ ตำบลคำเตย อำเภอไทยเจริญ จังหวัดยโสธร” ของธีระพงษ์ มีโรสง

บทความวิจัยด้านภาษา ภาษาศาสตร์ และการเรียนการสอนภาษาประกอบด้วย “คำซ้อนในภาษาไทยใหญ่: กรณีศึกษาพื้นเมืองแสนหวี ฉบับหอคำเมืองใหญ่” ของภคภต เทียมทัน “ถ้อยคำแสดงการเป็นผู้ฟังในภาษาไทยกับปัจจัยสถานภาพ: กรณีศึกษาการสนทนาระหว่างครูกับนักเรียนจากฐานข้อมูล Mister O Corpus” ของนริศรา หาสนาม และณัฐพร พานโพธิ์ทอง “อุดมการณ์เกี่ยวกับ ‘คนพม่า’ ในความเรียงของนักเรียนพื้นที่ชายแดนไทย-เมียนมา: การศึกษาตามแนววาทกรรมวิเคราะห์เชิงวิพากษ์” ของวิสันต์ สุขวิสิทธิ์ และอัญชิตา ทิพรัตน์ และ “ความคิดเห็นของนักศึกษาต่างชาติที่มีต่อหลักสูตรการสอนวิชาภาษาไทยพื้นฐาน: กรณีศึกษานักศึกษาชาวจีน มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต” ของกนกพรรณ ธรรมสถิตย์สุข

บทความวิจัยด้านดนตรี ได้แก่ “การศึกษาเนื้อหาการสอนเปียโนสำหรับนักเรียนเปียโนระดับชั้นกลาง ช่วงอายุ 8-12 ปี” ของนิอร เตรตันชัย

บทความวิจัยด้านการท่องเที่ยว ได้แก่ “การศึกษากิจกรรมท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวในชุมชนคลองรางจระเข้ อำเภอเสนา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา” ของธิพร แสงพิรุณ รุ่งนภา เลิศพัชรพงศ์ และอังคิรีสา แสงจำนงค์

บทความวิจัยด้านนิเทศศาสตร์ ได้แก่ “วิเคราะห์รูปแบบและเนื้อหาของการตลาดเชิงเนื้อหาผ่านสื่อสังคมออนไลน์ที่ส่งผลต่อความภักดีต่อแบรนด์เครื่องสำอางไทย” ของสุปรียา พัฒนพงศ์ธร และศรัณย์ธร ศศิธนากรแก้ว

บทความวิชาการ 3 เรื่อง ด้านนิเทศศาสตร์และการเรียนการสอนภาษาประกอบด้วย “การประเมินเสรีภาพสื่อมวลชนไทย: ข้อควรพิจารณาและแนวทางรายงานผลการศึกษาขององค์กรสื่อนานาชาติ” ของวัชร จิรจิตติกาลกิจ “แนวทางการสอนคำเสริมภาษาไทยในฐานะภาษาที่สองตามแนวคิดการจัดการเรียนรู้แบบเน้นภาระงาน (Task based Learning) และแบบร่วมมือ (Cooperative Learning)” ของสุนหา เขียนนิล และ “The Reconceptualization of Learning English between Native and Non-Native English-Speaking Teachers through the Lenses of Post-Colonialism for EMI Policy in Thailand” ของ Chatuporn Insuwan

บทความทั้ง 17 เรื่องแสดงให้เห็นถึงความหลากหลายของการศึกษาค้นคว้าด้านมนุษยศาสตร์และศาสตร์อื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง เป็นประโยชน์ต่อการศึกษาเฉพาะสาขา การศึกษาแบบบูรณาการเชื่อมโยงและการศึกษาเปรียบเทียบต่างสาขา

(ค)

ขอเชิญทุกท่านเปิดอ่านวารสารมนุษยศาสตร์วิชาการรูปแบบออนไลน์ด้วยความเพลิดเพลินใจ หวังว่าวารสารมนุษยศาสตร์วิชาการฉบับนี้จะเป็นเสมือน “ปราสาทแห่งปัญญา” ให้ผู้สนใจใคร่รู้วิชาการด้านมนุษยศาสตร์ได้แวะเวียนมาชื่นชม พิจารณาหาคำใคร่ครวญ เพื่อสร้างรากฐานของวิทยาการให้เป็นปรากฏการณ์คุ้มภัยและป้องกันข้าศึกคืออวิชาทั้งปวง

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.รัตนพล ชื่นคำ
บรรณาธิการ

สารบัญ Content

หน้า

เรื่องจากปก Cover Story

A Portrayal of Power Relations and Aetonormativity in Diana Wynne Jones's Chrestomanci Series

1

ความสัมพันธ์เชิงอำนาจและบรรทัดฐานของผู้ใหญ่ในวรรณกรรมชุด Chrestomanci
ของ Diana Wynne Jones

Yada Sattarujawong

ญดา สัตตะจุจางษ์

Narathip Thummawongsa

นราธิป ธรรมวงศา

บทความวิจัยและวิทยานิพนธ์ Research articles and Thesis

Disjunctive Palimpsest: Tracing the French Detective in Postcolonial Laos

25

การศึกษาเปรียบเทียบอาชญาวิทยาชุดสิริ ไพนูน ของคอลิน คีตเทอร์ลิลล์
กับอาชญาวิทยาชุดจูลส์ เมเกิร์ต ของฌอร์ฌ ซีมง

Panida Boonthavevej

พนิดา บุญทวีเวช

บาดแผลสงครามเวียดนามของคนเวียดนามชนชั้นกลางเลือดผสม ในบันทึกความทรงจำเรื่อง *The Unwanted* ของเกียน เหวงวียน

50

Vietnam War Trauma of Mixed-Blood Bourgeois Vietnamese in Kien Nguyen's
The Unwanted

จิรวุฒิ กิจการณ

Jirawut Kitkarul

แนวคิดและกลวิธีการเฉลิมพระเกียรติ

69

พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดชในทศชาติคำฉันท์

The Concepts and Techniques to Eulogize King Rama IX in *Thotsachat Khamchan*

ปัทมาภรณ์ ผ่องแผ้ว

Patthamaporn Phongpheaw

อาทิตย์ ชีรวณิชกุล

Arthid Sheravanichkul

พระโพธิสัตว์ในฐานะกษัตริย์: การทดสอบและวิถีจัดการ

103

Bodhisattva as Kings: His Tests and Management

บาร์นี บุญทรง

Baranee Boonsong

การศึกษาลัทธิและความเชื่อของชาวจ้วงที่ปรากฏในเพลงพื้นบ้านเหลียวเกอ
อำเภอผิงกัว เมืองไป่เซ่อ เขตปกครองตนเองกวางสีจ้วง สาธารณรัฐประชาชนจีน

123

The Study of the Doctrine and Belief of Zhuang People in Liao Songs of
Pingguo District, Baise City, Guangxi Province, China

Yang Yani

Truong Thi Hang

ชาน เพชรแก้ว

Chuan Petkaew

ประจักษ์ สายแสง

Prachacksha Saisang

การปรับตัวและต่อรองทางวัฒนธรรมของคริสตชนบ้านซ่งแย้
ตำบลคำเตย อำเภอไทยเจริญ จังหวัดยโสธร

149

An Adaptation and Cultural Negotiation of Christian in Ban Songyae
Kham Toei Sub-district, Thai Charoen District, Yasothon Province

ธีระพงษ์ มีไธสง

Theerapong Meethaisong

คำซ้อนในภาษาไทยใหญ่: กรณีศึกษาพื้นเมืองแสนหวี ฉบับหอคำเมืองใหญ่

167

Synonymous Compound Words in Shan Language: The Case Study of Hsenhwi Chronicles (Mong Yai's Version)

ภกภต เตียมตัน

Pakapot Thiamthan

**ถ้อยคำแสดงการเป็นผู้ฟังในภาษาไทยกับปัจจัยสถานภาพ:
กรณีศึกษาการสนทนาระหว่างครูกับนักเรียนจากฐานข้อมูล Mister O Corpus**

189

Backchannels in Thai and the Effects of Status: A Case Study of Conversations between Teachers and Students from the Mister O Corpus

นริศรา হাসনাম

Narisra Hasanam

ณัฐพร พานโพธิ์ทอง

Natthaporn Panpothong

**อุดมการณ์เกี่ยวกับ “คนพม่า” ในความเรียงของนักเรียนพื้นที่ชายแดนไทย-เมียนมา:
การศึกษาตามแนวทางทฤษฎีวิเคราะห์เชิงวิพากษ์**

218

Ideology of Burmese in High School Students' Essays: A Critical Discourse Analysis

วิสันต์ สุขวิสิทธิ์

Wison Sukwisith

อัญชิตา ทิพรัตน์

Anchida Tipparat

**ความคิดเห็นของนักศึกษาต่างชาติที่มีต่อหลักสูตรการสอนวิชาภาษาไทยพื้นฐาน:
กรณีศึกษานักศึกษาชาวจีน มหาวิทยาลัยบูรพาจันทบุรี**

239

The Opinions of Foreign Students on the Basic Thai Language Curriculum: A Case Study of Chinese Students in Dhurakij Pundit University

กนกพรรณ ธรรมสถิตยัสุข

Kanokphan Thamsatitsuk

การศึกษาเนื้อหาการสอนเปียโนสำหรับนักเรียนเปียโนระดับชั้นกลาง
ช่วงอายุ 8-12 ปี

256

Piano Pedagogy Content for Intermediate Students at Age 8-12

น็อร เตรัตนชัย

Nion Tayrattanachai

การศึกษากิจกรรมท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยว
ในชุมชนคลองรางจระเข้ อำเภอเสนา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

274

The Study of Creative Tourism Activities for Promoting
the Rangchorake Canal Community in Sena District,
Phranakhon Sri Ayutthaya Province

ธิรพร แสงพิรุณ

Thiraporn Sangpiroon

รุ่งนภา เลิศพัชรพงศ์

Rungnapa Lertpatcharapong

อังคิรีสา แสงจำนงค์

Aunkrisa Sangchumnong

วิเคราะห์รูปแบบและเนื้อหาของการตลาดเชิงเนื้อหาผ่านสื่อสังคมออนไลน์
ที่ส่งผลต่อความภักดีต่อแบรนด์เครื่องสำอางไทย

295

The Analysis the Patterns and Contents in Content Marketing through Social Media
Platforms which Effected Brand Loyalty towards Thai Cosmetic Brands

สุปรียา พัฒนพงศ์ธร

Supriya Pattanapongtorn

ศรัณย์ธร ศศิธนากรแก้ว

Saranthorn Sasithanakornkaew

บทความวิชาการ

Non-research academic articles

การประเมินเสรีภาพสื่อมวลชนไทย: ข้อควรพิจารณาและแนวทางรายงาน
ผลการศึกษาขององค์กรสื่อนานาชาติ

321

Thai Press Freedom Evaluation: Issues under Consideration and Guidelines for
Reporting International Media Organizations Survey

วัชร จิรจิตติกาลกิจ

Vachara Jirathitikarnkij

แนวทางการสอนคำเสริมภาษาไทยในฐานะภาษาที่สอง
ตามแนวคิดการจัดการเรียนรู้แบบเน้นภาระงาน (Task based Learning)
และแบบร่วมมือ (Cooperative Learning)

352

The Guidelines for Teaching Thai Particles as a Second Language
on the Concept of Task-Based and Cooperative Learning Management

สุมนา เขียนนิล

Sumana Kheannil

The Reconceptualization of Learning English between Native and Non-Native
English-Speaking Teachers through the Lenses of Post-Colonialism for
EMI Policy in Thailand

367

การตีความใหม่เกี่ยวกับการเรียนรู้ภาษาอังกฤษ

ระหว่างครูเจ้าของภาษากับครูที่ไม่ใช่เจ้าของภาษาผ่านมุมมองหลังอาณานิคม
เพื่อกำหนดนโยบายการใช้ภาษาอังกฤษเพื่อเป็นสื่อกลางในการสอนในประเทศไทย

Chatuporn Insuwan

จตุพร อินทร์สุวรรณ

A Portrayal of Power Relations and Aetonormativity in Diana Wynne Jones's Chrestomanci Series^{*}

Received: 8 November 2021

Revised: 8 April 2022

Accepted: 18 April 2022

Yada Sattarujawong^{**}

Narathip Thummawongsa^{***}

The growing interest in and the expanding market of children's literature have established the genre as a major part of the publishing business. In the academic realm, scholars have applied existing literary and cultural theoretical concepts to the study of children's literature to formulate a specific literary theory for the field. Attempts have also been made to understand its narratological methods and functions. However, the general application of existing theoretical perspectives onto the works of children's literature, so far, has not focused on their socio-ideological influences.

This research paper specifically draws on the existing modalities of power and ideology conceptualized by Michel Foucault and Maria Nikolajeva's concept of 'aetonormativity' to examine the relations of power between adult and child protagonists in Diana Wynne Jones's Chrestomanci series. Repression and subversion of power are portrayed through adult and child characters in Jones'

Research Article

Abstract

Keywords

aetonormativity;
children's literature;
ideology;
power relations;
Diana Wynne Jones

^{*} This article is a part of the author's doctoral dissertation entitled "A Portrayal of Power Relations and Aetonormativity in Diana Wynne Jones' Chrestomanci Series", English Program, Faculty of Humanities, Srinakharinwirot University

^{**} Ph.D. candidate, English Program, Faculty of Humanities, Srinakharinwirot University, e-mail: yada.nade@g.swu.ac.th

^{***} Lecturer, English Program, Faculty of Humanities, Srinakharinwirot University, e-mail: narathip@g.swu.ac.th

fantasy works for children and are represented throughout the development of Jones' fantasy novels series consisting of seven books written from 1977 to 2006. The portrayal of adult villains' influence and the manipulative use of power calls for a deconstructive view toward adults who refuse the position of righteous authority, in contrast to a representation of children who, as in most fantasy works, are subsumed under the influence of ideologies and the authority of adults. A study of this role reveals the use of children's literature as an ideological platform to support children's growth into adulthood. The texts communicate the importance of self- recognition and the ability to be critical of the adult counterpart. This role reversal and ideological reading reveal an alternative critical perspective on the tendency of texts for children which are normally created under the concept of adult's normativity.

ความสัมพันธ์เชิงอำนาจและบรรทัดฐานของผู้ใหญ่ ในวรรณกรรมชุด Chrestomanci ของ Diana Wynne Jones*

Received: 8 November 2021

Revised: 8 April 2022

Accepted: 18 April 2022

ญดา สัตตะจุจางษ์**
นราธิป ธรรมวงศา***

วรรณกรรมเยาวชนแฟนตาซีเป็นงานเขียนที่ได้รับความนิยมแพร่หลายในปัจจุบัน ในแวดวงวิชาการ การศึกษาส่วนใหญ่ใช้ทฤษฎีการศึกษาวรรณกรรมด้านศาสตร์การเล่าเรื่อง การนำมุมมองด้านสังคมวัฒนธรรมมาศึกษายังไม่ปรากฏแพร่หลาย

บทความวิจัยฉบับนี้นำเสนอแนวคิดความสัมพันธ์เชิงอำนาจและการสร้างบรรทัดฐานของสังคมตามแนวของมิเชล ฟูโกต์ (Michel Foucault) และแนวคิดของมาเรีย นิโคลาเจวา (Maria Nikolajeva) ซึ่งเสนอให้เราอ่านวรรณกรรมสำหรับเด็กโดยตั้งข้อสังเกตถึงลักษณะบรรทัดฐานทางสังคมที่ถูกกำหนดโดยความเป็นผู้ใหญ่มาศึกษาความสัมพันธ์เชิงอำนาจระหว่างตัวละครผู้ใหญ่กับเด็กในวรรณกรรมชุดเครสโตแมนซี (Chrestomanci) ของไดอาน่า ไวน์ โจนส์ (Diana Wynne Jones) ซึ่งตีพิมพ์ระหว่างปี 1977 ถึงปี 2006 ผลวิจัยพบว่าบรรทัดฐานทางสังคมของผู้ใหญ่วัฒนาความสัมพันธ์เชิงอำนาจระหว่างตัวละครผู้ใหญ่กับเด็กได้อาณัติซึ่งปรากฏทั่วไปในงานวรรณกรรมสำหรับเด็ก อนาคตความมหัศจรรย์ทำหน้าที่สลับบทบาทระหว่างผู้ใหญ่กับเด็ก โดยกำหนดให้ตัวละครผู้ใหญ่ชั่วร้ายสูญเสียอำนาจและให้เด็กได้ใช้อำนาจ การอ่านด้วยวิธีนี้หรือสร้างเปิดเผยให้เห็นถึงรูปแบบการใช้อำนาจและการต่อรองทางอำนาจของตัวละครผู้ใหญ่และเด็กในงานเขียนสำหรับเด็ก

บทความวิจัย

บทคัดย่อ

คำสำคัญ

บรรทัดฐานของผู้ใหญ่;
วรรณกรรมเยาวชน;
อุดมการณ์;
ความสัมพันธ์เชิงอำนาจ;
ไดอาน่า ไวน์ โจนส์

* บทความนี้เป็นส่วนหนึ่งของปริญญาณิพนธ์เรื่อง “ความสัมพันธ์เชิงอำนาจและบรรทัดฐานของผู้ใหญ่ในวรรณกรรมชุด Chrestomanci ของ Diana Wynne Jones” สาขาวิชาภาษาอังกฤษ คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

** นิสิตระดับดุขฎิบัณฑิต สาขาวิชาภาษาอังกฤษ คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
ติดต่อได้ที่: yada.nade@g.swu.ac.th

*** อาจารย์ประจำสาขาวิชาภาษาอังกฤษ คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ติดต่อได้ที่:
narathip@g.swu.ac.th

1. Introduction

This article is part of a research which critically engaged with the power relations between adults and children depicted in children's literature with a presupposition that these literary works represent views on both adult's and children's social roles. Apart from a discussion on adult and child relations, this critical reading of Diana Wynne Jones' Chrestomanci series also answers the line of inquiry about the connection between the function of the texts as an ideological tool and its main message on the dynamic of power. Stories written for children often replicate the real world. The fantasy in the Chrestomanci series by Diana Wynne Jones is portrayed in the world within a school story with a metaphorical implication of ideological and discursive powers. The theoretical concept of "aetonormativity" proposed by Maria Nikolajeva (2010) regards the works created for children as an ideological apparatus representing adults' social norms. With an application of Nikolajeva's concept, this article aims to analyze the portrayal of the adults' authority and domination to explain how power may be transformed and transferred between children and their adult counterparts in Jones' Chrestomanci series.

The fantasy world in the Chrestomanci series by Diana Wynne Jones makes the most use of a school-story plot and fantasy power elements as a metaphor for an exercise of power. Generally, a reading of magic in children's stories does not commonly engage with their socio-political dimension nor discussion of power relations. However, it is undeniable that a representation of adult and child relations in the fantasy genre also includes their uses of magical power as a tool for repression. Therefore, in this study, the necessity for a critical reading of magic is underlined with a nod toward the binary positions of adult and child characters in Jones' works.

To be introduced here in order of publication, the Chrestomanci books series, nevertheless, can be read separately as an individual fictional book, or by the author's own suggested reading order, and by the chronological order of the events in the stories. The series consists of six books that recount stories of child protagonists. *Charmed Life* (1977) narrates a journey to self-discovery of the next Chrestomanci. The book reverses a tradition of an adventurous excursion story popularized by Edith Nesbit by presenting a true-to-life adventure of two orphans. Instead of departing one's home for a journey, the protagonist and his sister are left stranded by an unexpected accident that leads them to the care of

their uncle, the Chrestomanci. In *The Magician of Caprona* (1980), two rival families – the Montanas and the Petrocchis - run a magical business. When all the spells go astray, they start putting blame on each other. The story opens with a catchy line, “Spells are the hardest things in the world to get right” (Jones, 1980, p. 1). *Witch Week* (1982) presents an alternative universe of 60s England, set in a boarding school, where the law stipulates witch hunt. *Witch Week* is the first fantasy children’s fiction set in a boarding school and also the first in the Chrestomanci series which depicts an alternate world for children. The work serves as a strong connecting point between the school story tradition and the fantasy genre. The life of Christopher Chant (1988) tells the story of the child protagonist who discovers that he possesses nine lives and is destined to be the next ‘Chrestomanci.’ His childhood, including a boarding school experience, shows the hard way a child learns about human conceit and the importance of self-discovery in the face of social expectations. *Conrad’s Fate* (2005) is a story of another boy protagonist who meets with the teen Christopher several years after *The life of Christopher Chant* (1988). Conrad is at an important turning point in his life, to continue his school education or to work as a butler in a strange castle. In hope to regain control of his life, the twelve years old explores the idea of identity and self-fulfilling prophecy. Finally, *The Pinhoe Egg* (2006) shows that all spells have consequences and it is Chrestomanci’s job to maintain order when secret magical misuse is conducted in the nearby village to the Chrestomanci Castle.

All stories in the Chrestomanci series are generally about a child protagonist’s self-discovery. The plot circling around a quest and the reversal of power dynamic between adult and children are common in fantasy works to serve as a temporary space in which children can achieve a sense of freedom and self-discovery. A closer look at the implications of power in Diana Wynne Jones’ works reveals a portrayal of different levels and types of power exercised by both adult and child characters.

Selected readings on power in Jones’s works include an article, “ ‘Why don’t you be a tiger?’: The Performative, Transformative, and Creative Power of the Word in the Universes of Diana Wynne Jones”, by Debbie Gascoyne (2010). This is an interpretation of the power of speech in Jones’ work reflecting the importance of word choice and discussing the use of magic in Jones’ fantastic universes. The selection of works discussed in Gascoyne’s article includes *Charmed Life* (1977) and *Howl’s Moving Castle* (1986). In Gascoyne’s reading,

the use of magic is compared to the power of speech. Another work by Martha P. Hixon (2002) also compares Jones' two different series, *The Merlin Conspiracy* (2004) and *The Pinhoe Egg* (2006), based on their reflections of political power in the fantasy rendition of English society and heritage. All books in the series contribute to the interesting change and development of the series in portraying the changing power dynamic between adult and children characters. The secondary world of Chrestomanci yields itself to an analysis of power in terms of its representation of an authoritative governmental figure. The "Chrestomanci" title represents an adult's position of power which requires a person with powerful magical ability to fulfill the position. Children in the story represent a newly-found alternative body of power. The interaction between adults and children happens inside the schooling space of the Chrestomanci castle. Jones' works show the development from the school story model into a blended fantasy environment in which the power dynamic between adults and children shifts balance through the use of discipline, authority, and freedom.

The formation and the extension of disciplinary power, Michel Foucault (1977) argued, aim to establish a society within the state of conscious and permanent visibility and the school space. The power "to supervise, train and correct" (Foucault, 1977, p. 37) is achieved through the school and adult power. The expected outcome is to produce an able adult being informed of the worldly gesture of the adult society. The social institution is used for surveillance on young students who are subjected to self-development in accordance with rules. There are, however, insufficient studies on the characteristics of the observing gaze in the panoptic environment in fantasy children's literature, rather several studies focus only on the interaction among children and how children reconcile with their dilemma when encountering general rules and progressing towards adulthood. The fantasy works by Diana Wynne Jones portray panoptic surveillance and fantasy power as a learning ground for the children characters. The analysis of school space in the Chrestomanci series done in this study also includes the interpretation of gender roles, power dynamics, and ideological communication in Jones' works.

2. A Critique of Adult Normativity in the *Chrestomanci* Series

Jones' criticism of adult's standards in works written for children is mentioned in her essay "Children in the Wood" (Jones, 2012) which explores her view on writings for children. She discusses the role of child's play in fantasy works and supports the use of the fantasy world as a way a child experiments on their role in society. The use of power in her fantasy universes goes beyond her attempt to create a space of experiment for children to be an embodiment of social rearing. The plot of each story in the *Chrestomanci* series starts with child characters in their developmental stage and their progress toward social status in the world while adult characters play roles of a supporter for the child's development and a suppressive authority for the child's establishment of their agency and learning. The contrasting difference in Jones's portrayal of adult and child characters is evidently a critique of adults' position. Adult antagonists including Christopher's uncle and parents from *The lives of Christopher Chant* (1988), the evil uncle from *Conrad's fate* (2005), and adults in the school setting in *Witch Week* (Jones, 1982) exemplify the gradual process existing within the children's fantasy story that keeps the child protagonists and child readers under adult normativity. As the *Chrestomanci* title represents the righteous and powerful adult power, the construction of the child's identity is shaped and reshaped by the presence of this authoritative figure.

In this paper, the first part is a discussion of how families play a part in the child's understanding and misconception of their life as well as their own potential and power in the series. As portrayed in *The Lives of Christopher Chant* (1988) and *Conrad's Fate* (2005), the transformation of child Christopher into an adult Christopher shows impacts of adult's oppressing power on children. *Magician of Caprona* (1980) and *The Pinhoe Egg* (2006) comparatively show uses of power by adults. Both stories are a comment on hierarchical status within family and social institutions. Christopher as the *Chrestomanci* plays a directive role on the reconciliation of family conflicts in both stories. Lastly, the school surroundings and the social context in *Witch Week* (1982) will be discussed to compare the use and the abuse of power in a school story.

Through Maria Nikolajeva's concept of aetonormativity, an analysis of L. Frank Baum's *Wizard of Oz* (1900) may reveal that the Wizard (an adult) introduces moral norms to the children and proposes that they exercise their authority. The social standard asserted in Baum's text implied that children follow the way the world is introduced to them. The use of power in the constructed domination of adults may or may not repress a child through the exercise of authoritative or coercive power, but it can hinder or adversely affect the self-construction of the child. The mechanism of power in line with Michel Foucault's conjecture emphasizes the place of individuals in society. The disciplinary and bureaucratic form of organization in place establishes and influences the mechanism of power. Foucault also argued that "the human psyche, subjectivity, personality, consciousness and individuality" (Foucault, 1977, p. 11) became the product of the exercise of power. Thus, an analysis of the role the child protagonists play in children's literature by adult authors may reveal the construction of a child's identity under such coercive and formative discipline. With a portrayal of the home and schooling system as well as the use of fictional elements in Jones' *Chrestomanci* series, it is in line with the usage of texts written for children as an ideological state apparatus.

2.1 *The Lives of Christopher Chant*

In *The Lives of Christopher Chant*, the boy protagonist, Christopher, is neglected by his parents before being sent away to school and to the care of the Chrestomanci. The power to control the child's destiny is passed on from his parents to his uncle when he displays his magical ability. The interpretation of the role of adults in Christopher's life through the concept of aetonormativity highlights the submissive status of a child under the power of his family and the governmental rules and regulation even when he assumes a position of a Chrestomanci prodigy. With the plot circling around Christopher, Jones uses the relations between the child character and the adults around him to reflect how adults' normativity mistreats children.

The older Chrestomanci, Gabriel de Witt, whom Christopher has never known before, represents an authority of the world he lives in. The fantastic parallel universe in the Chrestomanci series hosts an enchanter who has a rare condition of having multiple lives.

The nine-lives character owes those lives from a magical power of nine people who are compressed into one and give Christopher his greater power. The magical power and more lives make Christopher, the child, more powerful than most adults. However, Christopher himself is not aware of his power when he is relocated from his home to school and to the new surroundings of the Chrestomanci castle.

In *The Lives of Christopher Chant*, the social surroundings of an English boarding school is portrayed in a positive light. However, when it comes to the description of Chrestomanci Castle, Christopher expresses his negative reaction toward its surroundings. As Jones puts it,

For the first week, Christopher could think of nothing else but how much he hated Chrestomanci Castle and the people in it. It seemed to combine the worst things about school and home, with a few special awfulnesses of its own. (Jones, 1988, p. 163)

The comparison between school and the castle he now lives in provides a sense of duty and oppression for Christopher. These different settings and their moral lessons serve as an important turning point that leads Christopher to an illegal business. In the first part of the story, Christopher is not aware of being used by his uncle who fails to teach him the different notions of right and wrong. The change in social status at the Chrestomanci castle, ironically, helps him learn about morality. However, as Jones later critiques the ideological and moral function of school that “it was as if school had taught him how to be frightened” (Jones, 1988, p. 139), the school replaces the child’s innocence and equips him with a sense of duty and moral judgment. The child Christopher is temporarily freed from adult villains’ influence in the space of school, and towards the end, he corrects the disastrous result of the adult use of power.

Aetonnormativity in Jones’ *Lives of Christopher Chant* is demonstrated through the development of Christopher’s agency. The bildungsroman fiction presents a world with absent adults, the child’s determination and leadership allow him to temporarily replace adult authority. Free from the influence of ideologies and the authority of adults, Christopher takes an adventure to another world. The subversive message of the adult’s normativity rule is portrayed through the differences of people from a different world in which adults and

children are the binary opposites, and there is a lack of mutual agreement on what is good, fun, and important in life.

Jones' comments on these differences are seen through the rehabilitation of Christopher into the temporary authoritative position of the Chrestomanci figure with Gabriel de Wit's absence. For Christopher, the changes of social status and surroundings at the Chrestomanci castle make him understand what is morally right or wrong. The reconciliation between adults and children towards the end of the story resonates the responsibility adults have over children in their care which concludes with their placement in the school system. As the story ends, Christopher resumes his education to re-assume the adult Chrestomanci position later. In other books from the same series, Christopher is seen as upholding adult normativity including the legality and righteousness of this powerful title. His own child identity disappears and the child role is passed on to other main child characters in the series which will be further discussed in this paper.

2.2 Conrad's Fate

Magical power and ability in Jones' Chrestomanci universe is not equally distributed. Not everyone is naturally gifted with magic and natural magical power can be used to differentiate one person from another, thus portraying a certain level of their identity. This difference of magical ability level is repeatedly depicted in all books of the series. The level of magic ability is classified by different titles including the nine lives enchanter or the Chrestomanci, the enchanter (male) and the sorceress (female), a wizard (male) and the witch (female), and a warlock. In *Conrad's fate* (2005), Conrad, the protagonist, is a child without magical ability who lives under the influence and manipulation of his uncle while being neglected by his mother and sister. Under adult manipulation, an encounter between Conrad and Christopher happens in their teens in an alternate-world setting. The representation of manipulative magic in this story can be read as a metaphor for the manipulation of stock market investors. The world affects Conrad's life in more than one dimension; however, these overwhelming power of social ideology and economic controls are not more powerful than a child's will.

While *Conrad's Fate* focuses on alternative possibilities of a boy's future as people around him and wealthy ones determine the fortune and fact of the real world, it is the first work that introduces an alternate world possibility when the old world is divisible into a new one. The connection between World 12A, World 12B, and the unidentified World X in Jones' *Witch Week* (1982) suggests the possibilities and open-ended futures outside our present. The possibility of an alternative world is split at a point in history where two possibilities can occur. The multiple dimensions of the use of magical power to create both the creative possibilities for children and the world-making metaphor are presented in connection to each other. The character of the non-magical Conrad shows children's natural ability to observe changes on par with the magical power wielded by his magical friend, Christopher.

The magical control in *Conrad's Fate* also features "the pulling of possibilities" (Jones, 2005, p. 14). These changes create a butterfly effect that has an impact on the future. The changes attract Conrad's interest when his beloved children's book series disappear. Jones portrays adult selfishness as they alter the future without considering its side effects. Conrad's choice is limited though he prefers the power of magical ability to house chores. Attending school becomes part of his rebellious act. The child can only escape the abusive power of their family by submitting to the social ideological apparatuses. Evidently, he remains under control of the authoritative system, only moving from one setting to another. While the quest model in other fantasy adventures may focus on the protagonist's search for magical objects and power as well as the child process of learning about morality, Jones's *Conrad's fate* ironically portrays the adult's untruthfulness. Power relations between adults and children and family ties can be seen as institutional and structural powers which have control over the child protagonist from which they need to escape.

2.3 *Witch Week*

Witch Week (1982) also uses an alternative universe where the law stipulates witch burning. This work is one of the first of its kind with the combination between fantasy and the school story sub-genre. The portrayal of witch punishment, the power relations between teachers and students and descriptions of magic in this fiction stresses the importance of self-discovery and the development of agency of the child protagonist. *Witch Week* is set in

a school where for witch-descendant students must avoid exposure and punishment. The implication of governmental power and control is directed towards the social outcasts represented by witches' descendants. The school represents the social discipline of the society, and the punishment is a powerful disciplinary tool that is used to limit the development of their identity and agency.

Charles, the protagonist, accidentally uncovers his magic ability then, upon his fascination, he instantly reminds himself that "it hurts to be burned" (Jones, 1982, p. 83), and he deliberately burns his finger to learn the pain. By portraying the child's fear of pain and punishment, Jones implies the power relations between authoritative adults and submissive children resulting from the adult implementation of structural and coercive power.

The student characters can be grouped in accordance with their school experiences and their attitude towards those situations. The oppressed are the two main underdog characters, Charles Morgan and Nan Pilgrim, who are under the control of government rules, school authority, and the other children. The other three student characters in the story are the reasonable Indian boy Nirupam Singh, the just and helpful girl Estelle Green and the weak and problematic boy Brian Wentworth. All these five characters represent the ones under surveillance as they all risk being exposed and being burned as a witch.

Michel Foucault (1977) posited in *Discipline and Punishment* that public torture and execution are intended for theatrical effect. In the story, the impact of the witch hunt on the psyche of children characters is related to their witnessing of a witch burn. Charles Morgan has first-hand experience of helping a witch escape burning. This occurrence not only ends with an accidental friendship and his sympathy toward the witch, but also leads to his self-identification and realization that he will possibly be a victim of such torture. However, with the help of the Chrestomanci who replaces the school authority as a body of power that upholds moral responsibility and mediates the situation, these five children are able to reconcile with their witch identity. In so doing, the self-righteous and controlling power of the school authority appears abusive and repressive while the Chrestomanci and other fantastic and magical elements become a presence of liberation for the students.

Also in *Witch Week*, magic and its creation of multiple possibilities are extended to exercise control of history, time, and socio-cultural norms. The child characters may feel

liberated, but it is so only within the limited space of these new norms. The didactic ending of the story with lessons about the necessity to grow up, to mature, and to be fully accepted as an integral part of the society are in line with the original purpose of children's literature that aims to teach how to differentiate right from wrong. In her book, *From Mythic to Linear: Time in Children's Literature*, Maria Nikolajeva (2000) states that the power of magic to grant a child's secret wish is common among works for children. Fantasy stories generally use magic as a tool for the development of children's agency and end with a reintegration to the normative society and a return to the safety of their home and the protection of their parents. The boarding school setting is, therefore, an authoritative space where adult normativity is projected through the school's regulations and its instructors.

2.4 Magicians of Caprona and The Pinhoe Egg

In Jones' *Chrestomanci* series, the adult antagonists are an important influence on the lives of the child protagonists, including an elder sister in *Charmed Life* (1977), the school's principal and instructors in *Witch Week* (1982), an uncle in *Lives of Christopher Chant* (1988) and *Conrad's Fate* (2005), and a grandmother in *The Pinhoe Egg* (2006). Among these relationships between adults and children in Jones's *Chrestomanci* series, there are only in *Magician of Caprona* (1980) and *The Pinhoe Egg* (2006) that an interplay and a tension between children and their adult family members, along with a conflict between the power of the adults and the ruling power of the town and the government can be observed.

Some comments on the uses of power in *Magician of Caprona* (Jones, 1980) include Martha P. Hixon's article, "Power Plays: Paradigm of Power in The Pinhoe Egg and The Merlin Conspiracy" (Ed. Charlie Butler, 2010) in which the application and relations of power in Jones's work is discussed. The adult characters hide their magical abilities from the government in *The Pinhoe Egg* (2006) and the metaphor of power and magic is used to represent the attempt of the government to rule the landscape in *The Merlin Conspiracy* (2004). Hixon points out the metaphorical implications of power in Jones' work as a display of a subversive use of power. For example, when Cat and Marianne in *The Pinhoe Egg* discover an unhatched egg, they need to seek approval and assistance from adults to hatch

the egg and raise a young griffin. However, the independent nature of the griffin results in the construction of new discourse on children's and animals' rights and is used as an instrument of power. In their resistance to adult power, these children succeed in liberating magical creatures.

Magician of Caprona (1980) and *The Pinhoe Egg* (2006) both portray comparative and competitive uses of power by adult and child characters. *Magician of Caprona* depicts social prejudice and strong institutional ideology. Christopher as the Chrestomanci mediates the conflict between the two rival families. Though the adult family members relate stories of each other's vice to their children as they are deadly rivals at the beginning of the story, their children do not believe in the family history of rivalry and find peace through their challenging commonality which is the loss of magical power.

Jones lightly comments on the use of power in a family hierarchy, but instead, focuses on the school system in a similar manner as previously discussed. *Magician of Caprona* (1980) demonstrates a process of learning as an individual experience. For example, Tonino comments on his school experience, "They keep making me learn the story—and all sorts of things—and I can't, because I know them already, so I can't learn properly" (Jones, 1980, p. 9). Here, the repressive nature of the schooling system is portrayed, the school mistakes the child's resistance as his lack of knowledge. The comment on schooling experience from a child's perspective also highlights the subversive plea for an individualized learning style. Jones seemingly proposes that the power of the education system and family should serve as an assurance for the struggling child. Similarly, *The Pinhoe Egg* (Jones, 2006), as discussed by Martha P. Hixon (2002), shows the relationship between a system of government and whom it governs. The Pinhoes family passes on negative views towards the Chrestomanci title, whose powerful position is feared and appalled by the local tribal governing system. The conflict may be viewed as a reference to Jones' comment on the British government and its support of the standardization as well as an enforcement of the British ideology that organizes and controls the others.

The important message conveyed in both *Magician of Caprona* and *The Pinhoe Egg* is that power is exercised by both the child and adult characters and that the power discourse and conflict all stem from prejudice and different ideologies. The child characters' possibility

and potential to be virtuous rely on the subversion of adults' power and the promotion of children's self-discovery.

From the four texts in the series discussed earlier, this work focuses on the adult's role and the school space as a space of panoptic surveillance and the establishment of adult normativity. Ulrike Pesold (2017) posits that the message in reference to school stories differs from story to story. In *Lives of Christopher Chant* and *Conrad's fate*, Christopher and Conrad enjoy their school experience but suffer from the control of their families while in *Witch Week*, the school represents the opposite. Boarding schools become an institution that abuses its power on children through Foucauldian punishment by physical pain and control which are discussed by the children as a threat to their body, individuality, and power. Similar control over the community is observably exercised by the Chrestomanci in *Magician of Caprona* and *The Pinhoe Egg*. A discussion of the establishment of personal power and fear of punishment in this paper focuses more on the child characters' experience in juxtaposition to their adult counterpart while Pesold (2017) takes notes of Jones' representation of the school story model as ambivalent and serving for othering the children. The second part of the paper will discuss Jones' portrayal of the child characters in a power model.

3. Children's Role: Power and Authority

This section aims to clarify and posit Jones' work as a Children's literature which tries to maintain the balance between its ideological implications and its aim to promote a child's growth and development. The opposing sides of the power and fantasy metaphor exist in Farah Mendlesohn's article, "Fantasy in Children's fiction" (Butler & Reynolds, 2014) in which she identifies the position of power and the function of magic in stories for children. According to Mendlesohn, magical elements always function as a type of empowerment for children. This supports an argument that Jones includes the use of magic as the symbol of the child's maturation and their power to undergo the omnipresent power dynamic between adults and children.

In the realm of fantasy works, the process of growth is symbolized by magical elements which serve to enhance the child character's abilities. Power to govern the society may be demonstrated through the magical ability to enforce and to persuade. In referring to the Foucauldian concept of power, an attention should be placed on the effects of truth that plays out for two child characters, Christopher and Gwendolen. Their views on the use of power and their maturity process allow a scrutiny of the positive and negative implications of the uses of power in Jones' series. In her writing of the fantasy metaphor of power in the Chrestomanci series, Jones depicts double implications of power. Child characters may connect to an influential source of power that facilitates their growth and, alternatively, that source of power may also represent social ideologies at work which plays an obstructive role in the development of the child's agency.

3.1 Authoritative Child Under Disciplinary Power in Charmed Life

Throughout the Chrestomanci series, most of the children's magical powers are metaphors for their own ability, desire, and growth. The dilemma between goodness and evil is what each character has to face during the course of their adventure. The setting of the castle mentioned above serves a school-like disciplinary function. Part of the castle ground is an old garden. The symbolic status of this garden as the source of natural magic is mentioned only in the first book, *Charmed life* (1977). The garden which represents the turning motion of the world and the seasonal cycle is portrayed as a supreme natural force that is larger than human lives.

A character's lack of agency as a result of his lack of education and solid family support has been discussed earlier. The same issue is also seen in another character, a girl called Gwendolyn from *Charmed Life*, who represents a vindication of a child's right. As she has a strong agency and aspires to be powerful, her magical power becomes a metaphor for Gwendolyn's personal drive to gain power. Cat, her younger brother and the main character, is purposefully delayed by his sister from learning about the extent of his power as Gwendolen manipulatively overtakes her brother's power to excel herself and to be praised by adults. The portrayal of Gwendolyn as a force that outshines Cat explains his delayed self-discovery. Obviously, it is not an adult influence that hinders a child's growth

in this story, but a misuse of power by another child. Nevertheless, the book focuses on Gwendolyn's lack of discipline and manners. She is a strong and spoiled child who is presented as a foil for her brother and the protagonist, Cat, who may interact with his sister but can still evade from her influence. Cat finally learns to separate right from wrong and formulate his own opinions beyond his sister's influence.

Additionally, the power relations between the siblings show an imbalance of attention and an infringement of personal rights. Gwendolyn resists falling under the moral and just predicament of their parents. The secrecy about Cat's power and Gwendolyn's use of witchcraft is neglected or concealed by all adults, as it is narrated in the story,

When he had asked his parents, they had shaken their heads, sighed, and looked unhappy. Cat had been puzzled because he remembered the terrible trouble there had been when Gwendolyn gave him cramps. He could not see how his parents could blame Gwendolen for it unless she truly was a witch. (Jones, 1977, p. 3)

In fact, Cat can only realize about his sister's abusive behaviors when he narrates the story in retrospect towards the end of the story. To compete for power, Gwendolyn fights and withholds power to the point of sacrificing her life. She is portrayed as an ambitious, power- crazed, stubborn child who refuses to grow up in a similar manner to J.M. Barrie's Peter Pan. Moreover, far from being an innocent one, she plots her advancement in life using her brother and their family connection to the Chrestomanci as a stepping stone to power. However, it is on her arrival to the Chrestomanci castle that she first learns to behave like a child and she fails to impress and influence people around her. The legitimate power that she used to claim slips out of her hands as she is under the authoritative power of the Chrestomanci. The social norms of the new setting do not favor her, yet Gwendolyn does not accept the truth.

In a discussion of the relationship between powers, Butler and Reynolds (2014) discuss the relevance between the type of powers known to people and its influence over their agency. For Gwendolyn, it is not a lack of agency, but it is her lack of maturity and responsibility for others that becomes an issue. Her challenge towards the Chrestomanci is an attempt to overtake the positional and systematic power of schooling and governmental

bodies. Finally, her leaving can be simply regarded as a dropout. But, in terms of power, it shows her refusal to submit to the system.

In addition, the castle and its staff represent Jones' attitude towards education as a system of learning for learners' benefit. Different expected outcomes of learners and the school authority explain the conflict between Gwendolen and her tutor, Mr. Saunders, upon her arrival at the castle.

Gwendolen, cheated of her grand entry, threw Mr. Saunders a seething look and wondered whether to say a most unpleasant spell at him. She decided against it. She was still wanting to give a good impression. "I'm taking you in this way," Mr. Saunders explained cheerfully, "because it's the door you'll be using mostly, and I thought it would help you find your way about if you start as you mean to go on. (Jones, 1977, p. 15)

The malicious and rebellious child such as Gwendolen is an exemplary case that is used to justify the necessity of the education system. Thus, while the adult normativity in this story is in favor of Cat, Gwendolen faces the opposite. Feeling disappointed and denied of her power as she is used to, Gwendolyn strongly opposes the authoritative power of the Chrestomanci and becomes a criminal. Power as a means of governing the society includes the ability to persuade or coerce other people. Because of its function in law enforcement, power is viewed from the perspective of the enforcer. The genealogical view of the development of power introduced by Michael Foucault (2000) allows us to imagine the implication of the uses of power and how different types of power are not only a means of enforcing the law and administering punishment but also as a means to instilling ideologies and influencing society. Observingly, an underlying message conveyed through Gwendolen's character and her mishap is in line with Foucauldian conceptualization that power is not allowed for the citizens. This also attests the existence of a power relation and children's limited liberty when compared to adults.

With the use of Gwendolen as the child-antagonist, Jones successfully delivers the messages on the moral codes and the importance of education as well as the acknowledgment of both the authoritative rule of adults and the limited power of the children. In addition to

the school norms enforced in the classroom, the castle ground represents the authority of the magic police and replicates the atmosphere of a boarding school. The experience that the orphan siblings receive in their first class is the evaluation of knowledge and when Gwendolen fails once, she continues to fail further in an attempt to fulfill expectations of the adult system. On the contrary, Cat regards people who live in the castle as members of the same family, and the organization and the bureaucratic atmosphere amazes the child who seems to be puzzled by new rules and expectations as the castle and its grounds are also full of displayed prohibitions. Though Cat's struggle with the limited freedom may first cause him to feel out of place, he soon learns to adapt himself to the new environment while Gwendolen chooses to leave.

In her discussion of the adult norms, Roberta Seelinger Trites (2000) sees "power [as] a trait and motive inherent in adolescent literature" (Trites, 2000, p. 473). It can be agreed that Gwendolen is the ultimate proof of the attempt to break free from the adult norms; however, the interrogation of the existing order of power is impossible without the balance of the protagonist like Cat. Trites, in *Disturbing the Universe* (2000), highlights the difference of power representation in children's and adolescent's literature. She remarks that the works aiming for children reconfirm their status and personal power. Jones' works on the other hand introduce the social forces and the protagonist's learning to negotiate and exist alongside the power relationships/ systems such as school, government, family, gender, race, class, etc. In Jones' *Charm Life*, it is a mixture of this negotiation and confirmation, or a complete denial in the case of Gwendolen. Instead of directly injecting ideological and moral lessons, Jones deals with different issues of power and introduces the negotiation between adult prohibition and reasons by the balanced characterisation of the two main characters. By positioning Cat in an opposition to his sister and apart from the adult counterpart, Jones establishes the learning and observing position for the protagonist who cautiously navigates his way towards self-discovery through the two extremes.

3.2 A Child's Growth and Shifting Power Position in Lives of Christopher Chant

Early in *The lives of Christopher Chant* (Jones, 1988), Christopher is portrayed as a child conditionally rewarded for his good behaviors. The focus on the child protagonist's

life is an indication of the text's purpose as a work for children, which focuses on the character's growth and development. All child characters in Jones's Chrestomanci series go through the process of self-realization and come to fully understand the extent of their magical power and the appropriate level of agency in which they can maintain when negotiating with their social surroundings. In other words, magic power and maturation in Jones' work coexist side by side. The double meanings of magic as ability and as maturation allow child readers to feel empowered and understand the consequence of power and obligation at the same time. In Christopher's case, he outgrows his attachment to his house and his parents and his dependency on the other magical authority. In coming to terms with his magical power, he also gains a legal-rational authority of a magic-user. Christopher's reaction to the truth of his heredity and his father's vision for his future is an example of an influence and implications of an adult power on children. Different attitudes of his parents towards the Chrestomanci title also represent the alternative views towards social authority.

As discussed earlier in this paper, the relationship between Christopher and adult characters in the story including his governor, his adult friend and his parents demonstrates the power dynamic between adults and children in Jones' works which demonstrate a subversion of the adult norm and authorities. This is a characteristic that is not commonly portrayed in a clear light in most children's literature. Apart from the adult characters, Jones also uses settings and story backgrounds as a symbol for the development of the child characters' power and the reaction of their social surroundings. The Chrestomanci castle, the world in-between where Christopher travels, therefore, represents the symbolic push and pull in the course of the development of the child's agency. As Jones puts it,

The Place Between made his voice sound no louder than a bird cheeping. The windy fog seemed to snatch the sound away and bury it in a flurry of rain. Right from the start of his dreams, he had known that The Place Between liked to have everything that did not belong sent back to the place it came from. (Jones, 1988, p. 117)

The setting of the natural world, the magical world, and the social space represent the worlds with which the child's power needs to interact. In this aspect, Jones' works separate adults' powerful influences from other social influences and portray how they influence the child protagonists. The Chrestomanci castle in the series is introduced in the first book and

continues to play a role of the symbolic space of moral and governmental authority. The castle also represents both family and school space for the protagonists and Jones characterizes her child protagonists through descriptions of their interaction with these spaces and power. The opposing power of the child's agency with the adult's normativity is done through the setting of magic and the implication of power in the surrounding which helps the child reader to understand other aspects of social ideologies at work.

4. Conclusion

The reading of Diana Wynne Jones's Chrestomanci series has opened a new line of inquiry into the text's function as an ideological tool and its message about power. In reference to Peter Hollindale's different levels of ideology in Children's text (Hollindale, 2011), the surface level and deeper level of social ideology prove to contradict each other in the works of Diana Wynne Jones. The active ideology shapes the function of text for children as a didactic tool while its subversive message of the passive ideology requires a more critical reading such as being done so far in this paper.

The metaphoric and metonymic nature of the fantasy parallel world allows the use of magic to represent each child's development. In most titles of the series such as *Charmed Life* (1977), *The Magicians of Caprona* (1980), *The Lives of Christopher Chant* (1988) *Conrad's Fate* (2005), and *The Pinhoe Egg*. (2006), while the children are learning to make sense of their own life in their surroundings, the real-world issues such as the capitalist financial market and the ecological problem are also mentioned. The power relations between adult and child in the series are reversed, raising questions about aetionormative roles and stereotypes. The adult and child antagonists also show the possible reversal of the power position. It can be concluded that a fantastic universe has been created to critically represent the real world. Other fantasy series by Jones such as the *Magids* series (Jones, 1997, 2004) also deal with an alternative world in which the protagonist thrives better under the fantasy circumstances.

The fantasy elements and magical powers in Diana Wynne Jones's *Chrestomanci* series connect to the child protagonist's realization of their power. Through the concept of aetonormativity (Nikolajeva, 2010), while adult and social rules in the stories delay the child characters' self-discovery and the development of their concept of morality, the children's magical power works in their favor and leads them to discover the truth about themselves and the truth about their unjust surroundings. However, the fantasy space in the *Chrestomanci* series does not allow the child characters to trespass the aetonormative boundary, the power hierarchy is still intact as the stories end. The power hierarchy is observably non-negotiable as an adult character always resumes power after a child character finishes the quest. Child characters, therefore, are empowered by magical powers, yet are disempowered by their social position under adult normativity. The agency of child characters is accepted or denied, but eventually, their life conditions compel them to grow up and empower themselves. The function of children's literature may raise the reader's awareness of the adult norms but at the same time, as Jones portrays in her series, the subversive message on power seems to suggest that certain rules are not absolute, and there is always a power dynamic at play.

References

- Baum, L. F. (1900). *The Wonderful Wizard of Oz*: G.M. Hill Company.
- Butler, C., & Reynolds, K. (2014). *Modern Children's Literature: An Introduction*. Basingstoke: Palgrave Macmillan.
- Ed. Charlie Butler, H. O. D., and Maureen Kincaid Speller. (2010). Power Plays: Paardigm of Power in The Pinhoe Egg and The Merlin Conspiracy. *Journal of the fantastic in the Arts*, 21(2), 169-186.
- Foucault, M. (1977). *Discipline and Punish: The Birth of the Prison*. New York: Knopf Doubleday Publishing Group.
- Foucault, M., Faubion, J. D., & Hurley, R. (2000). *Power*. New York: New Press.
- Gascoyne, D. (2010). "Why don't you be a tiger?": The Performative, Transformative, and Creative Power of the Word in the Universes of Diana Wynne Jones. *Journal of the fantastic in the Arts*, 21, 2(79), 210-220.
- Hixon, M. P. (2010). Power Plays: Paradigms of Power in "The Pinhoe Egg" and "The Merlin Conspiracy". *Journal of the fantastic in the Arts*, 21, 2(79), 169-186.
- Hollindale, P. (2011). *The Hidden Teacher: Ideology and Children's Reading*. Woodchester: Thimble Press.
- Jones, D. W. (1977). *Charmed Life* (The Chrestomanci Series, Book 1). New York: HarperCollins Publishers.
- Jones, D. W. (1980). *The Magicians of Caprona* (The Chrestomanci Series, Book 2). New York: HarperCollins Publishers.
- Jones, D. W. (1982). *Witch Week* (The Chrestomanci Series, Book 3). New York: HarperCollins Publishers.
- Jones, D. W. (1988). *The Lives of Christopher Chant* (The Chrestomanci Series, Book 4). New York: HarperCollins Publishers.
- Jones, D. W. (1997). *Deep Secret*. New York: Tom Doherty Associates.
- Jones, D. W. (2004). *The Merlin Conspiracy*. New York: Turtleback.
- Jones, D. W. (2005). *Conrad's Fate* (The Chrestomanci Series, Book 6). New York: HarperCollins Publishers.
- Jones, D. W. (2006). *The Pinhoe Egg* (The Chrestomanci Series, Book 7). New York: HarperCollins Publishers.

- Jones, D. W. (2012). *Reflections: On the Magic of Writing*. New York: Greenwillow Books.
- Nikolajeva, M. (2000). *From Mythic to Linear: Time in Children's Literature*. London: Children's Literature Association.
- Nikolajeva, M. (2010). *Power, Voice and Subjectivity in Literature for Young Readers*. New York: Taylor & Francis.
- Pesold, U. (2017). *The Other in the School Stories: A Phenomenon in British Children's Literature*. Leiden: Brill.
- Rosenberg, T., Hixon, M. P., Scapple, S. M., & White, D. R. (2002). *Diana Wynne Jones: An Exciting and Exacting Wisdom*. New York: P. Lang.
- Trites, R. S. (2000). *Disturbing the Universe: Power and Repression in Adolescent Literature*. Iowa: University of Iowa Press.

Disjunctive Palimpsest: Tracing the French Detective in Postcolonial Laos^{*}

Received: 17 April 2020

Revised: 8 October 2020

Accepted: 20 May 2021

Panida Boonthavevej^{**}

This article offers a study of a crime series written by Colin Cotterill (b. 1952), between 2004 and 2020, featuring Dr. Siri Paiboun, the national coroner of the Lao PDR in the late 1970s. It first focuses on the series's palimpsestuous relation with the detective fiction of Georges Simenon (1903-1989), published between 1931 and 1972, whose main character is Inspector Jules Maigret of the French Criminal Investigation Division. Afterwards, a critical intersection of Gérard Genette's concept of hypertextuality and Homi K. Bhabha's notions of mimicry and hybridity establishes the Siri Paiboun series as a hypertext upon which the hypotext of Inspector Maigret has been grafted. Nonetheless, the study problematizes the palimpsestuous relation of the two series, contending that the Siri Paiboun series operates as a site where *colonial mimicry* deviates from and later disrupts the authority of colonial discourse epitomized by the convention of French police novels. The generic disjuncture, termed as *hybridity* (Bhabha, 2007), it is argued, manifests an attempt to engage French detective fiction within a different cultural context. Traversing national divides, the

Research Article

Abstract

Keywords

crime fiction;
postcolonialism;
Lao People's
Democratic Republic;
Colin Cotterill;
Siri Paiboun;
Georges Simenon

^{*} This article is part of a research project entitled "Sticky-Rice Detective: Interrogating Postcolonial Laoness in Colin Cotterill's Siri Paiboun Crime Series" funded by The Faculty of Archaeology Research Fund, Silpakorn University (2016)

^{**} Assistant Professor, Department of Western Languages, Faculty of Archaeology, Silpakorn University, e-mail: boonthavevej@gmail.com

British author makes use of the genre, first, to delegitimize its colonial authority by questioning the status of Simenon's series as a model of *roman policier*, and, second, to criticize the Lao dysfunctional judicial system while his Belgian predecessor seeks to endorse the institutional authority of the French police force, whereby crimes are punished and the rule of law is upheld.

การศึกษาเปรียบเทียบอาชญาวิทยา ชุดลิริ ไพบอน ของคอลิน ค็อตเทอร์ลล์ กับอาชญาวิทยาชุดจูลส์ เมเกรต์ ของฌอร์ฌ ซีมง*

พนิดา บุญทวีเวช**

Received: 17 April 2020

Revised: 8 October 2020

Accepted: 20 May 2021

บทความนี้นำเสนอการศึกษาเปรียบเทียบระหว่างอาชญาวิทยาชุดลิริ ไพบอน ของคอลิน ค็อตเทอร์ลล์ นักเขียนชาวอังกฤษ (1952-), กับอาชญาวิทยาชุด Jules Maigret ของฌอร์ฌ ซีมง นักเขียนชาวเบลเยียม (1903-1989) ตัวละครหลักในอาชญาวิทยาชุดลิริ ไพบอน คือ แพทย์ชันสูตรศพของ สปป.ลาว ในช่วงปลายทศวรรษที่ 1970 ในขณะที่ตัวละครหลักในอาชญาวิทยาชุด Jules Maigret คือ เจ้าหน้าที่สืบสวนของกรมตำรวจฝรั่งเศสระหว่างทศวรรษที่ 1930 ถึง 1970 การศึกษาครั้งนี้อาศัยแนวคิดเรื่อง palimpsest ของ Gérard Genette ร่วมกับแนวคิดเรื่อง mimicry และ hybridity ของ Homi K. Bhabha โดยนำเสนอว่าอาชญาวิทยาชุดลิริ ไพบอน เปรียบเสมือน hypertext ในขณะที่อาชญาวิทยาชุด Jules Maigret เปรียบเสมือน hypotext ซึ่งตัวบททั้งสองมีจุดที่คล้ายคลึงกันทั้งในด้านการสร้างตัวละคร สภาพแวดล้อม และแนวทางการทำงานในฐานะนักสืบ อย่างไรก็ตาม ถึงแม้ว่าอาชญาวิทยาชุดลิริ ไพบอน จะถือเอาอาชญาวิทยาชุด Jules Maigret เป็นต้นแบบ แต่ผู้อ่านสามารถศึกษาอาชญาวิทยาชุดลิริ ไพบอน ในฐานะพื้นที่ในการต่อต้านวาทกรรมอาชญากรรมที่มาในรูปของอาชญาวิทยาภาษาฝรั่งเศสได้ โดยจุดที่แตกต่างระหว่างอาชญาวิทยาทั้งสองชุดนี้เปิดโอกาสให้นักสืบลาวได้ท้าทายวาทกรรมจากจักรวรรดิฝรั่งเศส

บทความวิจัย

บทคัดย่อ

คำสำคัญ

อาชญาวิทยา;
แนวคิดหลังอาณานิคม;
สปป.ลาว;
คอลิน ค็อตเทอร์ลล์;
ลิริ ไพบอน;
ฌอร์ฌ ซีมง

* บทความวิจัยนี้เป็นส่วนหนึ่งของงานวิจัยเรื่อง “นักสืบขาวเหนียว: การศึกษาสภาวะหลังอาณานิคมลาวในอาชญาวิทยาชุด “ลิริ ไพบอน” ของคอลิน ค็อตเทอร์ลล์” โดยได้รับทุนสนับสนุนจากกองทุนสนับสนุนการวิจัยคณะโบราณคดี มหาวิทยาลัยศิลปากร พ.ศ. 2559

** ผู้ช่วยศาสตราจารย์ประจำภาควิชาภาษาตะวันตก คณะโบราณคดี มหาวิทยาลัยศิลปากร ติดต่อได้ที่: boonthavevejp@gmail.com

ที่ครอบงำวัฒนธรรมท้องถิ่นลาว ในขณะที่เดียวกันก็ยังสามารถตั้งคำถามต่อกระบวนการยุติธรรมในช่วงที่เปลี่ยนผ่านจากระบบการปกครองแบบราชาณาจักรสู่ระบบการปกครองแบบสาธารณรัฐสังคมนิยมอีกด้วย

1. Introduction: Palimpsest and Postcolonial Crime Fiction

Crime fiction studies may generally be divided into two periods, with the 1990s as the turning point. In the 1970, scholarly attention was given to the development of the genre, mainly focusing on classic detective stories and the Golden Age, represented by Edgar Allan Poe (1809-1849) and Sir Arthur Conan Doyle (1859-1930), among others. Afterwards, interest was seen shifting from “whodunit” stories to “whydunit” stories. It has been suggested that underlying the change is the historical and ideological background. Early detective stories carry with it a reflection of the world that values realism and rationalism, making it clear that “plot construction and thematic content reflect one another: telling a story is approached as a problem of composition while crime is treated as an exercise in ratiocination” (Pyrhönen, 2010, p. 46). With the advent of hard-boiled crime fiction, popularized by Raymond Chandler (1888-1959), crime fiction studies turns to investigate the characters’ psychological backgrounds and their social environs.

From the 1990s on, new critical approaches emerge with the proliferation of new sub-genres. A historical approach to crime fiction is first introduced in Jon Thompson’s *Fiction, Crime, and Empire: Clues to Modernity and Postmodernism*. The study aims to develop a historical poetics of fiction that might allow one to see how cultural practices, such as crime fiction, become crucial sites for the resistance, acceptance, or incorporation of what Antonio Gramsci (1891-1937) calls hegemonic values, beliefs, and ideas (Thompson, 1993, p. 6). The development of crime fiction studies in relation to the social condition continues to attract more scholarship, including Stephen Knight’s *Crime Fiction Since 1800: Detection, Death, Diversity* (2004; 2010); John Scaggs’s *Crime Fiction* (2005); Heather Worthington’s *Key Concepts in Crime Fiction* (2011). Crime fiction, it has been argued, is deployed to criticize beliefs, ideas and values previously inherent in early detective fiction.

With the proliferation of sub-genres, crime fiction tends to pose questions regarding race, gender, culture, and many others. These questions are resoundingly prominent in *The Post-Colonial Detective*, Ed Christian’s edited collection which explores crime fiction and crime fiction writers by considering how indigenous detectives in postcolonial countries combine their indigenous cultural knowledge with western police methods in solving crimes, or how crime authors use or subvert the conventions of the genre (Christian, 2001, pp. 3-4).

As the postcolonial approach becomes more widely practiced, Christine Matzke and Susanne Mühleisen, in *Postcolonial Postmortems: Crime Fiction from a Transcultural Perspective*, lead an investigation into the state of a postcolonial nation and how colonial situations have been re-created and re-investigated from the perspective of the colonized (Matzke and Mühleisen, 2006, p. 8). They also entrust to the postcolonial detective the roles of the cultural arbitrator in contact zones, mediating cultural tensions, and of the subversive force against cultural hegemony (Matzke and Mühleisen, 2006, pp. 5-7).

As the genre further diversifies, one of the most poignant questions posed by postcolonial crime fiction seems to be that of identity. It has drawn increasing scholarly attention as the identity of the perpetrator in “whodunit” of the Golden Age has been reformulated by postcolonialism. In *Multicultural Detective Fiction: Murder from the “Other” Side* (1999), Adrienne Johnson Gosselin and the other contributors investigate issues surrounding community, culture and gender in Native American and African American crime fiction. Questions of cultural identity posed by postcolonial and transnational writers are also addressed in *Sleuthing Ethnicity: The Detective in Multiethnic Crime Fiction* (Ed. Dorothea Fischer-Hornung, and Monika Mueller, 2003); *Questions of Identity in Detective Fiction* (Ed. Linda Martz, and Anita Higgle, 2007); *Investigating Identities: Questions of Identity in Contemporary International Crime Fiction* (Ed. Marieke Krajenbrink, and Kate Quinn, 2009); *A Companion to Crime Fiction* (Ed. Charles J. Rzepka, and Lee Horsley, 2010).

Remarkably, postcolonial crime fiction studies does not necessarily focus on Anglophone and Francophone authors as it has traditionally been carried out in the 1970s in the case of classic detective fiction. The aforementioned collections of essays feature crime fiction from several global regions – Central America, South America, South Asia, East Asia, Africa, Russia, and Australia – written in diverse languages: Japanese, Chinese, Afrikaans, German, Spanish, Russian, Dutch, and Italian. Arguably, they constitute a testament to viable scholarships crime fiction has generated, and the field of study continues to extend an invitation to crime fiction and writers in other languages and regions around the world.

The article presents a comparative study of a French crime series and an Anglophone crime series in Southeast Asia. Between 1931 and 1972, Belgian writer Georges Simenon (1903-1989) authored seventy-five novels and twenty-eight short stories featuring Jules

Maigret, the chief detective of the French Police Department (Geherin, 2008, p. 9; Worthington, 2011, p. 143). The series is noted for its realistic setting and the individualistic protagonist. Maigret works for the Paris police force, a centralized institution, yet he is “an antibureaucratic bureaucrat, a policeman with a human face who gets things done his own way in spite of red tape and conventional superiors” (Porter, 1981, p. 212). Maigret is a police officer, but his vigilante justice is comparable to that of “the individual private eye who safeguards society and attempts to restore the order disrupted by criminal activity” (Scaggs, 2005, p. 88).

In “Du récit à l’envers au récit de l’envers: The Imprint of the Palimpsest in Simenon,” Christine Calvet applies the concept of palimpsest to her study of the Maigret series. She aptly suggests that the investigation in crime fiction, “mainly serves to bring to light the multiple “stories,” whether superficial or intimate, at work in a given character’s life. The developments of the main plot result in the re-emergence of a whole framework of past events, which soon prove themselves vital to the narrative. The story of the crime lends a new resonance to past situations which have changed characters’ lives” (Calvet, 2014, p. 63). She stipulates the plot of crime fiction as the form of a palimpsest, “where the present leaves its imprint on the immutable inscriptions of the past,” revealing the impossibility of erasing the past and proving that the truth of the present cannot be written or rewritten on the same material (Calvet, 2014, pp. 66-67).

In 2004, thirty-two years after Simenon published the last Maigret novel, Colin Cotterill (b.1952) debuted the Siri Paiboun series. In 2009, it was awarded “The Dagger in the Library” by The Crime Writers’ Association. The fifteenth and last novel in the series was issued in 2020. As far as crime fiction set in Laos is concerned, Cotterill is probably the first British writer who placed his crime series in the country. It explores postcolonial conditions in Laos after the Communist Party took over in 1975. Written in English, the series features Siri Paiboun, a 72-year-old field surgeon and a party cadre who has been medically trained in France and has fought in the Pathet Lao movement for over thirty years. In 1976, after his retirement, he is appointed the national coroner and stationed at the morgue of Mahosot Hospital.

The apparent lack of research interest in Anglophone crime fiction in Southeast Asia may be noted. In *A Companion to Crime Fiction*, there is only one brief mentioning of the Siri Paiboun series:

One of the more unusual postcolonial detectives is Dr Siri Paiboun, the national coroner of Laos, protagonist of Colin Cotterill's novels. Cotterill has lived in Laos. Dr Siri, in his seventies, has devoted decades to revolutionary activities, but finds that in postcolonial Laos the ideal society has not emerged, the infrastructure is crumbling, and the government is purging those who disagree with its policies. It is difficult to know whether Cotterill's Laos is realistic, but it is a compelling setting. (Christian, 2010, p. 292)

The paucity of scholarship in Anglophone postcolonial crime fiction in Southeast Asia arguably warrants a palimpsestuous study of the Siri Paiboun series, as similarly conducted by Calvet for the Maigret series. In *The Coroner's Lunch* (2004), Siri first mentions the name Maigret after he is assigned the task of investigating the mysterious death of two Vietnamese operatives whose bodies are found in Nam Nguem Reservoir. He attributes his investigative eagerness to his favorite pastime while studying in France:

During his stay in Paris decades before, he'd taken delight in the weekly serializations of one Monsieur Sim in the L'Oeuvre newspaper. They followed the investigations of an inspector of the Paris police force who was able to solve the most complicated of mysteries with the aid of nothing more lethal than a pipe of tobacco.

By the time he got to Vietnam, Siri was more than pleased to learn that Monsieur Sim had restored his name to its full Simenon, and that Inspector Maigret mysteries were now appearing as books. The French in Saigon had shelves of them, and a number found their way north to be read by those communist cadres who'd spent their formative years in France.

Siri had been able to solve most of the mysteries long before the detective had a handle on them – and he didn't even smoke [...] he felt a distinct merging. *The coroner and the detective were blending*. He liked the way it felt. For a man in his seventies, any stimulation, should it be kind enough to offer itself, had to be grasped in both hands. (Cotterill, 2004, pp. 62-63; my emphasis)

The merging of the police detective and the coroner conjures the concept of hypertextuality in Gérard Genette's seminal volume, *Palimpsests: Literature in the Second Degree* (1997, p. 5), which unites a text B (hypertext – the Siri Paiboun series) to an earlier text A (hypotext – the Maigret series). Here, the process of making new things out of old ones entails “a new function being superimposed on and interwoven with an older structure” (Genette, 1997, p. 398), inviting readers to engage in a relational reading to the hypotext. The textual relation between the two crime series can be represented by the analogy of the palimpsest, whereby “on the same parchment, one text can become superimposed upon another, which it does not quite conceal but allows to show through” (Genette, 1997, p. 399). Traditionally conceived in terms of intertextuality and hypertextuality by Julia Kristeva (1969) and Roland Barthes (1973), this relational reading was coined by Philippe Lejeune (b. 1938), an essayist, as “a *palimpsestuous* reading” (Genette, 1997, p. 399; original emphasis).

As far as the question of genre is concerned, the Maigret series may be categorized as police novel, or *roman policier*, a sub-genre of crime fiction which is usually governed by a police officer which emphasizes the process of detection (Mills, 2007, p. 176). Obviously, he works “with institutional support, conducting more or less accurately reported police business” (Knight, 1980, p. 168). Fashioned after the French counterpart, the Siri Paiboun series is categorized as postcolonial crime fiction. In “Ethnic Postcolonial Crime and Detection (Anglophone),” Ed Christian defines postcolonial crime fiction as the detective fiction that “often moves from the interrogation of suspects to the interrogation of society, where crime stems from flaws in the political, social, and industrial systems [...] due to the residual effects of colonialism and to the struggles of formerly colonized nations to find new yet culturally friendly ways of making their situation progressively fairer and happier” (2010, p. 284).

Postcolonial crime fiction, Christian maintains, features postcolonial detectives who are:

[A]lways indigenous to or settlers in the countries where they work; they are usually marginalized in some way, which affects their ability to work at their full potential; they are always central and sympathetic characters; and their creators' interest usually lies in an exploration of how these detectives' approaches to criminal

investigation are influenced by their cultural attitudes. (2001, p. 2;
original emphasis)

Nonetheless, most indigenous postcolonial detectives, it is noted, have been created not by indigenous authors but by “ex-colonizers, generally white men who have lived in the countries they write about or who have studied them sympathetically” (Christian, 2010, p. 283).

One might say the difference between the two crime series is that of the colonizer and the colonial subject, constructed via the colonial discourse, rendering the latter “a population of degenerate types on the basis of racial origin, in order to justify conquest and to establish systems of administration and instruction.” The colonized is thus produced as “a social reality which is at once an ‘other’ and yet entirely knowable and visible” (Bhabha, 2007, p. 110). Reading along these lines, the protagonist of the Siri Paiboun series can never live up to the finesse of *roman policier* in the Maigret series. Although he was trained in a French medical school, for one thing, he was not considered as competent as his French classmates:

After clawing his way through a French education system dense and overgrown with restrictions against the poor, he had finally proved that a country boy could make something of himself. He found a rare, benevolent French sponsor, who sent him to Paris. There he became a competent but not brilliant medical student [...] In his first two years at Ancienne, without distractions, he was in the top thirty percent of his class. His tutors agreed he had great promise, “for an Asian.” (Cotterill, 2004, p. 16)

No matter how devotedly Siri tries to emulate the French model, he would be considered mere “francophone,” not French, revealing the ambivalence of *colonial mimicry* as “the desire for a reformed, recognizable Other, as a subject of a difference that is *almost the same, but not quite*” (Bhabha, 2007, p. 122; my emphasis). At the same time, the Siri Paiboun series as the hypertext may never be placed in the same category of the Maigret novels (the hypotext). Being the sign of a double articulation, it would be fixated as “a ‘partial’ presence” (Bhabha, 2007, p. 123), posing a threat to the authority of the French novels. As a result, the ambivalence of colonial discourse becomes eminent.

The next three sections, hence, constitute a comparative study of the two crime series in four aspects, namely, the detectives' characteristics, the social environments, and their forensic teams. This study is mainly informed by the concepts of hypertextuality (Genette, 1997), and mimicry and hybridity (Bhabha, 2007). It examines how the Siri Paiboun series deviates from the French model, thus revealing its agendas of 1) subverting the Eurocentric ideological and literary expectations, and 2) (re)investigating the postcolonial society which poses a number of constraints under which the detective operates (Matzke and Mühleisen, 2006, pp. 5-8). The body of the victim, usually scrutinized in the crime novel, is transformed into the body of the (post)colonial society, "a site of multiple investigations and subject to many, often overlapping or intersecting modes of analysis and meaning" (Knepper, 2006, p. 39). The comparison attempts to delegitimize French colonial authority represented by Simenon's series as well as to criticize the judicial system and the poorly distributed resources in postcolonial Laos.

2. Characteristics of the Detective Figures

Reading the Maigret series in relation to the Siri Paiboun series, one notices some salient affinities and disparities between the two. One point of difference resides in the characterization of the detective figures. Regarding physical appearances, Inspector Maigret is described as a heavily built man in his forties, often seen wearing "a thick black overcoat with a velvet collar" (Simenon, 2014b). With his "proletarian" frame, he had "a way of imposing himself just by standing there," his pipe usually nailed to his jawbone (Simenon, 2013, pp. 10-11).

In addition to his self-assertiveness, Maigret is also noted for his stoicism. In *A Man's Head*, Dufour, one of the sergeants, is shot to death. Janvier, another sergeant, wished to console him, but "he felt so devastated when he saw his chief's sagging shoulders that all he could do was sniff and turn his head away" (Simenon, 2014c, p. 44). Afterwards, Maigret returns to the headquarters, where he is ready to be reprimanded by Comélieau the magistrate. However,

[...] Maigret did not flinch once, did not register the slightest trace of protest or impatience.

Solemn-faced, his features drawn, he listened to the end with deference and humility. (Simenon, 2014c, p. 45)

Maigret's characteristics reflect his ordinariness and understanding of human behavior, upon which he relies for solving crimes. Noticeably, "he does what average Frenchmen once did, enjoys what they enjoyed, believes what they believed" (Porter, 1981). Unlike the eccentric amateur detective who prides himself on his intellectual superiority and superhuman deductive powers, "Maigret is a professional policeman [...] a common man of average intelligence" (Geherin, 2008, p. 10).

Conversely, the coroner in Cotterill's novels is characterized as an atypical detective figure. A somber detective is replaced with a partly comical figure:

Dr. Siri Paiboun was often described as a short-arsed man. He had a peculiar build, like a lightweight wrestler with a stoop. When he walked, it was as if his bottom half was doing its best to keep up with his top half. His hair, clipped short, was a dazzling white [...] He'd never had much success with whiskers, unless you counted eyebrows as whiskers. Siri's had become so overgrown, it took strangers a while to make out his peculiar eyes. Even those who'd traveled ten times around the world had never seen such eyes. They were the bright green of well-lighted snooker-table felt, and they never failed to amuse him when they stared back from his mirror. (Cotterill, 2004, p. 5)

The characterization of Siri Paiboun clearly debunks the Holmesian stereotype of the detective who is eccentric but erudite, methodical and taciturn. Yet, his unique features inadvertently befit the cultural context in which he carries out investigative missions. Even though he keeps referring to Maigret's investigative flair, the characteristic dissimilarities between the two detectives underline the estranging presence of the hybrid that questions the colonial authority of the French novels (Bhabha, 2007, pp.162-163).

In terms of personal life, Jules Maigret is married to Louise, whom he had met at a party he had been invited to. She is often referred to as “Madame Maigret.” The couple remains childless. While Madame Maigret is understanding of her husband’s career, she is unfortunately “a model of nonentity” (Mills, 2007, p. 177). In *A Man’s Head*, Madame Maigret finds that her husband is so absorbed in the murder case he is investigating. She says nothing even when “her husband left her after drinking his coffee without even noticing that it was scalding hot” (Simenon, 2014c, p. 74). Meanwhile, Siri Paiboun was first married to Boua, a nursing student whom he met while studying in Paris. She died in a mysterious explosion while both were working with the communist movement, rallying for supporters. After the Communist Party took over the country and declared it a republic, Siri, who had been a field surgeon, was relocated to Vientiane and reluctantly took the job of a coroner. He later married Daeng Keopakam, who is now styled as “Madame Daeng.”

Siri had first met Daeng thirty-seven years earlier at the southern youth camp where he and his then wife, Boua, were serving with the Lao Issara, or the Free Lao movement. In *Anarchy and Old Dogs*, Siri re-connects with Daeng, and though she is now suffering from rheumatism she is selling noodles at a stall near the Mekhong ferry ramp (Cotterill, 2007, pp. 99-101). Subsequently, they get married and Daeng moves to Vientiane. Also childless, she establishes herself as an entrepreneur taking over a noodle shop near Chantabouli Temple (Cotterill, 2007, p. 255). An actively supportive wife, she plays an important role in Siri’s detective flair.

As far as residence is concerned, Maigret and his wife live in an apartment on Boulevard Richard Lenoir, considered a petit bourgeois setup. In contrast, Siri initially stays in an old French two-story house near Haysok Temple. The building, to be shared among a few families, “needed just about everything: paint, mortar, uncracked glass, tiles, you name it” (Cotterill, 2004, pp. 7-8). The place is later ruined in a bombing incident that kills one of his neighbors. He is thus relocated to shared government housing near That Luang (Cotterill, 2009, p. 90). Referred to as “The Zoo,” the cement box home, at one point, accommodates the needy - “eleven vagabonds and exiles: Comrade Noo, the Thai forest monk; Mr. Inthanet, the puppet master; the silent wandering woman; Crazy Rajhid; Gongjai, the ex-karaoke lounge hostess; Mrs. Fah” (Cotterill, 2016, p. 13; Cotterill, 2015, pp. 77-78).

His lifestyle seems a far cry from the bourgeois typified by Sherlock Holmes and Dr. Watson. Their residence - No. 221B Baker Street - apparently places them in the same category of bourgeois detective as Maigret's, while Siri's positions him among the working class. Nonetheless, unlike Maigret and Siri, Holmes, a private detective, remains unmarried. The partial affinity among Maigret, Holmes, and Siri inadvertently highlights the ambivalence of the colonial hybrid that resists "the noisy command of colonialist authority or the silent repression of native traditions" (Bhabha, 2007, p. 160).

3. Places and Social Environments

Married and childless, the two government officials carry out their, often self-imposed, missions while allowing readers to vicariously explore the landscape and atmosphere in which crimes occur. Remarkably, there is often an intimate relation between crime and its milieu. When the detective is strolling along the streets of Paris or other towns, his view towards those places he immerses himself in reflects his occupation and the authority the state has invested in him. Here, walking is a form of surveillance the police officer vigilantly conducts. For instance, investigating a cold case in Liège, in *The Hanged Man of Saint-Pholien*, Maigret alights in an old neighborhood:

The inspector turned up the collar of his overcoat, cleared his throat and began walking alone down the deserted street. And all his senses were attuned to a single purpose: to perceive the faintest noise, the slightest ruffle in the air that might warn him of any danger. (Simenon, 2014b, p. 86)

The sense of place is clearly reflected in Maigret's investigative method of "soaking up the atmosphere of a crime scene and gradually immersing himself in the lives of people who previously had been strangers to him" (Geherin, 2008, p. 11). In *Inspector Cadaver*, for instance, Maigret arrives in Saint-Aubin to investigate the death of one Albert Ratailleau. More than once, he is seen walking along the main street:

Hands in pockets, overcoat collar turned up, Maigret made his way cautiously towards the first light he could see, which resembled a lighthouse in the fog. Although it seemed a long way off, the shimmering halo was so bright it was easy to think he was heading for a major landmark. [...] Saint-Aubin wasn't a big place. He could already see the lights of the dairy like a factory ablaze in the night. [...] This was the miniature world in which Albert Retailleau had lived. His mother had spent her whole life here. Apart from holidays at Les Sables-d'Olonne, someone like Geneviève Naud had virtually never left this little town. (Simenon, 2015a, pp. 77-78)

Maigret locates himself in the environs in which crime is committed in order to comprehend the dynamics of the people and place. This will eventually provide the background information for his crime-solving. Concurrently, in the Siri Paiboun novels, places in the cities he lives in or visits on his missions supposedly reflect the social climate of Laos in the 1970s. Strolling along the streets is arguably a literary device to display and reflect upon the transformations the cities have undergone. Revealing signs of a crumbling economy, Vientiane, for example, has become dusty and deserted. In *The Coroner's Lunch*, Cotterill writes:

Siri walked home through the dusty Vientiane streets at the end of a long Friday. He usually kept a cheery smile on his face for anyone who wanted it. But he'd noticed that fewer people returned it these days [...] He passed dark, half-empty shops that all seemed to sell the same things. He passed the fountain whose spouts had become cave dwellings for insects, and unfinished buildings whose bamboo scaffolding was green with ivy. (Cotterill, 2004, p. 7)

As the city of Vientiane is described above, the city of Phnom Penh, after it has been captured by the Khmer Rouge, is depicted in *Love Songs from a Shallow Grave*, where Siri accompanies his friend Civilai in a fact-finding mission. There, he reminisces of the time he spent with Boua during an orientation program after they had been recruited by the French to set up a youth camp in southern Laos. He remembers walking along the Boulevard Norodom, "one of the prettiest cities in Asia" in 1940s (Cotterill, 2010). However, the second visit reveals a totally different city:

He stepped onto the deserted tree-lined boulevard. This was where he and his wife had walked hand in hand back in the forties [...]. He needed to hold on to that Phnom Penh for as long as he could. But there were no smiling faces now. No lovers on benches. No impossible beds of tulips and roses. This was a morning-after Boulevard Norodom. [...] There was litter everywhere and evidence of vandalism. (Cotterill, 2010, p. 251)

The transformed landscapes of the cities arguably contribute to the protagonist's disillusioned view of the communist ideology implemented in Cambodia and Laos. Instead of improving life for the people, the implementation of communism has adversely changed the once prosperous cities.

It is noted that situating the detective in the criminals' social environs, the Maigret series places more emphasis on the psychological complexities of the criminals rather than on the process of solving crime (Schütt, 2003, p. 73). For example, in *The Flemish House* (2014a), Maigret chooses not to disclose the result of his investigation, which would have incriminated the Peeters family. This is "perhaps the starkest example of Maigret setting himself up as a moral judge of a crime and a criminal, basing his decision on his own evaluation of the characters and circumstances rather than acting as an impartial enforcer of the law" (Alder, 2013, p. 81). Here, his class solidarity with the petit bourgeois of the Peeters family overrides the resolution of the case.

On the contrary, Siri often associates himself with the victims. In *The Merry Misogynist*, Siri visits Vang Vieng to investigate a serial killer case. Trying to locate the house of Mongaew and Boonhee, who have lost their daughter Ngam, he discovers that:

The house was loosely woven elephant-grass panels on a bamboo-and-wood frame. The roof was thatched. There was a bamboo conduit that snaked down from the hills, bringing water from a spring to a large oil drum. Three chickens scratched around in the dirt, and an anorexic dog, one that Siri didn't recognize, slept under a bush of thistles. [...] Siri passed the little altar that held offerings to the spirits of the land. With the kind cooperation of

Lady Kosob, the rice goddess, there would be early rains, and they would not fall in torrents that destroyed the earth embankments that separated the rice troughs. It was clear the offerings had been too paltry to raise this family from poverty. There were only two small paddies attached to the farm but they appeared to be deserted. (Cotterill, 2009, pp. 120-121)

The poor couple had been grooming the daughter for the Miss Sangkhan beauty pageant, hoping that she would win and receive a considerable sum of prize money as well as “countless offers to advertise beans and cement and farm implements and soft drinks, all for a fee” (Cotterill, 2009, p. 128). However, as Siri learned, this hope was dampened when the pageant was cancelled because it was considered a relic of the decadent society the Communist Party was trying to weed out (Cotterill, 2009, p. 129). The different emphases of the detective figures’ investigation, as a result, underline the production of hybridization that turns the discriminated subject into a disturbing colonial presence, and that refuses to resolve the tension between the two cultures, i.e., French and Laotian (Bhabha, 2007, p. 162).

4. Forensic Team and Technology

The cultural context in which the detective carries out his investigation contributes not only to the detective’s class consciousness, but also to his investigative approaches. Professionally, both Maigret and Siri work for government institutions, the police force and the hospital, respectively. However, when it comes to the working conditions, Maigret seems to have the luxury of collaborating with a team of resourceful and reliable officers: Janvier, Dufour, Lucas and Torrence. In *Signed, Picpus* (2015b), for example, Maigret depends on his team members to keep watch outside Madame Le Cloaguen’s residence. On the contrary, without formal training as a coroner, Siri is “ramrodded” into this job after retirement. Dtui, one of his lab assistants, comments on his qualification:

Technically, Dr. Siri isn’t all that qualified either. I mean, he’s good, but he doesn’t have any formal training as a coroner. Our politburo didn’t seem to think that fact was terribly important; surgeon-coroner,

same difference. Luckily for them, Siri's a bit of a genius in a number of ways. (Cotterill, 2008, p. 4)

Meanwhile, his team is portrayed as unconventional, sometimes to the point of bizarreness. First of all is Geung Watajak, "a good-looking man in his forties with pronounced Down syndrome features and jet-black hair greased on either side of a crooked center parting" (Cotterill, 2005, p. 23). He had earlier been hired by Dr. Pongruk, the former coroner at the Mahosot Hospital, as his morgue assistant. Another assistant to Siri is Chundee Chantavongheuan, who usually goes by her pet name "Dtui." Described as a "solid young nurse with a well-washed but rather craggy face and a happy mouth" (Cotterill, 2004, p. 19), she seems unsuccessful in finding romance in her life because:

There had been years when large torsos were in high fashion, a symbol of wealth and plenty. Physiology went through cycles. But in the twentieth century, malnutrition was à la mode. Dtui with her laundry-bin build was off the scale. There were no suitors queuing at her door. They wouldn't have to dig deep to find her kindness and humor, but they didn't even bring a spade. (Cotterill, 2004, p. 28)

Although Siri and his assistants do not look like professionals, they display a strong sense of team spirit. In *Slash and Burn* (2011), Siri embarks on the joint operation of locating a missing US airplane and possibly an M.I.A. Peach, the Lao-English interpreter, whose parents had worked as missionaries in Laos, looks at the team admiringly. Apparently, she is surprised at the efficiency of Siri's team members given their lack of proper training.

As far as human and technological resources are concerned, Maigret's team is better equipped with Criminal Records and the efficient forensic technology. In *Maigret Bides His Time*, he investigates the murder of Manuel Palmari, a vagrant from Corsica who had started as a pimp. At sixty, he was living with Aline on Rue des Acacias (Simenon, 1966, p. 7). Since Aline is also one of the suspects, an officer is called in to check for gunshot residue:

"Moers! Can you come in with the paraffin?"

The expert had understood and was preparing his instruments.

"Your hand, please."

"What for?"

“To prove that you haven’t used a firearm this morning.”

Without blinking she held out her right hand. Then, just in case, the experiment was repeated on the left hand.

“When can you let me know, Moers?”

“In about ten minutes. I’ve got all I need down in the truck.”

(Simenon, 1966, pp. 22-23)

In contrast, the morgue at the Mahosot Hospital suffers a severe scarcity of resources. The morgue and the so-called forensic lab are housed in the same poorly equipped unit. “[G]uided by the guile of his hero Maigret of the Paris Sûreté,” Siri oftentimes has to rely on makeshift technology when collecting samples from a crime scene (Cotterill, 2010). In *Anarchy and Old Dogs*, Siri and Officer Tao have to perform an autopsy on the body of Say, the deputy governor of Champasak, who has been electrocuted in his own bathtub. In light of their scarce resources, they manage to take an impression of the right index finger using a square of carbon paper (Cotterill, 2007, pp. 95-96).

The disparity in the two detectives’ forensic technology, it may be contended, is aimed at criticizing the bureaucracy in postcolonial Laos. In *The Merry Misogynist*, Siri complains to Phosy, Inspector of the National Police Force, about the red tape in the customs department. Siri is autopsying the body of one Ngam from Ban Xon, Vang Vieng. In his attempt to analyze the stomach contents, he relies on chemicals from Teacher Oum. The much-needed items are donated by the Vladivostok Schools Cooperative in the USSR, and have been waiting at the docks for a year. This is considered an improvement since his new French forensic pathology textbooks have been stuck there since early 1976. Siri figures, “By the time they’re cleared you’ll be able to use them on me” (Cotterill, 2009, p. 55). The situation elucidates the constraints of postcolonial Laos under which the detective carries out his investigative tasks. Even though the country has been liberated from the French colonialists, the forensic team still find themselves struggling with the lack of resources and having to rely on international aids.

To a certain extent, Siri’s method of investigation is quite similar to Maigret’s. He gathers all the relevant information, comes up with a hypothesis, and tries to verify it. Meantime, Maigret, after collecting available information, starts with a list of questions and tries to answer them. In *The Madman of Bergerac*, he explains to his wife that:

‘Before we do anything else, we need a schedule. I think it’s best to act as if we don’t expect to receive any new information. In other words, to work with what we’ve got and try out all the different theories until one of them rings true.’ (Simenon, 2015c, p. 79)

It seems both Siri and Maigret rely on rational inquiry while working on their cases. Nevertheless, Siri’s investigation is often hampered by supernaturalism in various forms, i.e., dreams, omens, premonitions, possessions, trances, and visitations, and serves several functions. Conceived as the hypostasis of the victim’s call for justice, it functions as clues that help the coroner/detective in his crime solving operation. Eventually, the perpetrators are prosecuted and the spirits of the dead are laid to rest. The deceased who appear to Siri apparently come to him hoping he would help them with their unfinished businesses (Cotterill, 2013, p. 71).¹

An incident that highlights the significance of spectral clues resides in Siri’s first high-profile case in late 1976. Mrs. Nitnoy, Comrade Kham’s wife and a senior cadre at the Women’s Union, is found dead. Comrade Kham breaks it to him that the cause of his wife’s death is her gastronomic fascination. The husband claims that his wife died because she had consumed a lot of *lap* or *pa daek*, raw meat or fish concoction infested with parasites. Since, according to the law, the doctor cannot issue a death certificate until he confirms the cause of death, Comrade Kham would rather have Nitnoy’s own surgeon sign the certificate, and rush the body to the crematorium (Cotterill, 2004, p. 40). The coroner’s suspicion is stirred up during the husband’s visit to the morgue:

Siri looked at the tall man and was overwhelmingly conscious of a dark image some three meters behind him. For some unknown reason it filled him with dread. It wasn’t clear, and there wasn’t enough light to distinguish features, but its shape reminded him exactly – exactly of Mrs. Nitnoy [...] She was standing, shaking. She tensed. She readied herself and charged at the comrade’s

¹ For further discussion of supernaturalism in the Siri Paiboun series, see “Haunting Nation: Supernaturalism and Lao-ness in the Siri Paiboun Crime Series” by Panida Boonthavevej. (2018). *Journal of Mekong Societies*, 14(3), pp. 42-63.

back with all the ferocity of a bull intent on goring him [...] But when her body met her husband's, she vanished. (Cotterill, 2004, p. 41)

Consequently, instead of working on the dead body in the morgue, he decides to go to the field, and visits the Union's headquarters and interviews Dr. Pornsawan (Cotterill, 2004, p. 60), whereby Siri discovers that it was the husband who murdered her by lacing her painkillers with cyanide. He was jealous of his wife's rising career at the Women's Union as she often appeared in the Khaosan News Agency newspaper. Haunted by a sense of guilt, Comrade Kham eventually shot himself in the head (Cotterill, 2004, pp. 58-59; 240).

The circumstances of Siri's investigative tasks obviously differentiate the Lao detective from his French counterpart. With the detective working under several social and technological constraints, the Siri Paiboun crime series departs from the model of police procedural found in the Maigret series.

5. Conclusion: Joined in Disjunction

A palimpsestuous reading of the Maigret series and the Siri Paiboun novels in light of the genre has finally demonstrated that Siri Paiboun series operates as a site where *colonial mimicry* deviates from and later disrupts the authority of colonial discourse epitomized by the convention of French police novels. The generic disjuncture, termed as *hybridity*, reveals the problematic nature of colonial representation whereby the discriminated subject reverses the effects of colonialist disavowal and estranges the basis of its authority (Bhabha, 2007, p. 162). The Siri Paiboun series, one may maintain, constitutes a hybrid object that retains traces of the Maigret series while revaluing its presence by resisting its being positioned as a literary inferior.

The Maigret series may be considered the hypotext and Siri Paiboun series as the hypertext; both are engaged in a palimpsestuous relationship. Yet, one needs to be reminded that it is not simply a situation in which the two texts coexist harmoniously on the same plane. They are joined in *disjunction*, "produced within the act of enunciation as a specific colonial articulation" (Bhabha, 2007, p. 153). One cannot merely say that the Siri Paiboun

series takes after the model of the French detective novel since this comparative study of the two crime series has already underlined the questionable status of the Maigret series. The “paranoid classification” (Bhabha, 2007, p. 162) it encounters – does it fit in the sub-genre of the golden age crime fiction, police procedural, or hardboiled crime fiction? – renders obvious the ambivalence of colonial mimicry which resides in the “split between its appearance as original and authoritative and its articulation as repetition and difference” (Bhabha, 2007, p. 153). The Siri Paiboun series, as the hypertext, can thus be classified neither as “imitation,” nor as “proximization” of the Maigret series (Genette, 1997, pp. 7; 304).

Conspicuously, the disjunctive palimpsest, evidenced in the sub-genre the Maigret series is placed in, reveals the repressive force of the central government. Although the detective himself projects “an image of efficiency with a genial face and the touch of the common man” (Porter, 1981, p. 206), the quality peculiar to the private eye in hardboiled crime fiction, he unquestionably embodies the institutional authority of the French police force in maintaining social order as found in police procedurals. It has been argued, “such a view continued to have widespread currency through the alternate waves of revolution and reaction that characterized French political life down through the nineteenth century and into our own time” (Porter, 1981, p. 203).

Meantime, the hybridization of the genre in effect questions the judicial system in the Lao PDR. Technically, the law did not exist in Laos. After the communist movement established a republic on December 2nd, 1975, it would take up to sixteen years for the first constitution to be drafted. That means the Ministry of Justice in which Siri is housed operates under the “lawless” circumstances. In *Six and a Half Deadly Sins*, for instance, the question of legality is brought up by Inspector Phosy, the police chief, in his conversation with Sergeant Tey in the Luang Nam Tha Police Headquarters. So as to garner confidence from him, Phosy explains, “We have a system. Laws. Everything that happens here is reported to and acted on in Vientiane. You are members of the Lao police force. Never forget that” (Cotterill, 2015, p. 55). But, in fact, there was no law. There was no constitution.

There were no laws as such. The ministry had drawn up a list of crimes and suitable punishments, but the judicial system was in its infancy and justice was being meted out by old military officers and headmen who interpreted the ambiguous lists however they

saw fit. [...] The question of legality was always a contentious one, as the old royalist constitution and its rules had been thrown out along with the French texts. Until a new law book was drafted, the term “legal” would remain a matter of conjecture. (Cotterill, 2015, pp. 55; 101)

In a land without lawyers, nobody represents the defendant at the trial. It is based on circumstantial evidence alone (Cotterill, 2010, p. 197). In the country where the law is not put into use, the question of legality is critically challenged. What constitutes a crime? It is left to the whim of those in the police force and the judicial system which does not really exist.

Finally, the comparative study of the Siri Paiboun series and the Maigret series has demonstrated how the postcolonial crime series deviates from and disrupts the convention of French police novels. The departure from the literary tradition is indicative of the author's attempt to challenge the colonial authority of the French model of *roman policier*, as well as to criticize the Lao dysfunctional judicial system, whereby the notion of justice and the rule of law are questioned.

References

- Alder, B. (2013). *Maigret, Simenon and France: Social dimensions of the novels and stories*. Jefferson, N.C.: McFarland & Company.
- Bhabha, H. K. (2007). *The location of culture*. London: Routledge.
- Calvet, C. (2014). Du récit à l'envers au récit de l'envers: The imprint of the palimpsest in Simenon. In A. Kimyongür & A. Wigelsworth (Eds.), *Rewriting wrongs: French crime fiction and the palimpsest* (pp. 63-78) (N. Vincent-Arnaud & A. Wigelsworth, Trans.). Newcastle upon Tyne: Cambridge Scholars Publishing.
- Christian, E. (2001). Introducing the post-colonial detective: Putting marginality to work. In E. Christian (Ed.), *The post-colonial detective* (pp. 1-16). New York: Palgrave.
- Christian, E. (2010). Ethnic postcolonial crime and detection (Anglophone). In C. J. Rzepka & L. Horsley (Eds.), *A companion to crime fiction* (pp. 284-295). Chichester, West Sussex: Wiley-Blackwell.
- Cotterill, C. (2004). *The coroner's lunch*. New York: Soho Press.
- Cotterill, C. (2005). *Thirty-three teeth*. New York: Soho Press.
- Cotterill, C. (2007). *Anarchy and old dogs*. New York: Soho Press.
- Cotterill, C. (2008). *Curse of the pogo stick*. New York: Soho Press.
- Cotterill, C. (2009). *The merry misogynist*. New York: Soho Press.
- Cotterill, C. (2010). *Love songs from a shallow grave*. New York: Soho Press.
- Cotterill, C. (2011). *Slash and burn*. New York: Soho Press.
- Cotterill, C. (2013). *The woman who wouldn't die*. New York: Soho Press.
- Cotterill, C. (2015). *Six and a half deadly sins*. New York: Soho Press.
- Cotterill, C. (2016). *I shot the Buddha*. New York: Soho Press.
- Geherin, D. (2008). *Scene of the crime: The importance of place in crime and mystery fiction*. Jefferson: McFarland.
- Genette, G. (1997). *Palimpsests: Literature in the second degree* (C. Newman & C. Doubinsky, Trans.). Lincoln, N.E.: The University of Nebraska Press.
- Knepper, W. (2006). Confession, autopsy and the postcolonial postmortems of Michael Ondaatje's *Anil's Ghost*. In C. Matzke & S. Mühleisen (Eds.), *Postcolonial postmortems: Crime fiction from a transcultural perspective* (pp. 35-57). Amsterdam: Rodopi.

- Knight, S. (1980). *Form and ideology in crime fiction*. Bloomington: Indiana University Press.
- Matzke, C., & Mühleisen, S. (2006). Postcolonial postmortems: Issues and perspectives. In C. Matzke & S. Mühleisen (Eds.), *Postcolonial postmortems: Crime fiction from a transcultural perspective* (pp. 1-16). Amsterdam: Rodopi.
- Mills, K. O. (2007). Duality: The human nature of detective fiction. In L. Martz & A. Higgie (Eds.), *Questions of identity in detective fiction* (pp. 175-182). Newcastle: Cambridge Scholars Publishing.
- Porter, D. (1981). *The pursuit of crime: Art and ideology in detective fiction*. New Haven: Yale University Press.
- Pyrhönen, H. (2010). Criticism and theory. In C. J. Rzepka & L. Horsley (Eds.), *A companion to crime fiction* (pp. 43-56). Chichester, West Sussex: Wiley-Blackwell.
- Scaggs, J. (2005). *Crime fiction*. London: Routledge.
- Schütt, S. A. (2003). French crime fiction. In M. Priestman (Ed.), *The Cambridge companion to crime fiction* (pp. 59-76). Cambridge: Cambridge University Press.
- Simenon, G. (1966). *Maigret bides his time*. Trans. Alastair Hamilton. San Diego: Harcourt Brace Jovanovich.
- Simenon, G. (2013). *Pietr the Latvian* (D. Bellos, Trans.). London: Penguin Books.
- Simenon, G. (2014a). *The Flemish house* (S. Whiteside, Trans.). London: Penguin Books.
- Simenon, G. (2014b). *The hanged man of Saint-Pholien* (L. Coverdale, Trans.). London: Penguin Books.
- Simenon, G. (2014c). *A man's head* (D. Coward, Trans.). London: Penguin Books.
- Simenon, G. (2015a). *Inspector Cadaver* (W. Hobson, Trans.). London: Penguin Books.
- Simenon, G. (2015b). *Signed, Picpus* (D. Coward, Trans.). London: Penguin Books.
- Simenon, G. (2015c). *The madman of Bergerac* (R. Schwartz, Trans.). London: Penguin Books.
- Thompson, J. (1993). *Fiction, crime, and empire: Clues to modernity and postmodernism*. Chicago: University of Chicago Press.
- Worthington, H. (2011). *Key concepts in crime fiction*. New York: Palgrave Macmillan.

บาดแผลสงครามเวียดนามของคนเวียดนาม ชนชั้นกลางเลือดผสมในบันทึกความทรงจำเรื่อง

The Unwanted ของเกียน เหวงวียน*

จิรฤทธิ กิจการณ**

Received: 10 May 2021

Revised: 19 October 2021

Accepted: 8 April 2022

บทความวิจัย

บทคัดย่อ

คำสำคัญ

The Unwanted;
เกียน เหวงวียน;
สงครามเวียดนาม;
เรื่องเล่าบาดแผล

บทความนี้มุ่งศึกษาลักษณะและหน้าที่ของเรื่องเล่าบาดแผลสงครามเวียดนามของคนเวียดนามชนชั้นกลางเลือดผสมในบันทึกความทรงจำเรื่อง *The Unwanted* ของเกียน เหวงวียน โดยใช้วิธีการอ่านละเอียดประกอบกับแนวคิดประสบการณ์บาดแผลของเคที แครูท ผลการศึกษาพบว่าความแปลกแยกของคนเวียดนามชนชั้นกลางเลือดผสมเริ่มเกิดขึ้นช่วงระหว่างสงคราม แต่ปรากฏชัดเจนหลังจากสงครามสิ้นสุดลง คนเวียดนามชนชั้นกลางเลือดผสมไม่เป็นที่ต้องการของสังคมช่วงหลังการรวมชาติในปี ค.ศ. 1975 เพราะเกิดกระแสชาตินิยมและคอมมิวนิสต์แบบสุดโต่งขึ้น ผู้คนต่อต้านทุนนิยมและรังเกียจชาติพันธุ์อื่น แม่ของผู้เล่าถูกยึดทรัพย์สินและถูกประณามในที่สาธารณะ ผู้เล่าถูกญาติทำร้ายร่างกาย ถูกพ่อเลี้ยงข่มขืน และถูกเมินเฉยจากเจ้าหน้าที่รัฐ คนเลือดผสมคนอื่นอยู่ในภาวะเสี่ยงต่อการเป็นเหยื่อความรุนแรง ผู้เล่านำเสนอเหตุการณ์ตามลำดับเวลาเพื่อแสดงการถดถอยของสถานะทางสังคมของผู้เล่าในประเทศเวียดนามและใช้อุปุลักษณะเน้นย้ำประเด็นเรื่องชนชั้นกลางและภาวะเลือดผสม ผู้แต่งเขียนหนังสือเล่มนี้เพื่อเยียวยาตนเอง แก่ต่างว่าตนไม่ใช่คนทรยศชาติ และประกอบสร้างตัวตนเป็นคนเวียดนามพลัดถิ่น

* บทความนี้เป็นส่วนหนึ่งของวิทยานิพนธ์เรื่อง “เรื่องเล่าบาดแผลสงครามเวียดนามของนักเขียนเวียดนามพลัดถิ่น” ภาควิชาวรรณคดีเปรียบเทียบ คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

** นิสิตระดับปริญญาบัณฑิต ภาควิชาวรรณคดีเปรียบเทียบ คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ติดต่อได้ที่: kjiawut@yahoo.fr

Vietnam War Trauma of Mixed-Blood Bourgeois Vietnamese in Kien Nguyen's *The Unwanted**

Received: 10 May 2021

Revised: 19 October 2021

Accepted: 8 April 2022

Jirawut Kitkarul**

Research Article

Abstract

Keywords

The Unwanted;
Kien Nguyen;
Vietnam war;
traumatic narrative

This article aims to study forms and functions of the traumatic narrative of Vietnam war experienced by mixed-blood bourgeois Vietnamese in Kien Nguyen's *The Unwanted* through close reading and Cathy Caruth's concept of trauma. The results are as follows. The alienation of mixed-blood bourgeois Vietnamese begins during the war but becomes apparent when the war has ended. Mixed-blood bourgeois Vietnamese are not wanted because the society after the 1975 reunification has become extremely nationalist and communist. People hate capitalism and other races. The property of the mother of the narrator is confiscated; she is also humiliated in public. The narrator is physically attacked by his cousin, raped by his stepfather, and neglected by government officials. Other mixed-blood people are at risk of becoming victims of violence. Events are chronologically presented in order to illustrate the degrading social status of the narrator in Vietnam. Metaphors are used to highlight issues on bourgeoisie and mixed blood. The author writes this book to heal himself, to defend that he is not a traitor, and to construct himself as a displaced Vietnamese.

* This article is a part of the author's doctoral dissertation entitled "Traumatic Narratives of Vietnam War by Displaced Vietnamese Writers", Department of Comparative Literature, Faculty of Arts, Chulalongkorn University.

** Ph.D. candidate, Department of Comparative Literature, Faculty of Arts, Chulalongkorn University, e-mail: kjirawut@yahoo.fr

1. บทนำ

ในช่วงสงครามเวียดนาม สหรัฐอเมริกาส่งทหารหลายแสนคนหมุนเวียนกันเข้ามาประจำการในพื้นที่ต่างๆ ของเวียดนามใต้ตั้งแต่ช่วงต้นคริสต์ทศวรรษที่ 1960 จนถึงต้นคริสต์ทศวรรษที่ 1970 คนอเมริกันและคนต่างชาติจำนวนหนึ่งทำงานและมีความสัมพันธ์ใกล้ชิดกับคนเวียดนามใต้ ผู้หญิงเวียดนามจำนวนหนึ่งเลือกคบหาผู้ชายอเมริกัน พวกเขาให้กำเนิดลูกเลือดผสม มีสองเชื้อชาติอยู่ภายในร่างกาย เกียน เหวียน (Kien Nguyen) คือตัวอย่างของคนกลุ่มนี้

The Unwanted เป็นบันทึกความทรงจำของเกียน เหวียน เล่าถึงเรื่องราววัยเด็กของตน และประวัติครอบครัวตั้งแต่ก่อนเขาเกิดประมาณหนึ่งปี (ค.ศ. 1966) จนถึงปีที่เขาได้รับอนุญาตให้อพยพออกนอกประเทศเวียดนาม (ค.ศ. 1985) ในฐานะผู้เล่าเรื่อง เกียนบรรยายเหตุการณ์สำคัญต่างๆ เมื่อเขามีอายุ 5-18 ปี ทั้งการยึดกรุงไซ่ง่อนและเรื่องราวในครอบครัว แม่เป็นผู้หญิงเวียดนามมีการศึกษาจากครอบครัวชนชั้นกลาง พ่อเป็นนักธุรกิจชาวอเมริกันที่มาทำงานในกรุงไซ่ง่อน เมื่อแม่ตั้งครรภ์ พ่อได้เดินทางกลับประเทศสหรัฐอเมริกาโดยมอบเงินจำนวนมากไว้ให้แม่เพื่อใช้ในการเลี้ยงดูลูก ต่อมาแม่คบหาผู้ชายอเมริกันคนใหม่และมีลูกหนึ่งคนคือ จิมมี เหตุการณ์ดำเนินไปในลักษณะเดิม คนอเมริกันคนนี้ได้เดินทางกลับประเทศและมอบเงินจำนวนมากให้แม่เพื่อใช้ในการเลี้ยงดู เมื่อนำเงินมาลงทุนเป็นหุ้นส่วนธนาคาร เธอจึงมีฐานะร่ำรวยและคบค้าสมาคมกับผู้มีอำนาจในรัฐบาลเวียดนามใต้และคนต่างชาติ เมื่อกรุงไซ่ง่อนใกล้แตก แม่กำลังคบหาผู้ชายเวียดนามที่ไม่ได้ประกอบอาชีพชัดเจนและตั้งครุฑอยู่ ครอบครัวของผู้เล่าเรื่องประกอบด้วยตา ยาย แม่ พ่อเลี้ยง ตัวเขา น้องชาย น้องสาวที่กำลังจะล้มตายดูโลก และคนรับใช้ที่ทำหน้าที่เป็นพี่เลี้ยง ผู้เล่าจึงเป็นลูกชายคนโตของครอบครัวชนชั้นกลาง เมื่อเวียดนามใต้พ่ายแพ้ สังคมเวียดนามกลายเป็นระบอบคอมมิวนิสต์เต็มรูปแบบ ครอบครัวของเกียนถูกกลั่นแกล้งหลายครั้งเนื่องจากเป็นชนชั้นนายทุนเก่า และเขากับน้องชายมีเชื้อสายผสม ความทุกข์ยากที่เขาและครอบครัวประสบทำให้เขาพยายามหาทางหนีออกนอกประเทศจนกระทั่งสามารถอพยพไปประเทศสหรัฐอเมริกาได้สำเร็จ เนื้อเรื่องทั้งหมดเป็นการเล่าย้อนอดีตจากจุดยืนปัจจุบันที่เกียนกำลังใช้ชีวิตอยู่ที่สหรัฐอเมริกา

การมีอยู่ของคนเลือดผสมอันเนื่องมาจากสงครามไม่ใช่ปรากฏการณ์ใหม่ในสังคมเวียดนาม ก่อนหน้าที่สหรัฐอเมริกาจะแสดงตัวเป็นคู่ขัดแย้งกับฝ่ายคอมมิวนิสต์เวียดนามเหนือในช่วงกลางคริสต์ศตวรรษที่ 20 นั้น ฝรั่งเศสเคยปกครองเวียดนามมาก่อนแล้ว นาดาลี หวิงห์ เจิว เกียน (Nguyen, 2005) ได้ศึกษาสภาพชีวิตของคนเวียดนามเลือดผสมในประเทศเวียดนามผ่านบันทึกความทรงจำเรื่อง *Métisse Blanche* ของกิม เลอแฟวร์ (Kim Lefèvre) ผู้หญิงลูกครึ่งฝรั่งเศสและเรื่อง *The Unwanted* ของเกียน เหวียน (Kien Nguyen) ผู้ชายลูกครึ่งอเมริกัน เธอพบว่าผู้เล่าของทั้งสองเรื่องมีชะตากรรมคล้ายคลึงกัน การที่ร่างกายของพวกเขามีลักษณะบางอย่างแตกต่างจากคนเวียดนามท้องถิ่นอย่างชัดเจน เช่น สีตาและลักษณะเส้นผม ทำให้พวกเขาเป็นที่รังเกียจเพราะ

ร่างกายของพวกเขาทำให้คนท้องถิ่นนึกถึงคนต่างชาติที่มาบุกรุกประเทศ (“a bodily reminder of the foreign presence in Vietnam”, Ibid., p. 111) สังคมเวียดนามดั้งเดิมรังเกียจคนต่างชาติ ผู้หญิงที่แต่งงานกับคนตะวันตกจะถูกเหยียดหยามเพราะเธอกำลังแต่งงานกับคนที่เคยทำร้ายบรรพบุรุษของตัวเอง (Jamieson, 1993, cited in Nguyen, Ibid., pp. 111-112) กิมและเกียนไม่รู้จักพ่อและไม่มีข้อมูลที่แน่ชัดเกี่ยวกับเขา การไม่สามารถระบุตัวตนของพ่อได้ทำให้คนเลียดผสมจำนวนมากไม่อยู่ในฐานข้อมูลของรัฐบาลชาติตะวันตกและไม่ได้รับความช่วยเหลือ กระนั้น เมื่อเทียบกันแล้วรัฐบาลฝรั่งเศสช่วยเหลือคนลูกครึ่งฝรั่งเศสรวดเร็วกว่ารัฐบาลอเมริกันช่วยเหลือคนลูกครึ่งอเมริกัน (Ibid., p. 114) กิมและเกียนถูกสังคมเวียดนามผลักออกให้เป็นคนนอก สามารถถูกทำร้ายร่างกายได้และถูกกีดกันทางสังคม พวกเขาถูกรังเกียจทั้งจากสังคมเวียดนามและสังคมตะวันตก

กรณีของสหรัฐอเมริกา สมฤดี สงวนแก้ว (2553) พบว่าการเหยียดคนเลียดผสมสัมพันธ์กับประวัติศาสตร์การเหยียดทาสผิวดำที่แบ่งแยกความแตกต่างระหว่างคนขาวในฐานะผู้ปกครองกับคนดำในฐานะแรงงาน กระทั่งปัจจุบัน สังคมก็ยังมีความคิดว่าคนเลียดผสมไม่แตกต่างจากคนดำเพราะมีเลือดของคนอื่นที่ไม่ใช่คนขาวผสมอยู่ (เรื่องเดียวกัน, น. 156) ในช่วงแรก คนเลียดผสมจะไม่รู้ถึงความเป็นชายขอบของตนเอง พวกเขาจะเริ่มตระหนักถึงสิ่งนี้ก็ต่อเมื่อถูกคนในสังคมล้อเลียน กลั่นแกล้ง และเอารัดเอาเปรียบ พวกเขาอาจรับมือสถานการณ์นี้โดยการนิยามตัวเองเป็นคนขาว หรือนิยามตัวเองเป็นคนดำ หรือยอมรับสถานะก้ำกึ่งของตัวเองที่ไม่ใช่ทั้งคนขาวและคนดำ (เรื่องเดียวกัน, น. 164) พวกเขาอาจหลีกเลี่ยงความอยุติธรรมในสังคม ใช้กำลังโต้ตอบ หรือหาหนทางอื่นในการแก้ไขสถานการณ์ เช่น สร้างจุดเด่นหรือความเชี่ยวชาญในด้านที่สังคมเคารพชื่นชม (เรื่องเดียวกัน, น. 165)

เจต ทิฟฟานี ฮิดิล (Hidle, 2014) วิเคราะห์เรื่องเล่าชีวิตของตัวเองเทียบเคียงไปกับเรื่อง *The Unwanted* และนวนิยายเรื่อง *We Should Never Meet* ของเอมี ฟาน (Aimee Phan) ในฐานะเรื่องเล่าเกี่ยวกับคนเลียดผสมที่สู้ชีวิต เชื้อมโยงบานเกิด แม่ และโสเภณีเข้าด้วยกัน และจบเรื่องด้วยการเปลี่ยนผ่านของตัวตน หันมานิยามตัวเองว่าเป็นคนอเมริกันเชื้อสายเวียดนาม ฮิดิลมองว่าการเขียนบันทึกความทรงจำของเกียน เหงวียน เป็นเพียงรูปแบบหนึ่งของการปรับเปลี่ยนขนาดแผลทางชาติพันธุ์มาใช้สร้างสรรค์ผลงานศิลปะ เธอจึงศึกษางานเขียนประเภทอื่นของคนเวียดนามพลัดถิ่นในสหรัฐอเมริกาควบคู่ไปด้วย ได้แก่ นวนิยาย บันทึกความทรงจำที่มีภาพประกอบ (graphic memoir) และคู่มือการทำอาหาร รวม 10 เรื่อง หนังสือเหล่านี้นำเสนอเรื่องราวที่ประวัติศาสตร์กระแสหลักไม่สนใจและสะท้อนว่าบาดแผลสงครามเวียดนามไม่เคยจางหายไป คนเวียดนามพลัดถิ่นรุ่นหลังได้รับสืบทอดบาดแผลมาจากคนรุ่นก่อน พวกเขาปฏิเสธภาพเหมารวมของแนวคิดชนกลุ่มน้อยต้นแบบ (model minority) และมีตัวตนที่หลากหลายซับซ้อน

นอกจากนี้ แม้เจฟฟรี ชานตา อนา (Ana, 2015) จะไม่ได้วิเคราะห์เรื่อง *The Unwanted* โดยตรง แต่เธอก็กล่าวถึงหนังสือเล่มนี้เป็นตัวอย่างของงานเกี่ยวกับคนอเมริกันเลือดผสมเชื้อสายเอเชียที่น่าจะสามารถทำความเข้าใจได้จากทฤษฎีแอฟเฟกต์และมุมมองแบบทุนนิยม (Ibid., p. 174) ในแง่แอฟเฟกต์ อนาเสนอการรับรู้ถึงบรรพบุรุษ (feeling ancestral) และการจดจำแบบชาติพันธุ์ (ethnic remembering) ว่าเป็นอารมณ์ความผูกพันและการแสดงออกว่าตนเองยังคงจดจำความเจ็บปวดของบรรพบุรุษสมัยอพยพได้ ประสบการณ์นี้สะท้อนว่าคนเลือดผสมในปัจจุบันยังคงไม่สามารถปรับตัวเข้ากับสังคมอเมริกันและจำเป็นต้องเชื่อมั่นในความฝันแบบอเมริกัน (American dream) ในแง่ทุนนิยม อนาเสนอว่าคนเลือดผสมยังคงติดค้างอยู่กับประเด็นเรื่องชาติพันธุ์เพราะต้องการใช้สิ่งนี้เป็นทุนเพื่อหาประโยชน์ให้กับตัวเอง ผู้วิจัยคิดว่าแนวคิดของอนาได้รับอิทธิพลมาจากทฤษฎีความโศกเศร้าทางชาติพันธุ์ที่ไม่อาจไว้อาลัย (racial melancholia) ของเดวิด แอล เอ็ง และฮันชินฮี (Eng & Han, 2000) และทฤษฎีการเป็นผู้ประกอบการทางชาติพันธุ์ (panethnic entrepreneurship) ของคนอเมริกันเชื้อสายเอเชียของเหวียน เทงห์ เหงวียน (Nguyen, 2002) ที่มีมาก่อนแล้วในแวดวงเอเชียอเมริกันศึกษา

การศึกษาเรื่อง *The Unwanted* ของผู้วิจัยในบทความนี้คล้ายคลึงกับงานของอีเดลมากที่สุดเพราะใช้ทฤษฎีบาดแผลเหมือนกัน ความแตกต่างอยู่ที่อีเดลเน้นเฉพาะเรื่องการมีเลือดผสมและความสัมพันธ์ระหว่างรูปแบบบันทึกความทรงจำ/งานเขียนชีวิตและเนื้อหา การมีเลือดผสมเป็นเรื่องบังเอิญ ไม่มีนัยสำคัญ เช่นเดียวกับที่เธอศึกษาความหลากหลายทางเพศในนวนิยาย บาดแผลและการเอาชีวิตรอดในบ้านที่ความทรงจำที่มีภาพประกอบและคู่มือการทำอาหาร การจับคู่ทั้งหมดเป็นความบังเอิญที่แสดงความหลากหลายของวิธีการเยียวยาบาดแผลเท่านั้น ส่วนผู้วิจัยมองว่าเรื่องเลือดผสมผูกโยงอยู่กับการเป็นชนชั้นกลางอย่างเหนียวแน่น เกียน เหงวียนอาจเลือกรูปแบบบันทึกความทรงจำโดยบังเอิญ แต่รูปแบบนี้ก็ทำให้ผู้อ่านคาดหวังความจริงในระดับหนึ่ง เป็นความจริงที่ผู้แต่งจัดวางและใส่สีสันทันที เขาเป็นคนพลัดถิ่นรุ่นที่หนึ่งเพราะขณะเดินทางอพยพ เขารู้เท่าทันสถานการณ์รอบตัว ดูแลตัวเองได้ ไม่ต้องขอความช่วยเหลือจากครอบครัวหรือบุคคลอื่น ผู้วิจัยสนใจว่าเกียนในฐานะคนพลัดถิ่นรุ่นที่หนึ่งเลือกนำเสนอประสบการณ์บาดแผลและมีจุดยืนทางการเมืองเรื่องตัวตนอย่างไร เขาแต่งหนังสือ *The Unwanted* ในลักษณะเรื่องเล่าบาดแผลเพื่อใช้ประโยชน์อะไรบ้าง

เคที แครูท (Caruth, 1995) นำแนวคิดของซิกมุนด์ ฟรอยด์ เรื่องกระบวนการทางจิตว่าด้วยการจัดการความสูญเสียมาต่อยอดในเชิงประวัติศาสตร์สังคม เธอเสนอว่าประสบการณ์บาดแผล (trauma) เกิดจากการที่บุคคลหนึ่งเผชิญหน้ากับเหตุวิฤกตที่เขาไม่พร้อมและไม่เคยรับมือมาก่อน เหตุการณ์นั้นจึงกลายเป็นภาพหลอนที่ปรากฏซ้ำๆ ในจิตของบุคคลผู้นั้นจนกว่าเขาจะสร้างความหมายและจัดการความทรงจำเรื่องนั้นได้ (“...the event is not assimilated or experienced fully at the time, but only belatedly, in its repeated possession of the one who experiences it.”,

Ibid., p. 4) หากบุคคลนั้นไม่สามารถจัดการแก้ไขสถานการณ์ให้ดีขึ้น ภาพหลอนจะดึงเขาให้ติดอยู่ในโลกของอดีต ไม่สามารถใช้ชีวิตในปัจจุบันได้อย่างสงบสุขเพราะเส้นแบ่งเวลาระหว่างอดีตกับปัจจุบันได้ถูกทำลายไป

ระบบภาษาเป็นเครื่องมือสำคัญที่ทำหน้าที่สร้างความหมายและความตระหนักรู้ให้แก่เจ้าของประสบการณ์ การเยียวยาที่สำเร็จจึงมักเกิดขึ้นผ่านภาษา เช่น โดยการพูดบอกเล่าหรือโดยการเขียน กระนั้น การนำเสนอสิ่งที่จิตสำนึกพยายามกดทับและปฏิเสธไม่ใช่เรื่องง่าย เรื่องเล่าที่ได้มาจึงอาจมีเนื้อหาสับสน วกวน และนำเสนอหลายประเด็นไม่ชัดเจน อย่างไรก็ตาม เมื่อเรานำตัวบทนั้นมาวิเคราะห์อย่างละเอียด จะพบความเชื่อมโยงระหว่างประเด็นต่างๆ และสามารถเข้าใจเรื่องราวที่เกิดขึ้นได้

เรื่องเล่าบาดแผลเป็นเพียงผลผลิตของการตีความอดีตของเจ้าของประสบการณ์ในช่วงเวลาหนึ่งเท่านั้น เมื่อเวลาผ่านไป บาดแผลเดิมก็สามารถถูกหยิบขึ้นมาเล่าใหม่และแตกต่างไปจากเดิม เพราะมุมมองและความเข้าใจของเจ้าของประสบการณ์ต่อเหตุการณ์นั้นได้เปลี่ยนไปแล้ว ผู้สูญเสียแต่ละคนจะตีประสบการณ์ที่มีอยู่ออกมาสร้างเรื่องเล่าและตัวตนตามแบบที่ตนเข้าใจหรือต้องการให้เป็นตามบริบทปัจจุบัน (“a rethinking of reference is aimed not at eliminating history but at resituating it in our understanding”, Caruth, 1996, p. 11)

ผู้วิจัยจะใช้ทฤษฎีประสบการณ์บาดแผลของแครุธและการอ่านละเอียดเป็นหลักในการวิเคราะห์ลักษณะและหน้าที่ของเรื่องเล่าบาดแผลในเรื่อง *The Unwanted*

2. การเมืองเรื่องชนชั้นและชาติพันธุ์

ช่วงระหว่างสงครามเวียดนามและหลังสงครามสิ้นสุด บรรยากาศทางการเมืองของสังคมเวียดนามหมกมุ่นอยู่กับความจงรักภักดีต่อชาติ อุดมการณ์ชาตินิยมและคอมมิวนิสต์ถูกหลอมรวมเข้าด้วยกัน ดังนั้น ผู้ที่รักชาติจะต้องยอมรับวิถีการปกครองแบบคอมมิวนิสต์ หากปฏิเสธ ขัดขึ้นหรือมีลักษณะบางประการขัดแย้งกับหลักคอมมิวนิสต์ ผู้นั้นย่อมกลายเป็นคนทรยศชาติ ฝ่ายเสรีนิยมประชาธิปไตยซึ่งมีความสัมพันธ์ใกล้ชิดกับตะวันตกจึงมีสถานะเหมือนกบฏ

แม้คนต่างชาติและคนเวียดนามใต้จะถูกฝ่ายคอมมิวนิสต์รังเกียจ แต่สถานะของคนเชื้อสายผสมร้ายแรงกว่านั้น ภาวะเลือดผสมเกิดขึ้นที่ระดับร่างกาย คนเลือดผสมไม่สามารถปิดบังเรือนร่างของตัวเองได้ เกียนมีลักษณะภายนอกคล้ายเด็กอเมริกันดังที่ทหารอเมริกันคนหนึ่งเคยทักว่าเกียนเหมือนน้องชายของเขา (“You remind me of my brother, you know?” he said, touching my

hair.”; “You look just like a little American boy, you know?” Nguyen, 2001, p. 69) ร่างกายที่แตกต่างจากคนเวียดนามทั่วไปเช่นนี้เป็นเป้าของการโจมตีจากฝ่ายชาตินิยม แม่ซึ่งตระหนักในความขัดแย้งและความรุนแรงในสังคมจึงแยกตัวเองและลูกออกจากบ้านเดิมที่อยู่บนที่ดินผืนเดียวกับเครือญาติ สร้างบ้านใหม่อีกหลังที่เมืองอื่น เป็นเหตุผลที่มีรั้วสูงใหญ่ทำจากลวดและไม้หนามไว้สำหรับปกป้องตัวเธอและลูก

My mother, in an effort to shield the inside beauty from the outside world, constructed two enormous iron gates, as well as a high barbed-wire fence covered with thick vines, to obscure all within their boundaries. [...] According to my mother, those children were either too dirty, or I was too clean, for my association with them. In Vietnam, rich children like myself wore sandals to protect their feet from dirt and the heat, while poor children like the ones from the other side of the wall ran around barefoot. (Ibid., p. 6)

จากตัวบทข้างต้น ผู้เล่าอธิบายว่าแม่ไม่ให้ตนเองเล่นกับเด็กนอกบ้านอีกฝั่งรั้วเพราะเธอไม่ต้องการให้เกียนสกปรก แต่จากมุมมองของผู้อ่าน เราจะสังเกตได้ว่าฉากนี้นำเสนอความขัดแย้งและการแบ่งแยกที่ลึกซึ้งกว่านั้น ความสะอาดอาจไม่ใช่ประเด็นที่เกี่ยวข้อง การแบ่งพื้นที่สองฝั่งชัดเจน การสร้างอุปสรรคคั่นกลาง และการห้ามไม่ให้ผู้เล่าไปยุ่งเกี่ยวกับคนฝั่งตรงข้ามแสดงให้เห็นว่าแม่กังวลเรื่องภัยคุกคามจากคนนอกครอบครัวที่อาจเป็นคนคลั่งชาติ ภายในบ้านเป็นพื้นที่ของคนเลือดผสม คือ เกียนและจิมมี ส่วนบริเวณนอกบ้านเป็นพื้นที่ของคนเวียดนามทั่วไป รั้วบ้านจึงเป็นเกราะที่แม่ใช้ป้องกันตัวเองและครอบครัวไม่ให้ตกเป็นเป้าสายตาและถูกวิพากษ์วิจารณ์ในสังคม นอกจากนี้ พื้นที่สองฝั่งยังสะท้อนฐานะทางเศรษฐกิจที่ไม่เท่าเทียมกันของคน บ้านแม่แสดงความร่ำรวย ส่วนด้านนอกบ้านเป็นพื้นที่ของความยากจนขาดแคลน การห้ามของแม่จึงสะท้อนว่าเธอก็รังเกียจคนจนและมองว่าคนจนสกปรก ความเกลียดชังจึงเกิดขึ้นจากทั้งสองฝ่าย คนเวียดนามนอกบ้านรังเกียจคนในบ้านที่มีเลือดผสมและเป็นนายทุน ส่วนแม่ซึ่งอยู่ในบ้านก็เกลียดคนนอกบ้านที่ยากจนและกลัวที่พวกเขาเป็นคอมมิวนิสต์ชาตินิยม ประเด็นเรื่องเชื้อชาติและชนชั้นผูกติดกันอย่างเหนียวแน่น ครั้นต่อมา ฝ่ายคอมมิวนิสต์ได้รับชัยชนะและตะวันตกล่าถอยออกนอกประเทศ รั้วบ้านของแม่ถูกทำลายทิ้ง ชีวิตของเกียนและครอบครัวจึงพลิกผัน ต้องเผชิญกับความเกลียดชังของคนในสังคมอย่างหนักหน่วง ผู้วิจัยขอแบ่งความทุกข์ยากที่ถูกนำเสนอในเนื้อเรื่องตามผู้เกี่ยวข้องหลักได้แก่ แม่ ผู้เล่า และคนเลือดผสมคนอื่น

2.1 ความเกลียดชังต่อแม่

เนื่องจากแม่เคยเป็นชนชั้นกลางที่ร่ำรวย ทำธุรกิจกับคนต่างชาติ อีกทั้งมีความสัมพันธ์ลึกซึ้งจนให้กำเนิดลูกเลือดผสมอเมริกันสองคน เมื่อฝ่ายคอมมิวนิสต์รวมประเทศสำเร็จ แม่จึงถูกเจ้าหน้าที่รัฐจับตาและโจมตีหลายครั้งหลายรูปแบบ เริ่มต้นตั้งแต่หลังรวมประเทศ คฤหาสน์ของแม่ถูกยึดเพราะเป็นบ้านหลังที่สองและแสดงความร่ำรวย ถือเป็นทรัพย์สินส่วนเกิน รัฐบังคับให้แม่และลูกๆ กลับไปอยู่บ้านหลังแรกซึ่งใช้ที่ดินร่วมกับญาติ แม่เธอจะชี้แจงว่าจำเป็นต้องอยู่ที่คฤหาสน์นี้ แต่เจ้าหน้าที่รัฐก็ตอบกลับอย่างชัดเจนว่ารัฐจะกำจัดคนร่ำรวยแบบเธอทิ้งเพื่อความก้าวหน้าของประเทศ (“as long as you have assets, you and the Vietnamese government are enemies.”; “We have to knock people like you down, so that we can move ahead.”, Ibid., p. 82) ยิ่งไปกว่านั้น แม่ยังถูกโจมตีเรื่องการหาคู่ครอง เธอถูกตำหนิและประจานในที่ประชุมหมู่บ้านว่าเป็นโสเภณีขายตัวให้แก่ศัตรู (“Under the Imperialist government [...] there are two possible ways for a person to have had mixed-blood children: through prostitution or through adoption. You [Kien’s mother] have admitted earlier that fucking was how you got them, so you must be a hooker.” She ended triumphantly, looking around the audience for affirmation.” Ibid., p. 111) แม่ต้องอดทนยอมรับคำต่อนี้เพราะที่ประชุมหมู่บ้านไม่สามารถยอมรับได้ว่าคนเวียดนามและคนต่างชาติรักกันได้และเธอยังคงจำเป็นต้องใช้ชีวิตอยู่ที่หมู่บ้านนี้

2.2 บาทแผลของผู้เล่า

เกียนในวัยเด็กถูกกดขี่กลั่นแกล้งจากญาติและคนรอบข้างเพียงเพราะเขามีเชื้อสายอเมริกันผสมอยู่ในสายเลือด ลูกพี่ลูกน้องเรียกเขาอย่างดูถูกว่า “เด็กเถื่อน” (bastard) และ “ลูกครึ่ง” (half-breed) (Ibid., p. 97, pp. 115-116, pp. 160-161)

เกียนและจิมมีได้เผชิญกับความเกลียดชังที่ญาติมีต่อพวกเขาอย่างชัดเจนเมื่อพวกเขาไปขอแบ่งอาหารมาประทังชีวิตในตอนนั้น แม่ออกไปทำงานหาเงินหลายวัน ไม่ได้กลับบ้าน เกียนและน้องอยู่ตามลำพัง อดข้าวมาหลายมื้อ เกียนจึงไปขอความช่วยเหลือที่บ้านญาติซึ่งอยู่ติดกัน แต่เนื่องจากไม่มีคนอยู่บริเวณนั้น เขาจึงแอบหยิบมันฝรั่งออกมาโดยพลการและเขียนข้อความใส่กระดาษแจ้งว่าขอยืมอาหาร จะชดใช้คืนให้เมื่อแม่กลับมา ญาติพบเกียนตอนเขากำลังเดินออกจากห้องครัว จึงเข้าใจผิดว่าเขาขโมยอาหาร ลูกพี่ลูกน้องคนหนึ่งชื่อตินจึงพุ่งเข้าทำร้ายร่างกายเขาอย่างรุนแรง

He [Tin] clenched his hand into a fist and punched my jaw with all his strength. [...] I fell back on the ground, while his family watched in silence.

Tin ran back inside his house [...] the handle of a hammer stuck out from between his fingers. My aunt spoke warningly to him.

“Be careful, Tin, don’t hit him in the face.”

[...] “Don’t worry, Mother. I am going to teach this half-breed a lesson today about stealing from my sister.”

I saw him lunge at me, the weapon aimed at my face. All I could do was wrap my head in between my arms before he got too close. Jimmy jumped in to grab Tin’s legs, pulling him away. I was aware of my brother’s dog above me as it leaped out to bite Tin on the side of his abdomen. Tin let out another frustrated scream, but only for a second. He shook the dog off and kicked my brother in the groin. Jimmy fell down, gasping and holding his privates in agony. However, the dog did not give up. It bared its fangs and launched itself again at my cousin. Fully prepared this time, Tin swung the hammer and whacked it across Lou’s face. His strength sent the dog into the air to land a few feet away, howling wildly. He then dove on top of me, pounding on my exposed back with his fist, which was still wrapped around the head of the hammer. Lying on the ground, I lost count of his punches and passed out. (Ibid., pp. 160-161)

เกียน น้องชาย และสุนัขถูกทำร้ายร่างกายจนบาดเจ็บสาหัส เกียนถูกต่อยจนหมดสติ น้องถูกเตะที่บริเวณอวัยวะเพศ สุนัขถูกค้อนทุบหัวอย่างแรง ความรุนแรงเหล่านี้แสดงให้เห็นว่าดิ้นพยายามฆ่าพวกเขา การทำร้ายอวัยวะเพศมีนัยถึงความพยายามของคนเวียดนามเชื้อสายบริสุทธ์ในการควบคุมประชากรคนเชื้อสายผสม ทำให้คนกลุ่มนี้ไม่สามารถสร้างทายาทสืบสกุลต่อไป ญาติคนอื่นนิ่งเฉย ไม่ใส่ใจความรุนแรงที่เกิดขึ้นตรงหน้า เมื่อรู้ภายหลังว่าเกียนได้เขียนข้อความขอยืมอาหารทิ้งไว้ พวกเขาไม่ขอโทษ ซ้ำยังต่อว่าเกียนที่ไม่บอกให้พวกเขาทราบตั้งแต่แรกจนเข้าใจผิด พวกเขาไม่ปรุ้มพยาบาลเกียน น้อง และสุนัขที่นอนบาดเจ็บอยู่ ทำเพียงแค่นอนดูและปล่อยให้ผู้เล่าและน้องค่อยๆ พยุงตัวเองเดินออกจากที่เกิดเหตุ ดิ้นด่าซ้ำว่าคนแบบผู้เล่าควรไปนรกให้หมด (“You animals. I hope you all go to hell.”, Ibid., p. 161) คำพูดและการกระทำของดิ้นแสดงให้เห็นว่าคนเชื้อสาย

ผสมถูกมองว่ามีสถานะไม่ต่างจากสัตว์ เกียน น่อง และสุนัขซึ่งอยู่ฝั่งตรงข้ามคนเวียดนามเชื้อสาย
บริสุทธิจึงถูกทำร้ายไม่แตกต่างกัน

ตัวอย่างข้างต้นแสดงให้เห็นว่าคนเชื้อสายผสมเป็นคนนอกในสังคมเวียดนาม เป็นความ
แปลกแยกที่น่ารังเกียจ หากใครจะกำจัดความแปลกแยกนี้ทิ้ง ย่อมสามารถทำได้อย่างอิสระ เจด
ทิฟฟานี ฮิดล (Hidle, 2014, pp. 166-169) วิเคราะห์ว่าสภาพของชนกลุ่มนี้สอดคล้องกับแนวคิด
สภาวะยกเว้น (state of exception) และชีวิตที่เปลือยเปล่า (bare life) ของจอร์โจ อะกัมเบน (Giorgio
Agamben) ซึ่งเสนอว่าชีวิตของคนที่ถูกสังคมตัดสินให้เป็นคนนอกนั้นไม่มีคุณค่าเท่าเทียมกับชีวิต
ของคนอื่นในสังคม คนประเภทนี้สามารถถูกฆ่าได้โดยผู้ลงมือสังหารไม่ต้องรับผิดชอบ ตี้นและครอบครั
วจึงเฉยชา ไม่คิดว่าพวกตนทำอะไรผิดที่ทำร้ายร่างกายเกียน น่อง และสุนัข สภาพไร้คุณค่าไร้ตัวตน
เช่นนี้จะปรากฏอีกครั้งในความรุนแรงต่อคนเลือดผสมคนอื่น

นอกจากนี้ เกียนยังโดนพ่อเลี้ยงซึ่งเป็นคนเวียดนามท้องถิ่นข่มขืน ขู่ฆ่า และข่มขู่ว่าจะไป
ข่มขืนน้องชายของเกียนต่อหากเกียนนำเรื่องนี้ไปบอกให้แม่รู้ (“ ‘Scream, and I will break your
neck.’ ”; “Before he climbed off my body, Lam waved his fist in my face. ‘Keep this between
you and me [...] And if you are stupid enough to tell your mother about this, I will go after
your brother next.’ ” Nguyen, 2001, pp. 130-131) พ่อเลี้ยงโกรธแม่ที่สั่งให้คนรับใช้ซึ่งกำลังตั้ง
ท้องลูกของเขาไปทำแท้ง แต่เนื่องจากเขาไม่มีอำนาจมากพอที่จะต่อสู้กับแม่แบบเผชิญหน้า เขาจึง
ระบายความโกรธของตนลงที่ผู้เล่าซึ่งเป็นลูกของแม่แทน การข่มขืนเป็นมากกว่าการทำร้ายร่างกาย
เพราะผู้ถูกข่มขืนจะรู้สึกอับอายในร่างกายของตัวเอง หลังจากถูกข่มขืน เกียนรู้สึกโดดเดี่ยวและ
อับอายมาก เขาไม่เคยเล่าให้ใครฟัง ยิ่งไปกว่านั้น เขาชวนน้องออกมาอนอนนอกบ้านในคืนถัดมา
เพราะเขายังกลัวคำขู่ของพ่อเลี้ยงอยู่ ตัวอย่างนี้แสดงให้เห็นว่าเด็กเลือดผสมสามารถถูกคุกคามทาง
เพศได้แม้กระทั่งจากคนใกล้ชิด ในบริบทนี้ ครอบครัวไม่ใช่ที่ปลอดภัยสำหรับพวกเขา

ผู้เล่าไม่สามารถอดทนต่อการกดขี่และการเลือกปฏิบัติที่สังคมเวียดนามกระทำต่อเขาได้
อีกต่อไป เขาจึงพยายามหนีออกนอกประเทศเวียดนามผ่านทางเรือกับเพื่อนของแม่แต่ความ
พยายามครั้งนี้ก็ล้มเหลว เขาติดเกาะร้าง โดนโจรปล้น ถูกปล่อยทิ้งกลางทะเล และรอดชีวิตมาได้
เพราะคลื่นพัดพาร่างของเขามาติดชายหาดเวียดนามตะวันออก แม่เกียนจะเพ็งรอดพ้นจากการ
เผชิญหน้ากับความตาย แต่เขาก็ถูกตำรวจจับ ถูกทรมานระหว่างสอบสวน และถูกส่งตัวเข้าค่าย
กักกันสำหรับผู้หลบหนีออกนอกประเทศทางเรือโดยเฉพาะ อีกพักใหญ่ แม่ถึงหาทางติดสินบน
เจ้าหน้าที่และช่วยเกียนออกจากค่ายกักกันได้ เมื่อได้รับอิสรภาพ เกียนยังคงหาหนทางออกนอก
ประเทศเวียดนาม คราวนี้ เขาได้ข้อมูลเกี่ยวกับพ่อชาวอเมริกันมากขึ้น จึงเปลี่ยนวิธีการมาเป็นเขียน
จดหมายขอความช่วยเหลือจากสถานทูตอเมริกันแทน ในที่สุด เขาก็สามารถอพยพไปสหรัฐอเมริกา
อย่างถูกต้องตามกฎหมายได้ใน ค.ศ. 1985

ก่อนจะอพยพออกนอกประเทศ ผู้เล่าต้องจัดการเอกสารแสดงทรัพย์สินต่างๆ ของครอบครัวให้เสร็จสิ้น เป็นการยืนยันว่าพวกเขาจะจากไปตัวเปล่า ไม่ถือสิทธิ์ครอบครองทรัพย์สินใดในประเทศเวียดนามค้างไว้ ครอบครัวเขามีปัญหากับลุงข้างบ้านที่เป็นเจ้าของที่ดิน ทำให้พวกเขาขายบ้านไม่ได้ ฝ่ายเจ้าหน้าที่รัฐไม่ยอมดำเนินการช่วยเหลือใดๆ กับปัญหานี้ พวกเขาวางแผนเรียกสินบน และถ่วงเวลา ไม่ออกเอกสารยืนยันทรัพย์สินให้เขาจนกระทั่งเกียมนเกือบตกเครื่องบิน (“How badly do you want me to sign and stamp this paper?” [...] The officer continued to laugh. [...] “You are wasting my time, dumb half-breed.” [...] “Come back tomorrow,” he said. “And bring a gift with you. I don’t do anything for free.”, Ibid., p. 326) ครั้นถึงจุดตรวจเอกสารที่สนามบิน เจ้าหน้าที่ก็โยนเอกสารทิ้งโดยไม่อ่านแม้แต่แผ่นเดียวและบอกว่าไม่มีใครอยากเก็บประชากรขยะแบบเกียมนไว้ในเวียดนามต่อไปอยู่แล้ว (“The policeman seized the pile of papers. In one swift movement, he tossed everything in the air without glancing at it.”; “Nobody wants to keep trash like you in this country.” Ibid., p. 334)

ตัวอย่างเหล่านี้แสดงให้เห็นว่า คนเวียดนามท้องถิ่นจะอย่างไรกับร่างกาย จิตใจ และทรัพย์สินของคนเลือดผสมก็ได้เพราะสังคมเวียดนามไม่คิดว่าคนเลือดผสมมีตัวตน มีคุณค่า และมีศักดิ์ศรี เจ้าหน้าที่รัฐไม่สนใจและไม่อยากช่วยเหลือกลุ่มคนเลือดผสม

2.3 ความรุนแรงต่อคนเลือดผสมคนอื่น

การดูถูกคนเลือดผสมมีมิติที่ซับซ้อน การสังเกตคนเลือดผสมโดยทั่วไปมักดูจากลักษณะผมหยิกหรือสีตาที่ไม่ปรากฏในคนเวียดนามแต่คล้ายคลึงคนตะวันตก ไม่ได้ดูจากสีผิวเนื่องจากคนเวียดนามส่วนใหญ่มีผิวสีขาว (หรือสีเหลือง) คล้ายคลึงกับคนยุโรปและคนอเมริกันผิวขาว อย่างไรก็ตาม ทหารตะวันตกที่เข้ามารบในเวียดนามบางส่วนเป็นคนที่ผิวสีแอฟริกัน เช่น ทหารโมร็อกโก สมัยสงครามอินโดจีนครั้งที่หนึ่งและทหารแอฟริกันอเมริกันสมัยสงครามเวียดนาม ทหารเหล่านี้ได้ให้กำเนิดคนเวียดนามเลือดผสมผิวดำ ลูกของพวกเขามีผิวสีดำแบบที่ไม่สามารถพบได้ในคนเวียดนามทั่วไป คนเลือดผสมผิวดำเหล่านี้จึงตกเป็นเป้าของการเลือกปฏิบัติได้ง่ายกว่าคนเลือดผสมผิวขาว

เกียมนผู้เล่าเป็นคนผิวขาว เขาบรรยายสภาพชีวิตที่ยากลำบากของคนเลือดผสมผิวดำว่าอยู่ในสภาวะเหยื่อของสังคมและอาชญากรรมตลอดเวลา เช่น เด็กเลือดผสมผิวดำนอกร้านอาหารที่แม่พาผู้เล่าและน้องมากิน เกียมนได้รู้จักเจ้าของร้านว่าเด็กคนนั้นเป็นลูกของโสเภณีที่ถูกทิ้งไว้ข้างถนน

[...] “That wretched woman sold most of her kids as soon as they sprouted their first baby teeth. Those two she couldn’t sell. They are black girls. Who wants them?” [...] “I’ll tell you something even sadder than this,” the woman continued. “A few months ago, she lost a child [...] about ten, eleven years old. [...] Three men. They had some sort of agreement with the mother, buying the kid’s virginity. [...] One of them put his you-know-what in her mouth while the other two pinned her down. The poor child didn’t know, so instead of pleasing him, she bit down on it.”

[...]

“They killed her with a rock.”

[...] “Smashed her head like a bug. [...] Then they paid the mother to keep her mouth shut. The police couldn’t find the killers, and the girl died in vain. No one cared.”

[...]

“I tell you, your children are lucky that they are white. At least they have a chance to live. The burnt-rice have only bad luck.” (Ibid., p. 179)

เจ้าของร้านอาหาร แม่ และเพื่อนของแม่กำลังพูดถึงโสเภณีคนหนึ่งที่มีความสัมพันธ์กับคนอเมริกันและขายลูกแลกเงิน โสเภณีคนนี้ขายลูกสาวผิวดำสองคนไม่ได้เพราะไม่มีใครต้องการ วันหนึ่ง ผู้ชายสามคนซื้อเด็กผิวดำคนหนึ่งไปเพื่อมีเพศสัมพันธ์ด้วย แต่เด็กยังไม่รู้ความ เลยเผลอกัดอวัยวะเพศของผู้ชาย เธอจึงถูกก้อนหินทุบหัวจนตายเหมือนกับแมลงตัวหนึ่ง แม่ของเธอไม่เอาเรื่องเนื่องจากได้เงินตอบแทน ตำรวจเวียดนามก็ไม่ใส่ใจตามหาคนร้าย อาชญากรรมนี้จึงจบลงโดยที่ไม่มีใครสนใจ ความรุนแรงที่เกิดขึ้นกับเด็กผู้หญิงผิวดำคนนี้ ไม่ต่างจากความรุนแรงที่เกิดขึ้นกับเกียน คนเชื้อสายผสมถูกปฏิบัติราวกับเป็นสิ่งของหรือสัตว์ที่คนเวียดนามเชื้อสายบริสุทธิ์สามารถทำอะไรก็ได้ ชีวิตของพวกเขาไม่มีคุณค่า

การพบโสเภณีและลูกเลือดผสมของเธอที่ร้านอาหารของแม่และเกียนนี้ ในเชิงสัญลักษณ์จากนี้กำลังสะท้อนสถานะที่คล้ายคลึงกันระหว่างคนในร้านกับคนนอกร้าน ทั้งสองฝั่งล้วนมีโสเภณีและเด็กเลือดผสม ฝั่งหนึ่งคือโสเภณีและลูกสาวเลือดผสมผิวดำ อีกฝั่งหนึ่งคือแม่ซึ่งถูกคนท้องถิ่นกล่าวหาว่าเป็นโสเภณีและตัวเกียนเองที่เป็นเด็กเลือดผสมผิวดำ ในกรณีนี้ สถานการณ์ของผู้เล่าดีกว่าอีกฝั่งตรงที่ตัวเองมีผิวขาวและแม่ของตนในขณะนั้นยังมีเงินเลี้ยงดูพวกเขา หากแม่ไม่มีเงินเธอก็อาจปล่อยให้ลูกทอดอยากหรือทอดทิ้งลูกเช่นกัน

นอกจากเด็กเลือดผสมผิวดำที่ร้านอาหารแล้ว ผู้เล่าได้พบกับเด็กเลือดผสมอีกจำนวนมาก หลังจากเขาได้รับสิทธิ์อพยพไปสหรัฐอเมริกาตามโครงการจัดส่งผู้ลี้ภัยอย่างมีระเบียบ (Orderly Departure Program) ของสหประชาชาติ (United Nations) พวกเขาส่วนใหญ่เป็นเด็กไร้บ้าน ใส่เสื้อผ้าขาดฉีก เนื้อตัวสกปรก และผอมแห้ง พวกเขาต้องการให้เกียนช่วยกรอกแบบฟอร์มลงทะเบียนเข้าร่วมโครงการให้ เพราะพวกเขาไม่รู้หนังสือ อ่านเขียนไม่เป็น เกียนเป็นความหวังสำหรับพวกเขาที่ต้องการอพยพไปประเทศอื่นเพื่อมีชีวิตที่ดีกว่า (Ibid., pp. 305-306) ผู้อ่านสามารถจินตนาการได้ว่าชีวิตของเด็กเลือดผสมคนอื่นในเนื้อเรื่องน่าจะไม่แตกต่างจากเกียน ต้องพบเจอการเหยียดชาติพันธุ์จากสังคมรอบตัว ร้ายไปกว่านั้น คนเหล่านี้ไม่มีผู้ปกครองที่ใส่ใจดูแลและปกป้องแบบแม่ พวกเขาจึงอยู่ในภาวะเสี่ยงมากกว่าเกียนเสียด้วยซ้ำ การที่เกียนสามารถอพยพออกนอกประเทศเวียดนามได้ จึงทำให้พวกเขามีความหวังว่าสักวัน ตัวเองก็มีโอกาสออกจากสังคมที่เลวร้ายนี้ได้เช่นกัน

3. รูปแบบของเรื่องเล่า

หนังสือ *The Unwanted* เป็นบันทึกความทรงจำของเกียน เหงวียน ผู้เล่ามีชื่อและนามสกุลเดียวกันกับผู้แต่ง เล่าเรื่องโดยใช้สรรพนามบุรุษที่หนึ่ง แม้จะมีความทับซ้อนกันระหว่างผู้เล่ากับผู้แต่ง แต่ผู้วิจัยคิดว่าผู้เล่าเป็นผู้บรรยายเหตุการณ์ต่างๆ ตั้งแต่ต้นจนจบ ผู้แต่งมาปรากฏตัวในบทส่งท้าย (epilogue) และบทสัมภาษณ์แนบท้ายเรื่องเท่านั้น ระหว่างที่เนื้อเรื่องหลักดำเนินอยู่ ผู้อ่านไม่เห็นน้ำเสียงของผู้แต่งที่แทรกเข้ามาเลย

โครงเรื่องเกิดจากการเน้นสถานที่อันได้แก่คฤหาสน์ตระกูลเหงวียนและบ้านหลังเก่าที่ต่างเมือง จากนั้นจึงอธิบายถึงเหตุการณ์สำคัญในแต่ละที่ ผู้แต่งเล่าเรื่องโดยกล่าวถึงอดีตทั้งหมด เวลาของการเล่าในปัจจุบันไม่ได้รับบุแนชัด ทราบเพียงว่าหนังสือเขียนเสร็จใน ค.ศ. 2000 มีการเรียงลำดับเวลาจากอดีตที่ห่างไกลมาสู่ช่วงเวลาใกล้ปัจจุบัน กล่าวคือจากเนื้อหาทั้งหมด 51 บท มีการเล่าถึงปี ค.ศ. 1972, 1975, 1978, 1980, 1981, 1984 และ 1985 การเรียงลำดับเวลาเช่นนี้ทำให้ผู้อ่านติดตามเรื่องราวได้ง่ายและสังเกตการถดถอยของสถานะทางสังคมของผู้เล่าได้อย่างชัดเจน จากเจ้าของคฤหาสน์กลายเป็นคนไร้บ้าน จากชนชั้นกลางกลายเป็นชนชั้นล่าง

การเลือกใช้อุปกรณ์ในเนื้อเรื่องมีความโดดเด่น ผู้เล่าใช้อุปกรณ์ที่สำคัญสามอย่าง คือ คฤหาสน์ สุนัข และมือของแม่ คฤหาสน์ถูกเปรียบเทียบแทนความร่ำรวยของครอบครัวผู้เล่า การที่ผู้เล่าไม่เคยได้ออกไปเล่นกับเด็กเวียดนามท้องถิ่นคนอื่นนอกรั้วบ้านแสดงถึงการแบ่งแยกสังคมระหว่างชนชั้นแรงงานกับชนชั้นนายทุน ในสมัยที่เวียดนามไต่ยังสนับสนุนทุนนิยม การมีเงินจำนวน

มากทำให้แม่สามารถซ่อนจุดอ่อนของตัวเองและครอบครัวยุติเรื่องการมีความสัมพันธ์ใกล้ชิดกับคนต่างชาติได้ แต่เมื่อสังคมไม่สนับสนุนทุนนิยมอีกต่อไป นายทุนหมดอำนาจ ถูกเปิดเผยจุดอ่อน และถูกโจมตี กระทั่งตัวคุณเอง เมื่อถูกทางการยึดไปแล้ว มันก็ยังคงเป็นสัญลักษณ์ของนายทุน เป็นสิ่งที่สังคมคอมมิวนิสต์รังเกียจ อดีตคนรับใช้ของครอบครัวเกียนซึ่งเป็นผู้ครอบครองคุณหาสน์คนต่อมาถูกศาลประชาชนลงโทษเพราะตีความว่าการอาศัยในคุณหาสน์เป็นพฤติกรรมต่อต้านแนวคิดสังคมนิยม (Ibid., p. 287)

ส่วนสุนัขนั้น ตามเนื้อเรื่อง มีสุนัขสองตัว เป็นสุนัขของผู้เล่าและสุนัขของน้อง ตัวแรกชื่อ Lulu เป็นลูกสุนัขพิการ ขาข้างหนึ่งไม่สมประกอบ หลังจาก Lulu ตาย น้องผู้เล่าได้เลี้ยงสุนัขพันธุ์เยอรมันเชพเพิร์ดหนึ่งตัวชื่อ Lou สุนัขทั้งสองตัวเป็นภาพแทนของคนเล็ดผสม เราอาจสังเกตได้ตั้งแต่ชื่อของพวกมัน ผู้เล่าและน้องไม่เลือกใช้ภาษาเวียดนามในการตั้งชื่อ ชื่อ Lulu มาจากชื่อของดารานักร้องชาวสกอตแลนด์ซึ่งโด่งดังในยุคสมัยนั้น (Lulu Kennedy-Cairns) ผู้เล่ารู้จักเธอผ่านโทรทัศน์ในช่วงที่สหรัฐอเมริกาใช้อำนาจเหนือเวียดนามใต้ ในเชิงภาษาศาสตร์ ทั้ง Lulu และ Lou เป็นคำกร่อนมาจากชื่อภาษาฝรั่งเศสเช่น Louise และ Lucie อีกทั้งเมื่อใช้ในฐานะคำสแลง (slang) แบบอเมริกัน “lulu” มีความหมายว่าสิ่งของหรือบุคคลที่มีลักษณะประหลาด โดยมากใช้ในทางที่ไม่ดี (“someone or something that is very unusual or extreme, often in a silly or unpleasant way” MacMillan Dictionary, 2021, Online) ด้วยเหตุนี้ หากสุนัขคือตัวแทนของคนเล็ดผสม เราจะตีความได้ว่าคนเล็ดผสมไม่เป็นที่ต้องการของสังคมเวียดนามเนื่องจากตัวตนของคนเล็ดผสมเองมีความเกี่ยวข้องกับคนตะวันตก (ในกรณีชื่อสุนัข ชื่อเป็นสิ่งที่โยงตัวสุนัขไปหาสหราชอาณาจักร ฝรั่งเศส และสหรัฐอเมริกา ซึ่งประเทศเหล่านี้มีส่วนเกี่ยวข้องกับเจ้าอาณานิคมตะวันตกในเวียดนามเมื่อเปรียบเทียบกับกลับมาเป็นคนเล็ดผสม ร่างกายและสายเลือดของพวกเขาเป็นสิ่งที่เชื่อมโยงไปหาคนตะวันตก ซึ่งโดยมากเป็นการเชื่อมโยงไปหาพ่อ) การกลั่นแกล้งและทำร้ายคนเล็ดผสมเป็นเรื่องปกติสำหรับคนเวียดนามตั้งแต่เหตุการณ์การทรมาณลูกสุนัขพิการต่อไปนี้

I heard my aunt's soar voice raised to her children. "I don't understand you boys. Why did you insist on getting that lame mutt? It doesn't even walk straight."

Tin answered his mother, "We are using it for football, Mother."

From the window, I could hear his every word, cutting through me like a sharp knife.

"Get rid of it." His mother laughed.

[...]

From outside, the sound of Lulu's body being kicked back and forth

became duller and further away, until it disintegrated among the laughter of my cousins. I fell on the floor, exhausted. (Nguyen, K., 2001, pp. 116-117)

ตัวบทข้างต้นชี้ให้เห็นว่าญาติของเกียนไม่ได้แย่งสุนัขของเขาไปเพราะความรักหรือความอิจฉา แต่พวกเขาต้องการกำจัดสิ่งที่มีลักษณะแปลกประหลาดนี้ให้พ้นจากสายตาเสี่ยงหัวเราะของพวกเขาส่งถึงการดูถูกเหยียดหยามในความแปลกผิดจากธรรมชาติที่คุ้นเคย ความพิการของลูกสุนัขสะท้อนความ “ผิดปกติ” ทางสายเลือดของคนเลือดผสม เกียนในวัยเด็กไม่สามารถสู้กับลูกพี่ลูกน้องที่มีอายุและพลังมากกว่าได้ เมื่อแม่ไม่ช่วยเขา เขาก็ไม่สามารถทำอะไรได้ ต้องปล่อยให้ญาติค่อยๆ ฆ่าสัตว์เลี้ยงของเขา ชีวิตของคนเลือดผสมไม่มีคุณค่าในสังคมเวียดนามชาตินิยม

มือของแม่เป็นสัญลักษณ์ของทุนของชนชั้นกลาง ตอนต้นเรื่อง แม่ติดนิสสัยหาเครื่องสำอางที่มีมือเพื่อให้มือตัวเองสวยงาม แม่มีนิ้วเรียวยาวสง่า ไม่มีรอยเหี่ยวยุบ เล็บถูกตัด บำรุง ขัดเงา และทาสีเป็นอย่างดี มือคือความภาคภูมิใจของแม่ เธอรักมือมากถึงขนาดเคยคิดที่จะทำประกันสำหรับมือโดยเฉพาะ (“Along with her fortune, my mother’s hands were the ultimate pride in her life.”; “her success would depend on her hands.” Ibid., p. 8) แต่ในตอนท้ายเรื่อง ก่อนอพยพผู้เล่าบรรยายมือของแม่อีกครั้ง คราวนี้เล็บของเธอผิดรูป มือด้านหน้าจากการกรำงานหนัก ผิวแห้งเหี่ยวยุบ มีรอยปูดโปน ผู้เล่าอธิบายว่าหลังสงครามเวียดนามสิ้นสุดลง รัฐบาลเวียดนามสามารถทำลายมือของแม่ได้สำเร็จ (“In the span of ten years, the Communists had successfully stripped away from my mother the ultimate pride in her life – the gracefulness of her hands.” Ibid., p. 338) เช่นเดียวกับทรัพย์สินต่างๆ ของเธอ มือของแม่ถูกรัฐบาลเวียดนามแย่งชิงและทำลายไปแล้ว แม่ไม่สามารถครอบครองทรัพย์สินใดได้อีกต่อไปตราบเท่าที่เธอยังคงอยู่ในดินแดนประเทศเวียดนาม อุปลักษณะทั้งสามอย่างข้างต้นช่วยเน้นย้ำประเด็นเรื่องชนชั้นกลางและภาวะเลือดผสมทำให้เรื่องเล่าเข้มข้นและเรียกความเศร้าความสงสารจากผู้อ่านได้มากยิ่งขึ้น

4. หน้าที่ของเรื่องเล่าบาดแผล

ผู้แต่งระบุไว้ในบทส่งท้ายว่าเขาเขียนบันทึกความทรงจำเล่มนี้ขึ้นเพื่อกำจัดฝันร้ายเกี่ยวกับการอพยพออกนอกประเทศเวียดนามที่ยังคงหลอกหลอนเขา แม้เวลาจะผ่านมาแล้วถึง 14 ปี ฝันร้ายนี้รบกวนจิตใจเขาจนไม่สามารถใช้ชีวิตได้อย่างปกติ (“In June of 1998 [...] Often, I dreamed that I was still on the streets of Saigon, trying to get the last of my documents signed. Other times, I saw myself drowning in the middle of a vast ocean. [...] even during daytime, the frightening images haunted me.” Ibid., p. 341) เป้าหมายประการแรกของหนังสือเล่มนี้คือการ

เยียวยาจิตใจผู้แต่งเอง (“Desperate to free myself from a deep depression, I decided to keep a diary of the dreams.” Ibid., p. 342) ลักษณะนี้สอดคล้องกับทฤษฎีประสบการณ์บาดแผลของ แครูทท์ที่กล่าวว่าประสบการณ์บาดแผลที่ยังไม่ได้รับการเยียวยาสามารถปรากฏออกมาในลักษณะ ภาพหลอนและรบกวนจิตใจของเจ้าของประสบการณ์ได้ไม่ว่าเวลาจะผ่านไปนานสักเท่าไร วิธีการจัดการภาพหลอนนี้คือการพยายามถ่ายทอดความทรงจำบาดแผลนั้นออกมาผ่านภาษา ภาษาจะได้สร้างความหมาย ทำให้บุคคลผู้นั้นเข้าใจสิ่งที่เกิดขึ้นและสามารถหาหนทางรับมือต่อไป การเขียนเล่าเรื่องเป็นกลวิธีหนึ่งที่ใช้ภาษาในการถ่ายทอดประสบการณ์ที่น่าเสนอได้ยาก เมื่อเขียนเสร็จ เกียนจึงไม่ฝันร้ายถึงเรื่องในอดีตอีกต่อไป (“I COMPLETED The Unwanted on March 22, 2000 [...] I don't have the nightmares anymore.” Ibid., p. 343) การใช้ตัวอักษรพิมพ์ใหญ่ที่กริยาการเขียนเรื่องเล่าเสร็จ (“COMPLETED”) แสดงถึงความโล่งใจที่ได้แก้ปัญหาแล้ว

อย่างไรก็ดี หลังจากผู้แต่งเยียวยาตัวเองให้หลุดพ้นจากฝันร้ายแล้ว ต่อมา เกียนเริ่มคิดว่า ผลงานของเขาจะมีประโยชน์สำหรับคนเวียดนามพลัดถิ่นคนอื่นที่เคยประสบสถานการณ์บีบคั้น และความทุกข์ยากต่างๆ ไกลเคียงกัน เขาหวังว่าการตีพิมพ์งานเขียนของเขาจะช่วยให้คนเวียดนามพลัดถิ่นส่วนหนึ่งสามารถไว้อาลัยต่อบาดแผลในช่วงวัยเด็กของตนเองและก้าวข้ามบาดแผลนี้ หนังสือของเขาจึงมีหน้าที่เพิ่มเติม ช่วยเยียวยาคนเวียดนามพลัดถิ่นคนอื่นด้วย

My reason for writing this book at first was purely personal. I just wanted to heal myself. But, as the story progressed, I thought more and more about the other Amerasians I had encountered. [...] I kept writing in hopes that these innocent victims' lost childhoods might finally be mourned, and their buried secrets at last revealed. (Ibid., p. 343)

การตีพิมพ์บันทึกความทรงจำจึงเป็นการเปลี่ยนแปลงเรื่องส่วนตัวให้กลายเป็นเรื่องส่วนรวม เผยแพร่ประสบการณ์บาดแผลร่วมของคนเลือดผสมให้คนอื่นได้รับทราบ (Nguyen, 2005, p. 119) เรื่องเล่าบาดแผลส่วนตัวของเกียนกลายเป็นเรื่องเล่าตัวแทน (representative) ของคนเวียดนามเลือดผสมในภาพรวม ผลงานของคนเวียดนามพลัดถิ่นดำเนินรอยตามขนบวรรณกรรมประจักษ์พยานของเหยื่อนาซีสมัยสงครามโลกครั้งที่สองที่เส้นแบ่งระหว่างเรื่องส่วนตัวกับเรื่องส่วนรวมพร่าเลือน

หน้าที่หลักอีกประการที่เรื่องเล่าของเกียนแทรกไว้คือการแก้ต่างให้ตนเองว่าเขาไม่ใช่คนทรยศต่อประเทศเวียดนามบ้านเกิด การมีเชื้อสายผสมทำให้เขาเผชิญกับคำดูถูกด่าทอเรื่องการทรยศชาติตั้งแต่เด็ก เรื่องเล่าของเขาช่วยอธิบายว่าแม้เขาจะไม่ได้แสดงออกว่าตัวเองสนับสนุนฝ่ายคอมมิวนิสต์ แต่เขาก็ไม่เคยมีความคิดที่จะทำร้ายประเทศเวียดนามและคนเวียดนามเลย เขาและครอบครัวใช้ชีวิตอยู่เฉยๆ คนเวียดนามชาตินิยมต่างหากที่เข้าไปคุกคามร่างกายและทรัพย์สินของ

พวกเขา ไม่ปฏิบัติต่อพวกเขาเหมือนคนเวียดนามทั่วไป การที่ผู้เล่าจะไม่ชอบสังคมคอมมิวนิสต์จึงไม่ใช่เรื่องแปลก เรื่องเล่าแสดงเหตุผลที่เหงวยนรังเกียจสังคมคอมมิวนิสต์ไว้อย่างละเอียดแล้ว เขาไม่ได้ตั้งใจทรยศต่อเวียดนาม ตรงกันข้าม สังคมเวียดนามไม่เคยปฏิบัติต่อเขาอย่างเป็นมิตร เขาจึงไม่มีเหตุผลที่จะต้องรักชาติที่ดูถูกกดขี่เขา

นอกจากนี้ ผู้แต่งไม่เพียงแสดงความทุกข์จากการถูกเหยียดเชื้อชาติในสังคมเวียดนาม เขายังมีท่าทีชื่นชมสหรัฐอเมริกาที่มีนโยบายเปิดรับความหลากหลายของเชื้อชาติด้วย เนื่องจากหนังสือเล่มนี้ถูกเขียนขึ้นขณะที่เขาอาศัยอยู่ในประเทศสหรัฐอเมริกา เราจึงสามารถตีความว่าเหงวยนกำลังสนับสนุนนโยบายพหุวัฒนธรรมซึ่งมีจุดยืนอยู่ที่การให้เกิดคติคนทุกเชื้อชาติอย่างเท่าเทียมกัน การมีเลือดผสมจึงเป็นการเฉลิมฉลองที่มีศักดิ์ศรีและคุณค่าในตัวเอง ไม่ตกเป็นเป้าของการข่มเหงเช่นในประเทศเวียดนาม เขาใช้หนังสือเล่มนี้ประกอบสร้างตัวเองเป็นคนอเมริกัน เป็นคนเวียดนามพลัดถิ่นที่สู้ชีวิต ภาควิชาใจในตัวเอง และชื่นชมสหรัฐอเมริกา จากมุมมองนี้ ผู้แต่งจึงไม่ได้เป็นเพียงผู้ถูกกระทำ แต่ยังเป็นผู้กระทำการ เป็นผู้ตอกย้ำภาพลักษณ์แง่ลบของสังคมคอมมิวนิสต์ในประเทศโลกที่สาม ตอกย้ำสังคมชั่วตรงข้ามซึ่งสหรัฐอเมริกาไม่ชอบและมีอคติมาตั้งแต่สมัยสงครามเย็นมาจนถึงปัจจุบัน ผู้แต่งสร้างโลกคู่ตรงข้ามที่ขาวจัดดำจัดในตัวบท การบรรยายการเลือกปฏิบัติอย่างไม่เป็นธรรมและความโหดร้ายของสังคมชาตินิยมคอมมิวนิสต์เวียดนาม ประเทศบ้านเกิด ส่งผลให้สังคมเสรีประชาธิปไตยอเมริกัน ประเทศที่พำนักอยู่ในปัจจุบัน กลายเป็นพื้นที่ที่เปิดกว้าง โอบรับความหลากหลายของผู้คน และเป็นพื้นที่แห่งโอกาสและความสุข อย่างไรก็ตาม ในเชิงลึก ผู้อ่านไม่เห็นการช่วยเหลือของสหรัฐอเมริกาในดับทอย่างเด่นชัดและนำตั้งคำถามต่อการสรรเสริญสหรัฐอเมริกาของผู้เล่าเป็นไปอย่างเกินจริงหรือไม่ สุดท้ายแล้ว การตอกย้ำแนวคิดเรื่องความฝันอเมริกัน (American dream) และชนกลุ่มน้อยต้นแบบ (model minority) ของเขาผ่านตัวบทโดยแทบไม่เห็นตัวละครอเมริกันผู้ช่วยเหลือเช่นนี้กำลังแสดงความขัดแย้งของตัวตนผู้แต่งเองในสังคมอเมริกันหรือเปล่า ด้านหนึ่ง ตัวบทแสดงการเปลี่ยนผ่านจากการเป็นคนเวียดนามสู่การเป็นคนอเมริกัน ตัวบทช่วยเยียวยาเขาไม่ให้จมอยู่กับบาดแผลในอดีต ในขณะเดียวกัน อีกด้านหนึ่ง ตัวบทผลิตซ้ำความเป็นอื่นให้แก่ความเป็นเวียดนาม ตัวบทดำเนินรอยตามแบบแผนเรื่องเล่าผู้อพยพ (refugee narrative) ที่ชนกลุ่มน้อยมักต้องเขียนประสบการณ์อันเลวร้ายก่อนและระหว่างการอพยพของตน ถ่ายทอดออกมาให้คนในสังคมอเมริกันรับรู้ เพื่อเรียกร้องความเห็นใจและความเท่าเทียมจากสังคม ไม่ให้ปฏิบัติต่อพวกเขาแบบคนนอก การขยายบาดแผลตัวเองมีนัยถึงการสร้างว่าตัวเองยังคงถูกหลอกหลอนจากอดีตอยู่และต้องการขอโอกาสจากสังคม ถึงกระนั้น เราก็ไม่สามารถปฏิเสธได้ว่าตัวบทนำเสนอเรื่องราวทั้งหมดเพื่อประโยชน์ในปัจจุบันของเขา เป็นการยืนยันความชอบธรรมของผู้เล่าในการเป็นคนเวียดนามพลัดถิ่นที่ประเทศสหรัฐอเมริกา

5. สรุป

เกียน เหวงวียนเป็นคนอเมริกันเชื้อสายเวียดนาม เนื่องจากถูกประสบการณ์บาดแผลสงครามเวียดนามช่วงก่อนอพยพตามหลอกลอน เขาจึงเขียนหนังสือ *The Unwanted* เพื่อสำรวจบาดแผลในอดีตของตัวเองและคนรอบตัว บาดแผลเกี่ยวข้องกับชาติพันธุ์และชนชั้นทางสังคมเป็นหลัก เรื่องเล่าช่วยเขาเยียวยาบาดแผลและทำให้เขาสามารถยืนยันกับทั้งสังคมเวียดนามและสังคมอเมริกันได้ว่าการพลัดถิ่นของเขามีความชอบธรรม

รายการอ้างอิง

- สมฤดี สงวนแก้ว. (2553). คนเลือดผสมในอเมริกา. วารสารวิชาการคณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี, 6(2), 139-175.
- Ana, J. S. (2015). *Racial Feelings: Asian America in a Capitalist Culture of Emotions*. Temple University Press E-books.
- Caruth, C. (1996). *Unclaimed Experience: Trauma, Narrative, and History*. Baltimore & London: The Johns Hopkins University Press.
- Caruth, C. (Ed.) (1995). *Trauma: Explorations in Memory*. Baltimore & London: The Johns Hopkins University Press.
- Eng, D. L., & Han, C. (2000). A Dialogue on Racial Melancholia. *Psychoanalytic Dialogues*, 10(4), 667-700.
- Hidle, J. T. (2014). *Bound by Water: Inquiry, Trauma, and Genre in Vietnamese American Literature* (Doctoral Dissertation in Literature), University of California, San Diego.
- MacMillan Dictionary. (2021). *Lulu*. Retrieved February 18, 2021 from <https://www.macmillandictionary.com/us/dictionary/american/lulu>.
- Nguyen, K. (2001). *The Unwanted: A Memoir of Childhood*. New York, Boston, London: Little, Brown.
- Nguyen, N. H. C. (2005). Eurasian/ Amerasian Perspectives: Kim Lefèvre's Métisse Blanche (White Métisse) and Kien Nguyen's The Unwanted. *Asian Studies Review*, 29(2), 107-122.
- Nguyen, V. T. (2002). *Race and Resistance: Literature and Politics in Asian America*. New York: Oxford University Press.

แนวคิดและกลวิธีการเฉลิมพระเกียรติ พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช ในทศชาติคำฉันท์*

Received: 18 March 2020

Revised: 30 September 2020

Accepted: 20 May 2021

ปัทมาภรณ์ ผ่องแผ้ว**

อาทิตย์ ชีรวณิชย์กุล***

บทความวิจัย

บทคัดย่อ

คำสำคัญ

ทศชาติคำฉันท์;
วรรณคดีเฉลิมพระเกียรติ;
พระบาทสมเด็จพระ
ปรมินทรมหาภูมิพล
อดุลยเดช;
แนวคิดและกลวิธี

บทความนี้มุ่งศึกษาแนวคิดและกลวิธีการเฉลิมพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดชที่ปรากฏในทศชาติคำฉันท์ของบุญเตือน ศรีวรพจน์ ผลการศึกษาแสดงแนวคิดเฉลิมพระเกียรติว่า กวีสรรเสริญพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดชว่าทรงเป็นโพธิสัตว์ราชา เป็นพระมหากษัตริย์ผู้มีพระบรมเดชานุภาพยิ่งใหญ่เป็นเสมือนบิดาของประชาชนชาวไทย เป็นพระเจ้าจักรพรรดิและเป็นพระนารายณ์อวตาร กลวิธีสำคัญที่ใช้ในการนำเสนอแนวคิด ได้แก่ การนำพระราชกรณียกิจและพระราชจริยวัตรของพระองค์มาเป็นบทบาทของตัวละครพระโพธิสัตว์ การตัดรายละเอียดเหตุการณ์จากอรรถกถาชาดกเพื่อเน้นการเฉลิมพระเกียรติ การเพิ่มบทพรรณนาตามขนบวรรณคดีไทย การใช้บทสนทนาหรือคำพูดของตัวละคร และการสร้างตัวละครคู่เปรียบ การศึกษาทำให้เห็นความสำคัญของทศชาติชาดกที่มีต่อการสร้างสรรค์วรรณคดีเฉลิมพระเกียรติร่วมสมัย

* บทความนี้เป็นส่วนหนึ่งของวิทยานิพนธ์เรื่อง "ทศชาติคำฉันท์: การศึกษาในฐานะวรรณคดีเฉลิมพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช" วิทยานิพนธ์นี้ได้รับทุนสนับสนุนจาก สกว. ภายใต้โครงการทุนวิจัยมหาบัณฑิต สกว. ด้านมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ ประจำปี 2562

** นิสิตระดับมหาบัณฑิต ภาควิชาภาษาไทย คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ติดต่อได้ที่: patthamaploy@gmail.com

*** ผู้ช่วยศาสตราจารย์ประจำภาควิชาภาษาไทย คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ติดต่อได้ที่: arthid.s@chula.ac.th

The Concepts and Techniques to Eulogize King Rama IX in *Thotsachat Khamchan**

Received: 18 March 2020

Revised: 30 September 2020

Accepted: 20 May 2021

Patthamaporn Phongpheaw**

Arthid Sheravanichkul***

This article aims to study the concepts and techniques to eulogize King Rama IX which appear in *Thotsachat Khamchan* composed by Boontuen Sriworrapot. The study reveals the concepts of eulogizing King Rama IX as a Bodhisattrarajah, a great king, a father of Thai people, a universal monarch and Vishnu avatar. The important techniques employed to convey the eulogistic concepts are the use of royal duties and conducts of King Rama IX as the Bodhisattra characters, the excision of the event details from Jataka-Atthakhatha to emphasize the eulogy, the addition of the convention of Thai verse literature, the use of the conversation of the characters and the creation of comparable dual character. This study shows the significance of Ten-Jataka on creating contemporary eulogistic literature.

Research Article

Abstract

Keywords

Ten-Jataka;
Eulogy;
King Rama IX;
concepts and
techniques

* This paper is a part of the author's thesis entitled "Thotsachat Khamchan: A Eulogy for King Rama IX", Department of Thai, Faculty of Arts, Chulalongkorn University, funded by The Thailand Research Fund 2019 (TRF Master Research Grants: TRF-MAG)

** Master's student, Department of Thai, Faculty of Arts, Chulalongkorn University, e-mail: patthamaploy@gmail.com

*** Assistant Professor, Department of Thai, Faculty of Arts, Chulalongkorn University, e-mail: arthid.s@chula.ac.th

1. บทนำ

ทศชาติชาดกเป็นเรื่องราวที่แสดงการบำเพ็ญทศบารมีในสิบพระชาติสุดท้ายของพระโพธิสัตว์ ซึ่งมีความสำคัญในสังคมไทยมายาวนาน หลักฐานทางด้านศิลปกรรม พบเสมาหินสลักภาพทศชาติชาดกตั้งแต่ก่อนสมัยสุโขทัยและในสมัยต่อมา มา แม้กระทั่งปัจจุบันก็ยังพบภาพจิตรกรรมฝาผนังเรื่องทศชาติภายในวัดวาอารามต่างๆ เป็นจำนวนมาก (อาทิตย์ ชีวณิชย์กุล, 2546, น. 26)

ในสังคมไทย มีคติว่าพระมหากษัตริย์ทรงเป็นพระพุทธรูปเจ้าหรือพระโพธิสัตว์ หรือคตินพทุทธราชา ซึ่งมีที่มาจากขอม ดังในสมัยพระเจ้าชัยวรมันที่ 7 ช่วงพุทธศตวรรษที่ 18 โปรดให้สร้างรูปสลักแทนพระองค์ขึ้น ขนานพระนามว่า ชยพุทธมหานาถ โดยพระพักตร์ของรูปนั้นละม้ายเหมือนพระเจ้าชัยวรมันที่ 7 จากนั้นได้โปรดให้สร้างรูปสลักแทนพระองค์นี้ไปประจำตามหัวเมืองต่างๆ และให้กระทำการสักการบูชาเสมือนหนึ่งเป็นพระพุทธรูป (ชลดา เรื่องรักษ์ลิขิต, 2549, น. 16-17) นอกจากนี้ยังมีจารึกที่แสดงพระจริยวัตรของพระมหากษัตริย์ที่ทรงบำเพ็ญ “โพธิสัตว์จริยา” กล่าวคือ ทรงบำเพ็ญเมตตาและทานบารมีย่างอุกฤษฏ์ เช่น การโปรดให้สร้างที่พักสำหรับคนเดินทางที่เรียกว่า “ธรรมศาลา” ตามถนนหนทางที่เชื่อมเมืองต่างๆ ในราชอาณาจักร ทั้งยังโปรดให้สร้าง “อโรคยาศาล” หรือสถานพยาบาลอีกหลายแห่งคู่กันกับธรรมศาลา (ดินาร์ บุญธรรม, 2555, น. 107)

คติโพธิสัตว์ราชาเป็นที่ยอมรับและดำรงในสังคมไทยมาช้านาน ดังที่ปรากฏในตำนานมูลศาสนา ซึ่งแต่งขึ้นก่อนพุทธศตวรรษที่ 21 กล่าวว่าปฐมกษัตริย์ของโลก หรือ “มหาสมมตราช” คือพระโพธิสัตว์ ซึ่งเป็นผู้มีลักษณะงดงามกว่าคนทั้งหลาย มีพระเดชานุภาพ และมีพระปัญญารอบรู้ในสิ่งต่างๆ (ตำนานมูลศาสนา, 2530, น. 59)

คติที่ว่าพระมหากษัตริย์ทรงเป็นพระโพธิสัตว์หรือพระพุทธรูปเจ้าปรากฏในหลักฐานทั้งจารึกและวรรณคดี เช่น จารึกวัดป่ามะม่วง กล่าวว่าพระมหาธรรมราชาลิไททรงเป็นพระโพธิสัตว์พระองค์หนึ่งในจำนวน 10 พระองค์ที่จะมาตรัสรู้ในอนาคตตามคัมภีร์ทศโพธิสัตว์ปฐกติก

ในวรรณคดีไทย มีการสรรเสริญพระมหากษัตริย์ว่าเป็นพระโพธิสัตว์อย่างชัดเจน เช่น ในคำฉันท์สรรเสริญพระเกียรติสมเด็จพระพุทธเจ้าหลวงปราชสาททอง กล่าวว่าพระองค์ทรงเป็นพระโพธิสัตว์อยู่บนสวรรค์ เมื่อเข้าสู่กลียุค พระอินทร์และเหล่าเทพดาจึงอัญเชิญให้เสด็จจุติลงมาเป็นพระมหากษัตริย์แห่งกรุงศรีอยุธยาเพื่อรักษาพระพุทธศาสนาให้รุ่งเรืองคงอยู่ตราบ 5,000 ปี

ที่สำคัญ มีการนำชาดกมาแต่งเป็นวรรณคดีเพื่อเป็นการเฉลิมพระเกียรติพระมหากษัตริย์ อันแสดงนัยสรรเสริญพระองค์ว่าทรงเป็นพระโพธิสัตว์ด้วย เช่น ในสมัยอยุธยา มีการแต่งมหาชาติคำหลวง ซึ่งนำเวสสันดรชาดกมาแต่งเฉลิมพระเกียรติสมเด็จพระบรมไตรโลกนาถ จากการศึกษา

ของสุริยา พุนเอยัด (2556, น. 248) พบว่า ภาพพระพุทธรเจ้าในมหาชาติคำหลวงคือภาพของสมเด็จพระบรมไตรโลกนาถ เห็นได้ชัดจากการใช้คำเรียกพระพุทธรเจ้าที่ปรับเปลี่ยนคำและขยายความจากคำในตัวบทบาลี ได้แก่ พระไตรโลกนาถ พระสาสดา มหาบรมไตรโลกนาถ และพระผู้ปราบบาปบุญ อุดลยเดชไชโย ไตรภพนาถ

ในสมัยรัตนโกสินทร์ก็มีการแต่งวรรณคดีชาดกเพื่อเฉลิมพระเกียรติ เช่น *สรรพสิทธิ์คำฉันท์* พระนิพนธ์สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระปรมานุชิตชิโนรส เฉลิมพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว หรือเรื่องลิลิตมหาชาติในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ซึ่งแต่งขึ้นเป็นวรรณคดีมหาชาติประจำรัชกาล และสรรเสริญว่าทรงกอบด้วย “โพธิสมภารบารมี” หรือผู้ทรงบำเพ็ญบารมีเพื่อบรรลุโพธิญาณ พร้อมกับการกล่าวถึงพระราชกรณียกิจต่างๆ ทั้งด้านการศาสนา การต่างประเทศ การคมนาคม และการเศรษฐกิจ

ในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช มีการแต่งกวีนิพนธ์เฉลิมพระเกียรติเป็นจำนวนมาก และแนวคิดเรื่องโพธิสัตว์ราชา หรือการสรรเสริญพระองค์ว่าเป็นพระโพธิสัตว์ผู้บำเพ็ญบารมีที่มีมาแต่โบราณได้ปรากฏอย่างชัดเจน เช่น ใน พ.ศ. 2530 เมื่อทรงเจริญพระชนมพรรษาครบ 5 รอบ กวีนิพนธ์ของวันดี สรรพจิต ได้สรรเสริญพระองค์ตามบารมีต่างๆ ครบทั้งสิบประการ ต่อมาสมเด็จพระญาณสังวร สมเด็จพระสังฆราช สกลมหาสังฆปริณายก ทรงพระนิพนธ์เรื่อง *ทศบารมี ทศพิทธราชธรรม* (2531) ขึ้น โดยเชื่อมโยงหลักทศพิทธราชธรรมซึ่งเป็นหลักธรรมสำคัญของพระมหากษัตริย์เข้ากับทศบารมี คือธรรมที่พระโพธิสัตว์ต้องบำเพ็ญเพื่อความเป็นพระพุทธรเจ้า แสดงนัยยะในการเฉลิมพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดชว่าทรงเป็นทั้งโพธิสัตว์ราชาและธรรมิกราชา

ใน พ.ศ. 2542 บุญเดือน ศรีวรพจน์ได้แต่ง *ทศชาติคำฉันท์* จากทศชาติชาดกเพื่อเฉลิมพระเกียรติเนื่องในโอกาสพระราชพิธีมหามงคลเฉลิมพระชนมพรรษาครบ 6 รอบ วันที่ 5 ธันวาคม พ.ศ. 2542 โดยผลานคติโพธิสัตว์ราชาเข้ากับการนำเสนอพระราชกรณียกิจ ความเจริญของบ้านเมือง และการสะท้อนภาพสังคมไทยร่วมสมัย ซึ่งนับว่าเป็นสิ่งแปลกใหม่ เพราะแม้จะมีการนำชาดกมาแต่งเป็นวรรณคดีเพื่อเฉลิมพระเกียรติมาแต่โบราณ โดยเฉพาะเวสสันดรชาดก แต่การนำทศชาติชาดกครบทั้งสิบเรื่องซึ่งเป็นสัญลักษณ์ของบารมีทั้งสิบประการมาแต่งเป็นวรรณคดีสรรเสริญพระเกียรติพระมหากษัตริย์ยังไม่เคยมีมาก่อนในวรรณคดีไทย

จากการสำรวจงานวิจัยและงานวิชาการที่ศึกษาทศชาติชาดกและวรรณคดีเฉลิมพระเกียรติ พบว่ายังไม่มีการศึกษาแนวคิดและกลวิธีการเฉลิมพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดชที่ปรากฏในทศชาติคำฉันท์

งานวิจัยที่ศึกษาตัวบททศชาติชาดกโดยวิเคราะห์สาระสำคัญหรือหลักธรรมที่ปรากฏในเรื่อง เช่น บทความเรื่อง *ทศชาติชาดก: “ปัญญา”* และ *“ศรัทธา”* สู่รรคาแห่งความหลุดพ้น ของ

อาทิตย ธีรวัฒนียกุล (2546) ซึ่งมุ่งศึกษาสาระสำคัญในทศชาติชาดกและการอ่านทศชาติชาดกเพื่อนำไปสู่เป้าหมายสูงสุดของพุทธศาสนา ผลการศึกษาพบว่าสาระสำคัญของทศชาติชาดกคือการนำเสนอจริยาการบำเพ็ญบารมีของพระโพธิสัตว์ พระโพธิสัตว์จึงเป็น “แบบอย่าง” ของการบำเพ็ญบารมี ผู้อ่านเมื่อได้เห็นจริยาแห่งการบำเพ็ญบารมีนั้น ย่อมน้อมนำมาเป็นแบบอย่าง เป็นแนวทางในการปฏิบัติโดยใช้ “ปัญญา” พิจารณาไตร่ตรองคุณของการบำเพ็ญบารมี อันจะเข้าถึงการดับทุกข์ได้ในที่สุด และบทความเรื่อง “ทศชาติ” กับทศบารมี: การศึกษาเปรียบเทียบ ของอาทิตย ธีรวัฒนียกุล (2558) แสดงให้เห็นการเชื่อมโยงทศชาติกับทศบารมีที่วางลงเป็นแบบเช่นในปัจจุบันไม่ได้มีมาแต่แรก และไม่ได้มีที่มาจากคัมภีร์ใดคัมภีร์หนึ่งโดยตรงแต่เป็นความพยายามของโบราณจารย์ในการจับคู่ทศชาติให้ลงตัวกับทศบารมี

งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาภาพของพระโพธิสัตว์ในวรรณคดีชาดก ได้แก่ วิทยานิพนธ์เรื่อง กลวิธีการเล่าเรื่องและกลวิธีทางวรรณศิลป์เพื่อนำเสนอภาพพระโพธิสัตว์ในมหาชาติคำหลวง กัณฑ์ที่ 1-7 ของสุธิญา พูนเอียด (2556) และวิทยานิพนธ์เรื่อง กลวิธีการเล่าเรื่องและกลวิธีทางวรรณศิลป์เพื่อนำเสนอภาพพระโพธิสัตว์ในมหาชาติคำหลวง กัณฑ์ที่ 8-13 ของคณิดา หอมทรัพย์ (2556) ผลการศึกษาทำให้เห็นว่าวิถีคำเรียกพระเวสสันดรและพระพุทเจ้าที่สื่อความถึงสมเด็จพระบรมไตรโลกนาถเป็นกลวิธีทางวรรณศิลป์ที่สำคัญที่สุดที่ทำให้เห็นว่าสมเด็จพระบรมไตรโลกนาถก็คือพระเวสสันดรโพธิสัตว์ที่จะตรัสรู้เป็นพระพุทธเจ้าต่อไปในอนาคต

งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาวรรณคดีเฉลิมพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช เช่น บทความเรื่อง ภาพพระมหากษัตริย์ไทยจากวรรณคดีของพระเกียรติของ ประคอง นิมนานเหมินทร์ (2542) ผลการศึกษาพบว่า ในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช ปรากฏภาพพระมหากษัตริย์ที่ทรงเป็นมนุษย์ ทรงใกล้ชิดกับประชาชนยิ่งกว่าพระมหากษัตริย์ในยุคสมัยใด ทรงเสียสละโดยคำนึงถึงทุกข์สุขของอาณาประชาราษฎร์ โดยมีสมเด็จพระบรมราชินีนาถ รวมทั้งพระบรมวงศานุวงศ์ทรงช่วยในการพัฒนาประเทศ ซึ่งภาพสำคัญที่สะท้อนจากวรรณคดีของพระเกียรติในรัชกาลนี้คือมีพระลักษณะเป็นกษัตริย์พิเศษที่ไม่มีผู้เสมอเหมือน

บทความเรื่อง วิเคราะห์บทร้อยกรองเฉลิมพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดชเนื่องในโอกาสพระราชพิธีกาญจนาภิเษกจากวารสารและนิตยสาร ของชูศักดิ์ สุกรนนท์ (2544) และวิทยานิพนธ์เรื่อง การศึกษาวิเคราะห์วรรณกรรมร้อยกรองเฉลิมพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช ของธงชัย ดิษโส (2547) ผลการศึกษาของทั้งสองเรื่องนี้ ทำให้เห็นว่าวรรณกรรมร้อยกรองเฉลิมพระเกียรติมีการผสมผสานระหว่างจารัตนนิยมกับการปรับเปลี่ยนที่สอดคล้องกับยุคสมัย

เป็นที่น่าสนใจว่า ทศชาติคำฉันท์ ได้นำทศชาติชาดกมาประพันธ์เป็นคำฉันท์เพื่อเฉลิมพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช ซึ่งในอดีตไม่เคยปรากฏการนำ

ทศชาติทั้งสิบเรื่องมาแต่งเพื่อยอพระเกียรติหรือเฉลิมพระเกียรติพระมหากษัตริย์พระองค์ใดมาก่อน ประเด็นดังกล่าวนี้จึงน่าสนใจ และแม้ว่าวิทยานิพนธ์เรื่อง *เรื่องเล่าทศชาติชาดก: การสืบทอดใน สังคมไทยร่วมสมัย* ของณัฐกาญจน์ นาคนวล (2559) ซึ่งได้ศึกษาทศชาติคำฉันท์ แต่ก็เป็นการศึกษา รวมไปถึงเรื่องเล่าทศชาติร่วมสมัยเรื่องอื่นๆ กว่า 50 เรื่อง มิได้เป็นการศึกษาอย่างเอกเทศ และยังไม่ได้วิเคราะห์แนวคิดเฉลิมพระเกียรติและกลวิธีการนำเสนอแนวคิดต่างๆ อย่างละเอียด ดังนั้นผู้วิจัย จึงสนใจศึกษาแนวคิดและกลวิธีการนำเสนอแนวคิดเฉลิมพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดชใน *ทศชาติคำฉันท์* เพื่อแสดงให้เห็นการนำคติโพธิสัตว์ราชาแต่เดิมผสมเข้ากับการบำเพ็ญพระราชกรณียกิจของพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช สรรเสริญ พระองค์ว่าเป็นโพธิสัตว์ราชา เป็นพระมหากษัตริย์ผู้มีพระบรมเดชานุภาพยิ่งใหญ่ เป็นเสมือนบิดา ของประชาชน ทรงเป็นพระเจ้าจักรพรรดิและเป็นพระนารายณ์อวตาร

2. แนวคิดเฉลิมพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช ในทศชาติคำฉันท์

แนวคิดเฉลิมพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดชใน *ทศชาติคำฉันท์* มี 4 แนวคิดสำคัญ ได้แก่ แนวคิดโพธิสัตว์ราชาเป็นแนวคิดหลัก แนวคิดว่าทรงเป็นกษัตริย์ผู้มี พระบรมเดชานุภาพยิ่งใหญ่ และทรงเป็นเสมือนบิดาของประชาชนเป็นแนวคิดรอง นอกจากนี้ยังมี แนวคิดเสริมว่าทรงเป็นพระเจ้าจักรพรรดิและเป็นพระนารายณ์อวตารอีกด้วย มีรายละเอียดดังนี้

2.1 แนวคิดโพธิสัตว์ราชา

แนวคิดโพธิสัตว์ราชา ในที่นี้หมายถึง แนวคิดว่าพระมหากษัตริย์คือพระโพธิสัตว์ผู้ทรง บำเพ็ญโพธิสมภารบารมี โดยทรงครองแผ่นดินด้วยทศพิธราชธรรมและทรงบำเพ็ญพระราช กรณียกิจต่างๆ เพื่อประโยชน์สุขของราษฎร เป็นแนวคิดที่ปรากฏเด่นชัดที่สุดใน *ทศชาติคำฉันท์* อันสัมพันธ์กับแนวคิดพุทธราชา ซึ่งชลดา เรื่องรักษ์ลิขิต (2549, น. 16-30) กล่าวว่า ความคิดเรื่อง พุทธราชาให้ความสำคัญว่าพระราชาคือพระพุทธเจ้า กล่าวคือ เชื่อว่าพระราชาหรือพระมหากษัตริย์ และพระพุทธเจ้าคือบุคคลคนเดียวกัน พระราชาในปัจจุบันชาติคือพระโพธิสัตว์มาเสวยพระชาติและ จะได้ตรัสรู้เป็นพระสัมมาสัมพุทธเจ้าในชาติถัดไป ความคิดดังกล่าวปรากฏในสังคมไทยแต่ โบราณกาลแล้ว ในวรรณคดีไทย พระมหากษัตริย์ไทยหลายพระองค์ก็ทรงบำเพ็ญพระราชกรณียกิจ เลียนแบบพระราชจริยาวัตรของพระโพธิสัตว์ เช่น การสั่งสมทศบารมี การบริจาคทาน การตั้ง

สัจจาธิษฐานหรือตั้งความปรารถนาขอเป็นพระพุทธรเจ้า การมีชัยชนะเหนือศัตรูอันเปรียบได้กับชัยชนะของพระพุทธรเจ้าที่มีเหนือพญามาร เป็นต้น

ในทศชาติคำฉันท์เป็นการนำทศชาติชาดกซึ่งแสดงการบำเพ็ญบารมีของพระโพธิสัตว์มาแต่งเป็นวรรณคดีเฉลิมพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช นับว่าเป็นการสรรเสริญพระองค์ตามแนวคิดโพธิสัตว์ราชาว่าทรงเป็นพระโพธิสัตว์ผู้บำเพ็ญทศบารมีทั้ง 10 ประการ ได้แก่ เติมียกุมารคำฉันท์แสดงความตั้งใจมั่นในการออกบวช เป็นเนกขัมมบารมี มหาชนกคำฉันท์แสดงความเพียรในการว่ายน้ำในมหาสมุทรเพื่อให้ถึงฝั่งและความเพียรในการประกอบพระกรณียกิจของพระมหาชนก เป็นวิริยบารมี สุวรรณสามคำฉันท์แสดงจิตเมตตาของสุวรรณสามที่ไม่ถือโกรธพระเจ้าปิลักขราชที่ทำให้ตนถึงแก่ความตาย เป็นเมตตาบารมี เนมิราชคำฉันท์แสดงความตั้งใจมั่นในการประกอบกุศลกรรมของพระเนมิราช เป็นอธิษฐานบารมี มโหสถคำฉันท์แสดงปัญญาของมโหสถในการแก้ไขปัญหาด่างๆ ให้ลุล่วงไปได้ เป็นปัญญาบารมี ภูริทัตคำฉันท์แสดงความเป็นผู้รักษาศีลอย่างมั่นคงของนาถภูริทัต เป็นศีลบารมี จันทกุมารคำฉันท์แสดงความอดทนของพระจันทกุมารในการเป็นเครื่องบูชาญญ เป็นขันติบารมี พรหมนารถคำฉันท์แสดงการวางใจเป็นกลางเที่ยงธรรมของพรหมนารถที่เสด็จจากสวรรค์ลงมาแก้ความเหินผิดเป็นชอบของพระราชา เป็นอุเบกขาบารมี วิรุฬหคำฉันท์แสดงสัจจะเรื่องการไม่ประทุษร้ายมิตรระหว่างวิรุฬหกบัณฑิตกับปถุนณยักษ์ เป็นสัจจบารมี และสุดท้ายมหาเวสสันดรคำฉันท์แสดงการบำเพ็ญทานอย่างอุกฤษฏ์ของพระเวสสันดรเป็นทานบารมี

นอกจากการนำทศชาติชาดกซึ่งเป็นสัญลักษณ์ของการบำเพ็ญทศบารมี 10 ประการมาแต่งเพื่อแสดงแนวคิดโพธิสัตว์ราชาแล้ว กวียังนำพระราชกรณียกิจและพระราชจริยวัตรของพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดชมาเป็นบทบาทของพระโพธิสัตว์ในเรื่องซึ่งแสดงแนวคิดว่าพระองค์เป็นพระมหากษัตริย์ผู้ทรงเป็นพระโพธิสัตว์และเป็นพระมหากษัตริย์ผู้ทรงทศพิธราชธรรม และได้ทรงบำเพ็ญพระราชกรณียกิจเพื่อประโยชน์สุขของประชาชน

สมเด็จพระญาณสังวร สมเด็จพระสังฆราช สกลมหาสังฆปริณายก (2544, น. 81) ทรงอธิบายว่า พระมหากษัตริย์ทรงเป็นพระโพธิสัตว์ด้วยพระองค์ ทรงบำเพ็ญทศบารมี และในขณะที่ทรงบำเพ็ญทศบารมีนั้น ก็นับว่าทรงบำเพ็ญทศพิธราชธรรมร่วมด้วยเพราะคุณธรรมในธรรมทั้ง 2 หมวดนั้นเข้ากันได้ทุกข้อ “แต่ว่าทางบารมีนั้น มุ่งพระโพธิญาณสำหรับพระโพธิสัตว์ ทศพิธราชธรรมนั้นมุ่งสำหรับปกครองประชาชนปกครองบ้านเมือง”

ด้วยเหตุนี้ การบำเพ็ญทศบารมีของพระมหากษัตริย์ก็คือการครองทศพิธราชธรรมนั่นเอง เพราะข้อธรรมประการต่างๆ สามารถเชื่อมโยงกันได้ทุกข้อ และการบำเพ็ญทศบารมีของพระมหากษัตริย์นั้นก็คือการประกอบพระราชกรณียกิจประการต่างๆ เพื่อเกื้อกูลประชาชนในราชอาณาจักรให้พ้นจากความทุกข์ทั้งปวง

ในจันทกุมารคำฉันท์ กวีนำพระราชกรณียกิจของพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช ได้แก่ การเสด็จพระราชดำเนินทรงเยี่ยมราษฎรในถิ่นทุรกันดารมาเป็นบทบาทของพระจันทกุมาร หลังจากที่พระจันทกุมารขึ้นครองราชสมบัติในอรรธกถาจันทกุมารขาดไม่ได้กล่าวถึงรายละเอียดพระกรณียกิจที่ทรงปฏิบัติเพื่อปวงชน แต่ในจันทกุมารคำฉันท์ก็กล่าวว่พระองค์ได้เสด็จเยือนถิ่นทุรกันดารต่างๆ เช่น ในป่าเขาที่อยู่ห่างไกลความเจริญเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตความเป็นอยู่ของประชาชนให้ดีขึ้น นอกจากนี้ยังกล่าวว่ พระจันทกุมารทรงพระสุหร่ายโปรยปรายความกรุณาเป็นสายฝนจนผืนฟ้าและแผ่นดินที่เคยแห้งแล้งกลับชุ่มชื้นอุดมสมบูรณ์ซึ่งอาจสื่อถึงโครงการพระราชดำริฝนหลวงด้วย ดังนี้

จรรโลงสุจรรยา	กรุณาประណมนำ
กายจิตวชิกรรม	ธ พิสุทธีรราชัย
<u>กันดารและแดนทุรคคดง</u>	<u>ระยะวงวนาลัย</u>
<u>ลำเพาพนมผิจะไกล</u>	<u>กสิรมละอองบุญ</u>
บำเพ็ญประเด็นควร	ชนล้นคะนึ่งคุณ
เปี่ยมโปรดประโยชน์หนุน	สุขสรรพและทรพย์สิน
<u>ฟ้าแล้ง บ ร้างพิรุณสาย</u>	<u>พระสุหร่ายกรุณยริน</u>
<u>นำชุ่มช่อมุดมดิน</u>	<u>ทิพลาภเจริญใจ</u>
เบื่องบารมีบุญ	ธ อุดลย์ผดุงชัย
บุญนาถนิราศภัย	ทุรพันมิแผ้วพาน
	(บุญเตือน ศรีวรพจน์, 2542, น. 318-319)

2.2 แนวคิดว่ทรงเป็นกษัตริย์ผู้มีพระบรมเดชานุภาพยิ่งใหญ่

แนวคิดว่ทรงเป็นกษัตริย์ผู้มีพระบรมเดชานุภาพยิ่งใหญ่ปรากฏรองลงมาจากแนวคิดโพธิสัตวราชา วรณคดียอพระเกียรติที่ผ่านมาในอดีตเน้นแสดงให้เห็นว่พระมหากษัตริย์มีพระบรมเดชานุภาพยิ่งใหญ่ เช่น พรรณนาว่พระมหากษัตริย์ทรงปราบข้าศึกให้ราบเป็น “หน้าภริน” หรือมี “ท้าวไท” จากเมืองต่างๆ มาถวายดอกไม้เงินดอกไม้ทอง แต่ในวรณคดียอพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช รวมทั้งทศชาติคำฉันท์ เน้นว่พระบรมเดชานุภาพนั้นได้แก่ พระเกียรติคุณในด้านพระเมตตาคุณและพระมหากรุณาธิคุณ ทรงเสียสละเพื่อความสุขของประชาชน (ประคอง นิมนานเหมินทร์, 2542, น. 1-25) ทำให้บ้านเมืองสงบสุข ร่มเย็น มีความเจริญรุ่งเรืองทัดเทียมนานาอารยประเทศ ประชาชนมีความอบอู่ใจ และพระเกียรติของพระองค์เป็นที่ประจักษ์แก่ชาวโลก

แนวคิดนี้ปรากฏเช่นในบทประณามพจน์ต้นเรื่อง *ทศชาติคำฉันท์* กวีกล่าวสรรเสริญว่า พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดชทรงเป็นหลักของประเทศ ทรงปกครองด้วยทศพิธราชธรรม พระราชทานโครงการต่างๆ เพื่อนำความเจริญมาสู่บ้านเมืองในทุกๆ ด้าน ทรงคุ้มครองป้องกันภัยอันตรายให้ประชาชนได้อยู่อย่างมีความสุข ดังนั้นจึงทรงเป็นที่รักเชิดชูของประชาชนและเป็นบุญของประเทศอย่างยิ่ง พระเกียรติของพระองค์เป็นที่ประจักษ์แซ่ซ้องสรรเสริญไปทั่วโลก ไม่มีผู้ใดเทียบเทียมได้ ทรงเป็นกษัตริย์ผู้มีพระบรมเดชานุภาพยิ่งใหญ่โดยแท้ ดังนี้

ไพบูลย์นิตติสัทม์สุธรรมทศพิชัย	
ไทยเทิดนรินทร์ไทย	ทวี
จักรีนาถอนุวรรณกษัตริย์กสิบัติ	
บุญชาติเฉลิมศรี	สมัย
ร่มเกล้าแก้วนวมินทร์บดินทรไผท	
ผืนผ่องนพิพิธภัย	บ พาน
ร่มธรรมนำอนุกุลวิรุฬห์ธรรมาญ	
ราชเริ่มริโครงการ	นุกรม
ทั่วโลกซ้องสรรเสริญประเมินคุณนิยม	
เทิดนามนิยามชม	ชลิต
ราชอินไพรัชแคว้นมิแม่นวรดิศร์	
ซุบชีพประชาชนิตย์	อนนต์

(บุญเดือน ศรีวรพจน์, 2542, น. 11)

2.3 แนวคิดว่าทรงเป็นเสมือน “บิดา” ของประชาชน

แนวคิดว่าพระมหากษัตริย์เป็นประหนึ่งบิดามารดาหรือบุพการีผู้ดูแลรักษาบุตรมีมาช้านาน ดังในสมัยสุโขทัยที่มีลักษณะการปกครองแบบพ่อปกครองลูก พ่อขุนรามคำแหงมหาราชทรงดูแลประชาชนอย่างใกล้ชิด ทรงสั่งสอนธรรมแก่ประชาชน และตัดสินคดีความด้วยพระองค์เอง (จตุพร มีสกุล, 2556, น. 175)

ในลิลิตนิทราชาคริตซึ่งเป็นพระราชนิพนธ์ในพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ปรากฏแนวคิดที่พระมหากษัตริย์ทรงเป็นเสมือนบิดา ดังนี้

บารมีพระมากพัน	รำพัน
พระพิทักษ์ยุติธรรม	ถ่องแท้
บริสุทธิ์ดุจดวงตะวัน	ส่องโลกย์ ไซ้แฮ
<u>ทวยราษฎร์รักบาทแม่</u>	<u>ยิ่งด้วยปิตุรง ษ</u>

(จุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว, พระบาทสมเด็จพระ, 2553, น. 82)

นอกจากนี้เมื่อครั้งเสด็จพระราชดำเนินกลับจากประพาสยุโรป ครั้งที่ 2 ได้เสด็จฯ เยือนเมืองตราดซึ่งได้กลับคืนเป็นของไทยภายหลังประสบวิกฤตการณ์ ร.ศ. 112 ได้มีพระราชดำรัสเป็นที่ประทับใจแก่ประชาชนความว่า

ซึ่งเจ้าทั้งหลายคิดเห็นว่าเราเหมือนบิดาที่พลัดพรากจากบุตร จึงรีบมาหา นั่นเป็นความคิดอันถูกต้องแท้ ขอให้เชื่ออยู่ในใจเสมอไปในเบื้องหน้า ดังเช่นที่คิดเห็นในครั้งนี่ว่า เราคงจะเป็นเหมือนบิดาของเจ้าเสมอตลอดไป ย่อมยินดีด้วยในเวลามีความสุข และจะช่วยปลดปล่อยอันตรายในเวลาที่มีความทุกข์

(อภิรักษ์ณ์ เกษมผลกุล, 2553, น. 393)

ในทศชาติคำฉันท์ กวีก็สรรเสริญพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดชว่าทรงปรานีประชาชนดุจดังบุตรของพระองค์ด้วยพระทัยที่ซื่อตรง ดังตัวอย่างจากบทประณามพจน์ต้นเรื่องว่า

ราชอินไพรชแคว้นมิแม่นวโรดิศร์	
ซุบซีพระชาดิย์	อนนต
<u>ปรานีชนดจบุตร บ หยุดจขุมล</u>	
<u>เพื่อภูมิภาคผล</u>	<u>สุภา</u>

(บุญเตือน ศรีวรพจน์, 2542, น. 11)

2.4 แนวคิดว่าทรงเป็นพระเจ้าจักรพรรดิและเป็นพระนารายณ์อวตาร

คติจักรพรรดิราชเป็นคติที่มีมาก่อนสมัยพุทธกาล ในระยะแรกคติจักรพรรดิราชมุ่งแสดงถึงการขยายอาณาเขตด้วยการทำศึกสงคราม ในภาษาสันสกฤตว่า “จักรวรรดิ” อันมีความหมายตามรูปศัพท์ว่า “ผู้ยังงล้อให้หมุนไป” ในที่นี้ หมายถึง พระจักรพรรดิราชทรงยังงล้อรถศึกให้หมุนไปเพื่อประกาศสงครามกับดินแดนต่างๆ (ชัยรัตน์ พล मुख, 2552, น. 30)

ต่อมาคติพระจักรพรรดิราชตามแนวพระพุทธศาสนาได้ปรับเปลี่ยนจากผู้ขยายอาณาเขตโดยศึกสงครามมาเป็นผู้แผ่ขยายพระราชอำนาจโดยธรรมและคตินี้เป็นอีกแนวคิดหนึ่งที่สถาบันพระมหากษัตริย์ไทยนำมาปรับใช้ในการเมืองการปกครอง ดังปรากฏใน *ไตรภูมิิกถา* รวมทั้ง *ไตรภูมิโลกวิชัยกถา* ในสมัยรัชกาลที่ 1 ซึ่งเน้นหลักธรรมที่พระจักรพรรดิราชทรงยึดถือปฏิบัติประกอบด้วยธรรม 3 หมวด ได้แก่ หมวดจักรวรรดิวัตร หมวดทศกัศพลกรรมบท และหมวดรักษธรรมอาวธรรม และคฤติธรรมซึ่งพระมหากษัตริย์สามารถน้อมนำมาเป็นแนวทางในการปฏิบัติพระราชกรณียกิจต่างๆ เพื่อประโยชน์สุขของบ้านเมืองและประชาชน (ชัยรัตน์ พลมุข, 2552, น. 81-88)

ประการต่อมาคือแนวคิดที่พระมหากษัตริย์ทรงเป็นพระนารายณ์อวตาร ตามคติของศาสนาพราหมณ์ยังเชื่อว่าพระมหากษัตริย์ที่เป็นเทพเจ้าหรือมีเชื้อสายของเทพเจ้าจะช่วยทำให้แผ่นดินมีความอุดมสมบูรณ์และเจริญรุ่งเรือง (ปรีชา ช่างขวัญยืน, 2529, น. 31-52)

ในทศชาติคำฉันท์ แม้ว่ากวีจะเฉลิมพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดชตามคติโพธิสัตว์ราชาเป็นสำคัญ แต่อย่างไรก็ตามก็ปรากฏแนวคิดการสรรเสริญตามคติเทวราชาเสริมเข้ามาด้วย คือ คติว่าพระมหากษัตริย์เป็นเทพเจ้าตามศาสนาพราหมณ์ แสดงให้เห็นการผสมผสานระหว่างคติทางพุทธศาสนากับคติพราหมณ์ ดังปรากฏในเนมิราชคำฉันท์ กวีสรรเสริญพระเนมิราชว่าทรงเปรียบเสมือนพระรามผู้ปราบยุคเข็ญและพระโพธิสัตว์ผู้บำเพ็ญโพธิสมภารในเวลาเดียวกัน ซึ่งแท้ที่จริงก็คือการสรรเสริญพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดชนั่นเอง เนื่องจากบทบาทของพระเนมิราชในเรื่องเนมิราชคำฉันท์คือภาพของพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช ดังนี้

<u>ยิ่งรามมล้างอสุระแผ้ว</u>	<u>หริกล้านนางกูร</u>
<u>แบ่งภาคพิศุษฐ์พิพิพูน</u>	<u>สุรภาพผจญบร</u>
<u>โถมจู่จุนฉิลทุกข์</u>	<u>ดลสุขสถาวร</u>
<u>นานาพิบัติทุรกีจ</u>	<u>เพราะพระบาทยุบลบุญ</u>
<u>เหล่าราษฎร์ระลึกกรณราช</u>	<u>วรโพธิครองคุณ</u>
<u>อบอุ้นศิรางคนิจสุน-</u>	<u>ทรงกิจศุภากร ๗</u>
	(บุญเดือน ศรีวรพจน์, 2542, น. 187)

3. กลวิธีการนำเสนอแนวคิดเฉลิมพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดชในทศชาติคำฉันท์

แนวคิดการเฉลิมพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดชทั้ง 4 แนวคิดที่กล่าวข้างต้น คือ แนวคิดโพธิสัตว์ราชา แนวคิดที่ทรงเป็นกษัตริย์ผู้มีพระบรมเดชานุภาพยิ่งใหญ่

แนวคิดที่ว่าทรงเป็นเสมือนบิดาของประชาชน และแนวคิดที่ว่าทรงเป็นพระเจ้าจักรพรรดิและเป็นพระนารายณ์อวตาร โดยกวีได้ใช้กลวิธีต่างๆ ในการนำเสนอแนวคิดเฉลิมพระเกียรติดังกล่าว 5 กลวิธีได้แก่ การนำพระราชกรณียกิจและพระราชจริยวัตรของพระองค์มาสร้างตัวละครพระโพธิสัตว์ การตัดรายละเอียดเหตุการณ์จากอรรถกถาชาดกเพื่อเน้นการเฉลิมพระเกียรติ การเพิ่มบทพรรณนาตามขนบวรรณคดีไทย การใช้บทสนทนาหรือคำพูดของตัวละคร และการสร้างตัวละครคู่เปรียบ มีรายละเอียดดังนี้

3.1 การนำพระราชกรณียกิจและพระราชจริยวัตรของพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดชมาสร้างตัวละครพระโพธิสัตว์

ในทศชาติคำฉันท์ มีชาดกที่พระโพธิสัตว์เป็นพระมหากษัตริย์ ได้แก่ มหาชนกคำฉันท์ เนมิราชคำฉันท์ จันทกุมารคำฉันท์ และมหาเวสสันดรคำฉันท์ ใน 3 เรื่องแรกกวีนำภาพของพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดชมาสร้างตัวละครพระโพธิสัตว์ เพื่อเสนอแนวคิดที่ว่าพระองค์ทรงเป็นพระโพธิสัตว์เป็นแนวคิดหลัก และสรรเสริญว่าทรงเป็นเสมือนบิดาของประชาชนเป็นแนวคิดรอง

ในอรรถกถามหาชนกชาดก หลังจากพระมหาชนกขึ้นครองราชสมบัติแล้วทรงปกครองบ้านเมืองโดยทศพิธราชธรรม เรื่องอรรถกถาเนมิราชชาดก พระเนมิราชเป็นกษัตริย์ผู้ทรงธรรม และแม้พระอินทร์จะทูลเชิญให้ประทับอยู่บนสวรรค์ แต่พระเนมิราชกลับทรงตั้งพระทัยมั่นที่จะกลับไปยังแคว้นแคว้นของพระองค์และทำกุศลเพื่อสั่งสมบุญบารมี และในอรรถกถาจันทกุมารชาดก หลังจากพระจันทกุมารขึ้นครองราชสมบัติต่อจากพระบิดาแล้ว ก็ทรงครองราชย์โดยธรรม

จากเนื้อเรื่องในอรรถกถาชาดกทั้ง 3 เรื่องนี้ แสดงให้เห็นบทบาทของพระโพธิสัตว์ในเรื่องคือพระมหากษัตริย์ผู้ทรงธรรม แต่ไม่ได้ขยายความรายละเอียด กวีจึงนำพระราชกรณียกิจของพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดชในด้านต่างๆ มาเป็นบทบาทของพระโพธิสัตว์ในเรื่องเพื่อเสนอแนวคิดที่ว่าพระองค์คือโพธิสัตว์ราชา

การเสนอภาพพระโพธิสัตว์ในเรื่องด้วยพระราชกรณียกิจของพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดชนี้ ไม่เพียงแต่เป็นการสรรเสริญว่าทรงเป็นพระโพธิสัตว์เท่านั้น แต่ยังสรรเสริญด้วยว่าทรงเป็นกษัตริย์ผู้ทรงทศพิธราชธรรมเพื่อความสุขของราษฎร โดยได้กล่าวถึงพระราชกรณียกิจ 3 ประการ คือ การเสด็จพระราชดำเนินเยือนถิ่นทุรกันดาร การศึกษา และการสืบสานพระราชประเพณี ตามลำดับ

3.1.1 พระราชกรณียกิจด้านการเสด็จพระราชดำเนินเยือนถิ่นทุรกันดาร

พระราชกรณียกิจด้านการเสด็จพระราชดำเนินเยือนพื้นที่ทุรกันดาร ปรากฏในเรื่องมหานกคำฉันท์ เนมิราชคำฉันท์ และจันทกุมารคำฉันท์ โดยในที่นี้จะยกตัวอย่างจากเรื่องมหานกคำฉันท์ ดังนี้

อรรถกถามหาชนกชาดก	มหานกคำฉันท์
<u>ตั้งแต่นั้นมา พระมหาสัตว์ทรงบำเพ็ญทศพิธราชธรรม ครองราชย์สมบัติโดยธรรม ทรงบำรุงพระปัจเจกพุทธเจ้าทั้งหลาย</u> กาลต่อมา พระนางสีวลี เทวีประสูติพระราชโอรส ซึ่งสมบุรณ์ด้วยลักษณะแห่งความมั่งคั่งและความมีบุญ พระชนกและพระชนนี ทรงขนานพระนามว่า ที่มหาราชกุมาร เมื่อที่มหาราชกุมารทรงเจริญวัย พระราชาประทานอุปราชาภิเษกแล้ว ครองราชย์สมบัติอยู่เจ็ดพันปี (มหามกุฏราชวิทยาลัย, 2525, น. 114-115)	บันเทิงทั่วหล้า ๕ กำลูน รัฐสมิณกุล เพิ่มพิพัฒน์พูน พิศิผล <u>อวยสุขสู่ภวณทล</u> <u>ชนบทอภิมณห์</u> <u>หม้ายจลาจล</u> <u>ประเจิดใจ</u> <u>ไปเลือกใกล้ฤทธาไกล</u> <u>พระวิริยจรไป</u> <u>กลางพนาลัย</u> <u>และกันดาร</u> <u>อำนวนำดำริโครงการ</u> <u>กลกิจ ๕ ประทาน</u> <u>ก่อเกษมศานต์</u> <u>เกษตรสม</u> เจนฉัตรปรกฐินโรดม สกลชนนิยม กราบสัจจคม คุณาการ (บุญเดือน ศรีวรพจน์, 2542, น. 102-103)

ในอรรถกถามหาชนกชาดก หลังจากที่พระมหาชนขึ้นครองราชสมบัติแล้ว เนื้อความกล่าวเพียงว่าพระองค์ทรงครองราชย์โดยทศพิธราชธรรมและบำรุงพระปัจเจกพระพุทธเจ้าเท่านั้น ในขณะที่มหานกคำฉันท์กวีได้พรรณนาขยายความว่า ประชาชนมีความเบิกบาน รื่นเริงทั่วทั้งประเทศ พระมหาชนทรงประกอบพระกรณียกิจโดยเสด็จไปในถิ่นชนบททุรกันดารทั้งใกล้และไกลด้วยความวิริยะอุตสาหะ ดำรินาโครงการต่าง ๆ ทั้งกลสิกรรมและเกษตรกรรมให้แก่ประชาชนเพื่อแก้ปัญหาให้ประชาชนมีความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น ซึ่งเห็นได้ว่าพระกรณียกิจที่พระมหาชนทรงประพฤติปฏิบัติก็คือพระราชกรณียกิจของพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดชนั่นเอง กวีนำพระราชกรณียกิจของพระองค์มาเป็นบทบาทของตัวละครพระโพธิสัตว์ในเรื่องเพื่อแสดงแนวคิดที่ว่าพระองค์ทรงเป็นพระโพธิสัตว์ผู้ทรงพระมหากรุณา

3.1.2 พระราชกรณียกิจด้านการศึกษา

พระราชกรณียกิจด้านการศึกษาปรากฏในเรื่องเนมิราชคำฉันท์ กวีกล่าวถึงโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริไกลกังวลว่า พระเนมิราชทรงเห็นความสำคัญของการศึกษาของประชาชนทุกช่วงวัยโดยทรงเน้นที่เยาวชน จึงพระราชทานโครงการดังกล่าวขึ้นเพื่อให้เยาวชนที่อาศัยอยู่ในถิ่น

ทูลกันดารได้มีโอกาสทางการศึกษา นอกจากนี้ในระดับอุดมศึกษาพระเนมิราชได้จัดตั้งสถาบันการศึกษาที่มีชื่อว่า “โพธิยาลัย” ขึ้นอีกด้วย ดังนี้

อรรถกถาเนมิราชชาดก	ฝ่ายมหาราชนกัเวตล้อมพระราชาทูลถามว่าเทวโลกเป็นเช่นไร พระเจ้าข้า พระเนมิราชทรงเล่าถึงสมบัติของเหล่าเทวดาและของท้าวสักกเทวราชแล้วตรัสว่า แม้ท่านทั้งหลายก็จงทำบุญมีทานเป็นต้น ก็จักบังเกิดในเทวโลกนั้นเหมือนกัน แล้วทรงแสดงธรรมแก่มหาราชน. ครั้นกาลต่อมา พระมหาสัตว์เนมิราชนั้น เมื่อภูษามาลากราบทูลความที่พระเศวตหอกเกิดขึ้น จึงทรงให้ถอนพระศกหอกด้วยพระแหวนทองคำวางในพระหัตถ์ ทอดพระเนตรเห็นพระศกหอกนั้นแล้วสลดพระหฤทัยพระราชทานบ้านส่วยแก่ภูษามาลา มีพระราชประสงค์จะทรงผนวช จึงมอบราชสมบัติแก่พระราชโอรส (มหามกุฏราชวิทยาลัย, 2525, น. 300)
เนมิราชคำฉันท์	สมเด็จพระ หงษ์ไวย ตรุณอ่อนวัย ทุกหมู่ทุกเหล่าเยาวชน <u>ดอยร้างห่างไกลไพรสนต์</u> <u>โครงการถ้วนดล</u> <u>ไผ่ฝืนศึกษานาค</u> ส่งเสริมไพร่ฟ้าอาทร ถวิลนิกร ได้เล่าได้เรียนเพียรพลัน (บุญเตือน ศรีวรพจน์, 2542, น. 189-190) สังคัมก้านหน้าสากล อารยมนทล ธิดาเร้งจัดพัฒนา <u>พื้นฐานคือการศึกษา</u> <u>ถนัดปรัชญา</u> <u>โพธิยาลัยราชรังสรรค์</u> (บุญเตือน ศรีวรพจน์, 2542, น. 189)

จากตัวอย่างอรรถกถาเนมิราชชาดก หลังจากพระเนมิราชเสด็จกลับจากการประพาสนรกและสวรรค์ได้ตรัสสอนประชาชนให้หมั่นบำเพ็ญทานเพื่อไปเกิดในเทวโลก จากนั้นกล่าวถึงมูลเหตุแห่งการออกผนวชของพระองค์ในเวลาต่อมา ในขณะที่เรื่องเนมิราชคำฉันท์ก็ว่าพระราชกรณียกิจด้านการศึกษาของพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดชมาเป็นบทบาทของพระเนมิราชเพื่อขยายความพระกรณียกิจที่พระเนมิราชทรงบำเพ็ญเพื่อประชาชนให้ชัดเจนและเป็นรูปธรรมและเฉลิมพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดชว่าทรงเป็นพระโพธิสัตว์ผู้ทรง

ธรรมและทรงพระปรีชาสามารถในการประกอบพระราชกรณียกิจต่างๆ จากตัวอย่างข้างต้น คือ โครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริไกลกังวลเพื่อแก้ปัญหาเรื่องความเหลื่อมล้ำทางการศึกษาของนักเรียนในชนบทที่ห่างไกลด้วยการนำเทคโนโลยีการสื่อสารผ่านดาวเทียมมาประยุกต์ใช้ในการจัดการเรียนการสอน

นอกจากนี้เรื่องเนมิราชคำฉันท์ยังได้กล่าวถึงสถาบันการศึกษา “โพธิyalั” ซึ่งมาจากพระราชนิพนธ์เรื่อง “พระมหาชนก” ที่ทรงพระราชนิพนธ์ขึ้นในปีพุทธศักราช 2531 “โพธิyalั” เป็นคำพูดของนางมณีเมขลากล่าวกับพระมหาชนกก่อนจะอุ้มพระองค์ไปยังมีถิลานคร ความว่า

ข้าแต่บัณฑิต วาจาอันมีปาฏิหาริย์มีควรบังหายไปในอากาศ ท่านต้อง
ให้สาธุชนได้รับพรแห่งโพธิญาณจากโอษฐ์ของท่าน ถึงกาลอันสมควร
ท่านจงตั้งสถาบันการศึกษาให้ชื่อว่า โพธิyalัมหาวิทยาลัย ในการนั้น
ท่านจึงจะสำเร็จกิจที่แท้

(พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช, 2559, น. 70)

ในบทพระราชนิพนธ์ “พระมหาชนก” ให้คำอธิบายความหมายของโพธิyalัว่า ที่อาศัยแห่งแสงสว่าง และ มหาวิชาลย ว่า ที่อาศัยแห่งความรู้อันยิ่งใหญ่ เมื่อนำความหมายของสองคำมารวมกันจึงน่าจะให้ความหมายรวมว่า ที่อาศัยแห่งแสงสว่างและความรู้อันยิ่งใหญ่ ซึ่งก็คือโพธิญาณ นั่นเอง ดังนั้นสถาบันที่นางมณีเมขลากล่าวถึงจึงเป็นสถาบันแห่งการปลูกฝังความรู้อันเป็นแสงสว่างแก่มนุษย์ นำมนุษย์ไปสู่ความสุขอันแท้จริง ซึ่งโดยนัยแห่งพุทธศาสนาแล้ว ก็คือ นิพพาน หรือการบรรลุโมกขธรรม (สุจิตรา จงสถิตยวัฒนา, 2542, น. 191)

จะเห็นได้ว่ากวีใช้กลวิธีที่ซับซ้อนในการเฉลิมพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช กล่าวคือมีการสร้างตัวละครพระโพธิสัตว์จากพระราชกรณียกิจของพระองค์ จากตัวอย่างนี้เป็นการสร้างตัวละครพระเนมิราชด้วยพระราชกรณียกิจด้านการศึกษาของพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดชเพื่อนำเสนอแนวคิดเฉลิมพระเกียรติพระองค์ตามคติโพธิสัตว์ราชา ผสานกับการนำชื่อสถาบันการศึกษาจากบทพระราชนิพนธ์มาอ้างถึงเพื่อเฉลิมพระเกียรติพระองค์อีกชั้นหนึ่ง

3.1.3 พระราชกรณียกิจด้านการสืบสานพระราชประเพณี

ในเรื่องเนมิราชคำฉันท์ นอกจากการนำพระราชกรณียกิจด้านการศึกษามาเป็นบทบาทของพระเนมิราชแล้ว ยังกล่าวถึงการสืบสานพระราชประเพณีโบราณอีกด้วย คือ พระราชพิธีจรดพระนังคัลแรกนาขวัญ ดังนี้

ประเพณีพิธีพร้อม
ฤดูฝนเฉลิมขวัญ
พระคือมิ่งนิกรชน
เถลิงรัฐสุราษฏรศาน-

จรदन้อมพระนังคัล
เกษตรกิจประกอบกร
สุขมงคลจำเนียรนาน
ติสุขล้ำนรินทร์ฯ

(บุญเดือน ศรีวรพจน์, 2542, น. 191)

พระราชพิธีจรดพระนังคัลแรกนาขวัญนี้ พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ฟื้นฟูขึ้นใหม่ มีพระราชดำริว่าประเทศไทยเป็นเมืองเกษตรกรรม มีการทำนาเป็นหลัก พระราชพิธีพืชมงคลจรดพระนังคัลแรกนาขวัญนี้มีผลทางจิตใจ เป็นการบำรุงขวัญชาวนาซึ่งยังคงผูกพันอยู่กับประเพณีเก่าแก่ที่เคยยึดถือ เป็นกำลังใจในการผลิตพืชผลแต่ละปี (สารานุกรมไทย ฉบับเฉลิมพระเกียรติในโอกาสฉลองสิริราชสมบัติครบ 60 ปี, 2559, น. 390)

จะเห็นได้ว่ากลวิธีการนำพระราชกรณียกิจทั้ง 3 ด้านของพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดชมาเป็นบทบาทของตัวละครพระโพธิสัตว์ในเรื่องมหานกคำฉันท์และเนมิราชคำฉันท์ แสดงแนวคิดที่พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดชทรงเป็นพระโพธิสัตว์ที่เป็นพระราชผู้ทรงธรรมและบำเพ็ญพระราชกรณียกิจต่างๆ ซึ่งตัวละครพระโพธิสัตว์ทั้ง 2 เรื่องเป็นพระมหากษัตริย์ที่ดำรงอยู่ในธรรม เอื้อต่อการที่กวีจะนำพระราชกรณียกิจของพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดชมาเป็นพระกรณียกิจของตัวละครพระมหากษัตริย์ในเรื่องให้ชัดเจนเป็นรูปธรรมและร่วมสมัยมากยิ่งขึ้น

3.1.4 พระราชจริยวัตร

นอกจากพระราชกรณียกิจแล้ว กวียังนำพระราชจริยวัตรของพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดชมาเป็นบทบาทของตัวละครพระโพธิสัตว์อีกด้วย เพื่อเสนอแนวคิดที่พระองค์ทรงเป็นโพธิสัตว์ราชผู้ทรงทศพิธราชธรรม ยกตัวอย่างจากเรื่องเนมิราชคำฉันท์ กล่าวถึงพระจริยวัตรของอดีตกษัตริย์ก่อนสมัยพระเนมิราชจำนวน 80,000 พระองค์ว่า แต่ละพระองค์ล้วนยึดหลักทศพิธราชธรรมสืบต่อกันมาเป็นเวลาช้านาน เมื่อถึงรัชสมัยของพระเนมิราช ก็ทรงดำรงอยู่ในธรรมเช่นเดียวกัน ทรงปกครองบ้านเมืองตามแบบพระมหากษัตริย์พระองค์ก่อนอย่างเคร่งครัด ทรงถือศีลอุโบสถเป็นประจำทุกวันธรรมสวดะ อีกทั้งยังชักชวนประชาชนให้ละบาปและแสวงบุญเมื่อละจากโลกนี้ไปแล้วจะได้ไปสู่สุคติภูมิ เหล่าเทพยดาบนสวรรค์พากันถวายสดุดีคุณพระเนมิราชที่ทรงประพฤติและอบรมสั่งสอนธรรมประการต่างๆ ดังนี้

<u>ทุกองค์ก็ทรงพิริยกิจ</u>	<u>ทศพิชราชธรรมพลี</u>
<u>สิบสิ่งสมมงคลวิธี</u>	<u>ทะนุทั่วสุธาธาร</u>
<u>หนึ่งให้ประเทืองปณิธาน</u>	<u>นิจมนมเฝ้าวันวาร</u>
<u>โครงการนุกูลहितประการ</u>	<u>เฉพาะเพื่อประชาชน</u>
สองทรงเกษมจรรย์ศีล	นิจตั้ง บ ลืมตน
มั่นมุ่งเสมอมนสมล-	ทินสร้างสว่างทรวง
สามปองประจำจะบริจา-	คปสาทะเต็มดวง
แจกจ่ายระบายนธิกปวง	ชนแบ่งระบอบบรรพ์
.....	
ตราบสู่สมัยสุรนเร-	ศรเนมิราชเรือง
เขตขัณฑชาติดิยะประเทือง	มิติลานุรีศรี
.....	
<u>ทุกเบื้องอุโบสถทิวา</u>	<u>พฤตศีลสมาทาน</u>
<u>องค์อัญญวัตรพระกีสमान</u>	<u>วรกิจเกษมสม</u>
<u>ชักชวนประชานิกรทั่ว</u>	<u>ผิวชั่ว บ ชื่นชม</u>
<u>เพิ่มพูนประโยชน์นิยม</u>	<u>สละบาปแสงบุญ</u>
ดับขันธคงอมรแดน	สุขแมนวิมลคุณ
ทิพย์ภพก็พบสุดดีสุน-	ทรเทพไถวัล

(บุญเตือน ศรีวรพจน์, 2542, น. 163-164)

จะเห็นได้ว่าพระจริยวัตรของพระเนมิราชที่ทรงทศพิชราชธรรมและพระกรณียกิจในการพระราชทานโครงการต่าง ๆ เพื่อประชาชนก็คือภาพของพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช ดังนั้นจึงเป็นการเสนอแนวคิดที่ว่าพระองค์ทรงเป็นโพธิสัตว์ราชาผู้ครองแผ่นดินด้วยทศพิชราชธรรมและทรงบำเพ็ญพระราชกรณียกิจต่าง ๆ

นอกจากนี้ในเรื่องมหาเวสสันดรคำฉันท์ แม้จะไม่มีการนำพระราชกรณียกิจของพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดชมาเป็นบทบาทของพระโพธิสัตว์ แต่วีรกีเฑาะพหลักกรรม “ทศพิชราชธรรม” เพื่อแสดงนัยยะในการเฉลิมพระเกียรติพระองค์ด้วย ดังนี้

อรรถกถาหาเวสสันดรชาดก	มหาเวสสันดรคำฉันท์
ข้าแต่ท้าวสัณณะ บุตรของหม่อมฉันที่พลัดพราก ไปนั้น พึงมีอายุยืน พึงครองแผ่นดินโดยธรรม หม่อมฉันขอเลือกข้อนี้เป็นพระพรข้อที่ 5 (มหามกุฏราชวิทยาลัย, 2525, น. 770)	หนึ่งขอโอรสทรงพระวงศ์สุขประยูร สืบศักดิ์มีไศศุย์ ประสงค์ ครองรัฐโดยทศธรรมประจำสุนิธิทรง ยิ่งยศและยืนยง นิรันดร์ (บุญเตือน ศรีวรพจน์, 2542, น. 471)

ตัวอย่างจากอรรถกถาหาเวสสันดรชาดก เป็นตอนที่ท้าวสัณณะเทวราชทูลขอให้พระเวสสันดรทรงเลือกพระพร 8 ประการ และตนขอถวายพระพรนั้นแต่พระองค์ท่าน พระพรข้อ 5 ที่พระเวสสันดรทรงขอ คือ ให้บุตรที่พลัดพรากปกครองแผ่นดินโดยธรรม แต่ในมหาเวสสันดรคำฉันท์ก็ขยายความ การครองแผ่นดินโดยธรรมว่าพระมหากษัตริย์ต้องทรง “ทศพิธราชธรรม” อยู่เป็นนิจ จะเห็นได้ว่ากวีเน้นหลักธรรมดังกล่าว เพื่อแสดงนัยะในการเฉลิมพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช ทั้งนี้เพราะพระองค์ทรงเป็นพระมหากษัตริย์ที่เป็นแบบอย่างในการครองทศพิชราชธรรมอย่างครบถ้วนเป็นที่ประจักษ์ตลอดมา

ในเรื่องมหานกคำฉันท์กวีกล่าวถึง “วิริยบารมี” และสรรเสริญว่าพระมหานกทรงประกอบด้วยความเพียรในการปลดปล่อยทุกข์ให้แก่เหล่าราษฎรตลอดระยะเวลาที่พระองค์ทรงครองราชสมบัติ ความว่า

<u>ไพบูลย์เบื่องบารมีบุญ</u>	<u>วิริยพลอดุลย์</u>
<u>นาถนุกุลหนุน</u>	<u>พินิตนัย</u>
<u>ล่วงแล้วสัมฤทธิ์นริตศัย</u>	<u>กรณีกิจไฉ</u>
<u>ล่วงนिरภัย</u>	<u>เพราะทรงเพียร</u>
<u>เปลื้องปลดลดภาวะอาเกียรณ์</u>	<u>รัฐสมยสุธีร</u>
<u>ทำนุจำเนียร</u>	<u>เจริญงาม</u>
<u>เพียบพร้อมสมโพธิสัตว์นาม</u>	<u>ชนกชนนิยาม</u>
<u>ต้องกระบวนตาม</u>	<u>บุราณกาล</u>

(บุญเตือน ศรีวรพจน์, 2542, น. 103-104)

พระมหานกทรงประกอบพระกรณีกิจสำเร็จลุล่วงไปได้ด้วยความเพียรเพียบพร้อมสมกับเป็นพระโพธิสัตว์ ทั้งยังมีพระปณิธานเด็ดเดี่ยวมั่นคงในการปลดปล่อยทุกข์ยากต่างๆ ให้แก่ประชาชน ทรงพระปรีชาฉลาดยิ่งทั้งในการปกครองบ้านเมืองและในทางธรรม เป็นการสรรเสริญพระวิริยบารมีของพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดชนั่นเอง

ดร.สุเมธ ตันติเวชกุล เลขาธิการมูลนิธิชัยพัฒนา ได้แสดงปาฐกถาพิเศษเรื่องหลักธรรมตามรอยพระยุคลบาท ได้กล่าวถึงพระวิริยะอุตสาหะของพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช ความว่า

พระเจ้าอยู่หัวเวลาทำอะไรทรงมุ่งมั่นมาก เรื่องความขยันไม่ต้องพูด ทรงงานไม่มีวันเสาร์อาทิตย์ ไม่มีเวลากลางวันกลางคืน จำได้ไหม เมื่อ 2-3 ปีที่น้ำท่วม ทรงอึดอัดพระทัย พระองค์ท่านก็ไม่ใช้หน่วยงานจะไปสั่งเขาได้อย่างไร รัฐบาลก็ไม่ใช้ จะทำกันก็ต้องจัดประชุม นำมาแล้วนะ แล้วก็ดู (น้ำแรงมาก) รับพระราชกระแสมา ฟรุ้งนี้เข้าเราจะเริ่มดำเนินการ (พระเจ้าอยู่หัวรับสั่ง) ไม่ใช่ฟรุ้งนี้เข้า ต้องเดี๋ยวนี้ๆ เพราะน้ำไม่มีหยุด ไม่ใช่หยุดก่อนแล้วโอเค รอฟรุ้งนี้เข้าถึงจะทำได้แล้วค่อยมา เผอิญน้ำเขาไม่ได้หยุดอย่างนั้น เขามาของเขาตลอด เราต้องรีบทำกันคืนนี้เลย

(ดนัย ปรีชาเพิ่มประสิทธิ์ และคณิดา หอมทรัพย์, 2549, น. 65)

จากคำกล่าวของ ดร.สุเมธ ตันติเวชกุล แสดงให้เห็นพระวิริยบารมีของพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดชโดยแท้ พระองค์ทรงงานด้วยความเพียรอุตสาหะ ไม่ย่อท้อและดำเนินการอย่างรวดเร็วเพื่อบำบัดทุกข์และนำความสุขสงบร่มเย็นมาสู่ประชาชนทั่วทั้งประเทศ และด้วยความเพียรที่แน่วแน่ของพระองค์เหตุนี้เองจึงทำให้พระราชกรณียกิจนานับการบรรลุผลสำเร็จเป็นที่ประจักษ์ตามพระราชประสงค์อย่างงดงาม

พระราชจริยวัตรที่ทรงแน่วแน่ในการบำบัดทุกข์และบำรุงสุขของประชาชน เช่นการเสด็จพระราชดำเนินไปทั่วทุกที่ของประเทศไทยเพื่อทราบปัญหาด้วยพระองค์เองและเสนอแนะแนวทางแก้ไขอย่างทันทั่วที่ แสดงให้เห็นความห่วงใยของพระองค์ที่มีต่อประชาชน จึงทำให้ประชาชนเกิดความรู้สึกว่า ทรงเป็นเสมือนบิดาที่มีความห่วงใยต่อบุตรอยู่เสมอ

ตัวอย่างจากเรื่องมหาชนกาคำนันท์ กวีกล่าวถึงพระจริยวัตรของพระมหาชนกที่กอปรด้วยความเมตตาและความกรุณาต่อประชาชนว่าเหมือนกับความกรุณาของบิดาที่มีต่อบุตรและธิดา ดังนี้

รินหลังถึงทิพพธรรา
วาริเมตตา
ปกปักรักษ์ตั้งบิดาปาง
บุตรธิดาดวง

อมฤตกรุณา
ธ เตมิตวง
กรุณยยุปวง
ตรณวัย
(บุญเตือน ศรีวรพจน์, 2542, น. 104)

ในเรื่องเนมิราชคำฉันท์เช่นเดียวกัน กวีก็กล่าวว่าพระเนมิราชทรงรักษาราชภูมิจนบิดารักษา
บุตรีธิดา ทรงห่วงใยและมุ่งหวังที่จะบรรเทาทุกข์ต่างๆ ให้เหือดหาย ดังตัวอย่าง

รักษน ฐ รักสุด
ผ่อนเพลลาพิพาทภัย
อาทรพระทัยห่วง
เปลื้องเหตุทเวชวาย

ดุษฎีธิดาดันย
และวิชนกก็เคลื่อนก็คลาย
ชนปวง ฐ มุ่ง ฐ หมาย
ลุประสงค์พระองค์ถวิล
(บุญเดือน ศรีวรรณ, 2542, น. 188-189)

จากที่กล่าวมาจะเห็นได้ว่า กวีได้นำพระราชกรณียกิจและพระราชจริยวัตรของพระบาท
สมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดชมาสร้างตัวละครพระโพธิสัตว์ในเรื่องมหาชนกลคำฉันท์ เนมิราช
คำฉันท์ แสดงแนวคิดเฉลิมพระเกียรติว่าพระองค์คือโพธิสัตว์ราชาผู้ทรงทศพิธราชธรรมและทรง
เป็นเสมือนบิดาของราษฎร

3.2 การตัดรายละเอียดเหตุการณ์จากอรรถกถาชาดกเพื่อเห็นการเฉลิมพระเกียรติ

ทศชาติคำฉันท์เล่าเรื่องตามองค์ประกอบในอรรถกถาชาดกโดยคงปัจจุบันวัตถุ อดีตวัตถุ
และสโมธาน โดยปัจจุบันวัตถุคือเรื่องราวที่เกิดขึ้นในปัจจุบันอันเป็นสาเหตุให้พระพุทธรูปเจ้าทรงเล่า
เรื่องย้อนอดีตว่าเหตุการณ์เช่นนั้น เคยมีมาก่อนในอดีตอย่างไร อดีตวัตถุเป็นเรื่องราวที่เกิดขึ้นใน
อดีต เป็นตัวนิทานหรือชาดกต่างๆ และสโมธานหรือประชุมชาดก คือ การแจ้งว่าบุคคลในเรื่อง
กลับชาติมาเกิดเป็นใครในปัจจุบันชาติ (ศักดิ์ศรี แย้มนัตตา, 2545, น. 7)

ส่วนอดีตวัตถุที่เป็นนิทานชาดก กวีรักษาโครงเรื่องตามอรรถกถาชาดกมาแต่เพิ่มเนื้อหา
ส่วนพระราชกรณียกิจและพระราชจริยวัตรของพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช
เข้ามาด้วยเพื่อนำเสนอแนวคิดในการเฉลิมพระเกียรติพระองค์ให้ชัดเจนยิ่งขึ้นดังที่ได้กล่าวไปแล้ว
ข้างต้น ขณะเดียวกันก็ตัดรายละเอียดบางประการออกไป เช่น เติมียกุมารคำฉันท์ กวีตัดบททดสอบ
ความผิปกติทางร่างกายของพระเติมียกุมารออกไป คงไว้เพียงบางข้อ หรือเรื่องมโหสถคำฉันท์ก็เช่น
เดียวกัน กวีตัดบททดสอบปัญญาของมโหสถที่เป็นรายละเอียด คงไว้แต่เพียงบททดสอบข้อที่สำคัญ
ดังตัวอย่าง

อรรถกถาโมหสถชาดก	มโหสถคำฉันท์
บุคคลไม่ชื่อว่าเป็นบัณฑิตด้วยเหตุ เพียงให้สร้างศาลา เป็นต้น ใครๆ ก็ให้สร้างได้ ข้อนี้ยังเป็นการเล็กน้อย พระราชา ทรงสดับ คำของเสนกบัณฑิต ทรงดำริว่า เหตุการณ์ในข้อ นี้จะพึงมี ก็ทรงนั่งอยู่ ทรงส่งทูตของอมาตย์กลับ ไปด้วยพระดำรัสว่าอมาตย์จงอยู่ในที่นั้น พิจารณาดูบัณฑิตไปก่อน อมาตย์ได้ฟังพระราช ดำรัสนั้นก็ยับยั้งอยู่ที่นั้นพิจารณาดูบัณฑิตต่อไป รวมหัวข้อพิจารณาในเรื่องนั้น ดังนี้ <u>ขึ้นเนื้อ โค เครื่องประดับทำเป็นปล้องๆ</u> <u>กลุ่มด้าย บุตร คนเตี้ยชื่อโคพกาพ รถ ท่อนไม้</u> <u>ศิระคน งู ไก่ แก้วมณี ให้โคตัวผู้ตกกลู ข้าว</u> <u>ชิงช้าห้อยด้วยเชือก ทราย สระน้ำ อุทยาน พา</u> <u>แก้วมณีบนลังกา (รวม 20 ข้อ)</u> (มหามกุฏราชวิทยาลัย, 2525, น. 334)	<u>ตัดบทลดเรื่องพิสดาร</u> <u>มโหสถกุมาร</u> <u>สุขุมปัญญายิ่งยง</u> <u>ปัญหาพิณิจพิศวง</u> <u>ยี่สิบข้อคง</u> <u>บ่ คลาด บ่ เคลื่อนเนื้อความ</u> สำนวนทั้งผองต้องตาม บาลีนิยาม นิบาตชาดกวรรณนาฯ (ปัญหาเรื่องขึ้นเนื้อ) วันหนึ่งกุมาร สำเร็จกริษา ขึ้นเหยื่อโอชา ไล่กาฬวัน ดาแหงนดูกา เชชนชนกัน ดูเงากาพลัน สำทับขุณทิล กาปล่อยมั่งสา ห่อนให้ถึงดิน ว่าแท้เมริน ทั่วทั้งธานี (บุญเตือน ศรีวรพจน์, 2542, น. 207-208)

จากอรรถกถาโมหสถชาดกมีบททดสอบปัญญาของมโหสถทั้งสิ้น 20 ข้อ แต่ในมโหสถคำฉันท์ก็เลือกบททดสอบข้อสำคัญมาเพียง 4 ข้อเท่านั้น ได้แก่ ปัญหาเรื่องขึ้นเนื้อ กล่าวถึงเด็ก ๆ ที่วิ่งไล่กาศาบเนื้อเพื่อต้องการให้กาทิ้งเนื้อลงพื้น และในขณะที่วิ่งอยู่นั้นสายตาก็ต้องจับจ้องบนฟ้าเพื่อดูตำแหน่งกา ด้วยเหตุนี้จึงทำให้เด็ก ๆ ต่างก้าวพลาดสะดุดล้มชนกัน แต่มโหสถไม่ทำเช่นนั้น เขากลับมองเงาของกาที่สะท้อนลงพื้นด้านล่าง และวิ่งไล่ทันจนกายอมทิ้งขึ้นเนื้อในที่สุด บททดสอบข้อถัดมาคือ ปัญหาเรื่องโค เรื่องบุตร และเรื่องมณีในลังกา จะเห็นได้ว่ากลวิธีการตัดรายละเอียดนี้ นอกจากจะเป็นการรวบรวมให้ผู้อ่านเห็นความสามารถทางปัญญาของมโหสถในการแก้ไขปัญหายอย่างชัดเจนแล้ว ยังช่วยให้เหตุการณ์ต่างๆ ในเรื่องดำเนินไปได้อย่างกระชับและรวดเร็วขึ้นอีกด้วย

นอกจากนี้ยังมีการตัดเหตุการณ์รองของตัวละครประกอบในเรื่องเพื่อให้สามารถดำเนินเรื่องได้อย่างรวดเร็วและกระชับมากขึ้น เช่น เรื่องภริยาคำนันท์ กวีตัดเหตุการณ์ต้นเรื่องราชวงศ์พระนางสมุททชาผู้เป็นพระมารดาของพระภริยาคำนันท์ก่อนจะอภิเษกกับพระสวามีผู้เป็นนาคในเมืองบาดาล เรื่องภริยาคำนันท์ กวีตัดเหตุการณ์ที่ปณณกยักษ์หลอกล่อแก้ววิเศษจากท้าวภูเวระเวสวันเพื่อนำมาพินาศกับพระเจ้าโกรพยราช และเรื่องมหายนคำนันท์ กวีตัดเหตุการณ์ที่พระนางสีวลีออกอุบายเพื่อให้พระมหายนกลาจากเพศสมณะและเสด็จคืนสู่ราชสมบัติ ทั้งการให้เหล่าสตรี 700 คนพยายามยั่วยุกิเลสของพระมหายนให้เกิดขึ้น การออกอุบายทำไฟไหม้คลังต่างๆ ในพระราชวัง และการพยายามติดตามพระองค์เข้าสู่ป่า ซึ่งเหตุการณ์ดังกล่าวเป็นเหตุการณ์ที่มีความสำคัญเพราะเป็นบททดสอบความแน่วแน่วพระทัยของพระมหายนในการออกผนวชและบำเพ็ญเพียรทางธรรมเพื่อความหลุดพ้น แต่กวีตัดเหตุการณ์ดังกล่าวออกและให้ความสำคัญกับการกล่าวถึงพระกรณียกิจต่างๆ ของพระมหายนที่ทรงปฏิบัติเพื่อประชาชนก่อนที่จะเสด็จออกผนวช ซึ่งพระกรณียกิจของพระมหายนที่กวีเพิ่มเข้ามานั้นก็คือ พระราชกรณียกิจของพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช เมื่อบทบาทของพระมหายนคือภาพของพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช ดังนั้นจึงเป็นการสรรเสริญพระองค์ตามแนวคิดโพธิสัตวราชา และการที่กวีตัดเหตุการณ์ที่พระนางสีวลีพยายามขัดขวางการบำเพ็ญธรรมของพระมหายนก็เพื่อต้องการนำเสนอแนวคิดในการเฉลิมพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดชว่าทรงเป็นพระโพธิสัตว์ให้เด่นชัดยิ่งขึ้น

3.3 การเพิ่มบทพรรณนาตามขนบวรรณคดีไทย

ในทศชาตาคำนันท์ เรื่องที่พระโพธิสัตว์เสวยพระชาติเป็นกษัตริย์มีทั้งสิ้น 4 เรื่อง ได้แก่ มหายนคำนันท์ เนมิราชคำนันท์ จันทกุมารคำนันท์ และมหาเวสสันดรคำนันท์ นำเสนอแนวคิดโพธิสัตวราชาโดยนำพระราชกรณียกิจและพระราชจริยวัตรของพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดชมาเป็นบทบาทของพระโพธิสัตว์ในเรื่อง

ส่วนชาดกอีก 6 เรื่อง ซึ่งพระโพธิสัตว์มิได้เป็นกษัตริย์ ย่อมไม่สามารถนำพระราชกรณียกิจและพระราชจริยวัตรมาเป็นบทบาทของตัวละครพระโพธิสัตว์ในเรื่องได้ กวีจึงเฉลิมพระเกียรติด้วยการสรรเสริญพระบารมีและพระปรีชาสามารถในบทพรรณนาตามขนบวรรณคดีไทย อันได้แก่ บทประณามพจน์ บทชมบ้านชมเมือง และบทอาศรัยท้าวเรื่อง แสดงแนวคิดว่าพระองค์ทรงเป็นพระมหากษัตริย์ผู้มีพระบรมเดชานุภาพยิ่งใหญ่ ทั้งยังทรงเป็นพระเจ้าจักรพรรดิและเป็นพระนารายณ์อวตาร ดังนี้

3.3.1 บทประณามพจน์

บทประณามพจน์ตอนต้นเรื่องทศชาติคำฉันท์ ความว่า

ทั่วโลกช่องสรเสรีญประเณินคุณนิยม	
เทิดนามนิยามชม	ชลิต
ราชอื่นไพรชแคว้นมิแม่นวรอดิศร์	
ชูปชีพพระชานิตย์	อนนต์
ปราณีชนดุจบุตร บ หยุดุชกมล	
เพื่อภูมิภาคผล	สุภา
คือกำลังปฐวีพิริยกรุณา	
ก่อเกิดประเสริฐสา-	ธการ
คือองค์ทรงอุปถัมภ์สุธรรมนรสราย	
ทั่วถิ่นสุธาธาร	ไพท
คือองค์ปราชญ์ศิลปินระบิลกิตไกร	
เอกอาชวาศัย	สยาม
อำรุงชาติอนุสนธิ์สุนทลวิราม	
ไทยรัฐพิพัฒน์นาม	นุกรม

(บุญเตือน ศรีวรพจน์, 2542, น. 9-12)

บทประณามพจน์นี้เป็นบทประณามพจน์หลักก่อนนำเข้าเรื่องทศชาติคำฉันท์ กวีสรรเสริญพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดชว่าทรงเป็นกษัตริย์ผู้มีพระบรมเดชานุภาพยิ่งใหญ่ พระเกียรติคุณของพระองค์แผ่ไพศาลไปทั่วอย่างไม่มีผู้ใดเทียบเทียมได้ เพราะได้พระราชทานชีวิตราษฎรให้ดำรงอยู่ได้อย่างเป็นสุข ทรงพระกรุณาต่อพสกนิกรประดุจบุตรและธิดาของพระองค์ คือกำลังของแผ่นดินดำริให้เกิดโครงการต่างๆ มากมาย อีกทั้งยังทรงเป็นปราชญ์และศิลปินอีกด้วย สุดท้ายกวีถวายพระพรให้พระองค์ทรงพระเกษมสำราญและกล่าวถึงความจงรักภักดีของกวีที่มีต่อสถาบันพระมหากษัตริย์อย่างมั่นคง

3.3.2 บทชมบ้านชมเมือง

บทชมบ้านชมเมือง เป็นบทที่กล่าวถึงสภาพบ้านเมืองและสังคมซึ่งเป็นเนื้อหาส่วนสำคัญอีกส่วนหนึ่งในวรรณคดีของพระเกียรติ มีทั้งภาพของบ้านเมืองตามสภาพที่เป็นจริง (Realistic) ผสมผสานกับภาพบ้านเมืองในอุดมคติ (Idealistic) คือ เป็นบ้านเมืองที่งดงาม อุดมสมบูรณ์ มีความสงบสุขมั่นคงอยู่เป็นนิรันดร์ (ชัยรัตน์ พลมุข, 2552, น. 34)

ในเรื่องเทมียกุมารคำฉันท์ บทชมบ้านชมเมืองได้แทรกพระราชกรณียกิจของพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดชด้านฝนหลวง การชลประทาน การพัฒนาอาชีพ และการติดต่อสื่อสารเพื่อบรรเทาทุกข์ราษฎรลงไปด้วย ดังนี้

ในน้ำก็เนื่องนิกรมัจ-	จะขนดอเนกนันท
ในน้ำก็เนื่องรัฐ-	ญอุดมลำดับดี
<u>ฝนร้าง บ แล้งพิรุณหลวง</u>	<u>นรปวงก็เปรมปรีดี</u>
<u>พฤษ์พันธุ์อันมี</u>	<u>ก็ระบัดขจีใบ</u>
<u>น้ำไรก็ไขอุทกเขื่อน</u>	<u>ชลเย็นนิมิชาโย</u>
<u>ทันถึงและหลังไหล</u>	<u>กลีเกื้อเกษตรกรรม</u>
<u>พร้อมพัฒนาวิหะคิด</u>	<u>ก็ประติดประดอยทำ</u>
<u>สินค้าประดานำ</u>	<u>และชนิดผลิตภัณฑ์</u>
<u>เปروقปรุงผดุงสุนคร</u>	<u>อุปกรณ์จะสื่อกัน</u>
<u>ข่าวสารเสนอทัน</u>	<u>จิตด่วนประจุมหาย</u>
รอบรอบบุรี ฤ ก็อริก	ระยะดีกล้างราย
เสียดฟ้าจะทำทาย	นกเมฆวิมานอินทร์
	(บุญเดือน ศรีวรพจน์, 2542, น. 17-18)

เห็นได้ว่าภาพที่กวีบรรยายเมืองพาราณสีว่ามีความอุดมสมบูรณ์และประชาชนเป็นสุขก็คือประเทศไทย และพระกรณียกิจต่างๆ ที่พระมหากษัตริย์แห่งเมืองพาราณสีได้ทรงกระทำทั้งฝนหลวง และเขื่อนกักเก็บน้ำก็คือพระราชกรณียกิจของพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดชทั้งสิ้น ดังนั้นจึงเป็นการสรรเสริญพระองค์ว่าทรงเป็นพระมหากษัตริย์ผู้ทรงสร้างความเจริญรุ่งเรืองแก่บ้านเมืองและทรงเป็นที่เคารพสักการะของประชาชนอย่างยิ่ง ผ่านกลวิธีผสมผสานพระราชกรณียกิจและสภาพบ้านเมืองในสมัยพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดชเข้ากับขนบวรรณคดีคือการแต่งบทชมบ้านชมเมือง

ในเรื่องนารทคำฉันท์ กวีก็ได้กล่าวถึงสภาพบ้านเมืองมีลักษณะของพระเจ้าอังกศัตราหามีความอุดมสมบูรณ์ดี มีอาณาเขตกว้างขวาง ประชากรทั้งหญิงและชายมีความสุขสมบูรณ์โดยถ้วนหน้า เหล่าทหารมีความกล้าหาญเชี่ยวชาญในอาคมและศาสตราวุธ เมืองประเทศราชกว่าร้อยเมืองก็กลัวเกรงในพระราชอำนาจและพระบารมีของพระองค์ต่างส่งตัวแทนมาถวายบรรณาการพระราชวังใหญ่โตกว้างขวาง บ้านเมืองเป็นระเบียบเรียบร้อย เศรษฐกิจรุ่งเรือง ผลผลิตการเกษตรอุดมสมบูรณ์ มีการติดต่อค้าขายกับต่างประเทศอย่างกว้างขวาง ประชาชนทุกคนอยู่อย่างมีความสุข เพราะพระบารมีของพระมหากษัตริย์ที่ทรงปกครองโดยธรรม ดังนี้

ประชาชนิงชาย	เมืองกว้างช้างหลาย
ร่วมเย็นทั่วเหยา	สุขสบายไพบูลย์
จำเริญจำรุญ	โศกเศร้าเสื่อมสูญ
.....	เพิ่มพูนพัฒนา
.....	
ต่อติดชิดตรอก	ถนนชั้นนอก
ตึกแถวโอโง	ข้าวของเขายาย
สินค้ำมากมาย	ร้านโรงเรียงราย
.....	หลายอย่างวางหลาม
.....	
เชิญลัมชิมชง	ใบชาอุ่หลง
สั่งจากจงกว่อ	ชุ่มคอชื่นใจ
นำเข้าก่อนใคร	ยี่ห้ออย่างใหม่
.....	นำลองของดี
.....	
ชื่นใจไรทุกข์	ทั่วผู้ยู่สุข
บุญทรงครองครอง	ไพร่ฟ้าอาหนันท์
ตั้งเมืองสวรรค	ดินทองแดนธรรม
	บุรีมิตลา ฯ
	(บุญเดือน ศรีวรพจน์, 2542, น. 325-327)

จากบทชมบ้านชมเมืองที่กล่าวมาทั้งหมด ได้แก่ บทชมบ้านชมเมืองที่มีการแทรกพระราชกรณียกิจของพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดชลงในเนื้อเรื่อง บทที่กล่าวถึงความอุดมสมบูรณ์ของพืชพันธุ์ธัญญาหารและบทที่กล่าวถึงความรุ่งเรืองงดงามของพระราชวังล้วนแล้วแต่เป็นการเฉลิมพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดชว่าทรงเป็นพระมหากษัตริย์ผู้มีบุญญาธิการ ทรงสร้างความเจริญรุ่งเรืองแก่บ้านเมือง

3.3.3 บทอาศิรวาทท้ายเรื่อง

บทอาศิรวาทท้ายเรื่องนี้เป็นบทกล่าวสดุดีพระเกียรติคุณและถวายพระพรพระมหากษัตริย์ด้วยการขอพรจากสิ่งศักดิ์สิทธิ์ให้ช่วยอำนวยพรให้พระมหากษัตริย์ เนื่องจากวรรณคดีเฉลิมพระเกียรติมุ่งแสดงความจงรักภักดีต่อพระมหากษัตริย์ ดังนั้นกวีจึงใช้ตัวบทวรรณคดีเป็นสื่อแสดงความจงรักภักดีอย่างสูงสุดของกวีที่มีต่อพระมหากษัตริย์ ยกตัวอย่างจากเรื่องนารทคำฉันท์ ความว่า

ขอเดชธรรมเมศอุดม	อภิบาลบรม
นราธิปแก้วโกสินทร์	
ฉัตรชัยไธศุรย์สยามินทร์	นิราศราศิน
ประเสริฐประสิทธิ์นิจนรินทร์	
ร่มเกล้า ยิ่งแก้วกลางขวัญ	เสกสร้างรังสรรค์
เกษมสมบูรณ์พูนผล	
ธินทิพย์ทั่วทิศมณฑล	ประเมินพิมล
ร่มมิ่งมหาบารมี	
.....	
ปิ่นทตฺตธณีสีมา	อานนท์อาณา
นิกรจรงค์อัญชลี	
ตังวายุชีวาตมราชพลี	ตระหนักภักดี
เบื่องบthalmalyทุกสมัย	
ขอไทยทั่วแคว้นแดนไทย	ผ่านพ้นผองภัย
ผาสุภสมิทธิปัจกาล	
ขอพรร่วมโพธิสมภาร	ผดุงบันดาล
แผ่นดินอุดมธรรมเทอญฯ	

(บุญเดือน ศรีวรพจน์, 2542, น. 351-352)

จากเรื่องนารทคำฉันท์ กวีขอพรจากพระธรรมให้อภิบาลพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดชผู้เป็นร่มฉัตรของประเทศให้ปราศจากความมัวหมองทั้งปวงและกล่าวสรรเสริญพระองค์ในการพัฒนาการเกษตรให้เกิดความอุดมสมบูรณ์ทั่วผืนแผ่นดินไทยได้ด้วยพระมหาบารมีทรงนำความสุขความเจริญมาสู่ชนในชาติ พระองค์จึงเป็นที่รักและเคารพของประชาชนทั่วทุกหมู่เหล่า สุดท้ายกวีกล่าวถึงความจงรักภักดีของตนที่มีต่อสถาบันพระมหากษัตริย์มาทุกยุคทุกสมัย และขอพรให้พระบรม “โพธิสมภาร” จงช่วยปกปักรักษาทำนุบำรุงให้ประเทศไทยอุดมด้วยธรรมตลอดไป จากตัวอย่างนอกจากนี้จะเสนอแนวคิดที่ว่าทรงเป็นกษัตริย์ผู้มีพระบรมเดชานุภาพยิ่งใหญ่แล้วยังแสดงคติโพธิสัตว์ราชาด้วยการกล่าวถึง “โพธิสมภาร” หรือบุญบารมีของพระมหากษัตริย์อันมีนัยในการสรรเสริญว่าพระองค์คือพระโพธิสัตว์อีกด้วย

ในเรื่องวิรุทธคำฉันท์ บทอาศிரวาทตอนท้ายเรื่องเป็นส่วนที่ต่อจากสโมธานหรือบทที่ว่าด้วยตัวละครต่าง ๆ กลับชาติมาเกิดเป็นใครในสมัยพุทธกาล ลักษณะที่น่าสนใจคือ มีการนำเสนอแนวคิดว่าพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดชทรงเป็นพระเจ้าจักรพรรดิและเป็นพระนารายณ์อวตารผู้นำความสุขสงบมาสู่บ้านเมือง ความว่า

จักรภพภูบาล	จักรพรรดิจักรพาล
จักรินฤเบศร์	จักรวรรดิไวกูณฐ์
ครองไทยไอศุรย์	ภูวเรศกำลูน
	เกษมสุขสบสรวรพ์
	แมนสรวงสโมสร
กรรพุมขุมกร	ตั้งวายุอภิวันทน
อภิวาทสรเรศริญ	อัญเชิญผายผัน
จากมิ่งเมืองสววรรค์	สู่แหล่งโลกา
	ศรีแก้วโกสินทร์
หัตไทยเป็นปิ่น	ณ เกล้ากรุงณา
ปลิดทุกขยุคเข็ญ	ร่มเย็นบุญญา
พิศาลสีมา	มณฑลธาตุรี
	ดิลกโลกนาถ
หลักชัยแห่งชาติ	อุปถัมภ์ธรณี
ทั่วแดนอุดม	ด้วยร่มบารมี
ราชภูริรัฐสวัสดิ	สัมฤทธิ์สิทธิผล
	เฉลิมชัยไพศาล
เฉลิมโพธิสมภาร	เฉลิมวารดิถี
เฉลิมชนม์จักรพรรดิ	เฉลิมรัฐโมลี
เฉลิมศักดิ์เฉลิมศรี	เฉลิมชาติไทยเทอญฯ
	(บุญเตือน ศรีวรพจน์, 2542, น. 398)

จากตัวอย่างข้างต้น กวีสรรเสริญพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช โดยแสดงคติทั้งโพธิสัตว์หรือพระพุทธเจ้า จักรพรรดิราช และนารายณ์อวตารประสมประสานกัน โดยจะเห็นได้จากการสรรเสริญพระองค์ว่าเป็น “ดิลกโลกนาถ” หรือพระพุทธเจ้า สรรเสริญพระ “โพธิสมภาร” ของพระองค์ ซึ่งถือเป็นแนวคิดหลักของทศชาติคำฉันท์

นอกจากนี้ กวีได้แสดงคติจักรพรรดิ โดยใช้คำว่า “จักรพรรดิจักรพาล จักรภพภูบาล” และ “เฉลิมชนม์จักรพรรดิ”

ส่วนคตินารายณ์อวตาร จะเห็นจากการใช้คำว่า “ไวกูณฐ์” ซึ่งหมายถึงพระนารายณ์แบ่งภาคลงมา เช่นในรามเกียรติ์ พระราชนิพนธ์ในรัชกาลที่ 1 กล่าวว่า “ซึ่งจะให้นารายณ์ลงไป ก็ต้องในไวกูณฐ์อวตาร” นอกจากนี้กวียังกล่าวอีกว่าเหล่าเทพยดาบนสรวงสวรรค์ได้ทูลเชิญให้เสด็จจาก

สรวงสวรรค์ลงสู่โลกมนุษย์เพื่อ “ปลิดทุกข์ยุคเข็ญ” อันหมายถึงการอวตารของพระนารายณ์เพื่อลงมาปราบยุคเข็ญ ทำให้บ้านเมืองสงบสุขร่มเย็น

จะเห็นได้ว่า แม้ทศชาติคำฉันท์จะแต่งขึ้นจากทศชาติชาดกอันเป็นเรื่องราวตามคติพุทธศาสนาและแสดงคติโพธิสัตว์ราชาที่สรรเสริญว่าพระมหากษัตริย์คือพระโพธิสัตว์เป็นแนวคิดหลัก แต่ก็ได้ประสมประสานคติศาสนาพราหมณ์ที่ว่า พระมหากษัตริย์คือพระนารายณ์อวตารมาทำหน้าที่บำบัดทุกข์บำรุงสุขราษฎรและปกป้องรักษาโลกอันเป็นหน้าที่สำคัญประจำพระนารายณ์ (มณีปิ่นพรหมสุทธิรักษ์, 2547, น. 85) เพื่อสรรเสริญพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดชว่าเป็นทั้งพระโพธิสัตว์ พระเจ้าจักรพรรดิ และพระนารายณ์ ซึ่งเป็นไปตามขนบการสรรเสริญพระมหากษัตริย์ไทย

3.4 การใช้บทสนทนาหรือคำพูดของตัวละคร

การใช้บทสนทนาหรือคำพูดของตัวละครเป็นกลวิธีหนึ่งในการนำเสนอแนวคิดเฉลิมพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช ทั้งแนวคิดที่ว่าพระองค์ทรงเป็นพระโพธิสัตว์ที่เป็นพระราชผู้ทรงทศพิธราชธรรมและบำเพ็ญพระราชกรณียกิจต่างๆ และแนวคิดว่าทรงเป็นกษัตริย์ผู้มีพระบรมเดชานุภาพยิ่งใหญ่

กลวิธีการใช้บทสนทนาหรือคำพูดของตัวละครปรากฏในเรื่องสุวรรณสามคำฉันท์ เป็นตอนที่สุวรรณสามกล่าวสอนพระราชปิลัยกษราชให้ทรงทศพิธราชธรรมซึ่งเป็นหลักธรรมสำคัญในการปกครองบ้านเมืองของพระมหากษัตริย์ ถ้าหากพระมหากษัตริย์ทรงทศพิธราชธรรมแล้วจะนำพาความสุขสงบมาสู่ประเทศชาติบ้านเมือง ซึ่งมีนัยในการเฉลิมพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดชเนื่องด้วยพระองค์ทรงเป็นพระมหากษัตริย์ที่เป็นแบบอย่างในการครองทศพิธราชธรรมอย่างครบถ้วน อีกทั้งยังเจริญราชธรรมประการอื่นๆ อีกด้วย เรื่องมโหสถคำฉันท์และวิรุทธคำฉันท์ เป็นคำสอนที่บิดามอบให้แก่บุตรมีเนื้อหาเกี่ยวเนื่องกับข้อพึงปฏิบัติของข้าราชการเพื่อแสดงความจงรักภักดีต่อพระมหากษัตริย์ ดังตัวอย่าง

อรรถกถามโหสถชาดก	เศรษฐีถวายบังคมบรมกษัตริย์แล้วสวมกอดมโหสถให้นอนแนบอก จุมพิตศีรษะ ให้โอวาทแก่มโหสถว่า <u>นะพ่อจตุตงใจ จตุตงตาอัน ประเสริฐ พ่อมโหสถผู้บัณฑิต พ่ออย่าทำให้บิดาหาที่พึ่งมิได้ จำเดิม แต่นี้ไป พ่อจงบำรุงพระราชชาของเรทั้งหลายด้วยความไม่ประมาท เถิด</u> มโหสถไหว้บิดาแล้วกล่าวว่า บิดาอย่าวิตกเลย แล้วส่งให้บิดา กลับเคสสถานแห่งตน (อรรถกถามโหสถชาดก, 2525, น. 355)

มโหสถคำฉันท์	เป็นข้าละออธงชอุหา ชีวาตมมิมิตอุทิตตาม คงมั่นกตัญญุตสวา- พร้อมเพื่อจะเอื้อธรรพ์ลี สำรวมสภนกริยา อย่าถือวิสาสะกะพระวงศ์ เฝ้าแห่นระแวดนิจระวัง ยำเียงและอยุจิตเสมอ สมบัติกษัตริย์นิธสุวรรณ อย่าโลกละเมิดมนสpong ส่วยสาธุชาการประมวล จังกอบขนอนทนะพระคลัง ไต่ตรงรองลอบองระบะบอบ แก้ไขมิให้กรเคื่อง ปกป้องประโยชน์ประเทศ พร้อมพลีและชีวิตถวาย	มิตีลาสง่างาม คติต้องประเพณี มินราชเรษตรี ปฏิพัทธ์พระบาทหงส์ และมีอำมมิดวงศ์ วรญาติประยูรเธอ บ มิวล้งมิพลาดเปลอ กะพระที่พระแท่นทอง และหิรัญญโกฏิกอง ทจจริตแสงหวัง บริบูรณ์มิเบียดบัง ธนะเพิ่มคะนึ่งเนื่อง นยกอประะบิลเมือง ทุรข้อคตคาลัย กิจโดยมิดูตาย วรบาทบดินทร (บุญเตือน ศรีวรพจน์, 2542, น. 211-212)

ตัวอย่างที่ยกมานี้เป็นคำสอนที่เศรษฐีผู้เป็นบิดาของมโหสถกล่าวสอนก่อนที่มโหสถจะเข้าไปทำงานรับใช้พระมหากษัตริย์ ในอรรถกถา มโหสถชาดกกล่าวเพียงว่า บิดาสอนให้มโหสถบำรุงพระราชชาของด้วยความไม่ประมาท แต่ในทศชาติคำฉันท์ได้มีการเพิ่มคำสอนอันเกี่ยวเนื่องกับข้อปฏิบัติของข้าราชการเพื่อแสดงความจงรักภักดีต่อพระมหากษัตริย์ประการต่างๆ เข้าไปด้วย ได้แก่ คำสอนว่าเมื่อเป็นข้าละออธวัชพระบาทพระมหากษัตริย์แห่งเมืองมิตีลาแล้วต้องประพฤติปฏิบัติให้ถูกหลักจารีตประเพณีอันดีงามที่มีมาแต่โบราณ ตั้งมั่นกตัญญูพร้อมที่จะปฏิบัติภารกิจต่างๆ สำรวมกิริยาและวาจาไม่อวดอ้างถือตน และไม่ถือเป็นกันเองกับพระมหากษัตริย์และพระประยูรญาติ สมบัติต่างๆ ของพระมหากษัตริย์อย่าได้คิดโลภอยากได้มาเป็นของตน ไม่ทุจริตเบียดบังภาษีจากราษฎรมาเป็นของตน และให้ไต่ตรงรองคตหรือเรื่องราวต่างๆ อย่างถี่ถ้วนแก้ไขไม่ให้เป็นที่ยุ่นข้องเคื่องใจประชาชน พร้อมทั้งปกป้องผลประโยชน์ของประเทศ ไม่ดูตายกิจการงานต่างๆ และพร้อมพลีชีวิตถวายอุทิศแก่พระมหากษัตริย์

จากประเด็นการเพิ่มรายละเอียดเนื้อหาคำสอนเกี่ยวกับการปฏิบัติตนของข้าราชการนี้ นับเป็นการเฉลิมพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดชประการหนึ่ง เพราะแสดงให้เห็นว่ากวีตั้งใจเพิ่มเนื้อหาคำสอนเพื่อแสดงนัยในการสรรเสริญว่าพระองค์ทรงเป็น

พระมหากษัตริย์ในอุดมคติที่ประกอบพระราชกรณียกิจมากมายเพื่อประชาชนและมีพระราชจริยวัตร
ที่งดงามเป็นที่ประจักษ์ ประชาชนจึงซาบซึ้งในพระเมตตาและพระกรุณาของพระองค์ ดังนั้นคำสอน
ข้าราชการดังกล่าวนี้จึงถูกส่งผ่านจากรุ่นสู่รุ่นเพื่อเป็นแบบอย่างให้ลูกหลานรุ่นต่อไปสำนึกใน
พระมหากรุณาธิคุณและตอบแทนคุณพระองค์ท่านด้วยการอุทิศตนเป็นข้าราชการที่ดี

3.5 การสร้างตัวละครคู่เปรียบ

กลวิธีการสร้างตัวละครคู่เปรียบปรากฏในเรื่องมโหสถคำฉันท์และนารทคำฉันท์ กวีสร้าง
ตัวละครคู่เปรียบขึ้นมาเพื่อให้ภาพของพระมหากษัตริย์ผู้ทรงธรรมชัดเจนนยิ่งขึ้น ยกตัวอย่างจาก
เรื่องนารทคำฉันท์ พระมหากษัตริย์ทรงมีความเห็นผิดบุชลาทัศนักบวชเปลือย ไม่เชื่อในบาปบุญ
และหลักธรรมต่าง ๆ ดังนี้

มิวราษการ	มิได้เออาภาร
เบญจกามคุณ	รำคาญขุ่นเคือง
ข่าวราษฏร์ทุกรื่อง	หมกมุ่นเนื่องเนื่อง
	อย่าแจ้งกิจจา
ทุกแห่งในสถาน	ให้รู้โรงทาน
ลูกเขาเมียใคร	ประเทศมิถิลา
ราชบุตรฉดคร่า	ต้องใจต้องตา
	บ ได้ละอาย
ทั้งธรรมราชา	ทั้งราชจรรยา
เห็นผิดมิจณา	ทั้งกิจทุกกาย
เบือนเบียงเกียงร้าย	วาจาไจกาย
	ผิดระบอบโบราณ
ท้าวจุมพล	เกิดโกลาหล
ชนลืออื้อฉาว	วิกอลอาการ
เชื่อชีวกาจารย์	ว่าท้าวถือพาล
	จึงเพี้ยนเปลี่ยนไปฯ
	(บุญเดือน ศรีวรพจน์, 2542, น. 336-338)

จากตัวอย่างเรื่องนารทคำฉันท์ที่ยกมาข้างต้นก็กล่าวถึงพระราชวังคฤหาสน์แห่งเมืองมิถิลา
ที่มีความเห็นผิดยึดถือตามคำสอนของนักบวชเปลือยจนนำความเดือดร้อนมาสู่บ้านเมือง ทั้งที่ก่อน

หน้านั้นได้ทรงตั้งสัตย์ปฏิญาณปกครองประเทศตามหลักทศพิธราชธรรมมาโดยตลอด อีกทั้งเกื้อกูลประชาชนด้วยการกระทำทานและการรักษาศีล ทรงเห็นผิดว่าการกระทำดังกล่าวล้วนเปล่าประโยชน์ บุญและบาปไม่มีจริง ตั้งแต่นั้นมาก็มิได้สนพระทัยปฏิบัติพระราชกิจเพื่อปวงประชาชนอีก ไม่ทรงออกว่าราชการ ไม่รับรู้เรื่องราวความเป็นอยู่ของราษฎร หมกมุ่นอยู่ในเบญจกามคุณ นอกจากนี้ยังโปรดให้หรือโรงงานทุกแห่งในเมืองมิถิลา และถ้าหากพระองค์พอพระทัยหญิงใดก็ฉุดคร่ามาอย่างไม่ละอาย ทรงทิ้งราชจริยาของพระมหากษัตริย์ ทั้งธรรมราชา และทั้งกิจการบ้านเมืองทุกอย่าง ทรงเห็นผิดทั้งกาย วาจา และใจเบี่ยงไปจากระบอบโบราณที่เคยปฏิบัติสืบต่อกันมา ทำให้เกิดความอื้อฉาวและโกลาหลไปทั่วทั้งประเทศ

ตัวอย่างที่กล่าวมานี้เป็นการนำเสนอภาพพระมหากษัตริย์ที่ไม่ได้ดำรงอยู่ในธรรมนำพาความหายนะมาสู่ประเทศ เป็นตัวละครที่เป็นคู่เปรียบกับพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดชที่ทรงปกครองประเทศด้วยหลักธรรม บ้านเมืองจึงผาสุกร่มเย็น ซึ่งการสร้างตัวละครที่มีลักษณะตรงข้ามนี้ทำให้ภาพพระมหากษัตริย์ผู้ทรงธรรมของพระองค์ชัดเจนยิ่งขึ้น

เรื่องชาดกทั้ง 6 เรื่องในทศชาติคำฉันท์ที่กล่าวมานี้ กวีได้ใช้กลวิธีต่างๆ เพื่อนำเสนอแนวคิดเฉลิมพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดชด้วยการสรรเสริญถึงพระเกียรติคุณของพระมหากษัตริย์ในบทประณามพจน์ บทชมบ้านชมเมือง และในบทอาศิรวาทท้ายเรื่อง ซึ่งแสดงแนวคิดต่างๆ ทั้งโพธิสัตว์ราชา จักรพรรดิราช และนารายณ์อวตาร สื่อสะท้อนว่าพระองค์ทรงเป็นพระมหากษัตริย์ผู้ทรงพระปรีชาสามารถ ทรงพระเกียรติคุณแผ่ไพศาล ทรงบำเพ็ญพระราชกรณียกิจเพื่อทรงสร้างความเจริญรุ่งเรืองแก่บ้านเมือง ทรงเป็นที่เคารพสักการะของประชาชนโดยแท้

4. สรุป

ทศชาติคำฉันท์นำเสนอแนวคิดเฉลิมพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช 4 แนวคิด ได้แก่ แนวคิดโพธิสัตว์ราชา แนวคิดที่ทรงเป็นกษัตริย์ผู้มีพระบรมเดชานุภาพยิ่งใหญ่ แนวคิดที่ทรงเป็นเสมือนบิดาของประชาชน และแนวคิดที่ทรงเป็นพระเจ้าจักรพรรดิและเป็นพระนารายณ์อวตาร โดยนำเสนอผ่านกลวิธีต่างๆ ได้แก่ การนำพระราชกรณียกิจและพระราชจริยวัตรของพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดชมาเป็นบทบาทของตัวละครพระโพธิสัตว์ การตัดรายละเอียดเหตุการณ์จากอรรถกถาชาดกเพื่อนำเสนอเฉลิมพระเกียรติ การเพิ่มบทพรรณนาตามขนบวรรณคดีไทย การสอนเรื่องความจงรักภักดีแทรกลงในบทสนทนา และการสร้างตัวละครคู่เปรียบ

ทศชาติคำฉันท์จึงเป็นการนำทศชาติชาดกที่แสดงแนวคิดเรื่องพระโพธิสัตว์ผู้บำเพ็ญ ทศบารมีเพื่อการตรัสรู้ รวมทั้งคติเกี่ยวกับพระมหากษัตริย์ที่มีมาแต่โบราณอื่นๆ มาประสานเข้ากับ พระราชนิพนธ์กิจ พระราชจริยวัตร และพระเกียรติคุณของพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพล อดุลยเดช ภาพของอาณาจักรในเรื่องชาดกหลายเรื่องก็คือภาพความเจริญของบ้านเมืองในสมัย รัชกาลที่ 9 และภาพความรักและความศรัทธาของประชาชนที่มีต่อพระองค์ ทำให้วรรณคดีชาดก ซึ่งเป็นเรื่องราวอดีตชาติที่แสดงการบำเพ็ญบารมีของพระพุทธเจ้าได้กลายเป็นวรรณคดีเพื่อ เจริญพระเกียรติที่มีความร่วมสมัยอันเป็นลักษณะเด่นของทศชาติคำฉันท์

รายการอ้างอิง

- คณิตา หอมทรัพย์. (2556). กลวิธีการเล่าเรื่องและกลวิธีทางวรรณศิลป์เพื่อนำเสนอภาพ พระโพธิสัตว์ในมหาชาติคำหลวง กัณฑ์ที่ 8-13 (วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต สาขาภาษาไทย). จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, กรุงเทพฯ.
- จตุพร มีสกุล. (2556). การศึกษาวรรณคดีไศกาลัยในสมัยรัตนโกสินทร์ในฐานะวรรณคดี เฉพาะประเภท (วิทยานิพนธ์ดุษฎีบัณฑิต สาขาภาษาไทย). จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, กรุงเทพฯ.
- จุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว, พระบาทสมเด็จพระ. (2553). ลิลิตนิทราชาคริต. กรุงเทพฯ: วิสดอม.
- ชลดา เรืองรักษ์ลิขิต. (2549). ความคิดเรื่องพุทธราชาในวรรณคดีไทย ใน วรรณลดา: รวมบทความวิจัยและบทความวิชาการภาษาและวรรณคดีไทย (น. 15-56). กรุงเทพฯ: โครงการเผยแพร่ผลงานวิชาการ คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ชัยรัตน์ พลมุข. (2552). วรรณคดีประกอบพระราชพิธีสมัยรัตนโกสินทร์: แนวคิดธรรมราชา กับ กลวิธีทางวรรณศิลป์ (วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต สาขาภาษาไทย). จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, กรุงเทพฯ.
- ชูศักดิ์ ศุภรณันท์. (2544). วิเคราะห์บทร้อยกรองเฉลิมพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดชเนื่องในโอกาสพระราชพิธีกาญจนาภิเษก. วารสารมหาวิทยาลัย มหาสารคาม, 20, 1-23.
- ญาณสังวร สมเด็จพระสังฆราช สกลมหาสังฆปริณายก, สมเด็จพระ. (2544). ทศบารมี ทศพิทธาธรรม (พิมพ์ครั้งที่ 3). กรุงเทพฯ: มหามกุฏราชวิทยาลัย.
- ณัฐกาญจน์ นาคนวล. (2559). เรื่องเล่าทศชาติชาดก: การสืบทอดในสังคมไทยร่วมสมัย (วิทยานิพนธ์ดุษฎีบัณฑิต สาขาภาษาไทย). จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, กรุงเทพฯ.

ดนัย ปรีชาเพิ่มประสิทธิ์ และคณิดา หอมทรัพย์. (2549). *พุทธภูมิพล* (พิมพ์ครั้งที่ 3). กรุงเทพฯ: อมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง.

ตินาร์ บุญธรรม. (2555). *พระมหากษัตริย์ไทยกับพระพุทธศาสนา*. กรุงเทพฯ: อมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง.

ตำนานมูลศาสนา. (2530). กรุงเทพฯ: มิตรสยาม.

ธงชัย ดิษโส. (2547). *การศึกษาวิเคราะห์วรรณกรรมร้อยกรองเฉลิมพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช* (วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต สาขาภาษาไทย). มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, กรุงเทพฯ.

บุญเตือน ศรีวรพจน์. (2542). *ทศชาติคำฉันท์ เฉลิมพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช*. กรุงเทพฯ: กองวรรณกรรมและประวัติศาสตร์ กรมศิลปากร.

ประคอง นิมนานเหมินทร์. (2542). *ภาพพระมหากษัตริย์ไทยจากวรรณคดีของพระเกียรติ*. *วารสารภาษาและวรรณคดีไทย*, 16, 1-25.

ปรีชา ช่างขวัญยืน. (2529). *ระบบปรัชญาการเมืองในมานวธรรมศาสตร์*. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ภูมิพลอดุลยเดช, พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหา. (2559). *พระมหาชนก*. กรุงเทพฯ: อมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง.

มณีปิ่น พรหมสุทธิรักษ์. (2547). บทละครเรื่องรามเกียรติ์: ภาพสะท้อนพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช. ใน *มณีปิ่นนิพนธ์* (น. 83-94). กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

มหามกุฏราชวิทยาลัย. (2525). *พระสูตรและอรรถกถาแปล ขุททกนิกายชาดก เล่มที่ 4 ภาคที่ 2*. กรุงเทพฯ: มหามกุฏราชวิทยาลัย.

มหามกุฏราชวิทยาลัย. (2525). *พระสูตรและอรรถกถาแปล ขุททกนิกายชาดก เล่มที่ 4 ภาคที่ 3*. กรุงเทพฯ: มหามกุฏราชวิทยาลัย.

ศักดิ์ศรี แย้มนัตดา. (2545). *วรรณคดีพุทธศาสนาพากย์ไทย*. กรุงเทพฯ: อมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง.

สารานุกรมไทย ฉบับเฉลิมพระเกียรติในโอกาสฉลองสิริราชสมบัติครบ 60 ปี. (2559) (พิมพ์ครั้งที่ 7). กรุงเทพฯ: โครงการสารานุกรมไทยสำหรับเยาวชน โดยพระราชประสงค์ในพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว.

สุจิตรา จงสถิตยวัฒนา. (2542). *พระมหาชนก: โมกขธรรมแห่งปัจจุบันสมัย*. *วารสารภาษาและวรรณคดีไทย*, 16, 185-201.

สุริญา พูนเอียงด. (2556). *กลวิธีการเล่าเรื่องและกลวิธีทางวรรณศิลป์เพื่อนำเสนอภาพพระโพธิสัตว์ในมหาชาติคำหลวง กัณฑ์ที่ 1-7* (วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต สาขาภาษาไทย). จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, กรุงเทพฯ.

อภิรักษ์ณ์ เกษมผลกุล. (2553). *โครงการวิจัยเชิงประวัติศาสตร์เฉลิมพระเกียรติ*

“ตามรอยเสด็จ เเกะช้าง จังหวัดตราด” (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ: สหธรรมิก.

อาทิตย์ ชีรวณิชกุล. (2546). ทศชาติชาดก: “ปัญญา” และ “ศรัทธา” สู่บรรคาแห่งความหลุดพ้น.

วารสารภาษาและวรรณคดีไทย, 20, 25-57.

อาทิตย์ ชีรวณิชกุล. (2558). “ทศชาติ” กับทศบารมี: การศึกษาเปรียบเทียบ. ใน *ทอแพรดอกไม้*
ในสายธารา (น. 242-264), กรุงเทพฯ: สันติศิริการพิมพ์.

พระโพธิสัตว์ในฐานะกษัตริย์: การทดสอบและวิถีจัดการ

Received: 11 May 2020

Revised: 9 August 2020

Accepted: 20 May 2021

บาร์เน่ บุญทรง*

บทความวิจัย

บทคัดย่อ

คำสำคัญ

พระโพธิสัตว์;

ชาดก;

กษัตริย์;

การทดสอบ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ที่จะศึกษาการทดสอบของพระโพธิสัตว์ในชาดกเรื่องที่พระองค์เสวยพระชาติเป็นกษัตริย์ ข้อมูลที่ใช้ในการศึกษาคือชาดกจำนวน 59 เรื่องจากหนังสือพระเจ้า 500 ชาติ (ฉบับสมบูรณ์) ทฤษฎีที่ใช้ในการวิเคราะห์คือทฤษฎีโมโนมีธของโจเซฟ แคมป์เบลล์ ผลการวิจัยพบว่าในพระชาติที่พระโพธิสัตว์เสวยพระชาติเป็นกษัตริย์นั้น พระองค์พบการทดสอบทั้งทางกายและทางใจ การทดสอบทางกายที่พบมากที่สุดคือการถูกทรยศโดยข้าราชการบริวารและคนในครอบครัว เมื่อถูกทรยศ พระโพธิสัตว์จะพิจารณาโทษจากความสัมพันธ์ระหว่างพระองค์กับบุคคลผู้นั้นมากกว่าจะพิจารณาตามลักษณะของการทรยศ ส่วนการทดสอบทางใจที่พบมากที่สุดคือการทดสอบในเรื่องทรัพย์สิน โดยเฉพาะราชสมบัติ พบว่าส่วนใหญ่พระโพธิสัตว์จะสละราชสมบัติเพื่อออกบวชเป็นฤๅษีหรือดาบส โดยเมื่อพระองค์ตัดสินพระทัยออกบวชแล้วจะไม่ทรงยอมให้หน้าที่หรือกฎเกณฑ์ทางสังคมมาเป็นอุปสรรค

* ผู้ช่วยศาสตราจารย์ประจำภาควิชาภาษาศาสตร์ คติชนวิทยา ปรัชญาและศาสนา คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยนครสวรรค์ ติดต่อได้ที่: baraneeb@hotmail.com

Bodhisattva as Kings: His Tests and Management

Received: 11 May 2020

Revised: 9 August 2020

Accepted: 20 May 2021

Baranee Boonsong*

This article aims to study the tests that Bodhisattva encountered in the past-lives he was born to be kings. The materials used in this research were 59 Jataka stories from The 500 Buddha Past Lives (a complete version). Joseph Campbell's Monomyth theory was used to analyze the data. It was found that in the past lives the Bodhisattva was born to be kings, he was tested both physically and mentally. For the physical tests, the category that was found the most number of times was betrayals by his vassals and his family members. As the punishment for the betrayals, the Bodhisattva would take the relationship between him and that person into consideration more than the wrong deed itself. For the mental tests, the category that was found the most number of times was about asset, especially the wealth that came with the throne. In most cases the Bodhisattva would renounce the throne in order to live as a hermit. When the Bodhisattva had decided to become a hermit, he would never allow duties of king or social rules to stand in his way.

Research Article

Abstract

Keywords

Bodhisattva;
Jataka;
king;
test

* Assistant Professor, Department of Linguistics Folklore Philosophy and Religions, Faculty of Humanities, Naresuan University, e-mail: baraneeb@hotmail.com

1. บทนำ

ตามความเชื่อในพระพุทธศาสนานั้นพระสมณโคดมหรือที่เรียกกันทั่วไปว่าพระพุทธเจ้าเคยเสวยพระชาติมาแล้วมากมายนับไม่ถ้วน เรื่องราวเกี่ยวกับอดีตชาติของพระองค์ที่มีการบันทึกไว้และรู้จักกันแพร่หลายแหล่งหนึ่งคือชาดก หนังสือที่กล่าวถึงอดีตชาติของพระสมณโคดมที่มีการรวมเล่มตีพิมพ์สมบูรณ์ที่สุดในปัจจุบันคือหนังสือที่รวมชาดกจำนวน 547 ชาดก ได้แก่ พระเจ้า 500 ชาติ (ฉบับสมบูรณ์) ของธรรมสภา นิบาตชาดก จัดทำโดยกองวรรณกรรมและประวัติศาสตร์ กรมศิลปากร พระเจ้า 500 ชาติฉบับพิสดาร ของบุญ แสงฉาย เป็นต้น

ในอดีตชาตินั้นพระสมณโคดมเคยเสวยพระชาติเป็นทั้งมนุษย์ อมนุษย์ และสัตว์ประเภทต่างๆ มากมาย พระชาติที่เป็นมนุษย์ก็แบ่งได้หลายประเภท ได้แก่ เป็นกษัตริย์ เป็นอำมาตย์ เป็นพราหมณ์ เป็นฤๅษี เป็นพ่อค้า เป็นเศรษฐี เป็นชาวนา แม้กระทั่งเป็นจันทาลและเป็นโจร จากการศึกษาค้นคว้าพบว่าในชาดกจำนวน 547 เรื่องนี้ พระชาติที่เป็นมนุษย์มีทั้งสิ้น 208 เรื่อง ในภาพรวมพบว่าในพระชาติที่พระโพธิสัตว์มีวรรณะต่างกัน ประกอบอาชีพต่างกัน มีสถานภาพทางสังคมต่างกัน พระองค์ก็จะประสบปัญหาในลักษณะแตกต่างกัน อย่างไรก็ตาม ชาดกกลุ่มที่พบมากที่สุดในพระชาติที่พระโพธิสัตว์เสวยพระชาติเป็นมนุษย์ คือการเสวยพระชาติเป็นกษัตริย์ มีทั้งสิ้น 66 เรื่อง (ธรรมสภา, 2552) ผู้วิจัยจึงเลือกชาดกกลุ่มนี้เป็นข้อมูลในการศึกษาปัญหาหรืออุปสรรคของพระโพธิสัตว์เป็นอันดับแรก และมีแผนการจะศึกษาปัญหาหรืออุปสรรคในชาดกกลุ่มอื่นๆ ของพระโพธิสัตว์ต่อไป

2. จุดประสงค์ของการวิจัย

เพื่อหาคำตอบว่าพระโพธิสัตว์ในพระชาติที่เป็นกษัตริย์ทรงพบการทดสอบประเภทใด ทรงมีวิธีจัดการกับการทดสอบอย่างไร

3. ทฤษฎีที่ใช้ในการวิจัย

โจเซฟ แคมป์เบลล์ นักเทพปกรณัมชาวอเมริกันกล่าวถึงวงจรชีวิตของวีรบุรุษไว้ในทฤษฎี “Monomyth” หรือที่ต่อมารู้จักกันแพร่หลายในชื่อ “Hero’s Journey” ว่าชีวิตของวีรบุรุษในเทพปกรณัม

เปรียบเหมือนการเดินทางซึ่งวีรบุรุษจะต้องเผชิญกับการทดสอบมากมาย ทั้งการทดสอบที่ไม่หนักหนาถึงแก่ชีวิต (tests, trials) และการทดสอบที่หนักหนาสาหัส (ordeals) (Campbell, 1973) บางครั้งแคมป์เบลล์กล่าวถึงการทดสอบว่าเป็นภารกิจของวีรบุรุษ ซึ่งอาจเป็นได้ทั้งการทดสอบหรือภารกิจทางกายและการทดสอบหรือภารกิจทางจิตวิญญาณ (ในบทความนี้ใช้คำว่า “การทดสอบทางใจ”) การทดสอบเหล่านี้มีเพื่อทดสอบว่าวีรบุรุษสมควรเป็นวีรบุรุษอย่างแท้จริงหรือไม่ สามารถเอาชนะอันตรายต่างๆ ได้หรือไม่ (Flowers, 1991, pp. 152-154)

4. วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงเอกสารใช้หนังสือพระเจ้า 500 ชาติ (ฉบับสมบูรณ์) ปี พ.ศ. 2552 ของธรรมสภาซึ่งรวบรวมชาตจากพระไตรปิฎก 45 เล่ม รวมชาต 547 เรื่อง เป็นเอกสารหลัก โดยผู้วิจัยได้สอบทานกับนิบาตชาต ซึ่งจัดทำโดยกองวรรณกรรมและประวัติศาสตร์ กรมศิลปากร พ.ศ. 2540 ว่าบุคคลใดในชาตคือพระโพธิสัตว์ หลังจากคัดเลือกชาตที่พระโพธิสัตว์เสวยพระชาติเป็นกษัตริย์ครบแล้ว ผู้วิจัยทำการวิเคราะห์โดยเน้นประเด็นดังนี้ 1) ผู้ถูกทดสอบ 2) ผู้ทดสอบ 3) เรื่องที่ถูกทดสอบ 4) สิ่งที่เกิดจากการถูกทดสอบ หากชาตเรื่องใดไม่มีเรื่องของการทดสอบ หรือการทดสอบเป็นเรื่องของบุคคลอื่นที่ไม่ใช่พระโพธิสัตว์ ผู้วิจัยจะไม่นำชาตเรื่องนั้นมาวิเคราะห์ หรือหากชาตเรื่องใดเนื้อหาเหมือนกับชาตอีกเรื่องหนึ่ง ผู้วิจัยก็จะเลือกวิเคราะห์เพียงเรื่องเดียวที่มีเนื้อหาสมบูรณ์กว่าเพื่อไม่ให้เกิดความซ้ำซ้อน ดังนั้นจึงเหลือชาตที่นำมาวิเคราะห์ได้จำนวน 59 เรื่อง จาก 66 เรื่อง เมื่อวิเคราะห์ข้อมูลเสร็จแล้วผู้วิจัยจึงนำข้อมูลที่ได้มาเรียบเรียงเป็นบทความโดยอิงกับแนวคิดการทดสอบของวีรบุรุษซึ่งปรากฏในทฤษฎีโมโนมิร์ธของโจเซฟ แคมป์เบลล์

5. นิยามศัพท์เฉพาะ

กษัตริย์ หมายถึง พระราชา พระโอรส หรือพระโอรสที่ต่อมาได้เป็นพระราชา เนื่องจากในชาตหลายเรื่องจะเล่าเรื่องของพระโพธิสัตว์ตั้งแต่เป็นพระโอรสไปจนถึงตอนขึ้นครองราชย์

พระโพธิสัตว์ หมายถึง พระสมณโคดมในพระชาติก่อนที่จะเสวยพระชาติเป็นเจ้าชายสิทธัตถะ

การทดสอบ หมายถึง ปัญหาหรืออุปสรรคที่พระโพธิสัตว์พบในพระชาตินั้นๆ

การทรยศ หมายถึง การที่คนที่มีความสัมพันธ์ใกล้ชิดหรือข้าราชการซึ่งอยู่ภายใต้การปกครองกระทำการอย่างใดอย่างหนึ่งที่ทำให้เกิดความเสียหาย ความสูญเสียทั้งทางกายและใจแก่พระโพธิสัตว์ ในที่นี้รวมถึงการขัดคำสั่งของพระโพธิสัตว์ด้วย

ทรัพย์สิน หมายถึง สิ่งต่าง ๆ ที่อยู่รอบตัวพระโพธิสัตว์ ไม่ว่าจะเป็นชีวิตหรือไม่มีชีวิต เช่น ราชสมบัติ ผู้หญิง รถทรง อาหาร เป็นต้น

6. ผลการวิจัยและการอภิปรายผล

ผู้วิจัยศึกษาชาดกเรื่องที่พระโพธิสัตว์เสวยพระชาติเป็นกษัตริย์หรือโอรสกษัตริย์จำนวน 59 เรื่อง โดยจำแนกการทดสอบเป็นการทดสอบทางกายและการทดสอบทางใจตามที่โจเซฟ แคมป์เบลล์กล่าวถึงประเภทของการทดสอบของวีรบุรุษไว้เมื่อเขากล่าวถึงทฤษฎีโมโนมิธ พบว่าในชาดกหนึ่งเรื่องมักพบการทดสอบมากกว่าหนึ่งอย่าง และมักปรากฏการทดสอบทั้งทางกายและทางใจควบคู่กันไป

6.1 การทดสอบทางกาย

ผู้วิจัยวิเคราะห์การทดสอบทางกายของพระโพธิสัตว์เป็นประเภทย่อยได้ 18 ประเภท ได้แก่ 1) ถูกทรยศ 2) ต้องแก้ไขปัญหา 3) ถูกทำร้าย 4) ต้องตอบคำถาม 5) ต้องออกจากเมือง 6) ต้องจากผู้เป็นที่รัก 7) ถูกใส่ร้าย 8) ต้องออกรบ 9) ถูกยั่วยวน 10) ถูกกักขัง 11) ถูกห้าม 12) ถูกลงใจ 13) ต้องตัดสินใจ 14) ถูกทดสอบความสามารถ 15) ถูกสั่งให้แต่งงาน 16) ถูกล้อเลียน 17) ต้องเลือกในสิ่งที่เลือกยาก และ 18) ประสบภัยธรรมชาติ

6.1.1 ถูกทรยศ

การทดสอบทางกายที่พระโพธิสัตว์ตอนเสวยพระชาติเป็นกษัตริย์พบมากที่สุดคือ ถูกทรยศ พบในชาดก 13 เรื่อง เป็นการถูกทรยศโดยข้าราชการมากที่สุด รองลงมาคือถูกทรยศโดยคนในครอบครัวเดียวกันหรือเป็นเครือญาติ รายละเอียดดังตารางที่ 1 และตารางที่ 2

ตารางที่ 1

ข้าราชการที่ทรยศและการกระทำของผู้ทรยศ

เรื่องที่	ผู้ทรยศ	การกระทำของผู้ทรยศ
46. มหาสีลวชาดก	อำมาตย์	- ละลابل้างเข้าไปในเขตพระราชฐาน ยุ้งให้พระเจ้าโกศลยกทัพมาตีพาราณสี
81. รังกชาดก	อำมาตย์	- คิดก่อการกบฏ ยุ้งให้พระเจ้ารังกราชแห่งสวตถิมาียดพาราณสี
103. เอกราชชาดก	อำมาตย์	- คิดก่อการกบฏ ยุ้งพระเจ้าทุพภิกเสณมาียดพาราณสี
333. เสยยชาดก	อำมาตย์	- คิดก่อการกบฏ ยุ้งพระเจ้าสามันตมาียดพาราณสี
321. คังคมาลชาดก	อุปราช อัทฒมาสกราช	- คิดฆ่าพระเจ้าอุทัยราช เพราะอยากได้สมบัติทั้งหมด จากเดิมที่ได้รับมาครึ่งหนึ่ง
66. อุมมาทนต์ชาดก	พราหมณ์	- กราบทูลความเท็จต่อพระเจ้าสีวีว่าอุมมาทนต์เป็น กาลกิณี ไม่คู่ควรกับพระเจ้าสีวี
237. ชันติวัณณชาดก	อำมาตย์	- ลอบเป็นชู้กับพระสนม
364. จันทกุมารชาดก	บุโรหิต กัณทหาละ	- ทูลพระเจ้าเอกราชให้บวงสรวงด้วยพระชายา พระสนม พระโอรสพระธิดา แล้วจะได้ขึ้นสวรรคต เพราะอยากกำจัด จันทกุมาร (โอรสของพระเจ้าเอกราช)

ในชาดกเรื่องที่ 46 เรื่องที่ 81 เรื่องที่ 103 และเรื่องที่ 333 อำมาตย์ของพระโพธิสัตว์ซึ่งเป็นพระราชานในพระชาตินั้นกระทำความผิดลักษณะเดียวกันคือ ลอบเข้าไปในเขตพระราชฐาน คิดก่อการกบฏ แต่ถูกจับได้ พระโพธิสัตว์จึงทรงตัดสินลงโทษ ส่วนใหญ่ด้วยการปลดออกจากตำแหน่งและเนรเทศออกจากเมือง อำมาตย์เหล่านั้นคิดแค้นพระโพธิสัตว์ จึงไปสวามิภักดิ์กษัตริย์เมืองอื่น และยุ้งให้กษัตริย์เมืองนั้นๆ ยกทัพมาตีเมืองของพระโพธิสัตว์

การทรยศของข้าราชการในกรณีอื่นที่พบ คือ การทูลความเท็จแก่พระโพธิสัตว์ การลอบมีความสัมพันธ์กับพระสนมของพระโพธิสัตว์ และยุ้งให้พระราชบิดาของพระโพธิสัตว์ฆ่าพระโพธิสัตว์ ดังชาดกเรื่องที่ 66 พระราชาแห่งแคว้นสีวี (พระโพธิสัตว์) ทรงส่งพราหมณ์มาดูตัวหญิงงามชื่ออุมมาทนต์ พราหมณ์เห็นอุมมาทนต์เป็นหญิงงามกลับทำกริยาไม่เหมาะสมกับนาง ทำให้นางไม่พอใจและขับไล่ เหล่าพราหมณ์จึงโกรธแค้นและกราบทูลพระราชแห่งแคว้นสีวีว่าอุมมาทนต์เป็นกาลกิณี ไม่คู่ควรกับพระราช พระเจ้าสีวีหลงเชื่อเหล่าพราหมณ์จึงไม่ทรงรับอุมมาทนต์เข้าวัง (ธรรมสภา, 2552, น. 156)

ชาดกเรื่องที่ 237 อามาศยคนหนึ่งลักลอบมีความสัมพันธ์กับพระสนมของพระเจ้าพรหมทัต (พระโพธิสัตว์) ชาดกเรื่องที่ 364 ปุโรหิตของพระเจ้าเอกราชคิดกำจัดจันทกุมาร (พระโพธิสัตว์) ซึ่งเป็นอุปราชและเป็นโอรสของพระเจ้าเอกราช เนื่องจากพระเจ้าเอกราชทรงแต่งตั้งจันทกุมารเป็นผู้พิพากษาคดี เดิมตำแหน่งผู้พิพากษาคดีเป็นของปุโรหิต เมื่อพ้นจากตำแหน่งจึงทำให้ปุโรหิตเสื่อมทั้งลาภและยศ (ปุโรหิตผู้นี้เรียกรับสินบนในการตัดสินคดี) ปุโรหิตคิดกำจัดจันทกุมารจึงทูลพระเจ้าเอกราชว่าหากทำพิธีบวงสรวงด้วยพระชายา พระสนม รวมทั้งพระโอรสพระธิดา พระเจ้าเอกราชจะได้ขึ้นสวรรค์ พระเจ้าเอกราชหลงเชื่อปุโรหิตจึงสั่งให้จับพระชายา พระสนม พระโอรสและพระธิดา ซึ่งรวมถึงจันทกุมารเพื่อเอาชีวิต (ธรรมสภา, 2552, น. 700-702)

ส่วนการถูกทรยศโดยคนในครอบครัวที่พบมากที่สุดคือ การทรยศของพระชายา/ พระมเหสี หรือพระสนม รองลงมาแต่ปรากฏเพียงเรื่องเดียวคือ การทรยศโดยพระธิดาและพระภาคิไนย

ตารางที่ 2

คนในครอบครัวที่ทรยศและการกระทำของผู้ทรยศ

เรื่องที่	ผู้ทรยศ	การกระทำของผู้ทรยศ
154. จุลลปทุมชาดก	พระชายา	- ลักลอบมีความสัมพันธ์กับโจร - วางแผนกับโจรจะกำจัดปทุมราชกุมารด้วยการผลักตกเหว
237. ชันติวันณชาดก	พระสนม	- ลักลอบมีความสัมพันธ์กับอามาศย
353. มหาปโลภนชาดก	พระชายา	- แอบพลอดรักกับฤๅษี
444. กากาดิชาดก	พระชายา	- ลักลอบมีความสัมพันธ์กับพญาครุฑ แล้วหนีไปอยู่ด้วยกัน - มีความสัมพันธ์กับคนชั่วร้าย
53. มหาชนกชาดก	พระมเหสี	- สั่งให้มหาเสนาจุดไฟเผาโรงเรือนเก่า ศาลาเก่า กองหญ้า กองใบไม้ แล้วทูลความเท็จแก่พระมหากษัตริย์ว่าพระคลังทั้งหมดในวังถูกไฟไหม้ ขอให้พระมหากษัตริย์เสด็จไปบัญชาการดับไฟ - สั่งให้อามาศยสร้างสถานการณ์เหมือนโจรไล่ฆ่าชาวบ้านและปล้นพระนคร
331. มุทุปาณิชาดก	พระภาคิไนยกับพระธิดา	- พระธิดาของพระเจ้าพรหมทัตกับพระภาคิไนย วางแผนกันให้พระภาคิไนยเอาช้างมารับพระธิดาออกจากวังในคืนที่ฝนตก เพราะทั้งสองรักกัน แต่พระเจ้าพรหมทัตทรงแยกพระธิดากับพระภาคิไนยจากกัน

ลักษณะการทรยศของคนในครอบครัวที่พบมากที่สุดคือ พระชายา/ พระสนมของพระโพธิสัตว์แอบมีความสัมพันธ์กับชายอื่น ดังปรากฏในชาดกเรื่องที่ 154 ชาดกเรื่องที่ 237 ชาดกเรื่องที่ 353 และชาดกเรื่องที่ 444 ในจุลลปทุมชาดกนั้น พระชายาของปทุมราชกุมาร (พระโพธิสัตว์) ซึ่งแอบมีความสัมพันธ์กับโจร ยังกระทำการทรยศต่อไปถึงขั้นวางแผนกับโจรกำจัดปทุมราชกุมาร ด้วยการปลุกปทุมราชกุมารตกเหว แต่ปทุมราชกุมารหล่นลงไปค้างอยู่บนกิ่งก้านของต้นมะเดื่อ จึงรอดชีวิต (ธรรมสภา, 2552, น. 286)

ชาดกเรื่องที่ 53 พบพฤติกรรมทรยศโดยพระมเหสีในรูปแบบที่แตกต่างออกไป คือในพระชาตินี้ พระมหากษัตริย์ (พระโพธิสัตว์) ทรงปรารถนาจะออกบวชในบั้นปลายชีวิต แต่พระมเหสีสวสีไม่ยอมให้พระมหากษัตริย์ออกบวช เมื่อพระมหากษัตริย์เสด็จออกจากเมือง พระมเหสีจึงให้สร้างสถานการณ์ขุนนางในวัง สั่งให้มหาเสนาจุดไฟเผาโรงเรือนเก่า ศาลาเก่า กองหญ้ากองใบไม้ แล้วทูลความเท็จแก่พระมหากษัตริย์ว่าพระคลังทั้งหมดในวังถูกไฟไหม้ ขอให้พระมหากษัตริย์ช่วยกลับไปบัญชาการดับไฟ เมื่อแผนการดังกล่าวไม่สำเร็จ พระมเหสีก็สั่งให้อำมาตย์สร้างสถานการณ์เหมือนโจรไล่ฆ่าชาวบ้านและปล้นพระนคร เพราะหวังให้พระมหากษัตริย์ทรงเป็นห่วงบ้านเมืองและล้มเลิกการตัดสินใจออกบวช แต่พระมหากษัตริย์ทรงมีพระทัยแน่วแน่ในการออกบวช แผนการของพระมเหสีจึงไม่ประสบผลสำเร็จ (ธรรมสภา, 2552, น. 131-136)

การทรยศโดยคนในครอบครัวอีกแบบหนึ่งที่พบคือในชาดกเรื่องที่ 331 พระเจ้าพรหมทัต (พระโพธิสัตว์) ตั้งพระทัยจะให้พระธิดาสมรสกับพระภาคินัย แต่ต่อมาทรงเปลี่ยนพระทัย ทรงมีพระประสงค์ให้พระธิดากับพระภาคินัยสมรสกับเมืองอื่นเพื่อสร้างสัมพันธไมตรี พระเจ้าพรหมทัตไม่ทรงทราบว่าพระธิดากับพระภาคินัยทรงมีใจต่อกันแล้ว พระธิดากับพระภาคินัยจึงร่วมมือกันวางแผนหลอกลวงผู้ดูแลเพื่อให้พระธิดาเสด็จออกจากวังไปอยู่กับพระภาคินัยได้ (ธรรมสภา, 2552, น. 641)

6.1.2 การจัดการกับผู้ทรยศ

6.1.2.1 การจัดการกับผู้ทรยศที่เป็นข้าราชการ

ในกรณีของอำมาตย์ที่คิดกบฏนั้น พบว่าการลงโทษหลักคือการเนรเทศ มีเพียงเรื่องเดียวที่ไม่ได้กล่าวถึงการเนรเทศแต่เป็นการลงโทษด้วยการปลดจากราชการ สิ่งที่น่าสนใจคือพระโพธิสัตว์ไม่เคยตัดสินประหารชีวิตอำมาตย์กบฏเหล่านั้นเลย โทษตายสำหรับอำมาตย์ที่คิดกบฏจะปรากฏต่อเมื่อพวกเขาไปยุ่งกษัตริย์ของเมืองอื่นให้มารุกรานเมืองของพระโพธิสัตว์ แต่ในตอนท้ายกษัตริย์ของเมืองเหล่านั้นจะพบว่าพระโพธิสัตว์ทรงเป็นผู้มีธรรมมีบุญญาบารมี จึงถวายเป็นเมืองและราชสมบัติ กลับคืนและเป็นผู้ลงโทษประหารชีวิตอำมาตย์ทรยศเสียเอง ดังปรากฏในชาดกเรื่องมหาสิลวชาดกว่าพระเจ้าโกศลหลงเชื่อคำยุยงของอำมาตย์ ยกทัพมาตีพาราณสี ในตอนท้ายพระเจ้าโกศลตระหนักรู้ในความเป็นผู้มีศีลของพระเจ้าสิลวหาราชจึงถวายบัลลังก์คืนและ “ทรงลงอาญาแก่อำมาตย์ผู้ส่อเสียด”

(ธรรมสภา, 2552, น. 102) หรือเรื่องเสียดชาดกเรื่องกัณฐาณินในลักษณะเดียวกันคือ อำมาตย์ยุยงให้พระเจ้าสามันตยทักพมารุกรานพาราณสี และตอนท้ายพระเจ้าสามันตถวายบัลลังก์คืน รวมทั้งสั่งให้ประหารชีวิตอำมาตย์ผู้นั้น (ธรรมสภา, 2552, น. 644)

ชาดกเรื่องที่ 321 อุปราชอัทฒมาสกราชเงื้อมาขึ้นมาจะฆ่าพระเจ้าอุทัยราช (พระโพธิสัตว์) เพราะหวังราชสมบัติทั้งหมดของพระเจ้าอุทัยราชแต่อุปราชเกิดได้คิดก่อนลงดาบ จึงขอพระราชทานอภัยโทษ พระเจ้าอุทัยราชไม่ถือโกรธ อีกทั้งยังจะมอบราชสมบัติทั้งหมดให้แก่บุโรหิตอัทฒมาสกราชตามที่เขาต้องการ แต่อุปราชอัทฒมาสกราชตัดสินใจออกบวช (ธรรมสภา, 2552, น. 626) ชาดกเรื่องที่ 237 อำมาตย์ของพระเจ้าพรหมทัตลอบมีความสัมพันธ์กับพระสนม พระเจ้าพรหมทัตทรงทราบ แต่ทรงชมพระทัยไม่ลงโทษเพราะพิจารณาเห็นว่าอำมาตย์ผู้นี้เป็นคนขยัน ทำคุณประโยชน์แก่บ้านเมืองหลายประการ ในตอนท้ายอำมาตย์ได้คิดและเลิกระทำการผิด เนื่องจากคนรับใช้ในบ้านของเขากระทำการลักษณะเดียวกันกับที่เขาทำต่อพระเจ้าพรหมทัต (ธรรมสภา, 2552, น. 475) ชาดกเรื่องที่ 364 บุโรหิตกัณฐาเลศคิดกำจัดจันทรกุมาร (พระโพธิสัตว์) เพื่อให้ตนได้กลับมารับตำแหน่งผู้พิพากษาคดีซึ่งจะทำให้บุโรหิตกัณฐาเลศได้ทั้งลาภและยศ จึงทูลความเท็จต่อพระเจ้าเอกราช พระราชบิดาของจันทรกุมารว่าถ้าทรงฆ่าพระชายา พระสนม พระโอรสพระธิดาทั้งหลาย พระเจ้าเอกราชจะได้ขึ้นสวรรค์ จันทรกุมารทรงทราบดีว่าจุดประสงค์ของบุโรหิตกัณฐาเลศคือการกำจัดพระองค์ จึงพยายามกราบทูลพระเจ้าเอกราชว่าสิ่งที่บุโรหิตกัณฐาเลศพูดนั้นไม่เป็นความจริง การฆ่าคนและสัตว์บวงสรวงเทวดาไม่ทำให้ได้ไปสู่สวรรค์ อีกทั้งพยายามใช้ไม้อ่อนด้วยการขอให้พระเจ้าเอกราชเว้นชีวิตทุกคน จะให้จันทรกุมารไปเป็นทาสรับใช้บุโรหิตกัณฐาเลศหรือจะเนรเทศก็ได้ ในตอนท้ายเมื่อท้าวสักกะมาปรากฏกายและขู่จะลงโทษพระเจ้าเอกราชถ้าฆ่าพระชายา พระสนม โอรสธิดาทั้งหลายบวงสรวงเทวดาจริง จันทรกุมารจึงรอดชีวิต พระองค์ไม่ได้กระทำการร้ายใดๆ ต่อบุโรหิตกัณฐาเลศ แต่ประชาชนเป็นผู้ลงมือแทน พวกเขาใช้ก้อนดินก้อนไม้ขว้างปาและทุบตีบุโรหิตกัณฐาเลศด้วยความโกรธแค้นจนบุโรหิตกัณฐาเลศเสียชีวิต (ธรรมสภา, 2552, น. 701-710)

6.1.2.2 การจัดการกับคนทรยศที่เป็นคนในครอบครัว

การทรยศโดยคนในครอบครัว ในลักษณะของการแอบมีความสัมพันธ์กับชายอื่นซึ่งพบในชาดก 4 เรื่องนั้น ไม่มีเรื่องใดที่พระโพธิสัตว์ทรงลงโทษพระชายาหรือพระสนมเลย ในชาดกเรื่องที่ 237 พระเจ้าพรหมทัต (พระโพธิสัตว์) ทรงชมพระทัยเพราะเห็นแก่ประโยชน์ที่อำมาตย์ซึ่งลอบมีความสัมพันธ์กับพระสนมมีต่อบ้านเมือง แต่ไม่มีกรกล่าวในรายละเอียดถึงพระสนม ในเรื่องที่ 353 อนิตถิณธกุมาร (พระโพธิสัตว์) รู้ว่าชายาแอบพลอดรักกับฤๅษี พระองค์จึงเสด็จตามฤๅษีไป แต่เมื่อทรงเห็นว่าฤๅษีเสื่อมฤทธิ์ ไม่สามารถเหาะกลับไปได้หลังจากแอบมีความสัมพันธ์กับชายาของพระองค์ อนิตถิณธกุมารก็เกิดความสลดใจจึงทรงออกบวช (ธรรมสภา, 2552, น. 679-680)

อย่างไรก็ดี มีชาดกเรื่องหนึ่งที่พระโพธิสัตว์เกือบจะตัดสินใจสละชีพเพื่อชีวิตชายาผู้ทรยศ แต่สุดท้ายก็มิได้กระทำดังนั้น คือชาดกเรื่องที่ 154 หลังจากปทุมราชกุมาร (พระโพธิสัตว์) ทรงรอดชีวิตจากการตกเหวและได้กลับมานครเมือง พระองค์ได้พบอดีตพระชายากับโจรซึ่งลักลอบมีความสัมพันธ์กันตั้งแต่อยู่ในป่าและคิดฆ่าพระองค์ด้วยการผลักตกเหวอีกครั้ง ในตอนแรกพระเจ้าปทุมราชสั่งให้จับทั้งชายและหญิงคู่นี้ไปฆ่า แล้วให้ตัดจมูก ตัดหูโยนให้ปลากิน แต่ต่อมาเมื่อความกริ้วบรรเทาพระองค์ก็สั่งให้ลงโทษเฉพาะโจร โดยให้มัดมือมัดเท้าขังไว้ในกระเช้าจนตาย แต่ไม่ปรากฏการลงโทษอดีตพระชายา (ธรรมสภา, 2552, น. 287)

ชาดกเรื่องที่ 53 พระมเหสีสวสีทรงสร้างสถานการณ์วุ่นวายในเมืองว่าเกิดเพลิงไหม้ เกิดการปล้นพระนคร แล้วทูลความเท็จนี้แก่พระมหาชนก (พระโพธิสัตว์) พระมหาชนกรู้ว่าเหล่านี้นี้คือแผนการของพระมเหสีสวสีที่ต้องการให้พระองค์ล้มเลิกความตั้งใจออกบวชและเสด็จกลับเมือง แต่พระองค์ก็ได้ลงโทษพระมเหสี พระมหาชนกเพียงกล่าวว่าพระองค์ไม่ทรงหวังใยในทรัพย์สินสมบัติใดๆ และเสด็จต่อไป (ธรรมสภา, 2552, น. 136) ส่วนในชาดกเรื่องที่ 331 พระภาคินัยกับพระจิตา ร่วมกันวางแผนหนีออกจากวัง เพื่อไปอยู่ด้วยกันเนื่องจากทั้งสองรักกัน แต่พระเจ้าพรหมทัต (พระโพธิสัตว์) คิดจะให้ทั้งสองพระองค์สมรสกับคนจากเมืองอื่น สุดท้ายเมื่อทราบข่าวพระจิตาหนีไปกับพระภาคินัยแล้ว พระเจ้าพรหมทัตก็ไม่ได้กริ้ว ทรงยกพระจิตาให้พระภาคินัย แต่งตั้งพระภาคินัยเป็นอุปราช เมื่อพระเจ้าพรหมทัตสิ้นพระชนม์แล้ว พระภาคินัยก็ได้ครองราชย์ต่อจากพระองค์ (ธรรมสภา, 2552, น. 641) รายละเอียดเกี่ยวกับการลงโทษทั้งหมดข้างต้นสรุปเป็นตารางในภาพรวมได้ดังนี้

ตารางที่ 3

ตารางสรุปการลงโทษและวิธีการลงโทษของพระโพธิสัตว์

ชื่อเรื่อง	ผู้ทรยศ	การลงโทษ		วิธีการลงโทษ
		ลงโทษ	ไม่ลงโทษ	
46. มหาสีลวชาดก	อำมาตย์	✓		ให้เอาเงินทองพาลูกเมียไปอยู่ที่อื่น
81. รั้งกชาดก	อำมาตย์	✓		ขับไล่ออกจากกาสีรัฐ
103. เอกราชชาดก	อำมาตย์	✓		ปลดออกจากราชการ
333. เสวยชาดก	อำมาตย์	✓		ถอดยศและเนรเทศ
321. คังคมาลชาดก	อุปราช อัทธมมาสกราช		✓	(ไม่ลงโทษและจะยกราชสมบัติทั้งหมดให้)
66. อุมมาทันตีชาดก	พราหมณ์	-	-	-

ชื่อเรื่อง	ผู้ทรงยศ	การลงโทษ		วิธีการลงโทษ
		ลงโทษ	ไม่ลงโทษ	
364. จันทกุมารชาดก	ปุโรหิต กัณหาหาละ		✓	(ไม่ได้ลงโทษ แต่ปุโรหิตกัณหาหาละ ถูกประชาทัณฑ์เสียชีวิต)
237. ชนติวิณณชาดก	อำมาตย์		✓	-
	พระสนม	-	-	-
154. จุลลปทุมชาดก	พระชายา		✓	-
353. มหาปโลชนชาดก	ชายา		✓	-
444. กากาติชาดก	พระชายา กากาติ	-	-	-
53. มหาชนกชาดก	พระมเหสีสีวลี		✓	-
331. มุทุปาณิชาดก	พระภาคินัย กับพระธิดา		✓	-

จากตารางที่ 3 วิเคราะห์การตัดสินลงโทษหรือไม่ลงโทษของพระโพธิสัตว์แบ่งตามประเภทของการทรงยศได้ดังนี้

1) กรณีทรงยศด้วยการกบฏ พระโพธิสัตว์ตัดสินพระทัยลงโทษทั้ง 4 กรณี (ชาดกเรื่องที่ 46, 81, 103, 333) แต่ไม่ปรากฏการลงโทษด้วยการเอาชีวิต โทษหนักที่สุดคือเนรเทศเพราะผู้เป็นกษัตริย์ยังไม่สามารถชูปะเลียงผู้ที่คิดโค่นล้มตนเองไว้ใกล้ตัวเหมือนเดิมได้ แต่ด้วยเหตุที่พระชาติเหล่านี้เป็นพระชาติที่พระโพธิสัตว์ทรงบำเพ็ญบารมีเพื่อบรรลुพระสัมมาสัมโพธิญาณ จึงอาจเป็นเหตุให้การลงโทษของพระองค์ไม่รุนแรงถึงขั้นประหารชีวิต

2) กรณีทรงยศด้วยการคิดปลงพระชนม์ (เรื่องที่ 321, 364) ซึ่งถือเป็นกรณีร้ายแรง กลับพบว่าพระโพธิสัตว์ทรงให้อภัยอุปราชอัทธมาศกราช นอกจากให้อภัย พระองค์ยังจะพระราชทานสมบัติทั้งหมดให้แก่อุปราชอัทธมาศกราชด้วยเมื่อทรงทราบว่ามันคือจุดประสงค์ที่อุปราชเจือดาบจะปลงพระชนม์พระองค์ในตอนแรก การตัดสินใจของพระโพธิสัตว์ในข้อนี้ผิดจากความน่าจะเป็นที่อุปราชอัทธมาศกราชสมควรจะถูกลงโทษอย่างรุนแรงตามความผิดที่กระทำ เพราะพระโพธิสัตว์โปรดปรานอุปราชอัทธมาศกราชมาก เห็นได้จากการที่พระองค์แต่งตั้งเขาเป็นอุปราช ทั้งๆ ที่เขาเป็นเพียงชายธรรมดาคนหนึ่งที่พระองค์บังเอิญได้พบ ความสนิทสนมยังปรากฏในข้อความว่า “พระเจ้าอุทัยราช [พระโพธิสัตว์] ทรงเหนื่อยแล้วเอาพระเศียรพาดลงบนตักของอัทธมาศกราช แล้วบรรทมหลับไป” (ธรรมสภา, 2552, น. 625-626) ชาดกเรื่องนี้จึงเป็นกรณีตัวอย่างให้เห็นว่าแม้จะถูกทรยศอย่างสาหัส

ถึงขนาดจะถูกปลงพระชนม์ แต่หากเป็นผู้ที่พระโพธิสัตว์โปรดปรานเป็นพิเศษ พระองค์ก็ไม่ตัดสินลงโทษ แต่ยังคงมอบสิ่งที่บุคคลผู้นั้นปรารถนาให้อีกด้วย สำหรับชาดกเรื่องที่ 364 ปุโรหิตกัณฑาละทูลความเท็จแก่พระเจ้าเอกราช เพื่อกำจัดจันทกุมาร โดยไม่คำนึงว่าจะต้องมีผู้เสียชีวิตพร้อมกับจันทกุมารอีกมากเท่าใดก็ไม่ปรากฏการลงโทษจากพระโพธิสัตว์ แต่เหตุผลแตกต่างจากกรณีของอุปราชาอัทฒมาศกราช กล่าวคือในตอนท้ายประชาชนที่โกรธแค้นปุโรหิตกัณฑาละพากันเฝ้าก่อนดินท่อนไม้ขว้างปาและทุบตีอุปราชกัณฑาละจนเสียชีวิต ก่อนที่พระโพธิสัตว์จะได้ขึ้นครองราชย์แทนพระเจ้าเอกราช (ธรรมสภา, 2552, น. 710) จึงไม่มีความจำเป็นใดที่พระโพธิสัตว์จะต้องพิจารณาตัดสินโทษอีก

3) กรณีทรยศด้วยเรื่องชู้สาว คือพระชายาหรือพระสนมลักลอบมีความสัมพันธ์กับชายอื่น (เรื่องที่ 237, 154, 353, 444) พบว่าพระโพธิสัตว์ไม่ทรงลงโทษพระชายาหรือพระสนมเลย ในบางกรณีการพบว่าชายของพระองค์ลักลอบมีความสัมพันธ์กับผู้อื่นกลับทำให้พระโพธิสัตว์รู้สึกสลดใจ ทรงเห็นโทษของสตรีและกามารมณ์จนทำให้พระองค์ตัดสินพระทัยออกบวช แต่มีกรณีหนึ่งที่อาจเป็นข้อยกเว้นคือในชาดกเรื่องที่ 154 ในตอนท้ายเรื่อง เมื่อพระโพธิสัตว์ครองราชย์และบังเอิญได้พบอดีตพระชายากับโจรที่เคยลักลอบมีความสัมพันธ์กัน อีกทั้งยังร่วมกันวางแผนกำจัดพระองค์ด้วยการปลุกตกเหว พระโพธิสัตว์ก็ริ้วจนถึงขั้นสั่งประหารชีวิตอดีตภรรยาและโจร แต่ต่อมาพระองค์คลายความกริ้ว ทรงสั่งลงโทษโจรโดยให้มัดมือมัดเท้าขังไว้ในกระเช้าจนโจรเสียชีวิต แต่ไม่ปรากฏการลงโทษอดีตพระชายา (ธรรมสภา, 2552, น. 287) สำหรับชาดกเรื่องนี้ ผู้วิจัยมีความเห็นว่าหากอดีตพระชายามีพฤติกรรมลักลอบมีความสัมพันธ์กับชายอื่นเพียงอย่างเดียว พระโพธิสัตว์คงไม่ตัดสินพระทัยสั่งประหารเมื่อบังเอิญมาพบกันในตอนท้ายเรื่อง แต่ความกริ้วของพระโพธิสัตว์น่าจะเกิดจากการที่อดีตพระชายาเป็นคนอกตัญญูและมีจิตใจโหดร้ายถึงขั้นวางแผนคิดฆ่าพระองค์ ทั้งๆ ที่ยามอดอยากพระโพธิสัตว์เคยสละเลือดของพระองค์ให้พระชายาดื่มน้ำ (ธรรมสภา, 2552, น. 286-287) และในที่สุดพระโพธิสัตว์ก็ตัดสินพระทัยละเว้นโทษอดีตพระชายา ทรงสั่งลงโทษชายชู้เพียงคนเดียว สอดคล้องกับกรณีของอุปราชาอัทฒมาศกราช กล่าวคือแสดงให้เห็นว่าแม้คนผู้นั้นจะกระทำผิดอย่างรุนแรง แต่หากเป็นผู้ที่พระโพธิสัตว์โปรดปราน พระองค์ก็จะละเว้นโทษให้

4) กรณีทรยศด้วยการทูลความเท็จ ดังปรากฏในชาดกเรื่องที่ 53 ที่พระมเหสีสวีสีทูลพระมหากษัตริย์ให้เกิดเพลิงไหม้ โจรไล่ฆ่าชาวบ้าน และปล้นพระนครเพื่อให้พระมหากษัตริย์เป็นหัวหน้าเมืองและเสด็จกลับเมืองนั้น พระมหากษัตริย์ไม่ได้ทรงลงโทษพระมเหสีสวีสีแต่อย่างใด อาจเป็นเพราะพระมหากษัตริย์ทรงทราบถึงความเป็นห่วงและความผูกพันที่พระมเหสีมีต่อพระองค์ เห็นได้จากกรณีที่ทรงวางแผนต่างๆ นานาเพื่อเปลี่ยนพระทัยพระมหากษัตริย์ และการที่พระมเหสีสวีสีทรงติดตามพระโพธิสัตว์ออกจากเมืองอย่างไม่ลดละ สาเหตุอีกประการหนึ่งอาจเป็นเพราะก่อนจะเสด็จออกจากเมืองนั้น พระโพธิสัตว์ทรงมีพระทัยมุ่งมั่นที่จะออกบวชมาเป็นระยะเวลานาน เมื่อตัดสินพระทัยเสด็จออกจากเมืองในที่สุดก็เท่ากับทรงสละบทบาทของการเป็นพระราชอาอย่างเด็ดขาด ดังนั้นเรื่องการ

ลงโทษ การคิดไต่สวนหรือเอาโทษผิดใดๆ คงไม่ใช่เรื่องที่พระองค์ให้ความสนใจอีก พระโพธิสัตว์ในพระชาตินี้สละสิ่งปรุงแต่งภายนอกได้ จนมีครั้งหนึ่ง พระองค์เสวยเนื้อที่สุนัขคาบมาแล้วทิ้งไว้ได้ แม้พระมหะสีวลีที่ติดตามมาจะทักท้วง (ธรรมสภา, 2552, น. 139)

5) กรณีทรยศด้วยการวางแผนหลอก ซึ่งปรากฏในชาดกเรื่องที่ 331 พระโพธิสัตว์ก็ไม่ได้ลงโทษเช่นกัน ในเรื่องนี้ผู้ทรยศคือพระธิดากับพระภาคิไนยของพระโพธิสัตว์ ที่ร่วมกันวางแผนให้พระภาคิไนยเอาช้างมารอรับพระธิดาในคืนวันหนึ่ง เพื่อให้ทั้งสองได้อยู่ร่วมกันจนคนรัก เหตุที่พระโพธิสัตว์ไม่ได้ลงโทษ แต่ยังส่งเสริมให้พระธิดาและพระภาคิไนยสมประสงค์ในสิ่งที่ต้องการ ด้วยการยอมให้สมรสกันและแต่งตั้งพระภาคิไนยเป็นอุปราชนั้น อาจเพราะพระโพธิสัตว์ทรงทราบว่าเหตุที่พระธิดาและพระภาคิไนยวางแผนร่วมกันเช่นนี้ เพราะพระองค์เคยมีพระประสงค์จะให้ทั้งสองสมรสกันมาก่อน แต่ทรงเปลี่ยนพระทัยในภายหลังเมื่อทั้งสองเกิดความรักต่อกันแล้ว หากจะกล่าวตามจริงก็เท่ากับพระโพธิสัตว์มีส่วนผิดในกรณีนี้ด้วย อีกประการหนึ่งที่ไม่ทรงลงโทษเป็นเพราะทั้งสองคือผู้ที่มีความสัมพันธ์ทางสายเลือดกับพระโพธิสัตว์ ดังความตอนที่ว่า “แม่หลานเราก็ต้องเลี้ยงดู ธิดาเราก็ต้องเลี้ยงดู” (ธรรมสภา, 2552, น. 641)

6.2 การทดสอบทางใจ

ดังที่กล่าวไว้ในตอนต้นว่า การทดสอบแบ่งเป็นประเภทใหญ่ 2 ประเภท คือ การทดสอบทางกายและการทดสอบทางใจ ผู้วิจัยได้กล่าวถึงการทดสอบทางกายที่พบมากที่สุดในกรณีที่พระโพธิสัตว์เสวยพระชาติเป็นกษัตริย์ไปแล้ว ส่วนการทดสอบทางใจในชาดกที่พระโพธิสัตว์เสวย พระชาติเป็นกษัตริย์ก็พบมากเช่นกัน ผู้วิจัยจำแนกการทดสอบทางใจเป็นประเภทย่อย 7 ประเภท ดังนี้ 1) เรื่องทรัพย์สิน 2) เรื่องอำนาจ 3) เรื่องหน้าที่ 4) เรื่องความกตัญญู 5) เรื่องการให้อภัย 6) เรื่องความตาย 7) เรื่องความอดทนอดกลั้น

6.2.1 การทดสอบทางใจเกี่ยวกับทรัพย์สิน

จากการศึกษาพบว่าพระโพธิสัตว์ในพระชาติที่เป็นกษัตริย์พบการทดสอบทางใจเรื่องทรัพย์สินมากที่สุด โดยเฉพาะเรื่องราชสมบัติ เนื่องจากผู้เป็นพระโอรสของกษัตริย์ย่อมมีหน้าที่สืบทอดบัลลังก์ซึ่งมาพร้อมกับราชสมบัติ ส่วนผู้เป็นกษัตริย์ซึ่งเป็นผู้มีอำนาจสูงสุดในแผ่นดินก็ย่อมต้องมีเรื่องของราชสมบัติเข้ามาเกี่ยวข้อง รายละเอียดดังตารางต่อไปนี้

ตารางที่ 4

การทดสอบทางใจของพระโพธิสัตว์เกี่ยวกับทรัพย์สิน (ราชสมบัติ)

เรื่อง	การทดสอบทางใจเกี่ยวกับทรัพย์สิน (ราชสมบัติ)	การตัดสินใจพระทัย ของพระโพธิสัตว์		
		ยึดติด	ไม่ยึดติด	ก้ำกึ่ง
1. เตมียชาดก	- ทรงทราบตั้งแต่ทรงพระเยาว์ว่าต้องครอง ราชบัลลังก์ แต่ไม่ยกขึ้นครองราชย์ - ทรงออกบวชเป็นฤๅษี แม้พระบิดาจะขอให้ กลับไปครองราชย์ในตอนท้ายก็ทรงปฏิเสธ		✓	
52. โสณกชาดก	- ทรงรับเป็นพระราชาแห่งพาราณสี - พระโสณปัจเจกพุทธเจ้ามาเทศนา เพราะอยากให้พระราชาทรงออกบวช ตอนแรกทรงปฏิเสธ - ในตอนท้ายตัดสินใจสละราชสมบัติ ให้โอรสแล้วออกบวช	✓	✓	
53. มหาชนกชาดก	- อยากรับบัลลังก์กลับคืนเมื่อรู้ว่าพระบิดาถูก พระปิตุลาเอาชีวิต จึงทรงเตรียมวางแผน หาทรัพย์เพื่อจัดหาอาวุธและกำลังคน	✓		
81. รั้งกชาดก	- ถูกพระเจ้ารั้งกราชยึดเมือง ต้องอยู่ในคุก แต่ไม่ทรงเป็นทุกข์ - ในตอนท้ายได้ราชสมบัติคืน แต่ทรงยก ราชสมบัติให้เหล่าอำมาตย์ แล้วออกบวช		✓	
131. โสมนัสสชาดก	- พระบิดามาขอโทษ ขอให้กลับเข้าเมือง แต่ทรงตัดสินใจออกบวช		✓	
154. จุลลปทุมชาดก	- ทรงขึ้นครองราชย์หลังพระบิดาสิ้นพระชนม์	✓		
155. เนมิราชชาดก	- ทรงสละราชย์ให้โอรสแล้วทรงออกบวช		✓	
303. อสทิสชาดก	- ไม่ทรงขึ้นครองราชย์ แต่ให้พระอนุชา ขึ้นครองราชย์แทน - ในตอนท้ายกลับมาช่วยต่อสู้กับข้าศึก เมื่อเสร็จภารกิจแล้ว ออกบวชเป็นฤๅษี		✓	

เรื่อง	การทดสอบทางใจเกี่ยวกับทรัพย์สิน (ราชสมบัติ)	การตัดสินพระทัย ของพระโพธิสัตว์		
		ยึดติด	ไม่ยึดติด	ก้ำกึ่ง
321. คังคมาลชาดก	- ทรงยกสมบัติครึ่งหนึ่งให้อุปราช - เมื่อทรงทราบว่าอุปราชอยากได้ราชสมบัติทั้งหมด ก็จะทรงยกให้ทั้งหมด		✓	✓
350. มหาอัสสาโรหชาดก	- ทรงตอบแทนคนที่เคยช่วยชีวิตโดยยกทรัพย์สินให้ครึ่งหนึ่ง			✓
355. อโยฆรชาดก	- ขอพระบิดาออกบวช - ยืนยันออกบวช แม้พระบิดาจะค้าน		✓	
360. ทสธชาดก	- ทรงเสด็จมาครองราชย์สมบัติต่อจากพระบิดา หลังจากพระบิดาสิ้นพระชนม์	✓		
377. สารินราชชาดก	- ไม่ทรงกลับไปครองราชย์อีกครั้ง แม้พระราชบิดาจะทูลยกราชสมบัติให้		✓	
379. ยูธชัยชาดก	- ทรงขออนุญาตพระบิดาออกบวชอยู่หลายครั้ง จนได้ออกบวชในท้ายที่สุด		✓	
383. ปาณียชาดก	- ทรงสละราชย์ ออกบวช		✓	
391. กิงฉันทชาดก	- ทรงสละราชย์ ออกบวช		✓	
406. มหมเทวชาดก	- ทรงสละราชย์ให้พระโอรสแล้วออกบวช		✓	
454. เถลปัตตชาดก	- ชาวดักกิลลาขอให้ขึ้นครองราชย์ ทรงรับตำแหน่งพระราชบิดาแห่งดักกิลลา	✓		
459. ปัญจกรุกชาดก	- เป็นพระโอรสองค์เล็กแต่ได้รับแต่งตั้งให้ครองราชย์ และทรงรับตำแหน่ง	✓		
474. ชัยทิสชาดก	- ไม่ทรงรับเป็นพระราชบิดาแทนพระบิดาที่จะต้องกลับไปให้ยักษกินตามสัญญา		✓	
477. มหาสุทสสนชาดก	- พระชายาอยากให้ชื่นชมความยิ่งใหญ่ของพระนคร แต่ทรงกล่าวตักเตือนพระชายา			✓
489. จุลลสุตโสมชาดก	- มีพระประสงค์จะออกบวช และให้พระเชษฐาครองราชย์แทน		✓	

เรื่อง	การทดสอบทางใจเกี่ยวกับทรัพย์สิน (ราชสมบัติ)	การตัดสินพระทัย ของพระโพธิสัตว์		
		ยึดติด	ไม่ยึดติด	ก้ำกึ่ง
547. เวสสันดร ชาดก	- พระเจ้าเจตรราชจะถวายเมืองให้แต่ไม่ทรงรับ - ยอมเสด็จกลับมาครองนครสีพีเมื่อพระบิดา และประชาชนขอร้อง	✓	✓	

คำว่า “ยึดติด” ในที่นี้ไม่ได้สื่อความหมายในแง่ลบ แต่หมายความว่าในสถานการณ์นั้น พระโพธิสัตว์ยังไม่ทรงสละเรื่องทางโลก จากตารางจะพบว่าชาดกเรื่องที่พระโพธิสัตว์ไม่ทรงยึดติดกับราชสมบัติปรากฏในชาดกถึง 16 เรื่องจาก 23 เรื่อง ส่วนชาดกที่พระโพธิสัตว์ยังทรงไม่สละชีวิตทางโลก แต่คงความเป็นกษัตริย์สืบราชสมบัติต่อไปปรากฏในชาดก 7 เรื่องจาก 23 เรื่อง ในชาดกบางเรื่องการตัดสินพระทัยของพระโพธิสัตว์อยู่ก้ำกึ่งระหว่างการยึดติดกับไม่ยึดติด เช่น พระโพธิสัตว์ทรงยกราชสมบัติให้ผู้อื่น แต่ยกให้ครึ่งหนึ่ง ไม่ได้ยกให้ทั้งหมด (ในเรื่องที่ 321, 350) หรือชาดกเรื่องที่ 477 พระเจ้ามหาสุทนต์แห่งกุสาวดี (พระโพธิสัตว์) ทรงกล่าวเตือนพระชายาเมื่อพระชายาขอให้พระองค์ชื่นชมกับความยิ่งใหญ่และอำนาจทั้งหลายของกุสาวดี ดังคำของพระโพธิสัตว์ว่า “เทวีเอ๋ย อย่าได้พุดอย่างนี้เลย เธอควรจะคอยตักเตือนพี่ว่าอย่าได้ลุ่มหลงอยู่กับสิ่งทั้งหลายในพระนครนี้เลย” แต่พระโพธิสัตว์ก็ได้สละราชย์ออกบวช (ธรรมสภา, 2552, น. 948)

ประเด็นน่าสนใจที่พบในกรณีที่พระโพธิสัตว์ไม่ทรงยึดติดกับราชสมบัติมี 3 ประเด็นด้วยกัน คือ

1) เป็นการสละราชย์หรือปฏิเสธที่จะขึ้นครองราชย์สมบัติเพื่อออกบวชแทบทุกเรื่อง

ตัวอย่างชาดกเรื่องที่ตรงกับกรณีนี้ได้แก่ ชาดกเรื่องที่ 303 พระโพธิสัตว์เสวยพระชาติเป็น “อัสทิสราชกุมาร” พระโอรสของพระเจ้าพรหมทัตแห่งกรุงพาราณสี มีพระอนุชาพระนามว่า “พรหมทัตกุมาร” เมื่อพระเจ้าพรหมทัตจะสิ้นพระชนม์ พระองค์ทรงสั่งความให้อัสทิสราชกุมารขึ้นครองราชย์สมบัติต่อจากพระองค์ แต่อัสทิสราชกุมารไม่ทรงรับ พระองค์ให้พระอนุชาขึ้นครองราชย์แทน ต่อมาพระองค์ต้องเสด็จออกจากเมืองเพราะพระอนุชาหาตระแวงว่าพระองค์จะแย่งชิงราชบัลลังก์ ในตอนท้ายข้าศึกจาก 7 เมืองยกทัพมารุกรานกรุงพาราณสี พระอนุชาไม่สามารถรับมือกับกองทัพเหล่านั้นได้ อัสทิสราชกุมารจึงเสด็จมาช่วยปราบข้าศึก เมื่อข้าศึกพ่ายแพ้แล้ว พระองค์ก็เสด็จออกบวชเป็นฤๅษี มิได้สนใจจะขึ้นครองราชย์สมบัติ ทั้งๆ ที่พระองค์เป็นพระโอรสพระองค์ใหญ่และมีความสามารถมากกว่าพระอนุชา (ธรรมสภา, 2552, น. 596-598) ชาดกเรื่องที่ 391 พระโพธิสัตว์เสวยพระชาติเป็นพระเจ้าพรหมทัต ทรงยึดมั่นในศีลอุโบสถ แต่บุโรหิตของพระองค์เป็นคนฉ้อฉล

รับสินบน เมื่อตายไปปุโรหิตไปเกิดเป็นเวมานิกเปรต กลางคืนเป็นเทวดา กลางวันเป็นเปรต (เหตุที่ได้เป็นเทวดาเพราะเคยมอบมะม่วงให้ผู้ถืออุโบสถศีลครั้งหนึ่ง) พระเจ้าพรหมทัดเห็นโทษในการมณจิ้งจอกบวชเป็นดาบส (ธรรมสภา, 2552, น. 774-775)

2) ไม่จำเป็นต้องรอนจนถึงบั้นปลายชีวิตจึงจะบวช

ศาสนาพราหมณ์-ฮินดูมีแนวคิดที่เรียกว่าอาศรมธรรม เป็นขั้นตอนการดำเนินชีวิตของผู้ที่นับถือศาสนาพราหมณ์-ฮินดู กล่าวโดยสรุปคือชีวิตคนเราแบ่งออกเป็น 4 ช่วง เรียกว่า พรหมจารี คฤหัสถ์ วานปรสธ สันยาสี ครั้งแรกของชีวิตให้ศึกษาเล่าเรียนและครองเรือน เมื่อถึงครึ่งหลังของชีวิตควรแสวงหาความวิเวก ฝึกตนให้พ้นจากความติดข้องทางวัตถุ (ปริชา ช้างขวัญยืน และสมภาร พรหมทา, 2556, น. 161) แต่มีชาดกหลายเรื่องที่แสดงให้เห็นว่าพระโพธิสัตว์ไม่ได้ทรงยึดถือแนวคิดอาศรมธรรมอย่างเคร่งครัดนัก ตัวอย่างชาดกที่ตรงกับกรณีนี้คือ ชาดกเรื่องที่ 1 พระโพธิสัตว์เสวยพระชาติเป็นพระเทมีย์ พระโอรสของพระเจ้ากาสิกับพระนางจันทระเทวีแห่งกรุงพาราณสี พระเทมีย์ทรงหยั่งรู้ดีว่าพระองค์เคยเสวยพระชาติเป็นพระราชานพแห่งพาราณสีมาก่อน เคยประหารชีวิตคน ทำให้ตกนรกอุทฺตุนรก พระองค์จึงไม่ยากต่อการรื้อฟื้นเดิมอีก พระเทมีย์ตัดสินพระทัยทำตัวเป็นคนพิการง่อยเปลี้ย หูหนวก เป็นไป มาตั้งแต่เป็นทารกเพื่อหลีกเลี่ยงการต้องขึ้นครองราชย์ เมื่อพระชนม์ 16 พรรษาเหล่าพราหมณ์ได้ทูลความเท็จต่อพระเจ้ากาสิว่าพระเทมีย์เป็นกาลกิณี ให้นำไปฝังทั้งเป็นในป่าช้า พระเทมีย์ถูกพามายังป่าช้านอกเมืองแต่พระองค์ทรงรอดชีวิต และได้ออกบวชเป็นฤๅษีสมดังพระทัย ในตอนท้ายพระเจ้ากาสิทรงทราบข่าวว่าพระเทมีย์ไม่ได้พิการง่อยเปลี้ย จึงทรงขอให้พระเทมีย์เสด็จกลับเมืองเพื่อครองราชย์สมบัติ แต่พระเทมีย์ปฏิเสธ ทรงยืนยันที่จะบวชตลอดพระชนม์ชีพ (ธรรมสภา, 2552, น. 3-25)

ตัวอย่างชาดกอีกเรื่องหนึ่งที่พระโพธิสัตว์ทรงออกบวชตั้งแต่วัยเยาว์ คือชาดกเรื่องที่ 355 พระโพธิสัตว์เสวยพระชาติเป็นอโยธมกุมารโอรสของพระเจ้าพรหมทัด พระเจ้าพรหมทัดทรงกลัวภักษิณีจะมาจับพระโอรสไปกิน จึงให้อโยธมกุมารอยู่ในเรือนเหล็กตั้งแต่ประสูติจนพระชนม์ 16 พรรษาโดยให้มีผู้อารักขาอย่างแน่นหนา เมื่อพระเจ้าพรหมทัดเห็นว่าพระโอรสเติบโตแล้วจึงอนุญาตให้ย้ายมายังพระตำหนักแห่งใหม่ที่สวยสดงดงาม อโยธมกุมารสงสัยว่าเหตุใดพระบิดาจึงเพิ่งให้พระองค์ย้ายมาพระตำหนักนี้ เมื่อทรงทราบว่าพระบิดาทรงเกรงว่าพระองค์จะเป็นอันตรายถึงชีวิต เพราะภักษิณีจึงให้พระองค์อยู่แต่ในเรือนเหล็กนานถึง 16 ปีก็ทรงรู้สึกเบื่อหน่ายในภพ จึงขอพระราชทานอนุญาตออกบวชเป็นฤๅษี (ธรรมสภา, 2552, น. 683-684)

3) ไม่จำเป็นต้องมีโอรสสืบทอดราชสมบัติแทนจึงจะบวช

ศาสนาพราหมณ์-ฮินดูมีแนวคิดเรื่องวรรณะทั้ง 4 คือกษัตริย์ พราหมณ์ แพศย์ และศูทร ผู้ที่ยึดถือแนวคิดนี้จะเชื่อว่าคนในสังคมมีสถานะไม่เท่าเทียมกัน และคนในแต่ละวรรณะมีบทบาทหน้าที่แตกต่างกัน ผู้ที่อยู่ในวรรณะกษัตริย์มีหน้าที่ปกป้องแผ่นดิน (กรุณา-เรืองอุไร กุศลาสัย,

2543, น. 151) ดังนั้นพระโพธิสัตว์ตอนเสวยพระชาติเป็นเจ้าชายหรือกษัตริย์จึงควรทำหน้าที่ปกครองดูแลบ้านเมืองหรือออกรบยามที่มีข้าศึกมารุกรานตามหลักของวรรณะทั้ง 4 แต่มีตัวอย่างชาดกที่แสดงให้เห็นว่าพระโพธิสัตว์ไม่ทรงยอมให้วรรณะอยู่เหนือการตั้งพระทัยออกบวชของพระองค์ ตัวอย่างได้แก่ ชาดกเรื่องที่ 81 พระโพธิสัตว์เสวยพระชาติเป็นขมุกุมาร โอรสของพระเจ้าพรหมทัต เมื่อพระเจ้าพรหมทัตสวรรคต ขมุกุมารขึ้นครองราชย์แทน ครั้นหนึ่งอดีตอำมาตย์ที่โกรธแค้นพระองค์ยุยงให้พระเจ้าจักราชแห่งสวตถียกทัพมารุกรานพาราณสี พระเจ้าขมุกุมารทรงถูกจับขังคุก พระองค์เจริญสมาธิในคุกจนสำเร็จฌานระดับที่สามารถเหาะเหินได้ อีกทั้งไม่ได้มีความรู้สึกทุกข์ที่พาราณสีถูกยึดเพราะพระองค์ยึดหลักว่าความเศร้าโศกไม่ช่วยให้ได้สิ่งที่สูญเสียไปกลับคืนมา พระองค์จึงยังคงมีพระพักตร์ผ่องใส พระเจ้าจักราชเห็นดังนั้นก็รู้สึกเลื่อมใส ทูลขอขมาและมอบราชสมบัติคืน แต่พระเจ้าขมุกุมารยกราชสมบัติให้เหล่าอำมาตย์ แล้วออกบวชยังป่าหิมพานต์ (ธรรมสภา, 2552, น. 177) อีกตัวอย่างหนึ่งคือ ชาดกเรื่องที่ 383 พระโพธิสัตว์เสวยพระชาติเป็นพระราชาแห่งกรุงพาราณสี วันหนึ่งปัจเจกพุทธเจ้า 5 พระองค์เสด็จมายังพาราณสีและเทศนาธรรมแก่พระราชา หลังจากวันนั้นพระราชาก็ทรงเบื่อหน่ายชีวิตทางโลก ทรงมีพระประสงค์จะออกบวช วันหนึ่งพระองค์ทรงเรียกประชุมเหล่าอำมาตย์ ทรงมอบราชสมบัติแก่อำมาตย์เหล่านั้นแล้วเสด็จออกบวชเป็นฤาษี (ธรรมสภา, 2552, น. 752-753) ตัวอย่างชาดกสองเรื่องนี้แสดงให้เห็นว่า แม้พระโพธิสัตว์จะเสวยพระชาติเป็นกษัตริย์แห่งชมพูทวีปซึ่งมีแนวคิดวรรณะทั้ง 4 เป็นหลักสำคัญในการดำรงชีวิต แต่เมื่อพระองค์ตัดสินใจที่จะออกบวช พระองค์ก็มีพระทัยแน่วแน่ เมื่อไม่ทรงมีโอรสเป็นผู้สืบทอดราชสมบัติ พระองค์ก็มอบราชสมบัติให้เหล่าอำมาตย์จัดการแล้วเสด็จออกบวชโดยไม่ใส่ใจใส่ใจคำครหาหรือความคิดเห็นของผู้คนที่อาจมองว่าพระองค์ทอดทิ้งหน้าที่ผู้เป็นกษัตริย์พึงกระทำหรือถูกคาดหวังว่าควรกระทำ

7. บทสรุป

กล่าวโดยสรุปถึงพระโพธิสัตว์ตอนเสวยพระชาติเป็นกษัตริย์โดยอิงแนวคิดของโจเซฟ แคมป์เบลล์ได้ว่า พระโพธิสัตว์ในฐานะวีรบุรุษนั้นทรงพบการทดสอบมากมาย ทั้งการทดสอบทางกายและการทดสอบทางใจ การทดสอบทางกายที่พบมากที่สุดคือถูกทรยศ การทดสอบทางใจที่พบมากที่สุดคือการทดสอบเกี่ยวกับเรื่องทรัพย์สิน สำหรับการถูกทรยศนั้น พระโพธิสัตว์ทรงตัดสินใจว่าจะลงโทษหรือไม่ลงโทษโดยพิจารณาจากความสัมพันธ์ของพระองค์กับบุคคลที่กระทำผิดมากกว่าจะทรงพิจารณาตามโทษจริงที่กระทำลงไป หากเป็นบุคคลที่มีความใกล้ชิดหรือผูกพันกับพระองค์มาก พระโพธิสัตว์มักไม่ทรงลงโทษ แต่ยังคงมอบสิ่งที่บุคคลนั้นต้องการให้อีกด้วย แต่หากผู้ทรยศไม่ได้มีความสัมพันธ์ใกล้ชิดกับพระองค์มาก พระโพธิสัตว์จะตัดสินโทษ แต่ส่วนใหญ่ไม่ลงโทษรุนแรงถึงขนาดเจ็บหรือเสียชีวิต

ส่วนการทดสอบทางใจซึ่งพบมากในเรื่องเกี่ยวกับทรัพย์สิน โดยเฉพาะราชสมบัตินั้น กว่าครึ่งหนึ่งของกรณีศึกษาพบว่าพระโพธิสัตว์เลือกสละราชสมบัติเพื่อออกบวชเป็นฤๅษีหรือดาบส มีทั้งกรณีที่ทรงออกบวชตั้งแต่พระชนม์มัยยังน้อย เช่น 16 พรรษาและทรงออกบวชในบั้นปลายชีวิตหลังจากครองราชย์มาระยะหนึ่งแล้ว ในกรณีที่พระโพธิสัตว์ตัดสินพระทัยว่าจะออกบวชนั้น พระองค์จะมีพระทัยแน่วแน่ ไม่ว่าจะทรงมีรัชทายาทสืบทอดราชสมบัติหรือไม่ ไม่ว่าใครจะขอร้องหรือคัดค้าน ด้วยเหตุผลความจำเป็นใด ก็ไม่สามารถเปลี่ยนพระทัยของพระองค์ได้ (ยกเว้นตอนเสวยพระชาติเป็นพระเวสสันดรที่ทรงยอมเสด็จกลับมาปกครองนครสีพีอีกครั้งหลังจากพระบิดาเสด็จไปขอร้อง) ในแง่ของการเป็นผู้นำแผ่นดินอาจกล่าวไม่ได้ว่าพระองค์ทรงเป็นผู้นำในอุดมคติเพราะพระองค์ไม่ได้มุ่งสร้างแผ่นดินให้ยิ่งใหญ่รุ่งเรืองในแง่สิ่งแวดล้อมทางกายภาพ แต่ในแง่ของปัจเจกบุคคล พระโพธิสัตว์ทรงเป็นตัวอย่างในการดำเนินชีวิตในเรื่องของการยึดหลักความยึดหยุ่น ไม่ติดอยู่ในกรอบของจารีตหรือกฎเกณฑ์ของสังคมมากเกินไป การปล่อยวางไม่ยึดติดกับทรัพย์สิน รวมทั้งการมีใจมุ่งมั่นที่จะไปให้ถึงเป้าหมายที่วางไว้ไม่ว่าจะพบอุปสรรคใด

รายการอ้างอิง

- กรมศิลปากร. (2540). *นิบาตชาดก เล่ม 1-10*. กรุงเทพฯ: กองวรรณกรรมและประวัติศาสตร์
กรมศิลปากร.
- กรุณา-เรืองอุไร กุศลาสัย. (2543). *วัฒนธรรมสัมพันธ์ไทย-อินเดีย*. กรุงเทพฯ: ศยาม.
- ธรรมสภา. (2522). *พระเจ้า 500 ชาติ (ฉบับสมบูรณ์) รวมชาดกจากพระไตรปิฎก 45 เล่ม
ครบสมบูรณ์ 547 พระชาติ*. กรุงเทพฯ: สถาบันบันลือธรรม.
- ปรีชา ช้างขวัญยืน และสมภาร พรหมทา. (2556). *มนุษย์กับศาสนา (พิมพ์ครั้งที่ 5)*. กรุงเทพฯ:
คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- Campbell, J. (1973). *The Hero with a Thousand Faces* (3rd ed.). New Jersey:
Princeton University Press.
- Flower, B.S. (Ed.) (1991). *The Power of Myth: Joseph Campbell with Bill Moyers*.
New York: Anchor Books.

การศึกษาอัตลักษณ์และความเชื่อของชาวจ้วง ที่ปรากฏในเพลงพื้นบ้านเหลียวเกอ อำเภอผิงกัว เมืองไปเซอ เขตปกครองตนเองกวางสีจ้วง สาธารณรัฐประชาชนจีน*

Received: 24 February 2020

Revised: 2 June 2020

Accepted: 19 August 2020

Yang Yani**

Truong Thi Hang***

ชวน เพชรแก้ว****

ประจักษ์ สายแสง*****

บทความวิจัย

บทคัดย่อ

คำสำคัญ

อัตลักษณ์ความเชื่อ;
เพลงพื้นบ้านเหลียวเกอ;
มณฑลกวางสีจ้วง

งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาอัตลักษณ์และความเชื่อของชาวจ้วงที่ปรากฏในเพลงพื้นบ้านเหลียวเกอ อำเภอผิงกัว เมืองไปเซอ เขตปกครองตนเองกวางสีจ้วง สาธารณรัฐประชาชนจีน โดยผู้วิจัยได้รวบรวมและแปลหนังสือชุด “เพลงพื้นบ้านเหลียวเกอของชาวจ้วงในอำเภอผิงกัว” ที่ประกอบด้วย 5 เล่มของ Luo Hantian ใช้วิธีวิจัยจากเอกสารและดำเนินการตาม 5 ขั้นตอน ได้แก่ 1) การรวบรวมข้อมูล 2) การแปลข้อมูล 3) การตรวจสอบข้อมูล 4) การวิเคราะห์ข้อมูล และ 5) การนำเสนอข้อมูล

ผลการศึกษาพบว่าอัตลักษณ์และความเชื่อของชาวจ้วงที่ปรากฏในเพลงพื้นบ้านเหลียวเกอ มี 4 ประการ ได้แก่ 1) อัตลักษณ์ของชาวจ้วง ประกอบด้วยอัตลักษณ์เชื้อสายและอัตลักษณ์ชื่อวงศ์ ผู้ประกอบพิธีของอัตลักษณ์เชื้อสายทำหน้าที่ขับไล่ผีออกจากผู้ที่มีอาการป่วยไข้ ส่วนผู้ประกอบพิธีของอัตลักษณ์ชื่อวงศ์ทำหน้าที่

* บทความนี้เป็นส่วนหนึ่งของวิทยานิพนธ์เรื่อง “เหลียวเกอ: เพลงพื้นบ้านอำเภอผิงกัว เมืองไปเซอ เขตปกครองตนเองกวางสีจ้วง สาธารณรัฐประชาชนจีน” สาขาวิชาภาษาไทย คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏลำปาง

** นักศึกษาระดับดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาภาษาไทย คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏลำปาง ติดต่อได้ที่: 496545042@qq.com

*** รองศาสตราจารย์ประจำสาขาวิชาภาษาไทย คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏลำปาง ติดต่อได้ที่: truong29vn@hotmail.com

**** ศาสตราจารย์ ข้าราชการบำนาญ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสุราษฎร์ธานี ติดต่อได้ที่: chuan84290@gmail.com

***** รองศาสตราจารย์ ข้าราชการบำนาญ คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร ติดต่อได้ที่: saisang50230@gmail.com

สวดมนต์ในงานศพเพื่อปลดปล่อยวิญญาณผู้ละสังขารให้ไปสู่สุคติ และดูฤกษ์ยามยามดีในโอกาสสำคัญๆ 2) ความเชื่อเกี่ยวกับเทพเทวา ประกอบด้วยความเชื่อเกี่ยวกับเทพีแห่งการสืบสายพันธุ์ เทพเจ้าแห่งการเวียนว่ายตายเกิด เทพเจ้าเตาไฟ เทพเจ้าทวารบาล และความเชื่อเกี่ยวกับเจ้าที่ 3) ความเชื่อเกี่ยวกับบรรพบุรุษผู้ล่วงลับ ชาวจ้วงให้ความสำคัญกับการเซ่นไหว้วิญญาณบรรพบุรุษในเทศกาลสำคัญและในเหตุการณ์ที่ชาวจ้วงถือว่ามีความสำคัญต่อชีวิตของพวกเขา และ 4) ความเชื่อเรื่องผี ชาวจ้วงเชื่อว่าผีมีหลากหลายประเภท รูปร่างหน้าตาของผีมักจะซีไ้หรื น่าเกลียด และมีอุปนิสัยโหดร้าย ดังนั้น ชาวจ้วงจึงมีความรู้สึกรังเกียจกลัวผีอย่างมาก ผลการศึกษาประเด็นลัทธิความเชื่อของชาวจ้วงในอำเภอฝิ่งกั๋ว เมืองไป่เซ่อ เขตปกครองตนเองกวางสีจ้วงครั้งนี้ นอกจากจะทำให้ทราบวัฒนธรรมการร้องเพลงพื้นบ้านเหลียวเกอที่เป็นอัตลักษณ์ของกลุ่มชาติพันธุ์จ้วงในมณฑลกวางสีและลัทธิความเชื่อที่ชาวจ้วงได้สืบทอดกันมายาวนานแล้ว ยังเป็นการเผยแพร่วัฒนธรรมจ้วงให้ชาวไทยได้รู้จักลึกซึ้งมากขึ้น ตลอดจนจนเป็นการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมอีกด้วย

The Study of the Doctrine and Belief of Zhuang People in Liao Songs of Pingguo District, Baise City, Guangxi Province, China*

Received: 24 February 2020

Revised: 2 June 2020

Accepted: 19 August 2020

Yang Yan^{**}

Truong Thi Hang^{***}

Chuan Petkaew^{****}

Prachacksha Saisang^{*****}

Research Article

Abstract

Keywords

doctrine and belief;

Liao songs;

Guangxi Zhuang

The objective of this research is to study the Doctrine and Belief of the Zhuang people that appear in Liao Songs of Pingguo District, Baise City, Guangxi Zhuang Autonomous Region, People's Republic of China. Researchers have collected and translated books "Liao Songs of Pingguo Zhuang" consisting of 5 books by Luo Hantian, based on document research and implemented in 5 steps, namely 1) data collection 2) data translation 3) Data validation 4) Data analysis and 5) Data presentation.

The results showed that doctrine and beliefs of the Zhuang people that appear in Liao Songs of Pingguo Zhuang, there are 4 aspects: 1) Doctrine and beliefs of the Zhuang people, which consist

* This article is a part of the author's doctoral dissertation entitled "Liao Songs: Folk Song of Pingguo District, Baise City, Guangxi Zhuang Autonomous Region, People's Republic of China", Thai Program, Faculty of Humanities and Social Sciences, Lampang Rajabhat University

** Ph. D. candidate, Thai Program, Faculty of Humanities and Social Sciences, Lampang Rajabhat University, e-mail: 496545042@qq.com

*** Associate Professor, Thai Program, Faculty of Humanities and Social Sciences, Lampang Rajabhat University, e-mail: truong29.vn@hotmail.com

**** Former Professor, Faculty of Humanities and Social Sciences, Surattani Rajabhat University, e-mail: chuan84290@gmail.com

***** Former Associate Professor, Faculty of Humanities, Naresuan University, e-mail: saisang50230@gmail.com

of “Me” doctrine and “Shi gong” doctrine, Moderator of “Me” Doctrine serves to expel ghosts from people who are sick, while Moderator of “Shi gong” Doctrine pray to release the souls of the dead to their happiness at the funeral, and choose auspicious time for special occasion. 2) Beliefs about gods and angels, which consist of Descent Goddess, Cycle of birth and death God, Fireplace God, Door guard God and Land god. 3) Beliefs about ancestral spirits, that Zhuang people pay close attention to the offerings of ancestral spirits in important festivals, and in the event that the Zhuang people consider it important to their lives. 4) Beliefs about ghosts, Zhuang people believe that there are many types of ghosts, the appearance of a ghost often unattractive and ugly, and character is cruel, all that cause the Zhuang people to feel fear of ghosts. The result of the study of the Doctrine and Belief of Zhuang People in Liao Songs of Pingguo District, Baise City, Guangxi Province, China, in addition to informing the Liao Songs culture that is the identity of Zhuang ethnic group in Guangxi and the doctrine that the people of Zhuang have inherited for a long time, is also the dissemination of Zhuang culture for Thais to know more deeply, as well as promoting cultural tourism in the following order.

1. บทนำ

ด้วยเหตุที่เพลงพื้นบ้านเหลียวเกอเป็นมรดกอันล้ำค่าของชาวจ้วง หน่วยงานของรัฐบาลรวมถึงนักวิชาการและพ่อเพลงแม่เพลงในท้องถิ่นจึงร่วมมือร่วมใจกันอนุรักษ์และสืบสานเพลงพื้นบ้านจ้วงให้คงอยู่สืบไปในรูปแบบที่หลากหลาย ตัวอย่างเช่น นักวิจัยชาวจีนได้ลงพื้นที่เก็บข้อมูลภาคสนามจนสามารถรวบรวมเพลงพื้นบ้านเหลียวเกอและตีพิมพ์เผยแพร่ในรูปแบบของหนังสือ เช่น ผลงานของ Luo Hantian [罗汉田] เรื่อง “ผิงกั้วจ้วงจูเหลียวเกอ” [平果壮族嘹歌] ซึ่งแปลว่า “เพลงพื้นบ้านเหลียวเกอของชาวจ้วงในอำเภอผิงกั้ว” ชุดหนังสือ “ผิงกั้วเหลียวเกอ” [平果嘹歌] ที่แปลว่า “เพลงพื้นบ้านเหลียวเกอของอำเภอผิงกั้ว” ของ Nong Minjian [农敏坚] และ Tan Zhibiao [谭志表] นอกจากนี้นักวิชาการชาวจีนจะลงพื้นที่ภาคสนามเพื่อเก็บรวบรวมเพลงพื้นบ้านเหลียวเกอและพิมพ์เผยแพร่เป็นชุดหนังสือแล้ว ยังได้ศึกษาประวัติความเป็นมา รูปแบบ ลักษณะ วิธีการขับร้อง รวมไปถึงการแพร่กระจายและคุณค่าทางสุนทรียศาสตร์ของเพลงเหลียวเกอด้วยเช่นกัน ด้านการศึกษาเพลงพื้นบ้านเหลียวเกอของชาวจ้วงในอำเภอผิงกั้วเชิงคติชนวิทยานั้น มีผลงานที่น่าสนใจ เช่น หลี่ ผิง (Li Ping, 2553) [李萍] ศึกษาเรื่องการศึกษาประเพณีการแต่งงานของชาวจ้วงภาคตะวันตกของกวางสี: ศึกษาเพลงพื้นบ้านเหลียวเกอ [从婚俗歌探桂西壮族婚俗——以平果嘹歌为重点] และหง กุ้ยซุน (Hong Guichun, 2558) [洪桂春] ศึกษาเรื่องการศึกษาการพัฒนาวัฒนธรรมของเพลงพื้นบ้านเหลียวเกอชาวจ้วงผิงกั้ว [歌化的生活: 平果壮族嘹歌文化变迁研究] อนึ่ง เพื่อให้ชาวจ้วงรุ่นใหม่เช่นเดียวกับผู้มีใจรักเพลงพื้นบ้านทั่วโลกสามารถเข้าถึงเพลงพื้นบ้านของชาวจ้วงในอำเภอผิงกั้วง่ายขึ้น ชาวจ้วงในท้องถิ่นได้อาศัยเทคโนโลยีทันสมัยในการนำเสนอและถ่ายทอดบทเพลงเหลียวเกอเป็นต้นว่าการปรับจังหวะเพลงในรูปแบบใหม่ การขับร้องในทำนองที่ทันสมัยมากขึ้น เป็นต้น ทำให้เพลงพื้นบ้านเหลียวเกอมีชีวิตชีวามากขึ้นและยังคงได้รับความนิยมอย่างต่อเนื่องจนถึงทุกวันนี้

โหล ฮั่นเทียน (Luo Hantian) เป็นนักวิชาการชาวจีนที่มีชื่อเสียงทางด้านจ้วงศึกษา ได้ลงพื้นที่เก็บข้อมูลเพลงพื้นบ้านจ้วงและตีพิมพ์เผยแพร่ในรูปแบบของหนังสือชุด เมื่อ พ.ศ. 2552 ใช้ชื่อว่า “เพลงพื้นบ้านเหลียวเกอของชาวจ้วงในอำเภอผิงกั้ว” หนังสือชุดนี้ประกอบด้วย 5 เล่ม ได้แก่ เพลงพื้นบ้านเหลียวเกอของชาวจ้วงในอำเภอผิงกั้ว เล่มที่ 1 “เพลงเดือนสาม” (Liao Songs of Pingguo Zhuang Vol.1 “Songs of March”) [三月歌] เพลงพื้นบ้านเหลียวเกอของชาวจ้วงในอำเภอผิงกั้ว เล่มที่ 2 “เพลงกลางวัน” (Liao Songs of Pingguo Zhuang Vol.2 “Songs of the Daytime”) [日歌] เพลงพื้นบ้านเหลียวเกอของชาวจ้วงในอำเภอผิงกั้ว เล่มที่ 3 “เพลงออกเดินทาง” (Liao Songs of Pingguo Zhuang Vol.3 “Songs of the Road”) [路歌] เพลงพื้นบ้านเหลียวเกอของชาวจ้วงในอำเภอผิงกั้ว เล่มที่ 4 “เพลงปลูกเรือน” (Liao Songs of Pingguo Zhuang Vol.4 “Songs of House Building”) [建房歌] และเพลงพื้นบ้านเหลียวเกอของชาวจ้วงในอำเภอผิงกั้ว เล่มที่ 5 “เพลงสงคราม”

(Liao Songs of Pingguo Zhuang Vol.5 “Songs of War”) [贼歌] การจัดทำหนังสือชุด “เพลงพื้นบ้านเหลียวเกอของชาวจ้วงในอำเภอผิงกั่ว” ดังกล่าวจึงไม่เพียงเป็นการอนุรักษ์เพลงพื้นบ้านเหลียวเกอที่เป็นมรดกทางวัฒนธรรมของชาวจ้วงให้คงอยู่สืบไป ทว่ายังสื่อสะท้อนวิถีชีวิตความเป็นอยู่และลัทธิความเชื่อที่ชาวจ้วงได้สืบสานกันมาแต่โบราณกาล โดยเฉพาะอย่างยิ่งลัทธิเมอและลัทธิซือกง ตลอดจนความเชื่อเกี่ยวกับเทพเทวา เช่น เทพีแห่งการสืบสายพันธุ์ เทพเจ้าแห่งการเวียนว่ายตายเกิด เทพเจ้าเตาไฟ และเทพเจ้าทวารบาล นอกจากนี้ ยังปรากฏความเชื่อเกี่ยวกับเจ้าที่ ความเชื่อเกี่ยวกับบรรพบุรุษผู้ล่วงลับ และความเชื่อเรื่องผี ผู้วิจัยจึงสนใจศึกษาและนำเสนอลัทธิความเชื่อของชาวจ้วงที่ปรากฏในเพลงพื้นบ้านเหลียวเกอ อำเภอผิงกั่ว เมืองไป๋เซ่อ เขตปกครองตนเองกวางสีจ้วง สาธารณรัฐประชาชนจีน ให้เป็นที่รู้จักอย่างกว้างขวางในวงวิชาการของประเทศจีน และประเทศไทยมากยิ่งขึ้น

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อศึกษาลัทธิความเชื่อของชาวจ้วงที่ปรากฏในเพลงพื้นบ้านเหลียวเกอ อำเภอผิงกั่ว เมืองไป๋เซ่อ เขตปกครองตนเองกวางสีจ้วง สาธารณรัฐประชาชนจีน

3. วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษาลัทธิความเชื่อของชาวจ้วงที่ปรากฏในเพลงพื้นบ้านเหลียวเกอ อำเภอผิงกั่ว เขตปกครองตนเองกวางสีจ้วง สาธารณรัฐประชาชนจีนครั้งนี้ ใช้ข้อมูลเอกสารเป็นหลัก และแบ่งวิธีดำเนินการวิจัยออกเป็น 5 ขั้นตอน ขั้นตอนที่ 1 เป็นขั้นตอนการเก็บรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับลัทธิความเชื่อของชาวจ้วงจากหนังสือชุด “เพลงพื้นบ้านเหลียวเกอ อำเภอผิงกั่ว” (Hantian, 2009) ขั้นตอนที่ 2 เป็นขั้นตอนการแปลข้อมูลหนังสือชุด “เพลงพื้นบ้านเหลียวเกอ อำเภอผิงกั่ว” ได้รับการแปลจากต้นฉบับภาษาจ้วงเป็นภาษาจีน ตลอดจนตีพิมพ์เผยแพร่ในรูปแบบหนังสือ ใน พ.ศ. 2552 ผู้วิจัยจึงแปลข้อมูลเกี่ยวกับลัทธิความเชื่อของชาวจ้วงจากฉบับภาษาจีนเป็นภาษาไทยอีกต่อหนึ่งในลักษณะการแปลเอาความ กล่าวคือให้ได้ครบเนื้อหาสาระทั้งหมด แต่อาจปรับเปลี่ยนลีลาการใช้ภาษาเพื่อให้กลมกลืนกับวัฒนธรรมการใช้ภาษาของคนไทย ขั้นตอนที่ 3 เป็นขั้นตอนการตรวจสอบข้อมูล โดยผู้วิจัยจะนำข้อมูลเพลงพื้นบ้านเหลียวเกอที่แปลจากภาษาจีนเป็นภาษาไทยแล้วไปให้ผู้เชี่ยวชาญจำนวน 3 คนตรวจสอบ ประกอบด้วย รองศาสตราจารย์ ดร.You Huicai

อาจารย์ ดร.ชายภัทรสุวรรณศ์ วงศ์หล้า และอาจารย์ ดร.เกรียงไกร กองเส็ง ชั้นตอนที่ 4 เป็นขั้นตอนการวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับลัทธิความเชื่อของชาวจ้วงในอำเภอผิงกัว เมืองไปเซอ เขตปกครองตนเองกวางสีจ้วง สาธารณรัฐประชาชนจีน และชั้นตอนที่ 5 เป็นขั้นตอนการนำเสนอข้อมูลด้วยการพรรณนาวิเคราะห์ ซึ่งจะแบ่งออกเป็น 4 ประเด็น คือ ความเชื่อลัทธิของชาวจ้วง ความเชื่อเกี่ยวกับเทพเทวา ความเชื่อเกี่ยวกับบรรพบุรุษผู้ล่วงลับ ความเชื่อเรื่องผี

4. ผลการวิจัย

ลัทธิและความเชื่อของชาวจ้วงที่ปรากฏในเพลงพื้นบ้านเหลียวเกอ อำเภอผิงกัว เมืองไปเซอ เขตปกครองตนเองกวางสีจ้วง สาธารณรัฐประชาชนจีน มีทั้งลัทธิของชาวจ้วง ความเชื่อเกี่ยวกับเทพเทวา ความเชื่อเกี่ยวกับวิญญาณบรรพบุรุษ และความเชื่อเรื่องผี ทั้งนี้ตามทัศนคติของประชาชนไทย วิญญาณบรรพบุรุษที่ล่วงลับไปแล้วถือเป็นผีประเภทหนึ่ง ซึ่งเป็นที่รู้จักในชื่อ “ผีบรรพบุรุษ” แต่ในทัศนคติของประชาชนจีน วิญญาณบรรพบุรุษเป็นพลังเหนือธรรมชาติที่เป็น “ฝ่ายดี” ทำหน้าที่ปกป้องคุ้มครองให้บุตรหลานมีชีวิตความเป็นอยู่ที่ร่มเย็นผาสุก แตกต่างอย่างสิ้นเชิงกับคติความเชื่อเกี่ยวกับผีประเภทอื่นๆ ที่พวกเขามองว่าเป็นพลังเหนือธรรมชาติที่เป็น “ฝ่ายร้าย” และเป็นที่หวาดกลัวโดยทั่วกันในหมู่ประชาชน เหตุนี้เองที่ผู้วิจัยได้แยกประเด็นความเชื่อเกี่ยวกับวิญญาณบรรพบุรุษกับความเชื่อเรื่องผีออกจากกัน ทำให้สามารถแบ่งประเด็นเกี่ยวกับความเชื่อได้เป็นความเชื่อเกี่ยวกับเทพเทวา ความเชื่อเกี่ยวกับบรรพบุรุษผู้ล่วงลับ และความเชื่อเรื่องผี ดังรายละเอียดต่อไปนี้

4.1 ลัทธิของชาวจ้วง

เซ่งหมิ่น (Shengmin, 2003, pp. 2006-2007) ให้ข้อมูลว่า ชาวจ้วงเชื่อกันว่าการที่มนุษย์ต้องเผชิญกับปัญหาต่างๆ ในระหว่างดำรงชีพเกิดจากที่โลกมนุษย์และโลกของผีสางเทวดามีความขัดแย้งเป็นปฏิปักษ์ต่อกัน ดังนั้น จำต้องพึ่งพาอาศัยพลังเร้นลับเพื่อเชื่อมประสานและทำให้โลกทั้งสองสมานปรองดองกันได้อย่างลงตัว นี่เองที่เป็นที่มาของลัทธิพื้นบ้านที่ชาวจ้วงได้สืบทอดกันมาช้านาน สำหรับลัทธิของชาวจ้วงที่ปรากฏในเพลงพื้นบ้านเหลียวเกอ อำเภอผิงกัว เมืองไปเซอ เขตปกครองตนเองกวางสีจ้วง ประกอบด้วยลัทธิเมอและลัทธิซือกง ดังรายละเอียดต่อไปนี้

4.1.1 ลัทธิเมอ

คำว่า “เมอ” [麼] ในภาษาจ้วง แปลความหมายว่า “สวดมนต์ด้วยเสียงต่ำ” (Xian'an, 2006, p. 252) ลัทธิเมอแพร่กระจายในกลุ่มชาติพันธุ์จ้วงที่อาศัยอยู่ในหลายอำเภอของเมืองไปเซ่อ เมืองฉงจ้าว เมืองเหอฉือของมณฑลกว๋างสี และอีกหลายเมืองในมณฑลยูนนาน (Guangyong, 2018, p. 45) ผู้ประกอบพิธีกรรมในลัทธิเมอเป็นได้ทั้งผู้ชายและผู้หญิง ในกรณีที่เป็นเพศชาย เรียกกันว่า “ปู่เมอ” [布麼] หรือ “เมอกง” [麼公] แปลว่า “พ่อมด” ส่วนในกรณีที่ผู้ประกอบพิธีที่เป็นเพศหญิง จะได้ชื่อว่า “มีเมอ” [咪麼] แปลว่า “แม่มด” (Youzheng, 2009, pp. 113-120) บทบาทหน้าที่ของผู้ประกอบพิธีกรรมในลัทธิเมอเกี่ยวพันโดยตรงกับอาการเจ็บไข้ได้ป่วยของชาวจ้วง โดยเชื่อว่าเหตุที่ชาวบ้านมีอาการเจ็บไข้ได้ป่วยก็เพราะถูกผีสาปกลั่นแกล้ง ต้องเชื้อเชิญเมอกงหรือมีเมอไปประกอบพิธีขับไล่ผีใน “เพลงเดือนสาม” ปรากฏสาระที่น่าสนใจว่า ชายคนหนึ่งมาเยี่ยมเยียนสตรีที่เขาเคยรักใคร่ เสนหาเมื่อทั้งสองยังเป็นหนุ่มสาวโสด การเยยมนี้อาจเกิดจากที่ฝ่ายสตรีลืมน่วยอย่างหนัก จนกระทั่งลูกสะใภ้ของเธอต้องออกไปเชื้อเชิญให้แม่ตมาประกอบพิธีขับไล่เพื่อให้ผีออกจากร่างของผู้ป่วย ดังข้อความที่ว่า “เราสองถึงหมู่บ้าน เห็นลูกสะใภ้ถามแม่มด ผีที่ไหนมาแกล้ง วันไหนไปเชิญเต้า” [我俩到村口 见媳去问巫 哪方鬼作祟 哪天请道公] (Hantian, 2009, p. 415)

ตามธรรมเนียม ผู้นับถือลัทธิเมอจะต้องบูชาเทพเจ้าสามองค์ คือ เทพเจ้าแห่งฟ้าร้อง ปู่โลโถ และเงือก เรียกโดยรวมว่า “ซันเป้า” อย่างไรก็ตาม “ซันเป้า” ที่ประกอบด้วยมณีสยามหรือรัตนตรัยนั้น มิได้หมายถึงพระรัตนตรัยในพระพุทธศาสนาแต่อย่างใด คัมภีร์ “ปู่โลโถ” [布洛陀] ซึ่งบันทึกด้วยภาษาจ้วงโบราณและเป็นคัมภีร์ประจำของลัทธิเมอให้ข้อมูลว่า ในสมัยโบราณ จักรวาลได้แบ่งออกเป็นสามส่วน ท้องฟ้าเป็นสวรรค์ มีเทพเจ้าแห่งฟ้าร้องเป็นผู้ดูแล พื้นธรณีเป็นโลกมนุษย์ มีปู่โลโถเป็นผู้ดูแลรับผิดชอบ ขณะที่อยู่ใต้ดินเป็นมหาสมุทร มีเทพเงือกเป็นผู้พิทักษ์ปกครอง (Siyong, 2013, p. 158) “ซันเป้า” ทั้งสามองค์นี้เป็นผู้ควบคุมชะตาชีวิตและสารทุกข์สุกดิบของหมู่มวลมนุษย์ ทั้งนี้ได้หมายรวมไปถึงการกำหนดความรักใคร่เสนหาระหว่างชายหนุ่มหญิงสาวชาวจ้วงด้วย ใน “เพลงกลางวัน” มีข้อความน่าสนใจว่า เทพซันเป้าเป็นผู้บัญญัติคัมภีร์แห่งรักแก่มนุษย์โลก ดังนั้น มนุษย์ย่อมไม่มีสิทธิในการเลือกหาคู่ครองตามที่ถวิลปรารถนา ดังข้อความที่ว่า “เทพซันเป้าสร้างหนังสือ หนังสือซันเป้าสร้างความรัก เทพฮัวโผสร้างคน ไม่ใช่คนเราสร้าง” [三宝神造书 三宝书造恋 三福娘始造 并非我们造] (Hantian, 2009, p. 46)

นอกเหนือจากอำนาจศักดิ์สิทธิ์ในการกำหนดชะตาชีวิตของมนุษย์สรรพบุพนามดังกล่าวข้างต้นแล้ว เทพเจ้า “ซันเป้า” ทั้งสามองค์ยังมีบทบาทหน้าที่ประจำตัวแยกย่อยออกไปอีก ตามทัศนคติของชาวจ้วง เทพเจ้าแห่งฟ้าร้องเป็นผู้ดูแลฝนฟ้าอากาศ ดังตัวอย่างใน “เพลงเดือนสาม” ที่กล่าวถึงอำนาจศักดิ์สิทธิ์ของเทพเจ้าแห่งฟ้าร้องว่า ครั้งหนึ่ง ฝนฟ้าไม่ตกต้องตามฤดูกาลเป็นเวลานานถึงสิบปี ทำให้ชาวจ้วงต้องประสบกับภัยแล้ง ชาวจ้วงจึงแก้ไขปัญหาด้วยการประกอบพิธี

เช่นไห้วเทพเจ้าแห่งฟ้าร้องด้วยหมูและไก่ ทั้งยังอ้อนวอนขอให้พระองค์ประทานน้ำฝนมาให้ เนื้อเพลงว่า “ปีที่สิบแห่งแล้ง รวมเงินซื้อหมูไก่ นำไปไห้วเทพเจ้าแห่งฟ้าร้อง พระองค์ยังไม่ประทานฝน” [天旱第十年 凑钱买猪鸡 拿去祭雷王 他还不还雨] (Hantian, 2009, p. 226) เทพเจ้าแห่งฟ้าร้องไม่เพียงทรงพลาณาภาพในการประทานฝน แต่ยังทำหน้าที่ปกป้องรักษาความซื่อสัตย์สุจริตอีกด้วย ผู้วิจัยขอยกตัวอย่างข้อความใน “เพลงกลางวัน” และ “เพลงสงคราม” ตามลำดับ ข้อความตอนหนึ่งใน “เพลงกลางวัน” นำเสนอเรื่องราวเกี่ยวกับคู่รักคู่หนึ่งที่ไม่สามารถแต่งงานกันได้ ครั้นจำต้องแยกย้ายไปอาศัยกับครอบครัวของตนเอง ฝ่ายชายได้ตั้งสัตย์และสาบานกับหญิงสาวที่เขารักว่า เธอจะอยู่ในใจของเขาตลอดไป ถ้าหากฝ่ายหญิงไม่เชื่อ ก็สามารถถามไถ่เทพเจ้าแห่งฟ้าร้อง เพราะพระองค์ทรงเป็นสักขีพยานให้กับความซื่อสัตย์สุจริตของเขาเป็นอย่างดี “น้องว่าพี่ลืมน้อง ขึ้นฟ้าถามฟ้าร้อง... ว่าลืมน้องหรือไม่” [妹说我忘你 上天去问雷 下海去问龙 是不是忘妹] (Hantian, 2009, p. 163) ส่วนใน “เพลงสงคราม” นำเสนอเหตุการณ์ที่ชายหนุ่มชาวจ้วงถูกเกณฑ์ทหาร ก่อนจะออกเดินทางไปทำสงคราม เขาขอร้องหญิงสาวผู้เป็นที่รักว่า ขอให้เธออย่าได้สนใจใฝ่กับชายอื่นที่เข้ามาเกี่ยวพาราสีพร้อมกันนั้น หนุ่มชาวจ้วงยังขอให้เทพแห่งฟ้าร้องช่วยเฝ้าดูหญิงสาวที่เขารักคนนี้ให้ด้วย “กำชับฟ้าร้องบนฟ้า กำชับเงือกในทะเล มีคนวิ่งมาขอ อย่าไปสนใจเขา” [天上嘱雷公 海里嘱龙王 有人跑来求 不要搭理他] (Hantian, 2009, p. 125)

ว่าด้วยความเชื่อเกี่ยวกับเงือกที่เป็นเทพเจ้าแห่งสายน้ำนั้น ชาวจ้วงเชื่อว่าเงือกสัมพันธ์โดยตรงกับความปลอดภัยในการสัญจรทางน้ำ ดังนั้น ทุกครั้งที่มีการสัญจรโดยเรือข้ามไปอีกฟากฝั่งหนึ่งของแม่น้ำ ชาวจ้วงจะมีประเพณีเซ่นไหว้เงือกเพื่อให้การเดินทางปราศจากภัยอันตราย ใน “เพลงออกเดินทาง” ให้ข้อมูลว่า เมื่อชาวจ้วงจะสัญจรโดยเรือ จำต้องนำเครื่องเซ่นไหว้ไปไห้วเงือกที่เป็นเทพเจ้าแห่งน้ำ โดยร้องขอให้พระองค์ปกป้องคุ้มครองให้การสัญจรทางน้ำเป็นไปด้วยความเรียบร้อย สำหรับเครื่องเซ่นไหว้เทพเจ้าแห่งน้ำนั้นประกอบด้วยน้ำมัน ไก่ หมู เป็นต้น “น้องเอาน้ำมันมา พี่เอาหมูไก่มา ไปไห้วที่หัวเรือ ให้เราข้ามแม่น้ำ” [你能出两油 我就出猪鸡 拿去祭船头 把咱渡过江] (Hantian, 2009, p. 277) นอกจากจะเป็นผู้ดูแลความปลอดภัยของการเดินทางโดยเรือแล้ว เงือกยังเป็นผู้ดูแลและปกป้องรักษาสายน้ำอีกด้วย ข้อความตอนหนึ่งใน “เพลงออกเดินทาง” ได้กล่าวถึงเรื่องที่ชาวจ้วงอ้อนวอนขอให้เงือกงดเล่นน้ำ เพื่อที่จะไม่เกิดน้ำท่วมไร่นาของชาวบ้านในช่วงเดือนหกและเดือนเจ็ดตามปฏิทินของจีน ซึ่งเป็นช่วงเวลาที่ชาวจ้วงปลูกฝ้ายโดยทั่วกัน “ฝนอย่าเพิ่งตกลง เงือกอย่าเพิ่งเล่นน้ำ เดือนหกเจ็ดค่อยมีดี ให้ผู้คนปลูกฝ้าย” [先别下了雨 先别阴了鳄 六七月再阴 让人们培棉] (Hantian, 2009, p. 240)

จากที่กล่าวมาแล้วจะเห็นได้ว่าลัทธิเมอเป็นหนึ่งในลัทธิเก่าแก่โบราณของกลุ่มชาติพันธุ์จ้วงและสังอิทธิพลต่อการดำเนินชีวิตความเป็นอยู่ของชาวจ้วงเสมอมา เทพเจ้าสำคัญสามองค์ในลัทธิเมอมีอำนาจในการกำหนดชะตาชีวิตของมนุษย์ ทั้งยังมีบทบาทจำเพาะเจาะจงแยกย่อยออกไปอีก เช่น เทพเจ้าแห่งฟ้าร้องทรงพลาณาภาพในการประทานฝนและปกป้องรักษาความซื่อสัตย์สุจริต เงือก

ซึ่งเป็นเทพเจ้าแห่งสายน้ำทำหน้าที่ดูแลความปลอดภัยของการเดินทางโดยเรือและปกป้องรักษาสายน้ำสำหรับผู้ประกอบพิธีกรรมในลัทธิเมอ หรือ “ปู้เมอ” และ “มีเมอ” นั้น มีบทบาทหน้าที่ในการขับไล่ผีที่สิงสถิตอยู่ในร่างของผู้ป่วย ซึ่งส่วนใหญ่เชื่อกันว่าเกิดจากการไม่สามารถปรองดองกันระหว่างโลกมนุษย์กับโลกของผีสังเทวดา

4.1.2 ลัทธิซือกง

ลัทธิซือกง [师公教] เป็นที่นับถืออย่างสูงในพื้นที่ภาคตะวันออก ภาคตะวันออกเฉียงใต้ ภาคตะวันตก และภาคกลางของมณฑลกว่างสี ประเทศจีน ชาวจ้วงเรียกผู้ประกอบพิธีกรรมในลัทธิซือกงว่า “ปู้กง” หรือ “ซือกง” และต้องเป็นบุรุษเพศเท่านั้น พระคัมภีร์และเทพเจ้าองค์สำคัญในลัทธิซือกงมีความแตกต่างกันตามท้องถิ่นต่าง ๆ ส่วนการสวดมนต์ในลัทธิซือกงจะสวดด้วยภาษาจ้วง (Youzheng, 2009, pp. 113-120) บทบาทหน้าที่ของซือกงมีหลากหลาย โดยส่วนใหญ่จะเป็นการประกอบพิธีกรรมในงานศพและการดูฤกษ์ยามที่ดีในโอกาสสำคัญ

ตามธรรมเนียมของชาวจ้วง เมื่อครอบครัวใดมีผู้เสียชีวิต จะต้องเชื้อเชิญซือกงมาประกอบพิธีกรรมในงานศพ ตลอดจนสวดมนต์เพื่อปลดปล่อยวิญญาณผู้ละสังขารให้ไปสู่สุคติ ดังข้อความตอนหนึ่งใน “เพลงกลางวัน” ที่ว่า “ไต่ยีน้องเสียไป ลูกไปหาซือกง ซือกงช่วยเก็บศพ คืนพรุ่งนี้ นฤพาน” [听说情哥死 儿已去请师 请师来装殓 明晚好超荐] (Hantian, 2009, p. 424) ข้อความข้างต้นนำเสนอเหตุการณ์ชายคนหนึ่งทราบข่าวว่าสตรีผู้เป็นคนรักเก่าของเขาเสียชีวิต และบุตรชายของเธอก็ได้ปฏิบัติตามชนบประเพณีที่สืบสานกันมาแต่โบราณกาล กล่าวคือเขาออกไปเชิญซือกงมาประกอบพิธีกรรมในงานศพ รวมไปถึงการนฤพานวิญญาณผู้ละสังขารในวันถัดไปด้วย

บทบาทสำคัญอีกประการหนึ่งของซือกง คือ การดูฤกษ์ยามที่ดีในโอกาสสำคัญ ใน “เพลงปลุกเรือน” กล่าวถึงเรื่องที่ครอบครัวหนึ่งวางแผนจะสร้างเรือนหอใหม่ ตามชนบประเพณีพวกเขาต้องเชื้อเชิญซือกงมาดูฤกษ์ยามที่ดีว่าจะสามารถลงมือสร้างเรือนใหม่ได้ตั้งแต่เมื่อไหร่ คำตอบที่ทางครอบครัวได้รับ คือ ภายในช่วงเวลาหลายปีที่จะถึงนี้ มีแต่ปีที่ซือกงกำลังดูฤกษ์ยามให้เท่านั้นที่เหมาะสมสำหรับการปลุกสร้างเรือนใหม่ ขอให้พิจารณาข้อความต่อไปนี้ “เต้าทำนายว่าได้ ซือกงดูดวงว่าดี หาวันดีหลายปี มีแต่ปีนี้เหมาะ” [道打卦说行 师测字说好 找吉日多年 只见今年合] (Hantian, 2009, p. 32) นอกจากบทบาทหน้าที่ในการดูฤกษ์ยามที่ดีเพื่อที่เจ้าของเรือนจะสามารถวางแผนสร้างเรือนใหม่ได้ ซือกงยังมีบทบาทสำคัญยิ่งในการถ่ายทอดประสบการณ์ความรู้ในการวางหินก้อนแรกสำหรับสร้างพื้นฐานของเรือน อันจะเป็นสิริมงคลตลอดช่วงเวลาที่มีการสร้างเรือนหอใหม่ ดังข้อความว่า “วางก้อนหินสิบสอง ทิศทางไหนมงคล วางยังงี้ซือกง วางยังงี้นะช่าง” [安磉第十二 利朝哪一方 怎样安师公 怎样放师傅] (Hantian, 2009, pp. 112-113) อีกประเด็นที่น่าสนใจและแสดงให้เห็นถึงอิทธิพลที่ลัทธิซือกงมีต่อชีวิตจิตใจของชาวจ้วง คือ ขณะที่ชาวจ้วงทำไม้คานเรือน

ใหม่ ตามธรรมเนียมพวกเขาจะต้องประกอบพิธีกรรมเช่นไหว้ในสองตำแหน่ง คือ หิ้งบูชาบรรพบุรุษ และหิ้งบูชาเทพเจ้าในลัทธิซือกง ทั้งนี้เพราะเชื่อว่าการกระทำดังกล่าวจะบันดาลให้ครอบครัวมีแต่ความร่ำรวยและปลอดภัย (Hantian, 2009, pp. 129-130)

บทบาทในการพิจารณาฤกษ์ยามดีของซือกงไม่เพียงแสดงออกในยามที่ชาวจ้วงมีการปลูกสร้างเรือนหอใหม่เท่านั้น แต่ยังเป็นທີ່ประจักษ์เมื่อชายหนุ่มหญิงสาวชาวจ้วงตกลงใจจะแต่งงานสร้างครอบครัวที่เป็นของตนเอง ใน “เพลงกลางวัน” มีข้อความน่าสนใจว่า “รักกันก็อยู่ด้วย ไปบอกให้ซือกง ซือกงเลือกวันดี วันดีถึงแต่งงาน” [相恋就结合 去说给师公 给师公择日 吉日才过门] Hantian, 2009, p. 338) ข้อความข้างต้นแสดงให้เห็นขนบธรรมเนียมของชาวจ้วงในอำเภอผิงกั๋วที่ว่า เมื่อชายหนุ่มหญิงสาวรักใคร่กันและตกลงจะแต่งงานสร้างครอบครัวด้วยกันแล้ว พวกเขาจำเป็นต้องอาศัยซือกงในการดูฤกษ์ยามที่เป็นมงคลสำหรับจัดพิธีแต่งงาน ไม่เพียงเท่านั้น ข้อความหลายตอนใน “เพลงกลางวัน” ก็ได้สะท้อนบทบาทสำคัญของซือกงตลอดช่วงเวลาที่มีการจัดพิธีแต่งงาน กล่าวคือซือกงได้ทำหน้าที่เฝ้าสังเกตเจ้าสาวตลอดพิธีในงานแต่ง ตั้งแต่ขั้นตอนการลงเรือนออกจากประตูใหญ่ที่บ้านของบิดามารดาเจ้าสาว การถือร่มให้กับเจ้าสาว จนกระทั่งขั้นตอนที่ผู้ใหญ่ของฝ่ายชายมารับจากซือกงและส่งเจ้าสาวขึ้นเรือนหอของเจ้าบ่าว (Hantian, 2009, pp. 371-375)

จากที่กล่าวมาข้างต้นเป็นที่ประจักษ์ว่า บทบาทหน้าที่สำคัญของผู้ประกอบพิธีในลัทธิซือกงมี 2 ประการ หนึ่งคือประกอบพิธีกรรมในงานศพ โดยผู้ประกอบพิธีจะสวดมนต์เพื่อปลดปล่อยวิญญาณผู้ละสังขารไปสู่สุคติ และอีกบทบาทหนึ่ง คือดูฤกษ์ยามดีในโอกาสสำคัญ เช่น ในการปลูกสร้างเรือนหอใหม่และในการแต่งงาน ทั้งหมดนี้แสดงให้เห็นว่าลัทธิซือกงมีอิทธิพลต่อชีวิตจิตใจของชาวจ้วงเป็นอย่างมาก

4.2 ความเชื่อเกี่ยวกับเทพเทวา

ความเชื่อเกี่ยวกับเทพเทวาที่ปรากฏในเพลงพื้นบ้านเหลียวเกอ พบว่ามีความเชื่อเกี่ยวกับเทพีแห่งการสืบสายพันธุ์ เทพเจ้าแห่งการเวียนว่ายตายเกิด เทพเจ้าเตาไฟ เทพเจ้าทวารบาล และความเชื่อเกี่ยวกับเจ้าที่ ดังรายละเอียดต่อไปนี้

4.2.1 เทพีแห่งการสืบสายพันธุ์

ชาวจ้วงมักคุ้นกับเทพีแห่งการสืบสายพันธุ์ในอีกชื่อหนึ่งว่า “เทพีแห่งบุปผา” ภาษาจ้วงอ่านว่า “Mo Lug Gyap” ตามตำนานพื้นบ้านเล่าว่า ในยุคสมัยดึกดำบรรพ์ มีไข่มุกหนึ่งได้แตกออกมาเป็นสามชิ้น ชิ้นที่หนึ่งทะยานขึ้นไปสู่เบื้องบนกลายเป็นท้องฟ้า ชิ้นที่สองตกลงมาเบื้องล่างกลายเป็นโลกใต้บาดาล ขณะที่ชิ้นที่สามตั้งตัวอยู่ในพื้นที่ตรงกลางกลายเป็นที่อยู่อาศัยของหมู่มวลมนุษย

จวบกระทั่งทุกวันนี้ ณ พื้นที่ตรงกลางแห่งนี้ ปรากฏดอกไม้ดอกหนึ่ง และสตรีผู้หนึ่งได้ก้าวออกมาเมื่อดอกไม้ในนั้นผลิบาน เธอเป็นสตรีคนแรกของโลก และเป็นผู้ให้กำเนิดสรรพชีวิตทั้งมนุษย์ สัตว์ และพืชผักผลไม้ไม้นานาพรรณเยี่ยงที่เราประจักษ์กันอยู่ในโลกปัจจุบัน (Zhensheng, 1994, p. 58) สตรีที่ก้าวออกมาจากดอกไม้มีชื่อว่า “Mo Lug Gyap” [姆六甲] คำว่า “Mo” [姆] ในภาษาจ้วง หมายถึง “แม่” “ยาย” หรือเพศหญิง คำว่า “Mo Lug Gyap” ภาษาจีนเรียกว่า “ฮัวโผ” [花婆] แปลความหมายว่า “เทพีแห่งบุปผา” เป็นผู้ประทานบุตรหลานให้กับชาวจ้วง จึงเป็นที่คุ้นเคยในอีกชื่อเรียกหนึ่งว่า “เทพีแห่งการสืบสายพันธุ์”

นักวิชาการชาวจีนพยายามเชื่อมโยงดอกไม้อันเป็นที่สถิตของเทพเจ้าแห่งการสืบสายพันธุ์กับแหล่งกำเนิดชีวิตด้วยหลากหลายวิธีและสามารถสรุปเป็นข้อสันนิษฐานได้สองแนว แนวที่หนึ่งเป็นความคิดที่มาจากการสังเกตปรากฏการณ์ธรรมชาติเกี่ยวกับหลักการผลิดอกออกผลของพืชผักผลไม้ไม้นานาพรรณที่ชาวจ้วงมักคุ้นมาแต่แรกปฏิสนธิ ผลที่กล่าวมาย่อมได้มาจากดอกไม้ ถ้าไม่มีดอกไม้ก็ย่อมจะไม่มีผล (Zhensheng, 1994, p. 59) ส่วนข้อสันนิษฐานแนวที่สอง คือ รูปลักษณะของดอกไม้คล้ายกับอวัยวะเพศของสตรีซึ่งเป็นบ่อเกิดของสรรพชีวิต (Qiuwei, 2015, p. 39)

บทบาทสำคัญของเทพีแห่งการสืบสายพันธุ์ คือ ประทานทายาทให้กับชาวจ้วงเพื่อสืบสายตระกูลและเพิ่มพูนแรงงานให้กับครอบครัว ตัวอย่างเช่น ใน “เพลงกลางวัน” นำเสนอเหตุการณ์ในพิธีแต่งงาน เจ้าบ่าวและเจ้าสาวต้องนำอาหารที่ดีเลิศ เช่น “หางหมู” ไปประกอบพิธีเช่นไหว้เทพีแห่งบุปผา หรือ “ฮัวโผ” ดังนี้ “บ่าวสาวไหว้ฮัวโผ เกิดลูกชายลูกสาว มีสาวช่วยสืบรุ่น มีชายให้สืบตระกูล” [双双拜花婆 保生儿育女 生女可接代 生崽好传宗] และ “บ่าวสาวไหว้ฮัวโผ เกิดลูกชายลูกสาว ลูกสาวทำรองเท้า ลูกชายเปิดร้านค้า” [双双拜花婆 保生儿育女 生女帮做鞋 生崽开店铺] (Hantian, 2009, pp. 380-381) เนื้อเพลงที่กล่าวมาแสดงให้เห็นถึงความเชื่อและความคาดหวังของชาวจ้วงเกี่ยวกับการมีบุตรธิดาสืบสายตระกูลและเป็นแรงงานสำคัญให้กับครอบครัวในอนาคต ดังนั้น หนึ่งในขั้นตอนสำคัญที่ขาดหายไปไม่ได้ในพิธีแต่งงานของชาวจ้วงจึงเป็นการประกอบพิธีเช่นไหว้และขอทายาทจาก “ฮัวโผ” ในฐานะเทพเจ้าแห่งการสืบสายพันธุ์

ความเชื่อเกี่ยวกับ “ฮัวโผ” ของชาวจ้วงก่อเกิดปรากฏการณ์อันเป็นทวิลักษณ์หรือคู่ตรงกันข้ามที่น่าสนใจอย่างยิ่ง นอกจาก “ฮัวโผ” จะสามารถประทานทายาทให้กับครอบครัวของชาวจ้วงแล้ว ยังสามารถเก็บวิญญาณของมนุษย์ได้เช่นเดียวกัน ใน “เพลงกลางวัน” มีข้อความที่น่าสนใจว่า “น้องว่าพี่ลืมน้อง ท้องฟ้าพัดลมแรง ฮัวโผเก็บดอกของน้องไป พี่จะไปหาน้อง” [妹说我忘你 天上刮大风 花婆她收花 死也找到你] (Hantian, 2009, p. 161) ข้อความข้างต้นนำเสนอเหตุการณ์ชายหนุ่มหญิงสาวชาวจ้วงที่รักใคร่กันมากคู่หนึ่ง ฝ่ายชายสัญญาว่าจะรักสาวชาวจ้วงอย่างมั่นคงตลอดไป และได้ปฏิญาณว่า ถึงแม้วันหนึ่ง “ฮัวโผ” จะเก็บดอกไม้ของหญิงสาวไป ซึ่งหมายความว่า “ฮัวโผ” จะเก็บวิญญาณของผู้หญิงคนนี้ไป แต่เขาก็จะไปตามหาวิญญาณของผู้หญิงจนกว่าชีวิตจะหาไม่

ไม่เพียงแต่ชาวจ้วงในอำเภอผิงกั๋ว เมืองไปเซอ เท่านั้นที่มีความเชื่อเกี่ยวกับอำนาจของ “ฮัวโผ” แต่ทั่วากลุ่มชาติพันธุ์ที่อาศัยอยู่ในภาคใต้ของประเทศจีน เช่น มุ่หล่าว เหมาหนั้น ปูยี จิงตัง เย้า ชาวฮั่นในมณฑลกว๋างสี และชาวไตในเมืองเต๋อหงของมณฑลยูนนานก็มีความเชื่อเกี่ยวกับ “ฮัวโผ” ด้วยเช่นเดียวกัน (Qiuwei, 2015, pp. 2-3) ในภาษาไต คำว่า “ฮัวโผ” เทียบได้กับคำว่า “me mok ja” [咩末雅] ซึ่งในนั้น คำว่า “me” [咩] มีความหมายว่า “แม่” ส่วนคำว่า “mok ja” [末雅] จะหมายถึง “ดอกไม้” ชาวไตในเมืองเต๋อหงมีความเชื่อว่า ถ้าหากเด็กทารกมีอาการอ่อนแอไม่สบาย ย่อมเป็นเพราะอำนาจของผีที่เรียกว่า “saai mok ja” [赛末雅] ซึ่งเป็นวิญญาณของคู่ครองในชาติที่แล้วของเด็กมาก่อความวุ่นวาย ครอบครัวจำต้องทำพิธีขับไล่ผี “saai mok ja” ออกไป เด็กทารกจึงจะหายจากอาการไม่สบายได้ (Yongxian, 2017, pp. 20-23)

ความเชื่อเกี่ยวกับอำนาจของเทพีแห่งบุปผายังเป็นที่ประจักษ์ในวิถีชีวิตของชาวไตและชาวนุงในประเทศเวียดนาม กล่าวคือเทพีแห่งบุปผาเป็นเทวดาแห่งการสืบสายพันธุ์เฉกเช่นเดียวกับคติความเชื่อของชาวจ้วงในอำเภอผิงกั๋ว พระองค์ทรงทำหน้าที่ดูแลการตั้งครรภ์ของสตรีเพศและยังเป็นผู้พิทักษ์ปกป้องเด็กทารกที่แรกปฏิสนธิด้วย สำหรับชาวไตและชาวนุงในประเทศเวียดนาม โดยเฉพาะอย่างยิ่งชาวไตและชาวนุงที่อาศัยอยู่ในจังหวัดกาวบิ่งและจังหวัดหลั่งเซิน ห้องนอนของเจ้าบ่าวเจ้าสาวมักจะมีหิ้งบูชาเทพีแห่งบุปผา ตามธรรมเนียมพวกเขาจะประกอบพิธีเซ่นไหว้บูชาพระองค์ในวันที่หนึ่งและวันที่สิบห้าของแต่ละเดือนตามปฏิทินจันทรคติ ในกรณีที่หลังการแต่งงานชายหนุ่มกับหญิงสาวชาวไตและชาวนุงไม่สามารถให้กำเนิดทายาท จำต้องประกอบพิธีเซ่นไหว้และขอพรเทพีแห่งบุปผา ณ บริเวณด้านหน้าของหมู่บ้าน ครั้นสามารถตั้งครรภ์สำเร็จแล้ว พวกเขาจะต้องประกอบพิธีกรรมอีกครั้ง โดยขอให้เทพีแห่งบุปผาปกป้องคุ้มครองและบันดาลให้การให้กำเนิดของสตรีผู้ตั้งครรภ์เป็นไปอย่างปลอดภัย (Yan & Zhiqi, 2017, p. 125)

4.2.2 เทพเจ้าแห่งการเวียนว่ายตายเกิด

ตามตำนานพื้นบ้านของชาวจ้วง เทพเจ้าแห่งการเวียนว่ายตายเกิดมีชื่อว่า “Yah vuengz” [娅王] ภาษาจีนเรียกว่า “ญาหวัง” คำว่า “Yah” [娅] หมายถึง “ยาย” ขณะที่คำว่า “vuengz” [王] แปลว่า “นางพญา” การที่ชาวจ้วงเชื่อว่า “Yah vuengz” เป็นเทพเจ้าแห่งการเวียนว่ายตายเกิดก็เพราะคล้อยไปตามตำนาน “Yah vuengz” ที่ให้ข้อมูลว่า “Yah vuengz” เริ่มมีอาการเจ็บไข้ได้ป่วยในวันที่ 17 เดือน 7 ตามปฏิทินจันทรคติ จากนั้นก็ล้มป่วยสาหัสในวันที่ 18 และละสังขารในวันที่ 19 ร่างของนางถูกนำไปฝังในวันที่ 20 และกลับมาฟื้นคืนชีพอีกครั้งในวันที่ 21 เรื่องทำนองนี้เกิดขึ้นเป็นวัฏจักรและเป็นประจำทุกปี จนเป็นที่มาของคติความเชื่อที่ว่า “Yah vuengz” เป็นสัญลักษณ์แห่งการเสียชีวิตและการเกิดใหม่ ชวนให้ระลึกถึงวัฏจักรแห่งการเวียนว่ายตายเกิดของสรรพสิ่งในโลก (Lianzhi, 2018, pp. 69-70)

ใน “เพลงกลางวัน” กล่าวถึงเหตุการณ์ที่ชายหนุ่มหญิงสาวชาวจ้วงคู่หนึ่งรักใคร่กันมาก เมื่อฝ่ายหนึ่งเสียชีวิต อีกฝ่ายจึงรู้สึกเสียใจเป็นอย่างมาก เขาร้องเพลงโดยมีเนื้อความว่า “เกลียดชาติก่อนไม่ดี โกรธวันนี้ไม่เปลี่ยน อยากเป็นเทวดาญา ตายไปแล้วเกิดใหม่” [恨前世不好 恼今不会变会变姬王 死亡又重生] (Hantian, 2009, p. 434) ผู้วิจัยขอขยายความหมายของข้อความข้างต้นว่า หนุ่มชาวจ้วงรู้สึกน้อยเนื้อต่ำใจที่คนรักของเขาไม่เหมือนกับเทวดาญา ถึงแม้จะเสียชีวิตไปแล้ว แต่ก็สามารถฟื้นคืนชีวิตขึ้นมาใหม่ในไม่ช้า อันจะเปิดโอกาสให้คู่รักได้พบหน้ากันและใช้ชีวิตอยู่ด้วยกันต่อไป แสดงให้เห็นถึงความรักที่ลึกซึ้งและหนักแน่นระหว่างชายหนุ่มกับหญิงสาวชาวจ้วง

ทั้งนี้ ความเคารพศรัทธาที่ชาวจ้วงมีต่อเทพเจ้า “Yah vuengz” ไม่เพียงเกี่ยวข้องกับความเชื่อเรื่องการเวียนว่ายตายเกิดที่ “Yah vuengz” เสียชีวิตแล้วสามารถฟื้นคืนชีพขึ้นมาใหม่ ทว่ายังสัมพันธ์กับเรื่องที่ชาวจ้วงเชื่อว่าเทพเจ้า “Yah vuengz” เป็นผู้พิทักษ์สรรพสัตว์ในโลก ปกป้องความยุติธรรมของสังคม และสามารถปลดความทุกข์โศกให้กับมนุษย์ได้อีกด้วย (Jinwen, 2008, pp. 35-39)

4.2.3 เทพเจ้าเตาไฟ

อาจกล่าวได้ว่า ความเชื่อเกี่ยวกับเทพเจ้าเตาไฟไม่ใช่ความเชื่อของกลุ่มชาติพันธุ์จ้วงเพียงกลุ่มเดียว ทว่าเป็นความเชื่อของชาวฮั่นและมีประวัติศาสตร์ยาวนานตามกาลเวลา ชาวจ้วงก็รับเอาคติความเชื่อเกี่ยวกับเทพเจ้าเตาไฟเข้ามาเป็นส่วนหนึ่งในชีวิตจิตใจของพวกเขา บทบาทหน้าที่สำคัญของเทพเจ้าเตาไฟคือดูแลเรื่องอาหารการกินและสารทุกข์สุกดิบของสมาชิกในครอบครัว (Haibo, 2003, p. 67)

สำหรับชาวจ้วงในมณฑลกว่างสี เทพเจ้าเตาไฟมีความสำคัญรองลงมาจากวิญญาณบรรพบุรุษผู้ล่วงลับ ชาวจ้วงจึงเตรียมพื้นที่สำหรับเซ่นไหว้เทพเจ้าเตาไฟในห้องครัวโดยเฉพาะ นอกจากหน้าที่ดูแลเรื่องอาหารการกินและสารทุกข์สุกดิบของสมาชิกในครอบครัวแล้ว เทพเจ้าเตาไฟในคติความเชื่อของชาวจ้วงยังเป็นผู้คุ้มครองครอบครัวและสรรพสัตว์ภายในครอบครัว รวมไปถึงเรื่องการเก็บเกี่ยวและสุขภาพของสมาชิกในครอบครัวด้วย (Caiji, 2014, p. 175) สำหรับข้อมูลที่แสดงให้เห็นถึงคติความเชื่อของชาวจ้วงเกี่ยวกับเทพเจ้าเตาไฟปรากฏใน “เพลงปลุกเรื้อน” กล่าวคือ หลังจากที่ชาวจ้วงสร้างเรือนหอใหม่สำเร็จ จะมีพิธีอัญเชิญเทพเจ้าเตาไฟไปประทับในห้องครัว ดังข้อความว่า “ห้องครัวนี้ของน้อง ส้มมมมันคงดี ห้องครัวนี้ของน้อง เชิญเทพเจ้าเตาไฟมาประทับ” [妹的这灶房 四角很坚固 妹的这灶房 请灶王入坐] (Hantian, 2009, p. 266)

นอกจากนั้น เมื่อหนุ่มสาวชาวจ้วงได้แต่งงานกัน ต้องประกอบพิธีเซ่นไหว้เทพเจ้าเตาไฟด้วยหวังว่าการใช้ชีวิตคู่จะเต็มไปด้วยความสุข ดังตัวอย่างที่ปรากฏใน “เพลงกลางวัน” เช่น “ทั้งสองไหว้เตาไฟ ให้ไฟจะไม่ดับ เพิ่มไฟไม่ไหม้ ทำงานเพิ่มแรงงาน” [一同拜火灶 保灶火不灭 添火火不回 做工添力气] (Hantian, 2009, p. 381) “ไหว้เตาไฟ” ในที่นี้หมายถึงการเซ่นไหว้

เทพเจ้าเตาไฟ ส่วนคำว่า “ไฟไม่ดับ” หมายความว่าครอบครัวใหม่จะมีลูกเต็มบ้านมีหลานเต็มเมือง สืบตระกูลต่อไปอย่างไม่ขาดสาย กล่าวโดยสรุปคือในพิธีแต่งงานของชาวจ้วง เจ้าบ่าวเจ้าสาวจะต้อง ประกอบการเซ่นไหว้เทพเจ้าเตาไฟ ด้วยความประสงค์จะมีลูกหลานมาสืบตระกูล ทั้งยังสามารถใช้ ชีวิตหลังแต่งงานกันอย่างราบรื่น ปราศจากอุปสรรคและเต็มอิ่มสมบูรณ์

4.2.4 เทพเจ้าทวารบาล

ความเชื่อเกี่ยวกับเทพเจ้าทวารบาลของชาวจ้วงเป็นที่ประจักษ์ใน “เพลงปลุกเรื่อน” โดยมี ข้อความกล่าวถึงเหตุการณ์ฝ่ายชายไปเยี่ยมเยียนเรื่อนหอที่บิดาของฝ่ายหญิงเพิ่งสร้างเสร็จใหม่ๆ เขาสังเกตเห็นว่า ครอบครัวของฝ่ายหญิงได้ติดรูปเทพเจ้าไว้ที่ประตูทั้งสองบาน ดังตัวอย่างว่า “ประตู ของบ้านพ่อ สองด้านเทพเจ้าทวารบาล ประตูของบ้านพ่อ เทพเจ้าทวารบาลติดสองด้าน” [你爸这副门 两边两门神 你爸这副门 门神在两边] (Hantian, 2009, p. 218) ทั้งนี้ วัตถุประสงค์ในการติดรูป เทพเจ้าทวารบาลของชาวจ้วง คือ เพื่อขจัดสิ่งชั่วร้าย “ประตูของบ้านพ่อ เทพเจ้าทวารบาลจ้องมอง ใครนำชั่วร้ายเข้า จับเท้าทิ้งออกไป” [你爸这副门 有人在瞭望 哪个带邪来 抓脚扔出去] (Hantian, 2009, p. 219) และเพื่อปกป้องคุ้มครองครอบครัวเจ้าของเรื่อนใหม่ให้มีความมั่งคั่ง ดังตัวอย่างที่ว่า “ส่งเงินส่งทองมา เทพเจ้าทวารบาลเปิดประตูกลาง ใครนำชั่วร้ายเข้า เทพเจ้าทวารบาลไล่ออกไป” [送钱送财来 门神开中门 谁带邪进门 门神驱出去] (Hantian, 2009, p. 219)

ส่วนสิ่งที่ชาวจ้วงนับถือเป็นเทพเจ้าทวารบาลนั้นมีหลากหลายประเภท เช่น สัตว์ต่างๆ สิ่ง ศักดิ์สิทธิ์ต่างๆ และบุคคลในตำนานพื้นบ้าน เป็นต้น ซึ่งต่างมีบทบาทหน้าที่ในการขับไล่สิ่งชั่วร้าย และภัยพิบัติ และสามารถปกป้องความปลอดภัยให้กับมนุษย์ (Xiqiang & Cailuan, 2001, p. 61)

4.2.5 ความเชื่อเกี่ยวกับเจ้าที่

ตามธรรมเนียมชาวจ้วงจะสร้างศาลสำหรับเซ่นไหว้เจ้าที่ในบริเวณด้านหน้าของหมู่บ้าน ส่วนการเซ่นไหว้นั้นนิยมเซ่นไหว้ด้วยวิธีเผากระดาษให้ ข้อมูลเกี่ยวกับคติความเชื่อที่ชาวจ้วงมีต่อ เจ้าที่ปรากฏทั้งใน “เพลงปลุกเรื่อน” และ “เพลงสงคราม” ยกตัวอย่างใน “เพลงปลุกเรื่อน” เมื่อมีการ ย้ายบ้านใหม่ ชาวจ้วงต้องไปไหว้เจ้าที่ที่ด้านหน้าหมู่บ้าน “เราเข้าเรื่อนใหม่กัน ไปไหว้เจ้าที่กัน เจ้าที่ อยู่หน้าหมู่บ้าน พี่เดินไปไหว้เอง” [咱同进新房 一同安土地 土地在村头 你来自去拜] (Hantian, 2009, p. 257) ส่วนใน “เพลงสงคราม” เมื่อฝ่ายชายประสงค์จะไปหาฝ่ายหญิงเพื่อร้องเพลงพื้นบ้าน ได้ต่อกันในเวลากลางคืน เขาได้กล่าวกับฝ่ายหญิงว่า ขอให้เธอเผากระดาษให้กับเจ้าที่ ซึ่งเป็น ผู้ดูแลความสงบของหมู่บ้าน เพื่อที่เจ้าที่จะไม่ตำหนิกล่าวโทษว่า มีคนนอกหมู่บ้านเข้ามารบกวน ดังข้อความว่า “น้องเอาข้าวป้อนหมา เผากระดาษให้เจ้าที่ ให้เจ้าที่ปิดตา ให้หมายามาหา” [妹拿 饭喂狗 给土地烧纸 请土地闭眼 让狗别乱叫] (Hantian, 2009, p. 327)

ว่าด้วยที่มาของความเชื่อเกี่ยวกับเจ้าที่นั้น ฮุย (Hui, 2007, p. 15) ให้ความเห็นว่า สังคมชาวจ้วงเป็นสังคมเกษตร มีความผูกพันกับพื้นธรณีเป็นอย่างมาก ในสำนึกของชาวจ้วง พื้นธรณีมีพลังอำนาจพิเศษและยิ่งใหญ่ พวกเขาจึงเคารพนับถือในฐานะเป็นเทพเจ้า สำหรับวัตถุประสงค์ดั้งเดิมในการเซ่นไหว้เจ้าที่ของชาวจ้วงก็เพื่อขอให้ฝนฟ้าตกต้องตามฤดูกาล ซึ่งจะทำให้การทำเกษตรได้ผล ประชาชนจะมีชีวิตความเป็นอยู่ที่ดีุดมสมบูรณ์และเปี่ยมด้วยความสุขสวัสดิ์

4.3 ความเชื่อเกี่ยวกับบรรพบุรุษผู้ล่วงลับ

ความเชื่อเกี่ยวกับการเคารพบูชาวิญญาณบรรพบุรุษของชาวจ้วงแสดงออกในหลากหลายมิติ อันดับแรก ชาวจ้วงจะระมัดระวังอย่างมากเพื่อไม่ให้เกิดอุบัติเหตุระหว่างปลูกบ้าน ทั้งนี้ เพราะเชื่อกันว่าการเกิดเหตุอันไม่พึงประสงค์ย่อมเป็นการรบกวนความสงบของวิญญาณบรรพบุรุษที่สถิตอยู่ในบ้าน ใน “เพลงปลูกเรือน” มีข้อความน่าสนใจว่า เพื่อนบ้านได้ช่วยกันทำรอบสองแถวเพื่อเป็นโครงสร้างเรือนใหม่ บิดาของฝ่ายหญิงก็มีความกังวลว่าจะเกิดอุบัติเหตุขึ้น ซึ่งจะเป็นการรบกวนจิตใจบรรพบุรุษ “เสาแถวที่สองสร้างขึ้น พ่อน้องเป็นห่วงมาก ห่วงเกิดความเจ็บปวด รบกวนจิตใจบรรพบุรุษ” [竖二排屋架 你爸很担心 担心谁被木刺脚 担心惊动祖师神] (Hantian, 2009, pp. 133-134) ชาวจ้วงยังเชื่อดังกล่าวว่าการประกอบพิธีเซ่นไหว้วิญญาณบรรพบุรุษตามวาระโอกาสต่างๆ เป็นหนึ่งในสัญญาณบ่งบอกว่าบุคคลผู้นั้นมีความกตัญญูทวดเทที่ ใน “เพลงสงคราม” มีข้อความนำเสนอเรื่องการเกณฑ์ชาวจ้วงไปเป็นทหาร โดยมีเสียงร้องพึมพำเป็นปัจจัยโน้มน้าว ฝ่ายภรรยาไม่ประสงค์ให้สามีไปเป็นทหารและอ้างเหตุผลนานาประการเพื่อว่าสามีของเธอจะล้มเลิกความพยายาม หนึ่งในนั้นคือการเป็นทหารจะทำให้สามีบกพร่องในหน้าที่ประกอบพิธีเซ่นไหว้วิญญาณบรรพบุรุษ ดังตัวอย่างว่า “เพื่อธัญพืชสองโล ทั้งปู่ทั้งบรรพบุรุษ เพื่อธัญพืชสามโล ทั้งบรรพบุรุษไม่สน” [为二斤军粮 丢祖又弃宗 为三斤粮饷 弃祖宗不顾] (Hantian, 2009, p. 106)

จากตัวอย่างใน “เพลงปลูกเรือน” และ “เพลงสงคราม” ดังที่กล่าวมาแล้ว สรุปได้ว่าชาวจ้วงให้ความสำคัญกับการเคารพบูชาและการประกอบพิธีเซ่นไหว้วิญญาณบรรพบุรุษผู้ล่วงลับอย่างมาก ดังนั้นพฤติกรรมใดๆ ก็ตามที่ถูกมองว่าเป็นการรบกวนความสงบของวิญญาณบรรพบุรุษ ชาวจ้วงจะถือเป็นพฤติกรรมต้องห้ามทั้งสิ้น และการประกอบพิธีเซ่นไหว้วิญญาณบรรพบุรุษตามวาระโอกาสต่างๆ อย่างไม่ขาดตกบกพร่องนับเป็นหนึ่งในบรรทัดฐานชีวิตว่าบุคคลคนนั้นเป็นผู้กตัญญูทวดเทที่

ชาวจ้วงในอำเภอผิงกัวให้ความสำคัญกับการเซ่นไหว้วิญญาณบรรพบุรุษ โดยแบ่งออกเป็นสองวาระหลัก ได้แก่ เทศกาลสำคัญและในเหตุการณ์ที่ชาวจ้วงถือว่ามีความสำคัญต่อชีวิตของพวกเขา

4.3.1 การเซ่นไหว้บรรพบุรุษผู้ล่วงลับในเทศกาลสำคัญ

สำหรับเทศกาลที่มีการประกอบพิธีเซ่นไหว้วิญญาณบรรพบุรุษผู้ล่วงลับประกอบด้วย เทศกาลตรุษจีน เทศกาลวันที่สามเดือนสาม เทศกาลจงหยวน และเทศกาลจงหยาง ดังรายละเอียดต่อไปนี้

4.3.1.1 การเซ่นไหว้บรรพบุรุษผู้ล่วงลับในเทศกาลตรุษจีน

ชาวจ้วงในอำเภอผิงกั๋วฉลองวันตรุษจีนตั้งแต่วันที่ 23 เดือน 12 ซึ่งเป็นเดือนสุดท้ายของปีตามปฏิทินจันทรคติ หรือที่ชาวจีนเรียกว่า ล่าเยว่ จนกระทั่งวันที่ 16 เดือน 1 ของปีใหม่ตามปฏิทินจันทรคติ ระหว่างวันที่ 23 เดือน 12 ถึงวันที่ 30 เดือน 12 ตามปฏิทินจันทรคติ ถือเป็นช่วงที่ต้องเตรียมสิ่งของต่างๆ เช่น ทำขนมบ๊ะจ่าง หม่าหมู เตรียมเสื้อผ้า และผ้าห่มใหม่ เป็นต้น เพื่อต้อนรับปีใหม่ ส่วนตั้งแต่วันที่ 1 เดือน 1 ถึงวันที่ 16 เดือน 1 ตามปฏิทินจันทรคติ ชาวจ้วงจะฉลองปีใหม่ด้วยกิจกรรมต่างๆ ประกอบด้วยการทำอาหารรับประทานกัน การติดกลอนอวยพรสองบรรทัดที่หน้าประตู การดูดวงจับสลาก ดูจิ้ง ดูโคมไฟ เป็นต้น ทั้งนี้ การเซ่นไหว้วิญญาณบรรพบุรุษในเทศกาลตรุษจีนแบ่งออกเป็นสองช่วง คือ วันก่อนวันขึ้นปีใหม่ หรือที่เรียกว่า “ฉูชีล่าเยว่” [除夕腊月] และในวันแรกกับวันที่สองของปีใหม่

ใน “เพลงเดือนสาม” ปรากฏสองข้อความเกี่ยวกับการเซ่นไหว้วิญญาณบรรพบุรุษเนื่องในวัน “ฉูชีล่าเยว่” ที่ว่า “ถึงฉูชีล่าเยว่ ทุกบ้านจัดกระถางธูป แม่คนจนและคนรับใช้ จัดกระถางธูปบรรพบุรุษ” [到腊月除夕 家家整香炉 连穷人仆人 整祖先香炉] และ “ถึงฉูชีล่าเยว่ ยุ่งจัดกระถางธูปปีนี้เป็นปีใหญ่ บรรพบุรุษจะกลับมา” [到腊月除夕 忙拾掇香炉 今年是大年 祖先要回来] (Hantian, 2009, pp. 176-177) คำว่า “ฉูชี” [除夕] แปลว่า วันสุดท้ายของปีเก่าตามปฏิทินจันทรคติ ขณะที่คำว่า “ล่าเยว่” [腊月] หมายถึงเดือนสุดท้ายของปีเก่าตามปฏิทินจันทรคติ เนื้อเพลงทั้งสองตอนเป็นการพิสูจน์ให้เห็นว่า ชาวจีนให้ความสำคัญกับการประกอบพิธีเซ่นไหว้วิญญาณบรรพบุรุษในวันส่งท้ายปีเก่าต้อนรับปีใหม่ ไม่ว่าบุคคลผู้นั้นจะมีหรือยากจน ก็ล้วนต้องปฏิบัติตามขนบประเพณีที่สืบสานกันมาช้านาน นอกจากการเซ่นสรวงในวัน “ฉูชีล่าเยว่” แล้ว ชาวจ้วงในอำเภอผิงกั๋วยังประกอบพิธีแสดงความเคารพบไหว้ต่อดวงวิญญาณของบรรพบุรุษในวันแรกและวันที่สองของปีใหม่ ดังเนื้อเพลงใน “เพลงเดือนสาม” ที่ว่า “วันที่หนึ่งปีใหม่ ทุกบ้านต้มข้าวหมากพร้อมไข่ ทุกบ้านไหว้บรรพบุรุษ ต้อนรับปีใหม่ถึง” [到大年初一 家家煮蛋酒 户户祭祖先 迎新年来到] และ “วันที่สองเดือนหนึ่ง ไหว้บรรพบุรุษตั้งแต่เช้า คนมีลูกมีหลาน ไหว้บรรพบุรุษรีบกินข้าว” [到正月初二 一早就祭鬼 有子有孙人 祭鬼快吃饭] (Hantian, 2009, p. 179; 181)

4.3.1.2 การเซ่นไหว้บรรพบุรุษผู้ล่วงลับในเทศกาลวันที่สามเดือนสาม

สำหรับเทศกาลวันที่สามเดือนสามไม่เพียงเป็นเทศกาลสำคัญของชาวจ้วงในมณฑลกว่างซีเท่านั้น แต่ชาวแม้วในมณฑลหูหนาน มณฑลไห่หนาน และมณฑลกุ้ยโจว ชาวหลีในมณฑลหูหนาน

รวมไปถึงชาวปู้ยี้และชาวตั้งในมณฑลกุ้ยโจวก็นำความสำคัญอย่างมากเช่นเดียวกัน จุดมุ่งหมายของการฉลองเทศกาลวันที่สามเดือนสามประกอบด้วยสามประการ ประการที่หนึ่ง เพื่อกำหนดให้บูชาและรำลึกถึงบรรพบุรุษผู้ล่วงลับ ประการที่สอง เป็นสัญญาณบ่งบอกว่ากิจกรรมการปลูกข้าวในฤดูใบไม้ผลิได้เริ่มอย่างเป็นทางการแล้ว และประการที่สาม เป็นสัญญาณบ่งบอกว่าเทศกาลการร้องเพลงพื้นบ้านได้เริ่มขึ้นแล้ว ทั้งนี้ก็เพื่อให้ชายหนุ่มหญิงสาวได้พบปะสนทนาและป้องกันกันให้ดีที่สุด (Lan & Lihao, 1991, pp. 67-71) แตกต่างจากเทศกาลตรุษจีนที่ชาวจ้วงประกอบพิธีเช่นไหว้วิญญาณบรรพบุรุษที่บ้านของตนเอง ในเทศกาลวันที่สามเดือนสาม ชาวจ้วงในอำเภอผิงกั๋วมีธรรมเนียมประกอบพิธีเช่นไหว้วิญญาณบรรพบุรุษที่สุสาน ดังตัวอย่างใน “เพลงเดือนสาม” ที่ว่า “วันที่สามเดือนสาม พ่อบ้านบนเนินดำ แบ่งให้บ้านละก้อน เอาไปไหว้สุสาน” [到三月初三 上屋爹蒸黑 每家分一坨 合拿去扫墓] และ “วันที่สามเดือนสาม ลุงบ้านบนเนินม่วง แบ่งให้บ้านละก้อน เอาไปไหว้สุสาน” [到三月初三 上屋伯蒸紫 每家得一团 也够去扫墓] (Hantian, 2009, p. 106)

4.3.1.3 การเซ่นไหว้บรรพบุรุษผู้ล่วงลับในเทศกาลจงหยวนและเทศกาลจงหยาง

เทศกาลจงหยวนของชาวจ้วงจัดขึ้นในวันที่สิบสี่เดือนเจ็ดตามปฏิทินจันทรคติ ขณะที่เทศกาลจงหยางมีขึ้นในวันที่เก้าเดือนเก้าตามปฏิทินจันทรคติ ชาวจ้วงมีประเพณีประกอบพิธีเซ่นไหว้วิญญาณบรรพบุรุษในทั้งสองเทศกาล ดังที่ปรากฏจากข้อความใน “เพลงเดือนสาม” ที่ว่า “ในวันที่สิบวันที่สิบสี่เดือนเจ็ด ทุกคนตัดเสื้อกระดาษ ทั้งคนรวยคนจน ตัดเสื้อให้บรรพบุรุษ” [七月逢十四 人人剪冥衣 连穷人富人 为祖先剪衣] และอีกหนึ่งข้อความได้กล่าวถึงเรื่องที่ชาวจ้วงประกอบการเซ่นไหว้บรรพบุรุษที่สุสานในเทศกาลจงหยางที่ว่า “วันที่เก้าเดือนเก้า ทุกคนขึ้นภูเขา บางคนไหว้สุสาน บางคนเก็บเมเปิ้ล” [九月九 人人登高山 有的在扫墓 有的采山枫] (Hantian, 2009, p. 155; 165)

4.3.2 การเซ่นไหว้บรรพบุรุษผู้ล่วงลับในเหตุการณ์ที่มีความสำคัญต่อชีวิตชาวจ้วง

ส่วนการเซ่นไหว้บูชาวิญญาณบรรพบุรุษในเหตุการณ์สำคัญของชีวิตชาวจ้วง ได้แก่ งานแต่งงานและงานขึ้นบ้านใหม่ ข้อมูลเกี่ยวกับการเซ่นไหว้วิญญาณบรรพบุรุษในงานแต่งงานของชาวจ้วงปรากฏใน “เพลงกลางวัน” ที่ว่า “พ่อครัวสิบสองคน เอาเนื้อหมูไปต้ม ต้มเนื้อหมูให้สุก ไปไหว้บรรพบุรุษก่อน” [十二个厨师 拿猪肉去炖 炖熟了猪肉 先拿去祭祖] และ “บรรพบุรุษไหว้เสร็จ เทพเจ้าได้ไหว้เสร็จ ได้ไหว้บูชาเสร็จ แต่งงานแต่ไม่อยู่บ้านสามปี” [祖先已供好 神灵已祭到 已供好祭到 我去也不住] (Hantian, 2009, pp. 360-361) เนื้อเพลงข้างต้นนำเสนอเหตุการณ์พ่อครัวสิบสองคนช่วยกันทำกับข้าวในงานแต่งงาน หลังจากต้มหมูจนสุกดีแล้ว เจ้าภาพจะนำหมูไปประกอบพิธีเซ่นสรวงวิญญาณบรรพบุรุษ ครั้นเจ้าสาวได้กราบไหว้วิญญาณบรรพบุรุษตามขนบประเพณีก็จะออกจากบ้านของตนเองและเดินทางไปสู่บ้านของฝ่ายสามี ขณะที่ในโอกาสขึ้นบ้านใหม่ ชาวจ้วงมีธรรมเนียมที่

ยึดถือปฏิบัติกันมาช้านานคือแขกหรือที่มาแสดงความยินดีกับเจ้าของบ้านมักจะเข้าไปกราบไหว้ที่ หิ้งบูชาวิญญาณบรรพบุรุษในบ้านหลังใหม่ ทั้งนี้ไม่เพียงเป็นการแสดงความเคารพต่อวิญญาณ บรรพบุรุษของเจ้าภาพ ทว่ายังเป็นการแสดงให้เห็นด้วยว่า พวกเขามีความชื่นชมยินดีต่อบ้านหลังใหม่ อย่างสูง ดังข้อความใน “เพลงปลุกเรือน” ว่า “เราเข้าเรือนใหม่กัน มาไหว้บรรพบุรุษด้วยกัน หิ้งบูชา บรรพบุรุษอยู่ไหน เราเข้าไปไหว้กัน” [咱同进新房 一同安祖先 祖先在哪里 咱一起去拜] (Hantian, 2009, p. 254)

เครื่องสักการะที่ชาวจ้วงในอำเภอผิงกั่วใช้ประกอบพิธีเซ่นไหว้วิญญาณบรรพบุรุษสามารถ แบ่งออกเป็นสองประเภท ได้แก่ ของกินและของใช้ อาหารที่เป็นของกินของชาวจ้วงในอำเภอผิงกั่ว ซึ่งนำมาไหว้วิญญาณบรรพบุรุษประกอบด้วยอาหารที่ทำด้วยข้าวเหนียว อาหารประเภทธัญพืช และอาหารประเภทเนื้อ อาหารที่ทำด้วยข้าวเหนียวมียังข้าวเหนียวห้ำและขนมฉือปา เช่น ใน “เพลง เดือนสาม” ได้กล่าวถึงเทศกาลสงกรานต์ ซึ่งชาวจ้วงทำข้าวเหนียวห้ำนำไปกราบไหว้วิญญาณ บรรพบุรุษที่สุสาน “หนึ่งข้าวเหนียวสีม่วง แต่ไม่ใช่ม่วงดำ ม่วงดำอยู่ตรงกลาง ข้าวเหนียวห้ำสีให้ สุสาน” [蒸紫是蒸紫 不能比紫黑 紫黑在中间 五色饭扫墓] (Hantian, 2009, p. 110) ทั้งนี้ การทำ ข้าวเหนียวห้ำของชาวจ้วงประกอบด้วยหลายขั้นตอนและมีความพิถีพิถันอย่างมาก ชาวจ้วงมักผสม สมุนไพรเพื่อให้ข้าวเหนียวมีกลิ่นหอมแบบธรรมชาติและย้อมสีให้ได้สีที่สวยสด โดยต้มใบเมเปิล เพื่อให้ได้น้ำสีดำ ต้มดอกเหลืองสำหรับย้อมข้าวเป็นสีเหลือง ต้มหญ้าแดงครามที่ชาวจ้วงเรียกว่า mbaw gyaemq [红蓝草] เพื่อให้ได้สีเข้มเข้ม คือ สีม่วง และสีอ่อน คือ สีแดง (Hantian, 2009, pp. 99-102) ส่วนขนมฉือปาที่ชาวจ้วงนำไปไหว้วิญญาณบรรพบุรุษที่สุสานทำเป็นรูปทรงแบน และใช้ ข้าวเหนียวเป็นส่วนประกอบหลัก ดังตัวอย่างว่า “วันที่สิบสี่เดือนเจ็ด พี่ถอนใจทำไม มีข้าวเหนียว ไหว้บรรพบุรุษ ฉือปาแบนไหว้สิบสี่” [七月逢十四 哥叹什么气 有糯米祭祖 扁糍供十四] (Hantian, 2009, p. 154)

อาหารประเภทธัญพืชที่ชาวจ้วงใช้เซ่นไหว้วิญญาณบรรพบุรุษมีทั้งหน่อไม้และมันเทศ ใน “เพลงเดือนสาม” กล่าวถึงชาวจ้วงคนหนึ่งที่มีฐานะทางเศรษฐกิจไม่สู้ดี นำอาหารประเภทพืชไปเซ่น ไหว้วิญญาณบรรพบุรุษที่สุสาน “เดือนสองสามหาหน่อไม้ได้หน่อไม้ตงสองตัน ได้หน่อไม้หวานสอง ตัน เอามาไหว้วิญญาณบรรพบุรุษ” [二三月找笋 得两支直笋 得两节甜笋 拿来供祖先] และ “มีมาก ก็หนึ่งมาก มีน้อยก็หนึ่งน้อย บ้านน้องหนึ่งมันเทศ เอาไปไหว้สุสาน” [有多的多蒸 有少的蒸少 我家蒸红 薯 拿它去扫墓] (Hantian, 2009, pp. 88, 106) ทั้งสองตัวอย่างนี้สะท้อนให้เห็นว่า ชาวจ้วงให้ความสำคัญ ในการเตรียมอาหารสำหรับประกอบพิธีเซ่นไหว้วิญญาณบรรพบุรุษด้วยความพยายามเท่าที่ ทำได้

ส่วนอาหารประเภทเนื้อที่ชาวจ้วงนำมาไหว้วิญญาณบรรพบุรุษเป็นเนื้อสัตว์ต่างๆ ใน “เพลง เดือนสาม” กล่าวถึงชาวจ้วงมีฐานะทางเศรษฐกิจที่ดีคนหนึ่งซื้อเนื้อและปลาไปไหว้วิญญาณ บรรพบุรุษที่สุสาน ดังตัวอย่างว่า “คนมีเนื้อมีปลา ทับถมสุสานโต บ้านของน้องยากจน ไม่ไปไหว้

สุสาน” [有鱼有肉人 把坟墓堆大 我家苦又穷 弃荒冢不扫] (Hantian, 2009, p. 111) นอกจากนี้ “เพลงเดือนสาม” ยังกล่าวถึงครอบครัวของพ่อตาแม่ยายที่มีฐานะทางเศรษฐกิจที่ดี จึงสามารถแบ่งเงินให้ลูกเขยไปซื้อเบ็ดมากราบไหว้วิญญาณบรรพบุรุษในเทศกาลสงกรานต์ ดังตัวอย่างที่ว่า “แม่ยายมีเงิน พ่อตาพี่มีทอง แบ่งให้พี่ก่อนหนึ่ง พอให้พี่ซื้อเบ็ด” [你岳母有钱 你岳父银多 分一坨给你 足够你买鸭] (Hantian, 2009, p. 157) ทั้งนี้ เบ็ดเป็นอาหารที่ชาวจ้วงในอำเภอผิงกั่วนิยมนำไปไหว้วิญญาณบรรพบุรุษมากที่สุดในเทศกาลสงกรานต์ โดยครอบครัวชาวจ้วงจะนำเนื้อเบ็ดที่ปรุงสุกแล้วไปไหว้ที่สุสาน แล้วจะรับประทานเนื้อเบ็ดด้วยกันที่หน้าสุสานหรือที่บ้าน

ของใช้ที่ชาวจ้วงในอำเภอผิงกั่วประกอบพิธีเซ่นไหว้วิญญาณบรรพบุรุษคือเสื่อกระดาษ ใน “เพลงเดือนสาม” ได้กล่าวถึงเทศกาลสงกรานต์ซึ่งชาวจ้วงทุกครัวเรือนจะต้องเตรียมเสื่อกระดาษประกอบพิธีเซ่นไหว้ “วันที่สิบสี่เดือนเจ็ด ทุกคนตัดเสื่อกระดาษ คนจนตัดน้อยหน่อย คนรวยตัดเป็นก้อน” [七月逢十四 人人剪冥衣 穷的剪少点 富家剪成堆] (Hantian, 2009, p. 155) ตัวอย่างที่กล่าวมาแสดงให้เห็นว่าชาวจ้วงในอำเภอผิงกั่วไม่ว่าจะเป็นครอบครัวที่ยากจนหรือมีฐานะร่ำรวยต่างก็มีความประสงค์ที่จะตัดเสื่อกระดาษประกอบพิธีเซ่นไหว้วิญญาณบรรพบุรุษทั้งสิ้น

วัตถุประสงค์หลักในการเซ่นไหว้วิญญาณบรรพบุรุษของชาวจ้วงคือเพื่อให้ได้รับพรจากบรรพบุรุษผู้ล่วงลับในสองประการ ประการหนึ่ง ขอให้บรรพบุรุษรักษาความปลอดภัยให้กับสมาชิกในครอบครัว ดังตัวอย่างใน “เพลงเดือนสาม” ว่า “วันที่หนึ่งปีใหม่ ทุกบ้านต้มข้าวหมากพร้อมไข่ทุกบ้านไหว้บรรพบุรุษขอปลอดภัยพันปี” [到大年初一 家家煮蛋酒 户户祭祖先 求千年平安] (Hantian, 2009, p. 180) และตัวอย่างที่ปรากฏใน “เพลงปลุกเรื้อน” ที่ว่า หลังจากสร้างเรือนใหม่เสร็จแล้วเจ้าของเรือนใหม่ได้ทำพิธีเซ่นไหว้บรรพบุรุษ โดย “จุดธูปกราบสามครั้ง เทเหล้าไหว้เจ็ดครั้ง ไหว้บรรพบุรุษของเรา ลูกหลานสืบสกุลเจริญ” [烧香三叩首 斟酒七揖拜 拜祖又拜宗 保子孙兴旺] (Hantian, 2009, p. 253) ส่วนอีกประการหนึ่ง คือ เพื่อให้บรรพบุรุษผู้ล่วงลับปกป้องคุ้มครองครอบครัวให้มีความเจริญรุ่งเรือง มีบุตรธิดาที่เก่งกาจมากความสามารถ ขยันหมั่นเพียรทางด้านการศึกษา สามารถสอบเป็น “ชู้ฉาย” [秀才] และสามารถรับราชการได้ หรือที่ชาวจ้วงเรียกกันว่า “กวน” [官] นอกจากนี้ชาวจ้วงยังปรารถนาให้บุตรธิดาเป็นคนที่ฝีมือด้านการเย็บปักถักร้อย การทำไร่ไถนา ดังที่ “เพลงเดือนสาม” นำเสนอไว้ว่า “ข้าวเหนียวดำ เอาจอบไปสุสาน ไหว้สุสานได้ลูกสาว ทุกวันเย็บปักถักร้อยไหม” [糯饭乌 拿锄去扫墓 铲墓要女儿 天天打丝绣] และ “ข้าวเหนียวดำ เอาจอบไปสุสาน ไหว้สุสานได้ลูกชาย เป็นชู้ฉายตามกวน” [糯饭乌 拿锄去扫墓 扫墓要男儿 成秀才跟官] (Hantian, 2009, pp. 107-108)

ไม่เพียงเท่านั้น ช่งหมิ่น (Shengmin, 2003, p. 1991) ให้ข้อมูลเพิ่มเติมว่า ชาวจ้วงจะประกอบพิธีเซ่นไหว้วิญญาณบรรพบุรุษที่ล่วงลับไปแล้วไม่เกิน 3 รุ่น เนื่องจากถือคติว่าวิญญาณบรรพบุรุษที่ห่างกันมากกว่า 3 รุ่นแล้วจะไม่สถิตอยู่ในบ้านอีก กระนั้นวิญญาณยังคงวนเวียนอยู่ในบริเวณหมู่บ้านเพื่อทำหน้าที่ปกป้องรักษาชาวบ้านให้อยู่รอดปลอดภัย หรือที่เรียกกันว่า “ผีหมู่บ้าน” [近祖神、土地神]

4.4 ความเชื่อเรื่องผี

ชาวจ้วงเชื่อว่าผีมีหลากหลายประเภท รูปร่างหน้าตาของผีมักจะซีโหด น่าเกลียด และมีอุปนิสัยที่โหดร้าย เป็นเหตุให้ชาวบ้านมีความรู้สึกเกรงกลัวโดยทั่วกัน ว่าด้วยประเภทของผี มีทั้งผีไฟ ผีน้ำ ผีบาดเจ็บ และผีหิว โดยผู้เขียนจะขยายความ ดังนี้

ใน “เพลงออกเดินทาง” ได้กล่าวถึง “ผีไฟ” กับ “ผีน้ำ” ที่ว่า “เซ้านี้ฟ้าเพ็งสว่าง ระหว่างทางมีไฟ พอบอกเป็นผีไฟ ที่จริงน้องออกเรือน” [今早天刚亮 路上有遗火 爹说是鬼火 原是妹出阁] (Hantian, 2009, p. 55) เพลงพื้นบ้านเหลียวเกอบทนี้นำเสนอเหตุการณ์ชายหนุ่มหญิงสาวชาวจ้วงออกเดินทางไปเที่ยวตั้งแต่เช้าตรู่ ฟ้าเพ็งจะสว่าง ครั้นเห็นไฟระหว่างทาง ฝ่ายชายกล่าวกับฝ่ายหญิงว่า ต้องระวังเพราะไฟนั้นอาจเป็นผีไฟก็ได้ แต่ในความเป็นจริง เป็นไฟที่ใช้ในงานแต่งงานของหญิงสาวชาวจ้วง หรือที่เรียกกันว่า “ออกเรือน” นอกจากนี้ ยังปรากฏข้อมูลเกี่ยวกับ “ผีน้ำ” ที่ว่า “แม่น้ำนั้นน้ำเขียว ในน้ำมีตัวเงือก และมีผีร้ายจับเงา เราย่าเข้าไปใกล้” [这河青幽幽 里面有 大鳄 有 鳄有影鬼 劝咱别过去] (Hantian, 2009, p. 251) เพลงพื้นบ้านเหลียวเกอบทนี้กล่าวถึงชายหนุ่มหญิงสาวชาวจ้วงพากันไปเที่ยวที่ริมฝั่งแม่น้ำ เพื่อนๆ เตือนกันว่า แม่น้ำมีสีเขียว ซึ่งหมายถึงน้ำลึก จึงไม่ควรเข้าไปใกล้ ทั้งนี้เกิดจากความเชื่อที่ว่า ในน้ำลึกนอกจากจะมีเงือกแล้ว ยังมีผีน้ำมาจับเงาคน อันมีความหมายเดียวกับเรื่องที่ผีในน้ำมาจะจะทำให้มีคนจมน้ำเสียชีวิตด้วย

ส่วนใน “เพลงสงคราม” มีข้อมูลเกี่ยวกับ “ผีบาดเจ็บ” และ “ผีหิว” ที่ว่า “ที่จื้อหยวนขาดกิน คนจื้อหยวนมีเรือนน้อย ทำค่ายอยู่บนเขา เป็นเพื่อนของผีบาดเจ็บ” [蕉园地缺吃 蕉园人少住 搭棚在高山 与 伤鬼 做伴] (Hantian, 2009, p. 196) คำว่า “จื้อหยวน” [蕉园] ในที่นี้ หมายถึงชาวฮั่นที่อาศัยอยู่ในเขตพื้นที่ของชาวจ้วง เพลงพื้นบ้านเหลียวเกอบทนี้นำเสนอเหตุการณ์กองทัพของชาวจ้วงที่ถูกเกณฑ์ไปเป็นทหาร ตั้งค่ายอยู่บนภูเขาที่มีชาวฮั่นอาศัย เนื่องจากสงครามร้ายแรง ทำให้มีเพื่อนเสียชีวิตระหว่างการต่อสู้ ในบริเวณค่ายทหาร ผู้ที่เสียชีวิตด้วยอาการบาดเจ็บจะถูกเรียกว่า “ผีบาดเจ็บ” [伤鬼] เนื้อหาในส่วนนี้แสดงให้เห็นถึงความหวาดกลัวและความทรมาณที่ชาวจ้วงมีต่อสงครามซึ่งพวกเขาไม่มีสิทธิ์หลีกเลี่ยง สำหรับตัวอย่างที่กล่าวถึง “ผีหิว” [饿鬼] มีดังนี้ “พี่กลับถึงหมู่บ้าน ไม่ได้ผ่านต้นมะม่วง เทียงคินให้หุงข้าว เหมือนผีหิวร้องไห้” [你回到村边 未过芒树下 半夜叫煮饭 像饿鬼乱喊] (Hantian, 2009, p. 294) สามารถขยายความได้ว่า หลังจากฝ่ายชายชาวจ้วงได้เข้าร่วมสงครามเสร็จสิ้นแล้วและกำลังเดินทางกลับสู่บ้าน ระหว่างทางเขาแวะไปที่บ้านของฝ่ายหญิงเนื่องจากการทำสงครามเหน็ดเหนื่อยและขาดแคลนอาหาร จึงทำให้ฝ่ายชายดูเหมือน “ผีหิว” และเขาก็อดไม่ได้ที่จะขอร้องให้ฝ่ายหญิงหุงข้าวให้รับประทานรองท้องไว้ก่อน ถึงแม้เวลานั้นจะเป็นเวลาเกือบเที่ยงคืนแล้วก็ตาม

ส่วนรูปร่างหน้าตาของผี แม้ว่าเนื้อเพลงไม่ได้พรรณนาถึงรายละเอียดของรูปร่างหน้าตาผี แต่ก็พอสรุปได้ว่า รูปร่างหน้าตาของผีในความเชื่อของชาวจ้วงในอำเภอผิงกั๋ว ทั้งซีโหด น่าเกลียด

และแต่งตัวไม่เรียบร้อย จากตัวอย่างใน “เพลงกลางวัน” ที่กล่าวถึงเหตุการณ์ฝ่ายชายแสดงความรู้สึกที่ดีต่อฝ่ายหญิงโดยชื่นชมว่า ฝ่ายหญิงหน้าตาสวยสดงดงาม ผิวพรรณผุดผ่อง ฝ่ายหญิงจึงร้องเพลงโต้กลับไปว่า “สวยยังงั้นพี่ ทุกวันไปดับฟืนหลังไฟ ไฟเผาไปเผามา หน้าดำเหมือนหน้าผี” [好什么呀哥 每天去打过火柴 火烧来燎去 脸黑像鬼脸] (Hantian, 2009, p. 352) ข้อความที่กล่าวมาแสดงให้เห็นถึงความถ่อมตนของหญิงสาวชาวจ้วงที่ว่า หน้าตาของเธอไม่ได้สวยงามอย่างที่ฝ่ายชายยกย่องชื่นชม โดยเปรียบเทียบผิวหน้าเธอดำราวกับผี แสดงว่าในทัศนคติของชาวจ้วงผีมีรูปร่างหน้าตาที่ไม่น่าดู นอกจากนี้ใน “เพลงสงคราม” ยังมีข้อความว่า หลังจากฝ่ายชายถูกเกณฑ์ทหารและเข้าร่วมสงครามเป็นเวลานานหลายปี เขาก็กลับมาที่บ้านเกิด อย่างไรก็ตามระหว่างทางกลับ เขาต้องขายเสื้อและผ้าห่มตามหมู่บ้านต่างๆ เพื่อหาเงินซื้ออาหารประทังชีวิต ชาวจ้วงจึงเปรียบเทียบชีวิตของผู้คนที่ต้องเข้าร่วมสงครามทุกข์ยากลำบากว่า มิต่างอะไรจากชีวิตของผีสง ดังตัวอย่างที่ว่า “เสื้อขายที่โจวหลู่ ผ้าห่มขายที่ซิงโจว ไร้ชีวิตอย่างเดียว เหมือนกับผีได้กลับ” [衣在周鹿卖 被卖在兴州 剩条命回来 活像鬼一样] (Hantian, 2009, p. 258) แสดงให้เห็นว่าในความเชื่อของชาวจ้วง รูปร่างหน้าตาของผีทั้งดำและไม่มีเสื้อผ้าดี ๆ ให้สวมใส่

เพลงพื้นบ้านเหลียวเกอไม่ได้กล่าวถึงอุปนิสัยของผีโดยตรงเช่นเดียวกับรูปลักษณะภายนอก แต่ผู้อ่านก็สามารถตีความจากสัญลักษณ์ต่างๆ เช่น ใน “เพลงสงคราม” กล่าวถึง “กวน” กับ “ศัตรู” ที่มีอุปนิสัยโหดร้ายเหมือนผี กล่าวคือประชาชนต้องประสบความเดือดร้อน เนื่องจากไม่มีการเก็บเกี่ยวจากการปลูกข้าว ด้วยเหตุภัยพิบัติแห้งแล้ง แต่ “กวน” ผู้ปกครองท้องถิ่นของชาวจ้วงยังคงดำเนินการเกณฑ์ทหาร การกระทำของ “กวน” โหดเหี้ยมไร้มนุษยธรรมไม่แพ้ “ผี” ที่เดียว “ปีนี้เป็นอะไร ดันกล้าในนาหักแตก กวนโหดร้ายเหมือนผี เร่งชาวบ้านร่วมสงคราม” [今年为何年 田里禾断节 官恶劣似鬼 催民去打仗] (Hantian, 2009, p. 31) อีกตัวอย่างหนึ่งที่เปรียบเทียบความโหดร้ายของ “ศัตรู” เหมือนดังอุปนิสัยใจคอของ “ผี” คือ ในเหตุการณ์ฝ่ายหญิงได้กำชับฝ่ายชายที่ถูกเกณฑ์เป็นทหารว่า เมื่อทุกคนเตรียมตัวไปต่อสู้กับศัตรู ฝ่ายชายอย่าเพิ่งออกไป เพราะศัตรูโหดร้ายเหมือนผี ถ้าหากต่อสู้อยู่ด้านหน้า ฝ่ายชายก็อาจเสียชีวิตโดยเร็ว “ไ้กันครั้งที่สอง ทุกคนรีบเตรียมตัว ศัตรูร้ายเหมือนผี พื่ออย่าเพิ่งออกไป” [鸡叫第二遍 大伙忙装束 敌来凶如鬼 哥别先出去] (Hantian, 2009, p. 338)

รูปร่างหน้าตาและอุปนิสัยที่ดุร้ายของผีดังที่นำเสนอข้างต้น ทำให้ชาวจ้วงในอำเภอผิงกั๋วมีความรู้สึกกลัวผีเต็มไปด้วยความลึกลับและน่ากลัว จึงควรอยู่ห่างไกลเพื่อไม่ให้ผีทำร้ายตัวเองและสมาชิกในครอบครัว ใน “เพลงสงคราม” มีเหตุการณ์ชายชาวจ้วงไปตามหาคนรักเก่าที่บ้านของฝ่ายหญิง เขาเล่าเรื่องการต่อสู้ในสงครามให้เธอฟัง ฝ่ายหญิงจึงกล่าวขึ้นมาว่า “พี่ไม่ต้องพูดอีก ยิ่งพูดยิ่งน่ากลัว กลัวผีมาตามหา ทำให้น้องฝันร้าย” [哥你别再讲 越讲越可怕 怕死鬼来跟 让妹做恶梦] (Hantian, 2009, p. 382) เมื่อฝ่ายหญิงเชื่อเชิญให้ฝ่ายชายพักที่บ้านของเธอ ฝ่ายชายก็รีบปฏิเสธว่า เขาไม่กล้าเข้าบ้านของฝ่ายหญิงเพราะเกรงว่าผีเสียชีวิตในสงครามที่ต้องกลายมาเป็น “ผี” นั้น

จะมาตามหาและทำร้ายลูกหลานของเธอ “พ่อยากเข้าบ้านน้อง กลัวผีตามมาหา กลัวผีแก่มาชน ให้ลูกหลานเตือนร้อน” [我想进妹家 怕死鬼来跟 怕老鬼来撞 让子孙遭殃] (Hantian, 2009, p. 307) ส่วน “เพลงกลางวัน” กล่าวว่า “สามไฟไปข้างหน้า ห้าไฟเดินไปก่อน ผ้าห่มไปตามหลัง ไปถึงต้องข้ามไฟ” [前三火把 五火把在前 被床紧随后 到后就跨火] และ “สามไฟเดินข้างหน้า ห้าไฟเดินไปก่อน ผ้าห่มได้ถึงบ้าน ยังกลัวผีตามมา” [前三火把 五火把在前 被床已到家 还怕鬼来跟] (Hantian, 2009, p. 208) สะท้อนให้เห็นความพยายามของชาวจ้วงในการหลีกเลี่ยงผีร้าย คือ ในพิธีแต่งงานของชาวจ้วง เมื่อขบวนรับส่งเจ้าสาวไปที่บ้านของเจ้าบ่าว จำต้องมีผู้ถือไฟเดินอยู่ด้านหลังเจ้าสาวรวม 5 ตำแหน่ง และอีก 3 ตำแหน่งเดินนำอยู่ด้านหน้า ชาวจ้วงถือว่านี่เป็นกลวิธีหลีกเลี่ยงไม่ให้ผีตามมาที่ครอบครัวใหม่ของเจ้าสาว

ถึงแม้ผีเป็นสิ่งที่น่ากลัวสำหรับชาวจ้วง แต่ครั้งต้องตกอยู่ในสถานการณ์ที่จำเป็น ชาวจ้วงก็พร้อมและมีความกล้าหาญพอที่จะเผชิญกับผีร้าย ดังข้อความใน “เพลงสงคราม” ที่ว่า “เป็นทหารไม่กลัวมืด เป็นโจรไม่กลัวกลางคืน ชาวบ้านไม่กลัวผี ใครเป็นคนขี้กลัว” [当兵不怕黑 做贼不怕夜 百姓不怕鬼 谁怕谁胆小] (Hantian, 2009, p. 269)

สรุปได้ว่า ความเชื่อเรื่องผีได้ฝังรากลึกอยู่ในวิถีชีวิตของชาวจ้วงในอำเภอฝิงกั่วมาช้านาน โดยปรากฏทั้งผีไฟ ผีน้ำ ผีบาดเจ็บ และผีหัว แม้นเนื้อหาสาระในเพลงพื้นบ้านเหลียวเกอของอำเภอฝิงกั่วจะไม่ได้พรรณนาถึงรูปลักษณะและอุปนิสัยของผิอย่างตรงไปตรงมา แต่จากการเปรียบเทียบ อากัปกริยาต่างๆ ของหนุ่มชาวจ้วงที่ต้องเข้าร่วมสงครามอันโหดเหี้ยมไร้มนุษยธรรม ผู้อ่านก็พอจะสัมผัสได้ถึงความชั่วร้ายและลักษณะนิสัยที่โหดเหี้ยมของผี

5. สรุปผลการวิจัย

การศึกษาเพลงพื้นบ้านเหลียวเกอในอำเภอฝิงกั่ว เมืองไปเซ่อ เขตปกครองตนเองกวางสีจ้วง สาธารณรัฐประชาชนจีน ทำให้ทราบถึงลัทธิเก่าแก่โบราณของกลุ่มชาติพันธุ์จ้วง ตลอดจนคติความเชื่อนานาประการที่ประชาชนในท้องถิ่นอนุรักษ์และสืบสานกันมาช้านาน ลัทธิที่ปรากฏในเพลงเหลียวเกอประกอบด้วยลัทธิเมอและลัทธิซือกง ซึ่งล้วนแต่ส่งอิทธิพลต่อวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของชาวจ้วงมาแต่บรรพกาล ความน่าสนใจของลัทธิเมอไม่เพียงอยู่ตรงที่ “ซันเป่า” สามองค์ คือ เทพเจ้าแห่งฟ้าร้อง ฟ้าผ่าและเงือก ที่มีอำนาจในการกำหนดชะตาชีวิตของมนุษย์ ทว่ายังอยู่ในพิธีกรรมสำหรับขับไล่ผีสงฆ์ที่สิงสถิตอยู่ในร่างของผู้ป่วยด้วย ขณะที่ลัทธิซือกงสัมพันธ์โดยตรงกับงานศพ เมื่อมีชาวจ้วงเสียชีวิต ซือกงจะเป็นผู้ประกอบพิธีกรรม ตลอดจนสวดมนต์เพื่อปลดปล่อยวิญญาณผู้ละสังขารให้ไปสู่สุคติ ซือกงยังมีบทบาทสำคัญต่อชีวิตจิตใจของชาวจ้วงในฐานะผู้พิจารณาทุกข์ยามยามดีให้กับประชาชนในวาระโอกาสสำคัญ

ส่วนการศึกษาความเชื่อของชาวจ้วงในเพลงพื้นบ้านเหลียวเกอก็ให้ผลลัพธ์ที่น่าสนใจ โดยพบทั้งความเชื่อเกี่ยวกับเทพเทวา ประกอบด้วยความเชื่อเกี่ยวกับเทพีแห่งการสืบสายพันธุ์ หรือ “เทพีแห่งบุปผา” ที่มีอำนาจประทานทายาทให้กับชาวจ้วง ความเชื่อเกี่ยวกับเทพเจ้าแห่งการเวียนว่ายตายเกิดที่สัมพันธ์กับการเสียชีวิตและการฟื้นคืนชีพของเทพเจ้า “Yah vuengz” ความเชื่อเกี่ยวกับเทพเจ้าเตาไฟที่สามารถทำให้เจ้าบ่าวเจ้าสาวมีลูกสืบตระกูลอย่างไม่ขาดสายและสามารถใช้ชีวิตด้วยกันอย่างราบรื่น นอกจากนี้ ยังมีความเชื่อเกี่ยวกับเทพเจ้าทวารบาลที่ทรงพลังในการขับไล่สิ่งชั่วร้าย ภัยพิบัติ และนำพาความปลอดภัยมาสู่หมู่บ้านชุมชน และความเชื่อเกี่ยวกับเจ้าที่เนื่องด้วยคติเก่าแก่ที่ว่า พื้นธรมีพลังพิเศษและยิ่งใหญ่ ด้านความเชื่อเกี่ยวกับวิญญาณบรรพบุรุษ ชาวจ้วงถือว่าวิญญาณบรรพบุรุษเป็นพลังเหนือธรรมชาติฝ่ายดีที่ปกป้องคุ้มครองบุตรหลานให้ปราศจากภัยอันตราย ดังนั้น การกราบไหว้บูชาวิญญาณผู้ล่วงลับจึงเป็นมรดกวิธีที่แสดงความกตัญญูตเวทีของคนรุ่นหลัง ชาวจ้วงประกอบการเช่นไหว้วิญญาณบรรพบุรุษในหลายโอกาส เช่น เทศกาลตรุษจีน เทศกาลวันที่สามเดือนสาม เทศกาลจงหยวน เทศกาลฉงหยาง และในเหตุการณ์สำคัญๆ เช่น การแต่งงานและงานขึ้นบ้านใหม่ สำหรับความเชื่อเรื่องผี ในทัศนคติของชาวจ้วง ผีมีหลายประเภท ทั้งผีไฟ ผีน้ำ ผีบาดเจ็บและผีหิว กระนั้น ลักษณะร่วมที่ทำให้ประชาชนหวาดกลัวและประสงคืจะหลีกเลี่ยงผีให้มากที่สุด คือ หน้าตาที่ชั่วร้ายเขี้ยวและอุปนิสัยที่โหดเหี้ยมดุร้าย

รายการอ้างอิง

- Caiji, L. (2014). A Study of the Belief in Kitchen God of Zhuang Nationality. *Journal of Young writer*, 29(26), 175.
- Guangyong, H. (2018). On the religion structure of black clothes Zhuang nationality in Fu'ning Yunnan. *Journal of Wenshan University*, 32(2), 44-47.
- Haibo, L. (2003). *Dialogue between secular and sacred: Research on folk Kitchen God faith and legend* (Doctoral Dissertation). East China Normal University, Shanghai.
- Hantian, L. (2009). *Liao songs of Pingguo Zhuang*. Beijing: Ethnic Publishing House.
- Hui, C. (2007). *A comparative study of ritual about local god of the land between Zhuang people and Tai people: Taking Laiba Village of Wuming in Guangxi and Mianxiang Village of Chiangmai in Thailand as an example* (Master's Thesis). Guangxi University for Nationalities, Nanning.
- Jinwen, C. (2008). Goddess Yah vuengz in Zhuang's local beliefs: Discuss with Professor Satang Liang Thingwang. *Review of Social Sciences*, 5(4), 35-39.
- Lan, C. & Lihao, C. (1991). An Analysis on the Folk Customs of the "March Three" Festival. *Journal of Guizhou Ethnic Studies*, 12(1), 67-71.
- Lianzhi, L. (2018). On female characters in Zhuang's belief and economic and cultural development in Zhuang region. *Wenjiaoziliao*, 46(1), 69-71.
- Qiuwei, Z. (2015). *Research on the Belief in Reproduction of Zhuang nationality: A case study on the Faithfulness of Ganyu Village* (Master's Thesis). Guangxi Teachers Education University, Nanning.
- Shengmin, Q. (2003). *A comparative study of Zhuang and Thai national traditional culture*. Nanning: Guangxi People's Publishing House.
- Siying, L. (2013). The "dukngwk" worship of the Dong-Tai group and Its remains from the oral tradition. *Proceedings of the 16th Annual Meeting of the Chinese Baiyue Ethnic History Research Association (December 3, 2013)*. Guangzhou: China Baiyue Ethnic History Research Association.
- Xian'an, C. (2006). An analysis of Zhuang's Mo religion. *Journal of Religion and Nationality*, 4(4), 251-260.
- Xiqiang, W. & Cailuan, Q. (2001). Religious beliefs in Zhuang's house culture. *Guangxi Ethnics Studies*, 16(2), 55-63.

- Yan, H. & Zhiqi, Y. (2017). A study of the Luo Yue cultural inheritance of the Zhuang people in China, the Dai people and the Nong people in Vietnam. *Journal of Nanning Normal University (Philosophy and Social Sciences Edition)*, 37(3), 122-127.
- Yongxian, Q. (2017). The Study of beliefs and rituals about “Huapo” of Dai People: The case study of Dai People in Dehong. *Journal of Guangxi Normal University for Nationalities*, 34(5), 20-23.
- Youzheng, M. (2009). The study on comparing the Zhuangs’ Mo religion and the Zhuangs’ Shi religion. *Study of Ethnics in Guangxi*, 24(2), 113-120.
- Zhensheng, Q. (1994). Research on Zhuang nationality’s flower totem. *Academic Forum*. 16(1), 58-63.

การปรับตัวและต่อรองทางวัฒนธรรมของคริสตชน บ้านซ่งแย้ ตำบลคำเตย อำเภอไทยเจริญ จังหวัดยโสธร*

Received: 6 January 2021

Revised: 18 May 2021

Accepted: 25 May 2021

ธีระพงษ์ มีโสง**

บทความวิจัย

บทคัดย่อ

คำสำคัญ

การปรับตัว;
การต่อรองทางวัฒนธรรม;
คริสตชน

บทความวิจัยนี้มุ่งศึกษาการปรับตัวและต่อรองทางวัฒนธรรมของคนคริสต์อีสานบ้านซ่งแย้ ตำบลคำเตย อำเภอไทยเจริญ จังหวัดยโสธร โดยวิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ เก็บข้อมูลจากชาวคริสต์ที่บ้านซ่งแย้ ด้วยการสังเกตและสัมภาษณ์กลุ่มเป้าหมายจำนวน 36 คน วิเคราะห์และตีความผ่านแนวคิดพัฒนาธรรม การแพร่กระจายทางวัฒนธรรมและการปรับตัวทางวัฒนธรรม นำเสนอผลการวิจัยเชิงพรรณนาวิเคราะห์

ผลการวิจัยพบว่าคนคริสต์อีสานบ้านซ่งแย้มีการปรับตัวผ่านกลไกและเงื่อนไข 5 มิติ กล่าวคือ 1) การปรับตัวระดับโครงสร้างที่ส่งผลต่อการปรับตัวทางวัฒนธรรมของวัดซ่งแย้ โดยมีนโยบายให้รับการประกอบพิธีกรรมใหม่และให้คริสตชนมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการวัดมากขึ้น 2) การปรับตัวท่ามกลางความหลากหลายทางวัฒนธรรมในท้องถิ่นอีสาน โดยเฉพาะในฮีต 12 ชาวคริสต์ได้ปรับตัวเข้าร่วมในประเพณีและบุญของชาวอีสานได้อย่างกลมกลืน 3) การปรับตัวของผู้นำศาสนา โดยเฉพาะบาทหลวงที่เป็นผู้นำคริสตชนในการอยู่ร่วมกับชุมชนท้องถิ่นได้ โดยเข้าร่วมประเพณีในวิถีชีวิตของชาวอีสาน 4) การปรับตัวของคริสตชนมีการปรับตัวในการดำเนินชีวิตโดยผ่อนปรนหลักปฏิบัติที่เคร่งครัดลงให้สอดคล้องกับวิถีชุมชน 5) การปรับตัวและต่อรองท่ามกลางความขัดแย้งทางศาสนาที่เกิดขึ้นทั่วอีสาน โดยเฉพาะพื้นที่บ้านสองคอน จังหวัดมุกดาหาร

* บทความวิจัยนี้เป็นส่วนหนึ่งของงานวิจัยเรื่อง “การปรับตัวและต่อรองทางวัฒนธรรมของคนคริสต์อีสานบ้านซ่งแย้ ตำบลคำเตย อำเภอไทยเจริญ จังหวัดยโสธร”

** ผู้ช่วยศาสตราจารย์ประจำสาขาวิชาศาสนาและภูมิปัญญาเพื่อการพัฒนา คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม ติดต่อได้ที่: Theerapong_00@yahoo.com

ที่มีการเสียชีวิตของชาวคริสต์จำนวน 7 คนซึ่งชาวคริสต์ได้ต่อรองด้วยการยกสถานะของผู้เสียชีวิตขึ้นเป็นบุญราศี ในขณะที่บ้านช่งแย้ก็มีการทำร้ายร่างกายบาทหลวง รวมถึงการทำลายศาสนสถาน แต่ชาวคริสต์บ้านช่งแย้ก็ได้ปรับเปลี่ยนวิธีการและดึงเอากลไกของอำนาจรัฐเข้ามาสถาปนาเหนือพื้นที่วัดอัครเทวดามีคาแอลช่งแย้ให้เกิดการยอมรับอย่างกว้างขวางทั้งในระดับท้องถิ่นและระดับประเทศ

An Adaptation and Cultural Negotiation of Christian in Ban Songyae Kham Toei Sub-district, Thai Charoen District, Yasothorn Province*

Received: 6 January 2021

Revised: 18 May 2021

Accepted: 25 May 2021

Theerapong Meethaisong**

This research article aims to study the cultural adaptation and negotiation of Isan Christians at Ban Songyae, Kham Toei Sub-district, Thai Charoen District, Yasothorn Province by qualitative research methodology. Data collecting from the Christians was conducted at the Songyae community by observing and interviewing the target group of 36 people. The data was analyzed and interpreted through the concept of multiculturalism, cultural diffusion and cultural adaptation. The research results are presented in descriptive analytics style.

The research reveals the Isan-Christians at Ban Songyae had adapted themselves by procedures and conditions in five dimensions namely 1) Structural adaptation effected the cultural adaptation of the Songyae temple through the policy of transforming new ritual practices and increasing Christians' participation in the administration of the temple 2) Adaptation amidst the cultural diversity in the local Isan especially in the Heet 12 ceremony which Christians had adapted themselves to participate in the traditions and merits of the Isan people harmoniously. 3) Religious leaders' adaptation

Research Article

Abstract

Keywords

adaptation;
cultural negotiation;
Christians

* This article is part of a research titled "An Adaptation and Cultural Negotiation of Christian in Ban Songyae Kham Toei Sub-district, Thai Charoen District, Yasothorn Province"

** Assistant Professor, Department of Religion and Local Wisdom for Development, Faculty of Social science and Humanities, Mahasarakham University, e-mail: Theerapong_00@yahoo.com

especially the pastor who led Christians in living in local communities by his participation in Isan people's ceremonies. 4) Christians' adaptation was adjusting their ways of life by lesson the strict regulations in order to compromise with the community's ways of life. 5) Adaptation and Negotiation amid the religious conflicts in Isan area, especially in the area of Ban Songkhon in Mukdahan Province where seven Christians were dead. Christians negotiated by improving the status of the deceased to be a blessing called Boon Rasee. In the area of Ban Songyae, the pastor was physically abused including the destruction of religious places. However, Ban Songyae Christians have adapted their procedures and adopted the mechanism of the state's power established in Akkara Deva Michael Songyae Monastery in order to be widely accepted both locally and nationally.

1. บทนำ

โลกทัศน์ทางความเชื่อของศาสนาคริสต์มีพระเจ้าเป็นศูนย์กลาง โดยเชื่อว่าพระเจ้าทรงสร้างสรรพสิ่งและอยู่เบื้องหลังของสรรพสิ่งรวมถึงโลกและมนุษย์ด้วย ทรงรักมนุษย์และเตรียมหนทางช่วยมนุษย์ให้รอดพ้นจากบาป (คิลปีซีย์ เซาร์เจริญรัตน์, 2549, น. 11) พระเยซูเป็นทั้งพระเจ้าและบุตรของพระเจ้าที่ทำหน้าที่นำเอาคำสอนมาประกาศให้มนุษย์ชาติได้ปฏิบัติตาม กลุ่มคนที่นับถือศาสนาคริสต์ในยุคแรกอาศัยอยู่แถบทะเลทรายเอเชียไมเนอร์ มักอพยพแสวงหาสถานที่อุดมสมบูรณ์เพื่อตั้งหลักแหล่ง ต่อมาเมื่อการคมนาคมถูกทำให้มีข้อจำกัดน้อยลง ประกอบกับมีวัฒนธรรมในการเดินทางไปแสวงหาดินแดนใหม่ของชาวคริสต์ ทำให้ชาวคริสต์ออกเดินทางไปยังดินแดนต่างๆ รวมถึงการเดินทางมายังดินแดนที่เรียกว่า “สยาม”

การเดินทางยังดินแดนต่างๆ ของชาวคริสต์ที่เป็นพ่อค้า มีชนชั้นร่ำรวย รวมถึงนักล่าอาณานิคม ล้วนนำเอาศาสนาคริสต์ไปเผยแพร่ด้วย ทำให้ศาสนาคริสต์เข้ามาในสยามในสมัยอยุธยาในฐานะเป็นศาสนาของฝรั่งและมีอิทธิพลต่อกษัตริย์สยาม (Turpin, 1997, p. 25) เริ่มจากชาวคริสต์โปรตุเกสเป็นชาติแรกที่เข้ามาบุกเบิกในแถบประเทศทางตะวันออกและทำสัญญาทางพระราชไมตรีกับกรุงศรีอยุธยาใน พ.ศ. 2060 สมัยสมเด็จพระรามาธิบดีที่ 2 (Kasetsiri and Wright, 2019, p. 166) จากนั้นก็เข้ามาค้าขายอยู่ในเมืองไทย สมเด็จพระไชยราชาธิราชจึงพระราชทานที่ดินตำบลบ้านดินริมแม่น้ำเจ้าพระยาฝั่งตะวันตก เนื้อปากคลองตะเคียนให้ตั้งบ้านเรือน และพระราชทานพระบรมราชานุญาตให้สร้างโบสถ์เพื่อประกอบศาสนกิจ เรียกว่า “หมู่บ้านโปรตุเกส” นับว่าเป็นศาสนาคริสต์นิกายโรมันคาทอลิกกลุ่มแรกในเมืองไทย ต่อมาเมื่อรัฐไทยมีสัมพันธภาพอันดีกับประเทศฝรั่งเศส ในรัชสมัยของพระเจ้าหลุยส์ที่ 14 รวมถึงอเมริกา ทำให้บาทหลวงได้เข้ามาเผยแผ่ศาสนาและมีบทบาทมากขึ้น (จอร์จ บรัดเลย์ แมคฟาร์แลนด์, 2555, น. 14-19) จนถึงตั้งโรงเรียนสำหรับสามเณรเพื่อผลิตนักบวชพื้นเมืองและมีการโปรดศีลบวชให้นักบวชคนไทยรุ่นแรก นอกจากนี้ยังมีการจัดตั้งโรงพยาบาลและคณะภคินี คณะรักไม้งางเขน ในสมัยรัตนโกสินทร์ ศาสนาคริสต์ได้เข้ามามีบทบาทต่อราชสำนักไทย โดยเฉพาะอย่างยิ่งในสมัยของพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวที่ยอมรับศาสนาคริสต์มากขึ้น ทรงประกาศพระราชกฤษฎีกาให้ทุกคนมีสิทธิในการนับถือศาสนาใดก็ได้ แม้ว่าในรัชสมัยของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว สัมพันธภาพระหว่างไทยกับฝรั่งเศสเป็นไปอย่างไม่ราบรื่น แต่ก็ทรงรับรองมิสซังโรมันคาทอลิกเป็นนิติบุคคล ส่งผลให้มีการสร้างโรงเรียนอัสสัมชัญขึ้นใน พ.ศ. 2420 โดยได้รับพระราชทานเงินสนับสนุนในการก่อสร้าง ส่งผลให้เวลาต่อมา มีการสร้างโรงเรียนเพิ่มขึ้นอีกหลายแห่ง คือ โรงเรียนอัสสัมชัญคอนแวนต์ เซนต์ฟรังซิสซาเวียร์ รวมถึงสร้างโรงเรียนพยาบาลเซนต์หลุยส์ด้วย อาจกล่าวได้ว่าศาสนาคริสต์นิกายโรมันคาทอลิกได้เข้ามายังประเทศไทยอย่างเป็นทางการและแพร่กระจายไปยังท้องถิ่นต่างๆ โดยเฉพาะในแผ่นดินอีสาน ได้ผ่านเข้ามาทางดินแดนแม่น้ำโขงเข้าสู่สกลนครที่เรียกว่า อัครมณฑลหนองแสง-ท่าแร่ ส่วน

หนึ่งได้เข้ามายังหัวเมืองอุบลในวันที่ 24 เมษายน พ.ศ. 2424 (เกลาคีอุส บาเย, 2527, น. 29) โดยได้รับมอบที่ดินบริเวณทางทิศตะวันตกของเมือง ตั้งอยู่เหนือบึง (บุง) ตามลุ่มฝั่งแม่น้ำมูล มีสภาพเป็นป่ารก เคยเกิดโรคระบาดจนชาวบ้านต้องอพยพหนี ต่อมามีการตั้งหมู่บ้านชื่อว่า “บุงกาแซว” แล้วสร้างโบสถ์แห่งแรกที่บริเวณที่เรียกว่า “บุงกะแหว” (บุงกาแซว) ตั้งชื่อว่า “วัดแม่พระนฤมลทิน” ในวันที่ 5 ธันวาคม พ.ศ. 2424 (เกลาคีอุส บาเย, 2527, น. 33) แต่ถือเอาวันแรกที่ได้รับมอบที่ดินคือวันที่ 17 ตุลาคม พ.ศ. 2424 เป็นวันที่บุงกะแหวได้กลายเป็นศูนย์แห่งแรกของกลุ่มคริสตังในภาคอีสาน

ต่อมาเมื่อศาสนาคริสต์ได้รับการยอมรับมากขึ้น จึงมีการขยายสาขาออกไปยังจังหวัดอื่นในภาคอีสาน โดยเฉพาะจังหวัดที่อยู่ใกล้เคียงคือจังหวัดยโสธร เริ่มจาก พ.ศ. 2451 มีชาวบ้านช่งแย้หัวครอบครัวถูกกล่าวหาว่าเป็นปอบ ถูกชาวบ้านทำร้ายและไล่ออกจากหมู่บ้าน คนที่ถูกกล่าวหาว่าเป็นปอบ ไม่มีที่พึ่ง แต่ได้ทราบข่าวว่าบาทหลวงที่อยู่ทางอำเภอป่าดัวสามารถไล่ผีปอบได้ จึงพากันเดินทางไปหาบาทหลวงเดชาแวลและบาทหลวงออมโบรซีโอที่บ้านเซ่ง ตำบลเซียงเพ็ง อำเภอป่าดัว จังหวัดยโสธร เพื่อให้บาทหลวงทั้งสองช่วยขับไล่ปอบให้กับผู้ที่ถูกกล่าวหาที่บ้านช่งแย้ บาทหลวงทั้งสองจึงเดินทางมาบ้านช่งแย้ด้วยความเต็มใจ เมื่อสถานการณ์สงบลงชาวบ้านหัวครอบครัวนี้จึงเข้ารีตโรมันคาทอลิก บาทหลวงเดชาแวลและบาทหลวงออมโบรซีโอจึงสร้างวัดช่งแย้ใน พ.ศ. 2452 โดยมีบาทหลวงเดชาแวลเป็นอธิการ (เจ้าอาวาส) โบสถ์คนแรก และตั้งชื่อว่า วัดอัครเทวดามีคาแอล

ความขัดแย้งระหว่างชาวบ้านที่นับถือผีและพุทธกับชาวคริสต์ก็ไม่ได้น้อยลง เมื่อรัฐมีนโยบายขัดแย้งกับฝรั่งเศส ส่งผลให้บาทหลวงชาวฝรั่งเศสและชาวคริสต์ในอีสานได้รับผลกระทบเป็นอย่างมาก รวมถึงการเป็นศาสนาที่ถูกมองจากคนอื่นว่าเป็นอื่น (Alienation) หรือเป็นศาสนาของพวกเขาฝรั่งต่างชาติซึ่งมีนัยยะของความเป็นศาสนาของพวกเขาล่าอาณานิคมด้วย ทำให้คริสตชนบ้านช่งแย้ต้องปรับตัวเพื่อให้สามารถอยู่ร่วมกันได้ท่ามกลางความแตกต่างทางวัฒนธรรมผ่านการต่อสู้ ต่อรอง ด้วยเงื่อนไขต่างๆ ที่หลากหลายและน่าสนใจ

2. วัตถุประสงค์การวิจัย

เพื่อศึกษาการปรับตัวและการต่อรองทางวัฒนธรรมของคริสตชนบ้านช่งแย้ ตำบลคำเตย อำเภอไทยเจริญ จังหวัดยโสธร

3. วิธีการดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยอาศัยระเบียบวิธีวิจัยดังนี้

3.1 การเก็บข้อมูล

โดยใช้เครื่องมือดังนี้

1. การสำรวจ (Survey) ข้อมูลพื้นฐานทั้งเอกสารและข้อมูลเบื้องต้นเกี่ยวกับพื้นที่ โดยเฉพาะประเด็นที่เกี่ยวกับประวัติและรายละเอียดเกี่ยวกับวัดและชุมชนในเชิงประวัติศาสตร์ (Historical Approach) เพื่อให้ได้ข้อมูลภูมิหลังของคริสตชนบ้านซ่งแย้
2. การสัมภาษณ์ (Interview) โดยใช้แบบสัมภาษณ์ที่มีโครงสร้าง (Structured Interview) โดยชุดคำถามที่ได้รับการตรวจสอบความเที่ยงตรงเนื้อหาจากผู้เชี่ยวชาญตามประเด็นวัตถุประสงค์ กล่าวคือ การปรับตัวและการต่อรอง
3. การสังเกต ใช้สังเกตอย่างมีส่วนร่วม (Participant Observation) และไม่มีส่วนร่วม (Non-Participation Observation) โดยผู้วิจัยได้เข้าร่วมสังเกตในพิธีมิสซาของคริสตชนที่มาประกอบพิธีในวันอาทิตย์และวันสำคัญ
4. การสนทนากลุ่ม (Focus Group) เพื่อสนทนากับประเด็นในการปรับตัวของชาวคริสตชนบ้านซ่งแย้ รวมถึงการต่อรองทางวัฒนธรรมท่ามกลางความเชื่อที่หลากหลายในอีสาน ผู้วิจัยได้เชิญผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้อง (Stakeholders) เข้ามาร่วมสนทนาโดยผู้วิจัยได้ตั้งประเด็นคำถามนำและสนทนาร่วมกัน

3.2 กลุ่มเป้าหมาย

การศึกษาครั้งนี้ได้กำหนดกลุ่มเป้าหมายแบบเจาะจง (Purposive sampling) โดยเลือกกลุ่มเป้าหมายจำนวน 36 คน ประกอบด้วย 1) ผู้นำทางศาสนา จำนวน 12 คน 2) นักวิชาการทางศาสนา จำนวน 4 คน 3) ส่วนผู้นับถือศาสนาทั่วไป จำนวน 20 คน และใช้วิธีการสุ่มแบบบังเอิญสำหรับคริสตชนที่มาร่วมพิธีมิสซาที่วัดและจากการสำรวจในชุมชน

3.3 ขอบเขตการวิจัย

1. ขอบเขตเชิงเนื้อหา การเกิดขึ้นและแพร่กระจายศาสนาคริสต์เข้ามาในดินแดนอีสานมีการปรับตัว ต่อกับระบบความเชื่อเดิมอย่างไรภายใต้การเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรม
2. ขอบเขตเชิงพื้นที่ กำหนดเอาพื้นที่จังหวัดอุบลราชธานี มุกดาหาร สกลนคร ซึ่งเป็นพื้นที่ที่ศาสนาคริสต์ได้เผยแพร่ออกไปจนกลายเป็นสังคมทลในอีสานคือสังคมทลอุบลราชธานีและสังคมทลหนองแสง-ท่าแร่ แต่จะเลือกข้อมูลในชุมชนชาวคริสต์วัดอัครเทวดามีคาแอล บ้านซ่งแย้ ตำบลคำเตย อำเภอไทยเจริญ จังหวัดยโสธร

3.4 ขั้นตอนการดำเนินการวิจัย

1. การศึกษาเอกสาร ค้นหาข้อมูลเอกสารในเชิงประวัติศาสตร์คือเอกสารชั้นต้นและชั้นรอง เพื่อตอบโจทย์ประเด็นการเกิดขึ้นและปรับตัวของคนคริสต์อีสาน
2. การสำรวจข้อมูลพื้นที่ สำรวจข้อมูลในพื้นที่โดยลงสำรวจผ่านเครื่องมือ คือ ผู้วิจัยทำการสัมภาษณ์ สังเกต และสนทนากลุ่ม
3. การจัดเก็บข้อมูล
 - 3.1 เก็บข้อมูลเอกสาร (Documentary Study) ศึกษาข้อมูลจากแหล่งเอกสารที่เป็นปฐมภูมิ (Primary Source) และทุติยภูมิ (Secondary Source) โดยเก็บข้อมูลเอกสารจากแหล่งข้อมูลที่สำคัญคือ หอสมุด หอจดหมายเหตุ บ้านทึก
 - 3.2 เก็บข้อมูลภาคสนาม (Field Data) โดยลงพื้นที่เก็บข้อมูลพื้นฐานและข้อมูลเชิงลึก

3.5 การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยได้ตรวจสอบข้อมูลอย่างละเอียดทุกขั้นตอน เพื่อให้ได้ข้อมูลที่สมบูรณ์ ทั้งข้อมูลเอกสารและข้อมูลภาคสนาม จากนั้นนำข้อมูลมาจัดกระทำดังนี้

1. จำแนกข้อมูล โดยจัดข้อมูลแยกออกตามชนิดของข้อมูลเพื่อใช้ในการวิเคราะห์
2. จัดหมวดหมู่ นำข้อมูลมาจัดหมวดหมู่ตามประเด็นที่ตั้งเอาไว้
3. สรุปข้อมูลแต่ละประเภท
4. การวิเคราะห์ข้อมูล นำข้อมูลทั้งหมดที่ได้จากเอกสารและข้อมูลพื้นที่มาวิเคราะห์และตีความโดยอาศัยแนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง นำเสนอข้อมูลโดยการพรรณนาวิเคราะห์

4. ผลการวิจัย

4.1 ผลการวิจัย

พบว่า การปรับตัวและต่อรองทางวัฒนธรรมของชาวคริสต์อีสานบ้านซ่งแย้ ศาสนาคริสต์ในวัฒนธรรมอีสานถูกมองว่าเป็นวัฒนธรรมต่างถิ่นต่างที่อยู่ในบริบทวัฒนธรรมท้องถิ่นอีสานซึ่งมีรากฐานจากความเชื่อเกี่ยวกับพราหมณ์ พุทธและผี เมื่อคนอีสานบ้านซ่งแย้หันมานับถือศาสนาคริสต์จึงถูกทำให้เป็นชายขอบ (Marginalization) และแปลกแยก (Discrimination) จนนำไปสู่ความขัดแย้งผ่านกระบวนการต่อต้านในระยะแรกๆ ทั้งจากอำนาจรัฐและวัฒนธรรมท้องถิ่น จนทำให้เกิดการปรับตัวและต่อรองของคนคริสต์อีสานบ้านซ่งแย้ใน 5 มิติ กล่าวคือ

1. การปรับตัวระดับโครงสร้างที่ส่งผลต่อการปรับตัวทางวัฒนธรรมของวัดซ่งแย้ การเผชิญหน้ากับการเปลี่ยนแปลงทางสังคมจนนำไปสู่การปรับตัวเชิงโครงสร้างการบริหารจากสำนักवादิกัน ส่งผลให้เกิดการสังคายนาครั้งที่ 2 ขึ้น ใน พ.ศ. 2505-2508 (1962-1965) โดยมีการพูดถึงการเผยแพร่ศาสนาคริสต์ท่ามกลางความหลากหลายทางวัฒนธรรมในท้องถิ่นโดยมีศูนย์กลางอำนาจอยู่ที่พระสันตะปาปา ทำให้เกิดนโยบายไม่มีการปฏิเสธความสามารถพระสันตะปาปาในการใช้อำนาจแต่ยอมได้รับการแนะนำให้ปรึกษากับบรรดาพระสังฆราช รวมถึงผู้อภิบาลในวัดต่างๆ จำเป็นต้องฟังเสียงสัตบุรุษในวัดของตนและให้เข้ามามีส่วนร่วมในทางศาสนามากขึ้น (Local Collegiality) พระสังฆราชต้องเป็นครูที่ดีและเป็นนักฟังที่ดี ต้องฟังสิ่งที่พระสงฆ์ นักบวช และฆราวาสในสังฆมณฑลของท่านพูด หลักแห่งการมีส่วนร่วมต้องได้รับการใช้อย่างกว้างขวาง (เกรียงศักดิ์ โกวิทวาณิช, 2556, น. 37-38) แต่ภายใต้การนำของพระสันตะปาปา ทำให้วัดคาทอลิกได้ปฏิบัติตาม โดยเห็นได้จากการประกอบพิธีมิสซาที่ปัจจุบัน บาทหลวงผู้ทำพิธีจะต้องหันหน้ามายังสัตบุรุษที่นั่งอยู่ในโบสถ์และใช้ภาษาในท้องถิ่นนั้นๆ การปรับเปลี่ยนภาษาในการสวดภาวนาจากภาษาต่างประเทศเป็นภาษาไทยเป็นส่วนสำคัญในการทำให้ศาสนาคริสต์เป็นศาสนาของคนไทยมากขึ้น (ชวลิต ตรียะประเสริฐ, 2559, น. 83) วัดซ่งแย้ก็เช่นเดียวกัน พยายามปรับตัวผ่านการปฏิบัติตามหลักการดังกล่าว โดยบาทหลวงที่ยืนอยู่ระหว่างแท่นบูชากับรูปปั้นพระเยซูคริสต์บนไม้กางเขน เวลาประกอบพิธีไม่ได้หันหน้าไปยังรูปปั้นพระเยซูซึ่งอยู่ข้างหน้าภายในโบสถ์ซึ่งจะเป็นการหันหลังให้กับสัตบุรุษ จึงปรับเปลี่ยนจากเดิม โดยหันหน้ามาทางแท่นบูชาและสัตบุรุษ ทำให้การทำพิธีได้รับการสื่อสารและความสนใจจากสัตบุรุษมากขึ้น ส่วนการใช้ภาษา เดิมสวดเป็นภาษาละติน ซึ่งเป็นภาษาที่บันทึกพระคัมภีร์ที่เข้าใจยาก ต่อมาได้โอนูโลมให้แปลจากภาษาละตินมาเป็นภาษาในท้องถิ่นนั้นๆ วัดซ่งแย้ก็หันมาใช้ภาษาไทยแทนภาษาละตินซึ่งเป็นภาษาที่ศาสนิกฟังแล้วไม่เข้าใจ

นอกจากนั้น ยังมีการปรับแผนเพื่อให้มีการบวชบาทหลวงชาวไทยเพื่อทดแทนบาทหลวงต่างประเทศที่มีจำนวนน้อยลงผ่านการจัดตั้งวิทยาลัยแสงธรรมที่จังหวัดนครปฐมขึ้น เพื่อเป็นสถานที่

ฝึกอบรมและเตรียมที่จะบวชเป็นบาทหลวง (บาทหลวงไพฑูรย์ แสนสวัสดิ์, 2563, สัมภาษณ์) โดยจัดเป็นหลักสูตรการเรียนปรัชญาทั้งตะวันตกและตะวันออก รวมถึงเทววิทยา วิทยาลัยมีสถานะเหมือนมหาวิทยาลัยทั่วไป นอกจากเรียนวิชาการแล้ว ยังมีการฝึกฝนระเบียบวินัย และปฏิบัติงานอภิบาลเป็นเวลากว่า 7 ปี จึงจะได้รับการอนุญาตให้บวชเป็นนักบวช หรือบางกรณี แม้จะครบ 7 ปีแล้ว ถ้าพิจารณาดูแล้วยังมีบุคลิกภาพที่ยังไม่เหมาะที่จะบวช ก็อาจให้ไปฝึกปฏิบัติที่โบสถ์ต่างๆ จนกว่าจะได้รับการยอมรับ จึงจะสามารถบวชได้ กรณีสงฆานุกรดอมินิกศุภวัฒน์ วงศ์นามแสน ที่กว่าจะได้รับศีลบวชที่อาสนวิหารแม่พระนิรมล จังหวัดอุบลราชธานี ก็ใช้เวลาฝึกฝนและปฏิบัติกิจศาสนาในการอภิบาลเป็นเวลานานจนได้รับการบวชในวันที่ 1 สิงหาคม พ.ศ. 2563 (บาทหลวงศุภวัฒน์ วงศ์นามแสน, 2563, สัมภาษณ์) การที่มีบาทหลวงและสังฆราชเป็นชาวไทย ซึ่งบางท่านก็เป็นคนในชุมชน ทำให้ช่องว่างระหว่างคริสตชนไทยกับพระสงฆ์มีน้อยลง เพราะทั้งพระสงฆ์และคริสตชนต่างเกิดและเติบโตภายใต้บริบทวัฒนธรรมเดียวกัน การปรับโครงสร้างในลักษณะเช่นนี้ส่งผลต่อการปรับตัวขององค์กรทางศาสนาคริสต์ทั่วโลก รวมถึงวัดอัครเทวดามีคาแอลช่งแย้ด้วย ซึ่งมีการปรับเปลี่ยนพิธีกรรม บทบาทหน้าที่ของบาทหลวง รวมถึงการสื่อสารด้วยการใช้ภาษาที่เดิมใช้ภาษาละติน ให้ปรับเปลี่ยนมาใช้เป็นภาษามাত্রฐานท้องถิ่น คือใช้ภาษาไทยเป็นหลักในพิธีกรรม แต่ใช้ภาษาถิ่นอีสานเป็นเครื่องมือสื่อสารในวิถีชีวิตประจำวัน

2. การปรับตัวท่ามกลางความหลากหลายทางวัฒนธรรมในท้องถิ่น ชุมชนบ้านช่งแย้มีรากฐานทางวัฒนธรรมจากความเชื่อผี พราหมณ์ และพุทธที่แสดงออกผ่านวิถีปฏิบัติในชีวิตในรอบปี คือฮีต 12 คอง 14 เดิมของชาวอีสานที่เคยปฏิบัติกันมา ชาวคริสต์บ้านช่งแย้ปรับตัวให้เข้ากับวัฒนธรรมท้องถิ่นที่มีรากฐานจากฮีต 12 คอง 14 เดิมของชาวอีสานที่เคยปฏิบัติกันมา แรกๆ มีการปฏิเสธพิธีกรรม เพราะการประกอบพิธีกรรมมักเชื่อมโยงกับคติความเชื่อเกี่ยวกับผีและพุทธเป็นหลัก แต่ในตัวพิธีกรรมไม่ได้ขบเน้นความเป็นผีหรือพุทธ แต่เป็นวิถีความเชื่อที่สัมพันธ์กับระบบการผลิตแบบเกษตรกรรมของชาวบ้านทำให้บาทหลวงยอมรับ ประกอบกับคนที่นับถือคริสต์มีพื้นฐานมาจากรากฐานทางวัฒนธรรมดังกล่าว จึงไม่ได้ห้ามอย่างเด็ดขาดในภายหลัง เพราะเห็นว่าพิธีกรรมดังกล่าวเป็นเพียงเปลือกนอกเท่านั้น ชาวคริสต์สามารถเข้าร่วมได้ แต่ในวิถีปฏิบัติที่แสดงความเป็นอัตลักษณ์ ความเป็นคริสต์ที่มีพระเจ้าเป็นศูนย์กลางก็ยังรักษาเนื้อหาสาระของความเป็นคริสต์อยู่ (บาทหลวงไพฑูรย์ แสนสวัสดิ์, 2563, สัมภาษณ์) ดังนั้น เราจะพบเห็นชาวคริสต์บ้านช่งแย้ไปร่วมกับชาวพุทธประกอบพิธี เช่น บุญกุ่มข้าว เป็นบุญที่ปฏิบัติกันมาตั้งแต่อดีตกาล โดยจะทำเมื่อเสร็จสิ้นฤดูเก็บเกี่ยวเสร็จแล้ว

“ในอดีตเป็นบุญกุ่มข้าว ชาวบ้านแต่ละหลังจะเอาข้าวไปรวมกันที่วัด ทุกวันนี้ถ้ามีข้าวน้อยหรือไม่มีข้าวก็จะให้เป็นเงินแทน ข้าวที่เก็บได้ก็จะนำมาประมูลในราคาที่ถูก เงินที่ได้ก็นำมาใช้ในกิจการของวัด (โบสถ์) ตอนเย็นก็จะมีการฉลองรับประทานอาหารเย็นร่วมกัน เดิมอาจมีหมอลำกลอน บางบ้านที่ไม่พร้อมที่จะทำพร้อมกับเพื่อนก็ทำตามทีละดวง แต่ก็อยู่ในช่วงเวลา สาเหตุเช่น

ทำงานต่างกัน ทุกคนทำงานมันฝึก ทำเป็นคัมหรือเป็นหลังเอาตามทีสะดวก แต่ก็ทำร่วมกัน” (นงพงา มณีวงศ์, 2563, สัมภาษณ์) แม้ว่าแรกๆ มีการปฏิเสธพิธีกรรม เพราะการประกอบพิธีกรรมมักเชื่อมโยงกับคติความเชื่อเกี่ยวกับผีและพุทธเป็นหลัก ต่อมาไม่ได้ขบเน้นความเป็นผีหรือพุทธ แต่เป็นวิถีความเชื่อที่สัมพันธ์กับวิถีอาชีพ ชาวคริสต์สามารถเข้าร่วมได้ แต่ยังรักษาความเชื่อแบบคริสต์ที่มีพระเจ้าเป็นศูนย์กลาง ถือว่ามีความเป็นคริสต์อยู่ โดยจะเห็นได้ว่าชาวคริสต์บ้านซ่งแย้ก็สามารถเข้าร่วมบุญกุ่มข้าว บัญบังไฟ บุญเข้าพรรษา เป็นต้น ที่จัดขึ้นร่วมกันของชุมชน รวมถึงการจัดกิจกรรมของวัดซ่งแย้ซึ่งนิมนต์พระสงฆ์และผู้นำทางศาสนาอิสลามเข้าร่วมงาน

3. การปรับตัวของผู้เฒ่าศาสนา เดิมบาทหลวงใช้ฐานทางความเชื่อในพระคริสต์เป็นแกนกลางในการปฏิบัติ เมื่ออยู่ท่ามกลางความหลากหลายทางความเชื่อ ทำให้หลักปฏิบัติบางอย่างขัดแย้งกับคตินท้องถิ่น ทำให้ผู้นำต้องกลับบาทบาทและปรับตัวผ่านนโยบาย “อยู่กับเขาอย่างที่เขาเป็น” ทำให้ผู้นำทางศาสนาคริสต์มีคณาแอลซ่งแย้ได้ปรับตัวให้เข้ากับชุมชนมากขึ้น กิจกรรมหลายๆ อย่างที่ชุมชนท้องถิ่นจัดขึ้นตามคตินท้องถิ่นนั้นๆ บาทหลวงก็สามารถเข้าร่วมได้ โดยให้ใช้ดุลยพินิจของแต่ละท่านที่จะต้องปรับตัวให้เหมาะสมและไม่เกินเลยความเป็นสมณะ ส่งผลให้บาทหลวงหลายท่านหันมาทำงานและร่วมกิจกรรมกับชุมชนท้องถิ่นอย่างเป็นกันเอง โดยเห็นได้จากกรณีที่คุณพ่อบุญเลิศ พรหมเสนา ซึ่งเป็นบาทหลวงอดีตอธิการวัดซ่งแย้ได้เข้าร่วมในงานบุญบังไฟของชาวยโสธร ซึ่งถือว่าเป็นงานประจำปีที่มีผู้คนเข้าร่วมจำนวนมาก ผ่านกิจกรรมการประกวดและประชันบังไฟในฐานะที่ยโสธรเป็นจังหวัดที่ถูกยกให้มีอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรม หน่วยงานของรัฐจึงได้ดึงเอาวัฒนธรรมประเพณีที่เป็นต้นทุนทางสังคมในพื้นที่ของจังหวัดมาตอบโจทย์การท่องเที่ยวที่สามารถทำให้เกิดรายได้ทางเศรษฐกิจให้กับชุมชน บาทหลวงก็ได้นำเอาบังไฟของชุมชนเข้าร่วมในการจัดแข่งขันตามประเพณีท้องถิ่นอย่างมิได้ถือตัวว่าเป็นนักบวช รวมถึงประเพณีอื่นๆ เช่น การลงแขกทำนา การบายศรีสู่ขวัญ ซึ่งพิธีกรรมอาจมีการปรับเปลี่ยนบางอย่างให้เข้ากับวิถีคนคริสต์อีสานบ้านซ่งแย้ โดยไม่ถือว่ามีคติความเชื่อในศาสนาคริสต์แต่ประการใด “ความเหมาะสมในการปรับตัวขึ้นอยู่กับวิจารณ์ของของแต่ละท่าน บาทหลวงบางองค์ท่านก็คุ้นเคยกับชุมชนดีและเข้าร่วมกิจกรรมทุกอย่างของชุมชนเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน แต่ละท่านก็จะใช้ดุลยพินิจดูตามความเหมาะสม” (บาทหลวงไพฑูรย์ แสนสวัสดิ์, 2563, สัมภาษณ์)

4. การปรับตัวของคริสต์ศาสนิกชน ในวิถีชีวิตที่ต้องปฏิสัมพันธ์กับชาวพุทธทั่วไป โดยเฉพาะการแต่งงานกันระหว่างคนคริสต์กับคนพุทธ เดิมมีความขัดแย้งอันเนื่องมาจากความเชื่อที่ว่าชาวพุทธที่มาแต่งงานกับชาวคริสต์ต้องเปลี่ยนศาสนามาถือคริสต์ และบุตรที่เกิดมาจะต้องนับถือคริสต์เท่านั้น ทำให้เกิดความขัดแย้งอันเนื่องมาจากการบังคับดังกล่าว ซึ่งไม่เป็นผลดีต่อคนในชุมชนที่อยู่ร่วมกัน จึงมีการผ่อนปรน โดยพิธีแต่งงานอาจจัดขึ้นที่โบสถ์คริสต์ แต่การนับถือศาสนาต้องให้เสรีภาพของกันและกันในการเลือกที่จะเป็นคริสต์หรือเป็นพุทธ หรือต่างฝ่ายต่างถือศาสนาที่ตนเชื่อถือ ส่วนบุตรที่เกิดมาก็ให้สิทธิในการเลือกที่จะนับถือคริสต์หรือพุทธ ปัจจุบันจึงมักเห็นการ

ประกอบพิธีทั้งทางคริสต์และพุทธในพิธีแต่งงานของชาวบ้านช่งแย้ “การแต่งงานปัจจุบัน เจอกันคนละครึ่งทาง ต่างคนต่างถือ ส่วนมากลูกจะเปลี่ยนไปนับถือศาสนาไหนก็แล้วแต่ลูก บางครอบครัวก็ตกลงกันเองว่าจะทำอะไร เช่น ผู้ชายพ่อยากให้ห่มเหลือง ลูกผู้หญิงก็เข้าศาสนาคริสต์แทน” (นางพาง มณีวงศ์, 2563, สัมภาษณ์)

5. การปรับตัวและต่อรองท่ามกลางความขัดแย้งทางศาสนา การเป็นวัฒนธรรมที่ถูกมองว่าเป็นวัฒนธรรมต่างถิ่นผ่านภาพของบาทหลวงชาวฝรั่งเศสซึ่งเป็นชาวต่างชาติ นับว่าเป็นสิ่งแปลกใหม่ในสังคมอีสาน ประกอบกับภาพของความเป็นนักล่าอาณานิคมของชาติฝรั่งเศสที่เข้ามายึดดินแดนฝั่งซ้ายของแม่น้ำโขง ส่งผลต่อความตึงเครียดให้รัฐไทย ทำให้รัฐไทยต้องดำเนินนโยบายที่เป็นปฏิปักษ์ต่อฝรั่งเศส ภาพมายาคติที่ถูกซ่อนทับส่งผลต่อการตีความทางวัฒนธรรมในท้องถิ่น ทำให้กลายเป็นเชื้อเร่งก่อให้เกิดความรุนแรง บาทหลวงชาวฝรั่งเศสก็เป็นกลุ่มชนหนึ่งที่ถูกทำให้เป็นเป้าหมายทางการเมือง ผสมกับการตีความทางวัฒนธรรมความเชื่อ ส่งผลให้เกิดกลุ่มเคลื่อนไหวต่อต้านบาทหลวงชาวฝรั่งเศสโดยชาวบ้านได้เข้าไปทำร้ายร่างกายบาทหลวงอย่างรุนแรง รวมถึงการกลั่นแกล้งมีการโต้ตอบของชาวคริสต์ด้วยการนำศพสุนัขไปแขวนตามเส้นทางพระสงฆ์พุทธบิณฑบาต “แต่ก่อนนั้นยามพระเฒ่าไปบิณฑบาต ขะเจ้าเอาหมาตายไปแขวนไว้หน้าตามทาง คล้ายๆ กับว่าบิให้มาบิณฑบาตทางนี้” (วันเพ็ญ เหลาคำ, 2563, สัมภาษณ์) หรือแม้แต่ความขัดแย้งกันของคนหนุ่มๆ ทั้งสองศาสนาที่ห้ามมิให้เข้ามาเกี่ยวพันกับสาวๆ ในศาสนาของตน “ตะก็มีการตักกัน คนหนุ่มผิดกัน ห้ามไม่ให้มาจีบสาวศาสนาของเจ้าของ แต่ก่อนนั้นเขาก็ไม่ให้จีบกัน ห้ามไม่ให้ผู้สาวผู้บ่าวต่างศาสนาจีบกัน” (แสน พันธุ์เลิศ, 2563, สัมภาษณ์) ความขัดแย้งได้กระจายไปทั่วภาคอีสานและเกิดโศกนาฏกรรมความรุนแรงทางศาสนาที่มีการฆ่าชาวคริสต์เสียชีวิต 7 คนที่บ้านสองคอน จังหวัดมุกดาหารอันเนื่องมาจากการใช้อำนาจรัฐไทย แต่ชาวคริสต์และชาวพุทธในชุมชนอาจมีความขัดแย้งกันบ้าง แต่ก็ไม่พบว่ามีการทำร้ายกันจนเกิดการเสียชีวิต มีเพียงการทำร้ายร่างกายและเผาอาคารสถานที่โดยเฉพาะที่วัดช่งแย้ “ตอนเบียดเบียนศาสนา ชาวบ้านได้มีการทำร้ายบาทหลวงบาทหลวงถูกตบหน้า แล้วถูกค้อนทุบหน้าผากจนหน้าผากบวมลงไป” (เตียวอน หาญกล้า, 2563, สัมภาษณ์) นอกจากนั้น ยังพบการปรับตัวผ่านการสร้างปฏิสัมพันธ์กับหน่วยงานของรัฐจากบทเรียนในยุคกลางและยุคใหม่ที่ศาสนจักรเข้าไปเกี่ยวข้องกับการเมือง (กิริติ บุญเจือ, 2530, น. 68) ชาวคริสต์บ้านช่งแย้ได้ตั้งเอาต้นทุนทางวัฒนธรรมคือโบสถ์ไม้ที่ใหญ่และมีเอกลักษณ์เฉพาะมาเป็นส่วนในการดึงเอาหน่วยงานรัฐเข้ามาผ่านโครงการท่องเที่ยวเชิงศาสนา เพื่อกระตุ้นการท่องเที่ยวให้เกิดรายได้ในฐานะเป็นแหล่งที่ทำรายได้ให้กับประเทศที่ให้ความสำคัญกับการสร้างเศรษฐกิจเป็นหลักหรือแม้แต่ในวันสำคัญของชาติ เช่น วันแม่ วันที่ 11 สิงหาคม พ.ศ. 2563 ก็มีการจัดกิจกรรมขึ้นที่วัดโดยมีผู้นำของรัฐมาร่วมประกอบพิธีกรรม ทำให้พื้นที่วัดที่เดิมเป็นสมบัติร่วมของชุมชน กลายเป็นพื้นที่และกลายเป็นสมบัติร่วมเชื่อมโยงเข้ากับรัฐชาติในขณะเดียวกันก็เป็นการยกระดับพื้นที่วัดให้มีสถานะที่ไม่ใช่เป็นเพียงพื้นที่ของท้องถิ่นแต่เป็นพื้นที่ที่เชื่อมโยงความเป็นพื้นที่ของความเป็น

ประเทศไทย แต่ในปัจจุบัน มีการผ่อนปรนทางศาสนามากขึ้น ส่งผลให้ชาวคริสต์และชาวพุทธต่างอยู่ร่วมกันได้โดยไม่พบความรุนแรงในลักษณะเดิมอีก

4.2 อภิปรายผล

การปรับตัวและต่อรองทางวัฒนธรรมของคนคริสต์อีสานบ้านซ่งแย้ ชาวคริสต์บ้านซ่งแย้มีการปรับตัวภายใต้เงื่อนไขของวัฒนธรรมทางความเชื่อที่แตกต่างกันอย่างค่อยเป็นค่อยไป แม้ว่าในช่วงแรกในการเข้ามาของบาทหลวงที่เป็นชาวฝรั่งเศสที่มีอัตลักษณ์ความเป็นชาวตะวันตกที่ชัดเจนจะทำให้เกิดการมองด้วยสายตาที่แปลกและมีความเป็นอื่นค่อนข้างสูง จึงทำให้เกิดการต่อต้านจนนำไปสู่ความรุนแรงด้วยการทำร้ายร่างกายและทำลายศาสนสถานด้วยการเผา หรือแม้แต่การขับไล่ออกจากชุมชนประกอบกับความขัดแย้งในระดับโครงสร้างระหว่างรัฐไทยกับฝรั่งเศสในสงครามโลกครั้งที่ 2 ส่งผลให้เกิดมีปัจจัยเอื้อต่อความรุนแรงในการต่อต้านมากขึ้นจนนำไปสู่ความตึงเครียด ทิง-ทูมีย์ (Ting-Toomey, 1999) เสนอแนวคิดว่าการปรับตัวของผู้แปลกหน้ามักมีภาวะที่แสดงออก 7 ขั้นตอน เริ่มตั้งแต่ช่วงผู้มาใหม่รู้สึกตื่นตาตื่นใจ (Huneymoon Stage) ช่วงที่รู้สึกสับสน แปลกแยก และตึงเครียด (Hostility Stage) ช่วงรู้สึกเข้าที่เข้าทางมากขึ้น (Humorous Stage) ช่วงรู้สึกว่าวัฒนธรรมใหม่เป็นบ้านของตนเอง (In-Sync Stage) ช่วงที่บุคคลนั้นจะต้องกลับไปสู่วัฒนธรรมเดิมของตน และรู้สึกใจหาย อาลัยวัฒนธรรมใหม่ (Ambevalence Stage) ช่วงที่บุคคลกลับไปสู่วัฒนธรรมเดิมของตน แต่กลับรู้สึกว่าวัฒนธรรมเดิมของตนนั้นแตกต่างจากความคาดหวัง (Re-entry Culture Shock Stage) และช่วงที่บุคคลค่อยๆ ปรับตัวกลับเข้าสู่วัฒนธรรมเดิมของตนเอง (Resocialization Stage) ในขณะที่งานวิจัยของสุรศักดิ์ บุญอาจ (2558, น. 98) ที่ศึกษากระบวนการปรับตัวทางวัฒนธรรมของนักศึกษาชาวลาวและกัมพูชาในมหาวิทยาลัยอุบลราชธานี พบว่านักศึกษาชาวลาวเมื่อมาอยู่เมืองไทยระยะหนึ่งรู้สึกปรับตัวได้เข้าที่เข้าทางมากขึ้นและรู้สึกว่าประเทศไทยเป็นเหมือนบ้านของตนเอง ในขณะที่นักศึกษาชาวกัมพูชาส่วนใหญ่รู้สึกตื่นเต้นถึงความแปลกใหม่ แต่ท่ามกลางความหลากหลายและความแตกต่างทางความเชื่อชาวคริสต์บ้านซ่งแย้ได้ปรับตัวด้วยการใช้เงื่อนไขหลายอย่าง กล่าวคือ การปรับตัวผ่านแนวนโยบายที่มาจากการสังคายนาวาติกันซึ่งมีมติร่วมกันในการเปลี่ยนหลักปฏิบัติของบาทหลวงให้มีผ่อนปรนในเชิงอำนาจการผูกขาดให้ชาวคริสต์ที่เป็นฆราวาสเข้ามามีส่วนร่วมในงานอภิบาลมากขึ้น และให้ปรับการประกอบพิธีมิสซาใหม่ โดยให้บาทหลวงหรือผู้นำในการประกอบพิธีหันหน้ามายังสัตบุรุษ จิรภา พฤกษ์พาดี (2556, น. 92) ศึกษาทฤษฎีการพัฒนาของคาทอลิกไทยหลังสภาสังคายนาสากลวาติกันครั้งที่ 2 พบว่าทฤษฎีการพัฒนาของคาทอลิกไทยหลังสภาสังคายนาสากลวาติกันที่ 2 เป็นไปตามกระบวนการทัศนการพัฒนาคนซึ่งปรับเปลี่ยนให้สอดคล้องกับพื้นฐานของศาสนาและวัฒนธรรมของแต่ละชุมชน และทฤษฎีการพัฒนานี้ได้สะท้อนถึงลักษณะเฉพาะของการทำงานรับใช้สังคมของปัญญาชนคาทอลิกไทย ซึ่งได้กลายเป็นสมาชิกของ

ชุมชนนั้นๆ และได้ประยุกต์หลักการของสภาสังคายนาสากลว่าติกันครั้งที่ 2 เข้ากับการทำงานของตน นอกจากนี้ ทัศนคติการพัฒนาของคาทอลิกไทยยังเป็นผลมาจากความร่วมมือระหว่างพระศาสนจักรคาทอลิกกับปัญญาชนคาทอลิกไทย ความร่วมมือดังกล่าวได้ช่วยให้ปัญญาชนคาทอลิกไทยสามารถสร้างแนวทางที่เหมาะสมกับชุมชนไทยขึ้นมาได้ แทนที่จะเป็นการกำหนดแนวทางการพัฒนาแบบตายตัวจากพระศาสนจักรคาทอลิก ซึ่งไม่สามารถรับรู้และให้ความสำคัญกับของชุมชนได้ และในกระบวนการเช่นนี้ ทัศนคติที่เปิดกว้างของพระศาสนจักรคาทอลิกและบทบาทของปัญญาชนของชุมชนเป็นสิ่งจำเป็นยิ่ง

การปรับใช้ภาษาท้องถิ่นนั้นๆ ในการสื่อสารแทนการใช้ภาษาละตินซึ่งไม่สามารถสื่อให้เข้าใจได้ในแต่ละท้องถิ่น ซึ่งซลดา ดวงมาลา ศึกษาการปรับถ้อยคำทางศาสนาของคริสตชนชาวอีสาน กรณีศึกษาบ้านซ่งแย้ ตำบลคำเตย อำเภอไทยเจริญ จังหวัดยโสธร พบว่าการปรับถ้อยคำทางศาสนาคริสต์ให้เป็นถ้อยคำของคนท้องถิ่นเป็นสิ่งที่สำคัญมากต่อการเผยแพร่ศาสนาคริสต์ในกลุ่มคนอีสานบ้านซ่งแย้ ซึ่งพูดภาษาอีสานเป็นภาษาแม่ บาทหลวงผู้เข้ามาเผยแพร่ศาสนาจะต้องมีวิธีการใช้และปรับถ้อยคำที่เกี่ยวข้องกับศาสนาคริสต์ให้กับคนอีสาน โดยใช้ผ่านภาษาที่คนอีสานสามารถเข้าใจความหมายของถ้อยคำนั้นๆ ว่าต้องการสื่อสารถึงเรื่องใด คริสต์ศาสนามีการปรับภาษา 4 ลักษณะ คือการทับศัพท์ การสร้างศัพท์ การแปลศัพท์ และการปนศัพท์ เพื่อให้คนไทยและคนท้องถิ่นเข้าใจความหมายของคำให้ใกล้เคียงกับความหมายเดิมมากที่สุด เป็นสิ่งที่คณะพระธรรมทูตผู้เผยแพร่ศาสนาจำเป็นต้องทำและเริ่มศึกษาภาษา วัฒนธรรม ความเชื่อ และศาสนาพุทธที่คนไทยนับถือจำนวนมาก จนกระทั่งมีการใช้ถ้อยคำเรียกชื่อให้สอดคล้องกับภาษาและวัฒนธรรมของคนไทย ซึ่งเริ่มต้นจากการเปลี่ยนชื่อเรียกสถานที่ประกอบพิธีกรรมทางศาสนาของคริสต์เป็น “วัด” มีการตั้งสมณศักดิ์เช่นเดียวกับศาสนาพุทธและเรียกชื่อเหมือนกับศาสนาพุทธ เช่น สามเณร พระสงฆ์ และพระสังฆราช เป็นต้น (2559, น. 114)

ส่วนการพยายามปรับตัวผ่านความหลากหลายทางวัฒนธรรมในท้องถิ่น โดยท้องถิ่นอีสานมีประเพณีในวิถีชีวิตที่สัมพันธ์กับอาชีพเกษตรกรรมที่นับถือฟ้าฝนหรือผีที่เชื่อว่าจะให้คุณให้โทษได้ โดยเฉพาะผีที่ให้ความคุ้มครองให้เกิดสวัสดิภาพแก่ชีวิตและความมั่งคั่งในผลผลิตจากการทำเกษตรกรรม จึงทำให้ชาวอีสานประกอบพิธีกรรมเพื่อเซ่นสรวงผีทำให้กลายเป็นฮีตหรือจารีตในวิถีชีวิต ในช่วงแรกๆ ชาวคริสต์ก็พยายามจะรักษาอัตลักษณ์ทางศาสนาอย่างเคร่งครัด เห็นได้จากแนวคิดที่ว่า “นอกแนวทางของศาสนาคริสต์แล้ว ไม่มีทางรอด” (Out of the church is no salvation) แต่ต่อมา มีการผ่อนปรนให้ชาวคริสต์ที่กระจ่ายอยู่ทั่วโลกให้ปรับตัวเข้ากับวัฒนธรรมท้องถิ่นนั้นๆ แต่ยังคงรักษาเนื้อหาสาระของหลักคำสอนเอาไว้ ทำให้บาทหลวงซึ่งเป็นผู้นำได้เข้าไปร่วมกิจกรรมหรือประเพณีในชุมชนนั้นๆ ได้อย่างกลมกลืน เห็นได้จากบาทหลวงและชาวคริสต์บ้านซ่งแย้ก็เข้าร่วมประเพณีบุญบั้งไฟ บุญกุ่มข้าว บุญเข้าพรรษา เป็นต้น ซึ่งเป็นวัฒนธรรมท้องถิ่นอีสาน ลักษณะการ

ปรับตัวเช่นนั้นจะนำไปสู่การอยู่ร่วมกันอย่างกลมกลืน ลดความขัดแย้งระหว่างศาสนิกชน ในศาสนา นั้นๆ เสรี พงศ์พิศ (2527, น. 19) ได้กล่าวถึงกรณีพระสังฆราชลาโน มุขนายกองค์แรกของ สังฆมณฑลสยามเห็นว่าบางกรณีควรอนุญาตให้คริสต์ตักวาญจตุปัจจัยแก่พระภิกษุได้

ฟรานซ์ โบแอส (Franz Boas, 1986) นักมานุษยวิทยาชาวอเมริกันเสนอว่า “การแพร่กระจายทางวัฒนธรรมเป็นกระบวนการที่มีลักษณะสำคัญของวัฒนธรรมหนึ่งที่แพร่กระจายไปสู่อีก วัฒนธรรมหนึ่ง โดยปรับเปลี่ยนให้สอดคล้องกับวัฒนธรรมใหม่” เขาเชื่อในการแพร่กระจายทาง วัฒนธรรมซึ่งเริ่มจากจุดศูนย์กลางของสังคมหนึ่งและขยายวงกว้างออกไปยังชุมชนอื่นหรือสังคมอื่น วัฒนธรรมที่แผ่ขยายออกไปยังชุมชนอื่นนี้อาจเป็นวัฒนธรรมย่อยส่วนใดส่วนหนึ่งในลักษณะ ขนบธรรมเนียมประเพณี หรือความเชื่อ หรือประติมากรรมและสถาปัตยกรรมก็ได้ เขาเสนอว่าให้ มองวัฒนธรรมที่องค์กรประกอบและดูว่าองค์กรประกอบใดมีจุดศูนย์กลางอยู่ที่ใด และแพร่กระจายไป ครอบคลุมบริเวณใดบ้าง นอกจากว่ามนุษย์เราจะถ่ายทอดวัฒนธรรมจากคนรุ่นหนึ่งไปยังอีกรุ่นหนึ่ง แล้ว มนุษย์เราอาจจะรับวัฒนธรรมบางส่วนจากสังคมข้างเคียงได้ แต่ทั้งนี้ย่อมหมายความว่า ส่วน ของวัฒนธรรมที่รับมาจากสังคมข้างเคียงนั้นไม่ขัดกับค่านิยมหลักของสังคม วัฒนธรรมของสังคม ข้างเคียงที่รับมาจะต้องสอดคล้องกับของเดิมที่มีอยู่ เมื่อสอดคล้องกันได้ก็จะค่อยๆ รับกันไปและใน ที่สุดก็แยกไม่ออกจากวัฒนธรรมส่วนใดเป็นของเดิม ชาวคริสต์บ้านซ่งแย็กพยายามจะปรับตัวผ่าน เงื่อนไขวัฒนธรรมทางความเชื่อเดิมคือพุทธและความเชื่อที่แพร่กระจายเข้ามาใหม่อย่างอิสลาม ด้วย การนิมนต์พระสงฆ์ผู้นำทางศาสนาพุทธมาร่วมกิจกรรมในวัดซ่งแย็ก รวมถึงการเข้าร่วมกับผู้นำ ศาสนาอิสลามเพื่อร่วมเสวนาทำความเข้าใจในการอยู่ร่วมกัน ซึ่งกระบวนการปรับตัวลักษณะนี้จะ นำไปสู่การลดความขัดแย้ง กูดี้คันซท์และแฮมเมอร์ (Gudykunst & Hammer, 1988) เสนอแนวคิด เกี่ยวกับการปรับตัวทางวัฒนธรรม โดยชี้ให้เห็นว่าในการปรับตัวมักเกิดปัญหาต่างๆ โดยเฉพาะ เกิดความวิตกกังวลและความเครียด ความไม่แน่ใจ (Uncertainty) ความเครียดและวิตกกังวล (Anxiety) ที่มีอยู่จะช่วยให้เพิ่มประสิทธิภาพในการปรับตัวให้ดียิ่งขึ้น

นอกจากนี้ยังพบการปรับตัวทางสถาปัตยกรรมทางศาสนามีการสร้างศาสนาคารให้เข้า กับบริบทท้องถิ่นด้วยการปรับประยุกต์จากสถาปัตยกรรมที่มีอยู่แล้วในท้องถิ่นให้เป็นศาสนาคาร งานวิจัยของกิตติธัช ชัยประสิทธิ์ (2552, น. 81) ที่ศึกษาการนำความเชื่อเข้าสู่วัฒนธรรมที่ปรากฏ ในงานสถาปัตยกรรมวัดคาทอลิกในประเทศไทย กรณีศึกษาวัดคาทอลิกบ้านซ่งแย็ก จังหวัดยโสธร พบว่า วัดคาทอลิกบ้านซ่งแย็กเป็นหนึ่งในกรณีศึกษาที่มีความโดดเด่นทั้งมิติด้านกายภาพ จินตภาพ และสุนทรียภาพ ตั้งแต่ตัวอาคารโบสถ์ที่นำอาคารพื้นถิ่นมาปรับปรุงใช้งานกับการจัดพื้นที่ใช้สอย แบบโบสถ์ตะวันตก อาณาบริเวณของวัดที่ตอบสนองต่อพิธีกรรมและกิจกรรมของชุมชน จุดสวดมนต์ ภายในหมู่บ้านที่ช่วยขยายมิติของความศักดิ์สิทธิ์จากตัวโบสถ์ให้กระจายออกมาสู่พื้นที่ของหมู่บ้าน รวมถึงพิธีกรรมและการใช้สอยพื้นที่ว่างที่มีรูปแบบและสุนทรียภาพที่แตกต่างจากโบสถ์ตะวันตก

ทั้งนี้เนื่องจากบริบททางวัฒนธรรมของชุมชนและสภาพแวดล้อมโดยรอบที่ช่วยสร้างรูปแบบซึ่งเกิดจากการตีความเนื้อแท้ของคติความเชื่อและพิธีกรรมด้วยวัฒนธรรมของชาวบ้านช่งแย้ ก่อนที่คุณลักษณะเหล่านั้นจะไปปรากฏในสถาปัตยกรรม และพื้นที่ว่างทางสถาปัตยกรรมของวัดซึ่งมีการผสมผสานกับสถาปัตยกรรมแบบพื้นถิ่นซึ่งกลมกลืนกับวิถีชีวิตของชุมชน

ส่วนการปรับตัวในวิถีชีวิต จะเห็นได้ว่าการดำเนินชีวิตในระยะแรกที่มีความขัดแย้งกันระหว่างศาสนิกของทั้งสองศาสนาถึงขนาดแยกพื้นที่ทางการปฏิสัมพันธ์กันอย่างชัดเจน แม้ว่าจะอยู่ในชุมชนเดียวกัน เช่น กรณีที่หนุ่มสาวของแต่ละศาสนาไม่สามารถจะมาสร้างความสัมพันธ์กันได้ในฐานะเป็นคนรักกัน รวมถึงการเดินเข้ามาบิณฑบาตในชุมชนของพระสงฆ์ก็ถูกต่อต้าน ต่างฝ่ายต่างพยายามจะครอบครองพื้นที่ให้กลายเป็นศาสนาหนึ่งเดียวในชุมชน แต่แนวคิดเช่นนี้ก็นำไปสู่ความขัดแย้ง ทำให้เกิดการเรียนรู้ว่าการพยายามจะเป็นวัฒนธรรมทางความเชื่อเดียวเป็นอุปสรรคมากจำเป็นต้องยอมรับความหลากหลายทางวัฒนธรรมซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดพหุวัฒนธรรม (Multiculturalism) ที่เสนอว่าแต่ละพื้นที่ที่มีความทับซ้อนของวัฒนธรรมที่สืบเนื่องจากความหลากหลายในความเชื่อของผู้คนในสังคมอันเนื่องมาจากการแพร่กระจายระบบความเชื่อไปสู่สังคมในโลกสมัยใหม่ที่ยอมรับนับถือเอาความเชื่อที่แตกต่างและหลากหลายเข้ามาในแต่ละท้องถิ่น เงื่อนไข หรือปัจจัยอย่างหนึ่งที่มีเกิดขึ้นพร้อมกับความหลากหลายดังกล่าว คือกระบวนการผสมผสานทางวัฒนธรรม (Assimilation) ที่ถูกนำมาใช้ภายใต้เงื่อนไขการปรับตัว ต่อรองพื้นที่ระหว่างความเชื่อ (ศาสนา) ในพื้นที่เดิมกับศาสนาที่เข้ามาใหม่ ปัจจุบันชาวคริสต์บ้านช่งแย้มีการผ่อนปรนและยอมรับความเป็นพหุวัฒนธรรมและเคารพความเชื่อของศาสนิกที่แตกต่างซึ่งนำไปสู่การลดทอนความขัดแย้งและสามารถอยู่ร่วมกันได้

อย่างไรก็ตาม การปรับตัวและต่อรองทางวัฒนธรรมของชาวคริสต์บ้านช่งแย้ได้อาศัยเงื่อนไขที่สำคัญคือการสร้างปฏิสัมพันธ์กับรัฐไทย (ราชการ) ผ่านการสร้างพื้นที่วัดให้เป็นสถานที่ท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมจากต้นทุนทางสถาปัตยกรรมโบสถ์ที่มีลักษณะเป็นโบสถ์ไม้โดยการสนับสนุนของหน่วยงานของรัฐคือการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยผ่านนโยบายการท่องเที่ยวที่เรียกว่า “อันซีน ไทยแลนด์” (Unseen Thailand) มีการสร้างกิจกรรม การรณรงค์ สนับสนุนให้วัดเป็นสถานที่ท่องเที่ยว นับว่าเป็นการทำให้ท้องถิ่นมีรายได้จากการเข้ามาของนักท่องเที่ยว ในขณะที่เดียวกันก็เป็นโอกาสของวัดที่จะเปิดพื้นที่ของวัดที่เคยถูกกดต่ำทางวัฒนธรรมให้กลายเป็นพื้นที่ที่ได้รับการยอมรับของรัฐไทย ซึ่งนำไปสู่การรับรองสถานะที่ถูกยกขึ้นแม้ว่าจะเป็นเงื่อนไขทางเศรษฐกิจมากกว่าเงื่อนไขทางความเชื่อ แต่ผลพลอยได้ที่เกิดขึ้นของวัดคือสถานะทางสังคม (ความเชื่อ) ที่เปลี่ยนแปลงไปสู่การยอมรับมากขึ้น ซึ่งต่อมาก็จะพบว่ามีการผลิตซ้ำกิจกรรมจากหน่วยงานของรัฐทั้งระดับประเทศและท้องถิ่นผ่านการจัดงานหรือกิจกรรมอันเนื่องในวันสำคัญต่างๆ เช่น วันแม่ การปั่นจักรยาน การจัดเป็นพื้นที่ออกหน่วยปฐมพยาบาล ที่มีตัวแทนของรัฐอย่างผู้ว่าราชการจังหวัด รองผู้ว่าราชการจังหวัด หรือแม้แต่ผู้นำท้องถิ่นได้เข้ามาดำเนินกิจกรรม ทำให้เกิดผลดีต่อวัดและชุมชน

ในแง่ของการยอมรับมากขึ้น รวมถึงการลดภาพของภาวะความตึงเครียดและความขัดแย้งทางศาสนาที่เคยมีมาในอดีตให้กลายเป็นพื้นที่ที่มีความเชื่อใหม่ที่ได้รับการยอมรับไม่เฉพาะในท้องถิ่นเท่านั้น แต่เป็นพื้นที่ที่ได้รับการยอมรับในระดับประเทศอีกด้วย

รายการอ้างอิง

- กิตติธัช ชัยประสิทธิ์. (2552). การนำความเชื่อเข้าสู่วัฒนธรรมที่ปรากฏในงานสถาปัตยกรรมวัดคาทอลิกในประเทศไทย: กรณีศึกษา วัดคาทอลิกบ้านซ่งแย้ จังหวัดยโสธร (วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต สาขาสถาปัตยกรรม). จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, กรุงเทพฯ.
- กิริติ บุญเจือ. (2530). หลักปฏิบัติของชาวคริสต์คาทอลิก. กรุงเทพฯ: ไทยวัฒนาพานิช.
- เกรียงศักดิ์ โกวิทวาณิช. (2556). คู่มือสำหรับสังคายนาवादิกัน (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ: ปิตินาณ.
- เกลาดิอุส บาเย. (2527). ประวัติการเผยแพร่พระศาสนาในภาคอีสานและประเทศลาว (ไมเคิล เกียน เสมอพิทักษ์, ผู้แปล). ม.ป.ท.
- จอร์จ บรัดเลย์ แมคฟาร์แลนด์. (2555). หนึ่งศตวรรษในสยาม ค.ศ. 1828-ค.ศ. 1928 (จิตรภรณ์ ตันรัตนกุล, ผู้แปล). นนทบุรี: เฟสท์ ออฟเซท (1993).
- จิรภา พฤษพาดิ. (2556). ทฤษฎีการพัฒนาของคาทอลิกไทยหลังสังคายนาवादิกันครั้งที่สอง (วิทยานิพนธ์ปริญญาดุษฎีบัณฑิต สาขารัฐศาสตร์). จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, กรุงเทพฯ.
- ชลดา ดวงมาลา. (2559). การปรับถ้อยคำทางศาสนาของคริสตชนชาวอีสาน กรณีศึกษา บ้านซ่งแย้ ตำบลคำเตย อำเภอไทยเจริญ จังหวัดยโสธร (วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต สาขาภาษาไทย). มหาวิทยาลัยมหาสารคาม, มหาสารคาม.
- ชวลิต ตรียะประเสริฐ. (2559). ความเป็นพลเมืองของคาทอลิกในสังคมไทย (วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต สาขาการเมืองและการจัดการปกครอง). จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, กรุงเทพฯ.
- เตียวอน หายูกกล้า. (2563, สิงหาคม). คริสตชนบ้านโนนม่วง ตำบลคำเตย อำเภอไทยเจริญ จังหวัดยโสธร. (บทสัมภาษณ์).
- นงพงา มณีวงศ์. (2563, สิงหาคม). คริสตชนบ้านท่าแร่ ตำบลท่าแร่ อำเภอเมือง จังหวัดสกลนคร. (บทสัมภาษณ์).
- ไพฑูรย์ แสนสวัสดิ์. (2563, พฤษภาคม). บาทหลวงอธิการวัดอัครเทวดามีคาแอล บ้านซ่งแย้ ตำบลคำเตย อำเภอไทยเจริญ จังหวัดยโสธร. (บทสัมภาษณ์).

- วันเพ็ญ เหลาคำ. (2563, สิงหาคม). คริสตชนบ้านช่องแยะ ตำบลคำเตย อำเภอไทยเจริญ จังหวัดยโสธร. (บทสัมภาษณ์).
- ศัลป์ชัย เซาว์เจริญรัตน์. (2549). *หลักความเชื่อคริสเตียน*. กรุงเทพฯ: สถาบันคริสเตียนศึกษา และพัฒนาคริสตจักร.
- ศุภวัฒน์ วงศ์นามแสน. (2563, เมษายน). บาทหลวงอาสนวิหารแม่พระนิรมล ตำบลในเมือง อำเภอเมือง จังหวัดอุบลราชธานี. (บทสัมภาษณ์).
- สุรศักดิ์ บุญอาจ. (2558). *กระบวนการปรับตัวทางวัฒนธรรมของนักศึกษาลาวและกัมพูชาในมหาวิทยาลัยอุบลราชธานี*. อุบลราชธานี: มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี.
- เสรี พงศ์พิศ. (2527). *คาทอลิกกับสังคมไทย*. กรุงเทพฯ: มูลนิธิโกมลคีมทอง.
- แสน พันธุ์เลิศ. (2563, สิงหาคม). คริสตชนบ้านช่องแยะ ตำบลคำเตย อำเภอไทยเจริญ จังหวัดยโสธร. (บทสัมภาษณ์).
- Boas, F. (1986). *Anthropology and Modern Life*. Westport, Conn: Greenwood Press,
- Gudykunst, William B. and Hammer, Mitchell R. (1988). An uncertainty reduction based theory of intercultural adaptation. In Y. Y. Kim & W. B. Gudykunst (Eds.). *Cross-cultural adaptation: Current approaches*. pp. 106-139. Beverly Hills, CA: Sage.
- Kasetsiri, C. and Wright, M. (2019). *Discovering Ayutthaya*. Bangkok: Social Science and Humanities Textbooks Foundation.
- Ting-Toomey, S. (1999). *Communicating Across Cultures*. New York: Guilford Press.
- Turpin, F. H. (1997). *A History of the Kingdom of Siam up to 1770*. Bangkok: White Lotus.

คำสอนในภาษาไทยใหญ่: กรณีศึกษาพื้นเมืองแสนหวี ฉบับหอคำเมืองใหญ่

Received: 7 December 2019

Revised: 28 September 2020

Accepted: 8 April 2021

ภคกต เทียมตัน*

บทความวิจัย

บทคัดย่อ

คำสำคัญ

ลักษณะคำสอน;
โครงสร้างคำสอน;
จุดมุ่งหมายของการใช้
คำสอน

บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาลักษณะ โครงสร้าง และ จุดมุ่งหมายของการใช้คำสอนในภาษาไทยใหญ่ จำนวน 822 คำ เก็บข้อมูล จาก “พื้นเมืองแสนหวี ฉบับหอคำเมืองใหญ่” ซึ่งปริวรรตและแปลโดยเรณู วิชาศิลป์ (2550) ผลการศึกษาพบว่า คำสอนในภาษาไทยใหญ่ปรากฏแบบ คำสอนที่มีความหมายคล้ายกันมากที่สุด ลำดับต่อมาคือแบบคำสอนที่มี ความหมายเหมือนกัน และแบบคำสอนที่มีความหมายตรงข้ามกัน ซึ่ง ปรากฏน้อยที่สุด คำสอนในภาษาไทยใหญ่ปรากฏการซ้อนกันตั้งแต่ 2 หน่วยไปถึง 6 หน่วย โดยคำสอน 2 หน่วยปรากฏมากที่สุด ด้านภาษาที่ ปรากฏในคำสอนปรากฏทั้งภาษาไทย ภาษาพม่า และภาษาบาลีสันสกฤต ด้านโครงสร้างของคำสอนในภาษาไทยใหญ่สามารถจำแนกโครงสร้างได้ 3 แบบ คือ คำสอนที่มีโครงสร้างหน่วยแบบ “ aX_n ” ซึ่งปรากฏมากที่สุด ลำดับต่อมาคือคำสอนที่มีโครงสร้างหน่วยแบบ “ X_n ” และคำสอนที่มี โครงสร้างหน่วยแบบ “ Xa_n ” ปรากฏน้อยที่สุด ด้านจุดมุ่งหมายของการ ใช้คำสอนสามารถพิจารณาได้ 3 ประการ คือ เพื่อนำความหมาย เพื่อ อธิบายหรือขยายความ และเพื่อสร้างเสริมเนื้อความให้ละเอียดถี่ถ้วน ทั้งนี้ จุดมุ่งหมายของการใช้คำสอนทั้ง 3 ประการมีส่วนช่วยในการสร้างความ เข้าใจให้แก่ผู้รับสาร

* อาจารย์ประจำภาควิชาภาษาไทย คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ ติดต่อได้ที่: pakapot.t@gmail.com

Synonymous Compound Words in Shan Language: The Case Study of Hsenhwi Chronicles (Mong Yai's Version)

Received: 7 December 2019

Revised: 28 September 2020

Accepted: 8 April 2021

Pakapot Thiamthan*

This article aims to study the characteristics, the structures, and the functions of 822 synonymous compound words in Shan language, from Hsenhwi Chronicles (Mong Yai's Version) which was transliterated and translated by Renoo Wichasin (2007). First, it was found that the most common synonymous compound words found in Shan language have the similar meaning, the identical meaning, and the contradictory meaning respectively. Additionally, it was found that synonymous compound words in Shan language can consist of from 2 to 6 units, where 2 units synonymous compound words are found to be the most common and appear in Tai, Burmese, and Pali and Sanskrit languages. There are 3 structures in synonymous compound words in Shan language: "aX_n" which is the most common structure, "X_n" which is less common, and "Xa_n" which is found to be the least common structure. In terms of the usage of synonymous compound words, it can be divided into 3 functions: to stress the meaning, to clarify the meaning, and to make the content more beautiful. The 3 functions facilitate the understanding of the receiver.

Research Article

Abstract

Keyword

characteristics of
synonymous
compound words;
structures of
synonymous
compound words;
functions of
synonymous
compound words

* Lecturer, Department of Thai, Faculty of Humanities, Chiang Mai University, e-mail: pakapot.t@gmail.com

1. บทนำ

ไทใหญ่ (Tai Yai หรือ Shan) เป็นกลุ่มชาติพันธุ์หนึ่งในชนชาติไท ปรากฏหลักฐานทางประวัติศาสตร์ว่ามีการติดต่อปฏิสัมพันธ์ ทำการค้าขาย รวมถึงทำงานฝึกช้างชักลากไม้ในพื้นที่ทางตอนเหนือของประเทศไทย (ดินแดนล้านนา) มาตั้งแต่สมัยอดีต ชาวไทใหญ่มีถิ่นฐานอยู่ในรัฐฉาน (Shan state) ตั้งอยู่ทางทิศตะวันออกเฉียงเหนือของสหภาพเมียนมาร์ เป็นบริเวณพื้นที่ที่ชาวไทใหญ่ตั้งถิ่นฐานมากที่สุด ทั้งนี้ เมื่อประมาณช่วงปี พ.ศ. 2428-พ.ศ. 2429 ชาวไทใหญ่ส่วนหนึ่งได้อพยพเข้ามาในพื้นที่ทางตอนเหนือของประเทศไทย เพื่อลี้ภัยสงคราม ชาวไทใหญ่จึงมีถิ่นฐานกระจายอยู่ในพื้นที่ทางตอนเหนือของประเทศไทย เช่น จังหวัดเชียงราย จังหวัดเชียงใหม่ จังหวัดแม่ฮ่องสอน (พรณิดา ชันธพัทธ์, 2548, น. 1-2; สถาบันไทใหญ่ศึกษา วิทยาลัยชุมชนแม่ฮ่องสอน, 2554, ออนไลน์)

ชาวไทใหญ่มักเรียกตนเองว่า “คนไต” (ꨀꨣꨳꨳ: /ku:n4-taj4/)¹ เรียกภาษาของตนเองว่า “ความไต” (ꨀꨣꨳꨳ: /kwa:m4-taj4/) และเรียกตัวอักษรว่า “ลิกไต” (ꨀꨣꨳꨳ: /lik3-taj4/) ภาษาไทใหญ่จัดอยู่ในกลุ่มภาษาตระกูลไท กลุ่มตะวันตกเฉียงใต้ ซึ่งเป็นกลุ่มเดียวกับภาษาไทอาหม ภาษาล้านนา ภาษาไทลื้อ มีลักษณะเป็นภาษาคำโดด สามารถนำคำมาเรียงเข้าประโยคได้โดยไม่ต้องเปลี่ยนแปลงรูปคำ วิธีการสร้างคำในภาษาไทใหญ่จึงมีลักษณะเช่นเดียวกับภาษาไทอื่นๆ เช่น การประสมคำ การซ้อนคำ การซ้ำคำ (เรืองเดช บันเขื่อนขัตติย์, 2525, น. 25; พรณิดา ชันธพัทธ์, 2548, น. 3-4) ทั้งนี้ ภาษาไทใหญ่มีพยัญชนะต้นเดี่ยว 18 รูป พยัญชนะต้นประสม 15 รูป พยัญชนะท้าย 8 รูป ภาษาไทใหญ่เป็นภาษาที่มีเสียงวรรณยุกต์ แต่ในสมัยอดีตไม่มีเครื่องหมายหรือรูปแสดงเสียงวรรณยุกต์ ต่อมาจึงมีการเพิ่มเครื่องหมายหรือรูปสำหรับแสดงเสียงวรรณยุกต์ (สถาบันไทใหญ่ศึกษา วิทยาลัยชุมชนแม่ฮ่องสอน, 2554, ออนไลน์)

“พื้นเมืองแสนหวี ฉบับหอคำเมืองใหญ่” เป็นวรรณกรรมร้อยแก้วเชิงประวัติศาสตร์ของชนชาติไทใหญ่ มีเนื้อหาเกี่ยวกับตำนาน เรื่องราวของกษัตริย์ในแต่รัชสมัย ตลอดจนนิทานแทรกต่างๆ เป็นวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องกับชนชาติไทใหญ่ อีกทั้งยังมีคุณค่าทั้งด้านประวัติศาสตร์ ด้านสังคมศาสตร์ รวมถึงด้านอักษรศาสตร์ เรณู วิชาศิลป์ (2550) ปรีวรรตและแปล “พื้นเมืองแสนหวี

¹ สัทลักษณ์ที่ใช้แทนหน่วยเสียงวรรณยุกต์ในภาษาไทใหญ่ในบทความนี้จะใช้ตัวเลขแทนเสียงวรรณยุกต์ คือ ตัวเลข -1 แทนไม่ปรากฏวรรณยุกต์ (เสียงวรรณยุกต์ต่ำ-ขึ้น) ตัวเลข -2 แทนรูปวรรณยุกต์ - (เสียงวรรณยุกต์ต่ำ-ระดับ) ตัวเลข -3 แทนรูปวรรณยุกต์ - ๑ (เสียงวรรณยุกต์กลาง-ตก และตอนท้ายมีเสียงกักที่คอหอย) ตัวเลข -4 แทนรูปวรรณยุกต์ - ๑ (สูง-ระดับ) ตัวเลข -5 แทนรูปวรรณยุกต์ - ๐ (เสียงวรรณยุกต์สูง-ตก และตอนท้ายมีเสียงกักที่คอหอย) ตามพจนานุกรมภาษาไทใหญ่-ไทย (มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่, 2556, น. ๖)

² การสัมผัสภาษา (language contact) หมายถึง การที่ปัจเจกบุคคลที่เป็นผู้สองภาษาหรือผู้หลายภาษาใช้ภาษา 2 ภาษาหรือมากกว่า 2 ภาษาสลับกันไปมา ทำให้ภาษาเหล่านั้นมีอิทธิพลต่อกันและกัน และแทรกแซงกัน หรือยืมซึ่งกันและกัน (สำนักงานราชบัณฑิตยสภา, 2560, น. 247)

ที่มา ด้านหมวดคำ ด้านหน้าที่การใช้ ด้านการจัดจำแนกประเภท ตลอดจนด้านพัฒนาการของคำซ้อน โดยเก็บข้อมูลทั้งจากภาษาเขียนและภาษาพูด เช่น วิทยานิพนธ์เรื่อง คำซ้อนในภาษาไทย โดย รัชฎาพรรณ เศรษฐวัฒน์ (2516) วิทยานิพนธ์เรื่อง การศึกษาคำซ้อนในภาษาไทย โดยราตรี รัตนารชร (2534) วิทยานิพนธ์เรื่อง คำซ้อนในภาษาถิ่นเหนือ โดยสุบินรัตน์ รัตนศิลา (2535) วิทยานิพนธ์เรื่อง คำซ้อนในภาษาถิ่นอีสาน โดยสุวารี เจียนโพธิ์ (2537) วิทยานิพนธ์เรื่อง การวิเคราะห์คำซ้อนซ้ำในภาษาไทย โดยบุญเกื้อ แทนวันชัย (2538) วิทยานิพนธ์เรื่อง วิเคราะห์คำซ้อนจากพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2525 โดยพิมพ์วิภา ตีอินทร์ (2538) วิทยานิพนธ์เรื่อง คำศัพท์พยางค์ในภาษาไทย โดยวิชุดา ทองแดง (2541) วิทยานิพนธ์เรื่อง วิวัฒนาการของคำซ้อนในภาษาไทยสมัยรัตนโกสินทร์ โดยสุปราณี ชีระวัฒนสุข (2541) วิทยานิพนธ์เรื่อง การแปลงคำในคำซ้อน 2 พยางค์ โดยเอี่ยมพร รถทอง (2542) วิทยานิพนธ์เรื่อง ศึกษาคำซ้อนในภาษาไทยถิ่นใต้ จังหวัดพัทลุง โดยราตรี รัตนพันธ์ (2543) การศึกษาค้นคว้าด้วยตนเองเรื่อง คำซ้อนในพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2542 โดยเจนจิรา เอี่ยมอ่อน (2550) วิทยานิพนธ์เรื่อง คำศัพท์พยางค์ในภาษาไทย โดยเอี่ยมพร จรนามล (2552) การศึกษาค้นคว้าด้วยตนเองเรื่อง คำซ้อนในภาษาถิ่นโคราช โดยจอมขวัญ ขำโคกสูง (2554) บทความเรื่อง โครงสร้างพยางค์คำซ้อนภาษาไทย กลาง-ล้นนา โดยรัชตพล ชัยเกียรติธรรม (2557) งานวิจัยข้างต้นช่วยแสดงให้เห็นว่า การซ้อนคำหรือคำซ้อนเป็นวิธีการสร้างคำวิธีหนึ่งที่ปรากฏในภาษาต่างๆ ในกลุ่มภาษาตระกูลไท แต่อย่างไรก็ดี ยังไม่ปรากฏงานวิจัยที่มุ่งศึกษาในประเด็นเกี่ยวกับการซ้อนคำหรือคำซ้อนในภาษาไทยใหญ่ในด้านต่างๆ ซึ่งจะช่วยให้เข้าใจเกี่ยวกับวิธีการสร้างคำโดยการซ้อนคำหรือคำซ้อนในภาษาไทยใหญ่มากยิ่งขึ้น

บทความนี้สนใจศึกษาคำซ้อนในภาษาไทยใหญ่ มุ่งศึกษาลักษณะ โครงสร้าง และจุดมุ่งหมายของการใช้คำซ้อนในภาษาไทยใหญ่ที่ปรากฏใน “พื้นเมืองแสนหวี ฉบับหอคำเมืองใหญ่” ซึ่งปริวรรตและแปลโดยเรณู วิชาศิลป์ (2550) โดยจะเก็บข้อมูลเฉพาะคำซ้อนที่ปรากฏในรูปของคำหรือกลุ่มคำเท่านั้น ไม่เก็บข้อมูลที่ปรากฏในรูปของประโยค ดังตัวอย่าง (ก)

- (ก) ຊຸວິຈິກ, ວະໂວຣ໌ / ຕຣ໌ ວະໂວຣ໌, ວະໂວຣ໌ (น. 2 / บ. 8-9)³
/khun1-phi:1-kaj2-sa:4-taw3/ ηaw3-pha:5-kaj2-sa:4-lu:η4/
‘ขุนผีพาดบันได (ลง) มา’ / ‘เหง้าฟ้าพาดบันไดลงมา’

³ การอ้างอิงที่มาของเนื้อความแสดงตัวอย่างที่ปรากฏในบทความนี้กำหนดใช้การอ้างอิงแบบ “(น. หมายเลขหน้าที่ปรากฏ / บ. บรรทัดที่ปรากฏ)” ตามที่เรณู วิชาศิลป์ (2550) ได้ปริวรรตและแปลแล้วระบุไว้ใน “พื้นเมืองแสนหวี ฉบับหอคำเมืองใหญ่”

เมื่อพิจารณาคำนิยามของคำซ้อนหรือการซ้อนคำจากเอกสารและงานวิจัยฉบับต่างๆ แล้ว จะนิยามความหมายตามราตรี ธีรवारช (2534, น. 22-23) ที่ได้กล่าวถึงการซ้อนคำว่าเป็นวิธีการสร้างคำใหม่ขึ้นใช้ในภาษาวีธีหนึ่ง โดยการนำคำหรือกลุ่มคำตั้งแต่ 2 หน่วยขึ้นไปมาเรียงต่อกัน หน่วยแต่ละหน่วยที่นำมาเรียงต่อกันอาจมีความหมายประจำคำที่มีความสัมพันธ์กันในด้านความหมายอย่างใดอย่างหนึ่ง คือ ความหมายเหมือนกัน ความหมายคล้ายคลึงกัน หรือความหมายตรงข้ามกัน เมื่อรวมหน่วยตามความสัมพันธ์ด้านความหมายแล้ว จะกลายเป็นคำเดียวกันหรือกลุ่มคำเดียวกัน และทำหน้าที่ในภาษาอย่างเดียวกัน

อนึ่ง เมื่อเก็บข้อมูลคำซ้อนในภาษาไทยใหญ่ใน “พื้นเมืองแสนหวี ฉบับหอคำเมืองใหญ่” แล้ว ปรากฏข้อมูลคำซ้อนในภาษาไทยใหญ่ 822 คำ สำหรับการพิจารณาความหมายของหน่วยแต่ละหน่วยที่ปรากฏในคำซ้อนในภาษาไทยใหญ่ใน “พื้นเมืองแสนหวี ฉบับหอคำเมืองใหญ่” นั้น จะพิจารณาตามความหมายที่ปรากฏในอภิธานศัพท์ ซึ่งปรากฏในตอนท้ายของ “พื้นเมืองแสนหวี ฉบับหอคำเมืองใหญ่” (เรณู วิชาศิลป์, 2550) และความหมายที่ปรากฏในพจนานุกรมภาษาไทย-ไทย (มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่, 2556) เป็นหลัก

2. ผลการวิจัย

เมื่อพิจารณาคำซ้อนในภาษาไทยใหญ่ใน “พื้นเมืองแสนหวี ฉบับหอคำเมืองใหญ่” (2550) จำนวน 822 คำแล้ว จะนำเสนอผลการวิจัยจำนวน 3 หัวข้อ คือ ลักษณะของคำซ้อนในภาษาไทยใหญ่ โครงสร้างของคำซ้อนในภาษาไทยใหญ่ และจุดมุ่งหมายของการใช้คำซ้อนในภาษาไทยใหญ่ มีรายละเอียดดังนี้

2.1 ลักษณะของคำซ้อนในภาษาไทยใหญ่

การศึกษาลักษณะของคำซ้อนในภาษาไทยใหญ่จะจำแนกหน่วย⁴ ของคำซ้อนแต่ละหน่วย ภาษาของหน่วยแต่ละหน่วย ความหมายประจำรูปของหน่วยแต่ละหน่วย แล้วจึงพิจารณาความ

⁴ คำว่า “หน่วย” ในบทความนี้ หมายถึง คำหรือกลุ่มคำที่มีความหมายประจำคำหนึ่งๆ จะมีกี่พยางค์ก็ได้ เช่น คำว่า ဝဵင်း /phe:w1/ ‘ถึง’ เป็นคำมูล 1 คำ มี 1 พยางค์ ถือเป็นหน่วย 1 หน่วย คำว่า ဝဵင်းဝု, /piŋ2-ja:2/ ‘ปัญญา’ เป็นคำมูล 1 คำ มี 2 พยางค์ ถือเป็นหน่วย 1 หน่วย คำว่า ဝဵင်းမေ, /kha1-me:4-tə:2/ ‘พระบิดา’ เป็นคำประสม 1 คำ มี 3 พยางค์ มาจากคำว่า ဝဵင်း /kha1-me:4/ ‘พ่อ’ ซึ่งมาจากคำยืมภาษาพม่า คือ คำว่า ဝဵင်း (เรณู วิชาศิลป์, 2550, น. 538) ประสมกับคำว่า ဝု, /tə:2/ ซึ่งเป็นคำที่ใช้ประกอบคำอื่นๆ เพื่อแสดงการยกย่อง มาจากคำยืมภาษาพม่า คือ คำว่า ဝုဝီหรือคำว่า ဝုဝီ (เรณู วิชาศิลป์, 2550, น. 538; เรณู วิชาศิลป์, 2550, น. 547) ถือเป็นหน่วย 1 หน่วย

สัมพันธ์ด้านความหมายระหว่างหน่วยแต่ละหน่วย คือ แบบความหมายเหมือนกัน แบบความหมายคล้ายคลึงกัน หรือแบบความหมายตรงข้ามกัน ทั้งนี้ คำซ้อนในภาษาไทยใหญ่ปรากฏลักษณะดังนี้

2.1.1 คำซ้อนที่มีความหมายเหมือนกัน ปรากฏ 78 คำ มีรายละเอียดดังนี้

1) ภาษาไท ปรากฏ 58 คำ มีรายละเอียดดังนี้

1.1) คำซ้อน 2 หน่วย ปรากฏ 56 คำ เช่น

- (1) ດູ່ວຣ໌; / ບໍ່ວຣ໌⁵ (น. 11 / บ. 11)
/ho:t3/ /phe:w1/
'ถึง' / 'ถึง'

1.2) คำซ้อน 4 หน่วย ปรากฏ 2 คำ เช่น

- (2) ອໍວໍ / ອໍວໍ / ບໍ່ວໍ / ບໍ່ວໍ (น. 218 / บ. 2-3)⁶
/khan1/ /khan1/ /pau4/ /pau4/
'รวดเร็ว' / 'รวดเร็ว' / 'รวดเร็ว' / 'รวดเร็ว'

2) ภาษาพม่า ปรากฏ 4 คำ มีรายละเอียดดังนี้

2.1) คำซ้อน 2 หน่วย ปรากฏ 4 คำ เช่น

- (3) ກວບູ້, / ກວວຣ໌; (น. 31 / บ. 24)
/ʔa:1-jo:j2/ /ʔa:1-sa:k3/
'อายุ, วัย' / 'อายุ, วัย'

ตัวอย่าง (3) คำว่า ກວບູ້, และคำว่า ກວວຣ໌; มาจากคำยืมภาษาพม่า คือ คำว่า ອວວຣ໌ (เรณู วิชาศิลป์, 2550, น. 568) และคำว่า ອວູວ໌ (เรณู วิชาศิลป์, 2550, น. 568) ตามลำดับ

⁵ ตัวอย่างที่ปรากฏในบทความฉบับนี้สะกดตามอักขรวิธีที่ปรากฏในเอกสารต้นฉบับ

⁶ แม้คำซ้อนที่ปรากฏในตัวอย่าง (2) จะปรากฏในลักษณะของการซ้ำ แต่เมื่อพิจารณาแล้ว หน่วยแต่ละหน่วยมีความหมายประจำคำหนึ่งๆ จึงพิจารณาให้เป็นคำซ้อน 4 หน่วย

3) ภาษาไทกับภาษาพม่า ปรากฏ 16 คำ มีรายละเอียดดังนี้

3.1) คำซ้อน 2 หน่วย ปรากฏ 16 คำ เช่น

- (4) တူဝ်ၤၤ / တူဝ်ၤၤ; (น. 20 / บ. 3-4)
/to:1-ja5/ /to:1-phja:k3/
'ผู้ทำความเสียหาย' / 'ผู้ทำความเสียหาย'

ตัวอย่าง (4) คำว่า ၤ; มาจากคำยืมภาษาพม่า คือ คำว่า ဖျက် (เรณู
วิชาการ, 2550, น. 555)

2.1.2 คำซ้อนที่มีความหมายคล้ายกัน ปรากฏ 724 คำ มีรายละเอียดดังนี้

1) ภาษาไท ปรากฏ 527 คำ มีรายละเอียดดังนี้

1.1) คำซ้อน 2 หน่วย ปรากฏ 459 คำ เช่น

- (5) လဝ်; / လာဝ်; (น. 49 / บ. 7)
/law3/ /la:t3/
'เล่า' / 'พูด'

1.2) คำซ้อน 3 หน่วย ปรากฏ 16 คำ เช่น

- (6) ဖုၣ် / ငှ / ငှ [ခွဲ]⁷ (น. 83 / บ. 21)
/phuŋ1/ /khe:1/ /me:1/ [/kwa:m4/]
'แก้ไข' / 'ไกลเกลี่ย' / 'ปรับปรุ้ง' ['ความ']

1.3) คำซ้อน 4 หน่วย ปรากฏ 46 คำ เช่น

- (7) ဂိဝ်; / ခိဝ်; / ဝိ / ခိ (น. 197 / บ. 8-9)
/hip3/ /ne:t3/ /waj4/ /khan1/
'รีบ' / 'เร่ง' / 'ไว' / 'รวดเร็ว'

1.4) คำซ้อน 5 หน่วย ปรากฏ 3 คำ เช่น

- (8) မာ / ဂံးဗး / မး; / ခံး / လံးဂိဝ်; (น. 235 / บ. 7-8)
/ma:5/ /ham4-phē:4/ /me3/ /kham4/ /lam4-ŋw:n4/
'ม้า' / 'ผ้าแพร' / 'เบี้ย' / 'ทองคำ' / 'เงินแท่ง'

⁷ เครื่องหมาย [...] ในบทความนี้แสดงถึงคำหรือกลุ่มคำที่ไม่นำมาวิเคราะห์ในฐานะหน่วยหนึ่งในคำซ้อน แต่ต้องการแสดงคำหรือกลุ่มคำนั้นๆ ไว้ในตัวอย่าง

1.5) คำซ้อน 6 หน่วย ปรากฏ 3 คำ เช่น

- (9) เงาะ,อ๊ะ / เงาะ,ล๊ะ / เงาะ,ก๊ะ / เงาะ,พะ / เงาะ,มา / เงาะ,ม๊ะ / เงาะ,ม๊ /
(น. 1 / บ. 10-11)
/kɔ:2-nam5/ /kɔ:2-lin1/ /kɔ:2-hin1/ /kɔ:2-pha:1/ /kɔ:2-mam3/ /kɔ:2-mæŋ1/
'ก่อน้ำ' / 'กอดิน' / 'กอดิน' / 'กอดิน' / 'กอดิน' / 'กอดิน' / 'กอดิน'

2) ภาษาพม่า ปรากฏ 25 คำ มีรายละเอียดดังนี้

2.1) คำซ้อน 2 หน่วย ปรากฏ 23 คำ เช่น

- (10) ะ,ะ / ะ,ะ (น. 101 / บ. 15-16)
/maŋ4-sa:4/ /maŋ4-mre4/
'เจ้าชาย' / 'เจ้าแผ่นดิน' □

ตัวอย่าง (10) คำว่า ะ,ะ และคำว่า ะ,ะ มาจากคำยืมภาษาพม่า คือ คำว่า ะ,ะ (เรณู วิชาศิลป์, 2550, น. 557) และคำว่า ะ,ะ (เรณู วิชาศิลป์, 2550, น. 557) ตามลำดับ

2.2) คำซ้อน 3 หน่วย ปรากฏ 1 คำ คือ

- (11) ะ, / ะ, / ะ, [ะ] (น. 45 / บ. 5)
/pyɔ:2/ /ja:2/ /sa:2/ [/cau1/]
'สนุก' / 'แจ่มใส, รื่นรมย์' / 'สบาย, มีความสุข' ['ใจ']

ตัวอย่าง (11) คำว่า ะ, คำว่า ะ, และคำว่า ะ, มาจากคำยืมภาษาพม่า คือ คำว่า ะ, (เรณู วิชาศิลป์, 2550, น. 552) คำว่า ะ (เรณู วิชาศิลป์, 2550, น. 562) และ คำว่า ะ (เรณู วิชาศิลป์, 2550, น. 562) ตามลำดับ

2.3) คำซ้อน 4 หน่วย ปรากฏ 1 คำ คือ

- (12) ะ, / ะ, / ะ, / ะ, (น. 172 / บ. 4)
/jen2/ /jen2/ /kye4/ /kye4/
'สุขภาพ, เรียบร้อย' / 'สุขภาพ, เรียบร้อย' / 'นุ่มนวล' / 'นุ่มนวล'

ตัวอย่าง (12) คำว่า ะ, และคำว่า ะ, มาจากคำยืมภาษาพม่า คือ คำว่า ะ, (เรณู วิชาศิลป์, 2550, น. 565) และคำว่า ะ, (เรณู วิชาศิลป์, 2550, น. 565) ตามลำดับ

3) ภาษาบาลีสันสกฤต ปรากฏ 1 คำ มีรายละเอียดดังนี้

3.1) คำซ้อน 2 หน่วย ปรากฏ 1 คำ คือ

- (13) ละฺยงอ๑อฺ; / ๑ง,๑อ๑อฺ; (น. 172 / บ. 3-4)
/lo:4-ka1-wat3/ /tham2-ma1-wat3/
'โลกวัตร, หน้าที่ทางโลก' / 'ธรรมวัตร, หน้าที่ทางธรรม'

ตัวอย่าง (13) คำว่า ละฺยงอ๑อฺ; และคำว่า ๑ง,๑อ๑อฺ; มาจากคำยืมภาษา
บาลีสันสกฤต

4) ภาษาไทกับภาษาพม่า ปรากฏ 142 คำ มีรายละเอียดดังนี้

4.1) คำซ้อน 2 หน่วย ปรากฏ 99 คำ เช่น

- (14) ๑อ๑อ:๑อ๑, / ๑อ๑อ๑อ๑ (น. 12 / บ. 7)
/cu:w4-rin2/ /ne:n1-cau1/
'วิตก, กังวลใจ' / 'แขนงใจ, หมางใจ'

ตัวอย่าง (14) คำว่า ๑อ๑อ:๑อ๑, มาจากคำยืมภาษาพม่า คือ คำว่า ๑อ๑อ๑
(เรณู วิชาศิลป์, 2550, น. 544)

4.2) คำซ้อน 3 หน่วย ปรากฏ 23 คำ เช่น

- (15) ๑รา๑อ๑, / ๑อ๑อ๑: / ๑อ๑อ๑ (น. 89 / บ. 21-22)
/pra:n2/ /khu:n4/ /mә:4/
'กลั๊บ, เปลี่ยน' / 'คิ่น' / 'กลั๊บ'

ตัวอย่าง (15) คำว่า ๑รา๑อ๑, มาจากคำยืมภาษาพม่า คือ คำว่า ๑อ๑อ๑ (เรณู
วิชาศิลป์, 2550, น. 552)

4.3) คำซ้อน 4 หน่วย ปรากฏ 18 คำ เช่น

- (16) ๑า๑; / ๑อ๑อ๑ / ๑อ๑: / ๑า๑ (น. 16 / บ. 4-5)
/ha:m3/ /khe:n1/ /si:4/ /ta:4/
'ห้าม' / 'ห้าม, หวง' / 'ขวาง, ห้ามปราม' / 'กั้น'

ตัวอย่าง (16) คำว่า ๑อ๑: และคำว่า ๑า๑ มาจากคำยืมภาษาพม่า คือ คำว่า
๑อ๑ (เรณู วิชาศิลป์, 2550, น. 546) และคำว่า ๑ว๑ (เรณู วิชาศิลป์, 2550, น. 548) ตามลำดับ

4.4) คำซ้อน 5 หน่วย ปรากฏ 2 คำ เช่น

- (17) ๑๐๕:๑๐๕ / ๑๐๕:๑๐๕ / ๑๐๕:๑๐๕ / ๑๐๕:๑๐๕ / ๑๐๕:๑๐๕ (น. 63 / บ. 3-4)
/na:๓3-su:๓2/ /kin1-mə:๓4/ /ca:m2-cə:๓5-na:๓4/ /ca:m2-ha:๓3/
/ca:m2-ho:1/
'ปกครองเมือง' / 'ปกครองเมือง' / 'ดูแลนางกำนัล' / 'ดูแลที่อยู่' / 'ดูแลที่อยู่'

ตัวอย่าง (16) คำว่า ๑๐๕, และคำว่า ๑๐๕, มาจากคำยืมภาษาพม่า คือ คำว่า ๑๐๕ (เรณู วิชาศิลป์, 2550, น. 562) และคำว่า ๑ (เรณู วิชาศิลป์, 2550, น. 543) ตามลำดับ

5) ภาษาไทกับภาษาบาลีสันสกฤต ปรากฏ 8 คำ มีรายละเอียดดังนี้

5.1) คำซ้อน 2 หน่วย ปรากฏ 6 คำ เช่น

- (18) ๑๐๕ / ๑๐๕ (น. 252 / บ. 21)
/le:๓1/ /rat1-tha:1/
'เกวียน' / 'รถ'

ตัวอย่าง (18) คำว่า ๑๐๕ มาจากคำยืมภาษาบาลีสันสกฤต

5.2) คำซ้อน 4 หน่วย ปรากฏ 2 คำ เช่น

- (19) ๑๐๕:๑๐๕ / ๑๐๕:๑๐๕:๑๐๕:๑๐๕ / ๑๐๕:๑๐๕:๑๐๕:๑๐๕ / ๑๐๕:๑๐๕ (น. 98 / บ. 2-3)
/haj1-khaw3-kham4/ /mw:3-nu:๓3-๓๓:๓4/ /khə:๓3-๓๖:2-ca2/
/ta:๓4-kin1/
'ให้ข้าวทองคำ' / 'หมอนเงิน' / 'เครื่องโอชา' / 'ทางกิน'

ตัวอย่าง (19) คำว่า ๑๐๕:๑๐๕, มาจากคำยืมภาษาบาลีสันสกฤต

6) ภาษาพม่ากับภาษาบาลีสันสกฤต ปรากฏ 9 คำ มีรายละเอียดดังนี้

6.1) คำซ้อน 2 หน่วย ปรากฏ 6 คำ เช่น

- (20) ๑๐๕:๑๐๕ / ๑๐๕:๑๐๕ (น. 7 / บ. 15)
/ʔa1-sak3/ /khan2-tha:2/
'อายุ, ลมหายใจ' / 'ขันธ, ตัว'

ตัวอย่าง (20) คำว่า ๑๐๕:๑๐๕ มาจากคำยืมภาษาพม่า คือ คำว่า ๑๐๕:๑๐๕ (เรณู วิชาศิลป์, 2550, น. 568) ส่วนคำว่า ๑๐๕:๑๐๕ มาจากคำยืมภาษาบาลีสันสกฤต

6.2) คำซ้อน 3 หน่วย ปรากฏ 2 คำ เช่น

- (21) บุ๋น / บำ, / บำ, บำ, (น. 101 / บ. 11-12)
/phun4/ /ka:m2/ /pa:2-ra1-mi:2/
‘บุญ, อำนาจ’ / ‘กรรม’ / ‘บารมี’

ตัวอย่าง (21) คำว่า บุ๋น; มาจากคำยืมภาษาพม่า คือ คำว่า บุน (เรณู วิชาศิลป์, 2550, น. 556) ส่วนคำว่า บำ, และคำว่า บำ, บำ มาจากคำยืมภาษาบาลีสันสกฤต

6.3) คำซ้อน 5 หน่วย ปรากฏ 1 คำ เช่น

- (22) เอะ / ฤๅ / ฤๅ, / ฤๅ, ฤๅ, / ฤๅ, ฤๅ, (น. 1 / บ. 6-7)
/se4/ /ʔu:4/ /ʔa1-ca:5/ /mu2-la:5/ /pa1-tha1-ma:5/
‘โบราณ’ / ‘ต้น, หัว’ / ‘วันนี้’ / ‘เบื้องต้น’ / ‘ลำดับแรก’

คำว่า เอะ และคำว่า ฤๅ มาจากคำยืมภาษาพม่า คือ คำว่า ฤๅ (เรณู วิชาศิลป์, 2550, น. 19; เรณู วิชาศิลป์, 2550, น. 546) และคำว่า ฤๅ (เรณู วิชาศิลป์, 2550, น. 569) ตามลำดับ ส่วนคำว่า ฤๅ, คำว่า ฤๅ, ฤๅ และคำว่า ฤๅ, ฤๅ มาจากคำยืมภาษาบาลีสันสกฤต

7) ภาษาไท ภาษาพม่า และภาษาบาลีสันสกฤต ปรากฏ 12 คำ มีรายละเอียดดังนี้

7.1) คำซ้อน 2 หน่วย ปรากฏ 1 คำ คือ

- (23) มิ, มิ, / มิ, มิ, (น. 26 / บ. 1-2)
/mi:4-mun3/ /mi:4-tan4-khu:w4/
‘มีบุญ’ / ‘มีอำนาจ’

ตัวอย่าง (23) คำว่า มิ, มิ, มาจากคำยืมภาษาพม่า คือ คำว่า มิ, มิ, (เรณู วิชาศิลป์, 2550, น. 548) ส่วนคำว่า มิ, มิ, มาจากคำยืมภาษาบาลีสันสกฤต

7.2) คำซ้อน 3 หน่วย ปรากฏ 4 คำ เช่น

- (24) ติ, ติ, / ติ, ติ, (น. 27 / บ. 20)
/ca:3-ti:5/ /ʔa1-lap3/ / ti:3-ju:2/
‘ที่เกิด’ / ‘บ้านเมือง’ / ‘ที่อยู่’

ตัวอย่าง (24) คำว่า ติ, ติ, มาจากคำยืมภาษาพม่า คือ คำว่า ติ, ติ, (เรณู วิชาศิลป์, 2550, น. 568) ส่วนคำว่า ติ, ติ, มาจากคำยืมภาษาบาลีสันสกฤต

7.3) คำซ้อน 4 หน่วย ปรากฏ 3 คำ เช่น

- (25) ลกฺ;วฺจฺ, / บจฺ,จจ, / ขจฺ,จฺจฺ / ขจฺ,จฺ (น. 96 / บ. 11-12)
/lak3-sv:ŋ2/ /pan2-na:2/ /pa:k2-ŋw:n4/ /pa:k2-kham4/
‘ของฝาก’ / ‘ของกำนัล’ / ‘เงินกำนัล’ / ‘ทองคำกำนัล’

ตัวอย่าง (25) คำว่า ลกฺ;วฺจฺ, มาจากคำยืมภาษาพม่า คือ คำว่า လက်ခတ် (เรณู วิชาศิลป์, 2550, น. 560) ส่วนคำว่า บจฺ,จจ, มาจากคำยืมภาษาบาลีสันสกฤต

7.4) คำซ้อน 5 หน่วย ปรากฏ 3 คำ เช่น

- (26) ลกฺ;จจฺ, / กิฺ,ริ, / คจฺ, / ม, / จจ, (น. 29 / บ. 21-22)
/lak3-nak3/ /ki1-ri1-ja:2/ /ca:ŋ5/ /ma:5/ /ra1-tha:1/
‘เครื่องใช้, อารู’ / ‘เครื่องใช้, อารู’ / ‘ช้าง’ / ‘ม้า’ / ‘รถ’

ตัวอย่าง (26) คำว่า ลกฺ;จจฺ, มาจากคำยืมภาษาพม่า คือ คำว่า လက်နက် (เรณู วิชาศิลป์, 2550, น. 560) ส่วนคำว่า กิฺ,ริ, มาจากคำยืมภาษาบาลีสันสกฤต

7.5) คำซ้อน 6 หน่วย ปรากฏ 1 คำ ได้แก่

- (27) ลกฺ;วฺจฺ, / บจฺ,จจ, / คจฺ,จจฺ / คจฺ,จจฺ / บจฺ,จจ, / กุ,จจ, (น. 3 / บ. 14-15)
/lak3-sv:ŋ2/ /pan2-na:2/ /ce:m1-ŋw:n4/ /ce:m1-kham4/
/pak4-man3/ /ham4-phe:4/
‘ของฝาก’ / ‘ของกำนัล’ / ‘เงิน’ / ‘ทองคำ’ / ‘ผ้าฝ้าย’ / ‘ผ้าแพร’

ตัวอย่าง (27) คำว่า ลกฺ;วฺจฺ, มาจากคำยืมภาษาพม่า คือ คำว่า လက်ခတ် (เรณู วิชาศิลป์, 2550, น. 560) ส่วนคำว่า บจฺ,จจ, มาจากคำยืมภาษาบาลีสันสกฤต

2.1.3 คำซ้อนที่มีความหมายตรงข้ามกัน ปรากฏ 20 คำ มีรายละเอียดดังนี้

1) ภาษาไท ปรากฏ 17 คำ มีรายละเอียดดังนี้

1.1) คำซ้อน 2 หน่วย ปรากฏ 13 คำ เช่น

- (28) กุ,จจ, / กุ,จจ, (น. 42 / บ.19)
/ku:3-kham3/ /ku:3-naw1/
‘ทุกคำ’ / ‘ทุกเช้า’

1.2) คำซ้อน 4 หน่วย ปรากฏ 4 คำ เช่น

- (29) กุ, / คุ, / ๗, / ๗, (น. 72 / บ. 16)
/kwa:2/ /kwa:2/ /ma:4/ /ma:4/
'ไป' / 'ไป' / 'มา' / 'มา'

2) ภาษาไทกับภาษาพม่า ปรากฏ 3 คำ มีรายละเอียดดังนี้

2.1) คำซ้อน 2 หน่วย ปรากฏ 3 คำ เช่น

- (30) ๘๐๐, ๘๐๐ / ๘๐๐, ๘๐๐ (น. 242 / บ. 2-3)
/suŋ2-tau3/ /mə:ŋ4-nə:1/
'เมืองไต' / 'เมืองเหนือ'

ตัวอย่าง (30) คำว่า ๘๐๐, มาจากคำยืมภาษาพม่า คือ คำว่า ๘๐๐ (เรณู วิชาศิลป์, 2550, น. 562)

เมื่อพิจารณาลักษณะของคำซ้อนในภาษาไทยใหญ่ จำนวน 822 คำ ปรากฏคำซ้อนที่มีความหมายคล้ายกันมากที่สุด จำนวน 724 คำ ลำดับต่อมา คือ คำซ้อนที่มีความหมายเหมือนกัน จำนวน 78 คำ และคำซ้อนที่มีความหมายตรงข้ามกัน ซึ่งปรากฏน้อยที่สุด จำนวน 20 คำ ทั้งนี้ คำซ้อนในภาษาไทยใหญ่ปรากฏการซ้อนกันตั้งแต่ 2 หน่วยไปถึง 6 หน่วย โดยคำซ้อน 2 หน่วยปรากฏมากที่สุด ส่วนภาษาที่ปรากฏในคำซ้อนในภาษาไทยใหญ่ปรากฏภาษาไทย ภาษาพม่า และภาษาบาลีสันสกฤต

2.2 โครงสร้างของคำซ้อนในภาษาไทยใหญ่

เมื่อพิจารณาลักษณะของคำซ้อนในภาษาไทยใหญ่ใน “พื้นเมืองแสนหวี ฉบับหอคำเมืองใหญ่” (2550) จำนวน 822 คำแล้ว ลักษณะการประกอบหน่วยแต่ละหน่วยของคำซ้อนในภาษาไทยใหญ่สามารถจำแนกโครงสร้างได้ 3 แบบ ดังนี้

2.2.1 คำซ้อนที่มีโครงสร้างหน่วยแบบ “X_n”

กล่าวคือ หน่วยแต่ละหน่วยในคำซ้อนมีรูปแตกต่างกัน โดย X แทนหน่วยแต่ละหน่วย ส่วน n แทนลำดับที่ของหน่วยแต่ละหน่วย ดังนั้น X₁ จึงหมายถึงหน่วยลำดับที่ 1 หรือ X₂ จึงหมายถึงหน่วยลำดับที่ 2 ทั้งนี้ ปรากฏ 339 คำ เช่น

(31)	ខ្មែរវិទ្យា /kha:3-ke:w3/ ‘ข้าแก่แล้ว’ X ₁	ក្រុមហ៊ុន /ku:n4-ha:n1/ ‘คนหาญ’ X ₂	(น. 219 / บ. 18)

ตัวอย่าง (31) เป็นคำซ้อน 2 หน่วย ซึ่งหน่วยแต่ละหน่วยมีรูปแตกต่างกัน

2.2.2 คำซ้อนที่มีโครงสร้างหน่วยแบบ “aX_n”

กล่าวคือ หน่วยแต่ละหน่วยในคำซ้อนมีรูปแตกต่างกัน โดย X แทนหน่วยแต่ละหน่วย a ที่ปรากฏในตำแหน่งหน้า X แทนส่วนประกอบ ซึ่งเป็นคำที่มีรูปเหมือนกันในทุกหน่วย ส่วนประกอบดังกล่าวอาจปรากฏเป็นคำชนิดใดก็ได้ เช่น คำนาม คำกริยา คำวิเศษณ์ ส่วน n แทนลำดับที่ของหน่วยแต่ละหน่วย ทั้งนี้ ปรากฏ 422 คำ เช่น

(32)	ចិន្តិត /ɲin4-kat4/ ‘กลั่นใจ’ aX ₁	ចិន្តិត /ɲin4-na:w1/ ‘รู้สึกหนาว’ X ₂	(น. 6 / บ. 14)

ตัวอย่าง (32) เป็นคำซ้อน 2 หน่วย ซึ่งหน่วยแต่ละหน่วยปรากฏคำที่มีรูปเหมือนกัน ปรากฏในตำแหน่ง a คือ คำว่า ចិន្តិត

2.2.3 คำซ้อนที่มีโครงสร้างหน่วยแบบ “Xa_n”

กล่าวคือ หน่วยแต่ละหน่วยในคำซ้อนมีรูปแตกต่างกัน โดย X แทนหน่วยแต่ละหน่วย a ที่ปรากฏในตำแหน่งหลัง X แทนส่วนประกอบ ซึ่งเป็นคำที่มีรูปเหมือนกันในทุกหน่วย ส่วนประกอบดังกล่าวอาจปรากฏเป็นคำชนิดใดก็ได้ เช่น คำนาม คำกริยา คำวิเศษณ์ ส่วน n แทนลำดับที่ของหน่วยแต่ละหน่วย ทั้งนี้ ปรากฏ 50 คำ เช่น

(33)	កង្វះច្បាប់ /kans-cau1/ ‘รู้สึกเย็น’ Xa ₁	ឈ្លាំងច្បាប់ /jə:n5-cau1/ ‘อดใจ’ Xa ₂	(น. 159 / บ. 5)

ตัวอย่าง (33) เป็นคำซ้อน 2 หน่วย ซึ่งหน่วยแต่ละหน่วยปรากฏคำที่มีรูปเหมือนกัน ปรากฏในตำแหน่ง a คือ คำว่า ច្បាប់

อนึ่ง คำซ้อนในภาษาไทยใหญ่ใน “พื้นเมืองแสนหวี ฉบับหอคำเมืองใหญ่” (2550) นอกจากจะปรากฏโครงสร้างที่สามารถจำแนกได้ตามโครงสร้างที่กล่าวไปข้างต้นทั้ง 3 แบบ จำนวน 811 คำแล้ว ยังปรากฏในลักษณะของการปรากฏร่วมระหว่างโครงสร้างแบบหนึ่งกับโครงสร้างอีกแบบหนึ่งด้วย ทว่าปรากฏในปริมาณไม่มากนัก เมื่อสังเกตแล้วมักเป็นการปรากฏร่วมกันระหว่างคำซ้อนที่มีโครงสร้างหน่วยแบบ “Xn” กับคำซ้อนที่มีโครงสร้างหน่วยแบบ “aX_n” หรือแบบ “Xa_n” ทั้งนี้ ปรากฏ 11 คำ เช่น

(34)	လုပိးမၢၤ	ဝဲးမိး	ဂိးခဲ	ဂိးလိၤ	(န. 115 / ပ. 13-14)
	/lu:p3-man3/	/ci:ŋ 4-mə:ŋ4/	/him1-nam5/	/him1-lin1/	
	‘ชิงบ้าน’	‘ชิงเมือง’	‘แย่งน้ำ’	‘แย่งดิน’	
	X ₁	X ₂	aX ₃	aX ₄	

ตัวอย่าง (34) เป็นคำซ้อน 4 หน่วย ซึ่งปรากฏหน่วยที่โครงสร้างหน่วยแบบ “Xn” จำนวน 2 หน่วย คือ หน่วย လုပိးမၢၤ และหน่วย ဝဲးမိး รวมกับหน่วยที่มีโครงสร้างหน่วยแบบ “aXn” จำนวน 2 หน่วย คือ หน่วย ဂိးခဲ และหน่วย ဂိးလိၤ แสดงให้ทราบถึงลักษณะของคำซ้อนในภาษาไทยใหญ่ที่เป็นการปรากฏร่วมระหว่างโครงสร้างแบบหนึ่งกับโครงสร้างอีกแบบหนึ่ง อย่างไรก็ตาม คำซ้อนที่มีลักษณะดังกล่าว ซึ่งปรากฏใน “พื้นเมืองแสนหวี ฉบับหอคำเมืองใหญ่” (2550) มีปริมาณไม่มากนัก จึงควรเก็บข้อมูลจากแหล่งข้อมูลอื่นๆ เพิ่มเติมและศึกษาค้นคว้าในลำดับต่อไป ซึ่งจะช่วยให้ทราบถึงโครงสร้างของคำซ้อนในภาษาไทยใหญ่ได้ชัดเจนมากยิ่งขึ้น

เมื่อพิจารณาโครงสร้างของคำซ้อนในภาษาไทยใหญ่ จำนวน 822 คำ ปรากฏโครงสร้างจำนวน 3 แบบ โดยคำซ้อนที่มีโครงสร้างหน่วยแบบ “aXn” ปรากฏมากที่สุด จำนวน 422 คำ ลำดับต่อมา คำซ้อนที่มีโครงสร้างหน่วยแบบ “Xn” ปรากฏจำนวน 339 คำ และคำซ้อนที่มีโครงสร้างหน่วยแบบ “Xa_n” ปรากฏน้อยที่สุด จำนวน 50 คำ นอกจากนี้ยังปรากฏคำซ้อนที่มีโครงสร้างหน่วยที่มีลักษณะเป็นการปรากฏร่วมระหว่างโครงสร้างแบบหนึ่งกับโครงสร้างอีกแบบหนึ่ง จำนวน 11 คำ

2.3 จุดมุ่งหมายของการใช้คำซ้อนในภาษาไทยใหญ่

เมื่อพิจารณาลักษณะและโครงสร้างของคำซ้อนในภาษาไทยใหญ่ใน “พื้นเมืองแสนหวี ฉบับหอคำเมืองใหญ่” (2550) จำนวน 822 คำแล้ว สามารถพิจารณาหรือสันนิษฐานจุดมุ่งหมายของการใช้คำซ้อนในภาษาไทยใหญ่ได้ 3 ประการ ดังนี้

2.3.1 เพื่อเน้นย้ำความหมาย

กล่าวคือ คำซ้อนเป็นการสร้างคำโดยนำคำหรือกลุ่มคำที่มีความหมายสัมพันธ์กัน เช่น ความหมายเหมือนกัน ความหมายคล้ายคลึงกัน มาประกอบเข้าด้วยกัน แล้วกลายเป็นคำเดียวกัน หรือกลุ่มคำเดียวกัน และทำหน้าที่อย่างเดียวกัน (ราตรี ธีนวารชร, 2534, น. 22-23) การใช้คำซ้อนส่วนหนึ่งจึงช่วยเน้นย้ำความหมายของคำหรือกลุ่มคำให้หนักแน่นหรือชัดเจนมากยิ่งขึ้น รวมถึงสามารถสื่อความได้ครอบคลุมมากยิ่งขึ้นอีกด้วย เช่น

(35) คอฉั. / ๗. / ุฉัฉั : ัฉ : ุฉัฉั / ุฉัฉั (น. 212 / บ. 22)
/ca:n5/ /ma:5/ /ɯw:n4/ /kham4/ /kɛ:w3/ /se:n1/
'ช้าง' / 'ม้า' / 'เงิน' / 'ทองคำ' / 'แก้ว' / 'อัญมณี'

ตัวอย่าง (35) หน่วยแต่ละหน่วยมีความหมายประจำรูป สามารถสื่อความตามความหมายประจำรูปได้ แต่เมื่อนำมาซ้อนกันแล้วอาจช่วยเน้นย้ำความหมายและสื่อความได้ครอบคลุมมากยิ่งขึ้น โดยอาจสื่อความถึง 'สิ่งที่มีค่า' หรือ 'ทรัพย์สินสมบัติ' ได้

นอกจากนี้ เมื่อพิจารณาคำซ้อนที่มีความหมายตรงข้ามกัน ซึ่งเป็นการนำคำหรือกลุ่มคำที่มีความหมายตรงข้ามกันมาประกอบเข้าด้วยกัน ในเบื้องต้นแล้ว อาจพิจารณาความหมายของคำซ้อนที่มีความหมายตรงข้ามกันได้ว่า เมื่อประกอบเข้าด้วยกันแล้วจะเกิดความหมายใหม่หรือสามารถอนุมานความหมายใหม่ ซึ่งเป็นความหมายสืบเนื่องจากความหมายประจำรูปได้ เช่น

(36) ุคุฉั / ุคุฉั (น. 42 / บ.19)
/ku:3-kham3/ /ku:3-naw1/
'ทุกคำ' / 'ทุกเข้า'

ตัวอย่าง (36) หน่วยแต่ละหน่วยมีความหมายประจำรูป ซึ่งมีความหมายตรงข้ามกัน เมื่อนำมาประกอบเข้าด้วยกัน นอกจากจะสื่อความหมายว่า 'ทุกคำทุกเข้า' แล้วอาจสามารถอนุมานความหมายใหม่ คือ '(ทำ) ประจำ' '(ทำ) เสมอๆ' หรือ '(ทำ) บ่อย' ได้อีกด้วย อย่างไรก็ตาม คำซ้อนที่มีความหมายตรงข้ามกัน ที่ปรากฏใน "พื้นเมืองแสนหวี ฉบับหอคำเมืองใหญ่" (2550) ปรากฏในปริมาณไม่มากนัก จึงควรเก็บข้อมูลจากแหล่งข้อมูลอื่นๆ เพิ่มเติมและศึกษาค้นคว้าด้านความหมายของคำซ้อนในภาษาไทยใหญ่ในลำดับต่อไป ซึ่งจะช่วยให้เข้าใจความหมายของคำซ้อนในภาษาไทยใหญ่ได้มากยิ่งขึ้น

2.3.2 เพื่ออธิบายหรือขยายความ

กล่าวคือ แม้จะหน่วยแต่ละหน่วยในคำซ้อนเป็นคำหรือกลุ่มคำที่มีที่มาจากภาษาแตกต่างกัน แต่ก็มีความสัมพันธ์กันทางความหมาย เช่น ความหมายเหมือนกัน ความหมายคล้ายคลึงกัน หน่วยบางหน่วยในคำซ้อนจึงช่วยอธิบายหรือขยายความหน่วยอีกหน่วยในคำซ้อนได้ ทั้งนี้ การพิจารณาหน่วยในคำซ้อนมีส่วนช่วยในการสันนิษฐานความหมายของหน่วยที่เป็นคำหรือกลุ่มคำที่ไม่ทราบความหมายหรือเป็นคำหรือกลุ่มคำที่มาจากภาษาต่างประเทศ อีกทั้งยังช่วยป้องกันการเข้าใจความหมายผิดพลาดปรากฏในลักษณะของคำพ้องเสียงได้ (เอี่ยมพร รถทอง, 2542, น. 34) เช่น

(37) อี๋อว้;วอว้; / ฏะล้; / ฎะอู; / ฎะอู; (น. 106 / บ. 18)
/nit3-sak3/ /ʔa:4-la:4/ /cu:m4-co:m4/ /jum1-co:m4/
'ขึ้นชอบ, ชม' / 'พึงพอใจ' / 'ขึ้นชม' / 'ขึ้นชม'

ตัวอย่าง (37) เป็นคำซ้อน 4 หน่วย ซึ่งปรากฏการซ้อนระหว่างภาษาไทยกับภาษาพม่า คำว่า อี๋อว้;วอว้; และคำว่า ฏะล้; มาจากคำยืมภาษาพม่า คือ คำว่า ฐั๊วอว้ (เรณู วิชาศิลป์, 2550, น. 551) และคำว่า ฏะล้ (เรณู วิชาศิลป์, 2550, น. 568) ตามลำดับ ในกรณีที่ไม่ทราบความหมายก็อาจสันนิษฐานความหมายได้จากคำว่า ฎะอู; และคำว่า ฎะอู; ซึ่งเป็นคำหรือกลุ่มคำภาษาไทย

อนึ่ง เมื่อพิจารณาลักษณะของคำซ้อนในภาษาไทยใหญ่แล้ว สามารถสังเกตเห็นได้ว่าคำหรือกลุ่มคำที่มาจากภาษาต่างประเทศที่ปรากฏในคำซ้อนมักจะเป็นภาษาพม่าหรือภาษาบาลีสันสกฤต ส่วนหนึ่งอาจสันนิษฐานได้ว่าสืบเนื่องมาจากสาเหตุด้านศาสนาและความเชื่อ และด้านการสัมผัสภาษา กล่าวคือ ความเชื่อดั้งเดิมของชาวไทยใหญ่เป็นความเชื่อเรื่องผีและอำนาจเหนือธรรมชาติ ต่อมาจึงได้รับเอาพุทธศาสนาเข้ามา ทำให้มีการรับคำยืมภาษาบาลีสันสกฤต ซึ่งเป็นคำที่เกี่ยวข้องกับพุทธศาสนาเข้ามาใช้ในชีวิตประจำวันด้วย โดยส่วนมากมักปรากฏรูปตามการออกเสียงแบบพม่า นอกจากนี้ ชาวไทยใหญ่มีถิ่นฐานอาศัยอยู่ในบริเวณรัฐฉาน ซึ่งมีอาณาเขตใกล้ชิดกับอาณาจักรพม่า ชาวไทยใหญ่และชาวพม่าจึงมีโอกาสได้ติดต่อสื่อสารและปฏิสัมพันธ์กัน ทำให้เกิดการสัมผัสภาษาระหว่างภาษาไทยใหญ่กับภาษาพม่า (เรณู วิชาศิลป์, 2550; พรณิดา ชันธพัทธ์, 2560; พรณิดา ชันธพัทธ์, 2562) คำภาษาพม่าและคำภาษาบาลีสันสกฤตจึงอาจปรากฏในภาษาไทยใหญ่รูปแบบต่างๆ เช่น คำทับศัพท์ คำยืม รวมถึงคำซ้อนที่ประกอบขึ้นมาจากภาษาไทยใหญ่กับภาษาพม่าหรือภาษาบาลีสันสกฤต ดังนั้น แม้หน่วยแต่ละหน่วยในคำซ้อนจะเป็นคำหรือกลุ่มคำที่มีที่มาจากภาษาแตกต่างกัน แต่ก็มีความสัมพันธ์กันทางความหมาย หน่วยบางหน่วยที่ปรากฏในคำซ้อนจึงสามารถช่วยอธิบายหรือขยายความหน่วยอีกหน่วยหนึ่งได้

2.3.3 เพื่อสร้างเสริมเนื้อความให้สละสลวย

กล่าวคือ เมื่อคำหรือกลุ่มคำที่มีความหมายสัมพันธ์กันมาประกอบเข้าด้วยกันแล้ว อาจส่งผลให้เสียงหรือจังหวะของคำซ้อนมีความสมดุล ไม่ห้วนสั้นจนเกินไป อาจเกิดการเล่นเสียงพยัญชนะหรือการสัมผัสเสียงสระ การใช้คำซ้อนจึงช่วยทำให้เกิดความคล้องจอง ความไพเราะ และความสละสลวย ซึ่งน่าจะมีส่วนช่วยให้เนื้อความน่าติดตามมากยิ่งขึ้น เช่น

(38) ๑๐. / ๐๑, / ๑๒, [๑๓] (น.18/บ.6)
/kap5/ /tip2/ /hip2/ [/caw1/]
'คัป' / 'ตีป, แคป' / 'บีป, เค้น' ['ใจ']

ตัวอย่าง (38) เป็นคำซ้อน 3 หน่วย ซึ่งปรากฏในกลุ่มคำ 4 พยางค์ โดยปรากฏการสัมผัสเสียงสระ /i/ และเสียงพยัญชนะท้าย /p/ ในคำว่า ๐๑, /tip2/ 'ตีป, แคป' กับคำว่า ๑๒, /hip2/ 'บีป, เค้น' อีกทั้งยังสามารถแบ่งจังหวะการสมดุลคำได้แบบคู่คำ 2 พยางค์อีกด้วย

เมื่อพิจารณาจุดมุ่งหมายของการใช้คำซ้อนในภาษาไทยใหญ่ สามารถพิจารณาหรือสันนิษฐานจุดมุ่งหมายของการใช้คำซ้อนในภาษาไทยใหญ่ได้ 3 ประการ คือ เพื่อเน้นย้ำความหมายเพื่ออธิบายหรือขยายความ ซึ่งเป็นการอธิบายหรือขยายความซึ่งกันและกันระหว่างหน่วยหนึ่งกับหน่วยอีกหน่วยหนึ่งที่ปรากฏในคำซ้อน เพราะหน่วยแต่ละหน่วยที่ประกอบกันเป็นคำซ้อนมักมีความสัมพันธ์กันทางความหมาย และเพื่อสร้างเสริมเนื้อความให้สละสลวย แสดงให้เห็นว่าคำซ้อนเป็นส่วนหนึ่งที่ช่วยสร้างความสละสลวยให้แก่เนื้อความ อีกทั้งยังช่วยเอื้อประโยชน์ด้านการส่งสาร โดยเฉพาะช่วยสร้างความเข้าใจให้แก่ผู้รับสาร ทั้งด้านการสื่อความหมายและการสันนิษฐานความหมาย

3. สรุปผลการวิจัย

เมื่อพิจารณาลักษณะ โครงสร้าง และจุดมุ่งหมายของการใช้คำซ้อนในภาษาไทยใหญ่ จำนวน 822 คำ จาก “พื้นเมืองแสนหวี ฉบับหอคำเมืองใหญ่” ซึ่งปริวรรตและแปลโดยเรณู วิชาศิลป์ (2550) พบว่า 1) ด้านลักษณะของคำซ้อนในภาษาไทยใหญ่ คำซ้อนที่มีความหมายคล้ายกันปรากฏมากที่สุด ทั้งนี้ เมื่อตั้งข้อสังเกตในเบื้องต้น อาจเป็นเพราะคำซ้อนที่มีความหมายคล้ายกันช่วยให้ความหมายหนักแน่นหรือมีความหมายครอบคลุม ช่วยทำให้สามารถสื่อความหรือสื่อสารได้ชัดเจนมากยิ่งขึ้น ลำดับต่อมา คือ คำซ้อนที่มีความหมายเหมือนกัน และคำซ้อนที่มีความหมายตรงข้ามกัน ซึ่งปรากฏน้อยที่สุด คำซ้อนในภาษาไทยใหญ่ปรากฏการซ้อนกันตั้งแต่ 2 หน่วยไปถึง 6 หน่วย โดยคำซ้อน 2 หน่วยปรากฏมากที่สุด ส่วนภาษาที่ปรากฏในคำซ้อนในภาษาไทยใหญ่ปรากฏภาษาไทย ภาษาพม่า และภาษาบาลีสันสกฤต 2) ด้านโครงสร้างของคำซ้อนในภาษาไทยใหญ่ คำซ้อนในภาษาไทยใหญ่

สามารถจำแนกโครงสร้างได้ 3 แบบ คือ คำซ้อนที่มีโครงสร้างหน่วยแบบ “aX_n” ปรากฏมากที่สุด ลำดับต่อมา คำซ้อนที่มีโครงสร้างหน่วยแบบ “X_n” และคำซ้อนที่มีโครงสร้างหน่วยแบบ “Xa_n” ปรากฏน้อยที่สุด นอกจากนี้ยังปรากฏคำซ้อนที่มีโครงสร้างหน่วยที่มีลักษณะเป็นการปรากฏร่วมระหว่างโครงสร้างแบบหนึ่งกับโครงสร้างอีกแบบหนึ่งอีกด้วย 3) ด้านจุดมุ่งหมายของการใช้คำซ้อนในภาษาไทยใหญ่ การใช้คำซ้อนในภาษาไทยใหญ่สามารถพิจารณาหรือสันนิษฐานจุดมุ่งหมายได้ 3 ประการ คือ เพื่อเน้นย้ำความหมาย เพื่ออธิบายหรือขยายความ และเพื่อสร้างเสริมเนื้อความให้สละสลวย ช่วยแสดงให้เห็นว่าคำซ้อนเป็นส่วนหนึ่งที่ช่วยสร้างความสละสลวยให้แก่เนื้อความ อีกทั้งยังช่วยเอื้อประโยชน์ด้านการสื่อสาร โดยเฉพาะช่วยสร้างความเข้าใจให้แก่ผู้รับสาร

รายการอ้างอิง

- คันธา กรองแก้ว. (2557). *สัตวในสำนวนไทใหญ่: การวิเคราะห์ความหมายและโลกทัศน์* (วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต สาขาภาษาไทย). มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, เชียงใหม่.
- จอมขวัญ ข้าโคกสูง. (2554). *คำสอนในภาษาถิ่นโคราช* (การศึกษาค้นคว้าด้วยตนเองมหาบัณฑิต สาขาภาษาไทย). มหาวิทยาลัยนเรศวร, พิษณุโลก.
- เจนจิรา เอี่ยมอ่อน. (2550). *คำสอนในพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2542* (การศึกษาค้นคว้าด้วยตนเองมหาบัณฑิต สาขาภาษาไทย). มหาวิทยาลัยนเรศวร, พิษณุโลก.
- न्हันรียา สาเอี่ยม. (2554). *การศึกษากาพย์ภาษาไทใหญ่*. เชียงใหม่: คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- บุญเกื้อ แทนวันชัย. (2538). *การวิเคราะห์คำสอนซ้ำในภาษาไทย* (ปริญญานิพนธ์มหาบัณฑิต สาขาภาษาไทย). มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร, กรุงเทพฯ.
- พรรณิดา ชันธพัทธ์. (2548). *การศึกษาคำประสมในภาษาไทย* (วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต สาขาภาษาและวรรณกรรมล้านนา). มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, เชียงใหม่.
- พรรณิดา ชันธพัทธ์. (2560). คำยืมภาษาบาลี-สันสกฤตในภาษาไทย. *วารสารมหาวิทยาลัยศิลปากร*. 37(2), 177-196.
- พรรณิดา ชันธพัทธ์. (2562). คำยืมภาษาพม่าในภาษาไทย. *วารสารมหาวิทยาลัยศิลปากร*. 39(3), 119-132.
- พระหน่อคำ นันทิยะ (จำนนติ). (2561). *การศึกษาระบบเสียงภาษาถิ่นไทใหญ่ หมู่บ้านเปียงหลวง ตำบลเปียงหลวง อำเภอเวียงแหง จังหวัดเชียงใหม่* (วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต สาขาภาษาศาสตร์). มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, พระนครศรีอยุธยา.
- พิมพ์วิภา ดีอินทร์. (2538). *วิเคราะห์คำสอนจากพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2525* (วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต สาขาภาษาไทย). มหาวิทยาลัยนเรศวร, พิษณุโลก.
- มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่. (2556). *พจนานุกรมภาษาไทย-ไทย* (พิมพ์ครั้งที่ 2). เชียงใหม่: แสงศิลป์.
- รัชฎาพรรณ เสรฐจวัฒน์. (2516). *คำสอนในภาษาไทย* (วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต สาขามัธยมศึกษา). จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, กรุงเทพฯ.
- รัชตพล ชัยเกียรติธรรม. (2557). *โครงสร้างพยางค์คำสอนภาษาไทยกลาง-ล้านนา*. *วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยรังสิต*. 9-10(16-17), 5-18.
- ราตรี ธนवारณ. (2534). *การศึกษาคำสอนในภาษาไทย* (วิทยานิพนธ์ดุษฎีบัณฑิต สาขาภาษาไทย). จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, กรุงเทพฯ.

- ราตรี รัตนพันธ์. (2543). *ศึกษาคำซ้อนในภาษาไทยถิ่นใต้ จังหวัดพัทลุง* (ปริญญาณิพนธ์มหาบัณฑิต สาขาภาษาไทย). มหาวิทยาลัยทักษิณ, สงขลา.
- เรณู วิชาศิลป์. (2550). *พื้นเมืองแสนหรี ฉบับหอคำเมืองใหญ่*. กรุงเทพฯ: ซิลค์เวอร์ม.
- เรืองเดช บันเขื่อนขัติย์. (2525). *ภาษาถิ่นตระกูลไท*. นครปฐม: สถาบันวิจัยภาษาและวัฒนธรรม เพื่อพัฒนาชนบท มหาวิทยาลัยมหิดล.
- วรรณ จันทนาคม. (2526). *ลักษณะของภาษาไทยใหญ่ (ไตอ้อ) ที่อำเภอแม่สาย จังหวัดเชียงราย* (วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต สาขาจารึกภาษาไทย). มหาวิทยาลัยศิลปากร, กรุงเทพฯ.
- วิษณุตา ทองแดง. (2541). *คำศัพท์ยวดยิ่งในภาษาไทยมอ (วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต สาขาภาษาศาสตร์)*. จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, กรุงเทพฯ.
- สถาบันไทใหญ่ศึกษา วิทยาลัยชุมชนแม่ฮ่องสอน. (2554, 2 กันยายน). *ไทใหญ่*. สืบค้นเมื่อ 25 มิถุนายน 2562 จาก <http://www.taiyai.org/2011/index.hp?page=4c2378500328311c7354592d47cc700d&r=3&id=52>
- สำนักงานราชบัณฑิตยสภา. (2560). *พจนานุกรมศัพท์ภาษาศาสตร์ (ภาษาศาสตร์ทั่วไป) ฉบับราชบัณฑิตยสภา*. กรุงเทพฯ: เอบีซี อินเตอร์กรุ๊ป.
- สุบินรัตน์ รัตนศิลา. (2535). *คำซ้อนในภาษาถิ่นเหนือ* (ปริญญาณิพนธ์มหาบัณฑิต สาขาภาษาไทย). มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ มหาสารคาม, มหาสารคาม.
- สุปราณี ธีระวัฒนสุข. (2541). *วิวัฒนาการของคำซ้อนในภาษาไทยสมัยรัตนโกสินทร์* (วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต สาขาภาษาศาสตร์). มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, กรุงเทพฯ.
- สุวารี เจียนโพธิ์. (2537). *คำซ้อนในภาษาถิ่นอีสาน* (ปริญญาณิพนธ์มหาบัณฑิต สาขาภาษาไทย). มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ มหาสารคาม, มหาสารคาม.
- อัญชลี สิงห์น้อย วงศ์วัฒนา. (2561). *การประสมสร้างคำในภาษาไทยใหญ่: ไวยากรณ์ การสื่อสาร และการกลายเป็นคำไวยากรณ์*. รายงานการประชุมวิชาการระดับชาติวิทยาลัยลักษณะวิจัย ครั้งที่ 10 วันที่ 27-28 มีนาคม 2561 ณ จังหวัดนครศรีธรรมราช.
- เอี่ยมพร จรนามล. (2552). *คำศัพท์ยวดยิ่งในภาษาไทยลื้อ* (วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต สาขาภาษาไทย). มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, เชียงใหม่.
- เอี่ยมพร รถทอง. (2542). *การแปลงคำในคำซ้อน 2 พยางค์* (วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต สาขาจารึกภาษาไทย). มหาวิทยาลัยศิลปากร, กรุงเทพฯ.

ถ้อยคำแสดงการเป็นผู้ฟังในภาษาไทย กับปัจจัยสถานภาพ: กรณีศึกษาการสนทนา ระหว่างครูกับนักเรียนจากฐานข้อมูล Mister O Corpus

Received: 31 October 2019

Revised: 12 August 2020

Accepted: 8 April 2021

นริศรา হাসনাম*

ณัฐพร พานโพธิ์ทอง**

บทความวิจัย

บทคัดย่อ

คำสำคัญ

ถ้อยคำ

แสดงการเป็นผู้ฟัง;
ฐานข้อมูลชุดมิสเตอร์โอ;
สนทนาวิเคราะห์;
การสนทนาภาษาไทย

การแสดงการเป็นผู้ฟังมีบทบาทสำคัญอย่างยิ่งในการสนทนา เพราะช่วยให้การสนทนาดำเนินไปอย่างราบรื่น งานวิจัยที่ผ่านมาแสดงให้เห็นว่าสถานภาพทางสังคมก็เป็นปัจจัยหนึ่งที่น่าจะมีผลต่อการใช้ถ้อยคำแสดงการเป็นผู้ฟัง งานวิจัยเรื่องนี้จึงมุ่งศึกษารูปแบบและหน้าที่ของถ้อยคำแสดงการเป็นผู้ฟังกับปัจจัยสถานภาพโดยใช้คู่ความสัมพันธ์ครู-นักเรียนเป็นตัวแทนสถานภาพสูง-ต่ำ ข้อมูลที่ใช้ในการศึกษามาจากฐานข้อมูลภาษาไทยชุดมิสเตอร์โอ (Mister O Corpus) แนวคิดพื้นฐานที่ใช้ในการศึกษาคือสนทนาวิเคราะห์ ผลการวิจัยพบว่าครูและนักเรียนใช้รูปแบบและหน้าที่ของถ้อยคำแสดงการเป็นผู้ฟังเหมือนกัน แต่ต่างกันที่ความถี่ในการใช้ ด้านรูปแบบ รูปถ้อยคำแสดงการเป็นผู้ฟังที่ครูและนักเรียนใช้ในความถี่ต่างกันคือ คำแสดงความรู้สึก “ค่ะ” และคำรับรอง “ใช่” (ค่ะ) “นั่นนะสิ” (คะ) ส่วนด้านหน้าที่ของถ้อยคำแสดงการเป็นผู้ฟังหน้าที่ที่ครูและนักเรียนใช้ในความถี่ต่างกันคือหน้าที่แสดงความเห็นด้วยและสนับสนุนคู่สนทนา และแสดงการรับรู้ ลักษณะการปฏิสัมพันธ์ดังกล่าวสะท้อนให้เห็นว่าปัจจัยสถานภาพมีผลต่อรูปแบบและหน้าที่ของถ้อยคำแสดงการเป็นผู้ฟังในด้านความถี่ในการใช้

* อาจารย์ประจำภาควิชาภาษาไทย คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ ติดต่อได้ที่: narisra-bow@hotmail.com

** รองศาสตราจารย์ประจำภาควิชาภาษาไทย คณะอักษรศาสตร์ และหน่วยปฏิบัติการวิจัย “ไทยวิทรรศน์” จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ติดต่อได้ที่: ntp1142@hotmail.com

Backchannels in Thai and the Effects of Status: A Case Study of Conversations between Teachers and Students from the Mister O Corpus

Received: 31 October 2019

Revised: 12 August 2020

Accepted: 8 April 2021

Narisra Hasanam*

Natthaporn Panpothong**

Backchannels play an extremely important role in conversation because they enhance the smooth flow of conversation. Based on previous studies, it is hypothesized that social status is one of the factors which seems to have an impact on the use of backchannels. Accordingly, this research aims to examine the forms and functions of backchannels, and the effects of status in the teacher-student relationship, which is chosen as a representative of high-low status. The data elicited are from the Thai Mister O Corpus. The approach adopted in this study is Conversation Analysis. The results reveal that teachers and students use similar forms and functions of backchannels, but the frequency of use is different. In terms of forms, a difference in frequency of use of the polite word “khâ” and two affirmative words, “châj” (khâ) and “nânnàsi” (khá) was noted. In terms of functions, a difference was noted between teachers and students in the frequency with which they showed agreement and support to the interlocutor, and showed acknowledgement. These interactions reflect that status has an impact on forms and functions of backchannels in terms of frequency.

Research Article

Abstract

Keywords

backchannels;
the Mister O Corpus;
conversation analysis;
Thai conversation

* Lecturer, Department of Thai Language, Faculty of Humanities, Kasetsart University, e-mail: narisra-bow@hotmail.com

** Associate Professor, Department of Thai, Faculty of Arts and Thaiwithat Research Unit for Thai Language, Literature and Folklore, Chulalongkorn University, e-mail: ntp1142@hotmail.com

1. บทนำ

การแสดงการเป็นผู้ฟัง¹ เป็นองค์ประกอบสำคัญที่พบในการสนทนา (Goffman, 1976) เป็นช่องทางที่ผู้ฟังให้สัญญาณอันเป็นประโยชน์แก่ผู้พูดว่าตนกำลังฟังอยู่ โดยไม่เชิงผลัด (White, 1989, p. 59) ผู้ฟังอาจใช้วัจนภาษา เช่น การพยักหน้า การส่ายหน้า การยิ้ม หรือใช้วัจนภาษา เช่น อืม เออ อ้อ เพื่อแสดงว่าตนกำลังฟังผู้พูดอยู่ ในที่นี้เรียกว่า “ถ้อยคำแสดงการเป็นผู้ฟัง” วาร์ดและซีกาฮาระได้กำหนดคุณสมบัติของถ้อยคำแสดงการเป็นผู้ฟังไว้ว่า ถ้อยคำแสดงการเป็นผู้ฟังจะใช้เพื่อตอบรับเนื้อความถ้อยคำของผู้พูดโดยตรง จะปรากฏหรือไม่ปรากฏก็ได้ และไม่กำหนดให้ผู้ร่วมสนทนาตอบกลับ (Ward and Tsukahara, 2000 อ้างถึงใน นริศรา หาสนาม, 2558)

ปัจจัยสังคมที่งานวิจัยด้านการแสดงการเป็นผู้ฟังส่วนใหญ่สนใจศึกษาคือปัจจัยเพศ (Hirschman, 1994; Bilous & Krauss, 1988; Zimmerman & West, 1975) ผลการศึกษาพบว่า เพศหญิงมีแนวโน้มที่จะกล่าวถ้อยคำแสดงการเป็นผู้ฟังในความถี่สูงกว่าเพศชาย เมื่อเพศชายปฏิสัมพันธ์กับเพศหญิง เพศชายมีแนวโน้มที่จะปรับทิศทางการใช้ถ้อยคำแสดงการเป็นผู้ฟังในลักษณะลู่เข้าหรือใกล้เคียงกับเพศหญิง งานวิจัยกลุ่มนี้แสดงให้เห็นว่า ปัจจัยเพศมีผลต่อการใช้ถ้อยคำแสดงการเป็นผู้ฟัง อย่างไรก็ตาม เท่าที่ศึกษายังไม่พบงานวิจัยใดศึกษาถ้อยคำแสดงการเป็นผู้ฟังกับปัจจัยสถานภาพ

ในสังคมไทยสถานภาพเป็นปัจจัยสำคัญที่กำหนดบทบาทหรือการกระทำของคนว่าควรประพฤติหรือปฏิบัติอย่างไร รวมถึงการปฏิสัมพันธ์ด้วย (Bandhumedha, 1985; อมรา ประสิทธิ์รัฐสินธุ์, 2544) งานวิจัยหลายเรื่องแสดงให้เห็นว่า ปัจจัยสถานภาพมีผลต่อกลวิธีการใช้ภาษาเพื่อสื่อวัจนกรรม (ปวีณา วัชรสุวรรณ, 2547; เพชรภรณ์ เอมอักษร, 2550; อรวี บุญนาค, 2550 ฯลฯ) ผลการศึกษาพบว่าปัจจัยสถานภาพมีผลต่อกลวิธีและ/หรือความถี่ในการสื่อวัจนกรรม อย่างไรก็ตามยังไม่มียานวิจัยใดศึกษาว่าปัจจัยสถานภาพทางสังคมมีผลต่อการใช้ถ้อยคำแสดงการเป็นผู้ฟังในภาษาไทยหรือไม่ อย่างไร

ในงานวิจัยนี้ เลือกศึกษาคู่ความสัมพันธ์ครู-นักเรียน² เนื่องจากคู่ความสัมพันธ์ครู-นักเรียนเป็นตัวแทนคู่ความสัมพันธ์สูง-ต่ำที่เห็นได้ชัดในสังคมไทย อีกทั้งโอกาสที่จะปฏิสัมพันธ์กันยังมีมากกว่าคู่ความสัมพันธ์อื่นๆ (ปวีณา วัชรสุวรรณ, 2547, น. 3)

¹ คำว่า “การแสดงการเป็นผู้ฟัง” และ “ถ้อยคำแสดงการเป็นผู้ฟัง” ใช้ตรงกับคำในภาษาอังกฤษว่า “back-channelling” และ “backchannels”

² ในงานวิจัยนี้ ครูและนักเรียน หมายถึง ผู้ที่มีสถานภาพเป็นผู้สอนและผู้เรียน ในที่นี้คืออาจารย์มหาวิทยาลัยและนิสิตระดับปริญญาตรี

ที่ผ่านมางานวิจัยที่ศึกษาถ้อยคำแสดงการเป็นผู้ฟังในภาษาไทยมี 2 งาน ได้แก่ งานของ อัญชลี วรรณรักษ์ (1997) ที่ศึกษาเปรียบเทียบถ้อยคำแสดงการเป็นผู้ฟังของผู้พูดภาษาไทยกับผู้พูดภาษาอังกฤษร่วมกับปัจจัยเพศ ข้อมูลที่ใช้ในการศึกษาเป็นการสนทนาแบบเป็นกันเองทางโทรศัพท์ของผู้ร่วมสนทนาที่มีสถานภาพเท่ากัน และงานของนริศรา หาสนาม (2558, 2559) ที่ศึกษาถ้อยคำแสดงการเป็นผู้ฟังในข้อมูลการสนทนาแบบต่อหน้าของผู้ร่วมสนทนาที่มีสถานภาพเท่ากัน และเปรียบเทียบข้อมูลการสนทนา 2 ประเภท ได้แก่ การสนทนาในชีวิตประจำวันและการสนทนาแบบเน้นภารกิจ จะเห็นว่างานที่ผ่านมาเป็นการศึกษาถ้อยคำแสดงการเป็นผู้ฟังในภาษาไทยกับปัจจัยเพศและประเภทการสนทนา (Wannaruk, 1997a, 1997b; นริศรา หาสนาม, 2558, 2559) ผู้วิจัยเห็นว่าสถานภาพทางสังคมก็เป็นอีกปัจจัยหนึ่งที่น่าสนใจศึกษา อีกทั้งเท่าที่ทบทวนงานวิจัย พบว่ายังไม่มีงานใดศึกษาถ้อยคำแสดงการเป็นผู้ฟังในการสนทนาของผู้ร่วมสนทนาที่มีสถานภาพต่างกัน

ด้วยเหตุนี้ บทความนี้จึงมุ่งศึกษาถ้อยคำแสดงการเป็นผู้ฟังของครูและนักเรียนในบริบทการสนทนาแบบเน้นภารกิจจากฐานข้อมูลภาษาไทยชุดมิสเตอร์โอ การศึกษานี้จะสะท้อนให้เห็นกลไกการสนทนาของคู่ความสัมพันธ์ครู-นักเรียนซึ่งเป็นตัวแทนคู่ความสัมพันธ์สูง-ต่ำในสังคมวัฒนธรรมไทยเพิ่มเติมจากงานวิจัยที่ผ่านมาซึ่งเน้นการศึกษากลวิธีแสดงวจนกรรมเป็นสำคัญ

2. วัตถุประสงค์การวิจัย

เพื่อศึกษารูปแบบและหน้าที่ของถ้อยคำแสดงการเป็นผู้ฟังในภาษาไทยกับปัจจัยสถานภาพ โดยใช้คู่ความสัมพันธ์ครู-นักเรียนเป็นตัวแทนสถานภาพสูง-ต่ำ

3. สมมติฐานการวิจัย

สถานภาพมีผลต่อการใช้รูปแบบและหน้าที่ของถ้อยคำแสดงการเป็นผู้ฟัง

4. ขอบเขตและการวิเคราะห์ข้อมูล

4.1 ขอบเขตของข้อมูล

ข้อมูลที่ใช้ในการศึกษามาจากข้อมูลการสนทนาจากฐานข้อมูลชุดมิสเตอร์โอ (Mister O Corpus) ซึ่งเป็นข้อมูลข้ามวัฒนธรรมที่ใช้ศึกษาเปรียบเทียบประเด็นที่เกี่ยวข้องกับการปฏิสัมพันธ์

ในภาษาต่างๆ อันได้แก่ ภาษาญี่ปุ่น ภาษาจีน ภาษาเกาหลี ภาษาไทย ภาษาอังกฤษแบบอเมริกัน และภาษาอารบิกที่ใช้ในลิเบีย งานข้อมูลการสนทนาภาษาไทยชุดมิสเตอร์โอเก็บข้อมูลเมื่อเดือน กุมภาพันธ์ ปีพุทธศักราช 2555

งานวิจัยนี้เลือกศึกษาการสนทนาแบบเน้นภารกิจระหว่างครูกับนักเรียน การสนทนาที่เกิดขึ้นขณะที่ครูกับนักเรียน เพศหญิง 2 คน ช่วยกันลำดับเหตุการณ์บนบัตรภาพ 15 ใบให้เป็นเรื่องราวที่สมเหตุสมผล โดยไม่จำกัดเวลา จำนวน 9 คู่ ความยาว 94.9 นาที

ลักษณะของการสนทนาแบบเน้นภารกิจคือการที่ผู้วิจัยกำหนดให้ผู้ร่วมสนทนาพูดคุยกันเรื่องใดเรื่องหนึ่ง โดยไม่จำกัดเวลา ผู้ร่วมสนทนาพูดคุยกันอย่างอิสระ ทำให้การสนทนาดำเนินไปอย่างเป็นธรรมชาติ

สาเหตุที่เลือกการสนทนาแบบเน้นภารกิจ เนื่องจากผู้วิจัยเห็นว่าเป็นข้อมูลการสนทนาที่น่าสนใจ ครูกับนักเรียนผลัดกันเป็นผู้พูดและผู้ฟัง อีกทั้งยังพบถ้อยคำแสดงการเป็นผู้ฟังของครูและนักเรียนเกิดขึ้นตลอดเวลาขณะที่ปฏิสัมพันธ์กัน ต่างจากการสนทนาในชีวิตประจำวันหลายกรณีซึ่งมีแนวโน้มที่ครูมักจะเป็นผู้พูด ส่วนนักเรียนจะเป็นผู้ฟัง ทำให้การศึกษาถ้อยคำแสดงการเป็นผู้ฟังของครูเป็นไปได้ยากเนื่องจากนักเรียนมีแนวโน้มที่จะใช้ถ้อยคำแสดงการเป็นผู้ฟังมากกว่า

ตารางที่ 1

ข้อมูลการสนทนาแบบเน้นภารกิจระหว่างครูกับนักเรียน

ลำดับ	ไฟล์	ผู้ร่วมสนทนา	ความยาว/ นาที
1	T05	TT3-TS5	11.71
2	T07	TT4-TS7	5.89
3	T09	TT5-TS9	16.70
4	T11	TT6-TS11	14.88
5	T13	TT7-TS13	10.03
6	T15	TT8-TS15	8.08
7	T17	TT9-TS17	6.22
8	T19	TT10-TS19	13.58
9	T21	TT11-TS21	7.81
รวม			94.9

4.2 การวิเคราะห์ข้อมูล

ในงานวิจัยนี้ วิเคราะห์ข้อมูลถ้อยคำแสดงการเป็นผู้ฟังตามแนวทางการศึกษาของนริศรา หาสนาม (2558) ซึ่งใช้สนทนาวเคราะห์เป็นแนวคิดพื้นฐานในการศึกษา แบ่งออกได้ดังนี้

1. จำแนกถ้อยคำแสดงการเป็นผู้ฟังจากถ้อยคำอื่นๆ โดยใช้เกณฑ์คุณสมบัติของถ้อยคำแสดงการเป็นผู้ฟังของวาร์ดและซึกาฮาระ (Ward and Tsukahara, 2000) 3 ประการ ได้แก่ 1) ตอบรับเนื้อความถ้อยคำของผู้พูดโดยตรง 2) จะปรากฏหรือไม่ปรากฏก็ได้ และ 3) ไม่กำหนดให้ผู้ร่วมสนทนาตอบกลับ

2. วิเคราะห์รูปแบบของถ้อยคำแสดงการเป็นผู้ฟังโดยใช้เกณฑ์ของนวรธรณ พันธุเมธา (2544) และพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2554 (2556)

3. วิเคราะห์หน้าที่ของถ้อยคำแสดงการเป็นผู้ฟัง โดยใช้เกณฑ์การวิเคราะห์หน้าที่จากงานวิจัยที่มีมาก่อนหน้าเป็นแนวทางในการวิเคราะห์ (Iwata, 2009; Sungkaman, 2006; Heinz, 2003; Uematsu, 2000; Gardner, 1998; Wannaruk, 1997a, 1997b; Tao and Thompson, 1991; Drummond, 1990; Goodwin, 1986; Jefferson, 1983; Schegloff, 1982) ทั้งนี้ ผู้วิจัยจะพิจารณาจาก 1) รูปและความหมายของถ้อยคำแสดงการเป็นผู้ฟัง 2) เจตนาของถ้อยคำของผู้พูด และ 3) บริบทในการสนทนา

4. เปรียบเทียบรูปแบบและหน้าที่ของถ้อยคำแสดงการเป็นผู้ฟังของครูและนักเรียน

5. สรุปและอภิปรายผลการวิจัย

5. แนวคิดและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

สนทนาวเคราะห์เป็นแนวทางการศึกษาหนึ่งที่มุ่งศึกษาการปฏิสัมพันธ์ในการสนทนา การแสดงการเป็นผู้ฟังก็เป็นองค์ประกอบหนึ่งที่สำคัญในการสนทนา (Goffman, 1976) นักวิจัยด้านการปฏิสัมพันธ์หลายท่านเสนอแนวคิดที่เกี่ยวข้องกับถ้อยคำแสดงการเป็นผู้ฟังและวิจัยเกี่ยวกับถ้อยคำแสดงการเป็นผู้ฟังกับปัจจัยต่างๆ ดังจะเสนอต่อไปนี้

5.1 แนวคิดเกี่ยวกับถ้อยคำแสดงการเป็นผู้ฟัง

คำว่า “Backchannel” หรือในภาษาไทยเรียกว่า “ถ้อยคำแสดงการเป็นผู้ฟัง” (นริศรา หาสนาม, 2558) “การเออออ” (จันทิมา อังคพณชกิจ, 2557; วิจิตร คริสเสถียร, 2555; Sungkaman, 2006) การแสดงว่ารับฟังอยู่ (ปิรญญา วงศ์ขัตติย, 2555; สุจริตลักษณ์ ดิมดุง, 2552) โดยทั่วไปการตอบรับ

ถ้อยคำของผู้พูดมี 2 ลักษณะ ได้แก่ ถ้อยคำแสดงการตอบสนอง (Feedback) และถ้อยคำเออออ (Back channeling) (Tannen, 1991 อ้างถึงใน นิยะดา รสิทวรรณ, 2544) ในงานวิจัยนี้ใช้คำว่า “ถ้อยคำแสดงการเป็นผู้ฟัง” หมายถึงการเออออและการตอบสนองการพูด เนื่องจากผู้วิจัยเห็นว่าการเออออและการตอบสนองการพูดมีหน้าที่ตอบสนองหรือตอบรับถ้อยคำของผู้พูดเช่นเดียวกัน แต่ลักษณะในการปรากฏต่างกัน การตอบสนองการพูดจะปรากฏเมื่อผู้ฟังตอบรับถ้อยคำของคู่สนทนาและการตอบรับนั้นจะปรากฏเป็นผลัด ส่วนการเออออจะปรากฏเมื่อผู้ฟังตอบรับถ้อยคำของคู่สนทนาขณะผู้พูดกำลังครองผลัดการสนทนา

นอกจากนี้ มีนักวิชาการได้ให้นิยามของถ้อยคำแสดงการเป็นผู้ฟังไว้เป็นจำนวนมาก เช่น ฟรียส์ (Fries, 1952) อธิบายว่า ถ้อยคำแสดงการเป็นผู้ฟังเป็นช่วงเสียงสั้นๆ ที่ปรากฏแทรกเป็นช่วงๆ แต่ไม่สม่ำเสมอ ไม่สามารถคาดเดาได้ว่าจะเกิดขึ้นช่วงใด ที่สำคัญถ้อยคำแสดงการเป็นผู้ฟังจะต้องไม่ขัดจังหวะการพูดของผู้พูด ซึ่งสอดคล้องกับอิงเว (Yngve, 1970) และไวท์ (White, 1989) ที่มองว่าผู้พูดต้องไม่ละทิ้งผลัด อิงเวอธิบายว่า เมื่อผู้พูดครองผลัด ผู้พูดจะได้รับถ้อยคำสั้นๆ เช่น yes หรือ uh huh โดยไม่ทิ้งผลัดการสนทนา (1970, p. 568 cited in Maynard, 1990, p. 328) และไวท์อธิบาย Back channel ว่าเป็นช่องทางที่ผู้ฟังส่งสัญญาณอันเป็นประโยชน์ว่าผู้ฟังกำลังฟังผู้พูดอยู่ โดยไม่ละทิ้งผลัดเช่นเดียวกัน

จากนิยามข้างต้น จะเห็นว่านิยามของถ้อยคำแสดงการเป็นผู้ฟังส่วนใหญ่จะพิจารณาเฉพาะถ้อยคำสั้นๆ เช่น yes uh huh เป็นต้น อย่างไรก็ตาม ดันแคน (Duncan, 1972) กลับมองว่าถ้อยคำแสดงการเป็นผู้ฟังไม่ได้มีเฉพาะถ้อยคำสั้นๆ เท่านั้น ดันแคนจึงเสนอให้ถ้อยคำแสดงการเป็นผู้ฟังมี 4 รูปแบบ ได้แก่ 1) ถ้อยคำสั้นๆ เช่น mm-hmm yeah 2) ถ้อยคำที่กล่าวต่อถ้อยคำคู่สนทนา 3) ถ้อยคำสั้นๆ ที่ขอความกระจ่าง และ 4) ถ้อยคำที่กล่าวซ้ำคู่สนทนา

ภายหลังวาร์ดและซึกาฮาระ (Ward and Tsukahara, 2000 อ้างถึงใน นริศรา หาสนาม, 2558, 2559) ได้กำหนดคุณสมบัติของถ้อยคำแสดงการเป็นผู้ฟัง 3 ประการ ได้แก่ 1) ตอบรับเนื้อความถ้อยคำของผู้พูดโดยตรง 2) จะปรากฏหรือไม่ปรากฏก็ได้ และ 3) ไม่กำหนดให้ผู้ร่วมสนทนาตอบกลับ วาร์ดและซึกาฮาระอธิบายเกณฑ์ข้างต้นว่า เกณฑ์แรกกำหนดขึ้นเพื่อจำแนกถ้อยคำแสดงการเป็นผู้ฟังออกจากถ้อยคำของผู้พูด ถ้อยคำเติมช่วงเงียบ และถ้อยคำแสดงการคิดใคร่ครวญ เกณฑ์ที่สองกำหนดขึ้นเพื่อจำแนกถ้อยคำแสดงการเป็นผู้ฟังออกจากคำตอบคำถาม และเกณฑ์ที่สามกำหนดขึ้นเพื่อจำแนกถ้อยคำแสดงการเป็นผู้ฟังออกจากคำถาม หากคำถามไม่ขัดจังหวะหรือเปลี่ยนทิศทางของการพูดของผู้พูด เช่น and then? เป็นต้น ก็จะนับเป็นถ้อยคำแสดงการเป็นผู้ฟัง

ในงานวิจัยนี้ ผู้วิจัยศึกษาตามแนวการศึกษาของนริศรา หาสนาม (2558; 2559) ซึ่งใช้สนทนาวิเคราะห์เป็นแนวคิดพื้นฐานในการวิเคราะห์และใช้เกณฑ์คุณสมบัติถ้อยคำแสดงการเป็นผู้ฟัง

ผู้ฟังของวาร์ดและซึกาฮาระ (Ward and Tsukahara, 2000) ผู้วิจัยเห็นว่าเกณฑ์ของวาร์ดและซึกาฮาระกำหนดคุณสมบัติของถ้อยคำแสดงการเป็นผู้ฟังได้อย่างชัดเจนและครอบคลุมนิยามทั้งหมดของถ้อยคำแสดงการเป็นผู้ฟัง

5.2 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับถ้อยคำแสดงการเป็นผู้ฟังในภาษาอื่น ๆ กับปัจจัยทางสังคม

จากการทบทวนงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับถ้อยคำแสดงการเป็นผู้ฟังกับปัจจัยทางสังคมในภาษาอื่น ๆ พบว่ามีการศึกษาถ้อยคำแสดงการเป็นผู้ฟังกับปัจจัยเพศ เช่น เอิร์ชแมน (Hirschman, 1994) ซิมเมอร์แมนและเวสต์ (Zimmerman & West, 1975) ไบลัสและครอสส์ (Bilous & Krauss, 1988) ดังจะนำเสนอต่อไปนี้

เอิร์ชแมนพบว่า ในการสนทนาภาษาอังกฤษ เพศหญิงจะใช้ถ้อยคำแสดงการเป็นผู้ฟังใน ความถี่สูงกว่าเพศชาย ส่วนซิมเมอร์แมนและเวสต์ตั้งข้อสังเกตเกี่ยวกับการใช้ถ้อยคำแสดงการเป็นผู้ฟังของเพศชายว่า ในการสนทนาระหว่างเพศชายกับเพศหญิง เพศชายจะกล่าวถ้อยคำแสดงการเป็นผู้ฟังล่าช้าเพื่อแสดงความเห็นแย้งหรือควบคุมไม่ให้คู่สนทนาพัฒนาประเด็นการสนทนาต่อ

งานวิจัยของไบลัสและครอสส์ศึกษาถ้อยคำแสดงการเป็นผู้ฟังโดยใช้แนวคิดเรื่องทฤษฎีการปรับทิศทางการใช้ภาษา (Speech Accommodation Theory) ข้อมูลที่ใช้ในการศึกษาเป็นการสนทนาของนักศึกษา ผลการศึกษาพบว่าเพศชายใช้ถ้อยคำแสดงการเป็นผู้ฟังในความถี่ต่ำกว่าเพศหญิง ซึ่งสอดคล้องกันกับเอิร์ชแมน แต่เมื่อเพศชายกับเพศหญิงปฏิสัมพันธ์กัน เพศชายจะกล่าวถ้อยคำแสดงการเป็นผู้ฟังในความถี่สูงขึ้น ลักษณะการปฏิสัมพันธ์นี้สะท้อนให้เห็นว่าเพศชายมีลักษณะลู่เข้าเมื่อปฏิสัมพันธ์กับเพศหญิง

สรุปได้ว่า งานวิจัยที่ศึกษาถ้อยคำแสดงการเป็นผู้ฟังกับปัจจัยทางสังคมในภาษาอื่น ๆ ส่วนใหญ่เลือกศึกษาปัจจัยเพศ ผลการศึกษาในงานวิจัยเหล่านั้นแสดงว่า ปัจจัยเพศมีผลต่อการ ใช้ถ้อยคำแสดงการเป็นผู้ฟัง

5.3 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับถ้อยคำแสดงการเป็นผู้ฟังในภาษาไทย

จากการทบทวนงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับถ้อยคำแสดงการเป็นผู้ฟังในภาษาไทยพบว่ามี การศึกษาถ้อยคำแสดงการเป็นผู้ฟังในภาษาไทย 2 งาน ได้แก่ งานของอัญชลี วรรณรักษ์ (Wannaruk, 1997a, 1997b) และนริศรา หาสนาม (2558, 2559) ดังจะนำเสนอในตารางต่อไปนี้

ตารางที่ 2

งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับถ้อยคำแสดงการเป็นผู้ฟังในภาษาไทย

หัวข้อ	Wannaruk (1997a, 1997b)	นริศรา হাসনাম (2558, 2559)
แนวทางการศึกษา	- การศึกษาข้ามวัฒนธรรมโดยเปรียบเทียบระหว่างผู้พูดภาษาไทยกับผู้พูดภาษาอังกฤษอเมริกัน - ปัจจัยเพศ	- การศึกษาภาพรวมของถ้อยคำแสดงการเป็นผู้ฟังในภาษาไทย - เปรียบเทียบข้อมูลการสนทนา 2 ประเภท
ข้อมูลที่ใช้ในการศึกษา	การสนทนาทางโทรศัพท์	1. การสนทนาในชีวิตประจำวัน 2. การสนทนาแบบเน้นภารกิจ
ผู้ร่วมสนทนา	นักศึกษาปริญญาตรี ผู้ร่วมสนทนาที่มีสถานภาพเท่ากัน 2 คน ผู้พูดภาษาไทย ชาย 15 คู่ หญิง 15 คู่ ผู้พูดภาษาอังกฤษ ชาย 15 คู่ หญิง 15 คู่	นิสิตปริญญาตรี ผู้ร่วมสนทนาเพศหญิงที่มีสถานภาพเท่ากัน 2 คน การสนทนาในชีวิตประจำวัน 9 คู่ การสนทนาแบบเน้นภารกิจ 9 คู่
ประเด็นในการศึกษา	รูปแบบ ตำแหน่ง และหน้าที่	รูปแบบ ตำแหน่ง และหน้าที่
	-	ความสัมพันธ์ระหว่างถ้อยคำแสดงการเป็นผู้ฟังกับถ้อยคำของผู้ที่กำลังพูดอยู่ โดยใช้ทฤษฎีวัจนกรรม

จากตารางข้างต้น งานของอัญชลี วรรณรักษ์ และนริศรา হাসনাম ศึกษารูปแบบ ตำแหน่ง และหน้าที่ของถ้อยคำแสดงการเป็นผู้ฟังของผู้ร่วมสนทนาที่มีสถานภาพเท่ากันในภาษาไทยเช่นเดียวกัน แต่แนวทางการศึกษาและข้อมูลที่ใช้ในการศึกษาต่างกัน งานของอัญชลี วรรณรักษ์เป็นการศึกษาข้ามวัฒนธรรมที่เปรียบเทียบระหว่างผู้พูดภาษาไทยกับผู้พูดภาษาอังกฤษอเมริกัน โดยมีปัจจัยเพศเป็นตัวแปร ข้อมูลที่ใช้ในการศึกษาเป็นการสนทนาทางโทรศัพท์ ส่วนงานของนริศรา হাসনামเป็นการศึกษาภาพรวมของถ้อยคำแสดงการเป็นผู้ฟังในภาษาไทยและมุ่งเปรียบเทียบถ้อยคำแสดงการเป็นผู้ฟังในข้อมูลการสนทนา 2 ประเภท ได้แก่ 1) การสนทนาในชีวิตประจำวัน และ 2) การสนทนาแบบเน้นภารกิจจากฐานข้อมูลภาษาไทยชุดมิตเตอร์โอ อีกทั้งยังศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างถ้อยคำแสดงการเป็นผู้ฟังกับถ้อยคำของผู้ที่กำลังพูดอยู่

ในที่นี้จะนำเสนอผลการศึกษาที่เกี่ยวข้องกับรูปแบบและหน้าที่ของถ้อยคำแสดงการเป็นผู้ฟัง งานวิจัยของอัญชลี วรรณรักษ์พบว่า ผู้พูดภาษาไทยเพศชายใช้ถ้อยคำแสดงการเป็นผู้ฟังใน ความที่สูงกว่าผู้พูดภาษาอังกฤษเพศชายค่อนข้างมาก ส่วนผู้พูดภาษาไทยและผู้พูดภาษาอังกฤษ เพศหญิงใช้ในความถี่ไม่ต่างกัน

นอกจากนี้ ผู้พูดภาษาไทยและผู้พูดภาษาอังกฤษอเมริกันใช้ถ้อยคำแสดงการเป็นผู้ฟัง เพื่อ แสดงว่าเข้าใจในความถี่สูงสุด รองลงมาคือ แสดงอารมณ์ความรู้สึก และหน้าที่ที่ใช้ในความถี่ต่ำสุด คือ กระตุ้นให้ผู้พูดกล่าวต่อ ผู้พูดภาษาอังกฤษอเมริกันแสดงความเห็นด้วยในความถี่สูงกว่าขอความ กระจ่าง ในขณะที่ผู้พูดภาษาไทยใช้เพื่อขอความกระจ่างในความถี่สูงกว่าแสดงความเห็นด้วย งานวิจัยนี้แสดงให้เห็นว่า ปัจจัยเพศและวัฒนธรรมมีผลต่อการใช้ถ้อยคำแสดงการเป็นผู้ฟัง

ส่วนงานของนริศรา หาสนามพบว่า รูปถ้อยคำแสดงการเป็นผู้ฟังที่พบในความถี่สูงสุดคือ ถ้อยคำสั้นๆ จำพวก อืม เออ อ้อ อา ส่วนหน้าที่ที่พบในความถี่สูงสุดคือหน้าที่แสดงการรับรู้ จะเห็น ว่า ผู้ฟังมีแนวโน้มที่จะแสดงการรับรู้ในการปฏิสัมพันธ์ในภาษาไทยมากที่สุด ซึ่งสอดคล้องกับผล การศึกษาของอัญชลี วรรณรักษ์ (Wannaruk, 1997a, 1997b) นอกจากนี้ นริศรา หาสนาม (2558) ยังศึกษาเปรียบเทียบรูปและหน้าที่ของถ้อยคำแสดงการเป็นผู้ฟังในการสนทนา 2 ประเภท ได้แก่ การสนทนาในชีวิตประจำวันและการสนทนาแบบเน้นภารกิจ ผลการศึกษาพบว่าประเภทของบท สนทนาที่มีผลต่อรูปและหน้าที่ของถ้อยคำแสดงการเป็นผู้ฟังในด้านความถี่ในการใช้

จากการศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวข้อง พบว่ามีการศึกษาถ้อยคำแสดงการเป็นผู้ฟังกับปัจจัย เพศและประเภทการสนทนา แต่ยังไม่มียานวิจัยใดศึกษาถ้อยคำแสดงการเป็นผู้ฟังในภาษาไทยกับ ปัจจัยสถานภาพทางสังคมในการปฏิสัมพันธ์

6. ผลการวิจัย

จากการจำแนกถ้อยคำแสดงการเป็นผู้ฟัง พบถ้อยคำแสดงการเป็นผู้ฟังจำนวนทั้งสิ้น 580 ครั้ง³ ครูใช้ถ้อยคำแสดงการเป็นผู้ฟัง 229 ครั้ง ส่วนนักเรียนใช้ถ้อยคำแสดงการเป็นผู้ฟัง 351 ครั้ง จะเห็นว่าเมื่อพิจารณาจากความถี่โดยรวม นักเรียนมีแนวโน้มที่จะกล่าวถ้อยคำแสดงการเป็นผู้ฟัง ในความถี่สูงกว่าครู

³ เมื่อพิจารณาลักษณะการปรากฏ พบถ้อยคำแสดงการเป็นผู้ฟังที่ปรากฏเดี่ยวๆ 483 ครั้ง ปรากฏซ้ำและ ปรากฏร่วมเพื่อเน้นหน้าที่หนึ่งให้หนักแน่น 75 ครั้ง และปรากฏร่วมเพื่อแสดงหน้าที่ที่ต่างกัน 22 ครั้ง ในการศึกษา นี้จะเปรียบเทียบรูปแบบของถ้อยคำแสดงการเป็นผู้ฟังที่ปรากฏเดี่ยวๆ เป็นหลัก

การศึกษาครั้งนี้จะเปรียบเทียบถ้อยคำแสดงการเป็นผู้ฟังของผู้ร่วมสนทนาที่มีสถานภาพต่างกัน 2 ประเด็น ได้แก่ รูปแบบของถ้อยคำแสดงการเป็นผู้ฟังและหน้าที่ของถ้อยคำแสดงการเป็นผู้ฟัง ดังจะนำเสนอต่อไปนี้

6.1 รูปแบบถ้อยคำแสดงการเป็นผู้ฟังของผู้ร่วมสนทนาที่มีสถานภาพต่างกัน

จากการวิเคราะห์ถ้อยคำแสดงการเป็นผู้ฟังของครูและนักเรียน พบรูปแบบของถ้อยคำแสดงการเป็นผู้ฟัง 9 กลุ่ม ได้แก่ ถ้อยคำสั้นๆ จำพวก อืม เออ อ้อ อา คำแสดงความรู้สึก ถ้อยคำที่กล่าวซ้ำคู่สนทนา คำรับรอง คำประเมินค่า ถ้อยคำที่กล่าวต่อถ้อยคำคู่สนทนา คำถามสั้นๆ คำเชื่อม และคำอุทาน ตามลำดับ เมื่อพิจารณาเปรียบเทียบ พบว่าครูและนักเรียนใช้รูปแบบถ้อยคำแสดงการเป็นผู้ฟังในความถี่ต่างกันและไม่ต่างกัน ผู้วิจัยจะนำเสนอความถี่ในตารางพร้อมอธิบายและยกตัวอย่างถ้อยคำแสดงการเป็นผู้ฟังตามลำดับ

ตารางที่ 3

ความถี่ของรูปแบบถ้อยคำแสดงการเป็นผู้ฟัง

ลำดับ	รูปแบบของถ้อยคำแสดงการเป็นผู้ฟัง	ความถี่		
		ครู	นักเรียน	รวม
1.	ถ้อยคำสั้นๆ จำพวก อืม เออ อ้อ อา	119	122	241
2.	คำแสดงความรู้สึก	10	112	122
3.	ถ้อยคำที่กล่าวซ้ำคู่สนทนา	25	30	55
4.	คำรับรอง	7	28	35
5.	คำประเมินค่า	1	10	11
6.	ถ้อยคำที่กล่าวต่อถ้อยคำคู่สนทนา	2	6	8
7.	คำถามสั้นๆ	2	6	8
8.	คำเชื่อม	1	1	2
9.	คำอุทาน	0	1	1
รวม		167	316	483

จากตารางข้างต้น รูปของถ้อยคำแสดงการเป็นผู้ฟังที่ครูใช้ในความถี่สูงสุดคือ ถ้อยคำสั้นๆ จำพวก อืม เออ อ้อ อา รองลงมาคือ ถ้อยคำที่กล่าวซ้ำคู่สนทนา คำแสดงความรู้สึก คำรับรอง ถ้อยคำที่กล่าวต่อถ้อยคำคู่สนทนา คำถามสั้นๆ คำประเมินค่า และคำเชื่อม ตามลำดับ

ส่วนรูปแบบของถ้อยคำแสดงการเป็นผู้ฟังที่นักเรียนใช้ในความถี่สูงสุดคือ ถ้อยคำสั้นๆ จำพวก อืม เออ อ้อ อา เช่นเดียวกันกับครู รองลงมาคือ คำแสดงความรู้สึก ถ้อยคำที่กล่าวซ้ำคู่สนทนา คำรับรอง คำประเมินค่า ถ้อยคำที่กล่าวต่อถ้อยคำคู่สนทนา คำถามสั้นๆ คำเชื่อม และคำอุทาน

รูปแบบของถ้อยคำแสดงการเป็นผู้ฟังที่นักเรียนใช้ในความถี่สูงกว่าครูอย่างเห็นได้ชัด คือ คำแสดงความรู้สึก “ค่ะ” นักเรียนใช้คำแสดงความรู้สึก “ค่ะ” 112 ครั้ง ส่วนครูใช้คำแสดงความรู้สึก “ค่ะ” 10 ครั้ง ซึ่งสอดคล้องกับความคาดหวังของคนในสังคมไทย โดยทั่วไปสังคมไทยจะคาดหวังให้นักเรียนหญิงใช้คำแสดงความรู้สึก “ค่ะ” เมื่อปฏิสัมพันธ์กับผู้มีสถานภาพสูงกว่า เช่น พ่อ แม่ อาจารย์ เป็นต้น

สิ่งที่น่าสนใจก็คือ อย่างไรก็ตามนักเรียนก็ใช้ ถ้อยคำสั้นๆ จำพวก อืม เออ อ้อ อา ในความถี่สูงสุดเช่นเดียวกันกับครู และมีความถี่ไม่ต่างจากครูมากนัก นักเรียนใช้ถ้อยคำสั้นๆ 122 ครั้ง ส่วนครูใช้ถ้อยคำสั้นๆ 119 ครั้ง ในสังคมไทยถ้อยคำสั้นๆ จำพวก อืม เออ อ้อ อา มักไม่ค่อยใช้เมื่อปฏิสัมพันธ์กับผู้ใหญ่ แต่นักเรียนกลับใช้ถ้อยคำสั้นๆ กลุ่มนี้เป็นจำนวนมากในการปฏิสัมพันธ์กับครู อาจเนื่องจากการกิจมีชุดคำสั่งให้ลำดับเหตุการณ์การเดินทางของตัวการ์ตูนบนบัตรภาพ ทั้งครูและนักเรียนต่างช่วยกันเสนอ ขณะที่ฝ่ายหนึ่งเสนอ อีกฝ่ายก็จะใช้ถ้อยคำสั้นๆ จำพวก อืม เออ อ้อ อา เพื่อแสดงการเป็นผู้ฟัง อีกทั้งถ้อยคำสั้นๆ กลุ่มนี้มีหลายหน้าที่ ได้แก่ แสดงการรับรู้ เข้าใจและนึกออก กำลังคิด เห็นด้วยและสนับสนุนสิ่งที่อีกฝ่ายเสนอ

ตัวอย่างที่ 1 คำแสดงความรู้สึกและถ้อยคำสั้นๆ จำพวก อืม เออ อ้อ อา (T19)

	86	TT10: ปรากฏว่าคือเจออุปสรรค (0.47)
➡	87	TS19: <u>อืม</u> (248.54)
	88	TT10: <u>อืม</u> แล้วซ้ำอีก <u>อืม</u> = =คราวนี้_น่าจะเริ่มด้วย_อันนี้ก่อน <u>รีปะ</u> (0.37)
➡	89	TS19: <u>ค่ะ</u> (256.50)
➡	90	TS19: <u>ค่ะ</u> (0.20) (257.21)
	91	TT10: แล้วแล้วจะมีไม้เมะตอนแรก (0.18)

จากตัวอย่างข้างต้น ครู (TT10) ซึ่งมีบทบาทเป็นผู้พูด เสนอให้ตัวการ์ตูนเจออุปสรรคระหว่างเดินทาง “ปรากฏว่าคือเจออุปสรรค” ส่วนนักเรียน (TS19) กล่าวถ้อยคำแสดงการเป็นผู้ฟังด้วยการใช้ถ้อยคำสั้นๆ “อืม” เพื่อแสดงความเห็นด้วย จากนั้นครูเสนอว่า “ซ้ำแล้วซ้ำอีก อืม คราวนี้ น่าจะเริ่มด้วยอันนี้ก่อนรีปะ” นักเรียนก็กล่าวถ้อยคำแสดงการเป็นผู้ฟังด้วยการใช้คำแสดงความสุภาพ “ค่ะ” เพื่อแสดงความเห็นด้วย

นอกจากนี้ คำรับรองก็เป็นอีกกลุ่มหนึ่งที่นักเรียนใช้ในความถี่สูงกว่าครูอย่างเห็นได้ชัดเช่นเดียวกันกับคำแสดงความสุภาพ “ค่ะ” จะเห็นว่านักเรียนใช้คำรับรอง 28 ครั้ง ส่วนครูใช้คำรับรอง 7 ครั้ง สาเหตุที่เป็นเช่นนี้อาจเนื่องมาจากนักเรียนมีแนวโน้มที่จะมีบทบาทเป็นผู้ฟังมากกว่าครู นักเรียนใช้คำรับรอง ได้แก่ “ใช่” “นั่นนะสิ” เพื่อแสดงการเห็นด้วย สนับสนุน และยืนยันสิ่งที่ครูเสนอหรือขอให้ยืนยันเพื่อเสนอต่อ ดังตัวอย่างต่อไปนี้

ตัวอย่างที่ 2 คำรับรอง (T13)

	15	TS13: อะต้อง-เราต้องมีตอนที่ซ้ำแล้วเพราะไม้หัก (0.43)
➡	16	TT7: <u>ใช่ใช่</u> (0.56) (56.65)
	17	TS13: แล้วก็ต้องอารมณ์เสียค่ะ (0.50)

จากตัวอย่างข้างต้น นักเรียน (TS13) เสนอว่า “อะต้อง-เราต้องมีตอนที่ซ้ำแล้วเพราะไม้หัก” ครูกล่าวถ้อยคำแสดงการเป็นผู้ฟังด้วยการใช้คำรับรอง “ใช่ใช่” เพื่อแสดงความเห็นด้วย จากนั้นนักเรียนก็ครองผลัดการสนทนาต่อเพื่อเสนอความคิดเห็น

นอกจากถ้อยคำสั้นๆ จำพวก อืม เออ อ้อ อา แล้ว รูปแบบถ้อยคำที่ครูและนักเรียนใช้ในความถี่ค่อนข้างสูงและมีความถี่ไม่ต่างกันอีกก็คือ ถ้อยคำที่กล่าวซ้ำคู่สนทนา นักเรียนกล่าวซ้ำคู่สนทนา 30 ครั้ง ส่วนครูกล่าวซ้ำคู่สนทนา 25 ครั้ง สาเหตุที่มีความถี่ในการกล่าวซ้ำคู่สนทนาไม่ต่างกันนั้น อาจเนื่องมาจากลักษณะของภารกิจหรือชุดคำสั่งเอื้อให้เกิดการกล่าวซ้ำคู่สนทนา ที่สำคัญมีงานวิจัยที่พบว่า การกล่าวซ้ำคู่สนทนาเป็นกลวิธีเด่นหนึ่งที่คู่สนทนาชาวไทยใช้เพื่อเรียบเรียงเรื่องในข้อมูลการสนทนาแบบเน้นภารกิจ โดยนำถ้อยคำหรือบางส่วนของถ้อยคำที่คู่สนทนากล่าวไว้ในผลัดก่อนหน้ามากล่าวอีกครั้งหนึ่ง (ณัฐพร พานโพธิ์ทอง และศิริพร ภักดีผาสุข, 2561)

ตัวอย่างที่ 3 ถ้อยคำที่กล่าวซ้ำคู่สนทนา (T07)

	82	TT4: หัก ตก ตกลงไป (0.22)
	83	TS7: แล้วก็, โกรธ (0.28)
➡	84	TT4: โกรธไหม้ (1.09)
	85	TS7: ก็เลย: หมุนตัวกลับ_หมุนตัวกลับ
➡	86	TT4: หมุนตัวกลับ (2.16)
	87	TS7: เดินไปหยิบไม้

จากตัวอย่างข้างต้น ครู (TT4) เสนอว่า “หัก ตก ตกลงไป” นักเรียน (TS7) ก็เสนอต่อ “แล้วก็ โกรธ” ขณะนั้นครูมีบทบาทเป็นผู้ฟัง แสดงการเป็นผู้ฟังด้วยการกล่าวซ้ำคู่สนทนาว่า “โกรธไหม้” จากนั้นนักเรียนเสนอว่า “ก็เลย หมุนตัวกลับ หมุนตัวกลับ” ครูก็กล่าวซ้ำถ้อยคำคู่สนทนาอีกครั้งว่า “หมุนตัวกลับ” จะเห็นว่าครูแสดงการเป็นผู้ฟังด้วยการกล่าวซ้ำถ้อยคำของนักเรียนเพื่อแสดงความเห็นด้วย โดยที่ครูไม่ชิงผลัดหรือเสนอเรื่องต่อ

ส่วนถ้อยคำที่กล่าวต่อถ้อยคำคู่สนทนา คำประเมินค่า คำถามสั้นๆ คำเชื่อม และคำอุทาน จะปรากฏในความถี่ต่ำเมื่อเปรียบเทียบกับถ้อยคำสั้นๆ จำพวก อืม เออ อ้อ อา คำแสดงความรู้สึกพอใจ คำที่กล่าวซ้ำคู่สนทนา และคำรับรอง

ครูและนักเรียนกล่าวต่อถ้อยคำคู่สนทนาในความถี่ต่ำและมีความถี่ต่ำไม่ต่างกัน นักเรียนกล่าวต่อถ้อยคำคู่สนทนา 8 ครั้ง ส่วนครูกล่าวต่อถ้อยคำคู่สนทนา 2 ครั้ง ซึ่งสอดคล้องกับฐพรพานโพธิ์ทองและศิริพร ภักดีผาสุข (2561, น. 19) ที่เห็นว่า การต่อประโยคของคู่สนทนาเพื่อช่วยต่อเรื่องเป็นกลวิธีที่คู่สนทนาชาวไทยไม่นิยมใช้ และสันนิษฐานว่าการกล่าวต่อถ้อยคำคู่สนทนาอาจถูกพิจารณาได้ 2 ทางว่า ผู้ที่ช่วยต่อประโยคกระตือรือร้นที่จะให้ความร่วมมือ สามารถคาดเดาหรือทราบสิ่งที่คู่สนทนาต้องการจะกล่าว ในทางตรงข้าม อาจมองได้ว่าเป็นการชิงผลัด เป็นพฤติกรรมที่ไม่สุภาพและอาจเป็นผลให้ผู้ที่ยังกล่าวประโยคไม่จบรู้สึกไม่พอใจ

ตัวอย่างที่ 4 ถ้อยคำที่กล่าวต่อถ้อยคำคู่สนทนา (T05)

	32	TT3:	เตี๋ยวะนะ (3.96) (หายใจออก) (1.51) อี้ม: :
	33	TS5:	อี้ม
	34	TT3:	มันมีหน้าอี้มกับมันมีหน้า ::,
➔	35	TS5:	กับหน้าร้องไห้ (71.29)
	36	TT3:	หน้าร้องไห้: แล้วก็หน้าแบบ= =_คล้ายคล้ายหน้าปีศาจด้วยนะ

จากตัวอย่างข้างต้น จะเห็นว่าในหน่วยผลัดที่ 34 ครู (TT3) กำลังจำแนกตัวการ์ตูน โดยพิจารณาจากการแสดงสีหน้า ครูกล่าวว่า “มันมีหน้าอี้มกับมันมีหน้า” และลากเสียงยาว ทันใดนั้น นิสิตซึ่งมีบทบาทเป็นผู้ฟังก็กล่าวต่อถ้อยคำคู่สนทนาว่า “กับหน้าร้องไห้” ทั้งนี้เพื่อแสดงให้เห็นว่า ตนเข้าใจสิ่งที่คู่สนทนาได้กล่าวไปแล้วและพอจะคาดเดาสีหน้าที่คู่สนทนาจะกล่าวต่อได้ เนื่องจากผู้ร่วมสนทนาทั้งสองคนเห็นตัวการ์ตูนบนบัตรภาพพร้อมกัน

นอกจากนี้ คำประเมินค่า คำถามสั้นๆ คำเชื่อม และคำอุทานของครูและนักเรียนก็มีความถี่ต่ำและมีความถี่ต่ำไม่ต่างกันเช่นกัน นักเรียนใช้คำประเมินค่า 10 ครั้ง คำถามสั้นๆ 6 ครั้ง คำเชื่อม 1 ครั้ง และคำอุทาน 1 ครั้ง ส่วนครูใช้คำถามสั้นๆ 2 ครั้ง คำประเมินค่า 1 ครั้ง คำเชื่อม 1 ครั้ง แต่ไม่พบการใช้คำอุทาน สาเหตุที่เป็นเช่นนี้อาจเนื่องมาจากชุดคำสั่งนี้กำหนดให้ทั้งสองฝ่ายร่วมกันทำกิจกรรม ลักษณะการปฏิสัมพันธ์ที่มักจะพบบ่อยๆ ก็คือการร่วมกันเสนอเพื่อให้ภารกิจสำเร็จ อีกทั้ง คำประเมินค่า เช่น ได้ โอเค มักจะปรากฏเพื่อแสดงความเห็นด้วย แต่ยังคงมีน้อยของการประเมินค่าทั้งสองฝ่ายจึงใช้คำประเมินค่าในความถี่ค่อนข้างต่ำ

การใช้คำถามสั้นๆ และคำอุทานเพื่อแสดงอารมณ์ความรู้สึกปรากฏในความถี่ค่อนข้างต่ำ เนื่องจากต่างฝ่ายต่างร่วมกันเสนอมากกว่าที่จะเล่าเหตุการณ์ให้อีกฝ่ายแสดงอารมณ์ความรู้สึก

ส่วนคำถามสั้นๆ เพื่อขอความกระจ่าง เช่น คะ อะไรนะ คำถามสั้นๆ และคำเชื่อมเพื่อโน้มน้าวให้กล่าวต่อ เช่น ทำไม แล้วก็ ปรากฏในความถี่ค่อนข้างต่ำ อาจเนื่องมาจากถ้อยคำกลุ่มนี้อาจจะทำให้ผู้พูดต้องให้ข้อมูลที่ได้กล่าวไปแล้วอีกครั้งหนึ่ง หรือถึงบังคับให้ผู้พูดครองผลัดต่อ ในที่นี้จะขอยกตัวอย่างคำถามสั้นๆ ดังตัวอย่างต่อไปนี้

ตัวอย่างที่ 5 คำถามสั้นๆ (T15)

	69	TS15: แสดงว่ามัน นี่ไง มันไม่หัก แต่มันก็ข้ามมาได้นะแต่มันก็กระโดดมา=
		=อีกฝั่งได้ โดดแล้วก็หักไป:: เหมือนโดดมาเลย (10.99) เหมือนแบบ=
		=อันนี้ ยืนยันว่าโดดได้แล้ว แต่ว่า, (0.32)
	70	TT8: (หัวเราะ)
➡	71	TT8: (หัวเราะ) <u>อะไรนะ</u> (0.42)
	72	TS15: ยืนยันว่าโดดนี้ว่าโอ้ยน่าจะโดดไปได้ (0.22) (หัวเราะ)
	73	TT8: แต่มันอยู่คนละซีกนะ=
		= อยู่คนละซีกกัน

จากตัวอย่างข้างต้น จะเห็นว่าขณะที่นักเรียน (TS15) กำลังเสนอให้ลำดับเหตุการณ์ ครู (TT8) แสดงอาการหัวเราะจนทำให้ไม่ได้ยินสิ่งที่นักเรียนเสนอ ขณะนั้นครูซึ่งมีบทบาทเป็นผู้ฟัง แสดงการเป็นผู้ฟังด้วยการใช้คำถามสั้นๆ “อะไรนะ” เพื่อขอความกระจ่างหรือขอให้นักเรียนทวนสิ่งที่ได้พูดไปอีกครั้ง ผู้ฟังไม่ได้เจตนาถามเพื่อต้องการให้คู่สนทนาให้ข้อมูลใหม่จนทำให้ผู้พูดเปลี่ยนทิศทางการสนทนา หากแต่ต้องการให้ผู้พูดให้ข้อมูลที่เดิมที่ได้พูดไปแล้ว

เมื่อพิจารณาโดยภาพรวม ในสถานการณ์ที่ครูกับนักเรียนปฏิสัมพันธ์กัน นักเรียนมีแนวโน้มที่จะกล่าวถ้อยคำแสดงการเป็นผู้ฟังในความถี่สูงกว่าครู นักเรียนใช้คำแสดงความสุภาพ “ค่ะ” และคำรับรองในความถี่สูงกว่าครูอย่างเห็นได้ชัด อีกทั้งครูและนักเรียนยังใช้ถ้อยคำสั้นๆ จำพวก อืม เออ อ้อ อา ในความถี่สูงและมีความถี่ไม่ต่างกัน ส่วนรูปแบบที่ครูและนักเรียนใช้ในความถี่ค่อนข้างต่ำ ได้แก่ คำประเมินค่า ถ้อยคำที่กล่าวต่อถ้อยคำคู่สนทนา คำถามสั้นๆ คำเชื่อม และคำอุทาน

6.2 หน้าที่ถ้อยคำแสดงการเป็นผู้ฟังของผู้ร่วมสนทนาที่มีสถานภาพต่างกัน

เมื่อวิเคราะห์รูปแบบของถ้อยคำแสดงการเป็นผู้ฟังแล้ว ลำดับถัดไปจะวิเคราะห์หน้าที่ของถ้อยคำแสดงการเป็นผู้ฟังว่า ครูและนักเรียนใช้ถ้อยคำแสดงการเป็นผู้ฟังเพื่อแสดงหน้าที่ใดและแตกต่างกันอย่างไร

จากการวิเคราะห์หน้าที่ของถ้อยคำแสดงการเป็นผู้ฟังพบว่า หน้าที่ของถ้อยคำแสดงการเป็นผู้ฟังที่ครูและนักเรียนใช้มี 6 หน้าที่หลัก ได้แก่ แสดงการรับรู้ แสดงความเห็น แสดงอารมณ์

ความรู้สึก กำลังคิด โนม์นำให้กล่าวต่อ และขอความกระจ่าง⁴ เมื่อพิจารณาเปรียบเทียบ ครูและนักเรียนใช้ถ้อยคำแสดงการเป็นผู้ฟังเพื่อแสดงหน้าที่ต่างๆ ในความถี่ต่างกันและไม่ต่างกัน ดังจะนำเสนอในตารางต่อไปนี้

ตารางที่ 4

แสดงความถี่ของหน้าที่ถ้อยคำแสดงการเป็นผู้ฟัง

ลำดับ	หน้าที่ของถ้อยคำแสดงการเป็นผู้ฟัง	รูปแบบของถ้อยคำแสดงการเป็นผู้ฟัง	ความถี่	
			ครู	นักเรียน
1.	แสดงความเห็น		145	174
	- เห็นด้วยและสนับสนุน	ถ้อยคำสั้นๆ เช่น อืม อืม เออ เอ้อ อ้า อาสะ อืมอืม อืมอืม อืมอืมอืม เอ้อเอ้อเอ้อเอ้อ ค่ะ ค่ะ ค่ะ เป็นต้น คำแสดงความสุภาพ ค่ะ ถ้อยคำที่กล่าวซ้ำคู่สนทนา คำรับรอง เช่น ใช่ ใช่ใช่ใช่ และคำประเมินค่า เช่น โอเค ได้ได้ได้ ถ้อยคำที่ปรากฏร่วม เช่น อืม/ เออใช่ใช่ เออ/ อืม/ อ๊ะ/ ค่ะ+กล่าวซ้ำ กล่าวซ้ำ+อา/ เออ เอ้อเออ+กล่าวซ้ำ+เออ กล่าวซ้ำ+โอเคค่ะ	145	173
	- ไม่เห็นด้วย	ถ้อยคำสั้นๆ ได้แก่ หืม	0	1
2.	แสดงการรับรู้		50	140
	- ยินยอม	คำแสดงความสุภาพ ค่ะ ถ้อยคำสั้นๆ เช่น อืม อืม อืม อืม หืมหืม หืม หืม เออ เอ้อเหอะ คำรับรอง เช่น ใช่ และถ้อยคำที่กล่าวซ้ำคู่สนทนา ถ้อยคำที่ปรากฏร่วม เช่น เออ/ ใช่ใช่+กล่าวซ้ำ กล่าวซ้ำ+อืม	8	57

⁴ การศึกษาครั้งนี้จะวิเคราะห์หน้าที่จากถ้อยคำแสดงการเป็นผู้ฟังที่ปรากฏเดี่ยวๆ ปรากฏซ้ำ และปรากฏร่วมที่แสดงหน้าที่ 1 หน้าที่ จำนวน 558 ครั้ง ส่วนถ้อยคำแสดงการเป็นผู้ฟังอีกกลุ่มหนึ่งคือ ถ้อยคำที่ปรากฏร่วมเพื่อแสดงหน้าที่ที่ต่างกัน พบจำนวน 22 ครั้ง ครูและนักเรียนใช้ถ้อยคำกลุ่มนี้ในความถี่ค่อนข้างต่ำไม่ต่างกัน นักเรียนแสดงหน้าที่ที่ต่างกัน 13 ครั้ง ส่วนครูแสดงหน้าที่ที่ต่างกัน 9 ครั้ง

ลำดับ	หน้าที่ของถ้อยคำ แสดงการเป็นผู้ฟัง	รูปแบบของถ้อยคำแสดงการเป็นผู้ฟัง	ความถี่	
			ครู	นักเรียน
2. (ต่อ)	- เข้าใจและนึกออก	ถ้อยคำสั้นๆ เช่น อ้อ อ้อ อ้ออ้อ อืม อืมอืม อืมอืม และถ้อยคำที่กล่าวต่อถ้อยคำคู่สนทนา ถ้อยคำที่ปรากฏรวม เช่น อ้อ+กล่าวซ้ำ+คะ	10	39
	- รับรู้	ถ้อยคำสั้นๆ เช่น อืม อืม อืม อืม อืมหืม อืมฮือ หืม ฮือ ฮือ ฮือ อืม อาอา คำแสดงความรู้สึก คะ และถ้อยคำที่กล่าวซ้ำคู่สนทนา	21	19
	- เอื้อให้กล่าวต่อ	ถ้อยคำสั้นๆ เช่น อืม อืม เออ หืม หืม หืม อืมอืม อืม อ่า อืมอืมอืม และคำแสดงความรู้สึก คะ	11	25
3.	กำลังคิด	ถ้อยคำสั้นๆ เช่น เออ อืม อา ออ ฮือ เอ ถ้อยคำ ที่กล่าวซ้ำคู่สนทนา ถ้อยคำที่ปรากฏรวม เช่น กล่าวซ้ำ+อืม อา+กล่าวซ้ำ	15	11
4.	แสดงอารมณ์ ความรู้สึก	คำถามสั้นๆ เช่น อ้อ/อ้าวหรือคะ หรือคะ เป็นต้น ถ้อยคำที่กล่าวซ้ำคู่สนทนา และ คำถาม เช่น เย้	3	8
5.	ขอความกระจ่าง	ถ้อยคำที่กล่าวซ้ำคู่สนทนาและคำถามสั้นๆ เช่น คะ อะไรนะ	5	5
6.	โน้มน้าวให้กล่าวต่อ	คำเชื่อม เช่น แล้วก็ ถ้อยคำที่กล่าวซ้ำคู่สนทนา และคำถามสั้นๆ เช่น ทำไม	2	2
รวม			220	338

จากตารางข้างต้น จะเห็นว่าหน้าที่ที่ครูและนักเรียนใช้ในความถี่สูงสุดคือการแสดงความเห็น
รองลงมาคือ แสดงการรับรู้และกำลังคิด ส่วนหน้าที่ขอความกระจ่างและแสดงอารมณ์ความรู้สึกอยู่
ในลำดับที่ต่างกัน กล่าวคือ ครูใช้ถ้อยคำแสดงการเป็นผู้ฟังเพื่อขอความกระจ่างในความถี่สูงกว่า
แสดงอารมณ์ความรู้สึก ส่วนนักเรียนใช้เพื่อแสดงอารมณ์ความรู้สึกในความถี่สูงกว่าขอความกระจ่าง
และหน้าที่ที่ครูและนักเรียนใช้ในความถี่ต่ำสุดคือโน้มน้าวให้กล่าวต่อ

สิ่งที่น่าสนใจคือแม้ครูและนักเรียนจะแสดงความเห็นและแสดงการรับรู้ในความถี่สูงเช่น
เดียวกัน แต่นักเรียนจะใช้ทั้งสองหน้าที่นี้ในความถี่สูงกว่าครูอย่างเห็นได้ชัด ดังรายละเอียดต่อไปนี้

กลุ่มแสดงความเห็น เป็นกลุ่มหน้าที่ที่ครูและนักเรียนใช้ในความถี่สูงสุด นักเรียนใช้ถ้อยคำแสดงการเป็นผู้ฟังเพื่อแสดงความเห็น 174 ครั้ง ส่วนครูใช้เพื่อแสดงความเห็น 145 ครั้ง สาเหตุที่นักเรียนใช้ในความถี่สูงกว่าครูอย่างเห็นได้ชัด อาจเนื่องจากนักเรียนมีแนวโน้มที่จะมีบทบาทเป็นผู้ฟังมากกว่าครู จะเห็นได้จากความถี่ของการใช้ถ้อยคำแสดงการเป็นผู้ฟัง อีกทั้งในขณะที่ครูเสนอความคิดหรืออาจจะร่วมกันเสนอ นักเรียนก็มีแนวโน้มที่จะแสดงความเห็นด้วยและสนับสนุนสิ่งที่ครูเสนอ ดังตัวอย่างต่อไปนี้

ตัวอย่างที่ 6 แสดงความเห็นด้วย (T19)

	161	TT10: อะสมมุติว่าอันนี้มาก่อน (0.17)
➡	162	TS19: <u>คะ</u>
	163	TT10: <u>ริว่าอันนี้มาก่อน_ =</u> <u>=กำลังคำต่อ_อะวิ่งมาอย่างเร็วคำต่อปั๊บหักกลางทาง (0.22)</u>
➡	164	TS19: <u>คะ</u> (419.85)
➡	166	TS19: <u>คะ</u> (422.52)

จากตัวอย่างข้างต้น ครู (TT10) กำลังเสนอให้เรียงบัตรภาพ “อะสมมุติว่าอันนี้มาก่อน” นักเรียนซึ่งมีบทบาทเป็นผู้ฟัง ใช้คำแสดงความสุภาพ “คะ” เพื่อแสดงความเห็นด้วยกับสิ่งที่ครูกำลังเสนอ จากนั้นครูเสนอต่อ “ริว่าอันนี้มาก่อนกำลังคำต่ออะวิ่งมาอย่างเร็วคำต่อปั๊บหักกลางทาง” นักเรียนก็ใช้คำแสดงความสุภาพ “คะ” เพื่อแสดงความเห็นด้วย

ส่วน กลุ่มแสดงการรับรู้ ปรากฏในความถี่สูงรองจากกลุ่มแสดงความเห็น นักเรียนใช้ถ้อยคำแสดงการเป็นผู้ฟังเพื่อแสดงการรับรู้ 140 ครั้ง ส่วนครูแสดงการรับรู้ 50 ครั้ง จะเห็นว่านักเรียนใช้เพื่อแสดงการรับรู้ในความถี่สูงกว่าครูอย่างเห็นได้ชัด หน้าที่ย่อยของการแสดงการรับรู้ได้แก่ ยืนยัน เข้าใจและนึกออก รับรู้ เอื้อให้กล่าวต่อ ตามลำดับ หน้าที่ย่อยที่นักเรียนใช้ในความถี่สูงกว่าครูอย่างเห็นได้ชัด ได้แก่ ยืนยัน เข้าใจ และเอื้อให้กล่าวต่อ อาจเนื่องมาจากในขณะที่ครูนำเสนอ นักเรียนจะยืนยันสิ่งที่ครูพูดเพื่อให้ครูนำเสนอต่อ เอื้อให้ครูนำเสนอต่อ และแสดงความเข้าใจสิ่งที่ครูนำเสนอ ส่วนหน้าที่ย่อยที่นักเรียนใช้ในความถี่ไม่ต่างจากครู ได้แก่ รับรู้ ในที่นี้จะยกตัวอย่างการแสดงการยืนยันและเข้าใจ

ตัวอย่างที่ 7 แสดงการยืนยัน (T11)

	84	TS11: หนูไม่แน่ใจว่าเป็น (0.41)	
	85	TT6: เออ::_เนาะ น่าจะเป็นแบบ	ที่ TS11 บอกปะใช้ว่า (0.15)
	86	TS11:	(หัวเราะ)
➡	87	TS11:	ใช้::_ (279.37)
	88	TT6:	อันนี้=
		=_ตัวนี้อยู่ข้างนี้อันนี้	เข้ามาได้แล้ว
➡	89	TS11:	คะ Z คะ (0.69) (282.34) (283.33)

จากตัวอย่างข้างต้น ก่อนหน้านี้นักเรียน (TS11) ได้เสนอให้ตัวการ์ตูนตัวแรกอยู่อีกฝั่งหนึ่ง และตัวการ์ตูนอีกตัวข้ามไปได้ ครูเห็นด้วยกับข้อเสนอของนักเรียนด้วยการกล่าวว่า “เออ::_เนาะ น่าจะเป็นแบบ ที่ TS11 บอกปะ” นักเรียนซึ่งมีบทบาทเป็นผู้ฟัง แสดงการเป็นผู้ฟังด้วยการใช้คำรับรอง “ใช่” และคำแสดงความสุภาพ “คะ” เพื่อยืนยันว่าสิ่งครูพูดเป็นอย่างที่ตนได้เสนอไว้จริง

ตัวอย่างที่ 8 แสดงความเข้าใจ (T07)

	72	TS7: หรือมันมีไม้สองอัน	Z
	73	TT4:	หรือว่า,_มันหักก่อนแล้วมันค่อยกลับไปเอา (0.62)
➡	74	TS7: อ้อ::_ (258.74)	
	75	TT4:	แล้วอีกรอบหนึ่ง-แล้วอีกรอบหนึ่งมันข้ามได้_ดีมะ

จากตัวอย่างข้างต้น นักเรียน (TS7) เสนอว่า “หรือมันมีไม้สองอัน” ครูเสนอต่อ “หรือว่ามันหักก่อนแล้วมันค่อยกลับไปเอา” จากนั้นนักเรียนแสดงการเป็นผู้ฟังด้วยการใช้ถ้อยคำสั้นๆ “อ้อ” เพื่อแสดงว่าตนเข้าใจสิ่งที่ครูเสนอ

ส่วนหน้าที่ที่ครูและนักเรียนไขในความถี่ต่ำไม่ต่างกัน ได้แก่ กำลังคิด แสดงอารมณ์ความรู้สึก ขอบความกระจำ และโน้มน้าวให้กล่าวต่อ นักเรียนแสดงภาวะกำลังคิด 11 ครั้ง แสดงอารมณ์

หน้าที่แสดงอารมณ์รู้สึกเป็นอีกหน้าที่หนึ่งที่ครูและนักเรียนใช้ในความถี่เท่า ผู้วิจัยสันนิษฐานว่าอาจเนื่องจากประเภทของประจักษ์การสนทนาซึ่งมีลักษณะเป็นการผลัดกันเสนอความคิดเห็น จึงไม่ค่อยพบหน้าที่แสดงอารมณ์ความรู้สึก ต่างจากกรณีการสนทนาที่ฝ่ายหนึ่งเป็นผู้เล่าเรื่องและอีกฝ่ายหนึ่งเป็นผู้แสดงอารมณ์ความรู้สึกขณะที่ฟังเรื่องเล่า

ตัวอย่างที่ 9 แสดงภาวะกำลังคิด (T17)

	24	TS17: อันนี้ต้องเป็นเรื่องเดียวกันหมดเลยปะ (0.40)
	25	TT9: เค้าบอกให้เราพยายาม= =ทำให้มันเป็นเรื่องเดียวกันนะ_(หวัระะ) (0.65)
	26	TS17: เหมือนจะเป็นเรื่อง= =เดียวกันมั๊ย?: (3.83) เอ้? แต่มัน (5.59) อืม::_เอาไงดี (0.87)
➡	27	TT9: <u>อืม::</u> (0.93)
	28	TS17: เอาไม่จะข้ามสะพานแล้วทำไมหัก_ไม่หัก_ไม่หักเสร็จหยุดหิด (2.02)= =หยุดหิดไปหยุดหิดมาก็ตก_ตกแล้วก็ขึ้นมาใหม่ (หวัระะขณะพูด=- =หวัระะ) ไม่ทราบเหมือนกันนะคะ

จากตัวอย่างข้างต้น นักเรียนถามครูว่า “อันนี้ต้องเป็นเรื่องเดียวกันหมดเลยปะ” ครูตอบว่า “เค้าบอกว่าให้เราพยายามทำให้มันเป็นเรื่องเดียวกันนะ” พร้อมหัวเราะ จากนั้นนักเรียนพูดด้วยความไม่แน่ใจว่า “เหมือนจะเป็นเรื่องเดียวกันมัย” ด้วยเสียงสูงและลากเสียง เกิดช่วงหยุด 3.83 วินาที นิสิตก็พูดว่า “เอ้? แต่มัน” และมีช่วงหยุด 5.59 วินาที และถามครูว่า “อืมเอาไงดี” ครูซึ่งมีบทบาทเป็นผู้ฟัง ไม่ตอบคำถามนักเรียน แต่แสดงการเป็นผู้ฟังด้วยการใช้ถ้อยคำสั้นๆ “อืม” พร้อมลากเสียงเพื่อแสดงภาวะกำลังคิด นักเรียนก็ยังคงเป็นผู้ครองผลัดต่อไป

ตัวอย่างที่ 10 แสดงการโน้มน้าวให้กล่าวต่อ (T19)

	96	TT10: อันนี้ใช่ปะ เอออะอะสมมุติลองดูนะ ลองดูนะลองดูนะ= =อ้า เดินมาอันนี้ (0.58)
	97	TS19: ^ส ตีป (0.35)
➡	98	TT10: <u>แล้วก็:</u>
	99	TS19: <u>แล้วก็เจอเจอ=</u> =แบบ_เจอเป็นทาง <u>หยั่งจ๊ะ</u>
➡	100	TT10: <u>เอ้อแล้วไง</u> (0.40)
	101	TS19: <u>แล้ว</u>
	102	TT10: <u>โมโหแหมะ</u> (1.77)

จากตัวอย่างข้างต้น ครู (TT10) กล่าวว่า “อันนี้ใช่ปะ เอออะอะสมมุติลองดูนะ ลองดูนะลองดูนะ อ้า เดินมาอันนี้” นักเรียน (TS19) ทำเสียงประกอบการเคลื่อนไหวของตัวการ์ตูนในภาพ “ตีป” จากนั้นครูไม่เสนอต่อแต่แสดงการเป็นผู้ฟังด้วยการใช้คำเชื่อม “แล้วก็” เพื่อโน้มน้าวให้นักเรียนเสนอต่อ นักเรียนเสนอต่อว่า “แล้วก็เจอเจอ แบบ เจอเป็นทาง หยั่งจ๊ะ” ครูกยังคงแสดงการเป็นผู้ฟังด้วยการใช้ถ้อยคำสั้นๆ “เอ้อ” เพื่อแสดงความเห็นด้วย และตามด้วยคำถามสั้นๆ “แล้วไง” เพื่อให้ นักเรียนเสนอต่อ แต่นักเรียนกลับเสนอต่อไม่ได้ ครูจึงเปลี่ยนบทบาทมาเป็นผู้พูดเพื่อเสนอต่อด้วยการถามว่า “โมโหแหมะ”

กล่าวโดยสรุป หน้าที่ที่ครูและนักเรียนใช้ในความถี่สูงสุดคือ แสดงความเห็นด้วย รองลงมาคือ แสดงการรับรู้ และหน้าที่ที่ครูและนักเรียนใช้ในความถี่ต่ำสุดคือโน้มน้าวให้กล่าวต่อ เมื่อพิจารณาเปรียบเทียบความถี่ของหน้าที่ที่ครูและนักเรียนใช้ พบว่าหน้าที่ที่นักเรียนใช้ในความถี่สูงกว่าครูอย่างเห็นได้ชัดคือแสดงความเห็นด้วยและสนับสนุนคู่สนทนา และแสดงการรับรู้ ส่วนหน้าที่ที่ครูและนักเรียนมีความถี่ต่ำไม่ต่างกันคือ กำลังคิด แสดงอารมณ์ความรู้สึก ขอความกระจ่าง และโน้มน้าวให้กล่าวต่อ

7. บทสรุป

บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษารูปแบบและหน้าที่ของถ้อยคำแสดงการเป็นผู้ฟังกับปัจจัยสถานภาพโดยใช้คู่ความสัมพันธ์ครู-นักเรียนเป็นตัวแทนสถานภาพสูง-ต่ำ ข้อมูลที่ใช้ในการศึกษาเป็นการสนทนาแบบเน้นภารกิจ ผลการศึกษาพบว่าครูและนักเรียนใช้รูปแบบและหน้าที่ของถ้อยคำแสดงการเป็นผู้ฟังชนิดต่างๆ เหมือนกัน แต่ต่างกันที่ความถี่ในการใช้รูปแบบที่ใช้ในความถี่ต่างกันคือ คำแสดงความสุภาพ “คะ”⁵ และคำรับรอง “ใช่” (คะ) “นั่นนะสิ” (คะ) ส่วนหน้าที่ที่ใช้ในความถี่ต่างกันคือ หน้าที่แสดงความเห็นด้วยและสนับสนุนคู่สนทนา และแสดงการรับรู้ซึ่งสอดคล้องกับสมมติฐานการวิจัยที่ได้ตั้งไว้ส่วนหนึ่ง เนื่องจากผลการศึกษาแสดงให้เห็นว่า สถานภาพมีผลต่อความถี่ในการใช้รูปแบบและหน้าที่ของถ้อยคำแสดงการเป็นผู้ฟังบางชนิด ผู้วิจัยจะสรุปเป็นประเด็นดังต่อไปนี้

ลักษณะที่ต่างกันของรูปแบบถ้อยคำแสดงการเป็นผู้ฟังของครูและนักเรียน

รูปที่นักเรียนใช้ในความถี่สูงกว่าครูอย่างเห็นได้ชัดคือ คำแสดงความสุภาพ “คะ” และคำรับรอง “ใช่” (คะ) “นั่นนะสิ” (คะ) อย่างไรก็ตามนักเรียนก็ใช้ถ้อยคำสั้นๆ จำพวก อืม เออ อ้อ อา ในความถี่สูงและมีความถี่ไม่ต่างจากครู ในกรณีของคำว่า “เออ” หากในการสนทนาทั่วไป นักเรียนซึ่งมีสถานภาพต่ำกว่าใช้คำว่า “เออ” ในความถี่สูง โดยไม่มีคำลงท้ายแสดงความสุภาพ อาจถูกมองว่าไม่สุภาพได้ แต่ในกรณีการสนทนาแบบเน้นภารกิจ จะเห็นว่าการสนทนาดำเนินไปได้อย่างราบรื่นโดยที่ครูไม่ได้รู้สึกว่่านักเรียนไม่สุภาพ ทั้งนี้อาจจะเป็นเพราะว่านักเรียนใช้คำว่า “เออ” สลับกับคำแสดงความสุภาพ ซึ่งใช้ในความถี่สูงเช่นกัน อีกทั้งทั้งสองฝ่ายก็อาจกำลังจดจ่ออยู่กับภารกิจที่ต้องทำให้สำเร็จ

ลักษณะร่วมของรูปแบบถ้อยคำแสดงการเป็นผู้ฟังของครูและนักเรียน

รูปที่ครูและนักเรียนใช้ในความถี่สูงสุดและมีความถี่ไม่ต่างกันคือ ถ้อยคำสั้นๆ จำพวก อืม เออ อ้อ อา รูปที่ครูและนักเรียนใช้ในความถี่ค่อนข้างสูงไม่ต่างกันคือ ถ้อยคำที่กล่าวซ้ำคู่สนทนา ส่วนรูปที่ครูและนักเรียนใช้ในความถี่ค่อนข้างต่ำไม่ต่างกันคือ คำประเมินค่า ถ้อยคำที่กล่าวต่อ ถ้อยคำคู่สนทนา คำถามสั้นๆ คำเชื่อม และคำอุทาน ทั้งนี้ผู้วิจัยสันนิษฐานว่าเป็นเพราะถ้อยคำสั้นๆ

⁵ คำแสดงความสุภาพ “คะ” หรือ “คะ” ที่เป็นถ้อยคำแสดงการเป็นผู้ฟังมี 2 ลักษณะ ลักษณะแรกคือ “คะ” หรือ “คะ” ปรากฏท้ายถ้อยคำแสดงการเป็นผู้ฟัง เช่น อ้อคะ ได้คะ โอเคคะ ใช่คะ อ้อหอคะ เพื่อแสดงความสุภาพ เช่นเดียวกันกับการปรากฏท้ายถ้อยคำทั่วไป ลักษณะที่สองคือ “คะ” หรือ “คะ” ปรากฏเดี่ยวๆ ซึ่งทำหลายหน้าที่ ดังนี้ “คะ” ทำหน้าที่แสดงการรับรู้ เอื้อให้กล่าวต่อ เห็นด้วยและสนับสนุน และยืนยันสิ่งที่คู่สนทนากำลังพูด ส่วน “คะ” ทำหน้าที่แสดงการขอความกระจ่างให้ผู้ที่กำลังพูดอยู่อธิบายอีกครั้ง

และถ้อยคำที่กล่าวซ้ำคู่สนทนาอาจเป็นรูปของถ้อยคำแสดงการเป็นผู้ฟังที่เอื้อให้การสนทนาแบบเน้นภารกิจดำเนินไปอย่างราบรื่น

ลักษณะที่ต่างกันของหน้าที่ถ้อยคำแสดงการเป็นผู้ฟังของครูและนักเรียน

หน้าที่ที่นักเรียนใช้ในความถี่สูงกว่าครูอย่างเห็นได้ชัดคือ หน้าที่แสดงความเห็นด้วยและสนับสนุนคู่สนทนา และแสดงการรับรู้ หรือก็คือนักเรียนมีแนวโน้มที่จะมีบทบาทเป็นผู้แสดงความเห็นคล้อยตาม ขณะที่ครูเสนอความคิด ผลการวิจัยนี้แสดงให้เห็นว่าปัจจัยสถานภาพมีผลต่อการใช้ถ้อยคำแสดงการเป็นผู้ฟังในภาษาไทย

ลักษณะร่วมของหน้าที่ถ้อยคำแสดงการเป็นผู้ฟังของครูและนักเรียน

หน้าที่ที่ครูและนักเรียนใช้ในความถี่สูงสุดคือ หน้าที่แสดงความเห็นด้วย และรองลงมาคือ หน้าที่แสดงการรับรู้ ส่วนหน้าที่ที่ครูและนักเรียนใช้ในความถี่ต่ำไม่ต่างกันคือ หน้าที่กำลังคิด แสดงอารมณ์ความรู้สึก ขอความกระจ่าง และโน้มน้าวให้กล่าวต่อ ผู้วิจัยสันนิษฐานว่าประเภทของปริศนาการสนทนามีลักษณะเป็นการผลัดกันเสนอความคิดเห็น จึงไม่ค่อยพบหน้าที่แสดงอารมณ์ความรู้สึก ขอความกระจ่าง และโน้มน้าวให้กล่าวต่อ

8. อภิปรายผลการวิจัย

1. ลักษณะการสนทนาแบบเน้นภารกิจอาจจะมีผลต่อรูปถ้อยคำแสดงการเป็นผู้ฟัง เนื่องจากการปฏิสัมพันธ์กัน ผู้ร่วมสนทนาก็อาจจดจ่ออยู่กับภารกิจหรือมุ่งทำภารกิจให้สำเร็จ อาจจะทำให้นักเรียนใช้ถ้อยคำสั้นๆ เช่น อืม เออ เพื่อแสดงความเห็นด้วย โดยไม่ได้เลือกใช้คำแสดงความสุภาพทั้งหมด

2. ลักษณะการสนทนาแบบเน้นภารกิจอาจจะมีผลต่อความถี่ของหน้าที่ถ้อยคำแสดงการเป็นผู้ฟัง เนื่องจากการสนทนาแบบเน้นภารกิจ ผู้ร่วมสนทนามีแนวโน้มที่จะร่วมกันเสนอความเห็นและยอมรับความเห็นเพื่อให้ภารกิจสำเร็จลุล่วงไปได้ จึงอาจจะส่งผลให้ครูและนักเรียนใช้ถ้อยคำแสดงการเป็นผู้ฟังเพื่อแสดงความเห็นด้วยและสนับสนุนความเห็นในอัตราความถี่สูงสุด ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของนริศรา หาสนาม (2558) ที่พบว่าในการสนทนาแบบเน้นภารกิจ ผู้ร่วมสนทนาที่มีสถานภาพเท่ากันใช้เพื่อแสดงความเห็นด้วยในอัตราความถี่สูงสุดในขณะทำงานวิจัยของอัญชลี วรรณรักษ์ (Wannaruk, 1997a, 1997b) พบว่า ในการสนทนาทางโทรศัพท์ ผู้พูดภาษาไทยใช้ถ้อยคำแสดงการเป็นผู้ฟังเพื่อแสดงว่าตนเข้าใจคู่สนทนาในอัตราความถี่สูงสุด

3. ในการสนทนาระหว่างครูกับนักเรียน ไม่พบคำปฏิเสธ เช่น ไม่ ไม่ใช่ ซึ่งต่างจากการสนทนาระหว่างนักเรียนกับนักเรียน (นริศรา หาสนาม, 2558) อีกทั้งยังพบว่าหากนักเรียนจะแสดงความไม่เห็นด้วย นักเรียนจะใช้ถ้อยคำสั้นๆ “หืม” โดยไม่กล่าวปฏิเสธโดยตรงไปตรงมา อย่างไรก็ตาม นักเรียนก็มีแนวโน้มที่จะแสดงความเห็นด้วยกับครูมากกว่า เนื่องจากพบว่านักเรียนแสดงความไม่เห็นด้วย 1 ครั้งเท่านั้น

4. ผู้วิจัยสันนิษฐานว่า ในสถานการณ์ที่ครูกับนักเรียนต้องทำภารกิจร่วมกัน ระยะห่างของความสัมพันธ์ระหว่างครูกับนักเรียนอาจจะกระชับขึ้นชั่วขณะในฐานะ “ผู้ร่วม” ทำภารกิจให้สำเร็จลุล่วงไปได้

รายการอ้างอิง

- จันทิมา อังคพณิกิจ. (2557). *การวิเคราะห์ข้อความ*. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- ณัฐพร พานโพธิ์ทอง และศิริพร ภักดีผาสุข. (2561). การสนทนาแบบเน้นภารกิจในภาษาไทยกับปัจจัยทางสังคมวัฒนธรรมที่เกี่ยวข้อง: กรณีศึกษาข้อมูลชุด Mister O ภาษาไทย. *ภาษาและภาษาศาสตร์*, 36(กรกฎาคม-ธันวาคม), 1-30.
- นริศรา হাসনাম. (2558). ถ้อยคำแสดงการเป็นผู้ฟังของผู้ร่วมสนทนาที่มีสถานภาพเท่ากันในภาษาไทย (วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต สาขาภาษาไทย). จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, กรุงเทพฯ.
- นริศรา হাসনাম. (2559). ถ้อยคำแสดงการเป็นผู้ฟังในภาษาไทย: การศึกษาตามแนวสนทนาวิเคราะห์. *วารสารภาษาและวรรณคดีไทย*, 33(2), 1-40.
- นววรรณ พันธุมธา. (2544). *คลังคำ*. กรุงเทพฯ: อมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง.
- นิตยาภรณ์ ธนสิทธิสุโรชิต. (2545). *กลไกการเปลี่ยนประเด็นในการสนทนาภาษาไทย* (วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต สาขาภาษาศาสตร์). จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, กรุงเทพฯ.
- นียะดา รสิการณ. (2544). *การครอบครองการสนทนาในสถานการณ์การสื่อสารแบบเป็นทางการและไม่เป็นทางการ* (วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต สาขาภาษาศาสตร์). จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, กรุงเทพฯ.
- ปวีณา วัชรสุวรรณ. (2547). *กลวิธีการกล่าวแย้งในภาษาไทยของผู้ที่มีสถานภาพต่างกัน: กรณีศึกษาของครูและนักเรียน* (วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต สาขาภาษาไทย). จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, กรุงเทพฯ.
- ปริญญญา วงศ์ขัตติย์. (2555). *การวิเคราะห์โครงสร้างบทสนทนาระหว่างนักจัดรายการวิทยุคลื่น 94.0 EFM* (วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต สาขาภาษาศาสตร์). สถาบันวิจัยภาษาและวัฒนธรรมเอเชีย มหาวิทยาลัยมหิดล, นครปฐม.
- เพชรภรณ์ เอมอักษร. (2550). *กลวิธีการบอกเลิกสัญญาในภาษาไทย: กรณีศึกษาผู้ฟังที่มีสถานภาพต่างกัน* (วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต สาขาภาษาไทย). จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, กรุงเทพฯ.
- ราชบัณฑิตยสถาน. (2556). *พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2554*. กรุงเทพฯ: ราชบัณฑิตยสถาน.
- วิจิตร ศรีเสถียร. (2555). *การวิเคราะห์โครงสร้างบทสนทนาภาษาพม่าทางโทรศัพท์ระหว่างเจ้าหน้าที่ให้บริการข้อมูลชาวไทยกับลูกค้าชาวพม่า* (วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต สาขาภาษาศาสตร์). สถาบันวิจัยภาษาและวัฒนธรรมเอเชีย มหาวิทยาลัยมหิดล, นครปฐม.

- สุจิตลักษณ์ ดีผดุง. (2552). *วัจนปฏิบัติศาสตร์เบื้องต้น*. นครปฐม:
สถาบันวิจัยภาษาและวัฒนธรรมเพื่อพัฒนาชนบท.
- อมรา ประสิทธิ์รัฐสินธุ์. (2544). *ภาษาศาสตร์สังคม* (พิมพ์ครั้งที่ 3). กรุงเทพฯ:
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- อรวี บุณนาค. (2550). *กลวิธีการใช้ภาษาแสดงความผิดหวังต่อผู้ฟังที่มีสถานภาพต่างกัน
ในภาษาไทย: กรณีศึกษานิสิตนักศึกษา* (วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต สาขาภาษาไทย).
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, กรุงเทพฯ.
- Bandhumedha, N. (1985). Thai views of man as a social being. In A. Pongsapich (Ed.),
Traditional and Changing Thai World View. Bangkok: Chulalongkorn University
Social Research Institute.
- Bilous, F. R. & Krauss, R. M. (1988). Dominance and accommodation in the
conversational behaviours of same- and mixed-gender dyads.
Language & Communication, 8, 183-194.
- Drummond, K. G. (1990). *Back-channels revisited* (Doctoral dissertation).
University of Texas at Austin, Texas.
- Duncan, S. (1972). Some signals and rules for taking speaking turns in conversations.
Journal of Personality and Social Psychology, 23, 283-292.
- Fries, C. C. (1952). *The structure of English: an introduction to the construction of English
sentences*. London: Longmans.
- Gardner, R. (1998). Between speaking and listening: The vocalization of understandings.
Applied linguistics, 19, 204-224.
- Goffman, E. (1976). Replies and responses. *Language in Society*, 5(3), 257-313.
- Goodwin, C. (1986). Between and within: alternative sequential treatments of continuers
and assessments. *Human Studies*, 9, 205-217.
- Heinz, B. (2003). Backchannel responses as strategic responses in bilingual speakers'
conversations. *Journal of Pragmatics*, 35, 1113-1142.
- Hirschman, L. (1994). Female-Male Differences in Conversational Interaction.
Language in Society, 23(3), 427-442.
- Iwata, Y. (2009). Acquisition of listeners' short responses in Japanese. *Texas Papers
in Foreign Language Education (TPFLE)*, 13(1), 25-38.
- Jefferson, G. (1983). Notes on systematic deployment of the acknowledgment tokens
"Yeah" and "Mm hm. *Tilburg Papers in Language and Literature*, 30, 1-18.

- Maynard, S. K. (1990). Conversation management in contrast: Listener response in Japanese and American English. *Journal of Pragmatics*, 14(3), 397-412.
- Sacks, H., Schegloff, E. A. & Jefferson, G. (1974). A simplest systematics for the organization of turn-taking for conversation. *Language*, 50(4), 696-735.
- Schegloff, E. A. (1982). Discourse as an interactional achievement: some uses of 'uh huh' and other things that come between sentences. In D. Tannen (Ed.), *Analyzing Discourse: Text and Talk* (pp. 71-93). Washington, DC: Georgetown University Press.
- Sungkaman, U. (2006). *An analysis of Mon conversation* (Doctoral dissertation). Mahidol University, Nakhon Phathom.
- Tao, H. & Thompson, S. A. (1991). English backchannels in Mandarin conversations: A case study of superstratum pragmatic 'interference'. *Journal of Pragmatics*, 16, 209-233.
- Uematsu, S. (2000). The use of back channels between native and non-native speakers in English and Japanese. *Intercultural communication studies X*, 2, 85-98.
- Wannaruk, A. (1997a). *Back-channel behavior in Thai and American casual telephone conversations* (Doctoral dissertation). University of Illinois at Urbana-Champaign, Illinois.
- Wannaruk, A. (1997b). Back-channel behavior in Thai and American casual telephone conversations. *Suranaree Journal of Science and Technology*, 4(3), 168-174.
- Ward, N. & Tsukahara, W. (2000). Prosodic features which cue back-channel responses in English and Japanese. *Journal of Pragmatics*, 23, 1177-1207.
- White, S. (1989). Backchannels across cultures: A study of Americans and Japanese. *Language in Society*, 18, 59-76.
- Zimmerman, D. H. & West, C. (1975). Sex Roles, Interruptions and Silences in Conversation. In B. Thorne and N. Henley (Eds.), *Language and Sex: Difference and Dominance* (pp. 105-129). Rowley, Mass.: Newbury House Publishers.

ภาคผนวก

สัญลักษณ์ที่ใช้ในการถ่ายเสียงปรับมาจากงานของแซคส์และเจฟเฟอร์สัน (Sacks, E. A. & Jefferson, 1974) และนิตยาภรณ์ ธนสิทธิสุโรโชติ (2545) ดังตารางต่อไปนี้

ตารางที่ 5

สัญลักษณ์ที่ใช้ในการถ่ายเสียง

ลำดับ	การปรากฏ		สัญลักษณ์
1.	ลักษณะของการพูด	กล่าวแทรก/ กล่าวพร้อมกัน	[
		กล่าวถ้อยคำทันที โดยไม่มีช่วงหยุด	Z
		แก้ไขคำพูดตนเอง	-
		ลากเสียงยาว	::
		เสียงจะปาก	!
2.	ลักษณะของการหยุด	หยุดด้วยทำนองเสียงต่อเนื่องทั้งช่วง เพื่อให้กล่าวต่อ	,
		หยุดแบบทำนองเสียงสูง	?
3.	ความยาวของช่วงหยุด	หยุดช่วงสั้นๆ ประมาณ 0.5-1.00 วินาที	_
		หยุดช่วงยาว ประมาณ 1.01-2.99 วินาที	_ _
		หยุดตั้งแต่ 3 วินาทีขึ้นไป	(ตัวเลข)
4.	ข้อจำกัดในการถ่ายเสียง	แสดงความต่อเนื่องของถ้อยคำของผู้พูด ที่มีข้อจำกัดของหน้ากระดาษ	=
		แสดงช่วงการสนทนาที่ไม่สามารถถ่ายเสียงได้ เนื่องจากได้ยินข้อมูลไม่ชัดเจน	(x)
5.	การระบุและอธิบาย ตัวอย่าง	เป็นถ้อยคำที่วิเคราะห์ (เน้นตัวหนาและขีดเส้นใต้)	<u>ถ้อยคำ</u> (เวลาระบุตำแหน่ง)
		ช่วงของถ้อยคำที่วิเคราะห์	➡
		แทนผู้มีสถานภาพสูงกว่า (ครู) TT ย่อมาจาก Thai teacher	TT
		แทนผู้มีสถานภาพต่ำกว่า (นักเรียน) TS ย่อมาจาก Thai student	TS

อุดมการณ์เกี่ยวกับ “คนพม่า” ในความเรียง ของนักเรียนพื้นที่ชายแดนไทย-เมียนมา: การศึกษาตามแนวาทกรรมวิเคราะห์เชิงวิพากษ์*

Received: 15 May 2021

Revised: 12 October 2021

Accepted: 8 April 2022

วิสันต์ สุขวิสิทธิ์**

อัญชิดา ทิพรัตน์***

งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาการสื่ออุดมการณ์เกี่ยวกับ “คนพม่า” ผ่านกลวิธีทางภาษาต่างๆ ในงานเขียนของนักเรียนที่อาศัยอยู่ในพื้นที่ชายแดนไทย-เมียนมา อำเภอแม่สาย จังหวัดเชียงราย ตามแนวาทกรรมวิเคราะห์เชิงวิพากษ์ (Critical Discourse Analysis) งานวิจัยนี้ศึกษาจากข้อมูลความเรียงของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลายในเขตอำเภอแม่สาย จำนวน 100 คน นักเรียนที่เขียนความเรียงทุกคนเป็นคนในพื้นที่ดังกล่าวโดยกำเนิดและมีประสบการณ์เกี่ยวกับ “คนพม่า” ผลการศึกษาพบกลวิธีทางภาษาที่สื่ออุดมการณ์เกี่ยวกับ “คนพม่า” ทั้งสิ้น 4 กลวิธี คือ การเลือกใช้คำศัพท์ การปฏิเสธข้อมูลบท การใช้วัจนกรรมสื่อข้อมูลบท และการใช้อุปลักษณ์ กลวิธีทางภาษาดังกล่าวสื่ออุดมการณ์เกี่ยวกับ “คนพม่า” 2 ประการ คือ 1) ภาพของ “คนพม่า” และสิ่งที่เกี่ยวข้องซึ่งมีทั้งด้านดีที่สื่อว่าเป็นคนดี เป็นมิตร และสามารถอยู่ร่วมกันกับคนไทยได้อย่างราบรื่น มีความสุข และด้านไม่ดีที่สื่อถึงความเป็นคนยากไร้ ไร้ที่พึ่ง และเป็นอันตรายต่อคนไทย 2) อุดมการณ์เกี่ยวกับการเปรียบเทียบว่า “คนพม่า” และ “ประเทศพม่า” เหมือนและแตกต่างจาก “คนไทย” และ “ประเทศไทย” โดยอุดมการณ์ที่สื่อออกมามากที่สุดคือ ภาพด้านดีของ

บทความวิจัย

บทคัดย่อ

คำสำคัญ

วาทกรรม;
อุดมการณ์;
เมียนมา;
พื้นที่ชายแดน;
เชื้อชาติ

* บทความวิจัยนี้ปรับปรุงจากงานวิจัยเรื่อง “การศึกษาอุดมการณ์เกี่ยวกับ “คนพม่า” ในความเรียงของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลายตามแนวาทกรรมวิเคราะห์เชิงวิพากษ์” ได้รับทุนสนับสนุนการวิจัยจากงบประมาณงานวิจัยประจำปี พ.ศ. 2561 มหาวิทยาลัยแม่ฟ้าหลวง

** อาจารย์ประจำสาขาวิชาภาษาและวัฒนธรรมไทยสำหรับชาวต่างประเทศ สำนักวิชาศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยแม่ฟ้าหลวง ติดต่อได้ที่: wison.suk@mfu.ac.th

*** อาจารย์ประจำสาขาวิชาภาษาอังกฤษ สำนักวิชาศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยแม่ฟ้าหลวง ติดต่อได้ที่: anchida.tip@mfu.ac.th

“คนพม่า” ผลการวิจัยนี้จึงแสดงให้เห็นถึงอุดมการณ์ของคนในพื้นที่ที่โต้แย้งกับอุดมการณ์กระแสหลักของคนในประเทศที่มักมอง “คนพม่า” ในด้านไม่ดีเพียงด้านเดียว

Ideology of Burmese in High School Students' Essays: A Critical Discourse Analysis*

Received: 15 May 2021

Revised: 12 October 2021

Accepted: 8 April 2022

Wison Sukwisith**

Anchida Tipparat***

This research aims to study the presentation of ideology towards Burmese people through various language strategies used in high school student's essays in the area of Thai-Myanmar border, Mae Sai district, Chiang Rai province by employing Critical Discourse Analysis. The data were derived from 100 high school students' essays. All students who wrote essays were born in this area and experienced the interactions with Burmese people. Research results reveal four language strategies in presenting the ideology of Burmese people which are lexical, selection, presupposition denial, using speech acts implied presupposition, and using metaphor. These language strategies presented two ideologies towards Burmese people 1) the representation of Burmese and things related to Burmese people, there were positive images which were good people, friendliness, and living with Thai people harmoniously and happily. For the negative presentations, the Burmese portrayals were poor people, homeless and dangerous to Thai people. 2) The ideology related to the comparison between similarities and differences in term of "Burmese

Research Article

Abstract

Keywords

discourse;
ideology;
Myanmar;
border;
race

* This article is a part of the full research paper named "Ideology of Burmese in High School Student's Essay: A Critical Discourse Analysis" which was funded by Mae Fah Luang University in 2018.

** Lecturer, Thai Language and Culture for Foreigners Program, School of Liberal Arts, Mae Fah Luang University, e-mail: wison.suk@mfu.ac.th

*** Lecturer, English Program, School of Liberal Arts, Mae Fah Luang University, e-mail: anchida.tip@mfu.ac.th

people” and “Myanmar country” and “Thai people” and “Thailand”. The most presented ideology was the positive image of Burmese people. The research results present the local people’s ideologies towards Burmese people which are opposite to Thai people’s mainstream ideologies which reflect only negative image of Burmese people.

1. บทนำ

สาธารณรัฐแห่งสหภาพเมียนมาเป็นประเทศที่มีพื้นที่ใหญ่ที่สุดในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ แผ่นดินใหญ่หรือคาบสมุทรอินโดจีน นอกจากจะเป็นประเทศเพื่อนบ้านที่มีพรมแดนติดต่อกับประเทศไทยทั้งด้านทิศเหนือและตะวันตก โดยมีความยาวของเส้นเขตแดนระหว่างกันทั้งสิ้น 2,401 กิโลเมตร (กรมสนธิสัญญาและกฎหมาย, 2562) ซึ่งเป็นประเทศเพื่อนบ้านที่มีพรมแดนติดต่อกันกับประเทศไทยที่ยาวที่สุดแล้ว สาธารณรัฐแห่งสหภาพเมียนมากับประเทศไทยยังมีความสัมพันธ์ทั้งทางประวัติศาสตร์ เศรษฐกิจ และการเมืองมาอย่างยาวนาน และในสมัยปัจจุบัน หลังจากสาธารณรัฐแห่งสหภาพเมียนมาเริ่มนโยบายเปิดประเทศทางด้านเศรษฐกิจในปี พ.ศ. 2531 และการเข้าร่วมเป็นสมาชิกอาเซียนใน พ.ศ. 2540 ยิ่งทำให้สาธารณรัฐแห่งสหภาพเมียนมามีบทบาทในภูมิภาค รวมทั้งกับประเทศไทยมากขึ้นตามลำดับ (สติเฟ่น แมคคาร์ธีย์, 2555)

หากแต่งงานวิจัยวาทกรรมสาธารณะประเภทต่าง ๆ ในสังคมไทยกลับชี้ให้เห็นคล้ายกันว่า วาทกรรมสาธารณะเหล่านั้นมักนำเสนอภาพของสาธารณรัฐแห่งสหภาพเมียนมา รวมทั้ง “คนพม่า” ในด้านลบ เช่น วาทกรรมหนังสือเรียนวิชาสังคมศึกษาและประวัติศาสตร์ที่ วารุณี โอสถารมย์ (2544) พบว่า มีการนำเสนอเรื่องราวเกี่ยวกับสาธารณรัฐแห่งสหภาพเมียนมาอย่างต่อเนื่องตั้งแต่หลักสูตรการศึกษา พ.ศ. 2543 ทั้งภาพในฐานะประเทศคู่สงครามและภาพถูกทำให้เชื่อว่าเป็นประเทศที่ไม่มีอันตรายต่อความมั่นคงของประเทศไทย รวมทั้งหนังสือพิมพ์รายวันที่ยังนำเสนอภาพของแรงงานต่างด้าว รวมถึงชาวเมียนมาที่มักเป็นคนโหดร้ายต่องานวิจัยของมุจลินท์ สุดเจริญ (2552) เป็นต้น ซึ่งภาพดังกล่าวอาจส่งผลต่อการรับรู้ของคนในสังคมไทยจนอาจส่งผลต่อความสัมพันธ์ระหว่างกันได้

หากพิจารณาตามมุมมองวาทกรรมวิเคราะห์เชิงวิพากษ์ (Critical Discourse Analysis) จะเห็นว่า สิ่งสำคัญในการประกอบสร้างอุดมการณ์ (Ideology) เกี่ยวกับสาธารณรัฐแห่งสหภาพเมียนมา และคนเมียนมาดังกล่าวคือภาษา ดังนั้นการจะทำความเข้าใจอุดมการณ์เหล่านั้นอย่างถ่องแท้จึงจำเป็นต้องศึกษาวิเคราะห์ภาษาอย่างลึกซึ้ง ซึ่งผลจากการศึกษานี้เองจะนำไปสู่ความเข้าใจถึงอำนาจของภาษาในการประกอบสร้างอคติบางประการเกี่ยวกับชนชาติจนอาจเป็นบันไดไปสู่ความเข้าใจอันดีระหว่างกันในอนาคต

จากการศึกษานววิจัยเกี่ยวกับการนำเสนอความคิด ตลอดจนภาพของ “คนพม่า” จากตัวบทวาทกรรมประเภทต่าง ๆ ของไทยมักเป็นวาทกรรมสาธารณะ แต่ขาดการศึกษาตัวบทวาทกรรมที่ผลิตขึ้นโดยผู้ที่อาศัยอยู่ในพื้นที่ชายแดนระหว่างสาธารณรัฐแห่งสหภาพเมียนมากับประเทศไทย ซึ่งเป็นผู้ที่สัมผัส โกลัซิด และติดต่อกับ “คนพม่า” โดยตรง อีกทั้งยังขาดงานวิจัยที่มุ่งเน้นการศึกษา

กลวิธีทางภาษาอันเป็นเครื่องมือสำคัญของการประกอบสร้างชุดความคิดต่างๆ เกี่ยวกับ “คนพม่า” ของคนในสังคมไทย

ด้วยเหตุนี้ ผู้วิจัยจึงสนใจศึกษาอุดมการณ์ อันได้แก่ ชุดความคิดต่างๆ เกี่ยวกับ “คนพม่า” ของคนในพื้นที่อำเภอแม่สาย จังหวัดเชียงรายซึ่งเป็นพื้นที่ชายแดนที่ติดต่อกับสาธารณรัฐแห่งสหภาพเมียนมาผ่านกลวิธีทางภาษาต่างๆ ที่ปรากฏในตัวบท โดยเลือกศึกษาจากการเขียนความเรียงที่มีเนื้อหาเกี่ยวข้องกับ “คนพม่า” ของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลายที่มีภูมิลำเนาอยู่ในอำเภอแม่สาย จังหวัดเชียงราย ด้วยเห็นว่าความเรียงนั้นเป็นตัวบทที่ผลิตขึ้นโดยประชาชนที่อาศัยอยู่ในพื้นที่ชายแดนโดยไม่ผ่านสื่อสาธารณะใด ซึ่งจะทำให้เห็นถึงอุดมการณ์เกี่ยวกับ “คนพม่า” ของผู้อยู่ในพื้นที่ชายแดนดังกล่าวที่แอบแฝงอยู่ในตัวบทเหล่านี้ได้ชัดเจนยิ่งขึ้น ผลการวิจัยนี้จะช่วยเพิ่มความเข้าใจว่า คนไทยในพื้นที่ชายแดนมีความคิดอย่างไรต่อคนในประเทศเพื่อนบ้าน เช่น “คนพม่า” ตลอดจนความสัมพันธ์ของคนในพื้นที่ชายแดนไทย-เมียนมาได้ชัดเจนยิ่งขึ้น ความเข้าใจดังกล่าวอาจเป็นพื้นฐานสำคัญในการสร้างทัศนคติที่ดีระหว่างกันของคนในพื้นที่ชายแดนไทย-เมียนมา นอกจากนี้ผลของงานวิจัยยังอาจช่วยให้หน่วยงานภาครัฐและภาคเอกชนนำไปพัฒนาเพื่อกำหนดนโยบายทางเศรษฐกิจและสังคมได้อย่างเหมาะสมและเอื้อประโยชน์แก่คนทั้งสองประเทศมากขึ้นในอนาคตต่อไป

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อศึกษาการสื่ออุดมการณ์เกี่ยวกับ “คนพม่า” ผ่านกลวิธีทางภาษาต่างๆ ในงานเขียนของนักเรียนที่อาศัยอยู่ในพื้นที่ชายแดน อำเภอแม่สาย จังหวัดเชียงรายตามแนวาทกรรมวิเคราะห์เชิงวิพากษ์ (Critical Discourse Analysis)

3. ขอบเขตของการวิจัย

ข้อมูลที่ใช้ในการวิจัยนี้คืองานเขียนความเรียงที่มีลักษณะเป็นทัศนปริจเฉท (expository discourse) ที่เน้นการเสนอทัศนะหรือความคิดของผู้เขียนเกี่ยวกับประสบการณ์ที่เกี่ยวข้องกับสาธารณรัฐแห่งสหภาพเมียนมาและคนเมียนมา โดยผู้เขียนความเรียงเป็นนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย จำนวน 100 คนที่มีภูมิลำเนาในอำเภอแม่สาย จังหวัดเชียงรายซึ่งเป็นพื้นที่ชายแดนติดต่อกับสาธารณรัฐแห่งสหภาพเมียนมา บิดาและมารดามีเชื้อชาติไทยและสัญชาติไทย และรู้จัก

หรือมีปฏิสัมพันธ์กับคนเมียนมาในเขตพื้นที่ชายแดน ซึ่งอาจเป็นคุณรู้จัก เพื่อน เพื่อนบ้าน หรือเคยทำกิจกรรมร่วมกันมาก่อน

4. แนวคิดและกรอบการวิเคราะห์

งานวิจัยนี้เป็นการศึกษาความเรียงของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลายในพื้นที่อำเภอแม่สาย จังหวัดเชียงรายโดยอาศัยแนวคิดวาทกรรมวิเคราะห์เชิงวิพากษ์ (Critical Discourse Analysis) ซึ่งฟาน ไจก์ (van Dijk, 2001) กล่าวว่าเป็นการศึกษาวิถีของการใช้อำนาจเพื่อเอื้อประโยชน์แก่ใครบางคน การครอบงำและความไม่เท่าเทียมกันที่ตัวบทสร้างหรือผลิตซ้ำในบริบททางสังคมหรือการเมืองเพื่อนำไปสู่การปลดปล่อย (emancipation) ออกจากอำนาจเหล่านั้น โดยแฟร์คลอฟ (Fairclough, 1995) เห็นว่าสิ่งที่ควรศึกษาก็คือความสัมพันธ์ระหว่างภาษากับอำนาจและอุดมการณ์เหล่านั้น

การศึกษาวาทกรรมตามแนวคิดวาทกรรมวิเคราะห์เชิงวิพากษ์จึงเป็นการศึกษาที่มองเห็นความสัมพันธ์ที่เชื่อมโยงกันระหว่างภาษาอันเป็นส่วนสำคัญของวาทกรรมกับอุดมการณ์และอำนาจอันเกี่ยวข้องกับความคิดความเชื่อ ตลอดจนการแสดงออกของคนในสังคมซึ่งเป็นการมองภาษาในอีกมิติหนึ่ง กล่าวคือ เป็นการมองว่าภาษาสามารถสร้าง ตอกย้ำ หรือผลิตซ้ำความคิดความเชื่อบางประการแก่สมาชิกในสังคมจนสามารถควบคุมการแสดงออกต่างๆ ทางสังคมของผู้ใช้ภาษาได้ หนึ่งในนั้นคือ ความคิด ความเชื่อเกี่ยวกับเชื้อชาตินั่นเอง

จากการศึกษางานวิจัยที่ศึกษาอุดมการณ์ของ “คนไทย” ที่มีต่อชนชาติในประเทศอื่นตามแนววาทกรรมวิเคราะห์เชิงวิพากษ์ในภาษาไทย พบงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ ชนกพร พัวพัฒน์กุล (2548) ที่ได้ศึกษาอุดมการณ์ (ในงานวิจัยนี้เรียกว่า อุดมการณ์) เกี่ยวกับ “เขมร” ในปริทัศน์หนังสือพิมพ์ไทยกรณีเหตุจลาจลเผาสถานทูตไทยในกัมพูชา พ.ศ. 2546 นิติงศ์ พิเชฐพันธุ์ (2553) ที่ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างภาษาและอุดมการณ์เกี่ยวกับ “ไทย” และ “เขมร” ในวาทกรรมเหตุการณ์พิพาทเขาพระวิหาร พ.ศ. 2551 จากหนังสือพิมพ์รายวันภาษาไทย วิสันต์ สุขวิสิทธิ์ (2554) ที่ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างกลวิธีทางภาษากับอุดมการณ์ในหนังสือเรียนรายวิชาภาษาไทยตามหลักสูตรประถมศึกษา พ.ศ. 2503-2544 ธีระยุทธ สุริยะ (2560) ที่วิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างกลวิธีทางภาษากับภาพตัวแทนของชาวโรฮิงญาในสื่อออนไลน์ 3 กลุ่ม ได้แก่ รัฐบาลไทย กลุ่มสิทธิมนุษยชน และหนังสือพิมพ์ ตั้งแต่ พ.ศ. 2550-2558 และธีระยุทธ สุริยะ (2562) ศึกษากลวิธีทางภาษาประเภทอุปลักษณ์ในวาทกรรมข่าวเกี่ยวกับชาวโรฮิงญาระหว่าง พ.ศ. 2550-2558 งานวิจัยทุกชิ้นมุ่งศึกษาจากวาทกรรมสาธารณะ คือ หนังสือพิมพ์ สื่อออนไลน์ และหนังสือเรียน เพราะวาทกรรม

เหล่านี้สามารถเข้าถึงผู้คนในวงกว้าง อุดมการณ์ที่ปรากฏในวาทกรรมเหล่านี้จึงอาจแพร่กระจายไปยังคนจำนวนมากได้ด้วยเช่นกัน ส่วนในด้านชนชาติที่สนใจศึกษาจะเห็นงานวิจัยข้างต้นเป็นงานวิจัยเกี่ยวกับอุดมการณ์ของคนไทยที่มีต่อชนชาติ “เขมร” จำนวน 2 เรื่อง คืองานของชนกพร พัวพัฒนกุล (2548) และ นิติพงศ์ พิเชฐพันธ์ (2553) ชนชาติ “โรฮิงญา” จำนวน 2 เรื่อง คืองานของธีระยุทธ สุริยะ (2560) และธีระยุทธ สุริยะ (2562) และชนชาติ “พม่า” เพียงเรื่องเดียว คืองานของวิสันต์ สุขวิสิทธิ์ (2554) ซึ่งศึกษากลุ่มข้อมูลที่เป็นหนังสือเรียน

ส่วนงานวิจัยที่ศึกษาความคิดของคนไทยเกี่ยวกับ “คนพม่า” ทั้งที่ศึกษาตามแนววาทกรรมวิเคราะห์เชิงวิพากษ์และงานวิจัยที่ศึกษาด้วยระเบียบวิธีอื่นๆ จะเห็นว่า งานส่วนใหญ่จะศึกษาจากวาทกรรมสาธารณะคือหนังสือเรียน สื่อออนไลน์ และหนังสือพิมพ์ ได้แก่ งานของวารุณี ไอสถารมย์ (2554) สุนทร ชุตินทรานนท์ และคณะ (2552) และโซธิกา สิงห์ประเสริฐ (2559) มีเพียงงานของรัฐพล ภูมิรินทร์พงศ์ (2550) ที่ใช้วิธีการสัมภาษณ์ผู้ที่อยู่ในพื้นที่โดยมิได้ศึกษาผ่านวาทกรรมสาธารณะ อย่างไรก็ตาม งานวิจัยทุกเรื่องต่างได้ผลการศึกษาที่ใกล้เคียงกันว่า ความคิดของคนไทยที่มีต่อพม่านั้นล้วนแต่เป็นความคิดในด้านลบ อาทิ การเป็นคู่สงคราม การเป็นผู้ทำลาย ซึ่งมักปรากฏในหนังสือเรียน จึงอาจกล่าวได้ว่าอุดมการณ์ดังกล่าวเป็นอุดมการณ์กระแสหลักที่ปรากฏอยู่ในสังคมไทย และจากการศึกษาของรัฐพล ภูมิรินทร์พงศ์ ได้ชี้ให้เห็นว่าการที่คนไทยมีทัศนคติต่อ “คนพม่า” ในด้านลบนั้น ส่วนมากมาจากข่าวสารซึ่งส่วนใหญ่เป็นข้อมูลข่าวสารเชิงลบ เช่น ข่าวความไม่สงบ การก่ออาชญากรรมของคนพม่า ปัญหาต่างๆ ที่เกิดจากคนพม่า เป็นต้น จึงอาจทำให้เกิดทัศนคติที่ไม่ดีต่อกัน แต่ผลการศึกษาของโซธิกา สิงห์ประเสริฐพบว่านักท่องเที่ยวชาวไทยที่เคยเดินทางไปท่องเที่ยวในประเทศเมียนมามีทัศนคติทั้งด้านบวกและด้านลบต่อคนและประเทศเมียนมา เช่น ประเทศเมียนมาเป็นประเทศที่มีความงดงาม ประชาชนมีการดำเนินชีวิตที่เรียบง่าย มีความศรัทธาในพุทธศาสนา

จากการศึกษางานวิจัยต่างๆ ข้างต้น แสดงให้เห็นว่ากลวิธีทางภาษาที่ปรากฏอยู่ในตัวบทวาทกรรมนั้นมีส่วนสำคัญในการสื่ออุดมการณ์เกี่ยวกับชนชาติต่างๆ ไปยังผู้บริโภควาทกรรม แต่ยังไม่พบว่ามียานวิจัยใดที่ศึกษาอุดมการณ์เกี่ยวกับ “คนพม่า” ที่ปรากฏในวาทกรรมที่ผลิตขึ้นโดยคนในพื้นที่ดังเช่นที่งานวิจัยนี้สนใจ

5. ผลการวิจัย

ในส่วนนี้ผู้วิจัยจะได้กล่าวถึงผลการวิจัยเป็น 3 ส่วน ได้แก่ ผลการศึกษาวิถีปฏิบัติทางวาทกรรมของความเรียง กลวิธีทางภาษาที่สื่ออุดมการณ์เกี่ยวกับ “คนพม่า” ในความเรียง และอุดมการณ์เกี่ยวกับ “คนพม่า” ที่สื่อผ่านความเรียง ดังรายละเอียดต่อไปนี้

5.1 วิถีปฏิบัติทางวาทกรรมของความเรียง

จากแนวคิดของแฟร์คลาฟ (Fairclough, 1995) วาทกรรมมีได้ประกอบด้วยตัวบท (text) เพียงอย่างเดียวแต่ประกอบด้วยตัวบทกับบริบททางสังคมและวัฒนธรรม ซึ่งก็คือวิถีปฏิบัติทางวาทกรรม (discourse practice) และวิถีปฏิบัติทางสังคมและวัฒนธรรม (sociocultural practice) ในส่วนนี้ผู้วิจัยได้วิเคราะห์วิถีปฏิบัติทางวาทกรรมของความเรียงตามกรอบการวิเคราะห์ชาติพันธุ์วรรณนาแห่งการสื่อสารของไฮม์ (Hymes, 1974) สามารถสรุปกระบวนการผลิตและกระบวนการตีความของความเรียงได้ดังนี้

5.1.1 กระบวนการผลิตและกระจายตัวบท

ความเรียงชุดนี้ผลิตขึ้นโดยนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลายที่มีคุณสมบัติเป็นบุคคลในพื้นที่ชายแดนไทย-เมียนมา บริเวณอำเภอแม่สาย จังหวัดเชียงราย ซึ่งมีประสบการณ์การใช้ชีวิตและมีปฏิสัมพันธ์กับคนพม่าในพื้นที่ดังกล่าว ความเรียงชุดนี้ เป็นความเรียงที่ผู้เขียนสามารถเขียนได้โดยอิสระ ผู้เขียนจึงสามารถถ่ายทอดเรื่องราวประสบการณ์ ตลอดจนความรู้สึกนึกคิดต่าง ๆ ออกมาได้อย่างเต็มที่ตามที่ตนเองประสบหรือมีความคิดเห็น ดังจะเห็นได้จากการใช้ภาษาที่มีความเป็นกันเองซึ่งแสดงให้เห็นถึงความสะดวกใจของผู้เขียนในการถ่ายทอดประสบการณ์และความคิดเห็นต่าง ๆ นอกจากนี้ ผู้เขียนยังเขียนในฐานะของผู้ที่มีประสบการณ์ในพื้นที่มากกว่าคนนอกพื้นที่ โดยมักใช้วจนกรรมการเตือนที่แสดงให้เห็นถึงประสบการณ์ที่มากกว่าของผู้เขียน

5.1.2 กระบวนการบริโภคและกระจายตัวบท

จากกระบวนการผลิตและกระจายตัวบทที่ได้สรุปไว้ข้างต้น จึงทำให้ความเรียงชุดนี้มีความน่าเชื่อถือว่าเป็นประสบการณ์จริงของผู้เขียน ผู้เขียนถ่ายทอดในลักษณะของการเล่าเพื่อให้ผู้อ่านที่มีประสบการณ์ในพื้นที่น้อยกว่ารับทราบถึงเรื่องราวหรือเหตุการณ์ที่ผู้เขียนประสบมา รวมทั้งความรู้สึกนึกคิดของผู้เขียนที่มีต่อเหตุการณ์หรือสิ่งต่าง ๆ ในพื้นที่ ถึงแม้ความเรียงชุดนี้จะมีได้เผยแพร่ไปสู่สาธารณชนในวงกว้าง แต่ก็สามารถถ่ายทอดความคิดของผู้เขียนในพื้นที่ได้เป็นอย่างดี

5.2 กลวิธีทางภาษาที่สื่ออุดมการณ์เกี่ยวกับ “คนพม่า” ในความเรียงของนักเรียน

จากการศึกษาความเรียงของนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนปลายในพื้นที่อำเภอแม่สาย จังหวัดเชียงราย พบกลวิธีทางภาษาที่สื่ออุดมการณ์เกี่ยวกับ “คนพม่า” ทั้งสิ้น 4 กลวิธี ได้แก่ การ

เลือกใช้คำศัพท์ การปฏิเสธสื่อมวลชน การใช้วัจนกรรมสื่อมวลชน และการใช้อุปลักษณ์ ดังรายละเอียดต่อไปนี้

5.2.1 การเลือกใช้คำศัพท์

ฟาน ไดก์ (van Dijk, 2008) กล่าวว่า คำศัพท์เป็นสิ่งที่แสดงออกถึงอุดมการณ์ในวาทกรรมได้อย่างชัดเจนและควรพิจารณาเป็นอันดับต้นๆ ทั้งนี้เนื่องจากคำศัพท์ที่เลือกใช้ในวาทกรรมนั้นสื่อความหมายที่แสดงถึงความคิดต่างๆ ของผู้ผลิตวาทกรรมนั่นเอง จากการศึกษาความเรียงของนักเรียนพบว่า นักเรียนเลือกใช้คำศัพท์ที่หลากหลายทั้งคำศัพท์ที่ใช้แสดงสภาพและคำศัพท์ที่ใช้แสดงการกระทำ เพื่อสื่อถึง “คนพม่า” ในด้านต่างๆ ได้แก่ ภาพของ “คนพม่า” และสิ่งที่เกี่ยวข้องกับ “คนพม่า” และการเปรียบเทียบระหว่าง “พม่า” กับ “ไทย” ดังนี้

ตารางที่ 1

คำศัพท์ที่ใช้แสดงสภาพหรือลักษณะเกี่ยวกับ “คนพม่า” และสิ่งที่เกี่ยวข้องกับ “คนพม่า”

การสื่อความหมาย	ตัวอย่างคำศัพท์
สภาพของคนพม่า	- ขอดาน (เสื้อผ้า) ขาด (หน้า) เต็มไปด้วยฝุ่น
	- ไม่มีญาติ เร่ร่อน
	- น่าสงสาร
	- ปัญหาสังคม
	- ใจดี มีน้ำใจ ใจดีใจดี เป็นมิตร ยิ้มแย้มแจ่มใส อ่อนโยน
	- กระตือรือร้น ขยัน มุ่งมั่น
	- สุขภาพ พุดจาไฟเราะ
	- กล้าหาญ
	- เคารพผู้อื่น
	- มีมารยาท
	- น่าเชื่อถือ
	- มีความสามัคคี
	- ประหยัด
	- มีความรู้
	- มีเอกลักษณ์

การสื่อความหมาย	ตัวอย่างคำศัพท์
สภาพของคนพม่า (ต่อ)	- ตลก
	- เรียบง่าย
ลักษณะการปฏิสัมพันธ์ระหว่างคนพม่ากับคนไทย	- แตกต่าง
	- เข้ากันได้ ไม่แบ่งแยก เป็นเพื่อนกัน เป็นมิตรต่อกัน
สภาพของสินค้าที่คนพม่าขาย	- ขึ้นรา ไม่สามารถเปิดดูได้
	- ยัดไส้ ปลอม
	- แพง
	- ลามกอนาจาร
	- ผิดกฎหมาย
	- นำรับประทาน คุณภาพดี มีคุณภาพ
	- ทันสมัย กำลังฮิต ใหม่
	- สะอาด
	- ถูก
	- ถูกกฎหมาย
สภาพเศรษฐกิจของพม่า	- เติบโตอย่างรวดเร็ว เจริญเติบโต รุ่งเรือง เศรษฐกิจดี
	- คึกคัก คนเยอะ
	- มีสินค้าจำหน่ายมากมาย
สภาพของสิ่งก่อสร้างในพม่า	- งดงาม
	- เก๋ไก๋
	- สะดวก

จากตารางข้างต้นแสดงให้เห็นว่า นักเรียนใช้คำศัพท์ทั้งที่เป็นคำและกลุ่มคำเพื่อสื่อความคิดเกี่ยวกับสภาพของ “คนพม่า” ซึ่งหมายรวมถึงสภาพของคนพม่าเองโดยตรงและลักษณะการปฏิสัมพันธ์ระหว่างคนพม่ากับคนไทยด้วยและสิ่งที่เกี่ยวข้องกับ “คนพม่า” อันได้แก่ สินค้าของคนพม่า เศรษฐกิจของพม่า และสิ่งก่อสร้างในพม่า

ในส่วนของสภาพของคนพมานั้นคำศัพท์ที่เลือกใช้สามารถสื่อถึงลักษณะของคนพม่าที่แตกต่างกัน 2 ด้านใหญ่ๆ ได้แก่ สภาพด้านไม่ดี คือ ยากไร้ ไร้ที่พึ่ง น่าสงสารและเป็นปัญหาสังคม และสภาพด้านดีที่มักจะกล่าวถึงความใจดี มีน้ำใจและเป็นมิตร ความขยันและมุ่งมั่น และความสุภาพ

นอกจากนี้ยังมีคำศัพท์ที่แสดงถึงลักษณะความสัมพันธ์ระหว่างคนพม่ากับคนไทยซึ่งสื่อความคิดออกมา 2 ด้าน คือ คนพม่ากับคนไทยแตกต่างกันและคนพม่ากับคนไทยสามารถอยู่ร่วมกันได้

สำหรับสิ่งที่เกี่ยวข้องกับ “คนพม่า” นั้นพบว่าการใช้คำศัพท์แสดงถึงสภาพของสินค้าของคนพม่าทั้งด้านคุณภาพ ราคา ความเป็นของแท้ ความทันสมัย ความถูกกฎหมาย ความสะอาด และความไม่เหมาะสม ซึ่งมีทั้งด้านดีและด้านไม่ดี ส่วนสภาพเศรษฐกิจของพม่าและสภาพของสิ่งก่อสร้างในพมานั้นจะให้คำศัพท์ที่สื่อถึงด้านดีเท่านั้น คือ มีสภาพเศรษฐกิจที่ดีและเติบโตอย่างรวดเร็ว ส่วนสภาพสิ่งก่อสร้างนั้นมีความเก่าแก่ งดงาม และสะดวกสบาย

ตารางที่ 2

คำศัพท์ที่ใช้แสดงการกระทำของ “คนพม่า”

การสื่อความหมาย	ตัวอย่างคำศัพท์
การกระทำของคนพม่า	- ถ่มน้ำมหาเต็มถนน ทั้งอะไรไม่เป็นที่
	- ทำงาน เร่ขายของ ขายกับข้าว
	- ช่วยเหลือผู้อื่น ส่งรอยยิ้ม
การกระทำระหว่างคนพม่ากับคนไทย	- ยัดเยียด
	- ประสงค์ร้าย ปล้น จี้
	- อยู่ร่วมกันได้ อยู่ร่วมกันอย่างสันติ อยู่ร่วมกันอย่างสงบสุข ไปมาหาสู่กันโดยเสรี
	- ช่วยเหลือ ช่วยเหลือกัน ช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ให้ความช่วยเหลือ
	- ค้าขายกันอย่างเสรี

จากตารางข้างต้นแสดงให้เห็นว่า นักเรียนมีการใช้คำศัพท์เพื่อสื่อถึงพฤติกรรมและการกระทำของคนพม่าใน 2 ด้าน ได้แก่ การกระทำทั่วไปของคนพม่าและการกระทำระหว่างคนพม่ากับคนไทย ในด้านการกระทำโดยทั่วไปของคนพมานั้นมีการใช้คำศัพท์ที่สื่อความคิดทั้งด้านที่ไม่ดี คือ การถ่มน้ำมหาและทั้งอะไรไม่เป็นที่ และด้านดี คือ การทำงาน ค้าขาย และการกระทำที่แสดงถึงความเป็นมิตร ส่วนการกระทำระหว่างคนพม่ากับคนไทยนั้นมีการใช้คำศัพท์ที่สื่อความคิดมีทั้งด้านไม่ดี คือ การยัดเยียดสินค้าให้คนไทยและการคิดร้ายต่อคนไทย และด้านดีคือคนพม่ากับคนไทยสามารถอยู่ร่วมกันได้อย่างสงบสุข การช่วยเหลือระหว่างกัน และการค้าขายระหว่างกัน

5.2.2 การปฏิเสธสื่อมูลบท

มูลบท (presupposition) เป็นแนวคิดที่นำมาใช้อธิบายความหมายลักษณะหนึ่งที่แฝงอยู่ในถ้อยคำที่ผู้พูดกล่าว กฤษดาวรรณ หงส์ดารมภ์ และธีรณัฐ โชคสุวณิช (2551, น. 43) อธิบายว่า มูลบทนั้นเป็นความรู้ที่คู่สนทนามีร่วมกัน โดยความรู้นี้จะเอื้อให้คู่สนทนาเข้าใจกันโดยไม่จำเป็นต้องกล่าวทุกอย่างออกมา

จากการศึกษาความเรียงของนักเรียนกลุ่มเป้าหมายพบว่ามีการใช้คำบอกปฏิเสธ “ไม่” ซึ่งเป็นการแย้งความคิดหรือความเชื่อเกี่ยวกับข้อมูลหรือเหตุการณ์ที่มีมาก่อน ธีระ บุษบกแก้ว (2553) อธิบายการใช้ภาษาปฏิเสธเช่นนี้ว่า ข้อความที่มีการปฏิเสธมักสื่อให้เข้าใจว่าอะไรบางอย่างเกิดขึ้นมาก่อนหน้าแล้ว และผู้เขียนหรือผู้ผลิตตัวบทนั้นต้องการนำเสนอความคิดโต้แย้งสิ่งที่เคยเกิดขึ้นดังกล่าว หรืออาจกล่าวได้ว่าเป็นการแย้งความคิดที่มีอยู่เดิมนั่นเอง

การปฏิเสธที่พบในความเรียงของนักเรียนมัธยมกลุ่มเป้าหมายนั้นสื่อความคิดเกี่ยวกับ “คนพม่า” ว่า คนพม่าเป็นคนดี คนพม่ากับคนไทยสามารถอยู่ร่วมกันได้ คนพม่าไม่ต่างจากคนไทย ประเทศพม่าเจริญ และสินค้าของพม่าถูกกฎหมาย ดังตัวอย่างต่อไปนี้

- (1) หนูบอกเลยว่า คนพม่าไม่ได้เลวร้ายอย่างที่เราคิด
- (2) ไม่มีปัญหาต่อการอยู่ร่วมกัน ในพื้นที่ยังมีการแลกเปลี่ยนความรู้และวัฒนธรรมของแต่ละพื้นที่และสามารถดำรงชีวิตอยู่ด้วยกันได้
- (3) การใช้ชีวิตที่ดูเหมือนคนไทยเอามากๆ อะไรก็ไม่ต่างจากไทย
- (4) ประเทศพม่านั้นไม่ได้ด้อยความเจริญอย่างที่หลายๆ คนคิด
- (5) เวลาซื้อของไม่ต้องกลัวว่าจะเป็นของละเมิดลิขสิทธิ์

จากตัวอย่างข้างต้นแสดงให้เห็นว่า ตัวอย่างที่ (1) นั้นมีการใช้คำปฏิเสธ “ไม่ได้เลวร้าย” เพื่อปฏิเสธหรือแย้งความเข้าใจของทั่วไปที่คิดว่า “คนพม่า” เป็นคนเลวร้าย ตัวอย่างที่ (2) มีการใช้คำปฏิเสธ “ไม่มีปัญหา” เพื่อสื่อความคิดแย้งความคิดของสังคมที่มักคิดว่าคนไทยกับคนพม่ามีปัญหาต่อกัน ไม่สามารถอยู่ร่วมกันได้ ตัวอย่างที่ (3) ใช้คำปฏิเสธ “ไม่ต่าง” เพื่อแย้งความคิดของสังคมที่มักคิดว่า คนพม่าแตกต่างกับคนไทย ตัวอย่างที่ (4) มีการใช้คำปฏิเสธ “ไม่ได้ด้อยความเจริญ” ซึ่งเป็นการแย้งความคิดของคนในสังคมที่มักคิดว่าประเทศพม่าด้อยความเจริญ และตัวอย่างที่ (5) ใช้คำปฏิเสธว่า “ไม่ต้องกลัว” เพื่อสื่อความคิดแย้งความคิดของคนทั่วไปที่มักคิดว่าสินค้าที่ขายกันในประเทศพม่านั้นเป็นสินค้าละเมิดลิขสิทธิ์ซึ่งผิดกฎหมาย

5.2.3 การใช้วัจนกรรมสื่อมูลบท

วัจนกรรม คือ การใช้ภาษาเพื่อแสดงเจตนาบางประการของผู้พูด (Austin, 1962; Searle, 1969) จากการศึกษาความเรียงของนักเรียนกลุ่มเป้าหมายพบว่า นักเรียนมีการใช้วัจนกรรมการเตือนเพื่อสื่อมูลบทบางประการที่เกี่ยวข้องกับ “คนพม่า” แก่ผู้อ่าน เซิร์ล (Searle, 1969, p. 67) กล่าวถึงเงื่อนไขของวัจนกรรมการเตือนไว้ว่า เป็นวัจนกรรมที่กล่าวถึงเหตุการณ์หรือสถานการณ์ที่จะเกิดขึ้นในอนาคต ผู้พูดเชื่อว่าเหตุการณ์นั้นไม่ได้อยู่ในความสนใจของผู้ฟัง และหากผู้ฟังไม่กระทำสิ่งนี้จะทำให้อีกสิ่งหนึ่งเกิดขึ้น จากการศึกษาข้อมูลพบว่า วัจนกรรมการเตือนมักปรากฏเมื่อนักเรียนกล่าวถึงการเดินทางเข้าไปในประเทศพม่า ตลอดจนการกระทำของคนไทยที่เกี่ยวข้องกับคนพม่า เช่น การซื้อขาย ซึ่งมักกล่าวถึงการเตือนให้ผู้อ่านกระทำบางสิ่งเพื่อไม่ให้เกิดผลร้ายแก่ผู้อ่านเอง ตามประสบการณ์ของผู้เขียนที่เคยรับรู้มา ด้วยเหตุนี้ การใช้วัจนกรรมการเตือนจึงสื่อให้ผู้อ่านเห็นว่าผลร้ายต่างๆ นั้นเคยเกิดขึ้นแล้วในอดีต ซึ่งเป็นการสื่อมูลบทเกี่ยวกับด้านไม่ดีของ “คนพม่า” แก่ผู้อ่าน ดังตัวอย่างต่อไปนี้

- (6) ถึงแม้จะมีที่เี่ยวเยอะแต่เราก็ควรที่จะระมัดระวังตัวเองอยู่เสมอ เพราะอาจโดนปล้น โดนจีได้
- (7) มีกระเป๋าให้น้อยที่สุด อย่าสะพายกระเป๋าไว้ด้านข้างหรือหลัง ให้เอาไว้ด้านหน้า อาจมีการแอบหยอดยาได้หรือล้วงกระเป๋า อย่าซื้อของกับคนเร่ขาย ถ้าเราระมัดระวังเองก็จะเป็นอันตรายต่อเรา
- (8) ถ้าหากจะซื้อซีดีต้องซื้อร้านใหญ่ๆ ซื้อแล้วลองก่อน ไม่งั้นจะได้ซีดีเสียที่ไม่สามารถเปิดดูได้

จากตัวอย่างข้างต้นแสดงให้เห็นว่า นักเรียนใช้วัจนกรรมการเตือนเพื่อสื่อมูลบทถึงเหตุการณ์ที่เป็นผลร้ายด้านต่างๆ ที่อาจเกิดขึ้นแก่ผู้ที่กระทำกิจกรรมต่างๆ ร่วมกับคนพม่า ดังตัวอย่างที่ (6) ที่ผู้เขียนเตือนผู้อ่านให้ระมัดระวังหากไปเที่ยวประเทศพม่า เพราะอาจถูกปล้นจีได้ ซึ่งเป็นการสื่อมูลบทให้ผู้อ่านทราบว่า เหตุการณ์ปล้นจีเช่นนี้เคยเกิดขึ้นมาก่อนหน้าแล้ว ผู้อ่านจึงต้องระวังตัว เช่นเดียวกับตัวอย่างที่ (7) ที่เตือนให้ผู้อ่านระวังการสะพายกระเป๋าที่อาจโดนแอบใส่ยาเสพติดหรือโดนขโมยของและการซื้อของกับพ่อค้าเร่ที่อาจเป็นอันตรายแก่ผู้อ่าน ซึ่งเป็นการสื่อมูลบทให้ผู้อ่านทราบว่าเหตุการณ์ไม่ดีดังกล่าวเคยเกิดขึ้นมาก่อนแล้วกับผู้อื่น ส่วนตัวอย่างที่ (8) นั้นเป็นการใช้วัจนกรรมการเตือนเพื่อเตือนให้ผู้อ่านระวังการซื้อสินค้าจากประเทศพม่าเพราะอาจได้สินค้าไม่มีคุณภาพซึ่งเป็นการสื่อมูลบทแก่ผู้อ่านว่า สินค้าของคนพมานั้นไม่มีคุณภาพอีกด้วย

5.2.4 การใช้อุปลักษณ์

ณัฐพร พานโพธิ์ทอง (2542, น. 250) ได้นิยามว่า อุปลักษณ์ คือ ถ้อยคำแสดงการเปรียบเทียบของสองสิ่ง สิ่งหนึ่งเป็นสิ่งที่ถูกเปรียบและอีกสิ่งหนึ่งเป็นแบบเปรียบ โกทลี (Goalty, 1998 อ้างถึงใน ณัฐพร พานโพธิ์ทอง, 2542) ได้กล่าวถึงหน้าที่ของอุปลักษณ์ประการหนึ่งว่า อุปลักษณ์มีหน้าที่ในการเปลี่ยนแปลงมุมมอง (Re-conceptualization) กล่าวคือ อุปลักษณ์สามารถสร้างมุมมองใหม่หรือกำหนดความคิดต่อบางสิ่งบางอย่างให้แก่ผู้ใช้ภาษา จากการศึกษาความเรียงที่นักเรียนกลุ่มเป้าหมายเขียนนั้นพบว่า มีการใช้อุปลักษณ์เพื่อสื่อความคิดเกี่ยวกับ “คนพม่า” 2 ประการ ดังนี้

5.2.4.1 [คนพม่า เป็น เพื่อนบ้าน]

จากการศึกษาข้อมูลพบว่า นักเรียนได้ใช้ถ้อยคำอุปลักษณ์เพื่อสื่อความคิดว่า คนพม่าเป็นเพื่อนบ้านของคนไทย ซึ่งเป็นการสื่อความคิดว่าคนพม่าเป็นมิตรและอยู่ร่วมกัน ไกลชิดกันมาโดยตลอด ดังตัวอย่างต่อไปนี้

- (9) เรายังมีเพื่อนบ้านอย่างพม่าที่เราต้องอาศัยอยู่ด้วยกันอย่างมีความสุขและสร้างมิตรภาพที่ดีต่อกัน
- (10) คนพม่านั้นจะว่างานที่บ้านเราเป็นงานสบายและได้เงินเยอะ แต่ฉันก็ไม่รู้อะไรมากกว่าฝั่งไหนดีกว่า แต่ยังไงเราสองเพื่อนบ้านก็คงอาศัยอยู่ด้วยกันอย่างมีความสุขและเป็นมิตรภาพที่ดีต่อกันได้มาก

จากตัวอย่างข้างต้นแสดงให้เห็นว่า นักเรียนใช้ถ้อยคำอุปลักษณ์เรียก “คนพม่า” ว่าเป็นเพื่อนบ้านซึ่งเป็นการเปรียบเทียบ “คนพม่า” กับ “เพื่อนบ้าน” ว่ามีลักษณะหรือคุณสมบัติบางประการร่วมกันซึ่งก็คือ ความเป็นมิตรและการอยู่ร่วมกันอย่างใกล้ชิด ตลอดจนการพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกันนั่นเอง

5.2.4.2 [คนพม่า เป็น พี่น้อง]

ถ้อยคำอุปลักษณ์อีกประการหนึ่งที่นักเรียนใช้สื่อความคิดเกี่ยวกับคนพม่าคือถ้อยคำอุปลักษณ์ที่สื่อความคิดว่า คนพม่าเป็นคนในครอบครัวเดียวกันกับคนไทย มีความใกล้ชิด รักใคร่และไม่ทอดทิ้งกันเช่นเดียวกับพี่น้อง ดังตัวอย่างต่อไปนี้

- (11) เราทุกคนช่วยเหลือซึ่งกันและกันได้เหมือนพี่น้องไม่ว่าจะชนชาติใด
- (12) นอกจากสินค้าของจีนก็มีสินค้าของพี่น้องชาวพม่า

จากตัวอย่างข้างต้นจะเห็นว่า ตัวอย่างที่ (11) นักเรียนใช้ถ้อยคำอุปลักษณ์กล่าวถึงการอยู่ร่วมกันระหว่างกลุ่มชาติพันธุ์ต่างๆ รวมถึงคนพม่าในพื้นที่ชายแดนไทย-เมียนมา อุปลักษณ์นี้สื่อให้

เห็นว่าคนไทยกับคนพม่าอยู่ร่วมกัน ช่วยเหลือกันและรักใคร่กันเช่นเดียวกับพี่น้องที่รักกัน ส่วนตัวอย่างที่ (12) นักเรียนใช้คำว่า “พี่น้องชาวพม่า” เรียก “คนพม่า” ซึ่งเป็นการเปรียบเทียบว่า “คนพม่า” เป็นเสมือนพี่น้องกับคนไทยมีความรัก ความห่วงใยกัน

5.3 อุดมการณ์เกี่ยวกับ “คนพม่า” ที่สื่อผ่านความเรียง

จากการศึกษากลวิธีทางภาษาที่สื่ออุดมการณ์เกี่ยวกับ “คนพม่า” ในความเรียงของนักเรียน กลุ่มเป้าหมายพบว่า กลวิธีทางภาษาที่พบทั้ง 4 กลวิธีได้สื่ออุดมการณ์เกี่ยวกับ “คนพม่า” 2 ประการสำคัญ ดังรายละเอียดต่อไปนี้

5.3.1 ภาพของ “คนพม่า” และสิ่งที่เกี่ยวข้อง

อุดมการณ์เกี่ยวกับ “คนพม่า” ประการแรกที่ใช้สื่อผ่านการใช้ภาษาของนักเรียนในความเรียง คือความคิดเกี่ยวกับภาพของ “คนพม่า” และสิ่งที่เกี่ยวข้องกับ “คนพม่า” โดยภาพเกี่ยวกับ “คนพม่า” ที่สื่อมานั้นมี 2 ด้าน คือ ด้านดีและด้านไม่ดี

ภาพของ “คนพม่า” ในด้านดีนั้น ความเรียงสื่อให้เห็นว่าคนพม่าเป็นคนดี ใจดี มีน้ำใจและเป็นมิตร เป็นคนขยันและมุ่งมั่น สุขภาพและอ่อนโยน อารมณ์ดี มีความสามัคคี ประหยัด ใช้ชีวิตอย่างเรียบง่าย ภาพของ “คนพม่า” ในด้านดีเหล่านี้สื่อสารผ่านกลวิธีการใช้คำศัพท์โดยเฉพาะคำศัพท์แสดงสภาพ กลวิธีการปฏิเสธสื่อลบ และกลวิธีการใช้อุปลักษณ์ นอกจากนี้ยังพบภาพของ “คนพม่า” ในด้านดีอีกด้านหนึ่งที่สื่อผ่านความเรียงก็คือภาพเกี่ยวกับการอยู่ร่วมกันอย่างราบรื่น ช่วยเหลือซึ่งกันและกันระหว่างคนพม่ากับคนไทยซึ่งสื่อผ่านกลวิธีการใช้คำศัพท์แสดงการกระทำ กลวิธีการปฏิเสธสื่อลบ และการใช้อุปลักษณ์ จากการศึกษาข้อมูลแสดงให้เห็นว่า ภาพด้านดีของ “คนพม่า” ที่มีสื่อออกมาอย่างสม่ำเสมอหรือถูกขบเน้นออกมานั้นคือ ภาพของ “คนพม่า” ที่เป็นคนดี ใจดี มีน้ำใจและสามารถอยู่ร่วมกันกับคนไทยได้อย่างราบรื่นเป็นปกติสุข

ส่วนภาพในด้านไม่ดีของ “คนพม่า” ที่สื่อสารผ่านความเรียงนั้นจะเห็นว่า ความเรียงสื่อภาพของคนพม่าที่ยากไร้ ไร้ที่พึ่ง นำสงสาร สกปรก และเป็นปัญหาสังคม โดยสื่อผ่านกลวิธีทางเลือกใช้คำศัพท์โดยเฉพาะคำศัพท์แสดงสภาพ ภาพไม่ดีของ “คนพม่า” อีกด้านหนึ่งที่สื่อผ่านความเรียงก็คือ ภาพของคนพม่าที่เกี่ยวข้องกับคนไทยซึ่งมักสื่อให้เห็นว่า คนพม่าเป็นอันตรายต่อคนไทย โดยสื่อผ่านการใช้คำศัพท์แสดงการกระทำและกลวิธีการใช้วจนกรรมสื่อลบ

ภาพอีกด้านหนึ่งที่ความเรียงของนักเรียนมัธยมศึกษากลุ่มเป้าหมายสื่อออกมาก็คือ ภาพของสิ่งที่เกี่ยวข้องกับคนพม่าอันได้แก่ สินค้าของคนพม่า ประเทศพม่า เศรษฐกิจของพม่า และ

สิ่งก่อสร้างในประเทศพม่า โดยสิ่งที่ถูกกล่าวถึงมากที่สุดคือ สินค้าของคนพม่า ความเรียงเหล่านี้สื่อภาพของสินค้าพม่าออกมา 2 ด้าน คือ ด้านดีและด้านไม่ดีเช่นเดียวกับภาพของ “คนพม่า” ดังกล่าวในด้านดี ความเรียงสื่อให้เห็นว่าสินค้าของพม่ามีคุณภาพดี ราคาถูก ทันสมัย และถูกกฎหมาย โดยสื่อผ่านกลวิธีการเลือกใช้คำศัพท์แสดงสภาพและการปฏิเสธสื่อมูลบท แต่ขณะเดียวกันก็มีการสื่อภาพด้านไม่ดีให้เห็นว่า สินค้าของคนพม่านั้นไม่มีคุณภาพ ราคาแพงเมื่อเทียบกับคุณภาพที่มี เป็นของผิดกฎหมายและไม่ควรเกี่ยวข้องเพราะเป็นสื่อลามกอนาจาร ภาพไม่ดีของสินค้าของคนพม่าเหล่านี้สื่อให้เห็นผ่านกลวิธีการเลือกใช้คำศัพท์แสดงสภาพ

สิ่งที่เกี่ยวข้องกับ “คนพม่า” ที่ความเรียงมักสื่อออกมาอีกประการหนึ่งคือ เศรษฐกิจของประเทศพม่า โดยสื่อออกมาผ่านการเลือกใช้คำศัพท์แสดงสภาพให้เห็นว่า ประเทศพม่าโดยเฉพาะชายแดนไทย-เมียนมา บริเวณจังหวัดท่าขี้เหล็กนั้นมีความเจริญเติบโตอย่างรวดเร็ว เป็นเขตที่มีเศรษฐกิจดี ส่วนประเทศพม่าก็ไม่ได้ด้อยพัฒนาซึ่งสื่อผ่านกลวิธีการปฏิเสธสื่อมูลบท และสิ่งก่อสร้างในประเทศพม่าก็มีความงดงาม เก๋ไก๋ และสะดวกสบายซึ่งสื่อผ่านกลวิธีการเลือกใช้คำศัพท์ที่ใช้แสดงสภาพต่างๆ ของสิ่งเหล่านั้น

5.3.2 อุดมการณ์เกี่ยวกับการเปรียบเทียบระหว่างพม่ากับไทย

อุดมการณ์อีกประการหนึ่งที่สื่อผ่านความเรียงของนักเรียนกลุ่มเป้าหมายคืออุดมการณ์ที่แสดงถึงการเปรียบเทียบความเหมือน ความต่างกันระหว่างพม่ากับไทย ความเรียงสื่อให้เห็นว่า “คนพม่า” และ “ประเทศพม่า” มีทั้งที่เหมือนและต่างกับกับ “คนไทย” และ “ประเทศไทย”

ในด้านที่สื่อให้เห็นว่า “คนพม่า” และ “ประเทศพม่า” แตกต่างจาก “คนไทย” และ “ประเทศไทย” นั้นถูกสื่อผ่านกลวิธีการเลือกใช้คำศัพท์ที่แสดงให้เห็นถึงความแตกต่างอย่างชัดเจนคือคำว่า “แตกต่าง” ตลอดจนการเลือกใช้คำศัพท์ เช่น คำว่า “มีเอกลักษณ์” และการใช้คำศัพท์แสดงการกระทำของคนพม่าที่แสดงถึงลักษณะที่แตกต่างจาก “คนไทย” เช่น ทุ่งโล่ง ทาตานาคา ส่วนการสื่อให้เห็นว่า “คนพม่า” และ “ประเทศพม่า” ไม่แตกต่างกับ “คนไทย” และ “ประเทศไทย” นั้นถูกสื่อผ่านการใช้การปฏิเสธสื่อมูลบท จากการศึกษาข้อมูลพบว่า ด้านที่จะถูกสื่อออกมาก็คือ “คนพม่า” และ “ประเทศพม่า” แตกต่างกับ “คนไทย” และ “ประเทศไทย”

จากการศึกษาข้อมูลพบว่า อุดมการณ์ที่มักสื่อออกมาจากความเรียงของนักเรียนที่เป็นข้อมูลในการศึกษาคืออุดมการณ์เกี่ยวกับภาพของ “คนพม่า” และสิ่งที่เกี่ยวข้องกับ “คนพม่า” และยังเป็นอุดมการณ์ที่สื่อผ่านกลวิธีที่หลากหลายกว่า ส่วนอุดมการณ์เกี่ยวกับการเปรียบเทียบระหว่างพม่ากับไทยนั้นเป็นอุดมการณ์ที่สื่อออกมาน้อยกว่าและใช้กลวิธีทางภาษาน้อยกว่าด้วยเช่นกัน โดยอุดมการณ์ที่ความเรียงของนักเรียนกลุ่มเป้าหมายสื่อออกมามากที่สุดคือ ภาพด้านดีของ “คนพม่า” ซึ่งสื่อผ่านกลวิธีที่หลากหลาย แต่กระนั้นอุดมการณ์สำคัญทั้งสองประการก็มีความสัมพันธ์กันและ

แสดงให้เห็นว่า นักเรียนผู้เขียนความเรียงสื่อให้เห็นว่า ถึงแม้ “คนพม่า” กับ “คนไทย” จะมีความแตกต่างกันแต่ก็สามารถอยู่ร่วมกันได้เป็นอย่างดี และ “คนพม่า” ตลอดจนสิ่งที่เกี่ยวข้องกับ “คนพม่า” เองก็มีทั้งด้านดีและด้านไม่ดี

6. สรุปและอภิปรายผลการวิจัย

งานวิจัยนี้เป็นการศึกษาอุดมการณ์เกี่ยวกับ “คนพม่า” ในความเรียงของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลายในเขตอำเภอแม่สาย จังหวัดเชียงราย จำนวน 100 คน นักเรียนที่เขียนความเรียงทุกคนเป็นคนในพื้นที่ดังกล่าวโดยกำเนิดและมีประสบการณ์เกี่ยวกับ “คนพม่า” ผลการวิจัยพบกลวิธีทางภาษาที่สื่ออุดมการณ์เกี่ยวกับ “คนพม่า” ทั้งสิ้น 4 กลวิธี คือ การเลือกใช้คำศัพท์ การปฏิเสธสื่อมูลบท การใช้วัจนกรรมสื่อมูลบท และการใช้อุปลักษณ์ กลวิธีทางภาษาดังกล่าวสื่ออุดมการณ์เกี่ยวกับ “คนพม่า” 2 ประการ คือ ภาพของ “คนพม่า” และสิ่งที่เกี่ยวข้อง ซึ่งมีทั้งด้านดีที่สื่อว่าเป็นคนดี เป็นมิตร และด้านไม่ดีที่สื่อถึงความเป็นคนยากไร้ ไร้ที่พึ่ง และเป็นอันตรายต่อคนไทย และอุดมการณ์เกี่ยวกับการเปรียบเทียบว่า “คนพม่า” และ “ประเทศพม่า” เหมือนและแตกต่างจาก “คนไทย” และ “ประเทศไทย”

จากการศึกษาอุดมการณ์เกี่ยวกับ “คนพม่า” ในความเรียงของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาที่อยู่ในพื้นที่อำเภอแม่สาย จังหวัดเชียงราย ซึ่งอาจกล่าวได้ว่า ผู้เขียนความเรียงชุดนี้เป็น “คนในพื้นที่” จะเห็นว่า ผลการศึกษาพบว่าอุดมการณ์เกี่ยวกับ “คนพม่า” นั้นมักเป็นอุดมการณ์สื่อสารออกมาเป็น 2 ด้าน ควบคู่กันเสมอ กล่าวคือ มีทั้งด้านดีและด้านไม่ดีควบคู่ เช่น ภาพของ “คนพม่า” ที่เป็นคนดี เป็นมิตร มีน้ำใจควบคู่กับภาพของ “คนพม่า” ที่เป็นอันตรายต่อคนไทย หรือภาพของสินค้าของ “คนพม่า” ที่มีคุณภาพ ราคาถูกและถูกกฎหมาย ควบคู่กับภาพของสินค้าของ “คนพม่า” ที่ไร้คุณภาพ ราคาแพง และผิดกฎหมาย เช่นเดียวกับงานวิจัยของโชติกา สิงห์ประเสริฐ (2559) ที่ศึกษามุมมองของนักท่องเที่ยวชาวไทยที่มีต่อประเทศเมียนมา พบว่านักท่องเที่ยวชาวไทยที่มีประสบการณ์การท่องเที่ยวในประเทศเมียนมามีมุมมองทั้งด้านบวกและด้านลบต่อผู้คนและประเทศเมียนมา ผลการศึกษาเช่นนี้แตกต่างจากผลการศึกษาว่าทกรรมประเภทซึ่งเป็นวาทกรรมสาธารณะ เช่น หนังสือเรียนที่สื่อภาพของ “คนพม่า” ว่าเป็นคู่สงครามและเป็นผู้ทำลาย (วารุณี โอสธารมย์, 2544; สุเนตร ชุตินธรานนท์ และคณะ, 2552; วิสันต์ สุขวิสิทธิ์, 2554) ซึ่งเป็นการสื่อภาพของ “คนพม่า” ในด้านลบเพียงด้านเดียว อย่างไรก็ตามเมื่อพิจารณางานวิจัยทั้ง 2 กลุ่ม จะเห็นว่ากลุ่มข้อมูลในการวิจัยของงานวิจัยทั้ง 2 กลุ่มนั้นมีลักษณะที่ต่างกันอย่างชัดเจน กล่าวคือ งานวิจัยในกลุ่มแรกใช้ข้อมูลที่มาจากข้อเขียนของผู้ที่ประสบการณ์ตรงกับคนเมียนมาหรือประเทศเมียนมา หากแต่เป็นวาทกรรมกระแสรองในสังคมไทย ในขณะที่งานวิจัยในกลุ่มที่ 2 ใช้ข้อมูลที่ไม่ได้เป็นข้อมูลที่มา

จากประสบการณ์ตรงของผู้เขียน แต่กลับเป็นวาทกรรมกระแสหลักในสังคมไทยซึ่งมีผลต่อทัศนคติของคนในสังคมในวงกว้างและฝังรากลึกในสังคมไทย

ด้วยเหตุนี้ผู้วิจัยจึงมีความเห็นเช่นเดียวกับกับรัฐพล ภูมิรินทร์พงศ์ (2550) ที่เห็นว่า การที่คนไทยมีทัศนคติต่อ “คนพม่า” ในด้านลบนั้นมีส่วนมาจากข้อมูลข่าวสารเชิงลบ เช่น ข่าวความไม่สงบ การก่ออาชญากรรมของคนพม่า ปัญหาต่างๆ ที่เกิดจากคนพม่า จึงทำให้คนไทยเกิดทัศนคติที่ไม่ดีต่อคนพม่าไปด้วยดังจะเห็นได้จากผลการศึกษาวาทกรรมสาธารณะต่างๆ ที่ชี้ตรงกันว่าวาทกรรมสาธารณะที่แพร่กระจายอยู่ในสังคมไทยทั้งหนังสือเรียนและสื่อออนไลน์นั้นสื่อภาพของ “คนพม่า” ในด้านลบเพียงด้านเดียวเท่านั้น เช่นเดียวกับคนไทยในพื้นที่ชายแดนไทย-เมียนมา ในบริเวณอำเภอแม่สาย จังหวัดเชียงรายที่ได้รับอิทธิพลจากวาทกรรมสาธารณะเหล่านั้นด้วยเช่นกัน จึงส่งผลให้วาทกรรมที่ผลิตขึ้นโดยคนไทยในพื้นที่ชายแดนดังกล่าว เช่นความเรียงที่ใช้เป็นข้อมูลในการวิจัยครั้งนี้สื่อภาพด้านลบต่างๆ เกี่ยวกับ “คนพม่า” และสิ่งต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับ “คนพม่า” ด้วยเช่นกัน แต่กระนั้นด้วยสาเหตุที่คนไทยในพื้นที่ชายแดนดังกล่าวมีโอกาสสัมผัสและมีประสบการณ์ตรงกับ “คนพม่า” ที่อยู่ในพื้นที่ชายแดนเช่นเดียวกับนักท่องเที่ยวชาวไทยที่ได้สัมผัสกับคนเมียนมาและประเทศเมียนมา (โชติกา สิงห์ประเสริฐ, 2559) จึงสื่อความคิดในด้านบวกที่ต่อต้านคัดค้านความคิดในเชิงลบเกี่ยวกับ “คนพม่า” ที่สื่อในวาทกรรมสาธารณะอันเป็นวาทกรรมกระแสหลักในสังคม ดังจะเห็นได้จากการใช้กลวิธีปฏิเสธสื่อมูลบทที่เป็นการใช้คำออกปฏิเสธ “ไม่” เพื่อสื่ออุดมการณ์ด้านบวกเกี่ยวกับ “คนพม่า” ซึ่งอาจกล่าวได้ว่าเป็นกลวิธีที่ผู้อยู่ในพื้นที่ใช้โต้แย้งกับความคิดความเชื่อของสังคมที่มักมอง “คนพม่า” ในด้านลบ กลวิธีการปฏิเสธสื่อมูลบทนี้ผู้วิจัยพบในความเรียงของนักเรียนกลุ่มดังกล่าวที่ใช้เป็นข้อมูลในการวิจัยครั้งนี้เช่นเดียวกับธีระ บุษบกแก้ว (2553) ที่พบเป็นกลวิธีสื่ออุดมการณ์ในวาทกรรมเกย์ที่สื่อสารออนไลน์ ซึ่งถือว่าเป็นวาทกรรมที่ผลิตขึ้นโดย “คนใน” หรือผู้มีประสบการณ์เกี่ยวกับสิ่งนั้นโดยตรง จึงอาจกล่าวได้ว่ากลวิธีการปฏิเสธสื่อมูลบทนี้เป็นกลวิธีที่ “คนใน” ใช้โต้ตอบกับอุดมการณ์ของ “คนนอก” ซึ่งมักเป็นวาทกรรมกระแสหลักในสังคม

อย่างไรก็ดี งานวิจัยนี้ต้องการศึกษาอุดมการณ์ของคนไทยในพื้นที่ชายแดนไทย-เมียนมาที่มีปฏิสัมพันธ์กับคนเมียนมาโดยตรงเพื่อต้องการทราบถึงความคิดของคนในพื้นที่โดยทั่วไปโดยมิได้มุ่งศึกษาความคิดของผู้ที่มีประสบการณ์หรือมีปฏิสัมพันธ์กับคนเมียนมาในระดับที่แตกต่างกันซึ่งอาจทำให้เห็นความคิดเกี่ยวกับคนและประเทศเมียนมาที่แตกต่างและลึกซึ้งขึ้นกว่าผลของการศึกษาในครั้งนี้

รายการอ้างอิง

- กรมสนธิสัญญาและกฎหมาย. (2562, 22 มกราคม). *ข้อมูลเขตแดน*. สืบค้นเมื่อ 31 พฤษภาคม 2562 จาก <https://treaties.mfa.go.th/ข้อมูลเขตแดน>
- กฤษฎาภรณ์ หงส์ดารมภ์ และธีรเดช โชคสุวณิช. (2551). *วัจนปฏิบัติศาสตร์*. กรุงเทพฯ: โครงการเผยแพร่ผลงานวิชาการ คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ชนกพร พัวพัฒนกุล. (2548). *อุดมการณ์เกี่ยวกับ “เขมร” ในปริทัศน์หนังสือพิมพ์ไทย: กรณีเหตุจลาจลเผาสถานทูตไทยในกัมพูชา พ.ศ. 2546* (วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต สาขาภาษาไทย). จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, กรุงเทพฯ.
- โชติกา สิงห์ประเสริฐ. (2559). *มุมมองของนักท่องเที่ยวไทยต่อประเทศเมียนมาร์จากบล็อกการท่องเที่ยว* (วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต สาขาภาษาศาสตร์). มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, กรุงเทพฯ.
- ณัฐพร พานโพธิ์ทอง. (2542). *หน้าที่ของอุปลักษณ์จากมุมมองของผู้พูดภาษาไทย*. *วารสารภาษาและวรรณคดีไทย*, 16(ธันวาคม), 249-268.
- ธีระ บุษบกแก้ว. (2553). *กลวิธีทางภาษากับการนำเสนออัตลักษณ์ของตนเองโดยกลุ่ม “เกย์ออนไลน์”* (วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต สาขาภาษาไทย). จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, กรุงเทพฯ.
- ธีระยุทธ สุริยะ. (2560). *ความสัมพันธ์ระหว่างกลวิธีทางภาษากับภาพตัวแทนของชาวโรฮิงญาในสื่อออนไลน์ภาษาไทย: การศึกษาตามแนววาทกรรมวิเคราะห์เชิงวิพากษ์* (วิทยานิพนธ์ดุษฎีบัณฑิต สาขาภาษาไทย). จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, กรุงเทพฯ.
- ธีระยุทธ สุริยะ. (2562). “โรฮิงญาเป็นภัยอันตราย” ภาพตัวแทนของชาวโรฮิงญาในวาทกรรมข่าว: การวิเคราะห์อุปลักษณ์เชิงวิพากษ์. *วารสารมนุษยศาสตร์วิชาการ*, 26(1), 252-285.
- นิติพงศ์ พิเชฐพันธ์. (2553). *วาทกรรมเหตุการณ์พิพาทเขาพระวิหาร พ.ศ. 2551 จากหนังสือพิมพ์รายวันไทย: การศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างภาษากับอุดมการณ์* (วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต สาขาภาษาไทย). จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, กรุงเทพฯ.
- มุลินทร์ สุดเจริญ. (2552). *มโนอุปลักษณ์เกี่ยวกับแรงงานต่างด้าวในหนังสือพิมพ์รายวันไทย (ปริทัศน์นิพนธ์โปรแกรมเกียรตินิยม สาขาภาษาไทย)*. จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, กรุงเทพฯ.
- รัฐพล ภูมรินทร์พงศ์. (2550). *ทัศนคติคนไทยภาคเหนือต่อคนพม่าที่อาศัยอยู่ในประเทศไทย* (วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต สาขาพัฒนามนุษย์และสังคม). จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, กรุงเทพฯ.

วารุณี โอสการมย์. (2544). แบบเรียนไทยกับเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ “เพื่อนบ้านของเรา”

ภาพสะท้อนเจตคติอุดมการณ์ชาตินิยมไทย. ใน กาญจน์ ละอองศรี (บ.ก.),
ลาวฮู้ฮยัง-ไทยรู้อะไร: วิเคราะห์แบบเรียนสังคมศึกษา, (น. 68-92). กรุงเทพฯ:
โครงการอาณานิคมศึกษา 5 ภูมิภาค.

วิสันต์ สุขวิสิทธิ์. (2554). ความสัมพันธ์ระหว่างภาษากับอุดมการณ์ในหนังสือเรียนรายวิชา

ภาษาไทยตามหลักสูตรประถมศึกษา พ.ศ. 2503-2544: การศึกษาตามแนว
วาทกรรมวิเคราะห์เชิงวิพากษ์ (วิทยานิพนธ์ดุษฎีบัณฑิต สาขาภาษาไทย).
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, กรุงเทพฯ.

สตีเฟน แมคคาร์ธีย์. (2555, 29 สิงหาคม). พม่าและอาเซียน. สืบค้นเมื่อ 17 ตุลาคม 2563

จาก https://www.parliament.go.th/ewtadmin/ewt/ac/download/article/article_20190626094722.pdf

สุนทร ชุติธรานนท์ และคณะ. (2552). ชาตินิยมในแบบเรียนไทย. กรุงเทพฯ: มติชน.

Austin, J. L. (1962). *How to do things with words*. Cambridge: Harvard University Press.

Fairclough, N. (1995). *Critical Discourse Analysis: The Critical Study of Language*. London: Longman.

Hymes, D. (1974). On Communicative Competence. In J. B. Pride and J. Holmes (Eds.), *Sociolinguistics: Selected Reading*. Harmondsworth: Penguin.

Searle, J. R. (1969). *Speech Acts: An Essay in the Philosophy of Language*. Cambridge: Cambridge University Press.

van Dijk, T. A. (2001). Critical Discourse Analysis. In D. Schiffrin, D. Tannen and H. Hamilton (Eds.), *Handbook of Discourse Analysis* (pp. 352-371). Oxford: Wiley-Blackwell.

van Dijk, T. A. (2008). *Discourse and Power*. New York: Palgrave Macmillan.

ความคิดเห็นของนักศึกษาต่างชาติ ที่มีต่อหลักสูตรการสอนวิชาภาษาไทยพื้นฐาน: กรณีศึกษานักศึกษาชาวจีน มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์

Received: 24 January 2020

Revised: 13 August 2020

Accepted: 20 May 2021

กนกพรรณ ธรรมสทิษฐ์*

บทความวิจัย

บทคัดย่อ

คำสำคัญ

การสอนภาษาไทยใน
ฐานะภาษาต่างประเทศ;
การเรียนรู้ภาษาไทยของ
นักศึกษาจีน;
ภาษาไทยสำหรับ
นักศึกษาต่างชาติ

การศึกษาในครั้งนี้เป็นการสำรวจความคิดเห็นของนักศึกษาจีน มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์ที่ศึกษาวิชาทักษะการสื่อสารภาษาไทย สำหรับชาวต่างชาติ รหัสวิชา KH160 ในปีการศึกษา 2561 จำนวน 201 คน ผลการศึกษาแบ่งออกเป็น 6 ตอน ดังนี้ 1) ข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับนักศึกษา 2) ประสบการณ์และความสามารถทางภาษาไทยก่อนเรียนวิชา KH160 3) ทศนคติและความเห็นต่อการเรียนภาษาไทย 4) ความเห็นต่อเนื้อหาในการเรียนภาษาไทยวิชา KH160 5) ความเห็นต่อสื่อการสอนและ กิจกรรมการเรียนที่ใช้ในวิชา KH160 6) แนวโน้มในการศึกษาภาษาไทย ต่อและการเรียนภาษาไทยเพื่อพัฒนาอาชีพ จากการศึกษาพบว่า นักศึกษากลุ่มนี้ไม่ใช่ผู้ศึกษาเฉพาะทางด้านภาษา กล่าวคือ ร้อยละ 65 ของนักศึกษา เดินทางมาศึกษาต่อที่ประเทศไทยโดยเรียนภาษาไทยมาก่อนไม่ถึง 1 เดือน สามารถสื่อสารภาษาไทยอยู่ในระดับน้อยมากจนถึง ไม่สามารถสื่อสารภาษาไทยได้ อย่างไรก็ตาม เมื่อนักศึกษาได้เรียนวิชา ทักษะการสื่อสารภาษาไทยสำหรับชาวต่างชาติ (KH160) ด้วยระบบสัทอักษร เกิดทัศนคติที่ดีต่อภาษา วัฒนธรรม และประเทศไทย นักศึกษากลุ่มดังกล่าว สนใจวัฒนธรรมไทย อักษรไทยมากขึ้น ร้อยละ 34.33 ของนักศึกษา ต้องการเลือกภาษาไทยเป็นวิชาโท และต้องการให้เพิ่มเนื้อหาความรู้ด้าน ธุรกิจ การท่องเที่ยว วัฒนธรรมไทยและการแปลภาษาไทยให้มากยิ่งขึ้น ในการสอน เพราะเล็งเห็นว่าเป็นประโยชน์ต่อการประกอบอาชีพของตน ในอนาคต

* อาจารย์ประจำวิทยาลัยนานาชาติจีน-อาเซียน มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์ ติดต่อได้ที่: kanokphan.tha@

The Opinions of Foreign Students on the Basic Thai Language Curriculum: A Case Study of Chinese Students in Dhurakij Pundit University

Received: 24 January 2020

Revised: 13 August 2020

Accepted: 20 May 2021

Kanokphan Thamsatitsuk*

This study aims to survey 201 Chinese students in Dhurakij Pundit University who studied “Communicative Skills in Thai for Non-Native Speakers” course (subject code: KH160) during the academic year 2018. The results of the study were divided into 6 parts as follows: 1) general information of the students, 2) experiences and abilities of Thai language using before attending KH160 course, 3) attitudes and opinions towards learning Thai language, 4) opinions towards the contents taught in KH160, 5) comments on teaching materials and learning activities in KH160 and 6) trends in continuing their Thai language studying and studying Thai language for career improvement. According to the study, These students were not specific language-majored students namely, 65% of students had studied Thai language less than 1 month before coming to Thailand. They could communicate in Thai at lowest level or non-Thai speaking level. However, when students studied in Communicative Skills in Thai for Non-Native Speakers course by a phonetic approach, they had positive attitudes towards Thai language and culture. These student were interested in Thai culture and alphabets. For the purpose of future career, 34.33% of students would like to choose Thai as their minor subject and they would like the course to emphasize the contents on business, tourism, Thai culture and Thai language translation due to the benefits in their future career.

Research Article

Abstract

Keywords

Teaching Thai as
a foreign language;
Learning Thai for
Chinese students;
Thai Language for
non-native university
students

* Lecturer, China-ASEAN International College, Dhurakij Pundit University, e-mail: kanokphan.tha@

1. บทนำ

ประเทศไทยมีการจัดการเรียนการสอนภาษาไทยสำหรับชาวต่างชาติมาอย่างยาวนาน ประวัติการเรียนภาษาไทยของชาวต่างชาติปรากฏชัดเจนจากการเรียนเพื่อใช้ในการเผยแผ่ศาสนาของกลุ่มมิชชันนารีที่เข้ามาในประเทศไทย ใน พ.ศ. 2498 โรงเรียน Union Language เปิดสอนภาษาไทยให้กับมิชชันนารีใหม่ที่เข้ามาประเทศไทย ต่อมาจึงขยายการสอนภาษาไทยให้กับชาวต่างชาติทั่วไป โดยเป็นการสอนให้กับผู้เรียนที่ใช้ภาษาอังกฤษเป็นภาษาแม่ ใน พ.ศ. 2516 สถาบันเอกชนเริ่มสอนภาษาไทยให้กับชาวญี่ปุ่นที่เข้ามาทำงานในประเทศไทย (ปริยา หิรัญประดิษฐ์, 2545, น. 1-2) จะเห็นได้ว่าในช่วงเวลานี้ การสอนภาษาไทยสำหรับชาวต่างชาติเป็นการสอนเฉพาะกลุ่มไม่แพร่หลายในวงกว้าง จวบจนใน พ.ศ. 2533 มหาวิทยาลัยมหิดลจึงเริ่มเปิดสอนภาษาไทยให้กับนักศึกษาต่างชาติ และต่อมาใน พ.ศ. 2534 มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ก็เริ่มเปิดสอนด้วยเช่นกัน จากนั้นเป็นต้นมา มหาวิทยาลัยต่างๆ จึงเริ่มเปิดสอนภาษาไทยให้กับชาวต่างชาติ (ปริยา หิรัญประดิษฐ์, 2545, น. 13) จนในปัจจุบัน มีนักศึกษาชาวต่างชาติมาศึกษาต่อระดับอุดมศึกษาในประเทศไทยเป็นจำนวนมาก โดยเฉพาะนักศึกษาชาวจีน ดังในกรณีของมหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต ในปีการศึกษา 2561 มีนักศึกษาจีนจำนวนประมาณ 3,000 คน มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตจึงเล็งเห็นถึงความสำคัญในการจัดการเรียนการสอนภาษาไทยให้กับนักศึกษาชาวจีน โดยบรรจุการเรียนการสอนวิชาภาษาไทยพื้นฐาน ที่มีชื่อว่า “ทักษะการสื่อสารภาษาไทยสำหรับชาวต่างชาติ” สำหรับนักศึกษาจีนไว้ในหลักสูตรวิชาบังคับที่นักศึกษาชาวจีนทุกคนต้องเรียน โดยจัดให้เรียนในชั้นปีที่หนึ่ง มีเป้าหมายเพื่อช่วยให้นักศึกษาจีนสามารถสื่อสารภาษาไทยขั้นพื้นฐานที่เป็นประโยชน์ในชีวิตประจำวัน สร้างทัศนคติที่ดี จุดประกายความสนใจต่อภาษาและวัฒนธรรมไทย และเลือกศึกษาภาษาไทยวิชาอื่นๆ ต่อไป ในปัจจุบันวิทยาลัยนานาชาติจีน-อาเซียน มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต มีโครงสร้างหลักสูตรวิชาภาษาไทย ดังนี้

วิชาสามัญ (บังคับ)	1 วิชา	ได้แก่	วิชาทักษะการสื่อสารภาษาไทยสำหรับชาวต่างชาติ
กลุ่มวิชาโท	5 วิชา	ได้แก่	วิชาภาษาไทยระดับ 1 ถึงระดับ 5
กลุ่มวิชาเลือกเสรี	3 วิชา	ได้แก่	วิชาทักษะการสื่อสารภาษาไทยสำหรับชาวต่างชาติ 2 และภาษาไทยเพื่อการพัฒนาอาชีพอีก 2 วิชา

วิชาทักษะการสื่อสารภาษาไทยสำหรับชาวต่างชาติจึงเป็นวิชาแรกที่ทำให้นักศึกษาได้รู้จักกับภาษาและวัฒนธรรมไทย การออกแบบการสอนวิชานี้จึงมีความสำคัญอย่างยิ่ง คณาจารย์วิทยาลัยนานาชาติจีน-อาเซียนจึงเลือกใช้สัทอักษรในการเรียนการสอนวิชานี้เป็นส่วนใหญ่ โดยระบบสัทอักษรที่ใช้เป็นระบบที่ดัดแปลงให้มีความใกล้เคียงกับระบบสัทอักษรพินอินของภาษาจีน เพื่อให้

นักศึกษาชาวจีนที่ไม่ได้เรียนเอกวิชาวาษาไทยสามารถทำความเข้าใจบทเรียนได้ง่ายขึ้นในระยะ เวลาเรียนที่จำกัดเพียง 1 ภาคการศึกษา และเพื่อลดความยากในเรื่องอักษรและระบบเสียงอัน ซับซ้อนของภาษาไทย เพิ่มโอกาสให้นักศึกษาจีนสามารถสื่อสารภาษาไทยขั้นพื้นฐานกับชาวไทย ได้รวดเร็วยิ่งขึ้น เมื่อนักศึกษาประสบความสำเร็จในการสื่อสารด้วยภาษาไทย ย่อมเป็นแรงจูงใจให้ เลือกเรียนวิชาภาษาไทยระดับ 1 ที่มีการสอนด้วยการใช้อักษรไทย

การออกแบบการสอนภาษาไทยที่เหมาะสมยังสามารถสนับสนุนการท่องเที่ยวไทย ความ ได้เปรียบในการทำงานของนักศึกษาในอนาคต ในทางกลับกัน หากการสอนภาษาไทยไม่สามารถ ออกแบบมาให้เหมาะสมกับนักศึกษาต่างชาติ เป็นสาเหตุทำให้นักศึกษาต่างชาติรู้สึกว่าการเรียน ภาษาไทยเป็นสิ่งที่ยากเกินไป อาจส่งผลต่อการปรับตัวให้เข้ากับสิ่งแวดล้อมและความเป็นอยู่ใน ประเทศไทย ย่อมส่งผลเสียต่อนักศึกษาต่างชาติและภาพลักษณ์ของประเทศไทยในหลายๆ ด้าน การออกแบบการสอนจึงควรคำนึงถึงองค์ประกอบต่างๆ ดังที่นวลทิพย์ เพิ่มเกษร (2552, น. 112-118) กล่าวว่า การจัดทำหลักสูตรภาษาไทยมีองค์ประกอบสำคัญ ได้แก่ จุดมุ่งหมายของหลักสูตร เนื้อหาวิชา วิธีการจัดการเรียนการสอน และการประเมินผล โดยการกำหนดจุดมุ่งหมายของหลักสูตร ควรคำนึงถึงจุดมุ่งหมายของผู้เรียน พื้นความรู้ภาษาไทยของผู้เรียน ภูมิหลังของผู้เรียน และระยะ เวลาในการสอน อันจะนำไปสู่ขั้นตอนการออกแบบเนื้อหาวิชาให้ตรงตามความต้องการของผู้เรียน และยังเป็นตัวกำหนดวิธีจัดการเรียนการสอนและการประเมินผลอีกด้วย

จากงานวิจัยเรื่อง การสอนภาษาไทยให้แก่นักศึกษาชาวจีน: สภาพปัญหาและแนวทาง แก้ไข (สุริย์วรรณ เสถียรสุคนธ์, 2554, น. 127) พบว่า “ปัญหาของการสอนภาษาไทยให้นักศึกษา ชาวจีน มีเรื่องของผู้เรียนมีความรู้พื้นฐานแตกต่างกัน บางส่วนมีปัญหาการปรับตัวให้เข้ากับสังคม ไทย ขาดสื่อการสอนที่ทันสมัย ขาดเอกสารการสอนที่เหมาะสม” ซึ่งยังตรงกับงานวิจัยเรื่อง ลักษณะ การเรียนรู้และกลวิธีการเรียนรู้ภาษาของนักศึกษาชาวจีนที่เรียนภาษาไทยในฐานะภาษาต่าง ประเทศ ณ สถาบันอุดมศึกษา เขตภาคเหนือตอนบน (สิระ สมนาม, 2551, น. 8) ที่พบว่า “นักศึกษา ระบุปัญหาที่พบมากที่สุด ได้แก่ สื่อการเรียนการสอนที่ไม่ทันสมัย ไม่ดึงดูดใจ” การสอนภาษาไทย ที่จากเดิมสอนให้กับชาวต่างชาติที่มีภาษาอังกฤษเป็นภาษาแม่ ปัจจุบันแพร่หลายไปสู่ชาวจีนที่มี ภาษาจีนเป็นภาษาแม่ ย่อมมีวิธีการสอนที่แตกต่างกัน ปัญหาการเรียนภาษาไทยของนักศึกษาจีน ยังมาจากอิทธิพลของภาษาแม่ ทำให้เกิดปัญหาด้านการออกเสียง การใช้คำ ไปจนถึงปัญหาด้าน โครงสร้างประโยค (นวลทิพย์ เพิ่มเกษร, 2551, น. 156) การสอนภาษาไทยจึงต้องคำนึงถึงอิทธิพล ของภาษาแม่ของผู้เรียน การสอนภาษาไทยให้กับนักศึกษาจีนจึงแตกต่างกับการสอนภาษาไทย ให้ผู้ที่ใช้ภาษาอังกฤษเป็นภาษาแม่

จากประสบการณ์การสอนภาษาไทยให้กับนักศึกษาจีนของผู้เขียนที่มหาวิทยาลัยอู่ฮั่น ใน พ.ศ. 2557 พบว่าในขณะนั้นแบบเรียนภาษาไทยมีการตีพิมพ์และเผยแพร่ค่อนข้างน้อยทั้งใน

ประเทศไทยและประเทศจีน แม้ในปัจจุบันแบบเรียนภาษาไทยจะมีจำนวนเพิ่มขึ้น แต่ก็ยังไม่เพียงพอต่อความต้องการและยังขาดความหลากหลาย

การศึกษาในครั้งนี้จึงทำการสำรวจความคิดเห็นของนักศึกษาจีน วิทยาลัยนานาชาติจีน-อาเซียน มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์ ที่ศึกษาวิชาทักษะการสื่อสารภาษาไทยสำหรับชาวต่างชาติ ในปีการศึกษา 2561 จำนวน 201 คน เพื่อให้ทราบจุดมุ่งหมาย พื้นความรู้ ภูมิหลัง ปัญหา และความต้องการของผู้เรียนชาวจีน อันนำไปสู่จุดเริ่มต้นในการปรับปรุงพัฒนาการเรียนการสอนภาษาไทยสำหรับนักศึกษาชาวจีนต่อไปในอนาคต

2. วัตถุประสงค์ของการศึกษา

เพื่อศึกษาลักษณะพื้นฐาน ปัญหาและความต้องการในการเรียนภาษาไทยของนักศึกษาชาวจีนในประเทศไทย

3. ขอบเขตการศึกษา

สำรวจกลุ่มนักศึกษาชาวจีนของวิทยาลัยจีน-อาเซียน มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์ ที่ศึกษาวิชาทักษะการสื่อสารภาษาไทยสำหรับชาวต่างชาติ ในปีการศึกษา 2561

4. ขอบเขตของเบื้องต้น

วิชาทักษะการสื่อสารภาษาไทยสำหรับชาวต่างชาติ รหัสวิชา KH160 เป็นวิชาภาษาไทย พื้นฐานของวิทยาลัยนานาชาติจีน-อาเซียน มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์ ซึ่งเป็นวิทยาลัยที่มีการเรียนการสอนเป็นภาษาจีนทั้งหมด วิชา KH160 จึงจัดการเรียนการสอนเป็นภาษาจีน โดยมีเนื้อหาเน้นด้านการพูดและการฟังภาษาไทยเบื้องต้น ใช้ระบบสัทอักษรในการสอนเป็นหลัก มีระยะเวลาในการสอน 15 สัปดาห์ สัปดาห์ละ 2 ครั้ง ครั้งละ 1 ชั่วโมง 30 นาที รวมระยะเวลาตลอด 1 ภาคการศึกษา 45 ชั่วโมง โดยในบทความนี้จะเรียกวิชาทักษะการสื่อสารภาษาไทยสำหรับชาวต่างชาติเป็นรหัสวิชาว่า KH160

5. วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล

การศึกษาในครั้งนี้ใช้แบบสอบถามที่ผู้สอนสร้างขึ้นเองโดยมีลักษณะเป็นแบบเลือกตอบ ตอบตามลำดับความสำคัญและคำถามปลายเปิด โดยแบ่งออกเป็น 6 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับนักศึกษา

ตอนที่ 2 ประสบการณ์และความสามารถทางภาษาไทยก่อนเรียนวิชา KH160

ตอนที่ 3 ทศนคติและความเห็นต่อการเรียนภาษาไทย

ตอนที่ 4 ความเห็นต่อเนื้อหาในการเรียนภาษาไทยวิชา KH160

ตอนที่ 5 ความเห็นต่อสื่อการสอนและกิจกรรมการเรียนที่ใช้ในวิชา KH160

ตอนที่ 6 แนวโน้มในการศึกษาภาษาไทยต่อและการเรียนภาษาไทยเพื่อพัฒนาอาชีพ

6. ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

ผลการศึกษาทำให้ทราบพื้นฐานภาษา ปัญหาและความต้องการของนักศึกษาจีนในการเรียนภาษาไทยพื้นฐาน ซึ่งสามารถนำไปใช้เป็นข้อมูลและแนวทางในการพัฒนาการสอนภาษาไทยให้กับนักศึกษาชาวจีน

7. ผลการศึกษา

7.1 ข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับนักศึกษา

นักศึกษาจีนผู้ตอบแบบสอบถามมีจำนวนทั้งสิ้น 201 คน แบ่งเป็นเพศชาย 125 คน เพศหญิง จำนวน 76 คน โดยร้อยละ 75.62 ของนักศึกษาอยู่ในช่วงอายุ 18-21 ปี และร้อยละ 23.38 เป็นนักศึกษาที่มีอายุระหว่าง 22-25 ปี

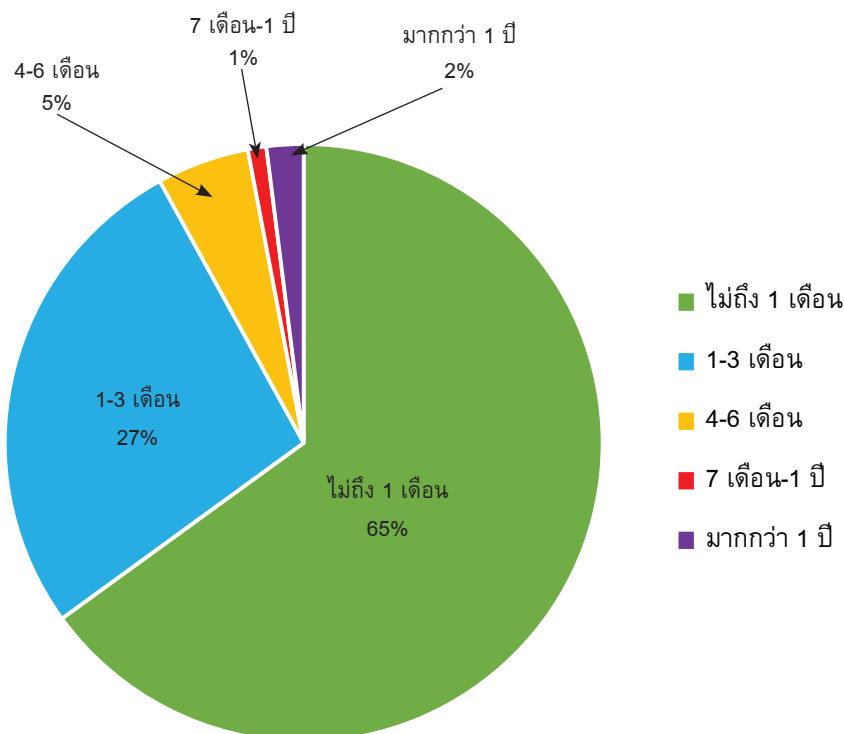
ผลการสำรวจพบว่า นักศึกษาที่ตอบแบบสำรวจกำลังศึกษาในระดับปริญญาตรีชั้นปีที่ 1 มีจำนวน 151 คน คิดเป็นร้อยละ 75.12 ของจำนวนนักศึกษาที่ตอบแบบสอบถามทั้งหมด โดยสาขา

วิชาที่นักศึกษาศึกษาอยู่ได้แก่ สาขาธุรกิจระหว่างประเทศ 41.79% สาขาการเงินและการบัญชี 41.79% สาขาการจัดการการท่องเที่ยว 8.96% และศิลปกรรมศาสตร์และการออกแบบ 6.97% นักศึกษากลุ่มดังกล่าวจึงไม่ใช่ผู้ศึกษาเฉพาะทางด้านภาษา

7.2 ประสบการณ์และความสามารถทางภาษาไทยก่อนเรียนวิชา KH160

7.2.1 ประสบการณ์การเรียนรู้ภาษาไทยก่อนเรียนวิชา KH160

มีนักศึกษาจำนวน 69 คน คิดเป็นร้อยละ 34.32 ไม่เคยรู้จักภาษาไทยมาก่อน ในขณะที่นักศึกษาจำนวน 132 คน คิดเป็นร้อยละ 65.67 เคยเรียนภาษาไทยมาก่อน อย่างไรก็ตาม ร้อยละ 65.15 ของนักศึกษากลุ่มนี้เคยเรียนภาษาไทยมาเป็นระยะเวลาไม่ถึง 1 เดือน โดยร้อยละ 46.4 ของนักศึกษาใช้วิธีการเรียนรู้ด้วยตัวเองเพียงอย่างเดียว ร้อยละ 31.2 ของนักศึกษาเพิ่งเริ่มมาเรียนภาษาไทยในโรงเรียนกวดวิชาของประเทศไทยได้ไม่นาน มีเพียงร้อยละ 19.2 ของนักศึกษาที่เคยเรียนภาษาไทยกับผู้สอนที่ประเทศจีนมาก่อน โดยในกลุ่มนี้มีนักศึกษาเพียง 5 คน ที่ได้เรียนกับผู้สอนชาวไทย

ภาพที่ 1. ระยะเวลาการเรียนรู้ภาษาไทยก่อนการเรียนวิชา KH160

แหล่งการเรียนรู้ภาษาไทยด้วยตนเองของนักศึกษาจีนแบ่งออกเป็น 3 ประเภท ดังนี้

1) แหล่งการเรียนรู้ทางอินเทอร์เน็ต

1.1) เว็บไซต์เผยแพร่วิดีโอ

นักศึกษาหาข้อมูลจากเว็บไซต์เผยแพร่วิดีโอต่างๆ เว็บไซต์ที่เป็นที่นิยม ได้แก่ www.bilibili.com ของประเทศจีน

1.2) เว็บไซต์ค้นหาข้อมูล (Search engine)

นักศึกษาค้นหาข้อมูลจากเว็บไซต์ www.baidu.com ของประเทศจีน

1.3) เว็บไซต์สอนภาษาของประเทศจีน

นักศึกษาเรียนรู้ภาษาไทยผ่านทางเว็บไซต์สอนภาษาโดยเฉพาะของประเทศจีน เว็บไซต์ที่เป็นที่นิยมที่สุด คือ <https://th.hujiang.com> (《沪江泰语》) ซึ่งในปัจจุบันเป็นเว็บไซต์สอนภาษาไทยที่ให้ข้อมูลละเอียดครบถ้วนที่สุดของประเทศจีน

1.4) แอปพลิเคชันบนมือถือ

ได้แก่ แอปพลิเคชันสอนภาษาไทยสำหรับชาวจีนและแอปพลิเคชันแปลภาษาต่างๆ

2) ตำราเรียนภาษาไทย

ตำราเรียนภาษาไทยสำหรับนักศึกษาจีนที่เป็นที่นิยมที่สุด ได้แก่ เลี้ยวอู่วู่ฟู (廖宇夫编著). (2008). ภาษาไทยพื้นฐาน 1 (《基础泰语一》). กวางโจว (广州): สำนักพิมพ์ชื่อเจียถู่ชู่ (世界图书出版广东有限公司).

ภาพที่ 2. หนังสือเรียนภาษาไทยพื้นฐาน 1

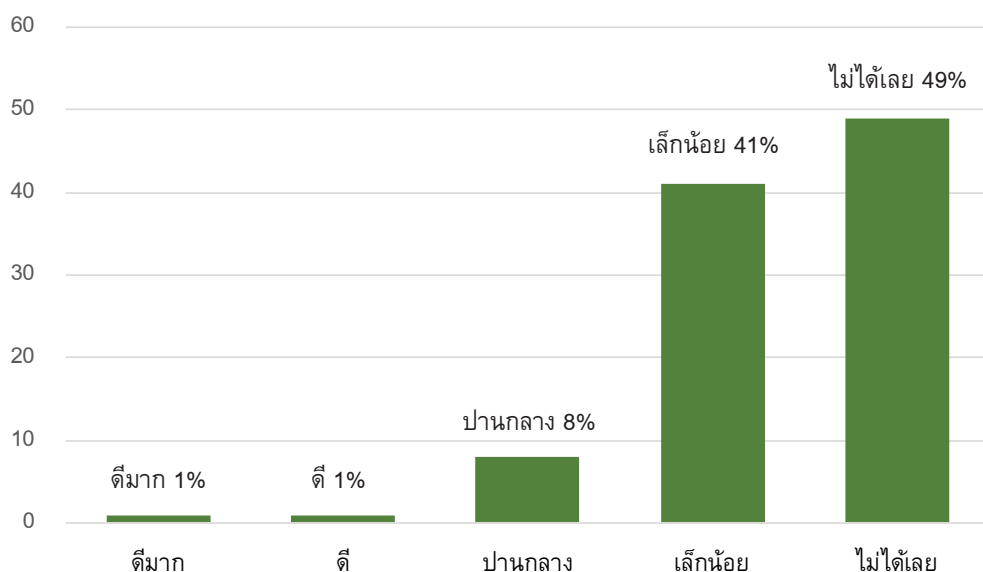
3) อื่นๆ

นักศึกษาจีนบางส่วนมีคนจีนหรือคนไทยที่รู้จักที่สามารถพูดภาษาไทยได้ จึงใช้วิธีสอบถามเรียนรู้จากคนรู้จักเหล่านั้น

จากผลการสำรวจจะเห็นได้ว่านักศึกษาส่วนใหญ่มีการเตรียมความพร้อมด้านภาษาก่อนการมาศึกษาต่อระดับอุดมศึกษาในประเทศไทยค่อนข้างน้อย นักศึกษากลุ่มนี้ไม่ได้มีเป้าหมายที่จะเข้ามาศึกษาเฉพาะทางด้านภาษาในประเทศไทย นอกจากนี้ จากการศึกษาข้อมูลตามแหล่งการเรียนรู้ที่นักศึกษากล่าวไว้ พบว่าแหล่งเรียนรู้ด้วยตนเองของนักศึกษายังมีจำนวนค่อนข้างน้อยและขาดความหลากหลาย แหล่งข้อมูลในอินเทอร์เน็ตส่วนใหญ่เป็นความรู้ระดับผิวเผิน มีเพียงเว็บไซต์ <https://th.hujiang.com> ที่ให้ความรู้ภาษาไทยค่อนข้างละเอียด ในขณะที่ตำราเรียนภาษาไทยในท้องตลาดที่นักศึกษารู้จักมีเพียงหนังสือภาษาไทยพื้นฐาน 1 (《基础泰语一》) ของเลี้ยวอี้ฟู (廖宇夫编著)

7.2.2 ความสามารถทางภาษาไทยก่อนการเรียนวิชา KH160

ร้อยละ 41.29 ของนักศึกษาสามารถพูดภาษาไทยได้เล็กน้อย ร้อยละ 48.76 ของนักศึกษาไม่สามารถพูดภาษาไทยได้เลย แสดงให้เห็นว่า แม้ว่าร้อยละ 65.67 ของนักศึกษาจะเคยศึกษาภาษาไทยมาก่อน แต่นักศึกษาส่วนใหญ่ยังไม่สามารถสื่อสารภาษาไทยได้

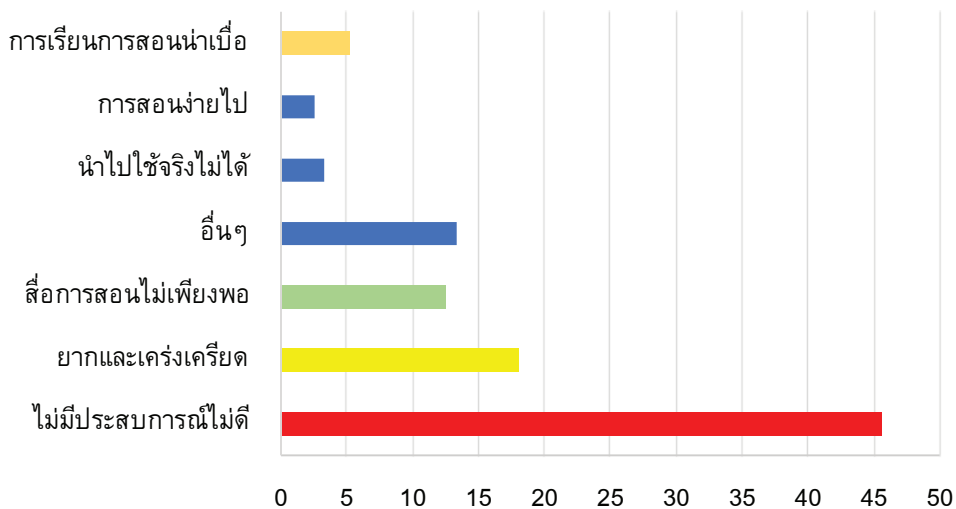

ภาพที่ 3. ระดับความสามารถทางภาษาไทยก่อนการเรียนวิชา KH160

7.3 ทศนคติและความเห็นต่อการเรียนภาษาไทย

7.3.1 ทศนคติของนักศึกษาต่อการเรียนภาษาไทยก่อนการเรียนวิชา KH160

ก่อนการเรียนวิชา KH160 ร้อยละ 45.58 ของนักศึกษาไม่มีทัศนคติหรือประสบการณ์ในเชิงลบต่อการเรียนภาษาไทย ในขณะที่นักศึกษาส่วนที่เหลือมีประสบการณ์หรือปัญหาการเรียนภาษาไทยแตกต่างกันออกไป ดังนี้ ร้อยละ 18 ของนักศึกษารู้สึกว่าการเรียนภาษาไทยเป็นเรื่องที่ยากและเคร่งเครียด ร้อยละ 12.5 ของนักศึกษารู้สึกว่าสื่อการสอนและตำราเรียนภาษาไทยยังไม่เพียงพอ ร้อยละ 5.14 ของนักศึกษามีปัญหาเรื่องการเรียนการสอนที่ค่อนข้างน่าเบื่อ นอกจากนี้ ยังมีนักศึกษาบางส่วนให้ความเห็นเพิ่มเติมถึงเนื้อหาการสอนที่ไม่สามารถนำไปใช้ประโยชน์ได้จริง เนื้อหาการเรียนแต่ละบทมีมากเกินไปจนไม่สามารถจดจำเนื้อหาการเรียนได้ การสอนใช้เวลานานเกินไป จำนวนผู้เรียนในห้องมีมากเกินไป เป็นต้น

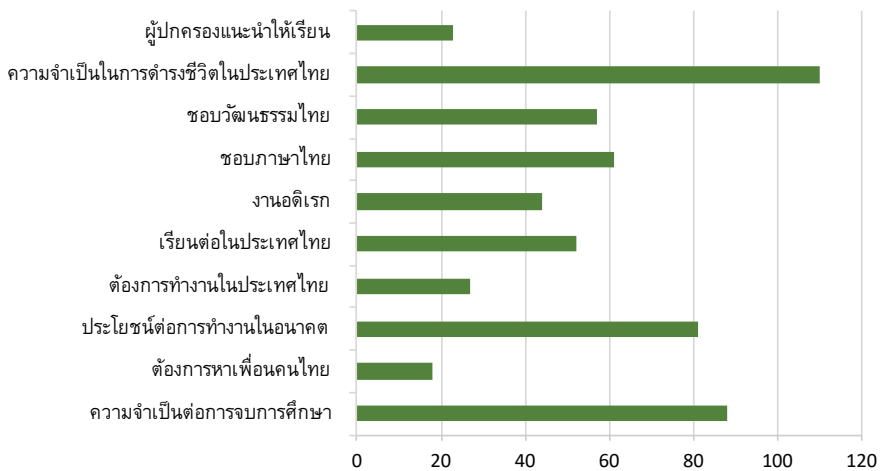
ภาพที่ 4. ทัศนคติของนักศึกษาต่อการเรียนภาษาไทยก่อนการเรียนวิชา KH160

7.3.2 ความเห็นของนักศึกษาในเรื่องความสำคัญของทักษะทางด้านภาษาและเป้าหมายการเรียนรู้

จากผลสำรวจพบว่า นักศึกษาให้ความสำคัญเรื่องการพูดมาเป็นอันดับหนึ่ง รองลงมาคือทักษะด้านการฟัง สิ่งที่นักศึกษาให้ความสำคัญมาเป็นอันดับสามคือทักษะด้านการแปล อันดับสี่คือด้านการอ่าน และอันดับห้าคือด้านการเขียน นอกจากนี้ นักศึกษายังต้องการมีทักษะด้านการพิมพ์

ภาษาไทย ในส่วนของเป้าหมายของการเรียนภาษาไทยของนักศึกษา เรียงตามลำดับจากมากที่สุดถึงน้อยที่สุด มีดังนี้

- 1) ความจำเป็นในการดำรงชีวิตในประเทศไทย
- 2) ความจำเป็นต่อการจบการศึกษา
- 3) ประโยชน์ในการทำงานในอนาคต
- 4) ชอบภาษาไทย
- 5) ชอบวัฒนธรรมไทย
- 6) อยากศึกษาต่อในประเทศไทย
- 7) ชอบเรียนภาษาเป็นงานอดิเรก
- 8) มีความต้องการทำงานในประเทศไทย
- 9) ผู้ปกครองแนะนำให้เรียน
- 10) ต้องการหาเพื่อนคนไทย

ภาพที่ 5. เป้าหมายของการเรียนภาษาไทยของนักศึกษา

จากผลการสำรวจจะเห็นได้ว่า เหตุผลหลักของการเรียนภาษาไทยของนักศึกษาเกิดจากความจำเป็นและประโยชน์ ไม่ว่าจะเป็นความจำเป็นต่อการใช้ชีวิตในประเทศไทย ความจำเป็นต่อการจบการศึกษา และความจำเป็นต่ออาชีพการงาน ในอีกแง่หนึ่งยังแสดงถึงความสำคัญของภาษาไทยต่อนักศึกษาจีน ซึ่งถ้าพัฒนาการเรียนการสอนให้เหมาะสม ย่อมมีส่วนสนับสนุนให้นักศึกษาจีนมีทัศนคติที่ดีต่อการเรียนภาษาและวัฒนธรรมไทย

7.4 ความเห็นต่อเนื้อหาในการเรียนภาษาไทยวิชา KH160

7.4.1 เนื้อหาการเรียนที่นักศึกษาคิดว่าเป็นประโยชน์และให้ความสำคัญที่สุด ได้แก่

อันดับที่ 1 การซื้อของ

อันดับที่ 2 สถานที่และการเดินทาง

อันดับที่ 3 อาหารการกิน

อันดับที่ 4 การทักทายและการแนะนำตนเอง

อันดับที่ 5 การเจ็บป่วยและการรักษาโรค

โดยเนื้อหาที่นักศึกษาคิดว่าสำคัญน้อยที่สุดคือ เนื้อหาเกี่ยวกับครอบครัว

7.4.2 เนื้อหาที่นักศึกษาชื่นชอบและสนใจอยากเรียน ได้แก่

อันดับที่ 1 การซื้อของ

อันดับที่ 2 อาหารการกิน

อันดับที่ 3 สถานที่และการเดินทาง

อันดับที่ 4 การทักทายและการแนะนำตนเอง

อันดับที่ 5 การท่องเที่ยว

7.4.3 เนื้อหาการสนทนาที่นักศึกษาต้องการให้มีเพิ่มเติม ได้แก่

อันดับที่ 1 สนามบิน

อันดับที่ 2 สำนักงานตรวจคนเข้าเมือง

อันดับที่ 3 การซื้อของออนไลน์

7.4.4 ส่วนอื่นๆ ที่นักศึกษาต้องการให้เพิ่มเติมในเนื้อหาการเรียน ได้แก่

อันดับที่ 1 ความรู้ด้านวัฒนธรรมไทย

อันดับที่ 2 แบบฝึกหัดการฟัง

อันดับที่ 3 อักษรไทย

อันดับที่ 4 ความรู้ด้านไวยากรณ์

นอกจากนี้นักศึกษาจีนยังต้องการได้รับความรู้ด้านคำศัพท์เกี่ยวกับการจ่ายค่าธรรมเนียม ค่าเช่า ค่าไฟ ค่าเช่า การซื้อซิมการ์ดโทรศัพท์มือถือ และการชำระค่าโทรศัพท์มือถือ

จากข้อมูลดังกล่าว นักศึกษาต้องการเรียนรู้เนื้อหาที่มีความจำเป็นอันดับแรกๆ ของการใช้ชีวิตอยู่ในประเทศไทย เนื้อหาส่วนที่ต้องการให้เพิ่มเติมเป็นเนื้อหาที่จำเป็นต่อการสื่อสารสำหรับนักศึกษาต่างประเทศ ในขณะที่เนื้อหาที่มีความง่าย เป็นสิ่งใกล้ตัว มักใช้สอนเป็นอันดับแรกอย่าง ครอบครัว กิจกรรมประจำวัน วันเวลา นักศึกษากลับมีความสนใจเรียนน้อย เหตุที่นักศึกษาจีนให้ความสนใจเนื้อหาด้านครอบครัวน้อยที่สุด เพราะนโยบายลูกคนเดียวของประเทศไทย ทำให้ครอบครัวของนักศึกษาจีนในปัจจุบันเป็นครอบครัวขนาดเล็กที่มีสมาชิกครอบครัวแค่พ่อ แม่ และลูกคนเดียว ทำให้นักศึกษาจีนไม่สนใจในการเรียนคำศัพท์เกี่ยวกับสมาชิกในครอบครัวมากนัก ดังนั้น การลำดับการสอนเนื้อหา นอกจากจะคำนึงถึงระดับความยากง่ายของเนื้อหาและวงคำศัพท์ยังควรคำนึงถึงความจำเป็นในการเรียนของนักศึกษากลุ่มนั้นๆ อาจเริ่มสอนเนื้อหาที่จำเป็นต่อการดำรงชีวิตในประเทศไทยให้แก่ศึกษาก่อน โดยลดความซับซ้อนไวยากรณ์ลง จากนั้น เนื้อหาส่วนอื่นๆ อาทิ ครอบครัว กิจกรรมประจำวัน วันเวลา สามารถสอนในภายหลัง เช่นนี้ย่อมทำให้นักศึกษาเพิ่มความสนใจในการเรียน และเมื่อการเรียนภาษาไทยช่วยให้นักศึกษาสื่อสารกับคนไทยได้ นักศึกษาปรับตัว

ให้เข้ากับสิ่งแวดล้อมในประเทศไทยได้ดีขึ้น ย่อมทำให้นักศึกษาเกิดทัศนคติที่ดีต่อประเทศไทย ส่งผลต่อภาพลักษณ์ของประเทศไทยในหลายๆ ด้าน

7.5 ความเห็นต่อสื่อการสอนและกิจกรรมการเรียนรู้ที่ใช้ในวิชา KH160

กิจกรรมที่นักศึกษาคิดว่าเป็นประโยชน์ต่อการเรียน ได้แก่

อันดับที่ 1 การสนทนา ตอบคำถามอาจารย์

อันดับที่ 2 การสอบพูด

อันดับที่ 3 เกมในห้องเรียน

นอกจากนี้ ยังมีแบบฝึกหัดการฟัง การแบ่งกลุ่มสนทนา และการใช้โปรแกรมออนไลน์ช่วยในการสอน อาทิ KAHOOT

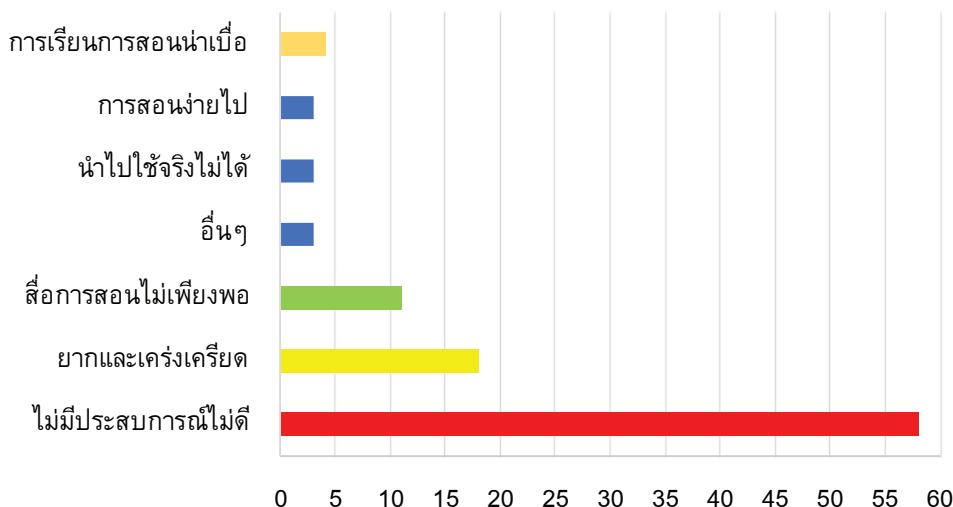
จากข้อมูลดังกล่าว นักศึกษาให้ความสำคัญกับการพูดคุยสนทนากับอาจารย์เจ้าของภาษามากเป็นอันดับหนึ่ง สอดคล้องกับผลสำรวจเรื่องทักษะทางภาษาที่นักศึกษาให้ความสำคัญมากที่สุดคือการพูด นอกจากนี้การสร้างบรรยากาศการเรียนให้สนุก มีความท้าทาย ยังเป็นส่วนสำคัญที่ช่วยพัฒนาการเรียน ซึ่งสอดคล้องกับรูปแบบการเรียนแบบ active learning ที่ผู้เรียนต้องมีส่วนร่วมในการดำเนินการเรียนการสอนและได้เป็นผู้คิดและลงมือกระทำจนเกิดกระบวนการเรียนรู้ได้ด้วยตัวเอง

เทคโนโลยีในการสอนยังเป็นอีกหนึ่งปัจจัยสำคัญที่ช่วยพัฒนาการสอน อาทิ การสร้างห้องเรียนออนไลน์เพื่อช่วยส่งเสริมให้นักศึกษาสามารถทบทวนบทเรียนได้ด้วยตนเอง ผู้สอนใช้โปรแกรมออนไลน์ในการสร้างบทเรียน แบบฝึกหัด ข้อสอบออนไลน์สำหรับนักศึกษา อาทิ Google Classroom, Quizlet, Quizizz เป็นต้น อย่างไรก็ตาม ระหว่างการสอน พบปัญหาอุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ของนักศึกษาเงินบางรายไม่สามารถรองรับโปรแกรมออนไลน์ หรือแอปพลิเคชันโทรศัพท์มือถือที่ผู้สอนแนะนำหรือจัดเตรียมไว้ให้ได้ ผู้สอนจึงเลือกใช้โปรแกรมของประเทศจีน อาทิ www.wenjuan.com (เว็บบอร์ด 问卷), <http://portal.teachermate.com.cn/> (เว็บบอร์ด 微助教) มาใช้ประกอบการสอนแทน เพื่อให้นักศึกษาเงินสามารถเข้าถึงได้ง่ายขึ้น ดังนั้น การสอนภาษาไทยให้กับนักศึกษาชาวเงินควรทำความเข้าใจความแตกต่างทางด้านเทคโนโลยีของประเทศจีน ซึ่งมีลักษณะเฉพาะ ผู้สอนควรเรียนรู้การใช้งานเพื่อให้สามารถพัฒนาการสอนสำหรับนักศึกษาเงินได้

7.6 แนวโน้มในการศึกษาภาษาไทยต่อการเรียนภาษาไทยเพื่อพัฒนาอาชีพ

7.6.1 ทศนคติของนักศึกษาต่อการเรียนภาษาไทยวิชา KH160

หลังจากการเรียนวิชา KH160 นักศึกษามีทัศนคติต่อการเรียนภาษาไทยที่ดีขึ้นเล็กน้อย ร้อยละ 57.7 ของนักศึกษาไม่มีทัศนคติหรือประสบการณ์ในเชิงลบต่อการเรียนภาษาไทยวิชา KH160 ในขณะที่ร้อยละ 18 ของนักศึกษายังคงรู้สึกว่าการเรียนภาษาไทยเป็นเรื่องที่ยากและเคร่งเครียด ส่วนปัญหาด้านสื่อการสอนและตำราเรียนภาษาไทยไม่เพียงพอมีจำนวนลดลง อย่างไรก็ตาม แม้ว่าปัญหาในการเรียนภาษาไทยต่างๆ ของนักศึกษาจะมีจำนวนลดลง ทศนคติต่อการเรียนภาษาไทยจะมีทิศทางที่ดีขึ้น แต่ก็ไม่ได้มากนัก ปัญหาต่างๆ ยังคงต้องได้รับการแก้ไข

ภาพที่ 6. ทศนคติของนักศึกษาต่อการเรียนภาษาไทยวิชา KH160

7.6.2 แนวโน้มการศึกษาต่อทางด้านภาษาไทยและการเรียนภาษาไทยเพื่อพัฒนาอาชีพ

ร้อยละ 34.33 ของนักศึกษาต้องการเรียนภาษาไทยเป็นวิชาโท โดยเนื้อหาที่นักศึกษาต้องการศึกษาเพิ่มเติมเพื่อประโยชน์ต่ออาชีพการงานของตนเองในอนาคต ได้แก่

อันดับ 1 การแปล

อันดับ 2 ภาษาไทยเชิงท่องเที่ยว

อันดับ 3 ภาษาไทยเชิงธุรกิจ

อันดับ 4 วัฒนธรรมไทย

อันดับ 5 อักษรไทย

จะเห็นว่า นักศึกษามีความต้องการประกอบอาชีพที่มีการติดต่อกับประเทศไทย ทั้งยังต้องการศึกษาวัฒนธรรมไทย เพราะเล็งเห็นว่า จะเป็นประโยชน์ต่อหน้าที่การงานของตนในอนาคต ดังนั้น การออกแบบเนื้อหาการสอนสามารถสอดแทรกเนื้อหาที่เป็นประโยชน์ต่อการประกอบอาชีพของนักศึกษาในอนาคต ซึ่งจะแตกต่างกันออกไปในแต่ละกลุ่มผู้เรียน

8. อภิปรายผล

จากผลสำรวจความเห็นของนักศึกษาสามารถสรุปประเด็นต่างๆ พร้อมข้อเสนอแนะในการพัฒนาการเรียนการสอนภาษาไทยขึ้นพื้นฐานของนักศึกษาชาวจีนได้ดังต่อไปนี้

1. กลุ่มประชากรเป็นนักศึกษาจีนในช่วงอายุ 18-21 ปี ที่ไม่ใช่ผู้ศึกษาเฉพาะทางด้านภาษา นักศึกษาส่วนใหญ่เดินทางมาศึกษาต่อที่ประเทศไทยโดยเรียนภาษาไทยไม่ถึง 1 เดือน ก่อนการเรียนวิชา KH160 นักศึกษาส่วนใหญ่มีพื้นฐานภาษาไทยที่ใกล้เคียงกัน คือ สามารถสื่อสารภาษาไทยได้น้อยมากถึงไม่ได้เลย การออกแบบเนื้อหาการสอนสำหรับกลุ่มตัวอย่างจึงสามารถเริ่มจากพื้นฐานโดยใช้ศัพท์ออกเสียงและการฟังเป็นหลักก่อน เพื่อลดความยากของการเรียนอักษรไทยและความซับซ้อนของระบบการผันวรรณยุกต์ เพื่อให้ผู้เรียนสามารถสื่อสารและปรับตัวให้เข้ากับสังคมไทยได้เร็วที่สุด ซึ่งสอดคล้องกับความเห็นของนวลทิพย์ เพิ่มเกษร ในบทความเรื่องภาษาไทยในฐานะภาษาต่างประเทศ: แนวทางการจัดการเรียนการสอนระดับพื้นฐาน (2556, น. 215) ที่กล่าวว่า “การฝึกออกเสียงในระยะแรกนั้น ผู้สอนควรใช้ศัพท์อักษร จนกระทั่งผู้เรียนเรียนรู้เรื่องการอ่านและเขียนได้ระยะหนึ่งแล้ว จึงค่อยฝึกให้ออกเสียงการอ่านคำไทยโดยตรง”

2. การลำดับเนื้อหาการเรียนการสอนควรคำนึงถึงความจำเป็นในการใช้ของผู้เรียนเป็นหลัก เนื่องจากผู้เรียนกลุ่มนี้เป็นผู้เรียนที่เพิ่งเดินทางมาศึกษาต่อในประเทศไทย จุดมุ่งหมายของการเรียนการสอนวิชานี้ คือการเรียนภาษาไทยเพื่อสื่อสารกับคนไทยในระดับพื้นฐาน หรือที่เรียกว่าการสอนภาษาเพื่อการอยู่รอดของผู้เรียน (survival approach) (นวลทิพย์ เพิ่มเกษร, 2552, น. 112) การเรียนการสอนจึงควรออกแบบเพื่อช่วยให้ผู้เรียนปรับตัวให้เข้ากับประเทศไทยได้เร็วที่สุด โดยเนื้อหาการเรียนการสอนควรสอนควบคู่ไปกับวัฒนธรรมไทย เพื่อช่วยให้ผู้เรียนสามารถสื่อความหมายได้ถูกต้องเหมาะสม (นวลทิพย์ เพิ่มเกษร, 2547, น. 269) เมื่อผู้เรียนสามารถสื่อสารภาษาไทยและเริ่มปรับตัวเข้ากับสังคมไทยมากขึ้น ผู้สอนสามารถเพิ่มเนื้อหาการสอนและคำศัพท์เกี่ยวกับกิจวัตรประจำวัน วันเวลา ครอบครัว

3. จากแนวคิดในการจัดการเรียนการสอนภาษาไทยระดับพื้นฐานที่ไม่ควรสอนกฎเกณฑ์มากเกินไปเพราะจะทำให้ผู้เรียนเกิดความเครียด (นวลทิพย์ เพิ่มเกษร, 2556, น. 228) การสร้าง

บรรยากาศในห้องเรียนให้เกิดความสนุกสนานมีความสำคัญอย่างยิ่ง นอกจากผู้สอนจะเป็นผู้ถ่ายทอดความรู้แล้ว ยังต้องสร้างประสบการณ์ที่ดีในการเรียนรู้ภาษาไทยให้กับนักศึกษา เพื่อปลูกฝังให้นักศึกษาสนใจในภาษาและวัฒนธรรมไทยจนนำไปสู่การเรียนรู้ด้วยตนเอง และสามารถนำความรู้ที่ได้มาแบ่งปันและบูรณาการชั้นเรียนกับวิชาเอกของนักศึกษา อันจะเป็นประโยชน์ต่อการประกอบอาชีพของนักศึกษาจีนในอนาคต

4. แม้ว่าในปัจจุบันจำนวนหนังสือเรียนภาษาไทยจะมีมาก แต่มักเป็นที่รู้จักในหมู่นักศึกษาเอกภาษาไทย หรือกลุ่มนักศึกษาด้านภาษาศาสตร์หรืออักษรศาสตร์ ยังไม่แพร่หลายในท้องตลาดเท่าที่ควร ทำให้การค้นหาคำารเรียนภาษาไทยเป็นเรื่องค่อนข้างยากสำหรับชาวจีนทั่วไป และเนื้อหาหนังสือเรียนภาษาไทยมักเริ่มสอนจากอักษรไทย ซึ่งค่อนข้างยากสำหรับผู้เริ่มเรียนที่ไม่ได้เรียนเอกภาษา หรือผู้เรียนรู้ด้วยตนเอง จากการวิเคราะห์บทสนทนาในแบบเรียนภาษาไทยสำหรับผู้เรียนต่างชาติของนริศ ไพเจริญ (2559, น. 333-350) พบว่า ลักษณะการสนทนาบางประการที่ปรากฏในสถานการณ์จริงมีความแตกต่างกับบทสนทนาของแบบเรียน บทสนทนาในแบบเรียนจึงควรปรับปรุงพัฒนาให้มีความสอดคล้องกับบทสนทนาที่คนไทยใช้ในชีวิตประจำวัน เพื่อให้ผู้เรียนชาวต่างชาติสามารถนำไปใช้สื่อสารในสถานการณ์จริงได้อย่างมีประสิทธิภาพ แบบเรียนภาษาไทยสำหรับชาวต่างชาติจึงยังมีจุดที่สามารถปรับปรุงและพัฒนาให้ทันสมัย มีความเป็นปัจจุบันและสร้างความหลากหลายทางเนื้อหาได้อีกมาก

5. สื่อการสอนและแหล่งความรู้ออนไลน์ภาษาไทยสำหรับชาวจีนยังคงมีปริมาณน้อยเมื่อเทียบกับแหล่งความรู้ภาษาไทยสำหรับผู้เรียนที่ใช้ภาษาอังกฤษเป็นภาษาแม่ นอกจากนี้ ชาวจีนยังมีข้อจำกัดในการเข้าถึงข้อมูล เพราะชาวจีนส่วนใหญ่ใช้เว็บไซต์ค้นหาข้อมูลและสื่อสังคมออนไลน์ของประเทศจีนเอง การเผยแพร่ความรู้ภาษาและวัฒนธรรมไทยในอันดับแรกจึงควรมีความเข้าใจในภาษา สังคมและวัฒนธรรมจีน รู้จักสื่อสังคมออนไลน์ของจีน เพื่อช่วยเผยแพร่ความรู้ที่ถูกต้องเกี่ยวกับวัฒนธรรมไทยในสื่อสังคมออนไลน์ที่ชาวจีนสามารถเข้าถึงข้อมูลได้มากขึ้น

6. ความแตกต่างทางด้านเทคโนโลยี ทำให้อุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์และอุปกรณ์สื่อสารของนักศึกษาจีนบางรายไม่สามารถใช้งานโปรแกรมการสอนที่ผู้สอนจัดเตรียมไว้ได้ จึงเป็นหน้าที่ของผู้สอนในการทำความเข้าใจและหาทางแก้ไขปัญหา ผู้สอนควรเรียนรู้เทคโนโลยีการสอนของประเทศจีนและนำมาประยุกต์ใช้ในการสอนภาษาไทยให้ชาวจีนทั่วไปสามารถเข้าถึงหรือเรียนรู้ด้วยตนเองได้ง่ายขึ้น

รายการอ้างอิง

- นริศ ไพเจริญ. (2559). การวิเคราะห์บทสนทนาในแบบเรียนภาษาไทยสำหรับผู้เรียนต่างชาติ (วิทยานิพนธ์ดุษฎีบัณฑิต สาขาภาษาศาสตร์). มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, กรุงเทพฯ.
- นวลทิพย์ เพิ่มเกษร. (2547). การสอนภาษาและวัฒนธรรมไทยแก่ชาวต่างประเทศ. วรณวิทัศน์, 4(พฤศจิกายน), 268-278.
- นวลทิพย์ เพิ่มเกษร. (2551). ปัญหาการใช้ภาษาไทยของนักศึกษาจีนที่เรียนภาษาไทย ในฐานะภาษาต่างประเทศ. วรณวิทัศน์, 8(พฤศจิกายน), 146-159.
- นวลทิพย์ เพิ่มเกษร. (2552). การจัดหลักสูตรการสอนภาษาไทยในฐานะภาษาต่างประเทศ. วรณวิทัศน์, 9(พฤศจิกายน), 107-120.
- นวลทิพย์ เพิ่มเกษร. (2556). ภาษาไทยในฐานะภาษาต่างประเทศ: แนวทางการจัดการเรียน การสอนระดับพื้นฐาน. วรณวิทัศน์, 13(พฤศจิกายน), 213-235.
- ปรียา หิรัญประดิษฐ์. (2545). รายงานผลการวิจัยเรื่องสถานภาพการเรียนรู้และการสอนภาษาไทย ให้แก่ชาวต่างประเทศในประเทศไทย. นนทบุรี: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- สิระ สมนาม และคณะ. (2552). ลักษณะการเรียนรู้และกลวิธีการเรียนรู้ภาษาของนักศึกษาชาวจีน ที่เรียนภาษาไทยในฐานะภาษาต่างประเทศ ณ สถาบันอุดมศึกษา เขตภาคเหนือตอนบน. วารสารวิชาการ มหาวิทยาลัยฟาร์อีสเทอร์น, 2(2), 80-87.
- สุริยวรรณ เสถียรสุคนธ์. (2554). การสอนภาษาไทยให้แก่นักศึกษาชาวจีน: สภาพปัญหาและ แนวทางแก้ไข. วารสารมนุษยศาสตร์, 18(1), 127-140.

การศึกษาเนื้อหาการสอนเปียโนสำหรับนักเรียนเปียโน ระดับชั้นกลาง ช่วงอายุ 8-12 ปี

Received: 30 March 2020

Revised: 20 May 2021

Accepted: 20 May 2021

นীর เตรัตนชัย*

บทความวิจัย

บทคัดย่อ

คำสำคัญ

การสอนทักษะเปียโน;
เนื้อหา;
นักเรียนระดับชั้นกลาง

งานวิจัยเรื่องการศึกษาเนื้อหาการสอนเปียโนสำหรับนักเรียนเปียโนระดับชั้นกลาง ช่วงอายุ 8-12 ปี มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาเนื้อหาการสอนเปียโนที่เหมาะสมกับนักเรียนเปียโนระดับชั้นกลาง ช่วงอายุ 8-12 ปี โดยใช้วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพและใช้การสัมภาษณ์เป็นเครื่องมือในการวิจัย โดยคำถามการวิจัยของงานวิจัยชิ้นนี้ คือ เนื้อหาใดที่เหมาะสมกับการสอนนักเรียนเปียโนในช่วงอายุ 8-12 ปี ผู้ให้ข้อมูลงานวิจัยนี้ คือ ครูเปียโนชาวไทยที่ประสบความสำเร็จและเป็นผู้ที่มีความเชี่ยวชาญในการสอนตามเกณฑ์ที่ผู้วิจัยกำหนดไว้ จำนวน 5 คน

ผลการวิจัยพบว่า เนื้อหาที่ควรจัดการเรียนการสอนให้กับนักเรียนเปียโนในวัยนี้ ได้แก่ การวางเป้าหมาย เทคนิค การเลือกบทเพลง การอ่าน การฟัง นอกจากนี้ต้องมีกิจกรรมกระตุ้นการเรียนรู้ ซึ่งเนื้อหาที่ไม่รวมการปูพื้นฐานทางการเรียนดนตรีและการปรับพื้นฐาน ผลการวิจัยของงานวิจัยนี้กล่าวถึงเนื้อหาที่เหมาะสมที่จะเป็นประโยชน์ต่อครูและนักเรียนเปียโนและเป็นแนวทางสู่ความสำเร็จในอาชีพนักเปียโนในอนาคต โดยแต่ละเนื้อหา มีรายละเอียดที่เฉพาะเจาะจงตามรายละเอียดในบทความ

* ผู้ช่วยศาสตราจารย์ประจำสาขาดนตรีศึกษา วิทยาลัยดุริยางคศิลป์ มหาวิทยาลัยมหิดล ติดต่อได้ที่:

Piano Pedagogy Content for Intermediate Students at Age 8-12

Received: 30 March 2020

Revised: 20 May 2021

Accepted: 20 May 2021

Nion Tayrattanachai*

The purpose of this research is to study and investigate piano pedagogy content at the intermediate level, age 8-12 years old, based on the perspective of Thai piano teachers focusing on a specific area of content in piano pedagogy, with the main goal to answer the question, "What is the contents of piano pedagogy for students age 8-12?" The methodology of qualitative research is employed to acquire in-depth information from five participants. Participants in this study included experienced piano teachers and the selection was based on the criteria of Thai nationality as well as expertise.

The results of this research are contents for piano students at age 8-12, covered six topics 1) objectives 2) technics 3) repertoires 4) reading 5) ear training and 6) activities. The results of this research is advantageous to piano teachers, as well as students who interested in piano pedagogy contents and approaches. The content will influence the preparation of quality piano teachers and music teachers in the future. Moreover, the study will prove helpful in preparing successful piano students.

Research Article

Abstract

Keywords

piano pedagogy;
content;
intermediate student

* Assitant Professor, Music Education Department, College of Music, Mahidol University, e-mail:
n_tayrattanachai@gmail.com

1. บทนำ

ปัจจุบันการเรียนดนตรีได้รับความนิยมเป็นอย่างมาก จะเห็นว่าในปัจจุบันมีโรงเรียนดนตรีเกิดขึ้นจำนวนมาก มีการจัดการแข่งขันดนตรีเพื่อพัฒนาศักยภาพของผู้เรียน รวมถึงมีสถาบันการสอบดนตรีทั้งในประเทศไทยและต่างประเทศที่มีจำนวนนักเรียนสมัครสอบเป็นตัวเลขที่สูงขึ้น ความรู้ทางด้านการดนตรีจึงถูกพัฒนาออกไปมากขึ้น โรงเรียนดนตรีมีการพัฒนาหลักสูตรให้มีความหลากหลายมากขึ้น โดยเริ่มจัดหลักสูตรการเรียนดนตรีตั้งแต่เด็กยังอยู่ในครรภ์มารดาจนถึงวัยชรา แต่การเรียนดนตรีให้ประสบความสำเร็จนั้น ต้องอาศัยปัจจัยหลายด้าน ทั้งตัวผู้เรียน การสนับสนุนจากผู้ปกครอง และความรู้ความสามารถของครูผู้สอน ซึ่งองค์ประกอบทั้ง 3 นี้ จะส่งผลต่อความสำเร็จของการเรียนดนตรีในอนาคต

ด้วยเหตุนี้ ในมหาวิทยาลัยหรือสถาบันดนตรีที่ได้มาตรฐานจึงมีการนำความรู้ที่เกี่ยวกับวิธีการสอนดนตรีเข้ามาใช้ เรียกว่า การสอนทักษะดนตรี (music pedagogy) ซึ่งประกอบไปด้วยเนื้อหาที่เกี่ยวข้องกับการสอนดนตรีในด้านระดับเสียง จังหวะ การฟัง การอ่าน ทฤษฎี บทเพลง ความรู้เกี่ยวกับบทเพลง วิธีการฝึกซ้อม ประโยคเพลง เทคนิค เป็นต้น (Clark, 1992)

การสอนทักษะเปียโน (piano pedagogy) ถือเป็นวิชาที่เกี่ยวข้องกับการสอนเปียโน ทำให้ผู้สอนสามารถถ่ายทอดเทคนิควิธีการไปยังผู้เรียนได้ นอกจากนี้ การสอนทักษะเปียโน หมายถึง การสอนเฉพาะเครื่องดนตรี การเรียนทักษะการสอนเปียโนจะทำให้ผู้เรียนรู้หลักการสอน ทักษะปฏิบัติ ทำให้การสอนมีประสิทธิภาพ เป็นการสอนที่มีความหลากหลายในเชิงเทคนิควิธีการที่เฉพาะเจาะจง มีเนื้อหาที่กว้างและลึกตามศาสตร์การสอนเครื่องดนตรี พาสเบิร์กให้คำจำกัดความ “piano pedagogy” ไว้ว่า วิชานี้เป็นวิชาหนึ่งในกลุ่มศึกษาศาสตร์ที่มุ่งเน้นการสอน เพื่อให้ครูสอนเปียโนประสบความสำเร็จในอาชีพการเป็นครูในอนาคต โดยเนื้อหาจะเกี่ยวข้องกับเทคนิควิธีการที่จะถ่ายทอดไปยังผู้เรียน ถือเป็นวิชาที่มีความสำคัญในการผลิตครูสอนเปียโนที่มีคุณภาพ (Passburg, 2017, p. 6)

ในประเทศไทย piano pedagogy ถือได้ว่าเป็นสาขาวิชาใหม่ในระบบการศึกษาดนตรีในระดับอุดมศึกษา การจัดการศึกษาทางด้านดนตรีในระดับอุดมศึกษาในประเทศไทยปัจจุบันมหาวิทยาลัยทั้งภาครัฐและเอกชนจัดการศึกษาในระดับปริญญาตรี ปริญญาโท และปริญญาเอก ซึ่งมีการจัดการศึกษาในสาขาวิชาที่แตกต่างกัน ได้แก่ วิชาเอกการแสดงดนตรี (music performance) วิชาเอกดนตรีศึกษา (music education) วิชาเอกละครเพลง (music theatre) ดนตรีสำหรับภาพยนตร์ (music for film and multimedia) ดนตรีแจ๊ส (jazz studies) การประพันธ์เพลง (music composition) ดนตรีสันทนาการ (music entertainment) วิชาการผลิตดนตรี (music production and engineering) ธุรกิจดนตรี (music business) เทคโนโลยีดนตรี (music technology) การสอนทักษะดนตรี (music

pedagogy) การแสดงและการสอน (music performance and pedagogy) และดนตรีศึกษาและการสอน (music education and pedagogy) ซึ่งสาขาการสอนทักษะดนตรีมีเปิดในบางมหาวิทยาลัยเท่านั้น ในบางมหาวิทยาลัยการสอนทักษะเปียโนเป็นเพียงวิชาหนึ่งในสาขาวิชาอื่น

จากการศึกษา พบว่าการสอนทักษะเปียโนมีการสอนไม่มากนักเมื่อเทียบกับจำนวนนักเรียนเปียโนและครูสอนเปียโนในประเทศไทยในปัจจุบันที่มีจำนวนมากขึ้นอย่างเห็นได้ชัด การเรียนวิชาการสอนเปียโนถูกจำกัดอยู่ในสถาบันการศึกษาและมหาวิทยาลัย ครูเปียโนจำนวนมากที่มีโอกาสได้เรียนวิชาการสอนทักษะเปียโน ทำให้ความรู้เรื่องนี้ไม่ได้นำมาเผยแพร่ในวงกว้าง รวมทั้งหนังสือตำราและงานวิจัยในประเทศไทยที่เกี่ยวข้องกับการสอนทักษะเปียโนยังมีไม่มากนัก ทำให้มีครูสอนเปียโนจำนวนมากขาดความรู้ความเข้าใจในบทเพลง การตีความ การเล่นเทคนิค การถ่ายทอด ซึ่งมีผลให้การเรียนการสอนไม่ประสบผลสำเร็จตามเป้าหมายที่ตั้งไว้และคุณภาพในการเรียนการสอนเปียโนไม่ดีเท่าที่ควร

ด้วยเหตุผลดังกล่าว ผู้เขียนได้ศึกษาประสบการณ์ในการสอนเปียโนของครูเปียโนที่มีประสบการณ์ในการสอนและมีนักเรียนที่ประสบความสำเร็จเป็นนักเปียโนที่มีความสามารถดี ชะการแข่งขันในระดับชาติและระดับนานาชาติ มีผลการเรียนและผลการสอบอยู่ในระดับดีเยี่ยม ซึ่งเลือกศึกษาในด้านเนื้อหาการสอน ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของการสอนทักษะเปียโนและสังเคราะห์ออกมาเป็นแนวทางในการสอนเปียโน เพื่อบทความนี้จะเสนอประโยชน์ต่อครูสอนเปียโนในเรื่องการเลือกเนื้อหาที่จะนำมาใช้และเป็นแนวทางที่จะนำมาปรับใช้กับการสอนต่อไปในอนาคต

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

งานวิจัยชิ้นนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาเนื้อหาการสอนเปียโน

3. ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

งานวิจัยนี้จะเสนอประโยชน์ต่อครูสอนเปียโนในเรื่องการเลือกเนื้อหาที่จะนำมาใช้ และผลที่ได้จะเป็นแนวทางที่จะนำมาปรับใช้กับการสอนเปียโนให้ประสบผลสำเร็จต่อไปในอนาคต

4. ขอบเขตการวิจัย

1) งานวิจัยนี้ศึกษาการสอนทักษะเปียโนที่เกี่ยวข้องกับเนื้อหาที่ใช้ในการสอน โดยเนื้อหาที่ใช้จะเหมาะสมกับการสอนเด็กนักเรียนเปียโนในช่วงอายุ 8-12 ปี ที่มีประสบการณ์เรียนเปียโนมาแล้วไม่ต่ำกว่า 2 ปี

2) ผู้ให้ข้อมูลงานวิจัยชิ้นนี้ ได้แก่ ผู้เชี่ยวชาญจำนวน 5 คน ตามเกณฑ์การคัดเลือกประชากรที่ระบุไว้ในงานวิจัย

3) ผลจากการวิจัยครั้งนี้ ได้จากการสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญที่มีประสบการณ์ในการสอนเปียโนที่นักเรียนเปียโนประสบความสำเร็จในระดับชาติและนานาชาติ เป็นการศึกษาประสบการณ์ตรงของผู้ให้ข้อมูล และนำข้อมูลที่ได้มาสังเคราะห์เป็นแนวทางการสอนทักษะเปียโน

4) เวลาที่ใช้ในการสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญแต่ละคน ผู้วิจัยใช้เวลา 1-2 ชั่วโมง ต่อผู้ให้ข้อมูลงานวิจัย 1 คน โดยการสัมภาษณ์ทั้งทางการ ที่บ้านพักส่วนตัวและสตูดิโอของผู้ให้ข้อมูล

5. นิยามศัพท์เฉพาะ

1) การสอนทักษะเปียโน (piano pedagogy) หมายถึง กลวิธีในการถ่ายทอดเทคนิควิธีการไปยังผู้เรียน ทำให้ผู้เรียนสามารถบรรเลงได้อย่างไพเราะ มีความรู้ความเข้าใจบทเพลง ทั้งในด้านน้ำเสียง เทคนิค องค์ประกอบของบทเพลง สีสันของบทเพลง ลักษณะเฉพาะของบทเพลง แต่ในงานวิจัยชิ้นนี้ การสอนทักษะเปียโน หมายถึง เนื้อหาและวิธีการสอนเปียโนสำหรับเด็กเปียโนชั้นกลาง อายุระหว่าง 8-12 ปี และมีประสบการณ์เรียนเปียโนมาแล้วไม่ต่ำกว่า 2 ปี

2) นักเรียนเปียโนที่ประสบความสำเร็จ ในงานวิจัยชิ้นนี้หมายถึง นักเรียนเปียโนที่มีผลงานชนะเลิศการแข่งขันในระดับชาติและระดับนานาชาติ หรือนักเรียนเปียโนที่สามารถสอบวัดระดับในสถาบันสอบระดับชาติได้คะแนนอยู่ในเกณฑ์ดีเยี่ยม (distinction) หรือนักเรียนเปียโนที่สามารถสอบเข้าศึกษาต่อในมหาวิทยาลัยชั้นนำทั้งในประเทศไทยและต่างประเทศ

3) ครูสอนเปียโนที่มีประสบการณ์ ในงานวิจัยชิ้นนี้หมายถึง ครูสอนเปียโนที่มีสัญชาติไทยที่มีประสบการณ์ในการสอนไม่น้อยกว่า 10 ปี และปัจจุบันมีอาชีพสอนเปียโนในประเทศไทย จบการศึกษาระดับปริญญาเอกในสาขาการแสดงดนตรี (เปียโน) หรือสาขาที่เกี่ยวข้อง และเคยผ่านการเรียนหรือการสอนวิชาการสอนทักษะเปียโนในระดับอุดมศึกษา รวมทั้งมีนักเรียนเปียโนที่ประสบความสำเร็จในระดับชาติและนานาชาติ

6. ระเบียบวิธีวิจัย

งานวิจัยชิ้นนี้ใช้ระเบียบวิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ (qualitative interview) โดยใช้การสัมภาษณ์แบบกึ่งทางการ สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลทั้ง 5 คน ก่อนนำผลที่ได้มาตีความและสังเคราะห์ร่วมกับการศึกษาเอกสาร ก่อนนำเสนอเป็นแนวทางในการศึกษาทักษะการสอนเปียโนต่อไปในอนาคต โดยคำถามการวิจัยของงานวิจัยชิ้นนี้ คือ เนื้อหาใดที่เหมาะสมกับการสอนนักเรียนเปียโนในช่วงอายุ 8-12 ปี

7. ผู้ให้ข้อมูลงานวิจัย

ผู้ให้ข้อมูลในงานวิจัย คือ ครูสอนเปียโน จำนวน 5 คน ที่มีสัญชาติไทยและปัจจุบันมีอาชีพสอนเปียโนในประเทศไทย เพื่อข้อมูลที่ได้รับจะเหมาะสมกับการสอนเปียโนในบริบทของประเทศไทย ซึ่งครูสอนเปียโนทั้ง 5 คนนี้จบการศึกษาระดับปริญญาเอกในสาขาการแสดงดนตรี (เปียโน) และเคยผ่านการเรียนหรือการสอนวิชาการสอนทักษะเปียโนในระดับอุดมศึกษาและมีประสบการณ์ในการสอนเปียโนมากกว่า 10 ปี นอกจากนี้ ครูทั้ง 5 คนนี้ยังมีนักเรียนที่ประสบความสำเร็จในอาชีพนักเปียโนจนเป็นที่ยอมรับในระดับชาติและนานาชาติ

8. วิธีการดำเนินการวิจัย

- 1) ทบทวนวรรณกรรมโดยการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
- 2) สร้างกรอบแนวคิดทฤษฎีการวิจัย
- 3) สร้างเครื่องมือการวิจัยและทดสอบเครื่องมือก่อนนำแบบสัมภาษณ์ไปใช้ในการวิจัย
- 4) เก็บข้อมูลการสัมภาษณ์ โดยใช้เครื่องบันทึกเสียงและสมุดจดบันทึก
- 5) นำข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ไปถอดเทปการสัมภาษณ์และจัดเรียงเนื้อหาให้เป็นระบบ

6) นำข้อมูลจากการถอดเทปและจัดเรียงเนื้อหาใหม่ส่งให้ผู้ให้ข้อมูลตรวจสอบความถูกต้องของเนื้อหาอีกครั้ง

- 7) ตีความหมายข้อมูลและสังเคราะห์ข้อมูลการวิจัย
- 8) นำเสนอผลของการวิจัย

9. ผลการวิจัย

งานวิจัยเรื่องการศึกษาเนื้อหาการสอนเปียโนสำหรับนักเรียนเปียโนระดับชั้นกลาง ช่วงอายุ 8-12 ปี ผู้วิจัยได้ศึกษาและนำเสนอผลการวิจัย ดังต่อไปนี้

ดังที่กล่าวมาข้างต้น ปัจจุบันการเรียนเปียโนถือเป็นกิจกรรมที่ผู้ปกครองต่างให้ความสนใจและส่งบุตรหลานเรียนเปียโนอย่างแพร่หลาย ซึ่งเหตุผลในการเรียนนั้นแตกต่างกันออกไป เช่น บางครอบครัวเห็นว่าการเรียนเปียโนนั้นช่วยให้เด็กพัฒนาทางอารมณ์ พัฒนาสติปัญญา และช่วยฝึกสมาธิ แต่บางครอบครัวส่งบุตรหลานเรียนเปียโนเพื่อให้ประสบความสำเร็จในเส้นทางนักดนตรี โดยการส่งบุตรหลานเข้าแข่งขัน หรือสอบวัดระดับ ทำให้การแข่งขันของตลาดการเรียนดนตรีสูงขึ้นเรื่อย ๆ มีโรงเรียนดนตรีเกิดขึ้นมากมาย แต่กลับพบว่านักเรียนเพียงบางกลุ่ม จากครูบางคนเท่านั้นที่ประสบความสำเร็จในระดับชาติและนานาชาติ จากการสอบ การแข่งขัน และการสอบเข้าศึกษาต่อในสถาบันดนตรีชั้นนำของโลก ซึ่งครูเปียโนกลุ่มนี้มีมุมมองและแนวทางในการสร้างเด็กให้ประสบความสำเร็จอย่างไรวินั้น ในบทความนี้ ผู้เขียนได้ศึกษาและนำเสนอมุมมองของครูสอนเปียโนที่ประสบความสำเร็จในด้านเนื้อหาการสอน ดังต่อไปนี้

จากผลการวิจัย พบว่าเนื้อหาที่ควรจัดการเรียนการสอนให้กับนักเรียนเปียโนในวัยนี้ ได้แก่ การวางเป้าหมาย เทคนิค การเลือกบทเพลง การอ่าน การฟัง และนอกจากนี้ต้องมีกิจกรรมกระตุ้นการเรียนรู้ ซึ่งเนื้อหาที่สรุปมานี้ไม่รวมการปูพื้นฐานทางการเรียนดนตรีที่ดีตั้งแต่เด็ก หรือการปรับพื้นฐาน แต่ผลการวิจัยของงานวิจัยชิ้นนี้จะกล่าวถึงเนื้อหาที่เหมาะสมที่จะเป็นแนวทางสู่ความสำเร็จในอาชีพนักเปียโนในอนาคต โดยแต่ละเนื้อหาจะมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

9.1 การวางเป้าหมาย

การจะเรียนเปียโนให้ประสบความสำเร็จนั้น เป้าหมายในการเรียนเป็นเรื่องที่สำคัญที่จะทำให้ผู้เรียนคนหนึ่งประสบความสำเร็จ การวางเป้าหมายนี้เองคือขั้นตอนแรกในการกำหนดเนื้อหาและวิธีการสอนเปียโน การที่ครู ผู้ปกครอง และนักเรียนวางเป้าหมายร่วมกัน หรือมีโอกาสได้ทำความเข้าใจลักษณะของการเรียนการสอนก่อน ย่อมส่งผลต่อความสำเร็จในการเรียนต่อไปได้ในอนาคต ข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูลทั้ง 5 คน ระบุว่า ก่อนการรับนักเรียนทุกคน ครูผู้สอนจะพูดคุย ทำความเข้าใจเพื่อวางเป้าหมายร่วมกันกับทั้งผู้ปกครองและนักเรียน เพื่อการเรียนการสอนจะได้ไปในทิศทางเดียวกัน เช่น นักเรียนมาเรียนเนื่องจากอยากเป็นนักเปียโน มาเรียนเพื่อจะศึกษาต่อในวิทยาลัยดนตรี หรืออยากมาเรียนเพื่อเป็นงานอดิเรก ดังนั้น การวางเป้าหมายและพูดคุยเพื่อทำความเข้าใจจึงเป็นสิ่งสำคัญที่จะทำให้นักเรียนประสบความสำเร็จ

การวางเป้าหมายจะส่งผลต่อการวางเนื้อหาโดยตรง เพราะนักเรียนแต่ละคนมีเป้าหมายต่างกัน ครูผู้สอนจึงจำเป็นต้องใช้เนื้อหาให้เหมาะสมกับการสร้างเด็ก เด็กบางคนตั้งใจจะเป็นนักเปียโนหรือบางคนเรียนไวโอลินเป็นหลัก แต่อยากมีความรู้เปียโนด้วย เป้าหมายย่อมแตกต่างกัน การสอนจะเป็นคนละแบบ การบ้านที่ให้กับก็จะไม่เท่ากัน ผู้ให้ข้อมูลคนหนึ่งให้ตัวอย่างว่า ถ้านักเรียนมาเรียนตอนอายุ 12 แล้วมีเป้าหมายอยากเรียนต่อเมืองนอก แต่มีงบประมาณไม่เพียงพอ อย่างนี้ครูจำเป็นต้องสอนให้เขาเก่งระดับไหนถึงจะได้ทุนหรือจะต้องสมัครโรงเรียนไหนถึงจะได้ทุน ซึ่งครูผู้สอนต้องมีความรู้ ประสบการณ์ และวิธีการ ถึงจะทำให้เด็กบรรลุเป้าหมายที่วางไว้ได้ เช่น ไม่ให้การบ้าน Czerny แต่อาจจะให้ Early Beethoven Sonata ไปแทน จากนั้น ก็จะเป็น Middle Period และค่อยเป็น Late Sonata ส่วนบทเพลงที่ใช้ก็จะเพิ่มความยากเร็วขึ้น เช่น ถ้าเล่น Waltz ของ F. Chopin อยู่ก็จะเริ่มให้ฝึก Scherzo ของ F. Chopin ไปแทน เพื่อที่จะเตรียมเขาให้ทันกับเป้าหมายที่เขาวางแผนเอาไว้ แต่ถ้านักเรียนมาเรียนตอนอายุ 9 ปี แล้วอยากเป็นนักเปียโน ก็จะปูพื้นฐานได้ง่ายขึ้น เพราะสามารถปูพื้นฐานได้ตั้งแต่เทคนิคนิ้วเริ่มต้น ฝึกพื้นฐานให้เขาได้ บทเพลงที่ใช้ก็จะแตกต่าง เช่น ให้เล่น Czerny ตามด้วย Sonatina และ Mozart Sonata หรือ Bach Invention ไปตามลำดับ

มีผู้ให้ข้อมูล 2 คน ได้กล่าวถึงการวางเป้าหมายในมุมมองที่แตกต่างกัน คือ นอกจากจะวางเป้าหมายให้กับนักเรียนแล้ว ยังจำเป็นต้องคำนึงถึงเป้าหมายของครูผู้สอนด้วย เป้าหมายของครูผู้สอนท่านหนึ่ง คือ ต้องการที่จะพัฒนาพรสวรรค์ของเด็กแต่ละคนที่มีอยู่ในตัว โดยครูจะคัดเลือกนักเรียนว่ามีพรสวรรค์หรือไม่ ถ้าดูแล้วเขามีพรสวรรค์ ครูถึงจะรับถ้าเขามีใจ คือ ชอบมาก อยากเรียน แต่ไม่มีพรสวรรค์ ส่วนใหญ่ครูจะไม่รับ เพราะครูคนหนึ่งจะรับนักเรียนได้จำนวน 15-20 คน ต่อสัปดาห์ นักเรียนถึงจะมีคุณภาพ การจำกัดปริมาณนักเรียนที่รับและคัดคุณภาพจึงเป็นเป้าหมายของผู้ให้ข้อมูลคนนี้ เมื่อเจอเด็กที่มีพรสวรรค์ ครูก็จะสอนให้เขารู้คุณค่าของพรสวรรค์ที่ตัวเองมี แล้วก็จะพยายามพัฒนาตรงนั้นขึ้นไป เพื่อที่เขาจะได้เรียนรู้อย่างมีความสุข คือ อยากให้เขามีทักษะที่ดีขึ้นตามลำดับและมีความสุขที่จะแบ่งปันพรสวรรค์นั้นให้กับคนอื่น ผู้ให้ข้อมูลคนนี้เสริมว่า ถ้าเราจะวัดว่าเราสอนเปียโนแล้วประสบความสำเร็จหรือไม่นั้น ให้ดูว่าเมื่อนักเรียนโตแล้วเขายังอยากที่จะดูคอนเสิร์ตหรือไม่ และถ้าเขามีลูกเขาอยากให้ลูกของเขาเรียนเปียโนหรือไม่ ถ้าเขาเล่นเก่ง แต่ไม่เห็นอยากฟังคอนเสิร์ตเลย อันนั้นแปลว่าเขาไม่ได้อะไร เขาไม่ได้สนใจ ถ้ามีลูกไม่ส่งให้ลูกเรียน แปลว่ากระบวนการเรียนการสอนไม่ประสบความสำเร็จ เพราะฉะนั้น เป้าหมายที่สำคัญ คือ ทำให้เขารู้ว่าเขามีพรสวรรค์ในการเล่นดนตรี เขามีความสุขกับการเล่นดนตรี แล้วพรสวรรค์นั้นก็พัฒนาขึ้นมีความสุขที่แบ่งปันให้คนอื่นผ่านการเล่น

อาจสรุปได้ว่า การทำงานอย่างหนึ่งให้ประสบความสำเร็จ เป้าหมายต้องมีความชัดเจน ตั้งแต่เริ่มต้น เป้าหมายของคนแต่ละคนแตกต่างกัน ซึ่งเป้าหมายมีอยู่ 2 แบบ คือ เป้าหมายของผู้สอนกับเป้าหมายของผู้เรียน ดังนั้น ทั้งครู นักเรียน และผู้ปกครอง ต้องวางเป้าหมายและทำความเข้าใจ

เข้าใจกันตั้งแต่เริ่มต้น นอกจากจะช่วยให้การวางเนื้อหาการสอนแล้ว ยังเป็นการกำหนดแนวทางและวิธีการในการสอนด้วย

9.2 เทคนิค

เทคนิค เป็นเนื้อหาที่สำคัญในการสอนทักษะเปียโน ผู้ให้ข้อมูลทั้ง 5 คน มีความเห็นตรงกันว่า การเรียนเทคนิคเป็นเรื่องที่มีความจำเป็นมากสำหรับการสร้างนักเปียโน เพราะเด็กไทยอ่อนเทคนิค ซึ่งเนื้อหาที่ใช้ในการสอนเทคนิคจะคล้ายคลึงกัน แต่ต่างกันที่วิธีการสอน โดยเทคนิคที่ใช้สอนนักเรียน จะแบ่งเป็น 2 กลุ่ม คือ กลุ่ม technique และกลุ่ม study โดยกลุ่มแรกจะประกอบไปด้วย Scale Arpeggio Hanon Czerny เทคนิคทั้ง 4 นี้ ผู้เชี่ยวชาญทั้ง 5 คน เห็นตรงกันว่า มีความจำเป็นอย่างมาก มีส่วนช่วยให้นิ้วแข็งแรง ควบคุมน้ำหนักนิ้วได้ดี Scale ยังช่วยเรื่องความเข้าใจบทเพลงและสอดทักษะที่ดี นำไปสู่การพัฒนาในการเล่นบทเพลงในขั้นสูงขึ้น เด็กต้องซ้อมและเล่นออกมาได้อย่างละเอียด โดยมีวิธีการในการฝึกซ้อมดังต่อไปนี้

Scale เป็นแบบฝึกหัดที่มีความจำเป็นเป็นอย่างมาก นักเรียนเปียโนในช่วงอายุนี้นี้ จำเป็นที่จะต้องเล่นได้ทุกคีย์ ทั้ง major และ minor นักเรียนควรฝึกซ้อมทุกวันก่อนการเล่นบทเพลง ทั้งนี้การฝึก Scale ยังสามารถทำได้ในหลายรูปแบบ ดังนี้

1. Similar Motion คือ การเล่น Scale พร้อมกัน 2 มือ ขนานกันไปทั้งขึ้นและลง ซึ่งนักเรียนควรฝึก 4 octaves และสามารถเล่นกับ metronome ได้ตรงจังหวะ

2. Contrary Motion คือ การเล่น Scale ที่เริ่มจากโน้ตตัวเดียวกันและแยกออกจากกัน โดยมือข้างหนึ่งไล่ขึ้น อีกข้างหนึ่งไล่ลง และสลับกัน โดยที่นักเรียนควรฝึก 2 octaves และสามารถเล่นกับ metronome ได้

3. Grand scale คือ การเล่น Scale พร้อมกัน 2 มือ ไป 2 octaves และเปลี่ยนไปเป็น contrary อีก 2 octaves พอล้อมมาที่ตำแหน่งเดิมให้เล่นต่อไปอีก 2 octaves จากนั้น เล่นกลับขาลง 2 octaves เปลี่ยนเป็น contrary 2 octaves ก่อนที่จะกลับลงไปอีก 2 octaves และสามารถเล่นกับ metronome ได้

การซ้อม scale เพื่อแก้ปัญหาเรื่องจังหวะ สามารถทำได้โดยเปิด metronome เล่นเป็นตัวดำ 1 จังหวะ 1 octave จากนั้นเพิ่มเป็น เปิด metronome เท่าเดิม แต่เล่นเป็นโน้ต 2 ตัว 1 จังหวะ (eight note) เล่น 2 octaves จากนั้นเปลี่ยนเป็นเปิด metronome เท่าเดิม แต่เล่นเป็นโน้ต 3 ตัว 1 จังหวะ (triplet) เล่น 3 octaves จากนั้นเปลี่ยนเป็นเปิด metronome เท่าเดิม แต่เล่นเป็นโน้ต 4 ตัว 1 จังหวะ (sixteen note) เล่น 4 octaves เป็นต้น ทุกค่าโน้ตจะไม่ค่อยมีปัญหา แต่ triplet อาจจะ

ต้องใช้เวลาเพราะเป็นจังหวะที่นักเรียนมีปัญหามากที่สุด โดยให้ฝึกจาก c major ก่อนแล้วค่อยเพิ่ม sharp และ flat ไปเรื่อยๆ เช่น 1 sharp 1 flat/ 2 sharps 2 flats/ 3 sharps/ 3 flat ไปเรื่อยๆ ก็จะ สามารถแก้ปัญหาเรื่องจังหวะไปได้ในตัว

Hanon เป็นแบบฝึกหัดเทคนิคที่ผู้ให้ข้อมูลทั้ง 5 คน แนะนำว่าเป็นแบบฝึกหัดที่มีความ จำเป็นอย่างมาก ใช้ในการฝึกความแข็งแรงของนิ้ว ในแต่ละบทจะฝึกนิ้วที่แตกต่างกันออกไป และเป็นแบบฝึกหัดเทคนิคที่สามารถนำมาปรับใช้ได้หลากหลายรูปแบบ ผู้ให้ข้อมูลคนหนึ่งได้แนะนำวิธี การฝึก Hanon ไว้ดังต่อไปนี้ การเล่น Hanon สำหรับเด็กวัยนี้ ควรจะฝึกเบอร์ 1-20 แต่สำหรับเด็ก ที่โตขึ้น อาจจะใช้แค่เบอร์ 21-31 ซึ่งวิธีฝึกจะคล้ายกัน คือ ให้เล่นทั้งหมด 3 คีย์ ได้แก่ C C# และ D ซึ่ง D จะยากที่สุด เพราะเป็นช่วงขั้นคู่ที่ย้ายบันไดเสียงยากพอสมควร การฝึก Hanon ในแต่ละเบอร์ จะเล่นทั้งหมด 7 รอบติดต่อกันไม่หยุด ใน 7 รอบนี้มีเทคนิคหลากหลาย ประกอบด้วย การทำเสียง (dynamics) ให้มีความแตกต่างกัน คือ รอบที่ 1 piano (p) รอบที่ 2 mezzo piano (mp) รอบที่ 3 mezzo forte (mf) รอบที่ 4 forte (f) รอบที่ 5 เร็ว+เบา (allegro+p) รอบที่ 6 staccato รอบที่ 7 เร็ว+ดัง (allegro+f) ทั้งหมด 7 รอบติดต่อกัน การฝึก Hanon ตามระบบนี้ นักเรียนจะสามารถเล่นเสียงตั้งแต่ piano ไปถึง forte ได้ ทำ staccato ได้ นอกจากนี้ นักเรียนยังสามารถนำไปพัฒนาเรื่องความเร็วใน การเล่นบทเพลงได้ ทำความเร็วได้ เพราะเพลงในแต่ละบทมีการผลิตเสียงที่หลากหลาย เทคนิคที่ หลากหลาย การฝึกแบบฝึกหัดในรูปแบบที่หลากหลาย เป็นการทำให้นักเรียนฝึกควบคุมน้ำเสียง จังหวะ ความคงที่ และกำลังนิ้ว หลังจากนั้น ย้อนแบบเดิมไปทำให้ C# และ D จนถึงเบอร์ 31 หลังจาก ที่ทุกคนทำได้ถึงเบอร์ 31 ก็จะย้อนอีกรอบหนึ่ง แต่เพิ่มความเร็ว ผู้ให้ข้อมูลคนหนึ่งแนะนำว่า การฝึก แบบฝึกหัดละ 7 รอบ ตามวงล้อนี้ สามารถนำมาปรับใช้กับการฝึก scale โดยเริ่มต้นจาก C major 7 รอบ ใช้เทคนิคเดียวกัน ต่อด้วย C Harmonic Minor 7 รอบ และ C Melodic Minor 7 รอบ และ เปลี่ยน key signature ไปเรื่อยๆ ดังนั้น ใน 1 Key นักเรียนจะต้องเล่นทั้งหมด 21 รอบติดต่อกัน โดยที่ไม่หยุดเล่นเลย การซ้อมแบบนี้จะทำให้นิ้วแข็งแรง

นอกจากนี้ Scale และ Hanon ซึ่งเป็นแบบฝึกหัดที่ผู้ให้ข้อมูลทั้ง 5 คน เลือกใช้แล้ว ยังมี เทคนิคอื่นๆ ที่ผู้ให้ข้อมูลแต่ละท่านเลือกนำมาใช้อย่างเฉพาะเจาะจงให้เหมาะสมกับความต้องการ ของบทเพลงที่กำลังจะเล่น หรือเลือกเทคนิคมาใช้สำหรับแก้ปัญหาพื้นฐานของนักเรียน เช่น เพื่อฝึก ความเร็ว เพื่อฝึกกล้ามเนื้อนิ้ว เพื่อฝึกความเป็นอิสระของนิ้ว เป็นต้น เพื่อนักเรียนจะประสบความสำเร็จในการเรียนเปียโนต่อไปในอนาคต ข้อสำคัญในการฝึกเทคนิคอีกประการ คือ ครูผู้สอนต้องอดทน พังเทคนิคที่ให้นักเรียนฝึกซ้อม เพื่อจะได้ทราบว่าเด็กซ้อมมาถูกต้องตามวัตถุประสงค์หรือไม่

อีกกลุ่มหนึ่งของเทคนิค คือ Study ในที่นี้ หมายถึง Etude Study ซึ่งเป็นเทคนิคที่แตกต่าง กับ Clear Technique เพราะมีความซับซ้อนกว่า ยากกว่า มีอะไรให้คิดมากขึ้น ครูจำเป็นต้องใส่ ความเป็นดนตรีลงไป แต่เทคนิคประเภทนี้ส่วนมากจะใช้นักเรียนที่เรียนในระดับสูงขึ้น ดังนั้น ใน

นักเรียนวัย 8-12 ปี เทคนิคกลุ่มแรกจึงมีความสำคัญและถือว่าเป็นพื้นฐานที่ดี เทคนิคถือเป็นหนึ่งในเนื้อหาที่สำคัญในการสอนเปียโน เมื่อนี้ไม่พร้อม เทคนิคไม่พร้อมก็จะเป็นอุปสรรคต่อการเรียนบทเพลงในระดับที่สูงขึ้นได้

9.3 การเลือกบทเพลง

การเลือกบทเพลงให้เหมาะสมกับการเรียนรู้แต่ละช่วงวัยและความสามารถของนักเรียนถือเป็นเรื่องที่สำคัญมาก ทั้งนี้ ผู้สอนจำเป็นต้องมีความรู้เกี่ยวกับบทเพลงต่างๆ ทั้งเรื่องระดับความยากง่าย เทคนิคที่ใช้ แบบแผนในการบรรเลง ประวัติ ส่วนประกอบของบทเพลง φόρมเพลง ยุคสมัยของบทเพลง เป็นอย่างดี เพื่อจะสามารถเลือกบทเพลงที่เหมาะสมกับความพร้อมและความสามารถของผู้เรียนได้ ในปัจจุบันมีหนังสือเป็นจำนวนมากให้เลือกใช้ หนังสือแต่ละเล่มอาจจะแยกตามยุคสมัยของดนตรี ตามความยากง่าย ตามเนื้อหาที่ต้องการสอน ซึ่งจะง่ายสำหรับครูผู้สอนในการเลือกใช้ ไม่จำเป็นต้องทำความเข้าใจมาก เพราะหนังสืออธิบายเรื่องต่างๆ ไว้ค่อนข้างละเอียด แต่สิ่งที่ผู้ให้ข้อมูลกล่าวถึงในเรื่องของการเลือกบทเพลงนั้น คือ แนวคิดในการเลือกบทเพลงและสอนบทเพลงนั้นๆ สามารถสรุปได้ดังต่อไปนี้

ผู้เรียนควรจะได้เรียนบทเพลงของนักประพันธ์ที่มีชื่อเสียงในแต่ละยุคสมัย เพราะจะได้เรียนเนื้อหาของบทเพลงในยุคนั้นๆ ในเพลงบทหนึ่งนอกจากโน้ตและจังหวะแล้ว ยังประกอบไปด้วยเทคนิค โครงสร้าง ประวัติ และอีกมากมาย ดังนั้น การให้นักเรียนเรียน method book เพียงอย่างเดียว นักเรียนอาจจะไม่เข้าใจกับบทเพลงที่นักประพันธ์แต่งขึ้น เนื่องจาก method book ส่วนมากถูกเขียนขึ้นมาใหม่โดยทีมงานผู้ทำหนังสือ หรือนำบทประพันธ์ที่มีชื่อเสียงมา arrange ใหม่ ให้มีระดับยากง่ายตามระดับของผู้เรียน หรือให้ตรงกับแนวคิดของเรื่องหรือเทคนิคที่กำลังสอน ทำให้นักเรียนขาดโอกาสได้สัมผัสกับบทเพลงของนักประพันธ์ที่มีชื่อเสียงและไม่ได้ไปสัมผัสกับ literature ในยุคสมัยต่างๆ

ผู้ให้ข้อมูลคนหนึ่งให้ตัวอย่างการเลือกบทเพลงสำหรับนักเรียนเปียโนวัย 8-12 ปีไว้ดังต่อไปนี้ นักเรียนจำเป็นต้องเรียน polyphony 1 บท ได้แก่ Invention ของ J.S. Bach (ยุคบาโรก) หรือของนักประพันธ์ท่านอื่น เพราะนักเรียนจะได้ฝึกฟังแนวทำนองที่สอดประสานของดนตรีหลากหลาย นอกจากนี้ นักเรียนควรเรียน Sonatina หนึ่งบทในยุคคลาสสิก เพราะนักเรียนจะได้ฝึกประโยคเพลง เทคนิค ความเข้าใจของดนตรีในยุคสมัยนั้น ซึ่งผู้ให้ข้อมูลคนนี้จะระบุว่าเพลงทั้ง 2 ยุคนี้มีความจำเป็นในการเรียนรู้เป็นอย่างมาก ดังนั้น ในแต่ละสัปดาห์ การบ้านควรจะมีบทเพลง 2 ยุคนี้เรียนไปพร้อมกัน ถ้าจะเลือกบทเพลงยุคโรแมนติก หรือยุคศตวรรษที่ 20 ก็เรียนควบคู่ไปกับบทเพลงใน 2 ยุคที่กล่าวมา ซึ่งจะไม่ให้เกิน 2 เพลงต่อครั้ง

ผู้ให้ข้อมูลคนหนึ่งมีความเห็นที่แตกต่างออกไป โดยแนะนำว่าสามารถใช้ Method Book ได้แต่อาจจะเลือก edition ที่น่าทึ่งประพันธ์ของนักประพันธ์ที่มีชื่อเสียงมารวบรวมไว้โดยที่ยังไม่ผ่านการ arrange ใหม่ ผู้ให้ข้อมูลคนนี้แนะนำว่า การเลือกบทเพลงให้นักเรียนวัยนี้ สามารถเลือกจาก 2 เล่ม คือ Masterwork Classic ของสำนักพิมพ์ Alfred และ Piano Literature ของ Bastien ซึ่งในหนึ่งเล่มจะประกอบด้วยเพลงในยุคคลาสสิก โรแมนติก และศตวรรษที่ 20 แล้วค่อยเลือกใช้ Method Book เหล่านี้ตอนที่เขาโตขึ้น

สำหรับนักเรียนชั้นกลาง (intermediate level) จะเริ่มมีความแข็งแรงของทักษะการเล่นพอสมควรแล้ว เริ่มอ่านโน้ตได้ด้วยตัวเอง นักเรียนสามารถหัดเพลงเองได้ นักเรียนสามารถใช้ทักษะที่เรียนมาได้ ดังนั้น การเลือกเพลงต้องดูให้เหมาะสมว่าใครพร้อมสำหรับเพลงอะไร ระดับไหน เช่น ก่อนที่เด็กจะเริ่มเรียนเพลง 2 แนว ประเภท Invention ครูต้องแน่ใจก่อนว่า เขาต้องผ่าน Minuet มาก่อน เคยเล่น Anna Magdalena Note Book หรือพื้นฐานก่อนที่จะนำเขามาสู่การเล่น Invention จะต้องดูเวลาและขั้นตอนที่เหมาะสม การเลือกเพลงต้องดูระดับความยากง่ายและค่อยๆ ไปทีละขั้น ไม่ข้ามขั้นจนเกินไป โดยเริ่มจากชี้ให้เห็นรูปแบบของจังหวะ ดูภาพรวมก่อนว่ามีอะไรคล้ายกับสิ่งที่เขาเคยเล่นมาก่อน ก่อนเริ่มหัดโน้ตอาจจะให้วงกลมว่ามี pattern ไหนบ้างที่เหมือนกัน ลองหาความเหมือน-ความต่าง อาจจะดูว่ามีซ้ำตรงไหนบ้าง หรือถ้าเป็นเพลง Waltz ก็ให้เห็นว่า มือซ้ายใช้ pattern เดียวกัน เขาต้องดู pattern ให้ออก ต้องดูทิศทางให้ออก ให้เขาเห็นว่าอะไรที่เขาเคยรู้จักมาแล้ว มันไม่ใช่สิ่งใหม่เลย แต่เป็นอีกทำนองหรืออีกเพลงที่เขาจะได้ประสบการณ์ในการเล่นเพลงมากขึ้น ต้องรู้จักการเชื่อมโยง นำสิ่งที่เคยเรียนมาปรับใช้ได้ ซึ่งวิธีการต่างๆ สามารถนำไปปรับใช้กับบทเพลงในทุกยุคสมัยที่เรียน

9.4 การอ่านโน้ต

สำหรับการอ่านโน้ตของนักเรียนเปียโนวัย 8-12 ปี ผู้ให้ข้อมูลคนหนึ่งเห็นว่า ในช่วงโรงเรียนเปียโนไม่จำเป็นต้องนำเนื้อหาที่มาสอน เพราะในเด็กวัยนี้ส่วนมากมีประสบการณ์ในการเล่นบทเพลงมาแล้ว การที่ได้เล่นบทเพลงมาก จะทำให้ได้อ่านโน้ตเยอะ ทำให้สามารถอ่านโน้ตได้อย่างรวดเร็ว โดยไม่จำเป็นต้องนำแบบฝึกหัดอะไรมาฝึกเพิ่มเติม ยกเว้นในนักเรียนที่มีปัญหาเรื่องการอ่านโน้ตหรือนักเรียนที่เตรียมตัวสอบที่จำเป็นจะต้องมีการสอบการอ่านโน้ตแรกเห็น (sight reading) ซึ่งจะเป็นอีกกรณีหนึ่ง

แต่ความเห็นดังกล่าวแตกต่างกับผู้ให้ข้อมูลอีกคนหนึ่งที่เห็นว่าการอ่านเป็นเรื่องจำเป็น เพราะถ้าครูผู้สอนไม่กระตุ้นให้นักเรียนอ่าน เขาจะไม่อ่าน โดยเฉพาะนักเรียนที่มีสไตล์ทักษะที่ดี ยิ่งละเลยเรื่องการอ่าน ดังนั้น อาจจะมีแบบฝึกเกี่ยวกับการอ่านโน้ตให้ทำสั้นๆ ในทุกครั้งที่เรียน

9.5 การฟัง

เนื้อหาการฟังในที่นี้ ไม่ได้หมายถึงการฝึกโสตทักษะแบบในระบบสอบเทียบ (ear training) แต่เป็นการฝึกให้นักเรียนได้ฟังบทเพลง โดยผู้ให้ข้อมูลทุกคนเห็นตรงกันว่า ปัญหาอย่างหนึ่งที่เด็กไทยไม่ประสบความสำเร็จในการเรียนเปียโนเนื่องจากขาดการฟังเพลง นักเรียนไม่รู้จักบทเพลง ไม่รู้จักนักประพันธ์ ซึ่งปัญหานี้เกิดจากการที่นักเรียนไม่ฟังเพลงคลาสสิก ดังนั้น นักเรียนต้องกลับไปฟังให้มากและให้หลากหลาย เพราะนอกจากจะรู้จักเพลงแล้ว ในอนาคตจะทำให้นักเรียนสามารถแยกโครงสร้างของบทเพลง ลักษณะการประพันธ์ น้ำเสียง ลักษณะเฉพาะของบทเพลงในยุคสมัยต่างๆ ที่แตกต่างกัน

โดยวิธีการที่ใช้มีหลายรูปแบบ เช่น ให้นักเรียนฟังเพลงจากผู้บรรเลง 2 คน จากนั้น ให้ดูว่าทั้งสอง 2 ใช้ pedal แตกต่างกันอย่างใด articulations แตกต่างกันอย่างใด รวมทั้งหัวข้ออื่นๆ ที่ครูผู้สอนเป็นผู้กำหนด จากนั้นให้นักเรียนวิเคราะห์ดูว่านักเปียโนแต่ละคนเขาตีความเรื่องต่างๆ อย่างไร เขาคิดอย่างไร และเขาสื่อสารออกมาอย่างไร นอกจากนี้ การฟังแบบการฝึกโสตทักษะในบางหัวข้อก็ยังเป็นสิ่งจำเป็นในการนำมาใช้ในการสอน เพราะมีประโยชน์หลายอย่าง เช่น การฟังคอร์ด เมื่อนักเรียนแยกแยะได้ ก็จะทำให้เสียงในการเล่นดีขึ้น มีทิศทางมากขึ้น เป็นต้น

9.6 กิจกรรมกระตุ้นการเรียนรู้

กิจกรรมกระตุ้นการเรียนรู้ถือเป็นสิ่งที่สำคัญมากต่อการเรียนเปียโนให้ประสบความสำเร็จ เพราะเป็นการวางเป้าหมายให้กับนักเรียน แบ่งออกเป็นหลายประเภท ได้แก่ การสอบ การแข่งขัน การแสดงคอนเสิร์ต studio class และ master class กิจกรรมทั้งหมดนี้ ล้วนแล้วแต่มีลักษณะเฉพาะตัว เป็นกิจกรรมที่จะทำให้ผู้เรียนซ้อมได้อย่างมีประสิทธิภาพมากขึ้น ซึ่งรูปแบบและลักษณะกิจกรรมแต่ละอย่างเป็นอย่างไร มีรายละเอียดดังต่อไปนี้

Studio Class เป็นกิจกรรมที่ให้นักเรียนแสดงให้กันดูที่บ้านหรือสตูดิโอของครูผู้สอน และให้ผู้ปกครองนั่งฟัง ผู้ปกครองจะได้มีโอกาสเห็นความแตกต่างของนักเรียนแต่ละคนที่อายุพอๆ กัน ส่วนมากเป็นกิจกรรมที่จัดให้มืออย่างสม่ำเสมอ รวมทั้งก่อนการสอบ การแข่งขัน และการแสดงคอนเสิร์ต ซึ่งการที่นักเรียนมีโอกาสได้เล่นหรือได้ฟังคนอื่นก่อนการแสดงจริง ก็จะทำให้สามารถกลับไปแก้ไขข้อผิดพลาดที่เกิดขึ้นได้ ทั้งเป็นการเตรียมความพร้อมสำหรับกิจกรรมอื่นๆ ที่จะตามมา

การแข่งขัน เป็นกิจกรรมกระตุ้นการเรียนรู้อย่างหนึ่ง ถือเป็นกิจกรรมที่จำเป็นต้องเตรียมความพร้อมผู้เรียนเป็นอย่างมาก ความพร้อมในที่นี้คือความพร้อมทั้งร่างกายและจิตใจ การแข่งขัน

บางครั้งเหมือนกับเป็นดาบ 2 คม เมื่อเปรียบเทียบกับ การสอบ จะเห็นได้ว่าการสอบ ผู้สอนสามารถสอบได้คะแนน distinction ก็คนที่ได้ ขึ้นอยู่กับความสามารถของตัวเองว่าทำมาากมาน้อยแค่ไหน แต่ในการแข่งขันจะต้องมีผู้ที่ชนะเพียงคนเดียว ถ้าครูส่งเด็กสอบ 10 คน อาจจะได้ distinction มากกว่า 1 คน แต่ในการแข่งขัน ถ้าครูส่ง 10 คน อาจจะได้รางวัลชมเชยมาแค่คนเดียว ซึ่งจะทำให้ นักเรียนหมดกำลังใจในการเรียนไปได้ เพราะก่อนการแข่งขัน ผู้เรียนต้องทำงานหนักและมีความคาดหวัง ทั้งตัวเองและผู้ปกครองต่างคาดหวัง ครูควรมีการจัดประชุมก่อนว่าแข่งขันเพื่ออะไร ครูไม่สามารถรับประกันได้ว่าทุกคนจะได้รางวัล เพราะรางวัลไม่ใช่เป้าหมายที่ครูคาดหวัง แต่สิ่งที่ได้คือ นักเรียน ครู ผู้ปกครองต้องทำงานหนัก เพราะฉะนั้น ครูต้องเลือกคนที่แข็งแรงจริง ๆ แข็งแรงในเรื่องของการเล่นและจิตใจ ถึงแม้ว่านักเรียนจะไม่ชนะการแข่งขัน แต่ตลอดระยะเวลาที่ทำงานหนักมา ตัวนักเรียนเก่งขึ้นเพราะเขาตั้งเป้าให้ตัวเองเอาไว้ ถ้าไม่ได้เตรียมตัวไปแข่ง ก็ไม่มีทางที่จะซ้อมได้ขนาดนี้ คนเราเวลาไม่มีเป้าหมายก็มักจะเรียนรู้ช้ากว่าคนที่มีความหมาย สำหรับการแข่งขัน นักเรียนควรเตรียมตัวให้พร้อมล่วงหน้าอย่างน้อย 2 เดือนสุดท้าย ส่วน 1 เดือนสุดท้าย ต้องเล่นทุกอย่างให้ออกมาได้เหมือนวันแข่งจริง นักเรียนคนนั้นถึงจะมีโอกาสที่จะประสบความสำเร็จ วิธีการนี้ถือเป็นการให้เวลานักเรียน 1 เดือน เพื่อที่เขาจะได้แก้ไขสิ่งที่เขายังทำไม่ได้ เพราะส่วนมากการซ้อมน้อยจะส่งผลให้มีปัญหาเกี่ยวกับความจำตามมา จากการสัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลทุกคนเห็นตรงกันว่า กิจกรรมการแข่งขันมีส่วนช่วยพัฒนานักเรียนให้พัฒนาได้เร็วขึ้น แต่กิจกรรมนี้มีทั้งข้อดีและข้อเสีย บางครั้งเด็กตัดสินใจตัวเองจากผลของการแข่งขัน ถ้าแข่งไม่ชนะแปลว่าไม่เก่ง ซึ่งไม่ถูกต้อง บางครั้งกรรมการอาจจะไม่ได้ชอบ style การเล่นนี้ หรือวันนั้นอาจจะเล่นไม่ดีเพราะมีความกังวลหรือไม่สบายส่วนใดส่วนหนึ่งของร่างกาย ดังนั้น ก่อนการแข่งขันจะต้องเตรียมตัวนักเรียนว่าการแข่งมันเป็นเหมือนกับการที่เราทำเพื่อต้องการพัฒนาตัวเอง สามารถเล่นบทเพลงได้เร็วในเวลาที่กำหนด เหมือนเป็นแรงขับในการเรียน แต่ผลของการแข่งขันไม่ได้เป็นตัวตัดสินว่าเก่งหรือไม่เก่ง

การสอบ ถือเป็นกิจกรรมหนึ่งที่ช่วยให้นักเรียนเปียโนมีการพัฒนาในด้านการเล่นและความเข้าใจที่ดีขึ้น เพราะการสอบเป็นการวัดผลทักษะทั้ง 4 ด้าน ได้แก่ การบรรเลงบทเพลง เทคนิค การอ่าน และการฟัง ซึ่งเป็นโอกาสให้นักเรียนได้วัดผล นอกจากนี้ยังเป็นการตั้งเป้าหมายในการเรียนให้กับนักเรียน

การแสดงคอนเสิร์ต เป็นกิจกรรมกระตุ้นการเรียนรู้อีกกิจกรรมหนึ่งที่มีความสำคัญต่อการเรียนเปียโน มีผู้ให้ข้อมูลคนหนึ่งกล่าวว่า การแสดงต่อหน้าสาธารณชนเป็นเรื่องที่สำคัญมากสำหรับการเรียนเปียโน เพราะวิชาเปียโนถือเป็นศาสตร์การแสดง ซึ่งจะไม่สมบูรณ์ถ้าขาดการแสดงต่อหน้าสาธารณชน ดังนั้น จึงต้องมีการแสดงคอนเสิร์ต สำหรับการแสดงนั้น นอกจากนักเรียนจะต้องเตรียมตัวเองมาเป็นอย่างดีแล้ว ยังต้องก้าวผ่านความตื่นเต้นที่จะต้องเล่นให้ผู้ชมเป็นจำนวนมากชม ซึ่งต่างกับการสอบที่เล่นให้กับกรรมการเพียงคนเดียว

กิจกรรมทั้งหมดนี้ถือเป็นการให้ประสบการณ์กับนักเรียน ให้ได้รับประสบการณ์ในการเรียนดนตรีไม่ว่านักเรียนจะชอบหรือไม่ก็ตาม ครูผู้สอนควรจะให้ประสบการณ์ให้ผู้เรียนได้เรียนรู้พัฒนาศักยภาพที่มีในตนเอง นำสิ่งที่ตนเองซ้อมและถ่ายทอดมายังผู้ฟังได้ ซึ่งกิจกรรมที่กล่าวมาทั้งหมดนี้มีส่วนให้นักเรียนซ้อมออกมาได้อย่างมีเป้าหมายและประสิทธิภาพ

โดยสรุปแล้ว เนื้อหาการสอนเปียโนสำหรับนักเรียนเปียโนระดับชั้นกลาง ช่วงอายุ 8-12 ปี ควรประกอบไปด้วยหลากหลายเนื้อหา ไม่เพียงแต่ครูสอนบทเพลงเปียโนเท่านั้น แต่เนื้อหาที่ใช้ในการสอนแต่ละสัปดาห์ต้องประกอบไปด้วยหลายส่วน เพื่อสร้างเสริมให้นักเรียนเปียโนวัยนี้เกิดการเรียนรู้ จากรายละเอียดที่กล่าวมาข้างต้นสามารถนำมาสรุปเป็นตารางได้ดังต่อไปนี้

เนื้อหา	รายละเอียดเนื้อหา
การวางแผนเป้าหมาย	- ครู ผู้ปกครอง และนักเรียน ร่วมกันวางแผนเป้าหมาย - การวางแผนเป้าหมายจะส่งผลต่อการวางแผนเนื้อหาโดยตรง เพราะนักเรียนแต่ละคนมีเป้าหมายต่างกัน ครูจึงจำเป็นต้องใช้เนื้อหาให้เหมาะสมกับการสร้างเด็ก
เทคนิค	- เทคนิคแบ่งเป็น 2 กลุ่ม คือ technique และ study - กลุ่ม technique ที่เหมาะสมกับนักเรียนเปียโนชั้นกลาง ได้แก่ Scale Arpeggio Hanon และ Czerny ซึ่งจะช่วยให้นิ้วแข็งแรง ควบคุมน้ำหนักนิ้วได้ดี นำไปสู่การพัฒนาในการเล่นบทเพลงในขั้นสูงขึ้น - กลุ่ม study คือ Etude Study แต่ครูผู้สอนต้องเลือกให้เหมาะกับนักเรียนเปียโนวัย 8-12 ปี ถ้านักเรียนยังไม่พร้อมอาจจะใช้แค่กลุ่มแรกสำหรับการฝึกเทคนิค
การเลือกบทเพลง	- ผู้เรียนควรจะได้เรียนบทเพลงของนักประพันธ์ที่มีชื่อเสียงในแต่ละยุคสมัย ตัวอย่างบทเพลงที่ควรนำมาสอนนักเรียนเปียโนชั้นกลาง ได้แก่ - Anna Magdalena Note Book ก่อนนำเข้าสู่ Invention ของ J.S. Bach (ยุคบาโรก) - Sonatina (ยุคคลาสสิก) - Waltz, Prelude (Chopin) Album for the young (Schumann) 25 progressive pieces op. 100 (Burgmuller) and etc (ยุคโรแมนติก) - Easy pieces from 20th century composer

เนื้อหา	รายละเอียดเนื้อหา
การอ่าน	- สำหรับนักเรียนเปียโนระดับชั้นกลาง ช่วงอายุ 8-12 ปี การอ่านควรเป็นการให้แบบฝึกหัดการอ่าน พร้อมทั้งจับเวลาให้แต่ละสัปดาห์เวลาเร็วขึ้นเรื่อยๆ แบบฝึกที่ใช้ อาจจะเป็น flash card หรือยกตัวอย่างจากโน้ตเปียโนแล้วให้นักเรียนอ่าน
การฟัง	- สำหรับนักเรียนเปียโนระดับชั้นกลาง ช่วงอายุ 8-12 ปี การฟังไม่ควรเป็นการฟังในลักษณะการฟังเพื่อฝึกสไตล์ทักษะแบบในระบบสอบ แต่เป็นการฝึกให้นักเรียนได้ฟังบทเพลงจากนักประพันธ์และยุคสมัยที่หลากหลาย รวมทั้งการฟังนักเปียโนที่มีชื่อเสียงบรรเลง เพื่อให้เข้าใจและซาบซึ้งกับบทเพลง
กิจกรรมกระตุ้นการเรียนรู้	- กิจกรรมกระตุ้นการเรียนรู้ที่เหมาะสมกับเด็กวัย 8-12 ปี คือ การสอบ การแข่งขัน การแสดงคอนเสิร์ต studio class และ master class กิจกรรมทั้งหมดนี้ล้วนแล้วแต่มีลักษณะเฉพาะตัว เป็นกิจกรรมที่จะทำให้ผู้เรียนซึมได้อย่างมีประสิทธิภาพมากขึ้น ซึ่งรูปแบบและลักษณะกิจกรรมแต่ละอย่างมีความแตกต่างกันตามวัตถุประสงค์ แต่ถือเป็นการกระตุ้นให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ทั้งสิ้น

10. อภิปรายผลการวิจัย

งานวิจัยเกี่ยวกับ piano pedagogy ที่มีอยู่ในปัจจุบันมีเป็นจำนวนมากและแตกเนื้อหาออกเป็นประเด็นต่างๆ ในการศึกษา เนื่องจากศาสตร์นี้เป็นศาสตร์ที่กว้างและมีการศึกษาวิจัยมาอย่างยาวนานในต่างประเทศ แต่กลับพบว่างานวิจัยเกี่ยวกับ piano pedagogy ในประเทศไทยมีจำนวนไม่มาก โดยเฉพาะในส่วนของการศึกษาเนื้อหาการเรียนการสอน ที่พบบางส่วนเป็นงานที่เกี่ยวกับเนื้อหาการสอนในระดับอุดมศึกษา ทำให้ในประเทศไทยยังขาดความรู้เกี่ยวกับเนื้อหาการสอนนักเรียนเปียโนให้ประสบความสำเร็จตั้งแต่อายุน้อย จากผลการวิจัยที่ได้รับ ผู้วิจัยนำมาอภิปรายตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ดังต่อไปนี้

เนื้อหาการสอนเปียโนที่ได้รับจากผู้ให้ข้อมูลทั้ง 5 คน ได้แก่ การวางเป้าหมาย เทคนิค การเลือกบทเพลง การอ่าน การฟัง และกิจกรรมกระตุ้นการเรียนรู้ ในความคิดเห็นของผู้วิจัย ซึ่งผลการวิจัยนี้มีเนื้อหาที่คล้ายกับตำราการสอนดนตรีหลายเล่มที่กล่าวถึงการซ้อมเทคนิค การอ่าน การเลือกบทเพลง แต่จุดที่แตกต่างกัน คือ การวางเป้าหมาย การฟัง และกิจกรรมกระตุ้นการเรียนรู้ กล่าวคือ บริบทการเรียนเปียโนของนักเรียนในประเทศไทยและต่างประเทศมีความแตกต่างกัน นักเรียน

ในประเทศไทยส่วนมากเริ่มเรียนเปียโนตั้งแต่อายุยังน้อย เนื่องจากประเทศไทยให้ความสำคัญกับการเรียนดนตรีเพื่อพัฒนาการต่างๆ ของเด็ก และผู้ปกครองบางกลุ่มให้บุตรหลานเรียนเปียโนเพราะสถานภาพทางสังคม (Sitalayan, 2006, p. 1) ซึ่งแตกต่างจากนักเรียนเปียโนในต่างประเทศ ซึ่งเลือกเรียนตามความสนใจ มีความสนใจด้วยตัวเอง ไม่ได้มาจากการชี้นำของผู้ปกครอง ดังนั้น การวางเป้าหมายของนักเรียนในประเทศไทยกับต่างประเทศย่อมแตกต่างกัน จากผลการวิจัยพบว่า ครูนักเรียน และผู้ปกครอง จำเป็นต้องทำงานร่วมกัน เพื่อจะได้ประสบความสำเร็จในการเรียน ซึ่งจะได้ชี้ว่าในบริบทของประเทศไทย ผู้ปกครองยังมีอิทธิพลต่อความสำเร็จของนักเรียนเป็นอย่างมาก นอกจากการวางเป้าหมายการสอนแล้ว เนื้อหาการฟังในงานวิจัยชิ้นนี้ยังถือเป็นประเด็นที่น่าสนใจ ถ้าไปอ่านงานของต่างประเทศ เนื้อหาการฟังจะแตกต่างกับผลการวิจัยชิ้นนี้ กล่าวคือ การฟังในงานวิจัยอื่นๆ เนื้อหาจะกล่าวถึงการฟังเพื่อความเข้าใจบทเพลง แต่ผลงานวิจัยชิ้นนี้ การฟัง คือ การให้นักเรียนเปียโนไปฟังบทเพลงประเภทต่างๆ ของนักประพันธ์ที่มีชื่อเสียง ที่เป็นเช่นนี้เพราะเด็กไทยฟังน้อยมาก รู้จักบทเพลงน้อยมาก รู้จักนักเปียโนน้อยมาก แต่เด็กไทยเรียนเยอะมาก นักเรียนบางคนเรียนเปียโนสัปดาห์ละ 2-3 ครั้ง ซึ่งต่างกับบริบทในต่างประเทศ ที่นักเรียนศึกษาหาความรู้ด้วยตัวเอง ฟังมาก รู้มาก ดังนั้น เนื้อหาการฟังจึงมีความแตกต่างจากหนังสือและงานวิจัยในต่างประเทศที่ผ่านมา ส่วนเนื้อหาที่จะนำมาอภิปรายอีกเนื้อหาหนึ่ง คือ กิจกรรมกระตุ้นการเรียนรู้ ในเนื้อหาส่วนนี้ถือว่าจำเป็นมากสำหรับนักเรียนเปียโนในประเทศไทย เนื่องจากวัฒนธรรมไทยที่มีมาแต่โบราณ นักเรียนมีความเรียบร้อย สุภาพ อ่อนน้อม จนบางครั้งนักเรียนไม่กล้าแสดงความคิดเห็น ไม่กล้าแสดงอารมณ์ความรู้สึกลงไปในบทเพลง กลัวเล่นผิด ซึ่งส่งผลต่อการแสดงต่อหน้าสาธารณชน นักเรียนไม่กล้าแสดงความรู้สึกตัวเองออกมาอย่างเต็มที่ แต่ยังคงกลัวผิด กลัวครูว่า ซึ่งการที่มีกิจกรรมกระตุ้นการเรียนรู้ผ่านการเล่น studio class จะช่วยให้นักเรียนลดความประหม่า ความตื่นเต้น จากการแสดงลงได้ เมื่อนักเรียนไม่ตื่นเต้น ก็จะไม่ค่อยๆ แสดงสิ่งที่คิดสิ่งที่ทำออกมาสู่ผู้ชมได้อย่างเต็มความสามารถและประสบความสำเร็จในการแสดง การแข่งขัน หรือการสอบในที่สุด

ในส่วนของวิธีการสอนเปียโน ผู้ให้ข้อมูลทั้ง 5 คนมีความคิดเห็นที่เหมือนและแตกต่างกับตำราการสอนเปียโน เช่น How to Teach Piano Successfully (Bastien, 1988) หรือ Teaching Piano Vol. I and II (Agay, 1981) ที่เขียนเกี่ยวกับวิธีการสอนเปียโนในเรื่องต่างๆ แบ่งไว้เป็นบท แต่จากข้อมูลที่ได้จากการวิจัยนี้พบว่า บริบทที่แตกต่างกัน วิธีการในการสอนย่อมแตกต่างกันด้วย เช่น การวิเคราะห์นักเรียนก่อนการเลือกบทเพลงว่าเป้าหมายคืออะไร ต้องใช้วิธีการใดในการสอน ประเด็นเหล่านี้ไม่มีตำราเล่มใดสามารถบอกได้ แต่เป็นความสามารถและประสบการณ์เฉพาะตัวของครูผู้สอนที่จะเลือกบทเพลงอะไรให้นักเรียนและช่วยเสริมในสิ่งที่เด็กอ่อนอยู่ ในงานวิจัยชิ้นนี้ได้ระบุวิธีการสอนเทคนิคอย่างละเอียดเพื่อแก้ปัญหาเด็กที่มีนิ้วไม่แข็งแรง ซึ่งผู้ให้ข้อมูลทั้ง 5 คน นอกจากจะสอนเทคนิคตามตำราแล้ว แต่ละคนยังมีเทคนิคเฉพาะตัว หรือทำ variation เพื่อฝึกในเรื่องต่างๆ ที่แตกต่างกัน

ในความเห็นของผู้วิจัยนั้น ความรู้และประสบการณ์ในการสอนที่ดีมีผลต่อความสำเร็จของผู้เรียนเป็นอย่างมาก เพราะวิธีการและเนื้อหาที่ดีจะนำมาซึ่งการสอนที่มีประสิทธิภาพ ทำให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้และประสบความสำเร็จได้ ถ้าเนื้อหาดีแต่ขาดซึ่งวิธีการที่ดี ผู้เรียนย่อมไม่ประสบความสำเร็จ ในขณะที่วิธีการดีแต่ขาดเนื้อหาที่ดี ผู้เรียนย่อมไม่เกิดการเรียนรู้

11. ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

สิ่งที่ได้รับจากงานวิจัยชิ้นนี้เป็นประเด็นที่เกี่ยวข้องกับเนื้อหาและวิธีการในการสอนเปียโนเด็กนักเรียนเปียโนระดับชั้นกลางที่มีอายุระหว่าง 8-12 ปี ยังมีประเด็นอื่นๆ ที่น่าสนใจและสามารถเป็นหัวข้อในการศึกษาวิจัยต่อไป ได้แก่ อายุกับพัฒนาการในการเรียนเปียโนให้ประสบความสำเร็จ การเล่นดนตรีและการใช้ดนตรีในการพัฒนาสมองของผู้เรียน และพัฒนาการที่เหมาะสมของช่วงวัยต่างๆ กับการเรียนดนตรี เป็นต้น

รายการอ้างอิง

- Agay, D. (1981). *Teaching Piano Vol. I and II*. New York: Yorktown Music Press.
- Bastien, J. W. (1988). *How To Teach Piano Successfully* (3rd ed.). San Diego: N. A. Kjos Music Co.
- Clark, F. (1992). *Questions and Answers*. Northfield: Instrumentalist Co.
- Passburg, A. C. (2017). *Introduction to Piano Pedagogy: A Bible-Based Course for Piano Teacher Training in Christian Colleges and Universities* (Master thesis). Liberty University, Lynchburg.
- Sitalayan, R. (2006). *Development of a Piano Certificate Program for Piano Teachers in Thailand*. Unpublished doctoral research project, (Doctoral dissertation), West Virginia University, West Virginia.

การศึกษากิจกรรมท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวในชุมชนคลองรางจระเข้ อำเภอเสนา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

Received: 30 January 2021

Revised: 28 February 2021

Accepted: 25 December 2021

Published: 12 April 2022

กิตพร แสงพิรุณ*

รุ่งนภา เลิศพัชรพงศ์**

อังคิรสา แสงจำนงค์***

บทความวิจัย

บทคัดย่อ

คำสำคัญ

การศึกษากิจกรรม
การท่องเที่ยว;
การท่องเที่ยว
เชิงสร้างสรรค์;
การส่งเสริม
การท่องเที่ยว

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษากิจกรรมท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ในชุมชนคลองรางจระเข้ และ 2) เพื่อเสนอแนวทางในการส่งเสริมการท่องเที่ยวในชุมชนคลองรางจระเข้ เป็นงานวิจัยแบบผสมเครื่องมือที่ใช้ในงานวิจัยเชิงคุณภาพ คือ การสังเกตแบบมีส่วนร่วม การสัมภาษณ์เชิงลึก การทดลองกิจกรรมการท่องเที่ยว การประเมินกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ เครื่องมือที่ใช้ในงานวิจัยเชิงปริมาณ คือ แบบสอบถามความคิดเห็นของนักท่องเที่ยวต่อกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ ผลการวิจัยเชิงคุณภาพพบว่า ชุมชนมีทุนทางวัฒนธรรมและธรรมชาติเหมาะสมต่อการท่องเที่ยว มีอาหารของท้องถิ่นที่เป็นเอกลักษณ์ ชุมชนให้ความร่วมมือในการจัดกิจกรรมท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ 2 วัน 1 คืน ร่วมกับคณะนักวิจัย ในการประเมินกิจกรรมท่องเที่ยวจากผู้ทรงคุณวุฒิพบว่า ควรปรับปรุงด้านความพร้อมของชุมชน ด้านความสะอาด ความเป็นระเบียบของบ้านพักแบบโฮมสเตย์ โดยกิจกรรมท่องเที่ยวเป็นกิจกรรมที่ดีมีเอกลักษณ์ท้องถิ่น ทำให้นักท่องเที่ยวประทับใจ ผลการวิจัยเชิงปริมาณพบว่า นักท่องเที่ยวส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง คิดเป็นร้อยละ 60 มีอายุระหว่าง 41-50 ปี คิดเป็นร้อยละ 46.66 ส่วนใหญ่มีสถานภาพโสด

* ผู้ช่วยศาสตราจารย์ประจำสาขาวิชาการท่องเที่ยว หลักสูตรศิลปศาสตรบัณฑิต โรงเรียนการท่องเที่ยวและการบริการ มหาวิทยาลัยสวนดุสิต ติดต่อได้ที่: thira_s@live.com

** ผู้ช่วยศาสตราจารย์ประจำสาขาวิชาการจัดการบริการ (นานาชาติ) หลักสูตรศิลปศาสตรบัณฑิต โรงเรียนการท่องเที่ยวและการบริการ มหาวิทยาลัยสวนดุสิต ติดต่อได้ที่: rungleart@hotmail.com

*** ผู้ช่วยศาสตราจารย์ประจำสาขาวิชาการจัดการบริการ (นานาชาติ) หลักสูตรศิลปศาสตรบัณฑิต โรงเรียนการท่องเที่ยวและการบริการ มหาวิทยาลัยสวนดุสิต ติดต่อได้ที่: teesusang@yahoo.com

คิดเป็นร้อยละ 66.67 มีระดับการศึกษาปริญญาตรี คิดเป็นร้อยละ 53.33 เป็นพนักงานบริษัทเอกชน คิดเป็นร้อยละ 40.00 มีรายได้ต่อเดือนตั้งแต่ 45,001 บาทขึ้นไป คิดเป็นร้อยละ 33.33 นักท่องเที่ยวให้ความสนใจการล่องเรือชมวิถีชีวิตมากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 53.33 นักท่องเที่ยวมีความคิดเห็นด้านความต้องการต่อองค์ประกอบของการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ 5 ด้าน คือ การต้อนรับของคนในชุมชน อยู่ในระดับมากที่สุด (ค่าเฉลี่ย 4.51) รองลงมา คือ การท่องเที่ยวที่คำนึงถึงความยั่งยืน และสิ่งอำนวยความสะดวกในแหล่งท่องเที่ยว อยู่ในระดับมาก (ค่าเฉลี่ย 4.07) การเรียนรู้และมีส่วนร่วมในศิลปวัฒนธรรม วิถีชีวิต ภูมิปัญญา เอกลักษณ์เฉพาะถิ่น อยู่ในระดับมาก (ค่าเฉลี่ย 4.00) และความผูกพันของนักท่องเที่ยวกับเจ้าของบ้านจากกิจกรรมการท่องเที่ยว อยู่ในระดับมาก (ค่าเฉลี่ย 3.89)

The Study of Creative Tourism Activities for Promoting the Rangchorake Canal Community in Sena District, Phranakhon Sri Ayutthaya Province

Received: 30 January 2021

Revised: 28 February 2021

Accepted: 25 December 2021

Published: 12 April 2022

Thiraporn Sangpiroon^{*}

Rungrapa Lertpatcharapong^{**}

Aunkrisa Sangchumnon^{***}

Research Article

Abstract

Keywords

study of activity

tourism;

creative tourism;

promoting tourism

The aims of this research are to 1) study of creative tourism activities in Rangchorakhe canal community, and 2) to propose a guideline for promoting tourism in Rangchorakhe canal community. The researchers used mixed method designs. In qualitative research, there were four instruments used: participatory observations, in-depth interviews, experiments on creative tourism activities, and evaluation of creative tourism activities. In quantitative research, a questionnaire for tourist's opinions on creative tourism activities was used as an instrument. The results of the research were found that the community had cultural and natural capitals appropriate for tourism. There is a unique local food. The community cooperates in organizing creative tourism activities 2 days 1 night with the research team. In evaluating tourism activities from experts, it was found that community readiness should be improved, cleanliness and orderliness of homestays. The tourism activities were good activities with the local characteristics that make tourists impressed. For the quantitative

^{*} Assistant Professor, Bachelor of Arts Program in tourism, School of Tourism and Hospitality Management, Suan Dusit University, e-mail: thira_s@live.com

^{**} Assistant Professor, Bachelor of Arts Program Hospitality Management, School of Tourism and Hospitality Management, Suan Dusit University, e-mail: rungleart@hotmail.com

^{***} Assistant Professor, Bachelor of Arts Program Hospitality Management, School of Tourism and Hospitality Management, Suan Dusit University, e-mail: teesusang@yahoo.com

research, it was found that most of the tourists were female (60 percent), aged between 41 to 50 years old (46.66 percent), single (66.67 percent), with bachelor's degree (53.33 percent), in private companies (40.00 percent) and they have monthly income from 45,001 bath onwards (33.33 percent). Tourists were mostly interested in cruising lifestyle along the canal (53.33 percent). Tourists perceive the needs of the five components of creative tourism: welcoming of people in the community were the highest (mean 4.51), followed by tourism with sustainability in mind were high (mean 4.07), learning and participation in art, culture, way of life, wisdom, and local identity were high (mean 4.00), and engagement of tourists with homeowners from tourism activities were high (mean 3.89).

1. บทนำ

จากแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12 ในยุทธศาสตร์ที่ 1 การส่งเสริมและพัฒนาศักยภาพคนให้เป็นศูนย์กลางการพัฒนา และในยุทธศาสตร์ที่ 3 การสร้างความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจและแข่งขันได้อย่างยั่งยืนนั้น มีแนวทางในการเสริมสร้างขีดความสามารถในการแข่งขันในภาคธุรกิจบริการเพื่อการพัฒนาประเทศให้เกิดความมั่นคง มั่งคั่ง และยั่งยืน (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ สำนักงานนายกรัฐมนตรี, 2563) การพัฒนา “คน” เป็นรากฐานที่สำคัญในการพัฒนาประเทศ เมื่อพัฒนาคนได้แล้ว จึงนำคนมาพัฒนาประเทศ นโยบายดังกล่าวได้นำไปสู่การพัฒนาคนในชุมชนท้องถิ่น และนโยบายด้านการท่องเที่ยวช่วยส่งเสริมและพัฒนาคนในชุมชนได้ เพราะการท่องเที่ยวทำให้เกิดการกระจายรายได้และสร้างงานสร้างอาชีพ และนำมาพัฒนาประเทศต่อไป ดังนั้นการเสริมสร้างและพัฒนาศักยภาพของท้องถิ่นจึงใช้ “การท่องเที่ยว” เป็นเครื่องมือในการขับเคลื่อนในการพัฒนากำลังคนให้เป็นศูนย์กลางในการพัฒนา รวมถึงการพัฒนาการท่องเที่ยวในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา จึงสอดคล้องกับยุทธศาสตร์ที่ 1 และยุทธศาสตร์ที่ 3 ดังที่กล่าวมา โดยรัฐได้จัดสรรงบประมาณการจัดโครงการเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวในอำเภอต่างๆ ของจังหวัดพระนครศรีอยุธยา จึงเป็นการสร้างโอกาสให้คนในชุมชนได้พัฒนาศักยภาพของตนเอง เช่น โครงการสนับสนุนเมืองท่องเที่ยววิถี (กรมการพัฒนาชุมชน, 2563) และชุมชนคลองรางจระเข้เป็นชุมชนที่การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยให้การสนับสนุนการท่องเที่ยวและให้เป็นหนึ่งในแหล่งท่องเที่ยวชุมชนที่น่าสนใจของจังหวัดพระนครศรีอยุธยา (ยุทธศักดิ์ สุภสร, 2563) อีกทั้งชุมชนให้ความร่วมมือในการจัดกิจกรรมท่องเที่ยว แต่ยังพบปัญหาด้านการจัดกิจกรรมและการส่งเสริมการท่องเที่ยวของชุมชน จึงนำมาซึ่งคำถามการวิจัยด้านการศึกษากิจกรรมท่องเที่ยวเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวในชุมชน จึงเป็นที่มาให้คณะผู้วิจัยสนใจศึกษาชุมชนเพื่อร่วมกันจัดกิจกรรมท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวในชุมชนคลองรางจระเข้ และนำไปสู่การพัฒนาท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนต่อไป

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

- 1) เพื่อศึกษากิจกรรมท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ในชุมชนคลองรางจระเข้
- 2) เพื่อเสนอแนวทางในการส่งเสริมการท่องเที่ยวในชุมชนคลองรางจระเข้

3. ข้อมูลเชิงพื้นที่ที่ชุมชนคลองรางจระเข้

ชุมชนคลองรางจระเข้เป็นชุมชนโบราณสมัยกรุงศรีอยุธยาตอนปลาย มีอายุประมาณ 250 ปี จากหลักฐานการบันทึกการสร้างวัดรางจระเข้ใน พ.ศ. 2290 ชื่อ “รางจระเข้” มาจากลำรางบริเวณเว้งน้ำอยู่ตรงข้ามกับวัดเป็นที่อยู่อาศัยของจระเข้จำนวนมาก เนื่องจากมีความสงบร่มรื่น ต่อมา มีการตั้งบ้านเรือนชุมชนอยู่กันอย่างหนาแน่น จึงทำให้จระเข้ค่อยพยายายถิ่นที่อยู่ จำนวนจระเข้จึงลดลงและหมดไปจากชุมชน (ไทยตำบลดอคอม, 2563) ชุมชนคลองรางจระเข้อยู่ในอำเภอสนา และอยู่ห่างจากจังหวัดพระนครศรีอยุธยาประมาณ 17 กิโลเมตร เป็นชุมชนด้านการท่องเที่ยวตั้งแต่ พ.ศ. 2545 มีการจัดตั้งกลุ่มโฮมสเตย์โดยได้รับการส่งเสริมจากการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยและองค์การบริหารส่วนตำบลรางจระเข้ ด้วยชุมชนคลองรางจระเข้มีทรัพยากรทางธรรมชาติและวัฒนธรรม อีกทั้งวิถีชีวิตความเป็นอยู่ที่เรียบง่าย สร้างความสนใจให้นักท่องเที่ยวที่ต้องการสัมผัสธรรมชาติเดินทางมา อีกทั้งอยู่ไม่ไกลจากกรุงเทพฯ ชุมชนคลองรางจระเข้เป็นอีกชุมชนหนึ่งที่น่าสนใจและเหมาะสำหรับพักผ่อนในช่วงวันหยุดสุดสัปดาห์ได้เป็นอย่างดี เพราะมีโฮมสเตย์ไว้บริการนักท่องเที่ยว ตลอดระยะเวลาการมาพักยังชุมชน (กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา, 2563)

4. แนวคิดการท่องเที่ยวเชิงชุมชน การท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ บทความ และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

4.1 ความหมายของการท่องเที่ยวเชิงชุมชน

สถาบันการท่องเที่ยวโดยชุมชน (2559) ได้ให้ความหมายของการท่องเที่ยวโดยชุมชนไว้ว่า เป็นการท่องเที่ยวที่อยู่บนพื้นฐานการคำนึงถึงความยั่งยืนทางสิ่งแวดล้อม สังคมวัฒนธรรม โดยชุมชนเป็นฐานในการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน เพื่อชุมชน

คณะกรรมการนโยบายการท่องเที่ยวแห่งชาติ (2559, น. 4) ได้ให้ความหมายของการท่องเที่ยวโดยชุมชนไว้ว่า เป็นการท่องเที่ยวทางเลือกที่บริหารจัดการโดยชุมชนอย่างสร้างสรรค์และมีมาตรฐาน จึงก่อให้เกิดการเรียนรู้ เพื่อนำไปสู่ความยั่งยืนของสิ่งแวดล้อม วัฒนธรรมท้องถิ่น และคุณภาพชีวิตที่ดีของคนในชุมชน

สรุปความหมายของการท่องเที่ยวเชิงชุมชน คือการท่องเที่ยวโดยการบริหารจัดการของคนในชุมชน โดยตั้งอยู่บนพื้นฐานการยอมรับร่วมกัน ตลอดจนคำนึงถึงความยั่งยืนทางสิ่งแวดล้อม สังคมวัฒนธรรม เศรษฐกิจในท้องถิ่น และการท่องเที่ยวที่คำนึงถึงคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้นของคนในชุมชน

4.2 หลักการท่องเที่ยวเชิงชุมชน

คือเครื่องมือที่ช่วยจัดการท่องเที่ยวของชุมชน เพื่อให้เกิดประโยชน์ต่อคนในชุมชน โดยมีหลักการคือ ชุมชนเป็นเจ้าของ มีส่วนร่วมในการกำหนดทิศทางและตัดสินใจในการจัดการท่องเที่ยว สร้างความประทับใจ ยกย่องคุณภาพชีวิตให้เกิดความยั่งยืนทางสิ่งแวดล้อม อีกทั้งยังคงเอกลักษณ์ และวัฒนธรรมท้องถิ่น ก่อให้เกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างคนต่างถิ่น ต่างวัฒนธรรม มีความเคารพ ในวัฒนธรรมที่แตกต่างกันและเข้าใจศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ การท่องเที่ยวโดยชุมชนเกิด ผลตอบแทนที่เป็นธรรมแก่คนในท้องถิ่นและกระจายรายได้ไปสู่สาธารณประโยชน์ส่วนรวมของ ชุมชน (คณะกรรมการนโยบายการท่องเที่ยวแห่งชาติ, 2559, น. 4)

ดังนั้นการท่องเที่ยวเชิงชุมชน หรือการท่องเที่ยวโดยชุมชน จึงเป็นการท่องเที่ยวในพื้นที่ แหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติและวัฒนธรรมที่ชุมชนร่วมคิด ร่วมวางแผน ร่วมบริหารจัดการและ ร่วมรับผลประโยชน์จากการท่องเที่ยว เมื่อการท่องเที่ยวมาถึงชุมชนยังคงความเป็นอยู่ที่เป็นสุข ไม่เกิดผลเสียตามมาในชุมชน จึงจะถือว่าเป็นการท่องเที่ยวโดยชุมชน เพื่อชุมชนอย่างแท้จริง

4.3 ความหมายของการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์

องค์การการศึกษา วิทยาศาสตร์และวัฒนธรรมแห่งสหประชาชาติ หรือยูเนสโก (อ้างถึงใน องค์การบริหารการพัฒนาพื้นที่พิเศษเพื่อการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน, 2556) ให้ความหมายไว้ว่า การท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์เป็นการท่องเที่ยวที่มีจุดประสงค์สอดคล้องกับแนวทางการพัฒนาชุมชน เพื่อให้เกิดความยั่งยืน โดยจัดกิจกรรมการท่องเที่ยวที่กลมกลืนกับวิถีชีวิตวัฒนธรรม และสัมพันธ์ กับประวัติศาสตร์ด้วยการเรียนรู้และการทดลองศึกษา เพื่อให้นักท่องเที่ยวได้รับประสบการณ์จริง

สถาบันวิจัยเพื่อพัฒนาประเทศไทย (2553, อ้างถึงในกรมการท่องเที่ยว, 2560, น. 11) ได้ ให้คำจำกัดความไว้ว่า เป็นกระบวนการ “การต่อยอด เพิ่มค่า หาจุดต่างโดยใช้ความคิดเชิง สร้างสรรค์” คือการต่อยอด เป็นการต่อยอดจากฐานทุนทางวัฒนธรรมและทางสังคมที่มีอยู่ของชุมชน การเพิ่มค่า เป็นการสร้างคุณค่าเพิ่มให้แก่ทรัพยากรทางการท่องเที่ยวบนอัตลักษณ์ของความเป็น ไทย และการหาจุดต่าง เป็นการสร้างและพัฒนาผลิตภัณฑ์การท่องเที่ยวที่แปลกใหม่ โดยใช้ความ คิดสร้างสรรค์เพื่อยกระดับการแข่งขันของอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวไทย

นาฬิกอดัตติก แสงสนิท (องค์การบริหารการพัฒนาพื้นที่พิเศษเพื่อการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน, 2562) กล่าวว่า การท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ คือ การท่องเที่ยวที่สัมพันธ์กับประวัติศาสตร์ ศิลปวัฒนธรรม วิถีชุมชนและเอกลักษณ์ เป็นกิจกรรมที่เน้นคุณค่าของชุมชนโดยนักท่องเที่ยวได้เรียนรู้เพื่อเสริมสร้าง ประสบการณ์การท่องเที่ยวร่วมกับเจ้าของวัฒนธรรม และมีโอกาสได้ใช้ชีวิตร่วมกันกับเจ้าของพื้นที่ จึงเป็นการสร้างมูลค่าเพิ่มให้กับชุมชน

สรุปความหมายของการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ได้ว่าเป็นการท่องเที่ยวที่นักท่องเที่ยวได้มีโอกาสไปท่องเที่ยว ทำกิจกรรม และใช้ชีวิตร่วมกันกับคนในชุมชน นักท่องเที่ยวจึงได้สัมผัสและเห็นคุณค่าทางประวัติศาสตร์ ศิลปวัฒนธรรม วิถีชีวิตของชุมชน โดยผ่านกิจกรรมท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ ซึ่งเปิดโอกาสให้นักท่องเที่ยวได้สัมผัส ทดลอง เรียนรู้ กิจกรรมต่างๆ ที่ชุมชนร่วมกันจัดขึ้น

4.4 ประเภทของการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์

กรมการท่องเที่ยว กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา (2560, น. 14) กล่าวว่า การท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์เป็นการท่องเที่ยวที่เปิดโอกาสให้นักท่องเที่ยวได้ร่วมทำกิจกรรมของชุมชน เป็นการเปิดมุมมอง โลกทัศน์ อีกทั้งเพิ่มพูนประสบการณ์ท่องเที่ยว โดยแบ่งกลุ่มได้ ดังนี้

1. กลุ่มที่เกี่ยวข้องกับแหล่งท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์ โบราณคดี วัฒนธรรม ประเพณี
2. กลุ่มที่เกี่ยวข้องกับแหล่งท่องเที่ยวที่มีพื้นฐานทางศิลปะและวัฒนธรรม
3. กลุ่มที่เกี่ยวข้องกับแหล่งท่องเที่ยววิถีชีวิต การดำรงชีวิต การประกอบสัมมาอาชีพ
4. กลุ่มที่เกี่ยวข้องกับการสื่อสาร เช่น งานสื่อสิ่งพิมพ์ที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยว
5. กลุ่มที่เกี่ยวข้องกับการผลิตสินค้าและบริการนำมาจำหน่ายเป็นสินค้าของที่ระลึก

4.5 องค์ประกอบของการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์

การท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์มี 5 องค์ประกอบ (กรมการท่องเที่ยว, 2560, น. 21) อธิบายได้ดังนี้

1. การท่องเที่ยวที่คำนึงถึงความยั่งยืน คือ การท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวที่มีกลุ่มผู้มีส่วนได้เสียในพื้นที่มีส่วนร่วมและตระหนักถึงความสำคัญของการอนุรักษ์ทรัพยากรทางธรรมชาติ ประวัติศาสตร์ วัฒนธรรม มีการวางแผนและการจัดการแหล่งท่องเที่ยวร่วมกัน เพื่อป้องกันไม่ให้เกิดความเสียหายต่อสิ่งแวดล้อมและสังคมตามมาจากกิจกรรมการท่องเที่ยว

2. การท่องเที่ยวที่ทำให้นักท่องเที่ยวได้เรียนรู้และมีส่วนร่วมในศิลปะ วัฒนธรรม วิถีชีวิต และภูมิปัญญาท้องถิ่นของชุมชน เป็นการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ที่นักท่องเที่ยวได้เรียนรู้จากประสบการณ์ตรงของนักท่องเที่ยวที่ได้จากการเข้าร่วมกิจกรรมการท่องเที่ยว

3. ความผูกพันของนักท่องเที่ยวกับเจ้าของบ้าน การจัดกิจกรรมการท่องเที่ยวและการจัดบริการบ้านพัก ทำให้นักท่องเที่ยวได้สัมผัส เรียนรู้ และได้ทดลองทำกิจกรรมเชิงสร้างสรรค์ที่ชุมชนจัดขึ้น อีกทั้งมีการต้อนรับ แสดงความเป็นมิตรไมตรี การให้ความช่วยเหลือ จึงทำให้นักท่องเที่ยวมีความกระตือรือร้น และความเอาใจใส่ร่วมรับฟัง และให้ความร่วมมือกับชุมชน

4. การต้อนรับของคนในชุมชน เป็นการแสดงมิตรไมตรีของเจ้าของบ้านต่อนักท่องเที่ยว สร้างความเป็นกันเอง และสร้างความประทับใจในการต้อนรับนักท่องเที่ยว เช่น การต้อนรับนักท่องเที่ยว ด้วยการเล่นเพลงกลองยาว การต้อนรับด้วยเครื่องดื่มน้ำสมุนไพรที่หาได้ง่ายในท้องถิ่น

5. สิ่งอำนวยความสะดวกในแหล่งท่องเที่ยว ซึ่งจัดตามความสามารถและกำลังของคนในชุมชน เช่น การจัดการบ้านพักแบบโฮมสเตย์ การบริการช่องสัญญาณการใช้อินเทอร์เน็ต การที่ชุมชนเปิดบ้านตนเองเป็นบ้านพักแบบโฮมสเตย์ จะอำนวยความสะดวกแก่นักท่องเที่ยวในด้านต่างๆ ทำให้นักท่องเที่ยวรู้สึกอบอุ่นใจและมีความปลอดภัย ในบ้านพักอาจมีกิจกรรมเพื่ออำนวยความสะดวก เช่น บ้านริมน้ำมีจัดกิจกรรมพายเรือ กิจกรรมว่ายน้ำในคลอง เป็นต้น

4.6 ประสบการณ์ในการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์

กิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์เป็นกิจกรรมที่เปิดโอกาสให้นักท่องเที่ยวได้มีส่วนร่วมทำกิจกรรมที่ชุมชนได้จัดขึ้นและมีประสบการณ์โดยตรงกับการลงมือปฏิบัติกิจกรรม จึงทำให้นักท่องเที่ยวเกิดความประทับใจ สร้างประสบการณ์ที่ดีในการเรียนรู้ รูปแบบของประสบการณ์การท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์จึงเป็นรูปแบบที่สร้างอยู่บนพื้นฐานที่ชุมชนมี และออกแบบเป็นกิจกรรมการท่องเที่ยวของชุมชน แสดงดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1

รูปแบบของประสบการณ์ในการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์

ที่มา: สุดแดน วิสุทธิลักษณ์ (2558, น. 48)

กิจกรรมพื้นฐานของชุมชน (Basis of activity of community)	รูปแบบของประสบการณ์ท่องเที่ยว (Type of Experience tourism)
การเรียนรู้ (Learning)	การอบรม (Workshops)
การชิม (Testing)	ประสบการณ์ (Experiences)
การเยี่ยมชม (Seeing)	เส้นทางท่องเที่ยว (Itineraries)
การซื้อสินค้า (Buying)	ห้องแสดงภาพ (Galleries), ร้านขายของ (Shop windows)

จากตารางที่ 1 แสดงรูปแบบของประสบการณ์ในการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ ซึ่งมีกิจกรรมที่หลากหลาย เช่น กิจกรรมการเรียนรู้ และยังใช้รูปแบบของกิจกรรมในการจัดอบรมเชิงปฏิบัติการได้ กิจกรรมการชิมอาหาร นักท่องเที่ยวได้มีโอกาสสัมผัส ได้ลิ้มลองชิมอาหารของท้องถิ่น การชิมของนักท่องเที่ยวนำมาพร้อมกับการให้ความรู้ของคนในท้องถิ่นพร้อมๆ กับการลงมือปฏิบัติ จึงเป็นประสบการณ์โดยตรงที่นักท่องเที่ยวได้รับ และได้ฝึกทำกิจกรรมร่วมกับชุมชน ในกิจกรรมการเยี่ยมชม

ชม จะมีการจัดการให้มีการเยี่ยมชมตามเส้นทาง เช่น เส้นทางทอผ้าไหมในกิจกรรมการซื้อสินค้า ปรับกิจกรรมดังกล่าวไปสู่รูปแบบประสบการณ์ของการเดินตามเกลเลอรี หรือการเยี่ยมชมตามห้างสรรพสินค้าชั้นนำต่าง ๆ ได้ (สุดแดน วิสุทธิลักษณ์, 2558, น. 48)

ดังนั้น กิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์จึงเริ่มตั้งแต่การสาธิตสินค้าไปจนถึงการขายสินค้าของชุมชนให้นักท่องเที่ยว ซึ่งรูปแบบนี้ทำให้นักท่องเที่ยวเกิดความมั่นใจในสินค้าและบริการของชุมชน เพราะได้เห็นคุณภาพ วิธีการขั้นตอนต่าง ๆ ในการทำ จึงช่วยซื้อสินค้าของชุมชน

จากการทบทวนวรรณกรรมข้างต้นพบว่า การท่องเที่ยวในชุมชนทำให้เกิดการกระจายรายได้ลงสู่ชุมชน โดยการท่องเที่ยวได้นำเอกลักษณ์ของท้องถิ่นและศักยภาพของชุมชนมาเป็นเครื่องมือในการส่งเสริมการท่องเที่ยว และด้วยพื้นที่คลองรางจะมีความอุดมสมบูรณ์ทางระบบนิเวศ ทำให้นักท่องเที่ยวได้รับประสบการณ์จากการทำกิจกรรมท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ ซึ่งแต่ละชุมชนนั้นมีความแตกต่างกันไป นักท่องเที่ยวจึงได้รับประสบการณ์จากกิจกรรมเป็นความสนุกสนานเพลิดเพลิน ก่อให้เกิดการใช้เวลาว่างให้เกิดประโยชน์ ได้เรียนรู้วิถีทำอาหารและเครื่องดื่ม ตลอดจนการเจ้านำเที่ยวเส้นทางท่องเที่ยวของชุมชนเอง การลงมือปฏิบัติกิจกรรมของนักท่องเที่ยวนำมาซึ่งความประทับใจ ตลอดจนการสร้างคุณค่าในตนเองที่ได้สร้างสรรค์ผลงานจนสำเร็จ นำไปสู่แนวทางการส่งเสริมให้เกิดการท่องเที่ยวในชุมชนคลองรางจะเข้าได้ต่อไป

4.7 บทความและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ปิ่นรัช ชินโชติ และธีระวัฒน์ จันทิก (2559) วิจัยเรื่อง *รูปแบบการจัดการการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ของสวนผึ้ง* ผลการวิจัยพบว่า รูปแบบการจัดการการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ของสวนผึ้งเป็นการสร้างหรือการเพิ่มมูลค่าให้แก่ทรัพยากรที่มีอยู่ให้สูงที่สุด ได้แก่ ทรัพยากรทางธรรมชาติและวัฒนธรรม นำมาสร้างนวัตกรรมสร้างสรรค์ เป็นรูปแบบกิจกรรมการท่องเที่ยวที่มีสินค้าหรือบริการ โดยความร่วมมือจากผู้ประกอบการและชุมชน ผู้วิจัยได้นำเสนอองค์ประกอบรูปแบบการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ของสวนผึ้ง 5 องค์ประกอบ ได้แก่ แหล่งท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ ผู้ประกอบการสร้างสรรค์ ชุมชนเชิงสร้างสรรค์ กิจกรรม หรือสินค้าเชิงสร้างสรรค์ การสื่อสารเชิงสร้างสรรค์ เพื่อนำมาเพิ่มมูลค่าการท่องเที่ยวให้กับชุมชน

ห้าวหาญ ทวีแสง (2555) วิจัยเรื่อง *การพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์: กรณีศึกษา ศูนย์กลางเศรษฐกิจนิก เทศบาลนครยะลา* ผลการวิจัยพบว่า 1) ชุมชนมีศักยภาพและพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ได้ 2) ความคิดเห็นเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของผู้นำองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและผู้เฝ้าสมาคมกเขาชาวเสียงภาคใต้ให้มีความสำคัญต่อการมีส่วนร่วมในการวางแผนมากที่สุด รองลงมา คือ การร่วมดำเนินการ การร่วมรับผลประโยชน์ และการติดตามและประเมินผล

ส่วนผู้ประกอบการเพาะเลี้ยงนกเขาชวาเสี่ยงให้มีความสำคัญกับการมีส่วนร่วมในการวางแผนมากที่สุด รองลงมาคือการร่วมรับผลประโยชน์ การร่วมดำเนินการ และการติดตามและประเมินผล 3) ภาพรวมของสิ่งกระตุ้นทางการตลาดที่มีอิทธิพลต่อนักท่องเที่ยวชาวไทย ทั้ง 7 ด้าน มีผลอยู่ในระดับมาก ได้แก่ ด้านบุคลากร ราคา กระบวนการให้บริการ ผลิตภัณฑ์ ช่องทางการจัดจำหน่าย ลักษณะทางกายภาพ และการส่งเสริมการตลาด และ 4) การกำหนดแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ ควรสร้างสรรค์บุคลากรอย่างมีคุณภาพเพิ่มมูลค่ามาตรฐานในระดับสากลได้

จงวอน และฮีซึก (Jongwon & Heeseok, 2015) วิจัยเรื่อง *กลยุทธ์การท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ในประเทศเกาหลี* เพื่อนำกลยุทธ์การท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์มาช่วยกำหนดนโยบายในอุตสาหกรรมท่องเที่ยวของประเทศ ผลการวิจัยพบว่า จากการสัมภาษณ์ภาคส่วนที่เกี่ยวข้องถึงการสนับสนุนธุรกิจร่วมทุนขนาดกลางของผู้ประกอบการ นำมาช่วยสร้างกลยุทธ์ด้านการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์และมีผลดีต่อการพัฒนาการท่องเที่ยวโดยภาพรวมของประเทศให้ดีขึ้น

วู, ลี และเจียน (Wu, Lee & Jian, 2017) วิจัยเรื่อง *การศึกษาความหลากหลายทางวัฒนธรรมของชุมชนในหมู่บ้านไถหนาน ประเทศไต้หวัน* ผลการวิจัยพบว่า ความหลากหลายทางวัฒนธรรมของชุมชนเป็นสิ่งดึงดูดใจให้นักท่องเที่ยวสนใจเข้าร่วมกิจกรรมท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์เพราะได้สัมผัส เรียนรู้วิถีชีวิตและวัฒนธรรมจากชุมชนโดยตรง ส่งผลให้ชุมชนมีรายได้มาพัฒนาชุมชน

5. ระเบียบวิธีวิจัย

5.1 ประเภทของงานวิจัย

งานวิจัยในครั้งนี้เป็นงานวิจัยแบบผสมหรือแบบผสมวิธี (mixed method design) โดยผู้วิจัยใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพเป็นหลักและเสริมด้วยการวิจัยเชิงปริมาณ ซึ่งระเบียบวิธีวิจัยทั้งสองแบบจะช่วยเสริมกันและทำให้งานวิจัยมีความสมบูรณ์ เนื่องจากได้คำตอบที่ครอบคลุมวัตถุประสงค์ของการวิจัยได้มากยิ่งขึ้น

5.2 ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรในงานวิจัยเชิงคุณภาพประกอบด้วย ตัวแทนของชาวบ้าน ผู้นำชุมชน ชุมชนที่ทำด้านที่พักแบบโฮมสเตย์ และนักวิชาการภาครัฐในท้องถิ่น จำนวน 25 คน

ประชากรในงานวิจัยเชิงปริมาณประกอบด้วย นักท่องเที่ยวที่เข้าร่วมกิจกรรมทดลองปฏิบัติการนำเที่ยวตามเส้นทางที่ชุมชนร่วมกับคณะวิจัยจัดขึ้นในชุมชนคลองรางจะเข้ จำนวน 30 คน

กลุ่มตัวอย่างในงานวิจัยเชิงคุณภาพ เนื่องจากงานวิจัยเป็นเชิงคุณภาพเป็นหลัก และในการสุ่มกลุ่มตัวอย่าง ผู้วิจัยใช้วิธีการสุ่มกลุ่มตัวอย่างด้วยเทคนิคแบบสโนบอลล์ (snowball sampling) โดยอาศัยการแนะนำหน่วยตัวอย่างจากกลุ่มตัวอย่างเดิมแนะนำต่อกัน ทำให้ได้กลุ่มตัวอย่างที่มีขนาดใหญ่ขึ้นจนกว่าข้อมูลจะอิ่มตัวหรือเริ่มซ้ำกัน (ฉัตรศิริ ปิยะพิมลสิทธิ์, 2554)

กลุ่มตัวอย่างในงานวิจัยเชิงปริมาณ สำหรับการสุ่มกลุ่มตัวอย่างในงานวิจัยเชิงปริมาณนี้ ผู้วิจัยใช้วิธีการสุ่มกลุ่มตัวอย่างโดยอาศัยหลักความน่าจะเป็น คือ การเลือกตัวอย่างที่สามารถกำหนดและทราบได้ว่า แต่ละหน่วยประชากรมีโอกาสในการได้รับเลือกมาเป็นตัวอย่างได้เท่าใด ด้วยวิธีสุ่มแบบธรรมดา ซึ่งสามารถกำหนดและทราบได้ว่าแต่ละหน่วยตัวอย่างมีโอกาสได้รับเลือก (ณรงค์โพธิ์พฤษานันท์, 2551, น. 165) ดังนั้นกลุ่มตัวอย่างต่อการทดลองนำเที่ยวสำหรับงานวิจัยนี้จึงมีจำนวน 30 คน ซึ่งเป็นจำนวนเฉพาะและเหมาะสมในการควบคุมดูแลการจัดกิจกรรมท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ในชุมชนให้บรรลุวัตถุประสงค์ได้โดยตลอดการจัดกิจกรรมทดลองนำเที่ยวเชิงสร้างสรรค์เพื่อนำผลมาใช้ประกอบกับการทำวิจัยต่อไป

5.3 เครื่องมือที่ใช้ในงานวิจัยและการตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ

เครื่องมือในการวิจัยเชิงคุณภาพประกอบด้วย แบบสังเกตอย่างมีส่วนร่วม (participatory observation) แบบสัมภาษณ์เชิงลึก (in-depth interviews) การทดลองกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ (creative tourism activity experiment) และการประเมินกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ (assessing creative tourism activities)

เครื่องมือในการวิจัยเชิงปริมาณประกอบด้วย แบบสอบถามความคิดเห็นของนักท่องเที่ยวต่อกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์เป็นแบบมาตราส่วนประเมินค่า (rating scale) โดยกำหนดค่าระดับความคิดเห็นไว้ 5 ระดับ คือ ระดับ 5 มากที่สุด ระดับ 4 มาก ระดับ 3 ปานกลาง ระดับ 2 น้อย ระดับ 1 น้อยที่สุด

5.4 การตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ

ในการตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือทั้งงานวิจัยเชิงคุณภาพและงานวิจัยเชิงปริมาณ คณะผู้วิจัยเชิญผู้เชี่ยวชาญมาตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ ทั้งการวิเคราะห์เชิงเนื้อหาและภาษาที่ใช้ใน

งานวิจัยเชิงปริมาณโดยใช้แบบสอบถามประเมินความคิดเห็นของนักท่องเที่ยว โดยการตรวจหาค่าดัชนีความสอดคล้องเชิงเนื้อหาและวัตถุประสงค์ของการวิจัย (ค่า IOC.) โดยได้มีการปรับแก้ไขตามข้อเสนอแนะของผู้เชี่ยวชาญ และได้ค่า IOC. เป็น 0.66 - 1.00 แสดงถึงข้อคำถามมีคุณภาพสามารถนำไปใช้ได้ ก่อนนำไปใช้สอบถามนักท่องเที่ยวที่มาทดลองกิจกรรมท่องเที่ยวต่อไป

5.5 การเก็บรวบรวมข้อมูลและการวิเคราะห์ข้อมูล

คณะผู้วิจัยได้ใช้เครื่องมือดังกล่าวในการเก็บรวบรวมข้อมูลในงานวิจัยเชิงคุณภาพและงานวิจัยเชิงปริมาณกับเครือข่ายบุคลากรในภาคส่วนที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยว ในงานวิจัยเชิงคุณภาพรวบรวมโดยใช้แบบสังเกตอย่างมีส่วนร่วม แบบสัมภาษณ์เชิงลึก การประเมินกิจกรรมการท่องเที่ยว การทดลองกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ ใช้วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยการบันทึกการสังเกต นำมาลงรหัสข้อมูลโดยกำหนดหัวข้อรหัสให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของงานวิจัยสำหรับการวิเคราะห์ข้อมูล ด้วยการแยกประเด็นการวิเคราะห์เชิงเนื้อหา (content analysis) ตามรหัสการจดบันทึก และรวบรวมนำมาเขียนบรรยายเป็นเชิงพรรณนา สำหรับงานวิจัยเชิงปริมาณรวบรวมจากแบบสอบถามของนักท่องเที่ยวที่เข้าร่วมทดลองเส้นทางท่องเที่ยว จากนั้นนำมาจัดลงรหัสข้อมูลที่เตรียมไว้ กรอกข้อมูล วิเคราะห์ข้อมูลและประมวลผลทางสถิติด้วยโปรแกรมคอมพิวเตอร์ แปลผลการวิจัยในตาราง และสรุปผลเขียนอธิบายเป็นรายงานวิจัยต่อไป

6. ผลการวิจัย

ผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์การวิจัย ดังนี้

6.1 กิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ในชุมชนคลองรางจระเข้

การศึกษาจากพื้นที่วิจัยในชุมชนคลองรางจระเข้ โดยใช้การสังเกตการณ์แบบมีส่วนร่วม การสัมภาษณ์เชิงลึก พบว่าชุมชนมีทุนทางวัฒนธรรมและธรรมชาติ มีอาหารท้องถิ่นเป็นลักษณะเฉพาะของภาคกลาง คือ น้ำพริกปลาทุ ดอกโสนผัดน้ำมัน ผัดสายบัวกุ้งสด ยำผักแพวพวยและขนมดอกโสน ชุมชนมีการกระจายบ้านพักไว้บริการนักท่องเที่ยวแบบโฮมสเตย์ อีกทั้งให้ความร่วมมือในการจัดกิจกรรมท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ 2 วัน 1 คืน ผลการประเมินกิจกรรมท่องเที่ยวจากผู้ทรงคุณวุฒิ พบว่า ชุมชนควรปรับปรุงด้านความพร้อมของชุมชน ความสะอาด และความเป็นระเบียบของบ้านพักแบบโฮมสเตย์ เพื่อเป็นการสร้างความพร้อมในองค์ประกอบการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์

ทั้ง 5 ด้าน ดังที่กล่าวมา จึงจะนำมาซึ่งการท่องเที่ยวที่คำนึงถึงสังคมวัฒนธรรม สิ่งแวดล้อม และเศรษฐกิจของชุมชน ผลการวิจัยยังพบว่า กิจกรรมท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์นำมาจัดอันดับ 1-5 แสดงผลการวิจัยได้ดังตารางที่ 2

ตารางที่ 2

การจัดอันดับกิจกรรมท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ที่ได้ทดลองจัดให้กับนักท่องเที่ยว

อันดับที่	กิจกรรมการท่องเที่ยว	จำนวน	ร้อยละ
1	การส่องเรือชมวิถีชีวิต	16	53.33
2	การปักดอกบัวนำไปถวายพระ	5	16.67
3	การปักค้างคินโฮมสเตย์	4	13.33
4	การสอนทำอาหารไทย/ ขนมไทย	3	10.00
5	การตักบาตรพระทางเรือ	2	6.67
รวม		30	100.00

จากตารางที่ 2 สรุปผลการวิจัยได้ว่า นักท่องเที่ยวส่วนใหญ่สนใจกิจกรรมการส่องเรือชมวิถีชีวิตเป็นอันดับ 1 จำนวน 16 คน คิดเป็นร้อยละ 53.33 แสดงให้เห็นว่านักท่องเที่ยวให้ความสนใจการท่องเที่ยวที่ได้สัมผัสกับวิถีชีวิตและธรรมชาติในชุมชนคลองรางจระเข้ นำมาซึ่งความสนใจใฝ่รู้ในกิจกรรมท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ที่ได้สัมผัสใกล้ชิดกับวิถีชีวิต อาชีพและความเป็นอยู่ของคนในชุมชน ตลอดจนอาหารการกิน จึงทำให้เกิดการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ในชุมชนต่อไป

6.2 การเสนอแนวทางส่งเสริมการท่องเที่ยวในชุมชนคลองรางจระเข้

การส่งเสริมการท่องเที่ยวในชุมชนคลองรางจระเข้ ด้วยการทดลองจัดกิจกรรมท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ให้กับกลุ่มนักท่องเที่ยวได้จำแนกตามข้อมูลส่วนบุคคล แสดงผลการวิจัยดังนี้

พบว่า นักท่องเที่ยวส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง จำนวน 18 คน คิดเป็นร้อยละ 60.00 และเป็นเพศชาย จำนวน 12 คน คิดเป็นร้อยละ 40.00 มีอายุระหว่าง 41-50 ปี จำนวน 14 คน คิดเป็นร้อยละ 46.66 รองลงมามีอายุระหว่าง 20-30 ปี จำนวน 8 คน คิดเป็นร้อยละ 26.67 รองลงมามีอายุระหว่าง 51-60 ปี จำนวน 3 คน คิดเป็นร้อยละ 10.00 รองลงมาอายุน้อยกว่า 20 ปี และมีอายุระหว่าง 31-40 ปี จำนวน 2 คน คิดเป็นร้อยละ 6.67 และมีอายุ 61 ปีขึ้นไป จำนวน 1 คน คิดเป็นร้อยละ 3.33 มีสถานภาพโสด จำนวน 20 คน คิดเป็นร้อยละ 66.67 และสถานภาพสมรส จำนวน 10 คน คิดเป็นร้อยละ 33.33 มีการศึกษาระดับปริญญาตรี จำนวน 16 คน คิดเป็นร้อยละ 53.33 รองลงมามีการศึกษาสูงกว่าระดับปริญญาตรี จำนวน 9 คน คิดเป็นร้อยละ 30.00 และมีการศึกษาดำกว่าปริญญาตรี

จำนวน 5 คน คิดเป็นร้อยละ 16.67 มีอาชีพเป็นเจ้าของบริษัทนำเข้า/ส่งออก/ ภัตตาคาร จำนวน 10 คน คิดเป็นร้อยละ 33.33 เป็นพนักงานบริษัทเอกชน จำนวน 12 คน คิดเป็นร้อยละ 40.00 เป็นข้าราชการ และนักเรียน/ นักศึกษา จำนวน 3 คน คิดเป็นร้อยละ 10.00 และประกอบกิจการส่วนตัว จำนวน 2 คน คิดเป็นร้อยละ 6.67 มีรายได้ต่อเดือนตั้งแต่ 45,001 บาทขึ้นไป จำนวน 10 คน คิดเป็นร้อยละ 33.33 รองลงมา มีรายได้ระหว่าง 30,001-45,000 บาท จำนวน 8 คน คิดเป็นร้อยละ 26.67 และมีรายได้ระหว่าง 15,001-30,000 บาท จำนวน 6 คน คิดเป็นร้อยละ 20.00 และมีรายได้น้อยกว่า 15,000 บาท จำนวน 6 คน คิดเป็นร้อยละ 20.00

สรุปผลการวิจัยได้ว่าส่วนใหญ่นักท่องเที่ยวเป็นเพศหญิง มีช่วงอายุ 41-50 ปี มีสถานภาพโสด มีการศึกษาระดับปริญญาตรี ส่วนใหญ่เป็นพนักงานบริษัทเอกชน มีรายได้ต่อเดือนตั้งแต่ 45,001 บาทขึ้นไป แสดงให้เห็นว่าเพศหญิงที่มีอายุและมีสถานภาพโสด มีการศึกษาระดับปริญญาตรี มีหน้าที่การงานมั่นคง มีรายได้ที่ดีแล้วจะใช้เวลาว่างไปกับการท่องเที่ยว และการท่องเที่ยวที่เป็นที่นิยมเป็นการท่องเที่ยวทางธรรมชาติและการท่องเที่ยววิถีชีวิตชาวบ้าน ซึ่งมีความสุขสงบและแตกต่างกับสังคมชาวเมืองโดยสิ้นเชิง

ในด้านองค์ประกอบของการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ 5 ด้าน ประกอบด้วย 1) การท่องเที่ยวที่คำนึงถึงความยั่งยืน 2) การเรียนรู้และมีส่วนร่วมในศิลป วัฒนธรรม วิถีชีวิต ภูมิปัญญา เอกลักษณ์/อัตลักษณ์เฉพาะถิ่นระหว่างนักท่องเที่ยวและเจ้าของพื้นที่ 3) ความผูกพันของนักท่องเที่ยวกับเจ้าของบ้านจากกิจกรรมการท่องเที่ยว 4) การต้อนรับของคนในชุมชน และ 5) สิ่งอำนวยความสะดวกในแหล่งท่องเที่ยว แสดงผลการวิจัยดังตารางที่ 4

ตารางที่ 4

ข้อมูลความคิดเห็นด้านความต้องการของนักท่องเที่ยวต่อองค์ประกอบของการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ในชุมชน

องค์ประกอบของการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์	ค่าเฉลี่ย (X)	แปลผล
การท่องเที่ยวที่คำนึงถึงความยั่งยืน		
1.1 ชุมชนคำนึงถึงการอนุรักษ์ทรัพยากรทางธรรมชาติโดยรอบของชุมชน	4.13	มาก
1.2 ชุมชนคำนึงถึงการอนุรักษ์ประวัติศาสตร์วัฒนธรรมของชุมชน	4.20	มากที่สุด
1.3 ชุมชนมีการวางแผนการจัดกิจกรรมการท่องเที่ยว	3.96	มาก
1.4 ชุมชนคำนึงถึงการรักษาแม่น้ำลำคลองให้ใสสะอาด ปราศจากผักตบชวา	3.83	มาก
1.5 การจัดกิจกรรมชุมชนกระจายรายได้และคำนึงถึงประโยชน์ต่อส่วนรวม	4.26	มากที่สุด
สรุปผลรวมรายด้าน	4.07	มาก

องค์ประกอบของการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์	ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$)	แปลผล
การเรียนรู้และมีส่วนร่วมในศิลปะ วัฒนธรรม วิถีชีวิต ภูมิปัญญา เอกลักษณ์/อัตลักษณ์เฉพาะถิ่นระหว่างนักท่องเที่ยวและเจ้าของพื้นที่		
2.1 นักท่องเที่ยวได้เรียนรู้ศิลปะของชุมชน เช่น การสร้างพระพุทธรูปสมัยอยุธยาในวัดรางจระเข้	3.76	มาก
2.2 นักท่องเที่ยวได้เรียนรู้วัฒนธรรม เช่น ประเพณี วัฒนธรรมการทำบุญ การตักบาตร	3.96	มาก
2.3 นักท่องเที่ยวได้เรียนรู้วิถีชีวิตของชุมชน เช่น การใช้เรือในการสัญจร	4.30	มากที่สุด
2.4 นักท่องเที่ยวได้เรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นของชุมชน เช่น การต่อเรือ การหาปลา	4.00	มาก
2.5 นักท่องเที่ยวได้เรียนรู้เอกลักษณ์ของชุมชน เช่น การทำขนมดอกโสน	4.00	มาก
สรุปรวมรายด้าน	4.00	มาก
ความผูกพันของนักท่องเที่ยวกับเจ้าของบ้านจากกิจกรรมการท่องเที่ยว		
3.1 ฐานที่ 1 นำชมวัดรางจระเข้โดยมัคคุเทศก์น้อย ถวายสังฆทานให้อาหารปลาที่วังมัจฉา	3.53	มาก
3.2 ฐานที่ 2 ฝึก ловлен ทำก๊วยเตี๋ยวเรือ	3.53	มาก
3.3 ฐานที่ 3 ล่องเรือชมวิถีชีวิต พับดอกบัวนำไปถวายพระฟังประวัติเรือนรสิงห์ที่วัดเกาะ	4.20	มากที่สุด
3.4 ฐานที่ 4 หัดทอดแห หัดพายเรือ	3.90	มาก
3.5 ฐานที่ 4 เก็บดอกโสน สาธิตการทำขนมดอกโสน	3.83	มาก
3.6 ฐานที่ 5 เก็บผักแพงพวย สาธิตการยำผักแพงพวย	3.76	มาก
3.7 ฐานที่ 6 สาธิตการทำไข่เค็มใบเตย	4.33	มากที่สุด
3.8 ฐานที่ 7 สาธิตการทำผลิตภัณฑ์อาหารจากใบเตยที่ได้จากงานวิจัย	4.06	มาก
สรุปรวมรายด้าน	3.89	มาก
การต้อนรับของคนในชุมชน		
4.1 ชุมชนแต่งกายสุภาพ เหมาะสมกับกิจกรรม เช่น ใส่เสื้อผ้าลายไทย ใส่อบ	4.46	มากที่สุด
4.2 ชุมชนให้การต้อนรับนักท่องเที่ยวด้วยรอยยิ้มและอัธยาศัยไมตรี	4.70	มากที่สุด

องค์ประกอบของการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์	ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$)	แปลผล
4.3 ชุมชนใส่ใจและให้บริการนักท่องเที่ยว	4.46	มากที่สุด
4.4 ชุมชนแสดงความมีน้ำใจช่วยเหลือนักท่องเที่ยวโดยไม่เห็นแก่ประโยชน์เป็นอย่างอื่น	4.43	มากที่สุด
สรุปรวมรายด้าน	4.51	มากที่สุด
สิ่งอำนวยความสะดวกในแหล่งท่องเที่ยว		
5.1 ที่จอดรถของชุมชนมีเพียงพอ อยู่ในทำเลที่เหมาะสมและปลอดภัย	3.80	มาก
5.2 ห้องน้ำในโฮมสเตย์มีความสะอาด เพียงพอ และสะดวกในการใช้บริการ	3.80	มาก
5.3 โฮมสเตย์มีความสะอาด เพียงพอ เป็นระเบียบ และปลอดภัย	3.86	มาก
5.4 อาหารและเครื่องดื่มมีความอร่อย สะอาด เหมาะสมกับท้องถิ่น	4.26	มากที่สุด
5.5 ในโฮมสเตย์มีถึงขยะที่เพียงพอและเหมาะสม	3.63	มาก
5.6 มีวิวก่ายรูปการท่องเที่ยวในชุมชน	4.00	มาก
สรุปรวมรายด้าน	3.89	มาก
สรุปรวมองค์ประกอบ	4.07	มาก

จากตารางที่ 4 สรุปรวมทั้ง 5 องค์ประกอบอยู่ในระดับมาก (ค่าเฉลี่ย 4.07) แสดงองค์ประกอบของการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ 5 ด้าน รายด้านได้ดังนี้ ด้านที่ 1 การท่องเที่ยวที่คำนึงถึงความยั่งยืน พบว่าส่วนใหญ่มีความคิดเห็นเรื่องการจัดกิจกรรมชุมชนกระจายรายได้และคำนึงถึงประโยชน์ต่อส่วนรวมระดับมากที่สุด (ค่าเฉลี่ย 4.26) และสรุปรวมรายด้านระดับมาก (ค่าเฉลี่ย 4.07) ด้านที่ 2 การเรียนรู้และมีส่วนร่วมในศิลปะ วัฒนธรรม วิถีชีวิต ภูมิปัญญา เอกลักษณ์ อัตลักษณ์ เฉพาะถิ่นระหว่างนักท่องเที่ยวและเจ้าของพื้นที่ พบว่าส่วนใหญ่มีความคิดเห็นต่อการได้เรียนรู้วิถีชีวิตของชุมชน เช่น การใช้เรือในการสัญจรระดับมากที่สุด (ค่าเฉลี่ย 4.30) และสรุปรวมรายด้านระดับมาก (ค่าเฉลี่ย 4.00) ด้านที่ 3 ความผูกพันของนักท่องเที่ยวกับเจ้าของบ้านจากกิจกรรมการท่องเที่ยว พบว่าส่วนใหญ่มีความคิดเห็นต่อการทำฐานกิจกรรมที่ 6 สาธิตการทำไข่เค็มใบเตยระดับมากที่สุด (ค่าเฉลี่ย 4.33) และสรุปรวมรายด้านระดับมาก (ค่าเฉลี่ย 3.89) ด้านที่ 4 การต้อนรับของคนในชุมชน พบว่าส่วนใหญ่มีความคิดเห็นต่อชุมชนให้การต้อนรับนักท่องเที่ยวด้วยรอยยิ้มและอัธยาศัยไมตรีระดับมากที่สุด (ค่าเฉลี่ย 4.70) และสรุปรวมรายด้านระดับมากที่สุด (ค่าเฉลี่ย 4.51) ด้านที่ 5 สิ่งอำนวยความสะดวกในแหล่งท่องเที่ยว พบว่าส่วนใหญ่มีความคิดเห็นต่ออาหารและเครื่องดื่มมีความอร่อย สะอาด เหมาะสมกับท้องถิ่นระดับมากที่สุด (ค่าเฉลี่ย 4.26) และสรุปรวมรายด้านอยู่ในระดับมาก (ค่าเฉลี่ย 3.89) ดังนั้นจึงแสดงให้เห็นว่าผลการวิจัยในวัตถุประสงค์ข้อที่ 1

การศึกษากิจกรรมท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ในชุมชนคลองรางจระเข้ และผลการวิจัยในวัตถุประสงค์ข้อที่ 2 การเสนอแนวทางในการส่งเสริมการท่องเที่ยวในชุมชนคลองรางจระเข้ทำให้เกิดแนวทางในการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนในชุมชนได้ เพราะว่าการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์มาจากความร่วมมือของชุมชน เพื่อชุมชน และมาจากองค์ประกอบของการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ นำมาซึ่งแนวทางในการส่งเสริมการท่องเที่ยวในชุมชนคลองรางจระเข้ให้มีและคงอยู่อย่างยั่งยืนต่อไป

7. อภิปรายผลการวิจัย

การศึกษากิจกรรมท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวในชุมชนคลองรางจระเข้ ชุมชนที่มีทรัพยากรธรรมชาติและวัฒนธรรมที่เอื้อต่อการจัดการท่องเที่ยว อภิปรายผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ดังนี้

การศึกษากิจกรรมท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ในชุมชนคลองรางจระเข้นั้นเป็นการศึกษาถึงกิจกรรมท่องเที่ยวที่ชุมชนร่วมคิด ร่วมวางแผน ร่วมบริหารจัดการ และรับผลประโยชน์ที่ได้จากการท่องเที่ยวร่วมกันจึงมีความสอดคล้องกับงานวิจัยของห้าวหาญ ทวีแสง (2555) ที่วิจัยเรื่องการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์: กรณีศึกษาศูนย์กลางเศรษฐกิจนก เทศบาลนครยะลา สอดคล้องกันในการศึกษาพื้นที่ของชุมชนและพบว่าชุมชนมีเอกลักษณ์และนำมาพัฒนาเป็นกิจกรรมและส่งเสริมให้เกิดการท่องเที่ยวได้ นำมาซึ่งการสร้างรายได้แก่ชุมชน สอดคล้องกับงานวิจัยของวู, ลี และเจียน (Wu, Lee & Jian, 2017) ที่วิจัยเรื่องการศึกษาความหลากหลายทางวัฒนธรรมชุมชน สอดคล้องกันคือ ศึกษาพื้นที่วัฒนธรรมของชุมชนและนำมาจัดกิจกรรมท่องเที่ยวเพื่อให้นักท่องเที่ยวได้รับประสบการณ์จากกิจกรรม

การเสนอแนวทางส่งเสริมการท่องเที่ยวในชุมชนคลองรางจระเข้สอดคล้องกับงานวิจัยของจงวอน และฮีซึก (Jongwon & Heeseok, 2015) ที่วิจัยเรื่องกลยุทธ์การท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ในประเทศเกาหลี เพื่อกำหนดลำดับความสำคัญของนโยบายในอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ของประเทศสอดคล้องกันในการใช้การท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์เป็นเครื่องมือในการพัฒนาและส่งเสริมอุตสาหกรรมท่องเที่ยวของประเทศ สอดคล้องกับงานวิจัยของปรีนซ์ ชินโซติ และธีระวัฒน์ จันทิก (2559) ที่วิจัยเรื่องรูปแบบการจัดการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ของสวนผึ้ง สอดคล้องกันในการสร้างรายได้ให้แก่ชุมชนด้วยการจัดกิจกรรมท่องเที่ยวของชุมชนที่มีรูปแบบสอดคล้องกับวิถีชนบทของชุมชน จึงเป็นแนวทางในการส่งเสริมการท่องเที่ยวในชุมชนได้ อีกทั้งยังช่วยสนับสนุนองค์ประกอบทั้ง 5 ด้านของการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ คือ 1. การท่องเที่ยวที่คำนึงถึงความยั่งยืน เพื่อคงความยั่งยืนทางสังคมวัฒนธรรม สิ่งแวดล้อม และเศรษฐกิจของชุมชน 2. การ

ห้องเที่ยวที่ทำให้นักท่องเที่ยวได้เรียนรู้และมีส่วนร่วมในศิลปะ วัฒนธรรม วิถีชีวิต และภูมิปัญญาท้องถิ่นของชุมชน ทำให้นักท่องเที่ยวได้รับประสบการณ์ที่ดี มีความประทับใจในการเข้าร่วมกิจกรรมที่ชุมชนจัดขึ้น 3. ความผูกพันของนักท่องเที่ยวกับเจ้าของบ้าน ในการเข้าพักภายในชุมชน นักท่องเที่ยวจึงได้เรียนรู้วัฒนธรรมของท้องถิ่นและเกิดเป็นความประทับใจในการมาเที่ยว 4. การต้อนรับของคนในชุมชน ทำให้นักท่องเที่ยวเกิดความประทับใจในชุมชน 5. สิ่งอำนวยความสะดวกในแหล่งท่องเที่ยวของท้องถิ่น เป็นการจัดการบริการที่ชุมชนมีให้และสร้างความสะดวกสบายแก่นักท่องเที่ยวตามความเหมาะสมของแหล่งเที่ยวนั้น

8. ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะจากผลการวิจัยนี้นำมาใช้เป็นแนวทางในการส่งเสริมการท่องเที่ยวในชุมชนให้เกิดการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนต่อไป โดยมีข้อเสนอแนะจากผลการวิจัยและข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป ดังนี้

ข้อเสนอแนะจากผลการวิจัย

1. ชุมชนควรได้รับการปรับปรุงด้านความสะอาดของบ้านพักแบบโฮมสเตย์
2. ควรส่งเสริมความรู้และการเล่าเรื่องของชุมชนโดยชาวบ้านให้มากขึ้น
3. ควรส่งเสริมการท่องเที่ยวด้วยการฟื้นฟูการตักบาตรพระทางเรือ

ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

1. ทำวิจัยด้านการพัฒนาทักษะการนำเสนอหรือเล่าเรื่องของชุมชนเป็นภาษาอังกฤษ
2. ทำวิจัยด้านคุณค่าของอาหารในท้องถิ่น

รายการอ้างอิง

- กรมการท่องเที่ยว. (2560). *คู่มือการบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ (Creative Tourism Destination Management)*. กรุงเทพฯ: กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา.
- กรมการพัฒนาชุมชน. (2563). *คู่มือบริหารโครงการชุมชนท่องเที่ยว OTOP นวัตวิถี*. สืบค้นเมื่อ 16 เมษายน 2563 จาก oic.go.th/fileweb/cabinfocenter3/drawer051/general/data0000/00000042.pdf.
- กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา. (2563). *คลองรางจระเข้โฮมสเตย์*. สืบค้นเมื่อ 18 สิงหาคม 2563 จาก thailandtourismdirectory.go.th/th/info/attraction/detail/itemid/2568.
- คณะกรรมการนโยบายการท่องเที่ยวแห่งชาติ. (2559). *เกณฑ์การพัฒนาการท่องเที่ยวโดยชุมชนของประเทศไทย*. กรุงเทพฯ: กรมการนโยบายการท่องเที่ยวแห่งชาติ.
- ฉัตรศิริ ปิยะพิมลสิทธิ์. (2554). *การสุ่มตัวอย่าง (Sampling)*. สืบค้นเมื่อ 2 กันยายน 2554 จาก <http://www.watpon.com/Elearning/res22.htm>.
- ณรงค์ โพธิ์พุกษานันท์. (2551). *ระเบียบวิธีวิจัย Research Methodology* (พิมพ์ครั้งที่ 5). กรุงเทพฯ: ส. เอเซียเพรส (1989).
- ไทยตำบลดอทคอม. (2563). *ข้อมูลตำบลรางจระเข้*. สืบค้นเมื่อ 18 สิงหาคม 2563 จาก thaitambon.com/tambon/141209.
- นาฬิกาอดิศักดิ์ แสงสนิท. (2562). *นิยาม “การท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์” องค์การบริหารการพัฒนาพื้นที่พิเศษเพื่อการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน (องค์การมหาชน)*. สืบค้นเมื่อ 14 กรกฎาคม 2562 จาก <http://www.dasta.or.th/creativetourism/th/creativetourism/531.html>.
- ปิ่นรัช ชินโชติ และธีระวัฒน์ จันทิก. (2559). *รูปแบบการจัดการการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ของสวนผึ้ง*. *วารสารศิลปากร*, 9(1), 250-268.
- ยุทธศักดิ์ สุภสร. (2563). *การนำเสนอทิศทางการส่งเสริมการท่องเที่ยวของ ททท. ปี 2563*. สืบค้นเมื่อ 9 เมษายน 2563 จาก tatreviewmagazine.com/article/tourism-direction-2020/.
- สถาบันการท่องเที่ยวโดยชุมชน. (2559). *CBT การท่องเที่ยวโดยชุมชนเพื่อชุมชน*. สืบค้นเมื่อ วันที่ 5 สิงหาคม 2563 จาก thaihealthcommunity.org.
- สุดแดน วิสุทธิลักษณ์. (2558). *องค์ความรู้ของการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์: คู่มือและแนวทางปฏิบัติ*. กรุงเทพฯ: องค์การบริหารการพัฒนาพื้นที่พิเศษเพื่อการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน (องค์การมหาชน).
- สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ สำนักงานয়รัฐมนตรี. (2563). *แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 12 พ.ศ. 2560-2564*. สืบค้นเมื่อ 9 เมษายน 2563 จาก onwr.go.th/?page_id=4172.

- ห้าวหาญ ทวีแสง. (2555). การพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์: กรณีศึกษาศูนย์กลางเศรษฐกิจ
นก เทศบาลนครยะลา (วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต สาขาการจัดการการท่องเที่ยว),
มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์, สงขลา.
- องค์การบริหารการพัฒนาพื้นที่พิเศษเพื่อการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน. (2556). การท่องเที่ยว
เชิงสร้างสรรค์. สืบค้นเมื่อ 14 กรกฎาคม 2560 จาก [http://www.dasta.or.th/
creativetourism/article/155-notice3/.html](http://www.dasta.or.th/creativetourism/article/155-notice3/.html).
- Jongwon Lee, Heeseok Lee. (2015). *Deriving Strategic Priority of Policies for Creative
Tourism Industry in Korea using AHP*. Procedia Computer Science Elsevier B.V.,
479-484. Retrieved March 1, 2020, from www.sciencedirect.com.
- Wu Chen-Yi, Lee Chen-Jai and Jian Titan Bo-Xiu. (2017). Authenticity: Creative Tourism
and Large Variation of Community. *Athens Journal of Tourism*, 4(2), 125-146.
Retrieved March 14, 2020, from <https://doi.org/10.30958/ajt.4.2.3>.

วิเคราะห์รูปแบบและเนื้อหาของการตลาดเชิงเนื้อหา ผ่านสื่อสังคมออนไลน์ที่ส่งผลต่อความภักดี ต่อแบรนด์เครื่องสำอางไทย

Received: 20 March 2020

Revised: 16 July 2020

Accepted: 23 April 2021

สุปรียา พัฒนพงศ์ธร*

ศรัณย์ธร ศศิธรการแก้ว**

งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา 1) รูปแบบและเนื้อหาของการตลาดเชิงเนื้อหาผ่านสื่อสังคมออนไลน์ของแบรนด์เครื่องสำอางไทย 2) การเปิดรับการสื่อสารการตลาดเชิงเนื้อหาผ่านสื่อสังคมออนไลน์ ความผูกพัน และความภักดีต่อแบรนด์เครื่องสำอางไทยของผู้บริโภค 3) ความสัมพันธ์ระหว่างการเปิดรับการสื่อสารการตลาดเชิงเนื้อหาผ่านสื่อสังคมออนไลน์กับความผูกพันที่มีต่อแบรนด์เครื่องสำอางไทยของผู้บริโภค 4) ความสัมพันธ์ระหว่างการเปิดรับการสื่อสารการตลาดเชิงเนื้อหาผ่านสื่อสังคมออนไลน์กับความภักดีต่อแบรนด์เครื่องสำอางไทยของผู้บริโภค 5) ความสัมพันธ์ระหว่างความผูกพันกับความภักดีต่อแบรนด์เครื่องสำอางไทยของผู้บริโภค โดยใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงปริมาณด้วยการวิเคราะห์เนื้อหาและการวิจัยเชิงสำรวจจากกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 385 คน

ผลการวิเคราะห์เนื้อหาที่แบรนด์คิวท์เพรส มิสทิน และศรีจันทร์ นำเสนอผ่านเฟซบุ๊ก ทวิตเตอร์ และอินสตาแกรม พบว่าทั้ง 3 แบรนด์มีการนำเสนอเนื้อหาบนเฟซบุ๊กในรูปแบบรูปภาพมากที่สุด และนำเสนอเนื้อหาเป็นประกาศจากทางแบรนด์หรือผลิตภัณฑ์มากที่สุด สำหรับการนำเสนอเนื้อหาบนทวิตเตอร์ พบว่าทั้ง 3 แบรนด์มีการนำเสนอเนื้อหาในรูปแบบรูปภาพมากที่สุด แต่แบรนด์คิวท์เพรสและศรีจันทร์มีการนำเสนอเนื้อหาที่มาจากข้อมูลของผู้ใช้มากที่สุด ในขณะที่แบรนด์มิสทินมีการนำ

บทความวิจัย

บทคัดย่อ

คำสำคัญ

การตลาดเชิงเนื้อหา;
สื่อสังคมออนไลน์;
ความผูกพันต่อแบรนด์;
ความภักดีต่อแบรนด์

* นิสิตระดับมหาบัณฑิต ภาควิชานิเทศศาสตร์และสารสนเทศศาสตร์ คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ ติดต่อได้ที่: supriya.pa@ku.th

** ผู้ช่วยศาสตราจารย์ประจำภาควิชานิเทศศาสตร์และสารสนเทศศาสตร์ คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ ติดต่อได้ที่: saranthorn41@gmail.com

เสนอเนื้อหาเป็นประกาศจากทางแบรนด์หรือผลิตภัณฑ์มากที่สุด และการนำเสนอเนื้อหาบนอินสตาแกรมพบว่าทั้ง 3 แบรนด์มีการนำเสนอเนื้อหาในรูปแบบรูปภาพมากที่สุด และนำเสนอเนื้อหาเป็นประกาศจากทางแบรนด์หรือผลิตภัณฑ์มากที่สุด ซึ่งมักจะลงรูปภาพของผลิตภัณฑ์ต่างๆ ของทางแบรนด์

ผลการทดสอบสมมติฐานพบว่า การเปิดรับการสื่อสารการตลาดเชิงเนื้อหาผ่านสื่อสังคมออนไลน์มีความสัมพันธ์ในเชิงบวกกับความผูกพันและความภักดีของผู้บริโภคที่มีต่อแบรนด์เครื่องสำอางไทยอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 และความผูกพันมีความสัมพันธ์ในเชิงบวกกับความภักดีต่อแบรนด์เครื่องสำอางไทยอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

The Analysis of Patterns and Contents in Content Marketing through Social Media Platforms which Effectuated Brand Loyalty towards Thai Cosmetic Brands

Received: 20 March 2020

Revised: 16 July 2020

Accepted: 23 April 2021

Supriya Pattanapongtorn*

Saranthorn Sasithanakornkaew**

Research Article

Abstract

Keywords

content marketing;
social media;
brand engagement;
brand loyalty

This research aims to study 1) the form and content of content marketing via social media of Thai cosmetic brands, 2) the exposure of content marketing via social media, customer engagement, and loyalty towards Thai cosmetic brands of customers, 3) the relationship between the exposure of content marketing via social media and customers' engagement towards Thai cosmetic brands 4) the relationship between the exposure of content marketing via social media and customers' loyalty towards Thai cosmetic brands and 5) the relationship between customers' engagement and loyalty towards Thai cosmetics brands. This research was conducted by quantitative research methodology with content analysis and survey research from a sample of 385 people.

The content analysis of the presentations by Cute Press, Mistine, and Srichand via Facebook, Twitter, and Instagram reveals that three brands presented most of their contents especially in the forms of images on Facebook and most of their presentations were announcements and products from brands. For their presentations

* Master student, Department of Communication and Information Science, Faculty of Humanities, Kasetsart University, e-mail: supriya.pa@ku.th

** Assistant Professor, Department of Communication and Information Science, Faculty of Humanities, Kasetsart University, e-mail: saranthorn41@gmail.com

on Twitter, three brands presented most of their contents in images. But Cute Press and Srichand brands presented most of their contents derived from customers. While Mistine presented most of their contents in announcements or products from brand. For the presentations on Instagram, three brands presented most of their contents in images and also presented most of their contents in announcements or products by frequently posting the images of various products from brands.

According to the hypothesis testing, it reveals that the exposure of the content marketing via social media platforms positively relates with customers' engagement and loyalty towards Thai cosmetic brands at 0.05 level of statistical significance, and customers' engagement has a positive relationship with the loyalty towards Thai cosmetic brands at 0.05 level of statistical significance.

1. บทนำ

ในยุคปัจจุบันสื่อสังคมออนไลน์ถือเป็นหนึ่งในช่องทางที่ผู้บริโภคใช้ในการติดต่อสื่อสารกันอย่างแพร่หลาย เนื่องจากสามารถใช้งานได้อย่างสะดวกและรวดเร็ว ทำให้สื่อสังคมออนไลน์กลายเป็นหนึ่งในช่องทางการสื่อสารการตลาดที่มีความสำคัญ เมื่อผู้บริโภคส่วนใหญ่กลายเป็นผู้ใช้งานบนสื่อสังคมออนไลน์ ผู้บริโภคจะสามารถเป็นผู้ส่งสารและผู้รับสารได้ในเวลาเดียวกัน และสามารถเลือกเปิดรับข่าวสารได้ตามความต้องการ ซึ่งผู้บริโภคมักจะเลือกเปิดรับข้อมูลข่าวสารที่เป็นประโยชน์ตรงกับความสนใจและความต้องการของตนเอง และจากผลสำรวจพบว่า มีจำนวนบัญชีผู้ใช้งานสื่อสังคมออนไลน์ในประเทศไทยแต่ละช่องทางเป็นดังนี้ เฟซบุ๊กมีผู้ใช้งาน 51 ล้านบัญชี ผู้ใช้ ทวิตเตอร์มีผู้ใช้งาน 20 ล้านบัญชีผู้ใช้ และอินสตาแกรมมีผู้ใช้งาน 13.6 ล้านบัญชีผู้ใช้ (ณัฐจิตต์ วลัยรัตน์, 2561) ส่งผลให้แบรนด์ต่างๆ มีการสร้างบัญชีผู้ใช้ที่เป็นทางการของทางแบรนด์บนสื่อสังคมออนไลน์ต่างๆ เพื่อปรับตัวให้เข้ากับผู้บริโภคในยุคปัจจุบัน และเป็นช่องทางสื่อสารข้อมูลข่าวสารต่างๆ จากทางแบรนด์ไปยังผู้บริโภค ไม่ว่าจะเป็นข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับแบรนด์ การประชาสัมพันธ์เกี่ยวกับโปรโมชั่นต่างๆ ของทางแบรนด์ หรือการแจ้งถึงผลิตภัณฑ์ใหม่ของแบรนด์ และยังสามารถรับรู้ถึงกระแสตอบรับจากผู้บริโภคที่มีต่อโปรโมชั่น สินค้าใหม่ หรือกิจกรรมต่างๆ ที่ทางแบรนด์จัดขึ้นว่าผู้บริโภคมีความคิดเห็นหรือข้อเสนอแนะอย่างไร ทำให้ผู้ผลิตแต่ละแบรนด์ต้องแข่งขันกันทำการตลาดเพื่อให้ผู้บริโภคสนใจ สิ่งที่สำคัญที่สุดในการทำการตลาดออนไลน์ก็คือเนื้อหาที่น่าสนใจชวนให้ติดตาม ซึ่งการตลาดเชิงเนื้อหา ก็คือการนำเสนอข้อมูลต่างๆ ที่มีความเกี่ยวข้องกับแบรนด์ หรือตัวสินค้าในรูปแบบที่แตกต่างกันออกไป ไม่ว่าจะเป็นข้อความ ภาพนิ่ง ภาพเคลื่อนไหว เสียง หรือฟังก์ชันต่างๆ ที่ผู้ให้บริการสื่อสังคมออนไลน์สร้างขึ้นมาเพื่ออำนวยความสะดวกให้กับผู้ใช้งาน โดยการทำการตลาดเชิงเนื้อหา ก็สามารถช่วยสร้างความสัมพันธ์ระหว่างผู้บริโภคกับแบรนด์ได้อีกด้วย ถ้าหากว่าแบรนด์นั้นสามารถนำเสนอเนื้อหาเกี่ยวกับแบรนด์ที่มีคุณภาพ น่าสนใจ และมีประโยชน์ต่อผู้บริโภค (Kotler, Kartajaya and Setiawan, 2017, p. 121) เมื่อเนื้อหาที่มีความน่าสนใจก็มีโอกาสที่ผู้บริโภคจะเข้าไปมีส่วนร่วมกับการสื่อสารการตลาดออนไลน์ของทางแบรนด์ ไม่ว่าจะเป็นการไลก์ แชร์ หรือคอมเมนต์ และการมีส่วนร่วมกับการกิจกรรมต่างๆ ที่แบรนด์จัดขึ้น ถ้าหากผู้บริโภคเข้าไปมีส่วนร่วมอยู่เสมอ ก็จะทำให้ผู้บริโภคเกิดความผูกพันกับแบรนด์ และเมื่อผู้บริโภคมีความผูกพันกับแบรนด์ก็อาจจะเป็นการรับรองที่แข็งแกร่งว่าผู้บริโภคนั้นมีความภักดีต่อแบรนด์ (Keller, 2013, p. 121)

หนึ่งในตลาดออนไลน์ที่มีการแข่งขันสูงคือตลาดของเครื่องสำอางโดยมีอัตราการเติบโต 8.7 เปอร์เซ็นต์ ซึ่งเป็นอัตราการเติบโตที่สูงที่สุดเมื่อเทียบกับผลิตภัณฑ์บำรุงใบหน้า ผง และผิวกาย (Positioning, 2561) โดยผู้วิจัยจะเลือกศึกษาแบรนด์เครื่องสำอางไทยทั้งหมด 3 แบรนด์ด้วยกัน ได้แก่ แบรนด์ศรีจันทร์ ที่ก่อตั้งในปี 2491 แบรนด์คิวท์เพรส ที่ก่อตั้งในปี 2519 และแบรนด์มิสทิน

ที่ก่อตั้งในปี 2531 จะเห็นได้ว่าทั้ง 3 แแบรนด์เป็นแบรนด์เครื่องสำอางที่อยู่คู่คนไทยมายาวนาน และยังคงมีผลิตภัณฑ์ใหม่ๆ ออกมาอยู่เรื่อยๆ นอกจากนี้ยังมีการทำการตลาดเชิงเนื้อหาบนสื่อสังคมออนไลน์อย่างสม่ำเสมอ ทำให้ผู้วิจัยสนใจที่จะศึกษาเกี่ยวกับการเปิดรับการตลาดเชิงเนื้อหาของแบรนด์เครื่องสำอางไทยผ่านสื่อสังคมออนไลน์ของผู้บริโภคว่าจะมีความสัมพันธ์กับความผูกพันและความภักดีต่อแบรนด์เครื่องสำอางไทยของผู้บริโภคหรือไม่

2. วัตถุประสงค์การวิจัย

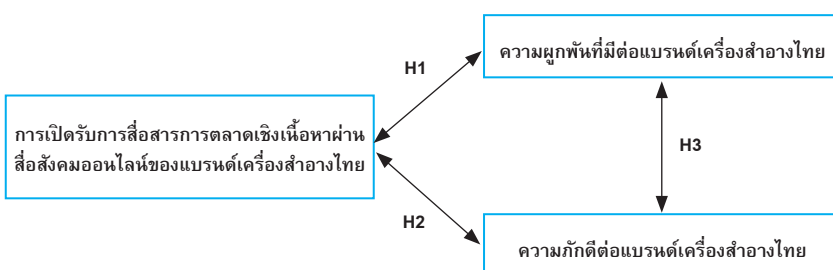
1. เพื่อศึกษารูปแบบและเนื้อหาของการตลาดเชิงเนื้อหาผ่านสื่อสังคมออนไลน์ของแบรนด์เครื่องสำอางไทย
2. เพื่อศึกษาการเปิดรับการสื่อสารการตลาดเชิงเนื้อหาผ่านสื่อสังคมออนไลน์ ความผูกพันและความภักดีต่อแบรนด์เครื่องสำอางไทยของผู้บริโภค
3. เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างการเปิดรับการสื่อสารการตลาดเชิงเนื้อหาผ่านสื่อสังคมออนไลน์กับความผูกพันที่มีต่อแบรนด์เครื่องสำอางไทยของผู้บริโภค
4. เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างการเปิดรับการสื่อสารการตลาดเชิงเนื้อหาผ่านสื่อสังคมออนไลน์กับความภักดีต่อแบรนด์เครื่องสำอางไทยของผู้บริโภค
5. เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างความผูกพันกับความภักดีต่อแบรนด์เครื่องสำอางไทยของผู้บริโภค

3. กรอบแนวคิดในการวิจัย

ส่วนที่ 1 การวิเคราะห์เนื้อหา

การวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) จากการทำเนื้อหาการตลาดเชิงเนื้อหาผ่านสื่อสังคมออนไลน์ของแบรนด์เครื่องสำอางไทย

ส่วนที่ 2 การวิจัยเชิงสำรวจ

4. สมมติฐาน

1. การเปิดรับการสื่อสารการตลาดเชิงเนื้อหาผ่านสื่อสังคมออนไลน์มีความสัมพันธ์กับความผูกพันที่มีต่อแบรนด์เครื่องสำอางไทยของผู้บริโภค
2. การเปิดรับการสื่อสารการตลาดเชิงเนื้อหาผ่านสื่อสังคมออนไลน์มีความสัมพันธ์กับความภักดีต่อแบรนด์เครื่องสำอางไทยของผู้บริโภค
3. ความผูกพันมีความสัมพันธ์กับความภักดีต่อแบรนด์เครื่องสำอางไทยของผู้บริโภค

5. การทบทวนวรรณกรรม

5.1 แนวคิดเกี่ยวกับการเปิดรับข้อมูลข่าวสาร

การเปิดรับข้อมูลข่าวสาร (Media Exposure) หมายถึง การเปิดรับข้อมูลข่าวสารจากสื่อประเภทต่างๆ โดยแอทกิน (Atkin, 1973, p. 208) ได้กล่าวว่าการเปิดรับข่าวสาร หมายถึง การที่บุคคลมีการเปิดรับข่าวสารมาก จะทำให้มีความรู้ ความเข้าใจในสภาพแวดล้อมมากขึ้น และยังทำให้ทันต่อเหตุการณ์หรือสถานการณ์ที่เกิดขึ้นมากกว่าบุคคลอื่นๆ ที่เปิดรับข่าวสารน้อยกว่า ซึ่งผู้รับสารมักจะเลือกเปิดรับข้อมูลข่าวสารที่มีความสอดคล้องกับทัศนคติ ความเชื่อ ประสบการณ์ของตน และคิดว่าข้อมูลข่าวสารนั้นเป็นประโยชน์ต่อตนเอง

5.2 แนวคิดเกี่ยวกับการตลาดเชิงเนื้อหา

การตลาดเชิงเนื้อหา (Content Marketing) หมายถึง กลยุทธ์ด้านเนื้อหา โดยเนื้อหาในที่นี้คือทุกสิ่งทุกอย่างที่ทางแบรนด์สื่อสารออกไป ไม่ว่าจะเป็นบทความ บทพูด ภาพถ่าย หรือวิดีโอ เป็นต้น (ณัฐพล โยไพโรจน์, 2561, น. 120) ซึ่งการทำการตลาดในยุคของสังคมดิจิทัลที่ผู้บริโภคสามารถรับรู้ข้อมูลข่าวสารผ่านช่องทางต่างๆ ได้ตลอดเวลาทำให้ข้อมูลเหล่านั้นส่งผลต่อความคิดและการตัดสินใจของผู้บริโภค (ปิยะชาติ อิศรภักดี, 2559, น. 77-78) และการทำการสื่อสารการตลาดเชิงเนื้อหาผ่านช่องทางต่างๆ ก็เป็นตัวช่วยในการสร้างความสัมพันธ์อันลึกซึ้งระหว่างแบรนด์กับผู้บริโภค (Kotler, Kartajaya and Setiawan, 2017, p. 121) โดยแม็คเบรเยอร์ (McBrayer, n.d.) ได้แบ่งประเภทของเนื้อหาออกเป็น 12 ประเภท ได้แก่ บล็อก หนังสืออิเล็กทรอนิกส์ กรณียศึกษา หรือเนื้อหาที่มาจากข้อมูลของผู้ใช้ บรรยายภาคเบื้องหลังการถ่ายทำ เนื้อหาที่คัดสรร คำแนะนำ คำคม วิดีโอ คำอธิบาย การจัดกิจกรรม อินโฟกราฟิก การอวยพรหรือทักทายในเทศกาลต่างๆ และประกาศ

จากทางแบรนด์หรือผลิตภัณฑ์ ซึ่งในการวิจัยครั้งนี้ได้นำแนวคิดเกี่ยวกับประเภทของเนื้อหา มาใช้ในการแบ่งประเภทเนื้อหาในงานวิจัย

5.3 แนวคิดเกี่ยวกับความผูกพันที่มีต่อแบรนด์

ความผูกพันที่มีต่อแบรนด์ (Brand Engagement) คือ กระบวนการของแบรนด์ที่จะเสริมสร้างความสัมพันธ์ระหว่างแบรนด์กับผู้บริโภค โดยการสร้างประสบการณ์ที่เพิ่มคุณค่าในการใช้ชีวิตของผู้บริโภค (Gunelius, n.d.) ซึ่งสอดคล้องกับวิเลต ฐริวัชร (2555) ที่กล่าวว่าเมื่อลูกค้าได้รับการปฏิบัติที่น่าประทับใจและมีประสบการณ์ทางบวกอย่างต่อเนื่อง ความผูกพันลึกซึ้งก็จะเกิดขึ้น โดยการที่ผู้บริโภคเข้าไปมีส่วนร่วมกับการสื่อสารการตลาดออนไลน์อยู่เสมอ ไม่ว่าจะเป็นการไลค์ แชร์ หรือคอมเมนต์ และการมีส่วนร่วมกิจกรรมต่างๆ ที่แบรนด์จัดขึ้น ก็ถือว่าเป็นความผูกพันของผู้บริโภคที่มีต่อแบรนด์ เคลเลอร์ (Keller, 2013, p. 348) ยังได้กล่าวว่า เมื่อผู้บริโภคมีความผูกพันกับแบรนด์ก็อาจจะเป็นการรับรองที่แข็งแกร่งว่าผู้บริโภคนั้นมีความภักดีต่อแบรนด์ ซึ่งการยืนยันความภักดีต่อแบรนด์ที่แข็งแกร่งที่สุดจะเกิดขึ้นเมื่อผู้บริโภคมีความผูกพันหรือเต็มใจที่จะมอบเวลา พลังงาน เงิน หรือทรัพยากรอื่นๆ ให้กับแบรนด์ นอกเหนือจากการเลือกซื้อสินค้าเพียงเท่านั้น โดยคาร์เปอร์ (Carper, 2018) ได้กล่าวถึงระดับความผูกพันที่มีต่อแบรนด์ว่ามีทั้งหมด 7 ระดับด้วยกัน ประกอบด้วย 1) การบริโภคเนื้อหา คือ การที่ผู้บริโภคอ่าน ดู หรือฟังเนื้อหาที่แบรนด์สร้างขึ้นบนสื่อสังคมออนไลน์ 2) มีการสนับสนุนเล็กๆ น้อยๆ เช่น เมื่อแบรนด์แชร์ข้อความไปแล้วผู้บริโภคมีการตอบกลับเพียงเล็กน้อย หมายความว่าผู้บริโภคชอบสิ่งที่ได้เห็น 3) การเข้าร่วมในการสนทนา เมื่อผู้บริโภคสามารถแบ่งปันความคิดของพวกเขาเกี่ยวกับแบรนด์และคนอื่นๆ 4) การสนับสนุนแบรนด์ เมื่อผู้บริโภครู้สึกรักและยินดีที่จะแชร์เนื้อหาไปยังเครือข่ายของพวกเขา รวมไปถึงการเขียนบทวิจารณ์เชิงบวก หรือโพสต์ข้อความเกี่ยวกับผลิตภัณฑ์ของแบรนด์แบบเป็นสาธารณะบนสื่อสังคมออนไลน์อย่างสม่ำเสมอ 5) การมีอยู่จริง คือ ผู้บริโภครู้สึกตื่นเต้นที่จะเข้าร่วมกิจกรรมกับทางแบรนด์ รวมถึงการมาชมการสตรีมสดผ่านทางสื่อสังคมออนไลน์ต่างๆ ผู้บริโภคก็จะเข้ามาชมอย่างเนืองแน่น 6) การสร้างเนื้อหาของแบรนด์ คือ การที่ผู้บริโภคสร้างเนื้อหาเกี่ยวกับแบรนด์เองโดยที่ทางแบรนด์ไม่ได้จ้าง เช่น การรีวิว การโพสต์รูปภาพลงในสื่อสังคมออนไลน์ หรือแฟนอาร์ตที่มีแบรนด์เป็นแรงบันดาลใจ เป็นต้น 7) การซื้อสินค้า ซึ่งในการวิจัยครั้งนี้ได้นำแนวคิดเกี่ยวกับระดับความผูกพันที่มีต่อแบรนด์ของคาร์เปอร์มาใช้ในการศึกษา ซึ่งระดับความผูกพันของผู้บริโภคที่มีต่อแบรนด์ที่นำมาใช้ได้แก่ การบริโภคเนื้อหา การสนับสนุนเล็กๆ น้อยๆ การเข้าร่วมในการสนทนา การสนับสนุนแบรนด์ การมีอยู่จริง และการสร้างเนื้อหาของแบรนด์

5.4 แนวคิดเกี่ยวกับความภักดีต่อแบรนด์

ความภักดีต่อแบรนด์ (Brand Loyalty) คือ การที่ผู้บริโภคกลับมาซื้อสินค้าหรือให้การสนับสนุนในสินค้าและบริการที่ชื่นชอบอย่างต่อเนื่อง โดยไม่สนใจต่ออิทธิพลทางสถานการณ์และความพยายามทางการตลาดที่มีแนวโน้มในการทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม ซึ่งก็ถือเป็นข้อได้เปรียบธุรกิจ เพราะเมื่อลูกค้ามีความภักดีอย่างแท้จริงแล้วก็จะเป็นการสร้างฐานในส่วนแบ่งการตลาดที่คู่แข่งไม่สามารถทำลายได้ (ภาณุ ลิ้มมานนท์, 2554, น. 22) โดยอเล็กซานเดอร์ (Alexandar, 2015) กล่าวถึงระดับของความภักดีว่าแบ่งออกเป็น 3 ระดับ ได้แก่ 1) ลูกค้า หมายถึง กลุ่มผู้บริโภคที่ซื้อสินค้า แต่จะมีทัศนคติเชิงบวก เชิงลบ หรือไม่สนใจในแบรนด์เลยก็ได้ 2) แฟน หมายถึง กลุ่มผู้บริโภคที่ชื่นชอบในสินค้า มีการปฏิสัมพันธ์กับทางแบรนด์ แต่ก็อาจจะไปซื้อสินค้าจากแบรนด์อื่นได้ โดยขึ้นอยู่กับราคาของสินค้าหรือความสะดวกในการซื้อสินค้า เป็นต้น 3) ผู้จงรักภักดี หมายถึง กลุ่มผู้บริโภคที่มีความภักดีต่อแบรนด์ มีความผูกพันซึ่งกับแบรนด์ ซึ่งผู้บริโภคกลุ่มนี้จะเลือกซื้อสินค้าของทางแบรนด์เป็นอันดับแรกอย่างแน่นอน และในการวิจัยครั้งนี้ได้นำแนวคิดเกี่ยวกับระดับความภักดีของอเล็กซานเดอร์มาใช้ศึกษา โดยแบ่งระดับความภักดีออกเป็น 3 ระดับด้วยกัน ได้แก่ ระดับลูกค้าซึ่งก็คือกลุ่มผู้บริโภคที่ซื้อสินค้าและมีแนวโน้มที่แบรนด์จะสามารถสร้างทัศนคติที่ดีในกับผู้บริโภคกลุ่มนี้ได้ ต่อมาคือระดับแฟนซึ่งกลุ่มผู้บริโภคในระดับนี้มีความชื่นชอบในแบรนด์และมีการปฏิสัมพันธ์กับทางแบรนด์ และสุดท้ายคือระดับผู้จงรักภักดีซึ่งกลุ่มผู้บริโภคจะมีความภักดีต่อแบรนด์ มีความผูกพันที่ลึกซึ้งกับแบรนด์ และจะเลือกซื้อสินค้าจากทางแบรนด์เป็นอันดับแรกอย่างแน่นอน

6. ระเบียบวิธีวิจัย

การศึกษาวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Data) โดยใช้ 2 วิธีด้วยกัน ประกอบด้วย การวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) เพื่อศึกษาเนื้อหาการตลาดเชิงเนื้อหาผ่านสื่อสังคมออนไลน์ของแบรนด์เครื่องสำอางไทย โดยใช้ตารางบันทึกข้อมูล (Coding Sheet) ในการเก็บข้อมูล และการวิจัยเชิงสำรวจ (Survey Research) โดยใช้แบบสอบถามออนไลน์ (Online Questionnaire) เป็นเครื่องมือในการรวบรวมข้อมูล โดยมีรายละเอียดดังนี้

6.1 การวิเคราะห์เนื้อหา

ในการวิเคราะห์รูปแบบและเนื้อหาของการตลาดเชิงเนื้อหาผ่านสื่อสังคมออนไลน์ของแบรนด์เครื่องสำอางไทย 3 แบรนด์ ได้แก่ คิวท์เพรส มิสทิน และศรีจันทร์ โดยจะใช้ตารางบันทึก

ข้อมูลในการเก็บข้อมูลจากเนื้อหาที่ทางแบรนด์คิวท์เพรส มิสทิน และศรีจันทร์ โพสต์ลงบนเฟซบุ๊ก ทวิตเตอร์ และอินสตาแกรม ทั้งหมดตั้งแต่เดือนสิงหาคมไปจนถึงเดือนตุลาคม พ.ศ. 2562 เป็นระยะเวลา 3 เดือน จากนั้นนำเสนอผลการวิเคราะห์ด้วยวิธีการพรรณนา (Descriptive)

6.1.1 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

ผู้วิจัยได้ทำการวิเคราะห์ออกแบบตารางบันทึกข้อมูล (Coding Sheet) เพื่อใช้ในการเก็บข้อมูลรูปแบบของเนื้อหา ได้แก่ ข้อความ รูปภาพ วิดีโอหรือ GIF และเสียง และเนื้อหาในการสื่อสารการตลาดเชิงเนื้อหาผ่านสื่อสังคมออนไลน์ของแบรนด์เครื่องสำอางไทยทั้งหมด 3 แบรนด์ ได้แก่ คิวท์เพรส มิสทิน และศรีจันทร์ โดยวิเคราะห์รายละเอียดจากประเภทของการตลาดเชิงเนื้อหา (Content Marketing) ที่แม็คเบรเยอร์ (McBrayer, n.d.) แบ่งเอาไว้ทั้งหมด 12 ประเภท ได้แก่ 1) บล็อก (Blog) การเขียนข้อความลงในบล็อกแล้วแชร์ลงในสื่อสังคมออนไลน์ของแบรนด์ 2) หนังสืออิเล็กทรอนิกส์ (E-book) หนังสืออิเล็กทรอนิกส์หรือไกด์บุ๊กของทางแบรนด์ 3) กรณีศึกษาหรือคำชื่นชม (Case studies or testimonials) เช่น การรีวิวสินค้าจากผู้บริโภค 4) บรรยากาศเบื้องหลังการถ่ายทำ (A look behind the scenes) เช่น เบื้องหลังการถ่ายภาพหรือวิดีโอ 5) เนื้อหาที่คัดสรร (Curated content) การรวบรวมและคัดสรรเนื้อหาจากแหล่งต่างๆ มาเผยแพร่อีกครั้งผ่านช่องทางสื่อสังคมออนไลน์ของทางแบรนด์ 6) คำแนะนำ (Tips) 7) คำคม (Quotes) 8) วิดีโอคำอธิบาย (Explainer videos) เป็นวิดีโออธิบายสิ่งที่แบรนด์อยากให้ลูกค้ารับรู้ 9) การจัดกิจกรรม (Event) 10) การนำเสนอข้อมูลเป็นภาพ (Infographics) 11) การอวยพรหรือทักทายในเทศกาลต่างๆ (Holiday greetings) 12) ประกาศจากทางแบรนด์หรือผลิตภัณฑ์ (Company and product announcements) การประกาศข้อมูลต่างๆ จากทางแบรนด์ เช่น ข้อมูลเกี่ยวกับสินค้าใหม่ เป็นต้น

6.1.2 การทดสอบความเที่ยงตรงของเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

ผู้วิจัยได้นำตารางบันทึกข้อมูลเสนอต่ออาจารย์ที่ปรึกษาและคณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์ เพื่อพิจารณาตรวจสอบความสอดคล้องของเนื้อหา (Content Validity) จากนั้นปรับปรุงแก้ไขตามคำแนะนำของอาจารย์ที่ปรึกษาและคณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์ เพื่อให้ตารางบันทึกข้อมูลมีความครอบคลุมและครบถ้วนตามวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้

6.2 การวิจัยเชิงสำรวจ

ประชากรที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้ คือ ผู้บริโภคของเครื่องสำอาง 1 ใน 3 แบรนด์ ประกอบด้วยคิวท์เพรส มิสทิน และศรีจันทร์ และเคยเปิดรับการตลาดเชิงเนื้อหาบนสื่อสังคมออนไลน์ของ

ทางแบรนต์ กำหนดขนาดของกลุ่มตัวอย่างด้วยสูตรของ Cochran (1963) ในกรณีที่ไม่รู้สัดส่วนของประชากรที่ต้องการศึกษา ดังนี้

$$n = \frac{z^2}{4e^2}$$

โดยที่ n คือ จำนวนของกลุ่มตัวอย่าง

e คือ ค่าความคลาดเคลื่อน (ในที่นี้จะกำหนดให้เท่ากับ 0.05)

Z คือ คะแนนมาตรฐานที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ 0.05 ซึ่งจะมีค่าเท่ากับ 1.96

จะได้กลุ่มตัวอย่างจำนวนทั้งหมด 385 คน และใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างแบบตามสะดวก (Convenience Sampling) โดยจะมีการนำแบบสอบถามออนไลน์ไปลงไว้ในช่องทางต่างๆ ที่มีความเกี่ยวข้องกับเรื่องความสวยงาม หรือเครื่องสำอาง เช่น การโพสต์ลงในเฟซบุ๊ก การติดแฮชแท็กในทวิตเตอร์ เป็นต้น ซึ่งมีการใช้คำถามคัดกรองในแบบสอบถามออนไลน์เพื่อให้ผู้ตอบแบบสอบถามเป็นกลุ่มตัวอย่างเป้าหมายที่ต้องการ

6.2.1 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

ผู้วิจัยได้ใช้เครื่องมือในการวิจัยเป็นแบบสอบถามออนไลน์ (Online Questionnaire) ในการเก็บรวบรวมข้อมูล โดยแบ่งแบบสอบถามออกเป็น 5 ส่วน ดังนี้

ส่วนที่ 1 คำถามคัดกรองผู้ตอบแบบสอบถาม

ส่วนที่ 2 คำถามเกี่ยวกับข้อมูลในลักษณะทางประชากรของผู้ตอบแบบสอบถามมีลักษณะเป็นแบบสอบถาม ได้แก่ เพศ อายุ ระดับการศึกษา อาชีพ และรายได้

ส่วนที่ 3 คำถามเกี่ยวกับการเปิดรับการตลาดเชิงเนื้อหาผ่านสื่อสังคมออนไลน์ของแบรนต์เครื่องสำอางไทย ซึ่งเป็นแบบสอบถามแบบมาตรวัด 5 ระดับ (likert scale)

ส่วนที่ 4 คำถามเกี่ยวกับความผูกพันที่มีต่อแบรนต์เครื่องสำอางไทย ซึ่งเป็นแบบสอบถามแบบมาตรวัด 5 ระดับ (likert scale)

ส่วนที่ 5 คำถามเกี่ยวกับความภักดีที่มีต่อแบรนต์เครื่องสำอางไทยซึ่งเป็นแบบสอบถามแบบมาตรวัด 5 ระดับ (likert scale)

จากนั้นนำค่าเฉลี่ยที่ได้มาเปรียบเทียบกับเกณฑ์ เพื่อแปลความหมายของข้อมูล ดังนี้

ระดับคะแนนเฉลี่ย 4.21-5.00	มีการเปิดรับในระดับมากที่สุด
ระดับคะแนนเฉลี่ย 3.41-4.20	มีการเปิดรับในระดับมาก
ระดับคะแนนเฉลี่ย 2.61-3.40	มีการเปิดรับในระดับปานกลาง
ระดับคะแนนเฉลี่ย 1.81-2.60	มีการเปิดรับในระดับน้อย
ระดับคะแนนเฉลี่ย 1.00-1.80	มีการเปิดรับในระดับน้อยที่สุด

6.2.2 การทดสอบเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

ผู้วิจัยทำการทดสอบเครื่องมือโดยการทดสอบความเที่ยงตรง (Validity) โดยนำแบบสอบถามเสนอต่ออาจารย์ที่ปรึกษาและคณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์ เพื่อพิจารณาตรวจสอบความสอดคล้องของเนื้อหา (Content Validity) จากนั้นปรับปรุงแก้ไขตามคำแนะนำของอาจารย์ที่ปรึกษาและคณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์ เพื่อให้แบบสอบถามมีความครอบคลุมและครบถ้วนตามวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ และการทดสอบความเชื่อมั่น (Reliability) ของแบบสอบถาม โดยทำการทดสอบหาค่าความเชื่อมั่นจากกลุ่มตัวอย่างทั้งหมด 30 คน โดยใช้สูตรสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาค (Cronbach's Alpha Coefficient) ซึ่งจะวัดจากตัวแปรการเปิดรับการตลาดเชิงเนื้อหาผ่านสื่อสังคมออนไลน์ของแบรนด์เครื่องสำอางไทย ความผูกพัน และความภักดีที่มีต่อแบรนด์เครื่องสำอางไทย พบว่ามีค่าความเชื่อมั่น 0.82 0.90 และ 0.94 ตามลำดับ

6.2.3 การวิเคราะห์ข้อมูล

เมื่อเก็บรวบรวมข้อมูลเรียบร้อยแล้วจะนำข้อมูลมาประมวลผลต่อด้วยโปรแกรมสำเร็จรูปทางสถิติเพื่อวิเคราะห์ข้อมูล ในงานวิจัยนี้จะวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้สถิติเชิงพรรณนา (Description Statistic) เพื่อหาค่าเฉลี่ย (Mean) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) และใช้สถิติเชิงอนุมาน (Inferential Statistic) เพื่อทำการทดสอบสมมติฐาน โดยใช้การวิเคราะห์ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์แบบเพียร์สัน (Pearson Correlation) ซึ่งเกณฑ์การแปลความหมายของขนาดของค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ (r) เป็นดังนี้

ขนาดของค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์	1.00	มีความสัมพันธ์ในระดับสมบูรณ์
ขนาดของค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์	0.80-0.99	มีความสัมพันธ์ในระดับสูงมาก
ขนาดของค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์	0.60-0.79	มีความสัมพันธ์ในระดับสูง
ขนาดของค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์	0.40-0.59	มีความสัมพันธ์ในระดับปานกลาง
ขนาดของค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์	0.20-0.39	มีความสัมพันธ์ในระดับต่ำ
ขนาดของค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์	0.01-0.19	มีความสัมพันธ์ในระดับต่ำมาก
ขนาดของค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์	0.00	ไม่มีความสัมพันธ์

นอกจากนี้ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ (r) ยังแสดงถึงทิศทางของความสัมพันธ์ คือ เมื่อค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์เป็นบวกแสดงว่าตัวแปรทั้งสองนั้นมีความสัมพันธ์ในทิศทางเดียวกันหรือแปรผันตามกัน แต่ถ้าหากว่าค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ติดลบแสดงว่าตัวแปรทั้งสองนั้นมีความสัมพันธ์ในทิศทางตรงข้ามกัน หรือแปรผกผันกัน

7. ผลการวิจัย

7.1 การวิเคราะห์เนื้อหา

7.1.1 การตลาดเชิงเนื้อหาผ่านเฟสบุ๊คของแบรนด์คิวท์เพรส มิสทิน และศรีจันทร์

ตารางที่ 1

แสดงจำนวนและร้อยละของรูปแบบและประเภทของการตลาดเชิงเนื้อหาผ่านเฟสบุ๊คของแบรนด์คิวท์เพรส มิสทิน และศรีจันทร์

เฟสบุ๊ค	คิวท์เพรส		มิสทิน		ศรีจันทร์	
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
1. รูปแบบของเนื้อหา						
1. ข้อความ	9	4.17	14	8.75	2	2.22
2. รูปภาพ	168	77.78	128	80.00	68	75.56
3. วิดีโอ หรือ GIF	39	18.05	18	11.25	20	22.22
4. เสียง	0	0.00	0	0.00	0	0.00
รวม	216	100.00	160	100.00	90	100.00
2. ประเภทของเนื้อหา						
1. Blog	5	2.31	9	5.625	1	1.11
2. E-book	5	2.31	1	0.625	0	0.00
3. Case studies or testimonials	37	17.13	7	4.375	16	17.78
4. A look behind the scenes	1	0.46	1	0.625	0	0.00
5. Curated content	3	1.39	9	5.625	0	0.00
6. Tips	4	1.85	2	1.250	2	2.22
7. Quotes	3	1.39	11	6.875	0	0.00
8. Explainer videos	3	1.39	0	0.00	0	0.00

เฟซบุ๊ก	คิวท์เพรส		มิสทิน		ศรีจันทร์	
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
9. Event	5	2.31	7	4.375	12	13.33
10. Infographics	6	2.78	1	0.625	2	2.22
11. Holiday greetings	4	1.85	3	1.875	4	4.44
12. Company and product announcements	140	64.81	109	68.125	53	58.90
รวม	216	100.00	160	100.00	90	100.00

การวิเคราะห์เนื้อหาจากแหล่งข้อมูลที่เข้าถึงคือเพจเฟซบุ๊ก “Cute Press” พบว่า มีการทำการตลาดเชิงเนื้อหา จำนวน 216 ครั้ง โดยนำเสนอเนื้อหาในรูปแบบรูปภาพมากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 77.78 และมีการนำเสนอเนื้อหาประเภทประกาศจากทางแบรนด์หรือผลิตภัณฑ์มากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 64.81 โดยส่วนมากจะเป็นการประชาสัมพันธ์โปรโมชั่นต่างๆ รองลงมาคือประกาศต่างๆ จากทางแบรนด์และการนำเสนอผลิตภัณฑ์ใหม่ของทางแบรนด์ และพบว่าโดยส่วนใหญ่ผู้บริโภคมักจะกดถูกใจ แบ่งปันข้อมูล และแสดงความคิดเห็นในเนื้อหาประเภทประกาศจากทางแบรนด์หรือผลิตภัณฑ์

การวิเคราะห์เนื้อหาจากแหล่งข้อมูลที่เข้าถึงคือเพจเฟซบุ๊ก “Mistine” พบว่า มีการทำการตลาดเชิงเนื้อหา จำนวน 160 ครั้ง โดยนำเสนอเนื้อหาในรูปแบบรูปภาพมากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 80 และมีการนำเสนอเนื้อหาประเภทประกาศจากทางแบรนด์หรือผลิตภัณฑ์มากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 68.125 โดยส่วนมากจะเป็นการประชาสัมพันธ์ข้อมูลข่าวสารต่างๆ จากทางแบรนด์ และพบว่าโดยส่วนใหญ่ผู้บริโภคมักจะกดถูกใจ แบ่งปันข้อมูล และแสดงความคิดเห็นในเนื้อหาประเภทประกาศจากทางแบรนด์หรือผลิตภัณฑ์

การวิเคราะห์เนื้อหาจากแหล่งข้อมูลที่เข้าถึงคือเพจเฟซบุ๊ก “Srichand ศรีจันทร์” พบว่า มีการทำการตลาดเชิงเนื้อหา จำนวน 90 ครั้ง โดยนำเสนอเนื้อหาในรูปแบบรูปภาพมากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 75.56 และมีการนำเสนอเนื้อหาประเภทประกาศจากทางแบรนด์หรือผลิตภัณฑ์มากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 58.90 โดยส่วนมากจะเป็นการประชาสัมพันธ์โปรโมชั่นต่างๆ รองลงมาคือประกาศต่างๆ จากทางแบรนด์และการนำเสนอผลิตภัณฑ์ใหม่ของทางแบรนด์ นอกจากนั้นยังมีการสร้างความผูกพันกับผู้บริโภค และพบว่าโดยส่วนใหญ่ผู้บริโภคมักจะกดถูกใจ แบ่งปันข้อมูล และแสดงความคิดเห็นในเนื้อหาประเภทการอวยพรหรือทักทายในเทศกาลต่างๆ

เมื่อเปรียบเทียบรูปแบบเนื้อหาของแบรนด์คิวท์เพรส มิสทิน และศรีจันทร์ ตั้งแต่เดือนสิงหาคม-ตุลาคม พ.ศ. 2562 พบว่าทั้ง 3 แบรนด์มีการนำเสนอเนื้อหาในรูปแบบที่เหมือนกัน คือมีการนำเสนอเนื้อหาในรูปแบบรูปภาพมากที่สุดและนำเสนอเนื้อหาประเภทประกาศจากทาง

แบรนด์หรือผลิตภัณฑ์มากที่สุด เหมือนกันทั้ง 3 แบรนด์ เพียงแต่แบรนด์คิวิท์เพรสมักจะโพสต์เนื้อหาประชาสัมพันธ์โปรโมชันต่างๆ รองลงมาคือประกาศต่างๆ จากทางแบรนด์และการนำเสนอผลิตภัณฑ์ใหม่ของทางแบรนด์ ในขณะที่แบรนด์มิสทินมักจะโพสต์เนื้อหาการนำเสนอผลิตภัณฑ์ใหม่ของทางแบรนด์ รองลงมาคือการประชาสัมพันธ์กิจกรรมต่างๆ ที่ทางแบรนด์จัดขึ้น และการประชาสัมพันธ์เพื่อสร้างภาพลักษณ์ที่ดีให้กับแบรนด์ และแบรนด์ศรีจันทร์มักจะโพสต์เนื้อหาการนำเสนอผลิตภัณฑ์ต่างๆ ของทางแบรนด์ รองลงมาคือการนำเสนอผลิตภัณฑ์ใหม่ของทางแบรนด์ และประกาศต่างๆ จากทางแบรนด์ นอกจากนั้นยังมีการสร้างความผูกพันกับผู้บริโภคด้วยการให้ผู้ติดตามที่เป็นแฟนตัวยง (Top Fan) สุ่มรับรางวัลจากทางแบรนด์อีกด้วย

7.1.2 การตลาดเชิงเนื้อหาผ่านทวิตเตอร์ของแบรนด์คิวิท์เพรส มิสทิน และศรีจันทร์

ตารางที่ 2

แสดงจำนวนและร้อยละของรูปแบบและประเภทของการตลาดเชิงเนื้อหาผ่านทวิตเตอร์ของแบรนด์คิวิท์เพรส มิสทิน และศรีจันทร์

ทวิตเตอร์	คิวิท์เพรส		มิสทิน		ศรีจันทร์	
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
1. รูปแบบของเนื้อหา						
1. ข้อความ	35	10.51	12	24.00	34	17.17
2. รูปภาพ	289	86.79	30	60.00	159	80.30
3. วิดีโอ หรือ GIF	9	2.70	8	16.00	5	2.53
4. เสียง	0	0.00	0	0.00	0	0.00
รวม	333	100.00	50	100.00	198	100.00
2. ประเภทของเนื้อหา						
1. Blog	0	0.00	0	0.00	0	0.00
2. E-book	0	0.00	0	0.00	0	0.00
3. Case studies or testimonials	270	81.08	17	34.00	169	85.35
4. A look behind the scenes	0	0.00	0	0.00	0	0.00
5. Curated content	4	1.20	4	8.00	0	0.00
6. Tips	0	0.00	0	0.00	1	0.51
7. Quotes	0	0.00	0	0.00	0	0.00
8. Explainer videos	0	0.00	0	0.00	0	0.00
9. Event	0	0.00	1	2.00	2	1.01

ทวีตเตอร์	คิวิท์เพรส		มิสทิน		ศรีจันทร์	
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
10. Infographics	0	0.00	0	0.00	0	0.00
11. Holiday greetings	1	0.30	0	0.00	0	0.00
12. Company and product announcements	58	17.42	28	56.00	26	13.13
รวม	333	100.00	50	100.00	198	100.00

การวิเคราะห์เนื้อหาจากแหล่งข้อมูลที่เข้าถึงคือทวีตเตอร์ “cutepress” พบว่า มีการทำการตลาดเชิงเนื้อหา จำนวน 333 ครั้ง โดยนำเสนอเนื้อหาในรูปแบบรูปภาพมากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 86.79 และมีการนำเสนอเนื้อหาประเภทเนื้อหาที่มาจากข้อมูลของผู้ใช้มากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 81.08 โดยส่วนมากจะเป็นการรีวิวสินค้าจากผู้บริโภค และพบว่าโดยส่วนใหญ่ผู้บริโภคมักจะกดถูกใจ รีทวิต และแสดงความคิดเห็นในเนื้อหาที่มาจากข้อมูลของผู้ใช้

การวิเคราะห์เนื้อหาจากแหล่งข้อมูลที่เข้าถึงคือทวีตเตอร์ “Mistine” พบว่า มีการทำการตลาดเชิงเนื้อหา จำนวน 50 ครั้ง โดยนำเสนอเนื้อหาในรูปแบบรูปภาพมากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 60 และมีการนำเสนอเนื้อหาประเภทประกาศจากทางแบรนด์หรือผลิตภัณฑ์มากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 56 โดยส่วนมากจะเป็นการประชาสัมพันธ์ข้อมูลข่าวสารต่างๆ จากทางแบรนด์ และพบว่าโดยส่วนใหญ่ผู้บริโภคมักจะกดถูกใจ รีทวิต และแสดงความคิดเห็นในเนื้อหาประเภทประกาศจากทางแบรนด์หรือผลิตภัณฑ์

การวิเคราะห์เนื้อหาจากแหล่งข้อมูลที่เข้าถึงคือทวีตเตอร์ “ศรีจันทร์ | SRICHAND” พบว่า มีการทำการตลาดเชิงเนื้อหา จำนวน 198 ครั้ง โดยนำเสนอเนื้อหาในรูปแบบรูปภาพมากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 80.30 และมีการนำเสนอเนื้อหาประเภทเนื้อหาที่มาจากข้อมูลของผู้ใช้มากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 85.35 โดยส่วนมากจะเป็นการรีวิวสินค้าจากผู้บริโภค และพบว่าโดยส่วนใหญ่ผู้บริโภคมักจะกดถูกใจ รีทวิต และแสดงความคิดเห็นในเนื้อหาประเภทประกาศจากทางแบรนด์หรือผลิตภัณฑ์

เมื่อเปรียบเทียบรูปแบบเนื้อหาบนทวีตเตอร์ของแบรนด์คิวิท์เพรส มิสทิน และศรีจันทร์ ตั้งแต่เดือนสิงหาคม-ตุลาคม พ.ศ. 2562 พบว่าทั้ง 3 แบรนด์มีการนำเสนอเนื้อหาในรูปแบบที่เหมือนกัน คือมีการนำเสนอเนื้อหาในรูปแบบรูปภาพมากที่สุด แต่แบรนด์คิวิท์เพรสและศรีจันทร์จะมีการนำเสนอเนื้อหาประเภทเนื้อหาที่มาจากข้อมูลของผู้ใช้มากที่สุด โดยมักจะรีทวิตการรีวิวสินค้าจากผู้บริโภค ในขณะที่แบรนด์มิสทินมีการนำเสนอเนื้อหาประเภทประกาศจากทางแบรนด์หรือผลิตภัณฑ์มากที่สุด โดยมักจะทวีตประชาสัมพันธ์ข้อมูลข่าวสารต่างๆ จากทางแบรนด์

7.1.3 การตลาดเชิงเนื้อหาผ่านอินสตาแกรมของแบรนด์คิวท์เพรส มิสทิน และศรีจันทร์

ตารางที่ 3

แสดงจำนวนและร้อยละของรูปแบบและประเภทของการตลาดเชิงเนื้อหาผ่านอินสตาแกรมของแบรนด์คิวท์เพรส มิสทิน และศรีจันทร์

อินสตาแกรม	คิวท์เพรส		มิสทิน		ศรีจันทร์	
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
1. รูปแบบของเนื้อหา						
1. ข้อความ	0	0.00	0	0.00	0	0.00
2. รูปภาพ	34	94.44	45	76.27	29	70.73
3. วิดีโอ หรือ GIF	2	5.56	14	23.73	12	29.27
4. เสียง	0	0.00	0	0.00	0	0.00
รวม	36	100.00	59	100.00	41	100.00
2. ประเภทของเนื้อหา						
1. Blog	0	0.00	0	0.00	0	0.00
2. E-book	0	0.00	0	0.00	0	0.00
3. Case studies or testimonials	0	0.00	0	0.00	9	21.95
4. A look behind the scenes	0	0.00	0	0.00	0	0.00
5. Curated content	0	0.00	0	0.00	0	0.00
6. Tips	0	0.00	0	0.00	0	0.00
7. Quotes	0	0.00	0	0.00	0	0.00
8. Explainer videos	0	0.00	0	0.00	0	0.00
9. Event	0	0.00	1	1.69	0	0.00
10. Infographics	0	0.00	0	0.00	0	0.00
11. Holiday greetings	0	0.00	0	0.00	0	0.00
12. Company and product announcements	36	100.00	58	98.31	32	78.05
รวม	36	100.00	59	100.00	41	100.00

การวิเคราะห์เนื้อหาจากแหล่งข้อมูลที่เข้าถึงคืออินสตาแกรม “cute_press” พบว่า มีการทำการตลาดเชิงเนื้อหา จำนวน 36 ครั้ง โดยนำเสนอเนื้อหาในรูปแบบรูปภาพมากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 94.44 และมีการนำเสนอเนื้อหาประเภทประกาศจากทางแบรนด์หรือผลิตภัณฑ์ คิดเป็นร้อยละ 100 โดยส่วนมากจะเป็นรูปภาพของผลิตภัณฑ์ต่างๆ ของทางแบรนด์ และพบว่าโดยส่วนใหญ่ผู้บริโภค มักจะรับชมและแสดงความคิดเห็นในเนื้อหาประเภทประกาศจากทางแบรนด์หรือผลิตภัณฑ์

การวิเคราะห์เนื้อหาจากแหล่งข้อมูลที่เข้าถึงคืออินสตาแกรม “mistine_official” พบว่า มีการทำการตลาดเชิงเนื้อหา จำนวน 59 ครั้ง โดยนำเสนอเนื้อหาในรูปแบบรูปภาพมากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 76.27 และมีการนำเสนอเนื้อหาประเภทประกาศจากทางแบรนด์หรือผลิตภัณฑ์มากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 98.31 โดยส่วนมากจะเป็นรูปภาพของผลิตภัณฑ์ต่างๆ ของทางแบรนด์ และพบว่าโดยส่วนใหญ่ผู้บริโภคมักจะรับชมและแสดงความคิดเห็นในเนื้อหาประเภทประกาศจากทางแบรนด์หรือผลิตภัณฑ์

การวิเคราะห์เนื้อหาจากแหล่งข้อมูลที่เข้าถึงคืออินสตาแกรม “srichand1948” พบว่า มีการทำการตลาดเชิงเนื้อหา จำนวน 41 ครั้ง โดยนำเสนอเนื้อหาในรูปแบบรูปภาพมากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 70.73 และมีการนำเสนอเนื้อหาประเภทประกาศจากทางแบรนด์หรือผลิตภัณฑ์มากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 78.05 โดยส่วนมากจะเป็นรูปภาพของผลิตภัณฑ์ต่างๆ ของทางแบรนด์ และพบว่าโดยส่วนใหญ่ผู้บริโภคมักจะรับชมและแสดงความคิดเห็นในเนื้อหาประเภทประกาศจากทางแบรนด์หรือผลิตภัณฑ์

เมื่อเปรียบเทียบรูปแบบเนื้อหาบนอินสตาแกรมของแบรนด์คิวท์เพรส มิสทิน และศรีจันทร์ ตั้งแต่เดือนสิงหาคม-ตุลาคม พ.ศ. 2562 พบว่าทั้ง 3 แบรนด์มีการนำเสนอเนื้อหาในรูปแบบที่เหมือนกัน โดยมีการนำเสนอเนื้อหาในรูปแบบรูปภาพมากที่สุดและนำเสนอเนื้อหาประเภทประกาศจากทางแบรนด์หรือผลิตภัณฑ์มากที่สุด ซึ่งมักจะลงรูปภาพของผลิตภัณฑ์ต่างๆ ของทางแบรนด์ เหมือนกันทั้ง 3 แบรนด์ นอกจากนี้แบรนด์มิสทินยังมีการสร้างความผูกพันกับผู้บริโภคด้วยการจัดกิจกรรมแจกของรางวัลให้กับผู้ที่มากดติดตามอินสตาแกรม mistine_official และร่วมแสดงความคิดเห็นในโพสต์ของกิจกรรม

7.2 การวิจัยเชิงสำรวจ

7.2.1 การวิเคราะห์สถิติเชิงพรรณนา

จากการวิจัยพบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เป็นเพศหญิงคิดเป็นร้อยละ 83.60 มีอายุระหว่าง 15-25 ปี คิดเป็นร้อยละ 60.78 มีการศึกษาระดับปริญญาตรี คิดเป็นร้อยละ 68.05 เป็นนักเรียนหรือนักศึกษา คิดเป็นร้อยละ 40.80 และมีรายได้ต่ำกว่าหรือเท่ากับ 15,000 บาท คิดเป็นร้อยละ 37.10

การเปิดรับการสื่อสารการตลาดเชิงเนื้อหาผ่านสื่อสังคมออนไลน์ของแบรนด์เครื่องสำอางไทยของกลุ่มตัวอย่างประกอบด้วย ประเภทของสื่อสังคมออนไลน์ รูปแบบของเนื้อหา และประเภทของเนื้อหา พบว่ากลุ่มตัวอย่างมีความบ่อยครั้งในการใช้สื่อสังคมออนไลน์โดยรวมอยู่ในระดับ

ปานกลาง มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.38 เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า กลุ่มตัวอย่างมีความบ่อยครั้งในการใช้เฟซบุ๊ก อยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.84 รองลงมาคืออินสตาแกรม อยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.39 และทวิตเตอร์ อยู่ในระดับปานกลาง มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.82 ตามลำดับ นอกจากนี้ยังพบว่ากลุ่มตัวอย่างมีความบ่อยครั้งในการเปิดรับรูปแบบของเนื้อหาโดยรวม อยู่ในระดับปานกลาง มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.36 เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า กลุ่มตัวอย่างมีความบ่อยครั้งในการเปิดรับเนื้อหาในรูปแบบรูปภาพ อยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.11 รองลงมาคือการเปิดรับเนื้อหาในรูปแบบวิดีโอ หรือ GIF image อยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.63 และการเปิดรับเนื้อหาในรูปแบบข้อความ อยู่ในระดับปานกลาง มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.21 ตามลำดับ และยังพบว่ากลุ่มตัวอย่างมีความบ่อยครั้งในการเปิดรับประเภทของเนื้อหาโดยรวม อยู่ในระดับปานกลาง มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.38 เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า กลุ่มตัวอย่างมีความบ่อยครั้งในการเปิดรับเนื้อหาประเภทเนื้อหาที่มาจากข้อมูลของผู้ใช้ อยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.97 รองลงมาคือการเปิดรับเนื้อหาประเภทการนำเสนอข้อมูลเป็นรูปภาพที่เข้าใจง่าย (Infographic) อยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.82 และการเปิดรับเนื้อหาประเภทคำแนะนำหรือเคล็ดลับ (tips) ต่างๆ อยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.69 ตามลำดับ

ความผูกพันที่มีต่อแบรนด์เครื่องสำอางไทยของกลุ่มตัวอย่างในภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.74 เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า กลุ่มตัวอย่างอ่าน ดู หรือฟังเนื้อหาที่ทางแบรนด์สร้างขึ้นบนสื่อสังคมออนไลน์ อยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.58 รองลงมาคือกลุ่มตัวอย่างชอบที่จะแลกเปลี่ยนความคิดเห็นเกี่ยวกับแบรนด์กับผู้ใช้คนอื่นๆ อยู่ในระดับปานกลาง มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.85 และกลุ่มตัวอย่างมักจะแชร์เนื้อหาจากสื่อสังคมออนไลน์ของทางแบรนด์กล่าวถึงแบรนด์บนสื่อสังคมออนไลน์ของตนเอง อยู่ในระดับปานกลาง มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.67 ตามลำดับ

ความภักดีที่มีต่อแบรนด์เครื่องสำอางไทยของกลุ่มตัวอย่างในภาพรวม อยู่ในระดับปานกลาง มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.15 เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า กลุ่มตัวอย่างมีความรู้สึกและทัศนคติที่ดีต่อแบรนด์ อยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.61 รองลงมาคือกลุ่มตัวอย่างชื่นชอบในผลิตภัณฑ์ของทางแบรนด์ อยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.58 และกลุ่มตัวอย่างเคยซื้อผลิตภัณฑ์ของทางแบรนด์ อยู่ในระดับปานกลาง มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.26 ตามลำดับ

7.2.2 ผลการทดสอบสมมติฐาน

สมมติฐานที่ 1 การเปิดรับการสื่อสารการตลาดเชิงเนื้อหาผ่านสื่อสังคมออนไลน์มีความสัมพันธ์กับความผูกพันที่มีต่อแบรนด์เครื่องสำอางไทย ผลการทดสอบพบว่า การเปิดรับการสื่อสารการตลาดเชิงเนื้อหาผ่านสื่อสังคมออนไลน์มีความสัมพันธ์ในเชิงบวกกับความผูกพันที่มีต่อแบรนด์เครื่องสำอางไทยอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 โดยมีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ (r) เท่ากับ 0.661 ซึ่งเป็นความสัมพันธ์ในระดับสูง

สมมติฐานที่ 2 การเปิดรับการสื่อสารการตลาดเชิงเนื้อหาผ่านสื่อสังคมออนไลน์มีความสัมพันธ์กับความภักดีต่อแบรนด์เครื่องสำอางไทย ผลการทดสอบพบว่า การเปิดรับการสื่อสารการตลาดเชิงเนื้อหาผ่านสื่อสังคมออนไลน์มีความสัมพันธ์ในเชิงบวกกับความภักดีต่อแบรนด์เครื่องสำอางไทยอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 โดยมีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ (r) เท่ากับ 0.628 ซึ่งเป็นความสัมพันธ์ในระดับสูง

สมมติฐานที่ 3 ความผูกพันมีความสัมพันธ์กับความภักดีต่อแบรนด์เครื่องสำอางไทย ผลการทดสอบพบว่า ความผูกพันมีความสัมพันธ์ในเชิงบวกกับความภักดีต่อแบรนด์เครื่องสำอางไทยอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 โดยมีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ (r) เท่ากับ 0.733 ซึ่งเป็นความสัมพันธ์ในระดับสูง

8. อภิปรายผลการวิจัย

8.1 การตลาดเชิงเนื้อหาผ่านสื่อสังคมออนไลน์

จากผลการวิจัยพบว่า กลุ่มตัวอย่างมีความบ่อยครั้งในการเปิดรับการตลาดเชิงเนื้อหาของแบรนด์คิวท์เพรส มิสทิน และศรีจันทร์ผ่านเฟซบุ๊กมากที่สุด ซึ่งถ้าหากเทียบกับข้อมูลจำนวนบัญชีผู้ใช้งานสื่อสังคมออนไลน์ในประเทศไทยก็จะพบว่าเฟซบุ๊กมีผู้ใช้งาน 51 ล้านบัญชีผู้ใช้ ซึ่งมากกว่าบัญชีผู้ใช้งานสื่อสังคมออนไลน์อื่นๆ

และยังพบว่า กลุ่มตัวอย่างมีความบ่อยครั้งในการเปิดรับเนื้อหาในรูปแบบรูปภาพมากที่สุด รองลงมาคือรูปแบบวิดีโอ หรือ GIF image ซึ่งสอดคล้องกับการวิเคราะห์เนื้อหาบนสื่อสังคมออนไลน์ของแบรนด์คิวท์เพรส มิสทิน และศรีจันทร์ ที่พบว่าทั้ง 3 แบรนด์มีการนำเสนอเนื้อหาผ่านเฟซบุ๊กเป็นรูปภาพมากที่สุด รองลงมาคือ วิดีโอ หรือ GIF image ในขณะที่มีการนำเสนอเนื้อหาผ่านทวิตเตอร์เป็นรูปภาพมากที่สุด รองลงมาคือข้อความและวิดีโอ หรือ GIF image และมีการนำเสนอเนื้อหาผ่านอินสตาแกรมเป็นรูปภาพมากที่สุด รองลงมาคือวิดีโอ หรือ GIF image และยังสอดคล้องกับงานวิจัยของชญาณี พานทองกษกร (2559) ที่พบว่าในส่วนของรูปแบบเนื้อหา การใช้รูปภาพยังคงเป็นรูปแบบหลักที่กลุ่มตัวอย่างให้ความสนใจมากที่สุด รองลงมาเป็นรูปแบบวิดีโอ เนื่องจากกลุ่มตัวอย่างมีความสนใจในรูปภาพและวิดีโอใกล้เคียงกัน เป็นการนำเสนอที่ใช้การดึงดูดความสนใจผ่านการมองเห็นเช่นเดียวกัน และผลการศึกษานำเสนอเนื้อหาบนสื่อออนไลน์ของ Guavapass Thailand พบว่า มีรูปแบบการนำเสนอเนื้อหาด้วยรูปภาพมากที่สุด ทั้งในเฟซบุ๊ก อินสตาแกรม และเว็บไซต์

นอกจากนี้ยังพบว่า กลุ่มตัวอย่างมีความบ่อยครั้งในการเปิดรับเนื้อหาประเภทเนื้อหาที่มาจากข้อมูลของผู้ใช้มากที่สุด สอดคล้องกับการวิเคราะห์เนื้อหาบนสื่อสังคมออนไลน์ของแบรนต์ คิวท์เพรส มิสทิน และศรีจันทร์ ที่พบว่าการนำเสนอเนื้อหาผ่านทวีตเตอร์ของแบรนต์คิวท์เพรสและศรีจันทร์มีการนำเสนอเนื้อหาที่มาจากข้อมูลของผู้ใช้มากที่สุด โดยเนื้อหาที่มาจากข้อมูลของผู้ใช้ส่วนมากจะเป็นการรีวิวสินค้าจากผู้บริโภคไปยังผู้บริโภค ซึ่งสอดคล้องกับปิยะชาติ อิศรภักดี (2559, น. 82-83) ที่กล่าวว่า ในปัจจุบันผู้บริโภคหันมาสนใจเรื่องราวที่เกิดจากผู้บริโภคด้วยกันเองมากขึ้น ทำให้ความสนใจที่ผู้บริโภคมีต่อแบรนต์ลดลง เนื่องจากเรื่องราวของผู้บริโภคด้วยกันเองมีความน่าสนใจและน่าติดตาม และผู้บริโภครู้สึกที่ผู้บริโภคด้วยกันเองย่อมมีความจริงใจมากกว่า ทำให้ผู้บริโภคด้วยกันเองหรือเพื่อนเข้ามามีอิทธิพลต่อผู้บริโภคมากขึ้นและมีความสอดคล้องกับงานวิจัยของนภัสสร แยมอุทัย (2558) ที่พบว่าผู้บริโภคมีความเชื่อถือและเห็นประโยชน์ในการอ่านบทความรีวิวเป็นอย่างมาก โดยเฉพาะบทความรีวิวประเภท Consumer Review (CR) ที่ทำให้รู้สึกถึงการตกอยู่ในสถานะเดียวกันระหว่างผู้บริโภคด้วยกันเอง จึงเชื่อได้ว่าจะมีการแสดงความคิดเห็นอย่างตรงไปตรงมา ทำให้มีความเชื่อถือและแสดงออกในการตัดสินใจซื้อในทิศทางเดียวกันกับบทความนั้นๆ

8.2 ความผูกพันที่มีต่อแบรนต์คิวท์เพรส มิสทิน และศรีจันทร์

จากผลการวิจัยพบว่า กลุ่มตัวอย่างมีความผูกพันที่มีต่อแบรนต์คิวท์เพรส มิสทิน และศรีจันทร์ โดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า กลุ่มตัวอย่างอ่าน ดู หรือฟังเนื้อหาที่ทางแบรนต์สร้างขึ้นบนสื่อสังคมออนไลน์มากที่สุด รองลงมาคือกลุ่มตัวอย่างชอบที่จะแลกเปลี่ยนความคิดเห็นเกี่ยวกับแบรนต์กับผู้อื่นๆ และกลุ่มตัวอย่างมักจะแชร์เนื้อหาจากสื่อสังคมออนไลน์ของทางแบรนต์ กล่าวถึงแบรนต์บนสื่อสังคมออนไลน์ของตนเอง กล่าวคือการที่กลุ่มตัวอย่างอ่าน ดู หรือฟังเนื้อหาที่ทางแบรนต์สร้างขึ้นบนสื่อสังคมออนไลน์ที่น่าสนใจตรงกับความต้องการของผู้บริโภค ผู้บริโภคก็จะคอยติดตามความเคลื่อนไหวของแบรนต์นั้นๆ ทำให้ผู้บริโภคมีความผูกพันกับแบรนต์นั้นๆ ซึ่งสอดคล้องกับวิเลต ภูริวัชร (2555) ที่กล่าวว่า เมื่อลูกค้าได้รับการปฏิบัติอย่างน่าประทับใจและมีประสบการณ์ทางบวกอย่างต่อเนื่อง ความผูกพันลึกซึ้งก็จะเกิดขึ้น และจากการวิเคราะห์เนื้อหาบนสื่อสังคมออนไลน์ของแบรนต์คิวท์เพรส มิสทิน และศรีจันทร์ ก็ทำให้พบว่าแบรนต์มิสทินมีการสร้างความผูกพันกับผู้บริโภคด้วยการจัดกิจกรรมแจกของรางวัลให้กับผู้ที่มาติดตามอินสตาแกรม *mistine_official* และแบรนต์ศรีจันทร์ก็มีการสร้างความผูกพันกับผู้บริโภคด้วยการให้ผู้ติดตามในเฟซบุ๊กที่เป็นแฟนตัวยง (Top Fan) ลุ้นรับรางวัลจากทางแบรนต์เช่นเดียวกัน ซึ่งการเป็นแฟนตัวยงในเฟซบุ๊กนั้นจะต้องจะต้องหมั่นมีส่วนร่วมกับทุกๆ โพสต์ ไม่ว่าจะเป็นการกดถูกใจ แชร์ หรือคอมเมนต์ เมื่อถึงจำนวนที่เฟซบุ๊กกำหนดเอาไว้ ผู้ติดตามก็จะมีสัญลักษณ์ว่าเป็นแฟนตัวยงของเพจนั้นๆ

8.3 ความภักดีที่มีต่อแบรนด์คิวท์เพรส มิสทิน และศรีจันทร์

จากผลการวิจัยพบว่า กลุ่มตัวอย่างมีความภักดีที่มีต่อแบรนด์คิวท์เพรส มิสทิน และศรีจันทร์ โดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า กลุ่มตัวอย่างมีความรู้สึกและทัศนคติที่ดีต่อแบรนด์มากที่สุด รองลงมาคือกลุ่มตัวอย่างท่านชื่นชอบในผลิตภัณฑ์ของทางแบรนด์ ซึ่งการที่กลุ่มตัวอย่างมีทัศนคติที่ดีต่อแบรนด์ มีความชื่นชอบในแบรนด์ ก็มีแนวโน้มที่ผู้บริโภคจะเกิดความพึงพอใจและกลับมาซื้อสินค้าและบริการอย่างสม่ำเสมอ สอดคล้องกับงานวิจัยของชุมจักร์ สุขสบาย (2560) ที่พบว่ากลุ่มตัวอย่างมีทัศนคติต่อโฆษณาสินค้าประเภทความงามแต่งสีผิวภายใน Hashtag บน Twitter ว่า ทำให้รู้จักสินค้ามากขึ้น มีความรู้เกี่ยวกับสินค้าดีขึ้น และหลังจากเห็นโฆษณาสินค้าประเภทความงามภายใน Hashtag บน Twitter กลุ่มตัวอย่างต้องการซื้อสินค้าทันที

8.4 การอภิปรายผลตามสมมติฐาน

สมมติฐานที่ 1 การเปิดรับการสื่อสารการตลาดเชิงเนื้อหาผ่านสื่อสังคมออนไลน์มีความสัมพันธ์กับความผูกพันที่มีต่อแบรนด์เครื่องสำอางไทย

ผลการทดสอบพบว่า การเปิดรับการสื่อสารการตลาดเชิงเนื้อหาผ่านสื่อสังคมออนไลน์มีความสัมพันธ์ในเชิงบวกกับความผูกพันที่มีต่อแบรนด์เครื่องสำอางไทย อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 กล่าวคือ เมื่อมีการเปิดรับการสื่อสารการตลาดเชิงเนื้อหาผ่านสื่อสังคมออนไลน์ของแบรนด์เครื่องสำอางมาก ก็จะมี ความผูกพันที่มีต่อแบรนด์เครื่องสำอางมากตามไปด้วย หรืออาจกล่าวได้ว่าเมื่อผู้บริโภคมีการเปิดรับเนื้อหาการตลาดเชิงเนื้อหาผ่านสื่อสังคมออนไลน์ตามความต้องการของผู้บริโภค โดยจะเลือกเปิดรับเฉพาะเนื้อหาที่เป็นประโยชน์ต่อตนเองเท่านั้น และถ้าหากเนื้อหาที่ทางแบรนด์สร้างขึ้นบนสื่อสังคมออนไลน์ที่น่าสนใจ ตรงกับความต้องการของผู้บริโภค ผู้บริโภคก็จะคอยติดตามความเคลื่อนไหวของแบรนด์นั้นๆ ทำให้ผู้บริโภคเกิดความผูกพันกับแบรนด์นั้นๆ ได้ สอดคล้องกับคอตเลอร์ คาร์ทาจายา และเซเตียวาน (Kotler, Kartajaya and Setiawan, 2017, p. 121) ที่กล่าวว่า การตลาดเชิงเนื้อหา คือ การสื่อสาร จัดการ และเผยแพร่ข้อมูลเกี่ยวกับแบรนด์ด้วยเนื้อหาที่ถูกสร้างสรรค์มาอย่างมีประสิทธิภาพและเป็นประโยชน์ต่อผู้บริโภค ซึ่งการทำการตลาดเชิงเนื้อหาผ่านช่องทางต่างๆ ก็เป็นตัวช่วยในการสร้างความสัมพันธ์อันลึกซึ้งระหว่างแบรนด์กับผู้บริโภค ในปัจจุบันนั้นผู้บริโภคไม่ได้ใช้เวลาไปกับความสนใจในตัวสินค้ามากเท่าไรนัก ทำให้ นักการตลาดจำเป็นต้องทำการตลาดเชิงเนื้อหาที่น่าสนใจและดึงดูดใจผู้บริโภค เพื่อให้ผู้บริโภคเกิดความพึงพอใจ นอกจากนั้นยังต้องมีความจริงใจและน่าเชื่อถือด้วย และยังสอดคล้องกับงานวิจัยของธนัญญา เจริญพุ่ง และวิภาดา พรสกุลวานิช (2562) ที่พบว่าพฤติกรรมการใช้สื่อเพชบุ๊กเพจของแบรนด์ในด้านระยะเวลาและจำนวนครั้งในการเข้าใช้งานต่อวันมีความสัมพันธ์ทางบวกกับความ

ผูกพันผู้บริโภคยุคดิจิทัลในด้านการมีปฏิสัมพันธ์ หมายความว่าผู้ที่ใช้ระยะเวลาและจำนวนครั้งในการเข้าใช้งานเฟซบุ๊กเพจของแบรนด์ต่อวันมากจะมีแนวโน้มความผูกพันในด้านการมีปฏิสัมพันธ์มากตามไปด้วย และยังพบว่าพฤติกรรมการใช้สื่อเฟซบุ๊กเพจของแบรนด์ในด้านระยะเวลาเข้าใช้งานต่อวันมีความสัมพันธ์ทางบวกกับความผูกพันของผู้บริโภคยุคดิจิทัลในด้านระดับการมีอิทธิพล หมายความว่า ผู้ที่มีใช้งานเฟซบุ๊กเพจของแบรนด์ต่อวันเป็นระยะเวลานานเท่าไรจะมีแนวโน้มความผูกพันในด้านการมีอิทธิพลมากตามไปด้วย

สมมติฐานที่ 2 การเปิดรับการสื่อสารการตลาดเชิงเนื้อหาผ่านสื่อสังคมออนไลน์มีความสัมพันธ์กับความภักดีต่อแบรนด์เครื่องสำอาง

ผลการทดสอบพบว่า การเปิดรับการสื่อสารการตลาดเชิงเนื้อหาผ่านสื่อสังคมออนไลน์มีความสัมพันธ์ในเชิงบวกกับความภักดีต่อแบรนด์เครื่องสำอางไทย อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 กล่าวคือ เมื่อมีการเปิดรับการสื่อสารการตลาดเชิงเนื้อหาผ่านสื่อสังคมออนไลน์ของแบรนด์เครื่องสำอางมาก ก็มีความภักดีที่มีต่อแบรนด์เครื่องสำอางมากตามไปด้วย ซึ่งความภักดีของผู้บริโภคนั้นอาจจะเกิดจากการที่ผู้บริโภคมีความพึงพอใจต่อเนื้อหาที่ทางแบรนด์สื่อสารออกมาบนสื่อสังคมออนไลน์ ไม่ว่าจะเป็นข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับตัวสินค้า การจัดกิจกรรมต่างๆ ของทางแบรนด์บนสื่อสังคมออนไลน์ เช่น การแพร่ภาพสดในเฟซบุ๊ก หรือการจัดกิจกรรมแจกของรางวัล การประชาสัมพันธ์กิจกรรมต่างๆ ของทางแบรนด์ เช่น การเป็นผู้สนับสนุนในการประกวดต่างๆ เพื่อสร้างภาพลักษณ์ที่ดีให้กับแบรนด์ อาจจะส่งผลให้ผู้บริโภคมีทัศนคติที่ดีต่อแบรนด์ สอดคล้องกับ ภาณุ ลิ้มมานนท์ (2554, น. 22) ที่กล่าวว่าผู้บริโภคกลับมาซื้อสินค้าหรือให้การสนับสนุนในสินค้าและบริการที่ชื่นชอบอย่างต่อเนื่อง โดยไม่สนใจต่ออิทธิพลทางสถานการณ์และความพยายามทางการตลาดที่มีแนวโน้มในการทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม ซึ่งก็ถือเป็นข้อได้เปรียบทางธุรกิจ เพราะเมื่อลูกค้ามีความภักดีอย่างแท้จริงแล้วก็จะเป็นการสร้างฐานในส่วนแบ่งการตลาดที่คู่แข่งไม่สามารถทำลายได้ และยังสอดคล้องกับงานวิจัยของอัครวิษฐ์ เชื้ออารีย์ และณัฏฐ์ กุศลศรี (2556) ที่พบว่าการรับรู้แบรนด์มีความสัมพันธ์กับความภักดีในแบรนด์ “Greyhound” โดยผู้ผลิตสินค้า “Greyhound” มีการส่งเสริมทางการตลาดอย่างต่อเนื่อง เพื่อให้เกิดความจดจำในแบรนด์ ซึ่งส่งผลให้ผู้บริโภคเกิดความภักดีในแบรนด์

สมมติฐานที่ 3 ความผูกพันมีความสัมพันธ์กับความภักดีต่อแบรนด์เครื่องสำอางไทย

ผลการทดสอบพบว่า ความผูกพันมีความสัมพันธ์ในเชิงบวกกับความภักดีต่อแบรนด์เครื่องสำอางไทย อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 กล่าวคือ หากมีความผูกพันต่อแบรนด์เครื่องสำอางมากขึ้น จะมีความภักดีที่มีต่อแบรนด์เครื่องสำอางมากตามไปด้วย เมื่อผู้บริโภคมีการเปิดรับเนื้อหาที่ทางแบรนด์สร้างขึ้นบนสื่อสังคมออนไลน์ หรืออาจรวมไปถึงการแลกเปลี่ยนหรือแบ่งปันข้อมูลเกี่ยวกับแบรนด์ไปยังผู้บริโภคคนอื่นๆ จะส่งผลให้ผู้บริโภคเกิดความผูกพันกับแบรนด์ได้ ซึ่ง

หากว่าผู้บริโภคมีทัศนคติที่ดีต่อแบรนด์และมีความชื่นชอบในสินค้าของแบรนด์อยู่แล้ว อาจนำไปสู่ความภักดีในแบรนด์ได้ ซึ่งสอดคล้องกับเคลเลอร์ (Keller, 2013, p. 348) ที่กล่าวว่าเมื่อผู้บริโภคมีความผูกพันกับแบรนด์ก็อาจจะเป็นการรับรองที่แข็งแกร่งว่าผู้บริโภคนั้นมีความภักดีต่อแบรนด์ ซึ่งการยืนยันความภักดีต่อแบรนด์ที่แข็งแกร่งที่สุดจะเกิดขึ้นเมื่อผู้บริโภคมีความผูกพันหรือเต็มใจที่จะมอบเวลา พลังงาน เงิน หรือทรัพยากรอื่นๆ ให้กับแบรนด์ นอกเหนือจากการเลือกซื้อสินค้าเพียงเท่านั้น และสอดคล้องกับงานวิจัยของศรีธัญญา พานิชสกุล (2561) ที่พบว่าความผูกพันมีความสัมพันธ์ในเชิงบวกกับความภักดีต่อสมอลล์เวิร์ลพูล หรืออาจกล่าวได้ว่าหากแฟนบอลมีความผูกพันอยู่ในระดับสูง ความภักดีต่อสมอลล์เวิร์ลพูลก็จะสูงตามไปด้วย และจากการศึกษาทำให้เห็นว่าความผูกพันต่อสโมสรนั้นส่งผลให้แฟนบอลมีความภักดีต่อสโมสรอย่างไม่เปลี่ยนแปลง นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับงานวิจัยของสุพรรณิ จันทรรัสมิ (2550) ที่พบว่าปัจจัยด้านคุณค่าในแบรนด์ Sisley ในด้านความผูกพันกับแบรนด์มีความสัมพันธ์ในทิศทางเดียวกันกับความภักดีต่อแบรนด์ Sisley กล่าวคือเมื่อผู้บริโภคผูกพันกับแบรนด์ Sisley มากขึ้น จะมีความภักดีต่อแบรนด์ Sisley มากขึ้นด้วย

9. ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

1. จากผลการวิจัยพบว่ากลุ่มตัวอย่างมีการเปิดรับการตลาดเชิงเนื้อหาในรูปแบบรูปภาพและวิดีโอ หรือ GIF อยู่ในระดับมาก ดังนั้นแบรนด์ต่างๆ จึงควรที่จะทำการตลาดเชิงเนื้อหาโดยเน้นไปที่การสร้างและนำเสนอเนื้อหาในรูปแบบรูปภาพ วิดีโอ และ GIF เพื่อดึงดูดความสนใจของผู้บริโภค เนื่องจากรูปภาพ วิดีโอ และ GIF นั้นจะทำให้ผู้บริโภคสามารถเห็นถึงตัวอย่างผลิตภัณฑ์และการนำไปใช้งาน

2. จากผลการวิจัยพบว่ากลุ่มตัวอย่างมีความสนใจเนื้อหาประเภทเนื้อหาที่มาจากข้อมูลของผู้ใช้ เช่น การแนะนำผลิตภัณฑ์ของผู้บริโภคบนสื่อสังคมออนไลน์อยู่ในระดับมาก ทางแบรนด์เครื่องสำอางต่างๆ จึงควรทำการตลาดเชิงเนื้อหาจากเนื้อหาประเภทนี้ เพราะเนื้อหาทุกอย่างที่ทางแบรนด์สื่อสารออกไปจะส่งผลต่อความคิดและการตัดสินใจของผู้บริโภคต่อแบรนด์และตัวผลิตภัณฑ์อีกด้วย นอกจากจะเป็นการสร้างและนำเสนอเนื้อหาตามความต้องการของผู้บริโภคแล้วยังเป็นการให้ผู้บริโภคมีส่วนร่วมในการสร้างเนื้อหา รวมไปถึงแบรนด์ต่างๆ ก็ได้รับฟังความคิดเห็นของผู้บริโภคเพื่อนำมาปรับปรุงแก้ไขต่อไป

3. ในการทำการตลาดเชิงเนื้อหาของธุรกิจประเภทเครื่องสำอางอื่นๆ หรือธุรกิจอื่นๆ ที่มีความเกี่ยวข้อง ก็สามารถนำผลการวิจัยในครั้งนี้ไปประยุกต์ใช้ให้เหมาะสมกับธุรกิจของตนได้ เพื่อที่จะสร้างเนื้อหาให้ตรงตามความต้องการของกลุ่มผู้บริโภค ซึ่งอาจจะส่งผลให้ผู้บริโภคเกิดความ

ผูกพันและความภักดีต่อแบรนด์ได้ เนื่องจากผลการวิจัยพบว่าการเปิดรับการสื่อสารการตลาดเชิงเนื้อหาผ่านสื่อสังคมออนไลน์มีความสัมพันธ์ในเชิงบวกกับความผูกพันและความภักดีต่อแบรนด์เครื่องสำอาง

รายการอ้างอิง

- ชญาณี พานทองกษกร. (2559). การสื่อสารการตลาดบนช่องทางสื่อออนไลน์ของธุรกิจให้บริการสมาชิกฟิตเนสออนไลน์ที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจสมัครสมาชิก: กรณีศึกษา *Guavapass Thailand* (วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต สาขาการสื่อสารการตลาดดิจิทัล). มหาวิทยาลัยกรุงเทพ, ปทุมธานี.
- ชุมจักร์ สุขสบาย. (2560). การเปิดรับจุดจับใจในงานโฆษณาและทัศนคติต่อโฆษณาสินค้าประเภทความงามภายใน *Hashtag บน Twitter* (วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต สาขาสื่อสารมวลชน). มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ปทุมธานี.
- ณัฐจิตต์ วัลย์รัตน์. (2561, 10 กันยายน). *Line-Twitter เมื่อโฆษณาดิจิทัล ไม่ได้มีแค่ Facebook*. สืบค้นเมื่อ 2 กันยายน 2562 จาก <https://marketeeronline.co/archives/72488>.
- ณัฐพล ไยไพโรจน์. (2561). *Digital Marketing 5G: concept & case study*. นนทบุรี: โอดีซี.
- ปิยะชาติ อิศรภักดี. (2559). *Branding 4.0*. กรุงเทพฯ: เนชั่นบุ๊คส์.
- ธนัญญา เจริญพุ่ง และวิภาคนดา พรสกุลวานิช. (2562). ความสัมพันธ์ของพฤติกรรมการใช้สื่อเพชบุ๊กรีวิวสินค้ากับความผูกพันของผู้บริโภคยุคดิจิทัล. *วารสารนิเทศศาสตร์*, 37(2). 41-50.
- นภัตสร แยมอุทัย. (2558). *ทัศนคติของผู้บริโภคในการอ่านบทความรีวิวผ่านช่องทางออนไลน์*. (วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต สาขาการบริหารการตลาด), มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ปทุมธานี.
- ภาณุ ลิ้มมานนท์. (2554). *กลยุทธ์การบริหารลูกค้าสัมพันธ์* (พิมพ์ครั้งที่ 4). กรุงเทพฯ: ภาวิณาส.
- วิเลศ ภูริวัชร. (2555, 5 กุมภาพันธ์). *Marketing is all around! : การสร้างความผูกพันกับลูกค้า Customer Engagement*. *กรุงเทพธุรกิจ*, น. 6.
- ศรัณญา พานิชสกุล. (2561). *กระบวนการทำการตลาดเชิงเนื้อหาของเพชบุ๊กรีวิวทางการสโมสวลีเวอร์พูลสำหรับประเทศไทยกับการสร้างความผูกพันและความภักดีต่อสโมสรลิเวอร์พูล* (วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต สาขานิเทศศาสตร์และสารสนเทศ). มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, กรุงเทพฯ.

- สุพรรณิ จันทร์รัมย์. (2550). ปัจจัยด้านผลิตภัณฑ์ที่มีผลต่อความจงรักภักดีในตราสินค้าของเครื่องสำอางระดับบนในห้างสรรพสินค้าเซ็นทรัลของคนในเขตกรุงเทพมหานคร (สารนิพนธ์มหาบัณฑิต สาขาการตลาด). มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, กรุงเทพฯ.
- อัศวินชัย เชื้ออารีย์ และณัฏฐ์ กุลสิริ. (2556). ปัจจัยที่มีผลต่อความภักดีในแบรนด์ "Greyhound" ของผู้บริโภคในกรุงเทพมหานคร. วารสารบริหารธุรกิจศรีนครินทรวิโรฒ, 4(2), 74-88.
- Alexandar, S. (2015). *Loyalty Marketing-Utilizing Brand Ambassadors to Grow Your Business*. Retrieved October 3, 2019, from <https://sandyinc.com/2017/07/loyalty-marketing-utilizing-brand-ambassadors-to-grow-your-business>.
- Atkin, C. K. (1973). *Anticipated communication and mass media information seeking public opinion quarterly*. New York: Free Press.
- Carper, D. M. (2018). *The levels of brand engagement*. Retrieved September 9, 2019, from <https://carpercommunications.com/levels-brand-engagement>.
- Gunelius, S. (n.d.). *How to Build Brand Engagement – Part 1*. Retrieved September 9, 2019, from <https://aytm.com/blog/how-to-build-brand-engagement-part-1>.
- Keller, K. L. (2013). *Strategic brand management: building, measuring, and managing brand equity* (4th ed.). New Jersey: Pearson Education, Inc.
- Kotler, P., Kartajaya, H. & Setiawan, I. (2017). *Marketing 4.0: moving from traditional to digital*. New Jersey: John Wiley & Sons, Inc.
- McBrayer, L. (n.d.). *12 Types of Content to Post on Social Media*. Retrieved September 10, 2019, from <http://blog.clickdimensions.com/12-types-content-post-social-media>.
- Positioning. (2561, 23 เมษายน). คนไทยขอสวยไว้อีกก่อน! ตลาดความงามทะลุ 5.7 หมื่นล้านบาทโต 3.8%. สืบค้นเมื่อ 15 กันยายน 2561 จาก <https://positioningmag.com/1167025>.
- Williamson, A. (2013, March). *Social Media Guidelines for Parliaments*. Retrieved October 4, 2019, from <http://archive.ipu.org/PDF/publications/SMG2013EN.pdf>.

การประเมินเสรีภาพสื่อมวลชนไทย: ข้อควรพิจารณาและแนวทางรายงานผลการศึกษา ขององค์กรสื่อนานาชาติ*

วัชร จิรนิติการกิจ**

Received: 26 May 2020

Revised: 26 September 2020

Accepted: 20 May 2021

บทความวิชาการ

บทคัดย่อ

คำสำคัญ

เสรีภาพสื่อมวลชน;
ดัชนีเสรีภาพสื่อมวลชน;
การรายงานข่าว

เสรีภาพสื่อมวลชนคือการทำงานของนักสื่อสารมวลชนเพื่อนำเสนอข่าวสารสู่สาธารณะโดยไม่ถูกแทรกแซงซึ่งถือเป็นสิทธิขั้นพื้นฐานของปัจเจกและองค์ประกอบหนึ่งของประชาธิปไตย องค์กรสื่อนานาชาติจึงให้ความสำคัญโดยพัฒนาแบบประเมินเพื่อทราบถึงสภาพการณดังกล่าวเนื่องจากตระหนักว่าหากเสรีภาพสื่อมวลชนโลกถูกจำกัดก็อาจกระทบต่อสิทธิได้รู้ของประชาชนและถือเป็นอันตรายยิ่งต่อประชาธิปไตยเช่นกัน

บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาวิธีการและข้อจำกัดในการศึกษาเสรีภาพสื่อมวลชนขององค์กรสื่อนานาชาติ ได้แก่ ฟรีดอมเฮาส์ ผู้สื่อข่าวไร้พรมแดน และคณะกรรมการเพื่อการแลกเปลี่ยนงานวิจัยนานาชาติ เพื่อเสนอแนะแนวทางรายงานผลการศึกษาแก่สื่อมวลชนไทย ผลการศึกษาพบว่าการพัฒนาแบบประเมินขององค์กรสื่อขาดแนวคิดที่ชัดเจนจึงทำให้วิธีการศึกษาไม่ชัดเจนและแตกต่างกัน ข้อจำกัดในวิธีการศึกษานี้ได้ปรากฏให้เห็นชัดถึงอคติด้านอุดมการณ์ ความไม่ชัดเจนในกรอบทฤษฎี ปัญหาอิทธิพลของแหล่งทุน ข้อบกพร่องในวิธีศึกษาและอิทธิพลของสภาพแวดล้อมสื่อจนอาจส่งผลต่อความเที่ยงตรงของผลการศึกษาได้ ดังนั้น สื่อมวลชนไทยจึงควรรายงานผลการศึกษาขององค์กรสื่ออย่างรอบด้านในลักษณะรายงานข่าวที่ดีโดยควรเปิดเผยแนวคิดเบื้องหลังขององค์กร

* บทความนี้พัฒนาเนื้อหาและประเด็นเพิ่มเติมจากดัชนีพจนานุกรมเรื่อง “ตัวชี้วัดและปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อเสรีภาพของนักหนังสือพิมพ์ไทย” คณะวารสารศาสตร์และสื่อสารมวลชน มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

** อาจารย์ประจำสาขาวิชานิติศาสตร์ คณะเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร มหาวิทยาลัยศิลปากร
ติดต่อได้ที่: jirathitikarn_v@silpakorn.edu

สื่อ อธิบายข้อจำกัดเชิงทฤษฎี ชี้ให้เห็นอิทธิพลของแหล่งทุน ยืนยันความไม่สมบูรณ์ของการศึกษา และความต่างเรื่องบริบทแวดล้อมสื่อเพื่อให้สังคมไทยได้รับข้อมูลอย่างครบถ้วนในทุกมิติจนมีความเข้าใจที่ถูกต้องต่อเสรีภาพสื่อไทยมากขึ้น

Thai Press Freedom Evaluation: Issues under Consideration and Guidelines for Reporting International Media Organizations Survey*

Vachara Jirathitikarnkij**

Received: 26 May 2020

Revised: 26 September 2020

Accepted: 20 May 2021

Academic Article

Abstract

Keywords

freedom of the press;
press freedom index;
news reporting

Freedom of the press, is acknowledged as one of the basic of human rights and a key component of democracy, is work of journalists to report news for public without restrictions. The international media organizations clearly support this valued concept by developing evaluation forms to study world press freedom because if it is constrained, people's right to know and democracy are affected.

This article aimed to study methods and issues of international media organizations in press freedom study, included Freedom House, Reporters Without Borders, and International Research and Exchanges Board and to provide guideline for reporting survey results to Thai mass media. The results showed the evaluation forms of media organizations lacked of clear concept, thus the study methods were unclear and different. The method issues exposed the ideological bias, theoretical framework ambiguity, influencing of fundings, shortcoming of study methods and media environment differentiations, all of which could affect results validity. Therefore,

* This article is developed additional content from Ph.D. dissertation entitled "Press Freedom Indicators and Factors Influencing Freedom of the Press for Journalists in Thailand", Faculty of Journalism and Mass Communication, Thammasat University.

** Lecturer, Department of Communication Arts, Faculty of Information and Communication Technology, Silpakorn University. e-mail: jirathitikarn_v@silpakorn.edu

Thai mass media should report press freedom study with consideration manner in proportional way as good journalism consists of revealing media organization ideology, explaining ambiguity of theoretical framework, pointing out influencing of fundings and confirming both the shortcoming of methods and variation of media contexts in order to provide Thai society with complete and propotional informations until they raise more accurate understandings about press freedom in Thailand.

1. บทนำ

นับตั้งแต่ปีคริสต์ศักราช 1991 องค์การการศึกษา วิทยาศาสตร์และวัฒนธรรมแห่งสหประชาชาติ (UNESCO) ได้ประกาศให้วันที่ 3 พฤษภาคมของทุกปีเป็นวันเสรีภาพสื่อมวลชนโลก (World Press Freedom Day) ตามที่ประชุมสมัชชาใหญ่ได้ประกาศรับรองปฏิญญาวินด์ฮุก (Windhoek Declaration, 1991 cited in UNESCO, 1991) ซึ่งเป็นเอกสารสำคัญฉบับแรกที่ว่าด้วยเจตนารมณ์สนับสนุนเสรีภาพสื่อมวลชน นับจากนั้นองค์กรด้านสิทธิเสรีภาพสื่อจึงยึดถือวันดังกล่าวจัดทำกิจกรรมและย้าเตือนรัฐบาลทั่วโลกให้ตระหนักถึงความจำเป็นต่อการเคารพสิทธิเสรีภาพในการแสดงออกของสื่อมวลชน

การปกครองในระบอบประชาธิปไตยของไทยทำให้แนวคิดเสรีภาพสื่อมวลชน (Freedom of the press) ถูกนำมาประยุกต์ใช้ด้วยอย่างไม่อาจเลี่ยงได้ เพราะถือเป็นองค์ประกอบหนึ่งที่สำคัญต่อแนวคิดในฐานะสิทธิขั้นพื้นฐานของปัจเจก โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อประกันสิทธิใ้รู้ในข้อมูลข่าวสารของสาธารณะ และประชาชนสามารถกล่าวอ้างสิทธินี้เพื่อตรวจสอบการใช้อำนาจของกลุ่มผู้มีอำนาจในสังคมได้

เมื่อแนวคิดเสรีภาพสื่อมวลชนถูกควบรวมกับความเป็นประชาธิปไตยทำให้การสร้างเครื่องมือเพื่อตรวจพิสูจน์การมีเสรีภาพสื่อดังกล่าวจึงถูกพัฒนาขึ้น นักวิชาการส่วนหนึ่งตั้งคำถามด้วยความสงสัยถึงความเที่ยงตรงของแบบประเมินเหล่านี้เมื่อนำผลการศึกษาไปใช้อธิบายในพื้นที่ที่มีบริบทแตกต่างกัน เพราะโดยทั่วไปการดำเนินงานของสื่อมวลชนแต่ละแห่งย่อมแตกต่างกันในสภาพแวดล้อม (Hallin & Mancini, 2004; McQuail, 2013) ดังนั้น การประเมินเสรีภาพสื่อมวลชนด้วยเครื่องมือมาตรฐานเดียวกันจึงไม่น่าจะเป็นไปได้และอาจมีส่วนทำให้ผลการศึกษาเบี่ยงเบนไปจนกระทบต่อความถูกต้องในคุณลักษณะแท้จริงของเสรีภาพสื่อมวลชนในประเทศที่ถูกศึกษา

ขณะที่อีกฝ่ายหนึ่งสื่อมวลชนไทยยังคงนำเสนอรายงานประจำปีเรื่องผลการศึกษาเสรีภาพสื่อไทยขององค์กรสื่อนานาชาติในวันเสรีภาพสื่อมวลชนโลกอย่างต่อเนื่องทั้งรูปแบบข่าว บทความและบทวิเคราะห์ จนอาจจะเลยการพิจารณาถึงความเหมาะสมในวิธีการศึกษาและเงื่อนไขการนำผลการศึกษาไปประยุกต์ใช้ จนอาจเป็นเหตุให้สังคมไทยเกิดความเข้าใจไม่ถูกต้องเกี่ยวกับเสรีภาพสื่อมวลชนไทย ดังนั้น การสร้างความรู้และความเข้าใจในการศึกษาเสรีภาพสื่อมวลชนขององค์กรสื่อนานาชาติทั้งแนวคิด พัฒนาการ วิธีการและข้อควรพิจารณาจึงสำคัญ ด้วยเหตุนี้ ผู้เขียนจึงสนใจศึกษาวิธีการศึกษาเสรีภาพสื่อมวลชนขององค์กรสื่อนานาชาติโดยเฉพาะใน 3 องค์กรหลักที่ถูกยอมรับว่าเป็นองค์กรชั้นนำ (Elite evaluators) (Becker & Vlad, 2015) ได้แก่ ฟรีดอมเฮ้าส์ (Freedom House) ผู้สื่อข่าวไร้พรมแดน (Reporters Without Borders) และคณะกรรมการเพื่อการแลกเปลี่ยนงานวิจัยนานาชาติ (International Research and Exchanges Board) โดยการวิเคราะห์เอกสาร (document analysis) เพื่อสรุปให้เห็นถึงรูปแบบการศึกษา ข้อจำกัดของวิธีการศึกษาดังกล่าว และ

ให้ข้อเสนอแนะแนวทางการรายงานผลการศึกษาแก่สื่อมวลชนไทย ทั้งนี้ เพื่อให้สังคมไทยเกิดความเข้าใจไม่คลาดเคลื่อนเกี่ยวกับเสรีภาพสื่อมวลชนจากการรายงานผลการศึกษาขององค์กรสื่อนานาชาติต่อไป

2. แนวคิดเสรีภาพสื่อมวลชน

2.1 การพัฒนาแนวคิดเสรีภาพสื่อมวลชน

เสรีภาพสื่อมวลชนเป็นหนึ่งในแนวคิดสำคัญในฐานะปรัชญาพื้นฐานของการสื่อสารที่ยังคงไม่หยุดนิ่งและมีความขัดแย้งกันทางความคิดอยู่ ดังที่สามารถเห็นการโต้แย้งได้ในการวิพากษ์การดำเนินนิเทศศาสตร์รายงานปัจจุบัน โดยมีสาเหตุจากการที่คำนี้ไม่สามารถให้คำจำกัดความอย่างเป็นทางการได้ (Becker, Vlad & Nusser, 2007) ถึงกระนั้นนักวิชาการส่วนใหญ่เห็นตรงกันว่าโดยทั่วไปเสรีภาพสื่อมวลชนน่าจะเกี่ยวข้องกับ งานข่าว ทั้งนี้เพราะหน้าที่หลักของสื่อมวลชนคือการนำเสนอข้อเท็จจริงสู่มวลชนซึ่งต้องเป็นไปอย่างเสรีจากทุกปัจจัยที่อาจก่อให้เกิดความลังเลได้ และสำคัญที่สุดคือสื่อมวลชนจะต้องมีเสรีภาพเริ่มแรกจากการควบคุมและใช้อำนาจของรัฐบาล

ในปี 1956 ซีเบิร์ต พีเตอร์สัน และแชรม (Siebert, Peterson & Schramm, 1956) ให้ความสนใจปัญหานี้จึงเริ่มรวบรวมแนวคิดเกี่ยวกับเสรีภาพสื่อมวลชนขึ้นซึ่งต่อมาได้กลายเป็นหนึ่งในกลุ่มทฤษฎีที่นักวิชาการกล่าวอ้างถึงในการศึกษาด้านสื่อมวลชนมากที่สุด ได้แก่ ทฤษฎีการสื่อสารมวลชนทั้งสี่ (Four theories of the press) ประกอบด้วยทฤษฎีอำนาจนิยม ทฤษฎีเสรีนิยม ทฤษฎีความรับผิดชอบต่อสังคมและทฤษฎีโซเวียตคอมมิวนิสต์ โดยมีสมมติฐานว่าเสรีภาพของสื่อมวลชนสามารถสะท้อนได้จากความแตกต่างในสภาพแวดล้อมของสื่อและคำว่า *เพรส* (PRESS) นั้นสามารถใช้เรียกแทนสื่อมวลชนได้ทุกประเภท

หนังสือพิมพ์ ฉบับแรกได้ปรากฏขึ้นในศตวรรษที่ 17 ซึ่งเป็นช่วงเวลาที่ความคิดอำนาจนิยมกำลังเฟื่องฟูจึงบังคับให้ สิ่งพิมพ์ ยุคนี้จำเป็นต้องทำหน้าที่เป็นเครื่องมือสื่อสารเพื่อรับใช้รัฐบาลโดยปริยายอย่างไม่อาจปฏิเสธได้ และในทางปฏิบัติเนื้อหาที่ตีพิมพ์จะต้องถูกตรวจสอบทั้งก่อนและหลังการผลิต เมื่อเข้าสู่ปลายศตวรรษกลุ่มผู้สื่อข่าวจึงเริ่มเรียกร้องแนวคิดเสรีนิยมทั้งการพูดและสื่อมวลชน เพราะตระหนักว่ามนุษย์สามารถใช้เหตุผลของตนและการสืบค้นความจริงก็คือสิทธิโดยธรรมชาติ หมายความว่า สื่อมวลชนไม่ได้มีหน้าที่เป็นกระบอกเสียงของรัฐดังที่ผ่านมา แต่ควรเป็นเครื่องมือที่ใช้เสนอหลักฐานให้ประชาชนสามารถตรวจสอบนโยบายของรัฐบาลได้ บนหลักการว่า “สื่อมวลชนที่ปราศจากการเซ็นเซอร์เท่านั้นจึงจะสามารถพูดความจริงได้” (Kovach & Rosenstiel, 2007, p. 30)

แนวคิดเสรีนิยมได้รับชัยชนะจากการต่อสู้ทางความคิดกระทั่งปลายศตวรรษที่ 18 จึงเข้าสู่ภาวะแบ่งบานดังที่หลักการได้ถูกระบุไว้ใน *บัญญัติว่าด้วยสิทธิพื้นฐานพลเมือง* (Bill of Rights) ของสหรัฐอเมริกาและกฎหมายพื้นฐานในหลายชาติตะวันตก เพราะเชื่อว่าเสรีภาพสื่อมวลชนในสังคมประชาธิปไตยมีความสำคัญต่อการค้นหาความจริงเพื่อประโยชน์สาธารณะ (Siebert et al., 1956)

ตลอดช่วงศตวรรษที่ 19 เสรีภาพสื่อมวลชนยังคงถูกเข้าใจว่าเป็นเรื่องอิสระจากรัฐบาลเท่านั้น กระทั่งแนวคิดได้ถูกตั้งคำถามเพราะสภาพแวดล้อมทางสังคมที่เปลี่ยนไปโดยเป็นผลมาจากการหลอมรวมกันของหลักการเรื่องทุนนิยมกับกระแสโลกาภิวัตน์ สถานการณ์เช่นนี้ทำให้การดำเนินธุรกิจสื่อจำเป็นต้องใช้เงินทุนจำนวนมากจึงเริ่มถูกผูกขาดจากเจ้าของสื่อน้อยราย และเปลี่ยนเป้าหมายเป็นทำกำไรมากกว่าการพัฒนาสิทธิเสรีภาพของพลเมือง จนกระทบต่อหลักการสร้างประชาธิปไตยที่ต้องส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนและรับประกันการเข้าถึงสื่ออย่างเท่าเทียมโดยไม่ถูกผูกขาดจากกลุ่มใด ด้วยเหตุนี้ ความหมายของเสรีภาพจึงเปลี่ยนไป จากที่เน้นเฉพาะการแทรกแซงของรัฐบาลสู่ความเป็นอิสระจากการบังคับในกระบวนการทำงานสื่อทั้งหมด (Kovach & Rosenstiel, 2007)

คณะกรรมการฮัทชิน (The Hutchins Commission) จึงถูกก่อตั้งขึ้นในปี 1942 เพื่อศึกษาการทำงานของสื่อมวลชนตามความต้องการสังคมช่วงนั้นพบว่าในรายงานข่าวของสื่อมักให้ความสนใจต่อเนื้อหาเร้าอารมณ์มากกว่าพัฒนาปัญญาสาธารณะ แสดงว่าในการดำเนินงานน่าจะได้รับอิทธิพลบางอย่างจากเจ้าของสื่อในลักษณะผูกขาดเชิงนโยบาย ด้วยเหตุนี้ คณะกรรมการจึงมีมติเรียกร้องให้สื่อมวลชนควรใช้เสรีภาพที่ได้รับอย่างรับผิดชอบต่อสาธารณะมากกว่าคำนึงถึงประโยชน์ส่วนตน (Commission on Freedom of the Press, 1947) ข้อเสนอนี้ได้นำมาสู่ความคิดที่จะสร้างมาตรฐานในการทำงานสื่อขึ้นใหม่ โดยให้เปลี่ยนแนวคิดจากเดิมที่เชื่อว่าหากสื่อมวลชนมีเสรีภาพจึงจะสามารถเสนอความจริงได้มาสู่ความจำเป็นที่สื่อมวลชนควรต้องมีพันธะบางอย่างต่อสาธารณะ แนวคิดนี้ทำให้อุตสาหกรรมสื่อปัจจุบันต่างต้องปรับตัว โดยจำเป็นต้องทำหน้าที่เพื่อชุมชนและรับผิดชอบต่อสังคมเป็นสำคัญ

จากพัฒนาการจะเห็นว่าแนวคิดเสรีภาพสื่อมวลชนยังคงไม่หยุดนิ่งนับตั้งแต่มีหนังสือพิมพ์ฉบับแรก จากที่เชื่อว่าสื่อมวลชนมีสถานะเพียงเป็นเครื่องมือของรัฐเท่านั้นมาสู่การถูกปลดปล่อยพันธนาการ โดยอนุญาตให้มนุษย์สามารถใช้เหตุผลได้ด้วยตนเอง จนมาถึงแนวคิดที่ได้รับบ่มถึงความจำเป็นของการต้องมีเงื่อนไขหรือพันธะบางอย่างที่เข้ามาช่วยกำกับการทำงานของสื่อมวลชนให้แตกต่างออกไปเพื่อให้มีทั้งเสรีภาพและความรับผิดชอบ คุณูปการของแนวคิดนี้คือการให้กรอบในการศึกษาเสรีภาพสื่อมวลชนไว้ และองค์กรสื่อนานาชาติได้นำมาใช้เป็นแนวทางการศึกษาในสองมิติ ได้แก่ การประเมินเสรีภาพโดยพิจารณาจากปัจจัยแทรกแซงสื่อมวลชนและการศึกษาความรับผิดชอบต่อสังคมจากการใช้เสรีภาพในการทำหน้าที่ของสื่อมวลชนเพื่อประโยชน์มวลชน

2.2 องค์ประกอบเสรีภาพสื่อมวลชน

องค์ประกอบเสรีภาพสื่อมวลชน คือมิติในการทำงานส่วนย่อยที่จำเป็นของสื่อมวลชนซึ่งต้องอาศัยหลายด้านประกอบและสัมพันธ์กัน เพื่อให้การทำงานในส่วนรวมบรรลุสู่เป้าหมายที่กำหนดไว้ คือการนำเสนอข่าวสารผ่านสื่อสู่สาธารณะ หากการทำงานส่วนย่อยใดพบกับอุปสรรคหรือไม่ราบรื่นก็จะส่งผลให้การทำงานในส่วนรวมติดขัด และเป้าหมายที่กำหนดไว้ก็จะไม่ประสบความสำเร็จตามไปด้วย

ในวรรณกรรมด้านสื่อมวลชนปรากฏทัศนะที่กล่าวถึงเรื่องนี้จำนวนมาก โดยให้นิยามคำเรียกการทำงานในมิติส่วนย่อยไว้อย่างหลากหลายและแตกต่างกันแต่มีเจตนาสื่อความหมายเดียวกันก็ย่อมสร้างปัญหาจนเกิดความสับสนว่าแท้จริงแล้วการทำงานในภาพรวมจำเป็นต้องมีเสรีภาพส่วนย่อยในเรื่องใดบ้างจึงจะทำให้สื่อมวลชนสามารถทำหน้าที่ได้สมบูรณ์ ดังที่ปรากฏเป็นหลักฐานแรกในทวีปยุโรป ปฏิญญาสิทธิมนุษยชนและพลเมืองฝรั่งเศส (Declaration of the Rights of Man and of the Citizen of 1789 cited in French legal order, 2019) ได้กล่าวถึงแนวคิดนี้ในปี 1789 บนความตั้งใจที่จะสื่อว่าเสรีภาพสื่อมวลชนในด้านหนึ่งก็คือเสรีภาพในการแสดงออกของบุคคล ซึ่งต้องมีการรับประกันโดยกฎหมายและไม่ใช้สิ่งสมมุติโดยข้อความที่ระบุในมาตราที่ 11 มีใจความว่า “การติดต่อสื่อสารคือสิ่งมีค่า ฉะนั้นทุกคนจึงมีสิทธิพูด เขียนและพิมพ์ได้เสรีในขอบเขตกฎหมาย”

สำหรับสหรัฐอเมริกา ก่อนการประกาศใช้รัฐธรรมนูญบทแก้ไขครั้งที่ 1 (The First Amendment, 1791 cited in Bill of Rights Institute, 2019) พบว่ารัฐธรรมนูญฉบับปี 1787 มีบทบัญญัติที่รับรองสิทธิเสรีภาพประชาชนอยู่น้อยมาก เนื่องจากเวลานั้นผู้ร่างได้มุ่งเน้นวางโครงสร้างการปกครองเป็นสำคัญ ทำให้ต่อมาจึงมีการเรียกร้องให้แก้ไขบทบัญญัติที่เป็นหลักประกันสิทธิเสรีภาพประชาชนเพิ่มเติม โดยระบุข้อความที่เป็นพื้นฐานเกี่ยวกับการคุ้มครองเสรีภาพสื่อมวลชนไว้ว่าสภาองเกรสจะต้องไม่ตรากฎหมายใดที่เป็นการลิดรอนเสรีภาพประชาชนทั้งการพูดและสื่อมวลชน เพราะทั้งสองประการถือเป็นเรื่องเดียวกันคือเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็น (freedom of expression)

ภายหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 สิ้นสุด มนุษยชาติต่างตระหนักได้ถึงความสูญเสียและโหดร้ายที่มนุษย์ได้กระทำต่อกัน ส่วนหนึ่งมีสาเหตุจากการถูกปิดกั้นข่าวสารจนตกเป็นเหยื่อในข้อมูลที่นำเสนอโดยรัฐบาลฝ่ายเดียว จึงนำมาสู่แนวคิดที่จะวางรากฐานด้านสิทธิมนุษยชนระหว่างประเทศไว้เพื่อป้องกันเหตุร้ายในลักษณะนี้อาจเกิดขึ้นอีกในอนาคต บทบัญญัติสิทธิขั้นพื้นฐานแห่งปฏิญญาสากลสิทธิมนุษยชน (Universal Declaration of Human Rights, 1948 cited in United Nations, 2015) จึงถูกประกาศใช้ในวันที่ 10 ธันวาคม ค.ศ. 1948 โดยมีข้อความที่ต้องการปกป้องเสรีภาพในการแสดงออกของบุคคล เพราะถือเป็นส่วนหนึ่งที่สำคัญของสิทธิมนุษยชนเช่นเดียวกับสื่อมวลชน โดยระบุไว้ในมาตรา 19 ได้แก่ “ทุกคนมีเสรีภาพที่จะแสดงความคิดเห็นรวมถึงการแสวงหา (seek) การรับ (receive) และการเผยแพร่ (impart) โดยไม่ถูกแทรกแซง”

จากความสอดคล้องกันของข้อความในปฏิญญาสากลทั้งสามฉบับอาจสรุปความได้ว่ามีเจตนาชี้ให้เห็นถึงความสำคัญของการแสดงความคิดเห็นซึ่งควรเป็นไปอย่างอิสระ เพราะถือเป็นสิทธิขั้นพื้นฐานของทั้งปัจเจกและสื่อมวลชน

ในทัศนะนักวิชาการได้ให้แนวคิดเกี่ยวกับเสรีภาพสื่อมวลชนไว้มากมายแง่มุม โดยขึ้นอยู่กับบริบททางสังคมช่วงนั้นซึ่งมักเกี่ยวข้องกับมิติทางการเมือง เศรษฐกิจและสังคม ทั้งนี้ เนื่องจากเห็นว่าการทำงานของสื่อมวลชนจะไม่อาจหลีกเลี่ยงจากปัจจัยเหล่านี้ได้ ดังนั้น มุมมองโดยทั่วไปจึงมักสะท้อนให้เห็นภาพของสถานการณ์ดังกล่าวร่วมด้วย ดังที่โลเวนสไตน์ (Lowenstein, 1967) ได้ระบุถึงการทำงานของสื่อมวลชนไว้ว่าในการดำเนินงานของสื่อมวลชนไม่ควรถูกผูกขาดความคิดจากเจ้าของสื่อหรือข้อบังคับอื่นใดภายในองค์กร เพื่อให้นักสื่อสารมวลชนสามารถที่จะวิพากษ์วิจารณ์ประเด็นต่างๆ ได้อย่างอิสระ (critical ability) ขณะที่แซนด์แมน รูบิน และซูชแมน (Sandman, Rubin & Suchsman, 1976) มีทัศนะต้องการให้สื่อมวลชนมีเสรีภาพในการพิมพ์ (free to print) เพราะถือเป็นเรื่องสำคัญ ดังนั้น รัฐบาลและเจ้าของสื่อจึงควรปล่อยให้สื่อมวลชนสามารถดำเนินการเรื่องนี้ได้ด้วยตนเองซึ่งตรงข้ามกับแนวคิดของวีเวอร์ (Weaver, 1977) ที่เห็นความสำคัญของการมีเสรีภาพในการเผยแพร่ข่าวสาร (freedom of dissemination) มากกว่าเพราะเชื่อว่าจะเป็นเงื่อนไขรับประกันความปลอดภัยในการแจ้งข้อมูลสู่สาธารณะได้ดีที่สุด อย่างไรก็ตาม นักวิชาการทั้งสองต่างยืนยันสอดคล้องกันว่าไม่ว่าจะเป็นเสรีภาพด้านใด ความรับผิดชอบอย่างเดียวของรัฐและเจ้าของสื่อก็คือต้องให้อิสระแก่สื่อมวลชนในทุกเรื่องอย่างไม่มีข้อจำกัด

สำหรับวีเวียน (Vivian, 1993) โควัชและโรเซนสเทล (Kovach & Rosenstiel, 2007) มีแนวคิดสอดคล้องกันคือต้องการเรียกร้องเสรีภาพในการรายงานข่าวสาร (freedom to report) เพื่อให้สื่อมวลชนสามารถตรวจสอบการใช้อำนาจของผู้มีอำนาจได้ แต่บรูนิก (Breunig, 1994) ได้แย้งว่าแนวคิดนี้ยังคงไม่รอบด้านจึงเสนอเพิ่มเติมว่าสื่อมวลชนจำเป็นต้องมีเสรีภาพสามด้านร่วมกัน ได้แก่ การพูด (freedom of speech) การแสดงความคิดเห็น (freedom of opinion) และการรับรู้ข่าวสาร (freedom of information) จึงจะสามารถสนองพันธกิจสังคมได้ครอบคลุม ขณะที่เอจี เอห์ และเอเมอร์ (Agee, Ault & Emery, 1994) มีอีกมุมมองหนึ่งคือเสรีภาพสื่อแท้จริงแล้วเป็นสิทธิที่ควรได้รับการรับรองโดยกฎหมาย เพื่อให้สื่อมวลชนสามารถกล่าวอ้างและดำเนินการได้อย่างเสรีทั้งการพิมพ์ (The right to print) การวิจารณ์ (The right to criticize) และการรายงาน (The right to report) ส่วนเคอร์แรน (Curran, 1996) มีทัศนะเชิงทฤษฎีเรื่องนี้สองประการ ได้แก่ แบบเสรีนิยมดั้งเดิมเชื่อว่าสื่อมวลชนจะต้องมีเสรีภาพในการพิมพ์และกระจายเสียง (freedom to publish or broadcast) และแบบประชาธิปไตยสุดขั้วที่สื่อมวลชนจะต้องเสนอข้อมูลอย่างยุติธรรม แต่ไม่ว่าอย่างไร แม็คควอล (McQuail, 2013) ยังคงมีเจตนารมณ์ที่เน้นย้ำถึงความสำคัญของการให้เสรีภาพแก่สื่อมวลชนเพื่อรับประกันสิทธิได้รับรู้ของประชาชนซึ่งถือเป็นเป้าหมายสูงสุด ดังนั้น สื่อมวลชนจะต้องสามารถแสดงออก

ได้อย่างเปิดเผย (open public expression) โดยไม่ถูกจำกัดการพิมพ์ (right to publication) การแสดงออก (freely expressed) และการเผยแพร่ข่าวสาร (free circulation) ไม่ว่าด้วยวิธีใด

จากแนวคิดข้างต้นจะเห็นได้ชัดเจนว่าแม้กลุ่มนักวิชาการจะมีทัศนะต่อเสรีภาพสื่อมวลชนหลายแง่มุม ทว่าในภาพรวมมีความสอดคล้องกันคือต่างมุ่งเน้นการให้อิสระในการสื่อสารแก่สื่อมวลชนเป็นหลัก มากกว่าที่จะกำหนดกรอบในการควบคุมโดยสามารถจัดกลุ่มแนวคิดตามใจความสำคัญได้ ดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1

องค์ประกอบเสรีภาพสื่อมวลชน คำเรียกการทำงานส่วนย่อยและผู้นิยาม

องค์ประกอบ	คำเรียกการทำงานส่วนย่อย	ผู้นิยาม
1. เสรีภาพในการรับรู้ข่าวสาร (freedom of information)	เสรีภาพในการรับรู้ข่าวสาร (freedom of information)	Universal Declaration of Human Rights (1948) Breunig (1994)
	เสรีภาพในการแสวงหาและรับรู้ข่าวสาร (freedom to seek and receive)	Universal Declaration of Human Rights (1948)
2. เสรีภาพในการเขียนและพิมพ์ (freedom of printing)	เสรีภาพในการเขียนและการพิมพ์ (freedom to write and print)	Declaration of the Rights of Man (1789)
	เสรีภาพในการตีพิมพ์ (free to print)	Sandman et al.(1976)
	สิทธิในการพิมพ์ (The right to print)	Agee, Ault & Emery (1994)
	สิทธิในการตีพิมพ์ (right to publication)	McQuail (2013)
3. เสรีภาพในการวิพากษ์วิจารณ์ (freedom of criticism)	เสรีภาพในการพูด (freedom to speak)	Declaration of the Rights of Man (1789)
	เสรีภาพในการพูดและแสดงความเห็น (freedom of speech and expression)	The First Amendment (1791) Universal Declaration of Human Rights (1948)
	ความสามารถที่จะวิพากษ์วิจารณ์ได้อย่างเสรี (critical ability)	Lowenstein (1967)

องค์ประกอบ	คำเรียกการทำงานส่วนย่อย	ผู้นิยาม
3. เสรีภาพในการ วิพากษ์วิจารณ์ (ต่อ)	เสรีภาพในการพูดและแสดงความคิดเห็น (freedom of speech and opinion)	Breunig (1994)
	สิทธิในการวิจารณ์ (The right to criticize)	Agee, Ault & Emery (1994)
	การแสดงออกอย่างเสรี (freely expressed)	McQuail (2013)
4. เสรีภาพในการ เผยแพร่ (freedom of dissemination)	เสรีภาพในการเผยแพร่ (freedom to impart และ freedom of dissemination)	Universal Declaration of Human Rights (1948) Weaver (1977)
	เสรีภาพในการรายงาน (freedom to report)	Vivian (1993) Kovach & Rosenstiel (2007)
	สิทธิในการรายงาน (The right to report)	Agee, Ault & Emery (1994)
	เสรีภาพตีพิมพ์และกระจายเสียง (freedom to publish or broadcast)	Curran (1996)
	การเผยแพร่อย่างเสรี (free circulation)	McQuail (2013)

จากตารางที่ 1 อาจสรุปการสังเคราะห์ได้ว่าเสรีภาพสื่อมวลชนมี 4 องค์ประกอบ ดังนี้

1. เสรีภาพในการรับรู้ข่าวสาร คือ สื่อมวลชนต้องมีสิทธิในการเข้าถึงข้อมูลข่าวสารเพื่อสนองต่อสิทธิได้รู้ของประชาชน เพื่อให้ประชาชนมีข้อมูลที่ใช้ตัดสินใจในกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับผลประโยชน์สาธารณะ
2. เสรีภาพในการเขียนและพิมพ์ คือ สื่อมวลชนต้องมีสิทธิที่จะเขียนหรือตีพิมพ์ข้อมูลข่าวสารใดก็ได้โดยไม่ต้องผ่านการตรวจตราเนื้อหา ก่อนการพิมพ์ ตราบเท่าที่ข้อมูลข่าวสารนั้นไม่ละเมิดสิทธิของผู้อื่น
3. เสรีภาพในการวิพากษ์วิจารณ์ คือ สื่อมวลชนต้องมีสิทธิที่จะแสดงออกซึ่งความคิดเห็นในกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับผลประโยชน์สาธารณะตามมุมมองของตนได้ ไม่ว่าเหตุการณ์นั้นจะเป็นเรื่องใด เพื่อให้ประชาชนมีข้อมูลสำหรับตัดสินใจในกิจกรรมสาธารณะจากทัศนะอันหลากหลาย
4. เสรีภาพในการเผยแพร่ คือ สื่อมวลชนต้องมีสิทธิที่จะนำเสนอหรือเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารที่สามารถเข้าถึงได้สู่ประชาชน ไม่ว่าด้วยวิธีการใดโดยไม่ถูกจำกัดช่องทางการสื่อสาร

องค์ประกอบเสรีภาพสื่อมวลชนถือเป็นแนวคิดที่นักวิชาการใช้เป็นแนวทางศึกษาถึงการมีเสรีภาพสื่อ และต่อมามองการณ์รื้อรื้อนาชาติได้เข้ามาต่อยอดโดยอาศัยแนวคิดนี้เป็นแนวทางเช่นกัน ซึ่งรายละเอียดการพัฒนาวิธีการศึกษาส่วนนี้จะแสดงในพัฒนาการของการศึกษาเสรีภาพสื่อมวลชน

3. พัฒนาการในการศึกษาเสรีภาพสื่อมวลชน

การศึกษาสื่อมวลชนถือเป็นประเด็นหนึ่งที่ถูกให้ความสำคัญจากวงวิชาการ เพราะเชื่อว่าสื่อมวลชนมีผลต่อความเชื่อ ความรู้และพฤติกรรมสาธารณะ ทำให้ในช่วงแรกของการศึกษาจึงนิยมมุ่งตรวจพิสูจน์ความสัมพันธ์ของสื่อกับการเมือง ขณะที่ประเด็นอื่นมักเป็นเรื่องการศึกษาโครงสร้างอุตสาหกรรมสื่อ แนวทางการเผยแพร่เนื้อหาและคุณลักษณะของสื่อมืออาชีพ ฯลฯ (Giannone & De Frutos, 2016)

ปัญหาที่พบในการศึกษาช่วงต้นนี้คือนักวิชาการยังมีข้อจำกัดด้านประเด็นที่ยังวนเวียนและเน้นใช้เครื่องมือวิจัยที่มีอยู่จนขาดการศึกษาด้วยวิธีการใหม่ที่ต่างออกไป โดยเฉพาะยังขาดการทำ ความเข้าใจสื่อในเชิงลึกหรือการพัฒนาตัวชี้วัดที่สะท้อนภาพการทำงานของสื่อ ซึ่งอาจเป็นจุดเริ่มต้นของปัญหาว่าสื่อมวลชนมีอิสระจากปัจจัยแวดล้อมจริงหรือไม่ การทราบข้อเท็จจริงนี้จะช่วยยกระดับปรัชญาพื้นฐานเรื่องมาตรฐานการทำงานเพื่อให้ประชาชนได้ประโยชน์สูงสุด (Davis, Kingsbury & Merry, 2012) ส่วนทางกับสถานการณ์โลกเวลานั้นที่ร่วมกันเรียกร้องการบริหารงานอย่างโปร่งใสจากรัฐบาล กระทั่งทศวรรษที่ 1960-1970 นักวิชาการจึงตระหนักและเริ่มต้นศึกษาตัวชี้วัดเสรีภาพสื่อมวลชน

การศึกษาแรกโดยนิกสัน (Nixon, 1960) ได้ศึกษาโดยทดลองใช้ตัวแปรรายได้ต่อหัวประชากร อัตราการรู้หนังสือและยอดขายสิ่งพิมพ์มาจำแนกความต่างระบบสื่อมวลชนโลก พบว่าทั้งสามตัวแปรมีความสัมพันธ์เชิงบวกต่อเสรีภาพสื่อมวลชน จากนั้นกิลมอร์ (Gilmor, 1962) ทำการต่อยอดโดยนำผลการศึกษานี้มาวิเคราะห์กับตัวแปรศาสนา พบว่าการนับถือศาสนาประจำชาติมีความสัมพันธ์กับเสรีภาพสื่อ ต่อมานิกสัน (Nixon, 1965) ได้ศึกษาซ้ำเรื่องเดิมพบความสัมพันธ์ของเสรีภาพสื่อเพิ่มเติมกับตัวแปรการพัฒนาเศรษฐกิจและการขยายตัวของสื่อ ขณะที่ฟาเรซและโดโนฮิว (Farace & Donohew, 1965) พบว่าความคาดหวังในชีวิตกับการศึกษามีความสัมพันธ์กับเสรีภาพสื่อมวลชน สำหรับโลเวนสไตน์ (Lowenstein, 1967) ได้พัฒนาดัชนีความสามารถในการวิจารณ์ (PICA) ที่ประกอบด้วย 23 ตัวชี้วัด แต่เคนท์ (Kent, 1972) วิจารณ์ว่ามาตรวัดนี้สามารถใช้ประเมินสื่อได้เพียงมิติเดียวเท่านั้น ถึงกระนั้นก็ตามคุณูปการของการศึกษาช่วงนี้คือทำให้ทราบถึงตัวแปรที่เกี่ยวข้องกับเสรีภาพสื่อในเบื้องต้นและเป็นจุดอ้างอิงในผลงานอื่นตามมา

ทศวรรษที่ 1970 ถือเป็นช่วงเวลาที่ใช้ตรวจสอบผลงานก่อนหน้า เช่น นัมและโอ (Nam & Oh, 1973) ใช้งานของนิกสัน (Nixon, 1965) อธิบายว่าเสรีภาพสื่อมวลชนคือส่วนหนึ่งของการเมืองอย่าง ไม่อาจเลี่ยงได้ เพราะการทำหน้าที่สื่อต้องเกี่ยวข้องกับผู้มีส่วนได้เสียจำนวนมาก วีเวอร์ (Weaver, 1977) ต่อยอดผลงานของโลเวนสไตน์ (Lowenstein, 1967) และเคนท์ (Kent, 1972) พบความสัมพันธ์ของเศรษฐกิจ การเมืองและเสรีภาพสื่อโดยอธิบายว่าเศรษฐกิจที่เติบโตจะช่วยลดแรงกดดันทางการเมือง และความเครียดที่ลดลงนี้จะช่วยให้สื่อมีเสรีภาพมากขึ้น จากนั้นศึกษาซ้ำอีกครั้ง พบคำตอบคือการเติบโตทางเศรษฐกิจของประเทศกำลังพัฒนามีผลเชิงลบต่อเสรีภาพสื่อมากกว่าเชิงบวก นอกจากนี้ วีเวอร์ บัดเดนบอม และแฟร์ (Weaver, Buddenbaum & Fair, 1985) พบว่าเสรีภาพสื่อมวลชนยังมีความหลากหลายโดยขึ้นกับลักษณะเฉพาะในแต่ละประเทศอีกด้วย

องค์กรสื่อนานาชาติเริ่มมีบทบาทในปี 1978 ด้วยความกังวลว่าเสรีภาพในการรับรู้ข่าวสารของสื่ออาจถูกแทรกแซงได้ซึ่งถือเป็นอันตรายยิ่งต่อการปกครองแบบประชาธิปไตย ฉะนั้นการพัฒนาตัวชี้วัดที่สามารถบ่งชี้สภาพการณ์ดังกล่าวจึงสำคัญกระทั่งปัจจุบัน ปัญหานี้ได้อยู่ในความสนใจขององค์กรสื่อเอกชนที่ไม่แสวงหากำไรกว่า 100 แห่ง (Becker, Vlad & Nusser, 2007)

ฟรีดอมเฮาส์ คือองค์กรสื่อนานาชาติแห่งแรกที่จัดกิจกรรมส่งเสริมสิทธิเสรีภาพมนุษยในหลายมิติและต่อต้านการคุกคามทุกรูปแบบซึ่งรวมถึงเสรีภาพสื่อมวลชนทั่วโลก โดยงบประมาณส่วนหนึ่งรับการอุดหนุนจากรัฐบาลอเมริกัน เพราะกลุ่มผู้ก่อตั้งเชื่อว่าการใช้สื่อมวลชนช่วยเผยแพร่ประชาธิปไตยจะเป็นอาวุธสำคัญที่ช่วยป้องกันอุดมการณ์กลุ่มเผด็จการได้ดีที่สุด (Freedom House, 2014) ด้วยเหตุนี้ โครงการวิจัยที่ถูกใช้เพื่อแก้ไขปัญหาดังกล่าวจึงเริ่มขึ้นจากการสำรวจสิทธิทางการเมืองของพลเมืองด้วยชุดตัวชี้วัดเสรีภาพขั้นพื้นฐานในปี 1973 จากนั้นจึงขยายการศึกษาสู่มุมมองอื่นที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ รายงานเสรีภาพสื่อมวลชนประจำปีจัดทำครั้งแรกในปี 1979 โดยสำรวจเสรีภาพสื่อมวลชนทั่วโลกจำนวน 196 ประเทศและตีพิมพ์ผลสำรวจในปี 1980 ภายใต้ชื่อว่าดัชนีเสรีภาพสื่อมวลชน (Freedom of the press index) (Freedom House, 2011)

จากจุดเริ่มต้นนี้อาจกล่าวได้ว่าฟรีดอมเฮาส์ถือเป็นองค์กรสื่อที่มีบทบาทสำคัญต่อการออกแบบเครื่องมือใหม่ที่ใช้ประเมินเสรีภาพในการรับรู้ข่าวสารและทำการปรับปรุงเรื่อยมากระทั่งเป็นรูปแบบปัจจุบันซึ่งผลการศึกษามักถูกใช้เพื่อตรวจสอบความสัมพันธ์ระหว่างเสรีภาพสื่อมวลชนกับปรากฏการณ์อื่น เช่น การคอร์รัปชัน การผูกขาดในธุรกิจสื่อและการพัฒนาชาติ ฯลฯ เป็นต้น

ผู้สื่อข่าวไร้พรมแดน คือองค์กรถัดมาที่สนใจด้านเสรีภาพสื่อ โดยเริ่มต้นในปี 2002 จากทุนสนับสนุนของสำนักนายกรัฐมนตรีฝรั่งเศส เพื่อให้สามารถทำการศึกษาได้ครอบคลุมกว่า 179 ประเทศทั่วโลก และนำเสนอรายงานในนามดัชนีเสรีภาพสื่อ (Press Freedom Index) ทั้งนี้วัตถุประสงค์ขององค์กรคือต้องการตรวจสอบการคุกคามเสรีภาพในการรับรู้ข่าวสารของสื่อมวลชนและกระตุ้นให้ผู้มีอำนาจรัฐตระหนักถึงความสำคัญเรื่องนี้ (Reporters Without Borders, 2014) ดังนั้น

เอกลักษณ์ของแบบประเมินจึงสนใจเฉพาะการละเมิดสิทธิเสรีภาพสื่อมวลชน รวบรวมข้อมูลจากสื่อมวลชนและจัดอันดับเพื่อสะท้อนเสรีภาพสื่อมวลชนเท่านั้นไม่รวมถึงสิทธิมนุษยชนโดยทั่วไปซึ่งถือเป็นประเด็นที่ต่างจากการศึกษาขององค์กรอื่น (Reporters Without Borders, 2013)

ดัชนีเสรีภาพในการรับรู้ข่าวสารลำดับสามพัฒนาโดย คณะกรรมการเพื่อการแลกเปลี่ยนงานวิจัยนานาชาติ ซึ่งสนใจในโครงการด้านประชาธิปไตยและได้รับงบประมาณส่วนหนึ่งจากรัฐบาลอเมริกัน การดำเนินงานระยะแรกจะมุ่งเน้นแลกเปลี่ยนความรู้เชิงวิชาการกับกลุ่มสหภาพโซเวียตและยุโรปตะวันออก กระทั่งปี 2001 จึงหันเหสู่การศึกษาสื่อมวลชนโดยร่วมมือกับหน่วยงานเพื่อการพัฒนาระหว่างประเทศสหรัฐ (USAID) สร้างตัวชี้วัดเสรีภาพสื่อและตีพิมพ์ผลประเมินครั้งแรกในชื่อ ว่า ดัชนีความยั่งยืนของสื่อมวลชน (Media Sustainability Index) ปัจจุบันทำการศึกษากว่า 80 ประเทศทั่วโลก (International Research and Exchanges Board, 2014b) ทั้งนี้ เครื่องมือในการศึกษาจะอยู่ภายใต้นิยามแนวคิดเรื่องความยั่งยืนว่าเป็นความสามารถของสื่อมวลชนที่จะปฏิบัติพันธกิจเพื่อสังคมอย่างมีประสิทธิภาพ ทุนเวลา เป็นกลางและเอื้อต่อการอภิปรายสาธารณะ ซึ่งทั้งหมดถือเป็นคุณลักษณะของสื่อมวลชนที่ดีที่รับผิดชอบและช่วยพัฒนาสังคมให้ยั่งยืน (International Research and Exchanges Board, 2014a)

จากพัฒนาการจะเห็นว่าความสนใจในเสรีภาพสื่อมวลชนเริ่มแรกเกิดจากความสงสัยของนักวิชาการที่ต้องการศึกษาสื่อมวลชนประเด็นใหม่ที่ต่างออกไปและสอดคล้องกับความต้องการสังคมช่วงนั้นที่เรียกร้องให้รัฐบาลบริหารประเทศอย่างโปร่งใส การสร้างความเข้าใจเรื่องนี้จึงเสมือนกับการตรวจสอบตั้งแต่ต้นทางว่าการทำงานของสื่อมวลชนเป็นอิสระหรือไม่เพื่อให้ประชาชนได้รับประโยชน์สูงสุด ทำให้ในช่วงแรกจึงเป็นความพยายามที่จะค้นหาตัวแปรที่เกี่ยวข้องกับเสรีภาพสื่อมวลชน

ต่อมาปัญหาได้อยู่ในความสนใจขององค์กรสื่อนานาชาติที่พิจารณาว่าเสรีภาพสื่อมวลชนคือส่วนประกอบหนึ่งของประชาธิปไตย เช่นเดียวกับการเผยแพร่แนวคิดต้องใช้สื่อมวลชนเป็นเครื่องมือทำให้การศึกษาขยายออกไปโดยองค์กรที่มีบทบาทสำคัญ ได้แก่ ฟรีดอมเฮาส์ ผู้สื่อข่าวไร้พรมแดน และคณะกรรมการเพื่อการแลกเปลี่ยนงานวิจัยนานาชาติ ทั้งหมดได้ทำการศึกษาพัฒนาแบบประเมินเรื่อยมาและผลการศึกษาถูกนำไปอ้างอิงบ่อยครั้งจนเป็นที่ยอมรับระดับสากลในฐานะ ผู้เชี่ยวชาญเรื่องการศึกษาเสรีภาพสื่อมวลชน (Expert survey) (Giannone & De Frutos, 2016) ดังนั้น องค์กรสื่อทั้งสามจึงเหมาะสมต่อการเป็นตัวแทนในการศึกษาถึงรูปแบบวิธีการศึกษาเสรีภาพสื่อมวลชนเพื่อใช้เป็นข้อมูลพื้นฐานสำคัญของการวิเคราะห์ถึงข้อจำกัดในผลการศึกษาขององค์กรสื่อนานาชาติต่อไป

4. วิธีการศึกษาเสรีภาพสื่อมวลชนขององค์กรสื่อนานาชาติ

แม้เสรีภาพสื่อมวลชนจะเป็นเงื่อนไขหนึ่งของความเป็นประชาธิปไตย แต่เนื่องด้วยความไม่ลงรอยกันของแนวคิดทำให้เครื่องมือที่ใช้ศึกษาจึงมีการพัฒนาขึ้นในสองรูปแบบ โดยฟรีดอมเฮ้าส์และผู้สื่อข่าวไร้พรมแดนใช้แนวทางประเมินการมีเสรีภาพโดยพิจารณาจากปัจจัยแทรกแซงสื่อมวลชน ขณะที่คณะกรรมการเพื่อการแลกเปลี่ยนฯ ศึกษาเสรีภาพสื่อมวลชนในขอบเขตของการใช้เพื่อทำหน้าที่สื่ออย่างรับผิดชอบ ดังที่เบ็คเกอร์และวลาด (Becker & Vlad, 2015) ได้จัดทำสรุปวิธีการศึกษาขององค์กรสื่อชั้นนำทั้งสามไว้ ดังนี้

1. ฟรีดอมเฮ้าส์ องค์กรสื่ออเมริกันที่อุทิศตนให้การปกป้องประชาธิปไตยทั่วโลกก่อตั้งขึ้นวันที่ 10 พฤศจิกายน 1941 โดยกลุ่มชนชั้นนำ ปัจจุบันมีสำนักงานใหญ่ ณ กรุงวอชิงตัน สหรัฐอเมริกา (Freedom House, 2014) การจัดทำดัชนีเสรีภาพสื่อมวลชนจะเน้นที่เหตุผลและสมดุลในข้อมูลโดยทีมผู้ประเมิน ได้แก่ ผู้เชี่ยวชาญ นักวิชาการระดับภูมิภาคและนานาชาติ รวมถึงองค์กรเครือข่ายที่ร่วมกันวิเคราะห์ โดยใช้ 23 ข้อคำถาม รวม 100 คะแนน ใน 3 หมวด (Freedom House, 2011) ดังนี้

1. สภาพแวดล้อมทางกฎหมาย มี 8 ข้อ รวม 30 คะแนน โดยถามถึงความโปร่งใสและเป็นธรรมในกระบวนการยุติธรรมในข้อกฎหมายที่ใช้ปกป้องและลงโทษสื่อมวลชน
2. สภาพแวดล้อมทางการเมือง มี 7 ข้อ รวม 40 คะแนน โดยถามถึงโอกาสที่สื่อมวลชนจะถูกแทรกแซงเสรีภาพในการรับรู้และเผยแพร่ข่าวสารจากรัฐบาลหรือผู้มีอิทธิพลทางการเมือง
3. สภาพแวดล้อมทางเศรษฐกิจ มี 8 ข้อ รวม 30 คะแนน โดยถามถึงโอกาสที่สื่อมวลชนจะถูกแทรกแซงจากปัจจัยเศรษฐกิจ เช่น รายได้ ผลกำไรและผลประโยชน์เพื่อความอยู่รอด

จากนั้นรวมคะแนนและแปลผลตามเกณฑ์ ได้แก่ 0-30 คะแนน คือ สื่อมวลชนมีเสรีภาพ 31-60 คะแนน คือ สื่อมวลชนมีเสรีภาพบางส่วน และ 61-100 คะแนน คือ สื่อมวลชนไม่มีเสรีภาพ

2. ผู้สื่อข่าวไร้พรมแดน คือองค์กรสื่อหนึ่งเดียวที่ไม่ใช่อเมริกันก่อตั้งขึ้นในเมืองมงต์เปอลีเยร์ (Montpellier) ประเทศฝรั่งเศส ปี 1985 จากเจตจำนงของนักสื่อสารมวลชน 4 คน ได้แก่ โรเบิร์ต เมนาร์ด (Robert Menard) เรมี ลูว์รี (Remy Loury) แจ็ก โมเลนา (Jacques Molenat) และเอมิลเลียน จูบีนโน (Emilien Jubineau) ที่ต้องการสนับสนุนสื่อทางเลือกและเปลี่ยนเป้าหมายสู่การปกป้องเสรีภาพสื่อมวลชนในฐานะสิทธิขั้นพื้นฐานของมนุษย์ที่จะได้รับและแจ้งข่าวสารแก่ผู้อื่น (Reporters Without Borders, 2014) ดังนั้น การศึกษาจึงให้ความสำคัญกับการตรวจตราเฉพาะเสรีภาพของผู้สื่อข่าวและองค์กรสื่อเท่านั้นซึ่งไม่รวมถึงเสรีภาพมนุษย์ในเรื่องอื่น โดยพยายามสะท้อนให้เห็นถึงเหตุการณ์ที่สื่อได้ถูกละเมิดเป็นรายปี ขณะเดียวกันย้ำว่าผลประโยชน์ดังกล่าวไม่ได้เกี่ยวข้องกับการบ่งชี้ถึงคุณภาพในการทำงานของสื่อมวลชนแต่อย่างใด

การจัดทำดัชนีเสรีภาพสื่อจะใช้ข้อคำถามแบบตรวจสอบรายการและปลายเปิดรวม 75 ข้อ ใน 6 ประเด็น โดยให้ 0 ถึง 100 คะแนน เพื่อวัดความเป็นพหุนิยม ความเป็นอิสระและระดับการเซ็นเซอร์ตัวเองของสื่อมวลชน (Reporters Without Borders, 2013) ดังนี้

1. การละเมิดสิทธิมนุษยชนต่อสื่อมวลชนใช้การระบุจำนวนตามข้อเท็จจริงที่เกิดขึ้น ได้แก่ การฆาตกรรม การโจมตี การลักพาตัว การจำคุก การข่มขู่และการสั่งปิดองค์กรสื่อมวลชน
2. สถานะทางกฎหมายขององค์กรสื่อ มี 10 ข้อ ได้แก่ การมีกฎหมายหรือบทบัญญัติอื่นใดที่ช่วยปกป้องการทำงาน การบริหารกิจการและจริยธรรมขององค์กรสื่อมวลชน
3. สถานะในการทำงานของผู้สื่อข่าว มี 14 ข้อ ได้แก่ การให้อิสระในการทำงานอย่าง ไม่เลือกปฏิบัติและการปกป้องการทำหน้าที่ของสื่อมวลชนโดยสมาคมวิชาชีพ
4. ความเป็นอิสระของกองบรรณาธิการ มี 18 ข้อ ได้แก่ ความมีอิสระของกองบรรณาธิการจากอิทธิพลทางการเมือง เศรษฐกิจ กฎหมาย สังคมและอำนาจนอกกฎหมาย
5. สถานะทางกฎหมายของผู้สื่อข่าว มี 21 ข้อ ได้แก่ การมีบทบัญญัติของกฎหมายที่ปกป้องเสรีภาพในการรับรู้ข่าวสารและการแสดงออกของผู้สื่อข่าวโดยสามารถบังคับใช้ได้จริง
6. โครงสร้างพื้นฐานที่สนับสนุนการทำหน้าที่สื่อ มี 11 ข้อ ได้แก่ การมีเสรีภาพในการใช้อินเทอร์เน็ตเป็นเครื่องมือและสิ่งอำนวยความสะดวกในการทำงานของสื่ออย่างเหมาะสมเพียงพอ

จากนั้นรวมคะแนนโดยถ่วงน้ำหนักและแปลความหมายสถานะสื่อมวลชน (Reporters Without Borders, 2019) ได้แก่ 0-15 คะแนน คือ มีสถานะที่ต่ำ 15.01-25 คือ มีสถานะน่าพอใจ 25.01-35 คือ สถานะมีปัญหา 35.01-55 คือ มีสถานะยากลำบาก และ 55.01-100 คือ มีสถานะดีเยี่ยม

3. คณะกรรมการเพื่อการแลกเปลี่ยนงานวิจัยนานาชาติ คือองค์กรสื่ออเมริกันที่เชี่ยวชาญด้านพัฒนาการศึกษาและสังคม ก่อตั้งขึ้นในปี 1968 จากความร่วมมือของสมาคมการเรียนรู้สังคมอเมริกัน มูลนิธิฟอร์ดและสมาคมวิจัยสังคมศาสตร์ด้วยเจตนารมณ์ต้องการสร้างสังคมให้เข้มแข็งผ่านการให้ข้อมูลที่มีคุณภาพซึ่งเป็นวิสัยทัศน์ที่ให้ความสำคัญกับสื่อนอกจากเรื่องเสรีภาพสื่อมวลชน แต่ยังรวมถึงการให้สื่อได้เข้ามาเป็นส่วนหนึ่งในการพัฒนาสังคมให้ยั่งยืนและดำรงสถานะอยู่ได้ด้วยตนเอง

ดัชนีความยั่งยืนของสื่อมวลชนจึงมุ่งสะท้อนความสามารถของสื่อที่จะปฏิบัติพันธกิจเพื่อสังคมและอยู่รอดได้ด้วยตนเองแม้บริบททางสังคมจะเปลี่ยนไป (International Research and Exchanges Board, 2014b) โดยตรวจสอบคุณสมบัติสื่อ 5 ด้าน ได้แก่ การมีเสรีภาพในการพูด ความเป็นสื่อมืออาชีพ การมีแหล่งข่าวหลากหลาย การจัดการทางธุรกิจที่ดีและการมีสถาบันสนับสนุนด้วย 7-9 ข้อคำถามและให้คะแนน 0-4 คือ มีอิทธิพลจากสภาพแวดล้อมมากกระทบต่อการทำงานสื่อและไม่มียิทธิพลจากปัจจัยดังกล่าว (International Research and Exchanges Board, 2014a) ดังนี้

1. การมีเสรีภาพในการพูด มี 9 ข้อ โดยถามถึงการมีกฎหมายหรือบรรทัดฐานทางสังคมที่ใช้ปกป้องเสรีภาพในการพูดและการเข้าถึงข้อมูลสาธารณะของสื่อมวลชน
2. ความเป็นมืออาชีพ มี 8 ข้อ โดยถามถึงการมีมาตรฐานในการทำงาน เช่น มีความยุติธรรม ความเป็นกลาง มีการใช้แหล่งข่าวที่ดี นำเสนอเนื้อหาที่มีประโยชน์และมีมาตรฐานทางจริยธรรม
3. แหล่งข่าวมีความหลากหลาย มี 8 ข้อ โดยถามถึงการใช้แหล่งข่าวหลายแหล่ง มีความน่าเชื่อถือและเป็นกลาง โดยเฉพาะในรายงานข่าวเกี่ยวกับการเมืองและผลประโยชน์สาธารณะ
4. การจัดการทางธุรกิจที่ดี มี 7 ข้อ โดยถามถึงความสามารถในการบริหารจัดการทางธุรกิจและความสามารถในการดำเนินการขององค์กรสื่อได้อย่างมีประสิทธิภาพและยั่งยืน
5. การมีสถาบันสนับสนุนสื่อมวลชน มี 8 ข้อ โดยถามว่าสื่อมวลชนมีสถาบันช่วยสนับสนุนการทำหน้าที่สื่อเพียงใด เช่น การมีสมาคมการค้าเป็นตัวแทนดูแลผลประโยชน์ การมีสมาคมวิชาชีพปกป้องผู้สื่อข่าวและการมีองค์กรเอกชนที่สนับสนุนเสรีภาพในการพูดและเสรีภาพสื่อมวลชน

ข้อมูลที่เกิดขึ้นจะถูกนำมาคำนวณค่าเฉลี่ยและแปลความหมาย (International Research and Exchanges Board, 2016) ได้แก่ 0-1 คะแนน คือ สื่อไม่มีความยั่งยืน 1.01-2 คะแนน คือ สื่อเป็นระบบผสมที่ไม่ยั่งยืน 2.01-3 คะแนน คือ สื่อเข้าใกล้ความยั่งยืนและ 3.01-4 คะแนน คือ สื่อมวลชนมีความยั่งยืน

จากการวิเคราะห์เอกสารอาจสรุปได้ว่าโดยทั่วไปภาพรวมขององค์กรสื่อนานาชาติมีแนวคิดหลักใกล้เคียงกันคือเชื่อว่าเสรีภาพสื่อมวลชนเป็นหนึ่งในสิทธิขั้นพื้นฐานที่สำคัญต่อการพัฒนาสังคมและประชาธิปไตยโดยสามารถทำการศึกษาร่วมกันเปรียบเทียบกันได้ เมื่อพิจารณาในรายละเอียดและจัดหมวดหมู่ข้อมูลกลับปรากฏสาระสำคัญหลายส่วนแตกต่างกันซึ่งอาจส่งผลต่อความถูกต้องในผลการศึกษาโดยสามารถสรุปเปรียบเทียบได้ดังตารางที่ 2

ตารางที่ 2

การเปรียบเทียบวิธีการศึกษาเสรีภาพสื่อมวลชนขององค์กรสื่อนานาชาติ

วิธีศึกษา	ฟรیدอมเฮ้าส์ (FH)	ผู้สื่อข่าวไร้พรมแดน (RWB)	คณะกรรมการเพื่อการแลกเปลี่ยน (IREX)
เครื่องมือ	• ดัชนีเสรีภาพสื่อมวลชน (freedom of the press index)	• ดัชนีเสรีภาพสื่อ (press freedom index)	• ดัชนีความยั่งยืนของสื่อมวลชน (media sustainability index)

วิธีศึกษา	ฟรีดอมเฮาส์ (FH)	ผู้สื่อข่าวไร้พรมแดน (RWB)	คณะกรรมการเพื่อการแลกเปลี่ยนฯ (IREX)
แนวคิด	เผยแพร่ข้อมูลการฉ้อโกง	ปกป้องเสรีภาพของสื่อมวลชน	สร้างสังคมให้เข้มแข็งโดยให้ความรู้ผ่านสื่อมวลชน
กรอบการประเมิน	- ปัจจัยทางกฎหมาย - ปัจจัยทางการเมือง - ปัจจัยทางเศรษฐกิจ	- การละเมิดสื่อมวลชน - สถานะองค์กรสื่อ - การทำงานของสื่อ - ความอิสระของกองบก. - สถานะของสื่อ - โครงสร้างพื้นฐาน	- เสรีภาพในการพูด - ความเป็นมืออาชีพ - คุณภาพแหล่งข่าว - การจัดการทางธุรกิจ - สถาบันที่สนับสนุน
วิธีประเมิน	ข้อคำถาม 23 ข้อ รวม 100 คะแนน	ข้อคำถาม 75 ข้อ รวม 100 คะแนน	ข้อคำถาม 40 ข้อ รวมค่าเฉลี่ย 0-4 คะแนน
ผู้ประเมิน	- ผู้เชี่ยวชาญ - นักวิชาการท้องถิ่นและนานาชาติ - องค์กรเครือข่ายนานาชาติ	- สื่อมวลชนท้องถิ่น - นักกฎหมายท้องถิ่น - นักสังคมท้องถิ่น - เครือข่ายนักวิจัยนานาชาติ	- ทีมงาน IREX - หน่วยงาน USAID - ผู้เชี่ยวชาญการใช้สื่อเพื่อพัฒนา
วิธีแปลผล	เกณฑ์ 3 ระดับ ได้แก่ 0-30 คะแนน คือ มีเสรีภาพ 31-60 คะแนน คือ มีเสรีภาพบางส่วน และ 61-100 คะแนน คือ ไม่มีเสรีภาพ	เกณฑ์ 5 ระดับ ได้แก่ 0-15 คะแนน คือ มีสถานะที่ดี 15.01-25 คือ มีสถานะน่าพอใจ 25.01-35 คือ สถานะมีปัญหา 35.01-55 คือ มีสถานะยากลำบาก และ 55.01-100 คือ มีสถานะตึงเครียด	เกณฑ์ 4 ระดับ ได้แก่ 0-1 คะแนน คือ ไม่มีความยั่งยืน 1.01-2 คะแนน คือ สื่อเป็นระบบผสมไม่ยั่งยืน 2.01-3 คะแนน คือ เข้าใกล้ความยั่งยืนและ 3.01-4 คะแนน คือ มีความยั่งยืน

จากตารางที่ 2 พบว่าการศึกษาขององค์กรสื่อนานาชาติมีความแตกต่างกันตั้งแต่แนวคิดเบื้องต้นถึงส่งผลให้วิธีการศึกษามีความต่างกันตามไปด้วย ดังเช่นที่ ฟรีดอมเฮาส์ เชื่อว่าสื่อมวลชนคือเครื่องมือในการเผยแพร่ประชาธิปไตยจึงพัฒนาดัชนีที่มุ่งตรวจสอบสภาพแวดล้อมประชาธิปไตยของสื่อ ผู้สื่อข่าวไร้พรมแดน ต้องการปกป้องผู้สื่อข่าวในฐานะสิทธิขั้นพื้นฐานจึงมุ่งตรวจสอบว่าสิทธิดังกล่าวในแต่ละปีถูกละเมิดเพียงใด ขณะที่คณะกรรมการเพื่อการแลกเปลี่ยนงานวิจัยนานาชาติ

ต้องการสร้างสังคมให้เข้มแข็ง ดังนั้น ดัชนีจึงมุ่งประเมินความเป็นมืออาชีพเพราะเชื่อว่าสื่อมวลชนมืออาชีพจะช่วยให้สังคมเข้มแข็งและยั่งยืนเช่นกัน

ปัญหาความไม่ลงรอยกันทางความคิดในวิธีการศึกษาข้างต้นนี้ เบ็คเกอร์ วลาด และนุสเซอร์ (Becker, Vlad & Nusser, 2007) อธิบายว่ามีสาเหตุจากความไม่เป็นระบบตั้งแต่ในขั้นตอนการพัฒนาแบบประเมินขององค์กรสื่อที่เริ่มจากความไม่ชัดเจนในกรอบแนวคิด ทฤษฎีและสมมติฐานเบื้องหลังจึงส่งผลให้วิธีการศึกษาเสรีภาพสื่อมวลชนมีความแตกต่างกันจนกระทบต่อความน่าเชื่อถือและความสอดคล้องกันของผลการศึกษาลำดับ ซึ่งความต่างกันนี้ในรายละเอียดเหล่านี้หากสื่อมวลชนไทยขาดความรู้และไม่ตระหนักก็อาจส่งผลกระทบต่อความถูกต้องในการนำเสนอผลการศึกษได้ ดังนั้น การทราบข้อควรพิจารณาหรือข้อจำกัดของการศึกษาจึงเสมือนกับการทำความเข้าใจในข้อตกลงเบื้องต้นเพื่อให้การรายงานผลการศึกษามีความถูกต้องและสอดคล้องกับข้อเท็จจริงที่เกิดขึ้นกับเสรีภาพสื่อมวลชนไทย

5. ข้อควรพิจารณาก่อนการรายงานผลการศึกษาศรีภาพสื่อมวลชน

นักวิชาการหลายคนตั้งข้อสงสัยและตรวจสอบความถูกต้องในผลการศึกษานี้ขององค์กรสื่อพบข้อจำกัดเรื่องความเที่ยงตรงโดยสังเคราะห์และประมวลสาเหตุได้ 5 ประเด็น (Becker, Vlad & Nusser, 2007; Behmer, 2009; Schneider, 2014; Becker & Vlad, 2015; Giannone & De Frutos, 2016) ได้แก่

1. **อคติด้านอุดมการณ์** เครื่องมือการศึกษาทั้งสามองค์กรพัฒนาขึ้นบนความเชื่อมั่นที่มีต่ออุดมการณ์ประชาธิปไตยสูงส่งผลให้ในการประเมินจึงค่อนข้างไม่ยอมรับการปกครองรูปแบบอื่น ทั้งที่โดยธรรมชาติลักษณะการเมืองแต่ละแบบต่างมีข้อดีแตกต่างกัน โดยอคตินี้ได้ปรากฏชัดเจนในข้อคำถามที่มุ่งตรวจสอบการแทรกแซงจากรัฐบาลเป็นหลัก หากสื่อมวลชนใดมีรัฐเป็นเจ้าของจะถือว่าเสรีภาพต่ำทันที ทั้งนี้ เพราะแนวคิดแบบอเมริกันเชื่อว่าตลาดเสรีคือปัจจัยที่สื่อจะมีเสรีภาพสูงสุด นอกจากนี้ ผู้ประเมินส่วนใหญ่ยังมีภูมิหลังจากชาติตะวันตกซึ่งอาจมีผลต่อความเป็นกลางเพราะอคติทางเชื้อชาติสามารถเข้ามาสอดแทรกจนทำให้ผลประเมินไม่เที่ยงตรงและผลการศึกษากลายเป็นโฆษณาชวนเชื่อทางการเมืองได้

2. **ความไม่ชัดเจนในกรอบทฤษฎี** การศึกษาของทั้งสามองค์กรใช้แนวทางปรัชญาปฏิฐานนิยมที่เชื่อว่าความจริงมีเพียงหนึ่งเดียว เป็นวัตถุวิสัยและสามารถให้ข้อสรุปที่แจ่มชัดเป็นตัวเลขได้ แต่ปัญหาการให้นิยามเสรีภาพแตกต่างกันและการขาดคำอธิบายถึงกรอบทฤษฎีเบื้องหลังซึ่งขัดแย้งกันกับหลักปรัชญาปฏิฐานนิยมที่ใช้ได้ทำให้คำตอบจากการศึกษาเรื่องเดียวกันกลายเป็นคนละ

ปรากฏการณ์ เมื่อมีข้อจำกัดในเชิงทฤษฎีจึงยากที่จะวัดเสรีภาพสื่อได้ตรงซึ่งความไม่สอดคล้องกันในแนวคิดนี้ ส่งผลให้ผู้ใช้งานต่างต้องคาดเดาเองว่าองค์กรสื่อศึกษาด้วยนิยามใดทำให้การอ้างอิงอาจไม่สอดคล้องกับความหมายตามบริบท

3. *ปัญหาอิทธิพลของแหล่งทุน* การดำเนินงานของฟรีดอมเฮ้าส์และคณะกรรมการเพื่อการแลกเปลี่ยนฯ ได้รับงบประมาณจากรัฐบาลอเมริกัน ขณะที่ผู้สื่อข่าวไร้พรหมแดนได้ทุนสนับสนุนจากรัฐบาลฝรั่งเศส โดยทุกแหล่งทุนต่างสนับสนุนแนวคิดประชาธิปไตยซึ่งสอดคล้องกับจุดเริ่มต้นขององค์กรสื่อจนทำให้เชื่อได้ยากว่าในการศึกษาขององค์กรสื่อจะเป็นอิสระและเป็นกลางจากแหล่งทุนอย่างแท้จริง ดังที่ดัชนีทั้งหมดได้สะท้อนให้เห็นถึงการให้คุณค่ากับการพัฒนาประชาธิปไตยเป็นสำคัญ แต่ขณะเดียวกันก็จะปฏิเสธหรือให้คะแนนต่ำต่อกิจกรรมใดที่ขัดแย้งกับความเชื่อดังกล่าว

4. *ข้อบกพร่องในวิธีการศึกษา* ประการแรก สื่อมวลชนถูกประเมินจากสายตาด้านชั้นนำในฐานะผู้เชี่ยวชาญคนนอกกว่ามีเสรีภาพเพียงใดซึ่งไม่ใช่พลเมืองหรือผู้รับสารที่สังเกตสื่อรายวัน ประการที่สอง การพัฒนาดัชนีไม่เท่าทันกับพลวัตทางสังคมทั้งการให้นิยาม โครงสร้างองค์กร รวมถึงพฤติกรรมผู้สื่อข่าวและผู้รับสารที่เปลี่ยนตามเทคโนโลยีอย่างรวดเร็ว ประการที่สาม การประเมินพิจารณาจากภาพรวมทั้งที่สื่อมวลชนต่างประเภทย่อมมีธรรมชาติต่างกันและเสรีภาพก็น่าจะต่างกันตามไปด้วย ประการที่สี่ การใช้หน่วยในการวิเคราะห์แบบประเทศ (Nation state) ทำให้ได้คำตอบแบบภาพรวมจนละเลยความสำคัญเรื่องความแตกต่างในลักษณะเฉพาะภายใน (Subjectivity) ของแต่ละประเทศไป ดังนั้น การศึกษาด้วยมาตรวัดแบบเดียวกันทั่วโลกจึงน่าจะมีปัญหาเรื่องความเที่ยงตรง

5. *อิทธิพลของสภาพแวดล้อมสื่อ* เสรีภาพสื่อมวลชนจะเป็นอย่างไรส่วนหนึ่งขึ้นอยู่กับสภาพแวดล้อมทางสังคมที่มีความสัมพันธ์กับสื่อมวลชนอย่างไม่อาจเลี่ยงได้ การทำความเข้าใจในเสรีภาพสื่อแท้จริงจึงจำเป็นต้องพิจารณาที่ความแตกต่างทางสังคมร่วมด้วย ทั้งความเชื่อพื้นฐานและวัฒนธรรมที่ยึดถือ ดังนั้น การศึกษาสื่อมวลชนโลกด้วยเครื่องมือเดียวกันโดยยึดรูปแบบสังคมที่ผู้ประเมินถือเป็นมาตรฐานจึงไม่น่าจะเป็นไปได้เพราะเท่ากับปฏิเสธลักษณะเฉพาะภายในที่แต่ละสังคมมีแตกต่างกัน ซึ่งจะส่งผลให้ผลการศึกษาขาดความเที่ยงตรงอย่างไม่สอดคล้องกับสภาพการณ์จริง

ปัญหาความเที่ยงตรงข้างต้น แนวคิดของไบรแมน (Bryman, 2016) ได้อธิบายไว้อย่างครอบคลุมในหัวข้อการเมืองในงานวิจัยด้านสังคม (Politics in social research) ว่าการศึกษาด้านสังคมศาสตร์จะปรากฏ *ค่านิยม* (values) ของผู้ศึกษาซ่อนอยู่ในทุกขั้นตอน เริ่มตั้งแต่การเลือกหัวข้อไปจนถึงการวิเคราะห์และสร้างข้อสรุป เพราะผู้ศึกษาไม่สามารถดำเนินการด้วยจิตใจที่ว่างเปล่าได้ โดยอิทธิพลนี้มีส่วนทำให้งานวิจัยด้านสังคมจึงมักสอดแทรกความรู้สึกลงไปและเติมไปด้วยความบิดเบือน ความไม่รู้และความผิดพลาดของผู้ศึกษาจนคำตอบอาจต่างไปจากข้อเท็จจริงเช่นเดียวกับการศึกษาเสรีภาพสื่อมวลชนซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของงานวิจัยด้านสังคม

เมื่อปรากฏข้อจำกัดหลายประการทำให้อาจสรุปได้ว่าการศึกษาเสรีภาพสื่อมวลชนโลกขององค์กรสื่อนานาชาติด้วยเครื่องมือรูปแบบเดียวกันนั้นไม่น่าเป็นไปได้ เพราะน่าจะมีปัญหาเรื่องความเที่ยงตรงจนอาจกระทบต่อความน่าเชื่อถือเช่นเดียวกับผลการศึกษาเสรีภาพสื่อมวลชนไทย ดังนั้นสื่อมวลชนไทยจึงควรทราบ ตระหนักและพิจารณาถึงปัญหาเหล่านี้ร่วมด้วย โดยอาจใช้ข้อเสนอแนะจากการศึกษานี้เป็นแผนที่นำทางในการทำงาน ดังรายละเอียดที่ระบุไว้ในแนวทางรายงานผลการศึกษาเสรีภาพสื่อมวลชนของสื่อมวลชนไทย เพื่อให้สังคมไทยได้รับข้อเท็จจริงในแง่มุมอื่นเพิ่มเติมจากที่อาจไม่เคยรับรู้มาก่อน ซึ่งจะเป็นข้อมูลพื้นฐานสำคัญที่สามารถนำไปสู่ความเข้าใจที่ถูกต้องของสังคมต่อผลการศึกษาขององค์กรสื่อนานาชาติต่อไป

6. แนวทางรายงานผลการศึกษาเสรีภาพสื่อมวลชนของสื่อมวลชนไทย

ภายหลังการประกาศขององค์การการศึกษา วิทยาศาสตร์และวัฒนธรรมแห่งสหประชาชาติที่กำหนดให้วันที่ 3 พฤษภาคม ค.ศ. 1991 เป็นวันเสรีภาพสื่อมวลชนโลก เหตุการณ์นี้ได้ส่งผลให้แนวคิดขององค์กรด้านสิทธิเสรีภาพสื่อทั่วโลกเปลี่ยนแปลงไป โดยเกิดการตื่นตัวและตระหนักถึงความสำคัญของการต้องปกป้องสิทธิเสรีภาพสื่อมวลชนเพิ่มมากขึ้น รวมถึงสื่อมวลชนไทยที่ได้รับอิทธิพลจากแนวคิดนี้

นับจากวันนั้นจนปัจจุบัน เกือบ 3 ทศวรรษที่สมาคมวิชาชีพสื่อมวลชนไทยได้ยึดถือวันดังกล่าวเป็นวันสำคัญเพื่อใช้แสดงออกถึงพลังในการต่อสู้ ย้ำเตือนและเรียกร้องเสรีภาพในการทำงานจากรัฐบาลไทยผ่านการจัดกิจกรรมและออกแถลงการณ์ร่วมกันเรื่อยมา ดังหลักฐานได้ถูกบันทึกไว้เฉพาะที่สามารถสืบค้นได้จากฐานข้อมูลสมาคมนักข่าวนักหนังสือพิมพ์แห่งประเทศไทยและสมาคมนักข่าววิทยุและโทรทัศน์ไทยช่วง พ.ศ. 2546-2562 (ค.ศ. 2003-2019) พบข้อเรียกร้องสรุปได้ 5 ประเด็น (สมาคมนักข่าวนักหนังสือพิมพ์แห่งประเทศไทยและสมาคมนักข่าววิทยุและโทรทัศน์ไทย, 2546, 2547, 2555, 2556, 2557, 2559; สมาคมนักข่าวนักหนังสือพิมพ์แห่งประเทศไทย และคณะ, 2550, 2551, 2553, 2554, 2558, 2560, 2561; สภาการหนังสือพิมพ์แห่งชาติ และคณะ, 2552; สมาคมนักข่าวนักหนังสือพิมพ์แห่งประเทศไทย, 2562) ดังนี้

1. แสดงความวิตกกังวลถึงสถานการณ์ด้านสิทธิเสรีภาพสื่อมวลชน โดยกล่าวถึงสภาพปัญหาการข่มขู่คุกคามสื่อมวลชนจากรัฐบาลในแต่ละรอบปีที่ผ่านมาทั้งด้านร่างกาย การต่อรองทางธุรกิจสื่อและการบังคับใช้กฎหมาย เพื่อให้สื่อมวลชนไทยเกิดการปิดกั้นการนำเสนอข้อมูลข่าวสารหรือการเซ็นเซอร์ตนเอง

2. เรียกร้องให้รัฐบาลเห็นความสำคัญของสิทธิเสรีภาพสื่อมวลชนและประชาชน โดยแสดงความต้องการให้รัฐบาลจริงจังต่อการปฏิบัติตามกฎหมายเรื่องการเข้าถึงข้อมูลข่าวสารราชการของสื่อ ให้ประชาชนสามารถแลกเปลี่ยนความเห็นผ่านสื่อได้อย่างเสรี ยกเลิกหรือปฏิรูปกฎหมายที่ล้าสมัยหรือมุ่งจำกัดสิทธิเสรีภาพสื่อ งดใช้สื่อมวลชนเป็นเครื่องมือสร้างความขัดแย้งในสังคม บังคับใช้กฎหมายต่อสื่อมวลชนอย่างโปร่งใสเป็นธรรมและมีแนวทางส่งเสริมให้เกิดกลไกในการกำกับดูแลตนเองของสื่อมวลชน

3. เรียกร้องให้ทุกภาคส่วนและภาคประชาชนช่วยกันสอดส่อง ตรวจสอบและปกป้องเสรีภาพสื่อมวลชน โดยต้องการให้สังคมมีวิจรรณญาณรู้เท่าทันในข่าวสารโดยไม่ตกเป็นเครื่องมือทางการเมือง ใช้เสรีภาพในการแสดงความเห็นอย่างไม่ละเมิดสิทธิผู้อื่น ใช้สิทธิตามกฎหมายเมื่อถูกละเมิดโดยสื่อและร่วมปกป้องเสรีภาพสื่อมวลชนเพื่อให้สามารถนำข้อเท็จจริงมารายงานสู่สังคมได้โดยไม่ถูกแทรกแซง

4. เรียกร้องให้สื่อมวลชนและองค์กรวิชาชีพปฏิบัติหน้าที่อย่างอิสระในกรอบจริยธรรมวิชาชีพอย่างเคร่งครัด โดยต้องการให้การดำเนินงานสื่อต้องไม่เลือกปฏิบัติ ไม่นำเสนอข่าวร้ายและข่าวปลอมที่สร้างความเกลียดชัง มีความรับผิดชอบโดยคำนึงถึงศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ ไม่ตกเป็นเครื่องมือของรัฐ กลุ่มการเมืองหรือกลุ่มทุนใดเพื่อขับเคลื่อนสังคมไทยอย่างสันติและพร้อมรับการตรวจสอบจากทุกฝ่ายแบบประชาธิปไตย

5. ยืนยันความสำคัญของเสรีภาพสื่อมวลชนว่าเป็นองค์ประกอบที่สำคัญต่อเสรีภาพประชาชนและการพัฒนาประชาธิปไตยในประเทศไทย

ขณะที่สื่อมวลชนไทยเห็นถึงความสำคัญของวันดังกล่าวเช่นกันดังที่สังเกตได้จากในปัจจุบันที่สื่อไทย ทั้งวิทยุ โทรทัศน์ สื่อสิ่งพิมพ์และสื่อออนไลน์ส่วนใหญ่นำเสนอข้อมูลประเด็นนี้ทั้งสิ้นในลักษณะเป็นรายงานข่าวหรือบทความที่มีโครงสร้าง รูปแบบและเนื้อหาสอดคล้องกันโดยไม่มีปัญหาจากความต่างเรื่องประเภทของสื่อและรูปแบบการเป็นเจ้าของทั้งสื่อเอกชน สื่อข้ามชาติที่ดำเนินการในประเทศไทยและสื่อทางเลือกคือมุ่งให้รายละเอียดผลการศึกษาศรีภาพสื่อมวลชนว่าเป็นขององค์กรใด เสรีภาพสื่อไทยอยู่อันดับใด อันดับสูงหรือต่ำเมื่อเทียบกับปีที่ผ่านมาและชาติสมาชิกในกลุ่มเดียวกัน (เดลินิวส์, 2563; ไทยรัฐฉบับพิมพ์, 2563; แนวหน้า, 2563; ประชาไท, 2563; มติชนออนไลน์, 2563; วอยซ์ทีวีออนไลน์, 2563; วีโอเอไทย (VOA Thai Service), 2563; สยามรัฐ, 2563) ดังตัวอย่างหนึ่งของสำนักข่าวที่รายงานผลการศึกษาศรีภาพสื่อไทยประจำปี 2563 ดังนี้

องค์กรนักข่าวไร้พรมแดน Reporters sans frontieres: RSF เปิด
เผยดัชนีเสรีภาพสื่อมวลชนประจำปี 2563 พบไทยร่วงจากอันดับ136
เมื่อปีที่แล้วมาอยู่ 140 ในปีนี้จากทั้งหมด 180 ประเทศแม้จะมาจากการ
เลือกตั้ง...สำหรับประเทศอื่นๆ ในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้พบว่า
มาเลเซียมีอันดับเสรีภาพสื่อที่ดีที่สุดในภูมิภาคอยู่ในอันดับที่ 101 ตามด้วย
อินโดนีเซียที่อันดับ 119 ฟิลิปปินส์อันดับ 136 เมียนมาอันดับ 139
กัมพูชาอันดับ 144 บรูไนอันดับ 152 และสิงคโปร์อันดับ 158 ส่วน
ติมอร์-เลสเต ที่คาดว่าจะเข้าร่วมประชาคมอาเซียนในอนาคตอยู่ในอันดับ
78

(เนชั่นสุดสัปดาห์, 2563)

ตัวอย่างการรายงานข่าวข้างต้นอาจมีความถูกต้องในข้อเท็จจริงตามแหล่งข้อมูลที่ได้รับ
แต่หากวิเคราะห์ในรายละเอียดยังคงขาดความรอบด้านและละเอียดข้อมูลสำคัญในมิติอื่น โดย
ปราศจากการตั้งข้อสงสัยในความถูกต้องของผลการศึกษา จนอาจทำให้สังคมไทยเกิดความเข้าใจผิด
เกี่ยวกับเสรีภาพสื่อมวลชนได้ ดังนั้น สื่อมวลชนไทยจึงอาจพิจารณาใช้ข้อเสนอนี้เป็นแนวทาง
รายงานผลการศึกษาขององค์กรสื่อนานาชาติหรืออาจใช้รายงานประกอบควบคู่กันกับผลการศึกษา
เพื่อให้ข้อเท็จจริงมีความรอบด้านมากขึ้น ดังนี้

1. **เปิดเผยแนวคิดเบื้องหลังขององค์กรสื่อ** ในการศึกษาเสรีภาพสื่อมวลชนขององค์กรสื่อ
นานาชาติอาจกล่าวได้ว่าน่าจะมีวัตถุประสงค์เบื้องหลัง เพราะการศึกษาสื่อทั่วโลกในแต่ละปีย่อมใช้
งบประมาณจำนวนมากจึงยากที่จะอ้างเหตุผลเพียงเพื่อต้องการความรู้ในการศึกษาเท่านั้น โดย
อุดมการณ์การเมืองนี้ไม่สามารถสังเกตได้โดยตรง แต่จะสอดแทรกอยู่ระหว่างบรรทัดซึ่งสื่อมวลชน
ไทยควรตระหนักและรู้เท่าทันเพื่อให้เกิดความระมัดระวังในการนำเสนอมากขึ้น ดังนั้น สื่อไทยจึง
ควรตั้งคำถามก่อนการรายงานผลเสมอว่า เพราะเหตุใดองค์กรสื่อจึงให้ความสำคัญกับเรื่องนี้ และ
ควรนำเสนอข้อมูลเพิ่มเติมอีกด้านที่เปิดเผยให้เห็นเบื้องหลังขององค์กรสื่อว่ามีที่มาอย่างไร นอกจาก
การรายงานอันดับเสรีภาพสื่อที่ประเทศไทยได้รับแต่ละปีตามการขึ้นนำเท่านั้น โดยเฉพาะอย่างยิ่ง
ควรเปิดเผยให้เห็นถึงอุดมการณ์ทางการเมืองเบื้องหลังที่สอดแทรกอยู่ เพื่อป้องกันไม่ให้การรายงาน
ผลการศึกษาศรีภาพของสื่อไทยเป็นส่วนหนึ่งของโฆษณาชวนเชื่อระดับชาติ จนสังคมไทยเข้าใจ
ผิดโดยปริยายว่าการปกครองแบบประชาธิปไตยตะวันตกคือรูปแบบที่ดีที่สุด

2. **อธิบายข้อจำกัดในเชิงทฤษฎี** สื่อมวลชนไทยควรศึกษากรอบทฤษฎีเบื้องหลังการศึกษา
แต่ละแบบซึ่งเป็นพื้นฐานในการพัฒนาแบบประเมินขององค์กรสื่อ เพื่อเข้าใจว่าผลการศึกษานั้นอยู่
ภายใต้ต้นนิยมตามทฤษฎีใด ซึ่งการศึกษาโดยใช้กรอบแนวคิดที่ต่างกันจะทำให้ผลการศึกษามีความ
ต่างกันตามไปด้วย ดังนั้น สื่อมวลชนไทยจึงควรรายงานข้อจำกัดเรื่องนี้ให้สังคมไทยได้รับทราบ

และอธิบายเพิ่มเติมว่าผลการศึกษาของแต่ละองค์กรสื่อไม่สามารถนำไปประยุกต์ใช้กับทุกปรากฏการณ์ได้อย่างเที่ยงตรง โดยจำเป็นต้องพิจารณาความสอดคล้องระหว่างการให้สัมภาษณ์กับบริบทของเหตุการณ์ร่วมด้วย รวมถึงผลศึกษานั้นควรนำไปปรับใช้กับเหตุการณ์ใด ทั้งนี้ เพื่อหลีกเลี่ยงไม่ให้อ้างอิงข้อเท็จจริงที่เกิดจากการต้องคาดเดาด้วยตนเอง

3. ชี้ให้เห็นถึงโอกาสที่แหล่งทุนอาจมีผลต่อการศึกษา ผู้สนับสนุนงบประมาณหลักในการศึกษาขององค์กรสื่อนานาชาติล้วนคือรัฐบาลในประเทศต้นสังกัดที่องค์กรสื่อได้ดำเนินการทั้งสิ้น ทำให้กระบวนการศึกษาในภาพรวมและผลการศึกษาย่อมมีโอกาสที่จะมีวาระทางการเมืองบางอย่างแอบแฝงอยู่ ดังนั้น ก่อนการนำเสนอของสื่อไทยจึงควรตั้งคำถาม ขูดคู้และวิเคราะห์ความเป็นไปได้ที่อิทธิพลของแหล่งทุนจะส่งผลให้ผลการศึกษาเสรีภาพสื่อเบี่ยงเบนไปจากข้อเท็จจริง จากนั้นจึงค่อยนำเสนอรายละเอียดทั้งหมดเพื่อให้สังคมได้รับข้อมูลอย่างเป็นกลาง นอกเหนือไปจากการมุ่งให้รายละเอียดในผลการศึกษาอย่างที่เคยเป็นมาเท่านั้น

4. ยืนยันถึงความไม่สมบูรณ์ของการศึกษา แม้การศึกษาเสรีภาพสื่อไทยจะดำเนินการโดยองค์กรสื่อชั้นนำระดับโลกซึ่งมีความน่าเชื่อถือระดับสากล แต่การศึกษานี้บนพื้นฐานปรัชญาสังคมศาสตร์ที่ต้องเกี่ยวข้องกับมนุษย์ ทำให้ไม่มีการศึกษาชิ้นใดสามารถยืนยันความถูกต้องได้ร้อยเปอร์เซ็นต์ เนื่องจากผลการศึกษาอาจมีอคติบางอย่างของผู้ศึกษาซ่อนอยู่และคำตอบมักเปลี่ยนแปลงไปตามกาลเทศะซึ่งไม่รวมถึงข้อจำกัดในเรื่องอื่น ดังนั้น สื่อมวลชนไทยจึงควรเป็นผู้นำที่กล้ายืนยันเรื่องนี้และตีแผ่ข้อบกพร่องของการศึกษาให้สังคมได้รับทราบ เพื่อเปลี่ยนความเชื่อมั่นต่อผลการศึกษาขององค์กรสื่อนานาชาติที่ว่าเป็นงานวิจัยที่มีความถูกต้องสมบูรณ์ มาสู่แนวคิดของการที่จะนำผลการศึกษาไปประยุกต์ใช้จะต้องอยู่บนพื้นฐานของความระมัดระวังปัญหาเรื่องความเที่ยงตรง

5. อธิบายความแตกต่างเรื่องบริบทแวดล้อมสื่อ สื่อมวลชนไทยควรทำความเข้าใจว่าโดยธรรมชาติในการทำงานของสื่อมวลชนนั้นจะไม่สามารถกระทำได้อย่างโดดเดี่ยวหรือปราศจากความสัมพันธ์กับสภาพแวดล้อมทางสังคมได้ ประกอบกับสังคมแต่ละแห่งต่างมีลักษณะเฉพาะของตนภายใน ซึ่งทั้งสองประเด็นล้วนแต่ส่งผลต่อเสรีภาพของสื่อมวลชนทั้งสิ้น ดังนั้น การศึกษาเสรีภาพสื่อที่เที่ยงตรงจึงควรเริ่มต้นจากการทำความเข้าใจในบริบททางสังคมเฉพาะที่แวดล้อมสื่อ จากนั้นจึงค่อยพัฒนาเครื่องมือการศึกษาให้สอดคล้องกับสภาพแวดล้อมดังกล่าวขึ้น ซึ่งตรงข้ามกับการศึกษาขององค์กรสื่อนานาชาติ ด้วยเหตุนี้ สื่อมวลชนไทยจึงควรนำเสนอข้อเท็จจริงเรื่องนี้ให้สังคมได้รับทราบเพื่อเข้าใจถึงข้อจำกัดในผลการศึกษาเสรีภาพสื่อมวลชน

แนวคิดของโควัชและโรเซนสเทล (Kovach & Rosenstiel, 2007) ในองค์ประกอบของวารสารศาสตร์ได้อธิบายถึงลักษณะการรายงานข่าวที่ดี ซึ่งสอดคล้องกับข้อเสนอแนวทางรายงานผลการศึกษาเสรีภาพสื่อมวลชนข้างต้นชัดเจนว่าสื่อมวลชนยุคใหม่ควรทำแผนที่นำทางให้สังคมโดย

ให้คุณค่ากับความสมบูรณ์ (completeness) และรอบด้าน (proportionality) ของเนื้อหามากกว่าที่จะรายงานเรื่องราวเพียงเล็กน้อย โดยแผนที่ที่ดีนั้นควรเปิดเผยข้อมูลให้ครบในทุกด้านไม่เฉพาะแง่มุมที่น่าสนใจเพื่อให้เรื่องราวสมบูรณ์มากที่สุด และการละเลยข้อมูลสำคัญส่วนอื่นล้วนแต่ทำให้สื่อมีความน่าเชื่อถือน้อยลงทั้งสิ้น ดังนั้น สื่อมวลชนที่ดีจึงควรรายงานข้อเท็จจริงทั้งหมดเพื่อให้สังคมเกิดความเข้าใจ นั่นเพราะการรายงานข้อมูลอย่างรอบด้านถือเป็นรากฐานที่สำคัญของความจริง (truthfulness) ด้วยเหตุนี้ การทำหน้าที่ของสื่อมวลชนไทยจึงควรอยู่บนพื้นฐานในหลักการเดียวกันนี้ โดยการเปิดเผยข้อมูลด้านอื่นของผลการศึกษาเสรีภาพสื่อแก่สังคมอย่างรอบด้านและครบถ้วนในทุกมิติเช่นกัน

ข้อเสนอแนะที่กล่าวมาคือแนวทางหนึ่งที่สื่อมวลชนไทยอาจไม่เคยตระหนักถึง แต่สามารถนำไปปรับใช้กับการรายงานผลการศึกษา เพื่อให้สังคมไทยมีความเข้าใจในเสรีภาพสื่อมวลชนไทยมากยิ่งขึ้น ส่วนคำถามอื่นที่เกิดขึ้นต่อเนื่องกันคือดัชนีเสรีภาพสื่อไทยที่เที่ยงตรงเป็นอย่างไร นั่นคือนักวิชาการควรพัฒนาโดยแก้ไขปรับปรุงเครื่องมือการศึกษาขึ้นใหม่ และอาจใช้ข้อบกพร่องจากผลการวิเคราะห์ของบทความนี้เป็นแนวทาง ซึ่งเมื่อได้เครื่องมือที่เที่ยงตรงก็จะทำให้ทราบได้ถึงเสรีภาพที่แท้จริงของสื่อมวลชนไทย

7. บทสรุป

เสรีภาพสื่อมวลชนถือเป็นแนวคิดหนึ่งที่สำคัญต่อความเป็นประชาธิปไตย ในฐานะสิทธิขั้นพื้นฐานที่จะช่วยรับประกันสิทธิได้รับรู้ในข้อมูลข่าวสารสาธารณะ เพื่อให้ปัจเจกสามารถมีส่วนร่วมในการตรวจสอบกลุ่มผู้มีอำนาจในสังคมได้ โดยเริ่มแรกของความสนใจนี้เริ่มต้นจากนักวิชาการที่ต้องการทราบสาเหตุของปัญหา ว่ามีปัจจัยใดที่ส่งผลให้การทำหน้าที่ของสื่อมวลชนตามปรัชญาพื้นฐานเบี่ยงเบนไป ซึ่งในช่วงนั้นถือเป็นการศึกษาสื่อประเด็นใหม่จนค้นพบตัวแปรที่เกี่ยวข้องในเบื้องต้น จากนั้นองค์กรสื่อนานาชาติจึงเริ่มเข้ามามีบทบาทสำคัญและต่อยอดการศึกษาด้วยเหตุผลเชิงบวกว่า สื่อมวลชนเป็นเครื่องมือสำคัญที่สามารถช่วยเผยแพร่แนวคิดประชาธิปไตยให้กว้างไกลออกไป ในขณะที่เดียวกันก็เกิดความกังวลว่าหากเสรีภาพสื่อมวลชนโลกถูกแทรกแซงก็อาจส่งผลกระทบต่อสิทธิได้รับรู้ของประชาชนโดยตรง และถือเป็นอันตรายยิ่งต่ออุดมการณ์ประชาธิปไตยเช่นกัน ดังนั้น การสร้างเครื่องมือตรวจพิสูจน์เพื่อทราบถึงสภาพการณ์ดังกล่าวโดยองค์กรสื่อนานาชาติจึงเริ่มต้นขึ้นผ่านการสนับสนุนงบประมาณส่วนหนึ่งจากรัฐบาลในประเทศต้นสังกัด

องค์กรสื่อนานาชาติปัจจุบันที่ถูกยอมรับว่าเป็นองค์กรชั้นนำและเชี่ยวชาญในการศึกษา เสรีภาพสื่อมวลชนจนเหมาะสมต่อการเป็นตัวแทนการศึกษา ได้แก่ ฟรีดอมเฮาส์ ผู้สื่อข่าวไร้พรมแดน และคณะกรรมการเพื่อการแลกเปลี่ยนงานวิจัยนานาชาติ ทว่าทั้งสามองค์กรมีแนวคิดโดยใช้กรอบ ทฤษฎีสันับสนุนเบื้องหลังแตกต่างกัน ซึ่งเป็นปัญหาตั้งแต่ขั้นตอนการพัฒนาเครื่องมือที่ไม่เป็นระบบ จึงส่งผลให้แบบประเมินมีความต่างกันตามไปด้วยเสมือนเป็นคนละปรากฏการณ์ ทั้งที่การศึกษา เสรีภาพสื่อมวลชนโลกควรเป็นปัญหาเรื่องเดียวกันดังที่ปรากฏให้เห็นความหลากหลายในวิธีการ ศึกษา ตั้งแต่การให้นิยามเสรีภาพสื่อ กรอบในการประเมิน วิธีการประเมิน ผู้ทำหน้าที่ประเมินและ วิธีการแปลผลที่ขาดความชัดเจน

เมื่อพิจารณารายละเอียดภาพรวมทั้งในด้านปรัชญาของตัวองค์กรสื่อ ทฤษฎีที่ใช้สนับสนุน จุดเริ่มต้นของความสนใจ วิธีการที่ใช้ศึกษาและความสอดคล้องของวิธีศึกษากับสภาพแวดล้อมสื่อ พบปัญหาที่น่าจะส่งผลต่อความถูกต้องในผลการศึกษา 5 ประเด็น ได้แก่ ผู้ศึกษาอาจมีการสอดแทรกอคติด้านอุดมการณ์ทางการเมือง กรอบทฤษฎีที่ใช้ในการศึกษายังคงขาดความชัดเจน แหล่งทุนที่สนับสนุนสามารถเข้าแทรกแซงผลการศึกษาได้ ระเบียบวิธีการศึกษาที่ใช้ปรากฏข้อบกพร่อง ให้เห็นหลายประการ และสภาพแวดล้อมที่แตกต่างกันอาจมีผลต่อการทำหน้าที่สื่อมวลชน ซึ่งทั้งหมดต่างส่งผลต่อการศึกษาได้ทั้งสิ้นและถือเป็นข้อจำกัดในเชิงปรัชญาของงานวิจัยด้าน สังคมศาสตร์ ทำให้การนำเสนอผลการศึกษาจึงควรอยู่บนพื้นฐานของความระมัดระวังปัญหาเรื่อง ความถูกต้องที่เที่ยงตรง

แม้สื่อมวลชนไทยจะให้ความสำคัญกับปัญหาเสรีภาพสื่อมวลชนและนำเสนอผลการศึกษา ขององค์กรสื่อนานาชาติในวันเสรีภาพสื่อมวลชนโลกอย่างต่อเนื่อง แต่การขาดความตระหนักถึงข้อ จำกัดในการศึกษาข้างต้น ทำให้วิธีการนำเสนอส่วนใหญ่ต่างมุ่งเน้นที่ความถูกต้องของเนื้อหาตาม แหล่งข้อมูล ทว่ายังคงขาดความรอบด้านจนทำให้สังคมไทยอาจเกิดความเข้าใจผิดต่อเสรีภาพสื่อไทย ได้ ดังนั้น สื่อมวลชนไทยจึงอาจพิจารณาใช้ข้อเสนอนี้เป็นแนวทางในการรายงานผลการศึกษาของ องค์กรสื่อนานาชาติเพื่อให้ข้อเท็จจริงมีความรอบด้านมากขึ้น ได้แก่ ควรเปิดเผยให้เห็นแนวคิดเบื้องหลัง หรือวัตถุประสงค์ขององค์กรสื่อ อธิบายข้อจำกัดเชิงทฤษฎีให้สังคมไทยเกิดความเข้าใจ ควรชี้ให้เห็นถึงโอกาสที่แหล่งทุนอาจมีผลต่อความถูกต้องในการศึกษา กล้ายืนยันถึงความไม่สมบูรณ์ของ วิธีการศึกษาและอธิบายถึงอิทธิพลจากความแตกต่างของสภาพแวดล้อมสื่อ ทั้งนี้ เพื่อให้สังคมไทย ได้รับข้อมูลเกี่ยวกับผลการศึกษาเสรีภาพสื่อมวลชนขององค์กรสื่อนานาชาติในแง่มุมอื่นเพิ่มเติม ซึ่งจะทำให้เกิดความเข้าใจที่ถูกต้องต่อเสรีภาพสื่อมวลชนไทยมากยิ่งขึ้น

รายการอ้างอิง

- เดลินิวส์. (2563, 10 พฤษภาคม). เสรีภาพสื่อมวลชนโลก. สืบค้นเมื่อ 18 กันยายน 2563
จาก <https://www.dailynews.co.th/article/773428>
- ไทยรัฐฉบับพิมพ์. (2563, 20 พฤษภาคม). บทบรรณาธิการ: ตีมือรื้อถอนประชาธิปไตย. สืบค้นเมื่อ
18 กันยายน 2563 จาก <https://www.thairath.co.th/news/politic/1847821>
- เนชั่นสุดสัปดาห์. (2563, 7 พฤษภาคม). “ไทย” ร่วงอันดับ 140 ดัชนีเสรีภาพสื่อโลก ประจำปี 63.
สืบค้นเมื่อ 18 กันยายน 2563 จาก <https://www.nationweekend.com/content/hot-clip/10501>
- แนวหน้า. (2563, 7 พฤษภาคม). เสรีภาพ “สื่อไทย” อยู่อันดับ 140 โลก-ที่ 4 เอเชีย แพ้
“มาเลเซีย-อินโดนีเซีย-ฟิลิปปินส์-พม่า”. สืบค้นเมื่อ 18 กันยายน 2563 จาก
<https://www.naewna.com/inter/491263>
- ประชาไท. (2563, 22 เมษายน). “สื่อไร้พรมแดน” ให้ไทยรั้งที่ 140 เสรีภาพสื่อโลก หลายรัฐ
ฉวยใช้โควิด-19 คும்สื่อ. สืบค้นเมื่อ 18 กันยายน 2563 จาก
<https://prachatai.com/journal/2020/04/87316>
- มติชนออนไลน์. (2563, 22 เมษายน). ดัชนีเสรีภาพสื่อไทยปีนี้ อยู่อันดับที่ 140 ตกลงมา 4 อันดับ.
สืบค้นเมื่อ 18 กันยายน 2563 จาก https://www.matichon.co.th/foreign/news_2152649
- วอยซ์ทีวีออนไลน์. (2563, 22 เมษายน). โควิด-19 ทำเสรีภาพสื่อทั่วโลกลด – อันดับไทยร่วง
ตามหลังเมียนมา. สืบค้นเมื่อ 18 กันยายน 2563 จาก <http://www.voicetv.co.th/read/tTjmXdYDj>
- วีโอเอไทย (VOA Thai Service). (2563, 22 เมษายน). ดัชนีเสรีภาพสื่อ: ไทยทรุดลงจากปีก่อน
ขณะที่โควิด-19 กระทบหลายประเทศ. สืบค้นเมื่อ 18 กันยายน 2563
จาก <https://www.voathai.com/a/press-freedom-index/5384393.html>
- สภาการหนังสือพิมพ์แห่งชาติ และคณะ. (2552, 3 พฤษภาคม). แถลงการณ์ร่วมเนื่องในโอกาส
วันเสรีภาพสื่อมวลชนโลก “เสรีภาพสื่อต้องร่วมลดความรุนแรง”. สืบค้นเมื่อ 16 กันยายน
2563 จาก www.thaibja.org/?p=357
- สมาคมนักข่าวนักหนังสือพิมพ์แห่งประเทศไทย และคณะ. (2550, 3 พฤษภาคม).
แถลงการณ์ร่วมเนื่องในวันเสรีภาพสื่อมวลชนโลก. สืบค้นเมื่อ 16 กันยายน 2563
จาก www.thaibja.org/?p=320
- สมาคมนักข่าวนักหนังสือพิมพ์แห่งประเทศไทย และคณะ. (2551, 3 พฤษภาคม).
แถลงการณ์ร่วมเนื่องในวันเสรีภาพสื่อมวลชนโลก. สืบค้นเมื่อ 16 กันยายน 2563
จาก www.thaibja.org/?p=337

สมาคมนักข่าวนักหนังสือพิมพ์แห่งประเทศไทย และคณะ. (2553, 3 พฤษภาคม). แลงการณวันเสรีภาพสื่อมวลชนโลก “ร่วมสร้างสันติภาพ ยุติธรรม รับผิดชอบต่อสังคม”.

สืบค้นเมื่อ 16 กันยายน 2563 จาก www.thaibja.org/?p=369

สมาคมนักข่าวนักหนังสือพิมพ์แห่งประเทศไทย และคณะ. (2554, 3 พฤษภาคม).

แลลงการณวันเสรีภาพสื่อมวลชนโลก “เสรีภาพบนความรับผิดชอบ”.

สืบค้นเมื่อ 16 กันยายน 2563 จาก www.thaibja.org/?p=395

สมาคมนักข่าวนักหนังสือพิมพ์แห่งประเทศไทย และคณะ. (2558, 3 พฤษภาคม).

แลลงการณ 4 องค์กรวิชาชีพสื่อมวลชน เนื่องในวันสิทธิเสรีภาพสื่อมวลชนโลก 3

พฤษภาคม 2558. สืบค้นเมื่อ 16 กันยายน 2563 จาก www.thaibja.org/?p=2389

สมาคมนักข่าวนักหนังสือพิมพ์แห่งประเทศไทย และคณะ. (2560, 3 พฤษภาคม). แลงการณวันเสรีภาพสื่อมวลชนโลก 3 พฤษภาคม 2560 “หยุดตีทะเบียนสื่อครอบงำประชาชน”.

สืบค้นเมื่อ 16 กันยายน 2563 จาก www.thaibja.org/?p=3575

สมาคมนักข่าวนักหนังสือพิมพ์แห่งประเทศไทย และคณะ. (2561, 3 พฤษภาคม). แลงการณวันเสรีภาพสื่อมวลชนโลก 3 พฤษภาคม 2561 “ปลดล็อกคำสั่ง คสช. ทวงคืนเสรีภาพประชาชน”.

สืบค้นเมื่อ 16 กันยายน 2563 จาก www.thaibja.org/?p=4441

สมาคมนักข่าวนักหนังสือพิมพ์แห่งประเทศไทยและสมาคมนักข่าววิทยุและโทรทัศน์ไทย.

(2546, 3 พฤษภาคม). แลงการณร่วม เนื่องในโอกาสวันเสรีภาพสื่อมวลชนโลก.

สืบค้นเมื่อ 16 กันยายน 2563 จาก www.thaibja.org/?p=264

สมาคมนักข่าวนักหนังสือพิมพ์แห่งประเทศไทยและสมาคมนักข่าววิทยุและโทรทัศน์ไทย.

(2547, 3 พฤษภาคม). แลงการณร่วม เนื่องในโอกาสวันเสรีภาพสื่อมวลชนโลก

ปี 2547. สืบค้นเมื่อ 16 กันยายน 2563 จาก www.thaibja.org/?p=272

สมาคมนักข่าวนักหนังสือพิมพ์แห่งประเทศไทยและสมาคมนักข่าววิทยุและโทรทัศน์ไทย.

(2555, 3 พฤษภาคม). แลงการณวันเสรีภาพสื่อมวลชนโลก “เสรีภาพสื่อ

บนความท้าทายใหม่”. สืบค้นเมื่อ 16 กันยายน 2563 จาก www.thaibja.org/?p=419

สมาคมนักข่าวนักหนังสือพิมพ์แห่งประเทศไทยและสมาคมนักข่าววิทยุและโทรทัศน์ไทย.

(2556, 3 พฤษภาคม). แลงการณ 3 พฤษภาคม 2556 วันเสรีภาพสื่อมวลชนโลก

หัวข้อ เสรีภาพที่ไม่คุกคาม. สืบค้นเมื่อ 16 กันยายน 2563

จาก www.thaibja.org/?p=2298

สมาคมนักข่าวนักหนังสือพิมพ์แห่งประเทศไทยและสมาคมนักข่าววิทยุและโทรทัศน์ไทย.

(2557, 2 พฤษภาคม). แลงการณวันเสรีภาพสื่อมวลชนโลก 3 พฤษภาคม 2557

“เสรีภาพ...บนความรับผิดชอบ”. สืบค้นเมื่อ 16 กันยายน 2563

จาก www.thaibja.org/?p=2367

- สมาคมนักข่าวนักหนังสือพิมพ์แห่งประเทศไทยและสมาคมนักข่าววิทยุและโทรทัศน์ไทย.
(2559, 3 พฤษภาคม). *แถลงการณ์วันเสรีภาพสื่อมวลชนโลก 3 พฤษภาคม 2559*
“ถูกต้อง รอบด้าน หลักประกันเสรีภาพ”. สืบค้นเมื่อ 16 กันยายน 2563 จาก
www.tja.or.th/professional-media-organizations-and-movements/3970--3-2559
- สมาคมนักข่าวนักหนังสือพิมพ์แห่งประเทศไทย. (2562, 3 พฤษภาคม). *แถลงการณ์วันเสรีภาพ*
สื่อมวลชนโลก 3 พฤษภาคม 2562 “เสรีภาพบนความรับผิดชอบ สกัดกั้นข่าวปลอม
หล่อหลอมความจริง”. สืบค้นเมื่อ 16 กันยายน 2563 จาก www.tja.or.th/media-center-surveillance-threats/5056-2019-05-02-11-33-59
- สยามรัฐ. (2563, 24 เมษายน). “โควิดฯ” วิกฤติเสรีภาพสื่อ. สืบค้นเมื่อ 18 กันยายน 2563 จาก
<https://siamrath.co.th/n/150031>
- Agee, W. K., Ault, P. H. & Emery, E. (1994). *Introduction to Mass Communication*
(11th ed.). New York: Harper Collins College Publishers.
- Becker, L. B. & Vlad, T. (2015). *Methodological Issues in Measuring Media Freedom*
in A Global Context. Paper presented at the International Communication
Association Conference, San Juan, Puerto Rico.
- Becker, L. B., Vlad, T. & Nusser, N. (2007). An Evaluation of Press Freedom Indicators.
International Communication Gazette, 69(1), 5-28.
- Behmer, M. (2009). Measuring Media Freedom: Approaches of International Comparison.
In A. Czepek, M. Hellwig & E. Nowak (Eds.), *Press Freedom in Europe:
Concepts and Conditions* (pp. 23-36). Bristol: Intellect.
- Bill of Rights Institute. (2019). *Bill of Rights of the United States of America (1791)*.
Retrieved April 21, 2020, from <https://billofrightsinstitute.org/founding-documents/bill-of-rights/>
- Breunig, C. (1994). *Communication Freedoms: An International Comparison*. Konstanz:
Universitaetsverlag Konstanz.
- Bryman, A. (2016). *Social Research Methods* (5th ed.). Oxford: Oxford University Press.
- Commission on Freedom of the Press. (1947). *A Free and Responsible Press*. Chicago:
University of Chicago Press.
- Curran, J. (1996). Media & Democracy: The Third Route. In M. Bruun (Ed.),
Media and Democracy (pp. 53-76). Oslo: University of Oslo Press.
- Davis, K. E., Kingsbury, B. & Merry, S. E. (2012). Introduction: Global Governance by
Indicators. In K. Davis, A. Fisher, B. Kingsbury & S.E. Merry (Eds.),
Governance by indicators (pp. 3-28). Oxford: Oxford University Press.

- Farace, V. & Donohew, L. (1965). Mass Communication in National Social Systems: A Study of 43 Variables in 115 Countries. *Journalism Quarterly*, 42, 253-261.
- Freedom House. (2011). *Freedom of The Press 2011 Signs of Change Amid Repression: Selected Data from Freedom House's Annual press Freedom Index*. Retrieved December 19, 2019, from <https://freedomhouse.org/sites/default/files/FOTP%202011%20Full%20Release%20Booklet.pdf>
- Freedom House. (2014). *Our History*. Retrieved October 23, 2019, from <https://freedomhouse.org/about-us/our-history>
- French legal order. (2019). *Declaration of the Rights of Man and of the Citizen of 1789*. Retrieved October 23, 2019, from <https://www.legifrance.gouv.fr/Droit-francais/Constitution/Declaration-des-Droits-de-l-Homme-et-du-Citoyen-de-1789>
- Giannone, D. & De Frutos, R. (2016). Measuring Freedom of Information: Issues & Opportunities from an Expert Survey. *International Journal of Communication*, 10, 589-619.
- Gilmor, D. (1962). Freedom in the press systems and the religious variable. *Journalism Quarterly*, 39, 15-26.
- Hallin, D. C. & Mancini, P. (2004). *Comparing Media Systems: Three Models of Media & Politics*. Cambridge: Cambridge University Press.
- International Research and Exchanges Board. (2014a). *How does IREX Define and Measure Media Sustainability?*. Retrieved March 21, 2020, from <http://www.irex.org/project/media-sustainability-index-msi>
- International Research and Exchanges Board. (2014b). *IREX History*. Retrieved March 24, 2020, from <http://www.irex.org/history>
- International Research and Exchanges Board. (2016). *Media Sustainability Index 2016: The Development of Sustainable Independent Media in Europe and Eurasia*. Retrieved July 10, 2020, from <https://www.irex.org/sites/default/files/pdf/media-sustainability-index-europe-urasia-2016-cover.pdf.pdf>
- Kent, K. E. (1972). Freedom of the press: An empirical analysis of one aspect of the concept. *International Communication Gazette*, 18, 65-75.
- Kovach, B. & Rosenstiel, T. (2007). *The elements of journalism: what newspeople should know and the public should expect*. New York: Three Rivers Press.
- Lowenstein, R. (1967). *Measuring World Press Freedom as a Political Indicator*. Columbia: University of Missouri.

- McQuail, D. (2013). *Journalism & Society*. London: Sage Publications.
- Nam, S. & Oh, I. (1973). Press Freedom: Function of Subsystem Autonomy, Antithesis of Development. *Journalism Quarterly*, 50(4), 744-750.
- Nixon, R. (1960). Factors Related to Freedom in International Press Systems. *Journalism Quarterly*, 37(1), 13-28.
- Nixon, R. (1965). Freedom in the world's press: A Fresh Appraisal with New Data. *Journalism Quarterly*, 42(1), 9-14.
- Reporters without Borders. (2013). *2013 World Press Freedom Index-Methodology*. Retrieved April 15, 2020, from http://en.rsf.org/IMG/pdf/2013_wpfi_methodology.pdf
- Reporters without Borders. (2014). *Our Missions*. Retrieved April 15, 2020, from <http://en.rsf.org/>
- Reporters Without Borders. (2019). *Detailed methodology*. Retrieved April 15, 2020, from <https://rsf.org/en/detailed-methodology>
- Sandman, P. M., Rubin, D. M. & Sachsman, D. B. (1976). *Media: An Introductory Analysis of American Mass Communications* (2nd ed.). New Jersey: Prentics Hall.
- Schneider, L. (2014). *Media Freedom Indices: What they tell us-& what they don't*. Bonn: Deutsche Welle.
- Siebert, F. S., Peterson, T. & Schramm, W. (1956). *Four Theories of the Press*. Urbana: University of Illinois press.
- UNESCO. (1991). *Windhoek Declaration*. Retrieved February 14, 2020, from http://www.unesco.org/new/fileadmin/MULTIMEDIA/FIELD/Phnom_Penh/pdf/declaration_of_windhoek_1991.pdf
- United Nations. (2015). *Universal Declaration of Human Rights 1948*. Retrieved February 12, 2020, from https://www.un.org/en/udhrbook/pdf/udhr_booklet_en_web.pdf
- Vivian, J. (1993). *The Mass of Mass Communication* (2nd ed.). Boston: Allyn & Bacon.
- Weaver, D. (1977). The press and government restriction: A cross-national study over time. *International Communication Gazette*, 23, 152-170.
- Weaver, D., Buddenbaum, J. M. & Fair, J. (1985). Press freedom, media, & development, 1950-1979: A study of 134 nations. *Journal of Communication*, 35(2), 104-117.

แนวทางการสอนคำเสริมภาษาไทย ในฐานะภาษาที่สองตามแนวคิดการจัดการเรียนรู้ แบบเน้นภาระงาน (Task based Learning) และแบบร่วมมือ (Cooperative Learning)

Received: 24 January 2020

Revised: 30 September 2020

Accepted: 20 May 2021

สมนา เขียนนิล*

คำเสริมจัดเป็นคำอนุภาคในภาษาไทยที่ปรากฏในตำแหน่งท้ายสุดของถ้อยคำเพื่อเสริมความหมายของการสื่อสารในแง่เจตนา อารมณ์ความรู้สึก และแสดงสถานภาพของกลุ่มสนทนา ดังนั้นผู้เรียนภาษาไทยในฐานะภาษาที่สองต้องเข้าใจคำเสริมอย่างถูกต้องตามบริบทของสังคมไทย อันจะช่วยเพิ่มขีดความสามารถในการใช้ภาษาไทยให้ใกล้เคียงกับเจ้าของภาษา ตลอดจนเกิดความเข้าใจอันดีต่อภาษาและวัฒนธรรมไทย ปัจจุบันการเรียนการสอนภาษามีเป้าหมายเพื่อมุ่งเน้นให้ผู้เรียนเกิดสมรรถนะทางการสื่อสาร (Communicative Competency) โดยมีหลักการสำคัญคือให้ผู้เรียนสามารถเลือกใช้ถ้อยคำหรือรูปประโยคให้เหมาะสมกับสถานการณ์ต่างๆ เพื่อสื่อความหมายตามการใช้ภาษาจริงของคนในสังคม จากการทำกิจกรรมเพื่อฝึกการใช้ภาษาที่ใกล้เคียงกับสถานการณ์จริง ซึ่งการเลือกวิธีการสอนด้วยวิธีการจัดการเรียนรู้แบบเน้นภาระงาน (Task based Learning) และการจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือ (Cooperative Learning) มีรูปแบบและวิธีการที่เปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้ร่วมกันฝึกฝนภาษาจากกิจกรรม การพูดคุยแลกเปลี่ยน หรือเรียกว่าภาระงานนั้น เป็นบทบาทสำคัญที่ส่งเสริมการเรียนรู้ แรงจูงใจ และช่วยส่งผลต่อการพัฒนาทักษะการใช้คำเสริมภาษาไทยของผู้เรียนชาวต่างชาติได้

บทความวิชาการ

บทคัดย่อ

คำสำคัญ

คำเสริมภาษาไทย;
ภาษาที่สอง;
การจัดการเรียนรู้
แบบเน้นภาระงาน;
การจัดการเรียนรู้
แบบร่วมมือ

* อาจารย์ประจำสาขาวิชาภาษาไทย คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา ติดต่อได้ที่: sumana.kh@

The Guidelines for Teaching Thai Particles as a Second Language on the Concept of Task-Based and Cooperative Learning Management

Received: 24 January 2020

Revised: 30 September 2020

Accepted: 20 May 2021

Sumana Kheannil*

A Thai particle is a part of Thai language which appears in the last position of any word enhancing the definition of communication such as the intention, emotion, feeling and status of the interlocutor. The students who learn Thai language as a second language should understand Thai particle accurately in the context of Thai society so that they could enhance their Thai language skills and abilities to match with those of the native speakers as well as a good understanding about Thai language and culture. Nowadays, the language teaching is focusing on students' communicative competence in choosing words or sentences appropriately in various circumstances and practicing how to express the meaning in actual language use. Teaching by using the Task-Based and Cooperative Learning Management will allow the students to practice their language while doing classroom activities and sharing ideas in conversations which are considered as "Task". This teaching approach plays an important role to promote foreign students' learning and motivation and improve their skills in using Thai particles.

Academic Article

Abstract

Keywords

Thai particles;
second language;
task-based learning
management;
cooperative learning
management

* Lecturer, Thai Section, Faculty of Education, Suan Sunandha Rajabhat University, e-mail: sumana.kh@ssru.ac.th

1. บทนำ

ภาษามีบทบาทหน้าที่สำคัญต่อการดำเนินชีวิตของมนุษย์ในการอยู่ร่วมกันในสังคมโลก อันมีผลมาจากการพัฒนาการติดต่อสื่อสาร การคมนาคมขนส่ง และเทคโนโลยีสารสนเทศในยุคโลกาภิวัตน์ (Globalization) ความจำเป็นในการเรียนรู้ภาษาใหม่จึงเกิดขึ้นอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ การเรียนรู้ภาษาใหม่นี้แม้ผู้เรียนอาจมีเป้าหมายเฉพาะที่แตกต่างกัน แต่วัตถุประสงค์สำคัญก็เพื่อประโยชน์ในฐานะเป็นเครื่องมือในการสื่อสารกับผู้ใช้ภาษานั้นๆ อย่างมีประสิทธิภาพนั่นเอง ดังนั้นจึงไม่ใช่เรื่องแปลกอีกต่อไปที่ในปัจจุบันจะมีชาวต่างประเทศเรียนภาษาไทย (พัทธยา จิตต์เมตตะดา, 2559)

การเรียนภาษาไทยในฐานะภาษาที่สอง (Second Language, L2) ได้รับการพัฒนาเปลี่ยนแปลงอย่างต่อเนื่องมาโดยตลอด เพื่อเสริมสร้างสมรรถวิสัยในการสื่อสารของผู้เรียนชาวต่างประเทศที่ไม่ได้ใช้ภาษาไทยเป็นภาษาแรก (First Language, L1) ให้สามารถสื่อความหมายอย่างมั่นใจและเหมาะสมกับบริบทในภาษาไทยมากขึ้น ทั้งความรู้ในตัวภาษา (Competence) หรือเรียกว่า “สามัคติยะ” และความสามารถการใช้ภาษา (Performance) หรือเรียกว่า “กฤตกรรมทางภาษา” กล่าวคือ การจัดการเรียนการสอนภาษาไทยให้ผู้เรียนชาวต่างประเทศให้มีความสามารถในด้านไวยากรณ์ (Grammar Competence) ควบคู่กับด้านภาษาศาสตร์สังคม (Sociolinguistic Competence) ผู้เรียนสามารถจำคำศัพท์ หน่วยเสียง หน่วยคำ โครงสร้าง การผสมผสานองค์ประกอบต่างๆ เหล่านี้เข้าเป็นรูปคำหรือรูปประโยค สามารถแสดงสมรรถภาพทางด้านไวยากรณ์โดยใช้กฎเกณฑ์ (Using a rule) พร้อมกับคำนึงถึงกฎการใช้ภาษาในสังคม ต้องเข้าใจภาษาในบริบทของสังคม บทบาทของผู้ร่วมสนทนา สิ่งที่พิจารณาคือ ความเหมาะสมในการใช้ภาษาและการตัดสินใจว่าจะไรคือความหมายที่เหมาะสมนั้น (Savignon, 1983, pp. 35-36)

โดยธรรมชาติผู้ใช้ภาษาไม่เพียงแต่ผลิตภาษาเพื่อแสดงเจตนาตรงไปตรงมาเพียงอย่างเดียว บางสถานการณ์ผู้ใช้ภาษาเลือกสื่อสารแบบอ้อมแต่เป็นที่เข้าใจในสังคมเดียวกันได้ (Conventionally indirect) ต้องอาศัยความหมายเชิงปริบท (Contextual meaning) ซึ่งเป็นความหมายที่ถูกกำหนดตามสภาพแวดล้อมการสื่อสาร ดังตัวอย่างของเซอร์ล (Searle, 1969) ในภาษาอังกฤษ เช่น ผู้พูดกล่าวว่า “Can you pass me the salt?” ในบริบทที่ผู้พูดและผู้ฟังกำลังรับประทานอาหารบนโต๊ะอาหาร ผู้พูดไม่ได้มีเจตนาเพื่อจะถามผู้ฟังว่า “ส่งผ่านขวดเกลือให้ฉันได้หรือไม่” แต่เป็นการพูดเพื่อแสดงการขอร้องให้ผู้ฟังส่งเกลือมาให้ตนเอง โดยผู้ฟังไม่ต้องตอบคำถามใด ดังนั้นจะพบว่าถ้อยคำนี้มีวัจนกรรมอ้อมประเภทกำหนดให้ทำ ซึ่งบางครั้งต้องเข้าใจวัฒนธรรมการใช้ภาษาในสังคม เช่นเดียวกับภาษาไทย ตัวอย่างในบริบทที่คู่สนทนากำลังตัดสินใจจะไปห้างสรรพสินค้าหรือไม่ “ไม่ไปแล้วนะ” ผู้พูดมีเจตนาขอความคิดเห็นจากผู้ฟัง ไม่มีเจตนาปฏิเสธให้ทราบว่า “ไม่ไปแล้ว” ตัวอย่างข้างต้นนี้

เป็นการใช้รูปภาษาที่ไม่ตรงกับเจตนาในการสื่อสาร กรณีนี้เรียกว่าวัจนกรรมอ้อม (indirect speech acts) ข้อความข้างต้นหากผู้พูดและผู้ฟังทั้งสองคนเป็นคนไทยที่พูดและเข้าใจภาษาไทย อีกทั้งอยู่ในสถานการณ์ที่เหมาะสม ผู้ฟังก็จะแสดงความคิดเห็นตอบตกลงหรือปฏิเสธผู้พูด ซึ่งความคลาดเคลื่อนในการสื่อความหมายลักษณะดังกล่าวเป็นผลมาจากการใช้คำเสริม “นะ” ลงท้ายประโยคนั้นเอง สาเหตุนี้จึงอาจเป็นปัญหาหรือข้อจำกัดหนึ่งสำหรับผู้สอนภาษาไทยให้ชาวต่างประเทศในการอธิบายความหมายและการใช้คำเสริมในภาษาไทย หากผู้เรียนเข้าใจ สามารถเลือกใช้คำเสริมเพื่อการสื่อสารให้ตรงกับเจตนาและเหมาะสมกับบริบทของสังคมไทย ก็จะส่งผลให้ผู้เรียนชาวต่างประเทศมีทักษะการสื่อสารภาษาไทยที่มีประสิทธิภาพเทียบเท่ากับเจ้าของภาษา

การจัดกระบวนการเรียนคำเสริมให้แก่ผู้เรียนชาวต่างประเทศที่เรียนภาษาไทยในฐานะภาษาที่สองให้มีประสิทธิภาพควรจะทำให้การเรียนภาษาให้เป็นการรับภาษา (Language Acquisition) โดยอาศัยผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง และกิจกรรมหรือสถานการณ์เป็นเครื่องมือช่วย ส่วนผู้สอนเป็นเพียงผู้กำกับในการรับภาษาของผู้เรียนเท่านั้น การจัดการเรียนรู้แบบเน้นภาระงาน (Task based Learning) และการจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือ (Cooperative Learning) เป็นการจัดการเรียนการสอนที่มีหลักการสอดคล้องกับกระบวนการการรับภาษา กล่าวคือ มีรูปแบบการเรียนการสอนโดยใช้ภาระงานนำไปสู่การเรียนรู้ภาษาเป้าหมาย เปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้ปฏิบัติจริง จากการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่เน้นการจัดสภาพแวดล้อมทางการเรียนให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ร่วมกันเป็นกลุ่มเล็ก ๆ โดยใช้ภาระงาน มีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนาทักษะการสื่อความหมายมากกว่าพัฒนาความรู้ด้านไวยากรณ์

ดังนั้น ในบทความนี้ผู้ศึกษาจะนำเสนอกรอบแนวคิดการจัดการเรียนการสอนคำเสริมภาษาไทยในฐานะภาษาที่สองตามแนวคิดการจัดการเรียนรู้แบบเน้นภาระงาน (Task based Learning) และแบบร่วมมือ (Cooperative Learning) เพื่อให้ผู้เรียนสามารถพัฒนาความสามารถด้านภาษาไทยเพื่อการสื่อสารในชีวิตประจำวันได้อย่างมีประสิทธิภาพ และเป็นอีกแนวทางหนึ่งที่เสนอให้ผู้สอนเลือกนำไปจัดการเรียนการสอนคำเสริมจากการปฏิบัติ อันจะช่วยให้ผู้เรียนเกิดความรู้ ความเข้าใจ และเจตคติที่ดีในการเรียนภาษาไทยมากขึ้น

2. วัตถุประสงค์

เพื่อศึกษาและนำเสนอแนวทางการสอนคำเสริมในภาษาไทยสำหรับผู้เรียนชาวต่างชาติ

3. คำเสริมภาษาไทย

วิจินต์ ภาณุพงศ์ (2537, น. 61) เรียกคำเสริมว่า คำลงท้าย ตามทฤษฎีโครงสร้าง ในขณะที่พระยาอุปทิศศิลปสาร (2545, น. 150) และกำชัย ทองหล่อ (2540, น. 248-249) จัดคำประเภทนี้อยู่ในหมวดคำวิเศษณ์ (ประติขญาวิเศษณ์) ส่วนอุดม วโรตม์ลิขิตดิษฐ์ (2539, น. 108) จัดอยู่ในหมวดคำกริยานุเคราะห์ ซึ่งทั้งสองคนพิจารณาคำประเภทนี้ในแง่ของการทำหน้าที่ขยายคำอื่นๆ ในประโยค ทั้งนี้ นววรรณ พันธุเมธา (2559, น. 116-138) เรียกคำประเภทนี้ว่าคำเสริม พิจารณาจากตำแหน่งการปรากฏ หน้าที่ และความหมายไปพร้อมๆ กัน

คำเสริมเป็นคำอนุภาคในภาษาไทยที่ปรากฏหลังสุดของถ้อยคำ คำเสริมไม่มีความสมบูรณ์ด้านคำศัพท์หรือไม่มีความหมายในตัวเอง ไม่มีความสัมพันธ์ทางวากยสัมพันธ์กับคำอื่นๆ ในถ้อยคำที่ปรากฏรวม แต่ทำหน้าที่สร้างสัมพันธสาร อาจกล่าวได้ว่าหากไม่มีการปรากฏคำเสริมท้ายประโยค ประโยคนั้นก็ยังถูกต้องตามไวยากรณ์ เนื่องจากคำเสริมในภาษาไทยไม่มีหน้าที่ทางไวยากรณ์ หากไม่รวมคำเสริมแสดงการถามที่เปลี่ยนประโยคบอกเล่าให้กลายเป็นประโยคคำถาม คำเสริมท้ายประโยค วลี หรือคำทุกคำมีหน้าที่สื่อเจตนา อารมณ์ ความรู้สึก ทศนคติของผู้พูด ตลอดจนแสดงสถานภาพหรือความสัมพันธ์ของกลุ่มสนทนา (นววรรณ พันธุเมธา 2559, น. 116) โดยทั่วไปมักนำไปใช้ในภาษาพูดมากกว่าภาษาเขียนแบบทางการ

วิจินต์ ภาณุพงศ์ (2537, น. 61) อธิบายไว้ว่า การใช้คำเสริมท้ายประโยคสัมพันธ์กับเสียงวรรณยุกต์ ความสั้นยาวของเสียงสระ เรื่องใดเรื่องหนึ่งหรือทั้งสองเรื่องก็ได้ นอกจากนี้ยังแสดงความหมายย่อยของคำพวกเดียวกัน ทั้งนี้ เพื่อแสดงเจตนาหรือท่าทีของผู้พูดให้ชัดเจนมากขึ้น ดังตัวอย่าง คำพวก ค่ะ ค่ะ ขา จำ จำ จ๊ะ จ๊ะ ชี ชี ชี สมธิ (Smyth, 2002, pp. 126-129) แบ่งคำเสริมตามหน้าที่หรือการใช้ออกเป็น 3 ประเภท ได้แก่

1. คำเสริมแสดงการถาม (Question particles) คือ คำที่ใช้แสดงการถามที่ต้องการตอบรับหรือปฏิเสธ (Yes/ No question) เช่น “ไหม” “หรือ” เป็นต้น

2. คำเสริมแสดงความสุภาพ (Polite particles) คือ คำที่ใช้เพื่อให้เกียรติผู้สนทนา ปรากฏการใช้ลงท้ายประโยคคำถาม ลงท้ายประโยคบอกเล่า ตอบรับหรือปฏิเสธ ซึ่งตามหลังคำปฏิเสธ “ไม่” ใช้ตามหลังชื่อบุคคล ขานรับ และใช้ตามหลังคำเสริมบอกมาลา โดยแบ่งออกเป็นคำเสริมแสดงความสุภาพ เช่น “ค่ะ” “ครับ” “จ๊ะ” เป็นต้น และแสดงความไม่สุภาพ เช่น “ยะ” “วะ” เป็นต้น

3. คำเสริมบอกมาลา (Mood particles) คือ คำที่ใช้เพื่อแสดงจุดมุ่งหมายหรือเจตนาของผู้พูด เช่น “นะ” “สิ” “ล่ะ” “เถอะ” เป็นต้น

นอกจากนี้ยังมีการปรากฏร่วมของคำเสริมประเภทแสดงมาลา (mood particle) มากกว่าหนึ่งคำ เช่น “เขาคงไม่รู้ละสิว่าฉันก็ไปด้วย” “น้องไปเถอะนะ” (นววรรณ พันธุเมธา 2559, น. 127-

129) ในขณะที่เดียวกันพบการปรากฏร่วมของคำเสริมในภาษาไทยพร้อมกันทั้ง 3 ประเภท กล่าวคือ question particle ตามด้วย mood particle และ status particle ตามลำดับ เช่น “คุณนำเอกสารมาหรือเปล่าละคะ”

4. คำเสริมภาษาไทยในฐานะภาษาที่สอง

1. คำเสริมมีบทบาทเป็นส่วนขยายความหมายของประโยคโดยไม่สัมพันธ์กับคำใดคำหนึ่งในประโยค แม้คำเสริมจะไม่มี ความหมายประจำคำตามที่อธิบายไว้ข้างต้น แต่ก็ไม่สามารถสรุปได้ว่าคำเสริมในภาษาไทยไม่มีความหมายในภาษา หรือในประโยคที่ปรากฏ การปรากฏคำเสริมทำให้หน้าที่ของประโยคแตกต่างไปจากรูปของประโยค เนื่องจากคำเสริมเป็นคำอนุภาคที่มีหน้าที่สำคัญในการสื่อความหมายในการสื่อสารทางวัจนปฏิบัติศาสตร์ (Pragmatics) ดังตัวอย่าง ถ้อยคำ “ไปสิคะ” ในสถานการณ์ที่ผู้ฟังชวนผู้พูดไปเที่ยว หากพิจารณาจากรูปประโยคแล้วมีรูปเป็นประโยคคำสั่ง แต่ในสถานการณ์ดังกล่าวผู้พูดเจตนาตอบตกลงคำเชิญชวน ซึ่งผู้พูดสามารถละคำเสริมประเภทมาลา (mood particle) “สิ” ได้โดยไม่ผิดไวยากรณ์และยังสื่อความหมายได้เช่นเดียวกับ “ไปคะ” แต่อาจแตกต่างกันในแง่ของอารมณ์ความรู้สึกของผู้พูด โดยความหมายของคำเสริมนั้น ผู้เรียนชาวต่างชาติต้องตีความจากความแตกต่างเรื่องเสียงสระ เสียงวรรณยุกต์อย่างใดอย่างหนึ่งหรือทั้งสองอย่าง ค่ะ และขา เป็นต้น อีกทั้งเงื่อนไขต่าง ๆ อันได้แก่ สถานการณ์ บริบททางสังคม ตลอดจนวากยสัมพันธ์

2. การเรียนรู้อาษาที่สองเป็นสิ่งที่เกิดขึ้นหลังจากที่ผู้เรียนมีความสามารถในการใช้ภาษาแรกมาก่อน โดยได้พยายามเรียนรู้การใช้อีกภาษาหนึ่ง (Harley, 2001, p. 135) ให้เกิดความสามารถทางภาษา (language competency) ผู้เรียนที่มีความสามารถทางภาษาน้อยมีแนวโน้มที่จะพบเจออุปสรรคในการรับภาษาที่สองในแง่จิตวิทยา เป็นผลจากการถ่ายโอนภาษาเชิงลบ (negative transfer) คือการใช้โครงสร้างหรือกฎในภาษาที่หนึ่งไม่สอดคล้องกับโครงสร้างหรือกฎในภาษาที่สอง ได้แก่

1) การถ่ายโอนเพื่อการหลีกเลี่ยงข้อผิดพลาด (avoidance) คือ การเลี่ยงใช้รูปแบบภาษาของภาษาเป้าหมายที่ไม่มีในภาษาแม่ ซึ่งผู้เรียนเห็นว่าเรียนรู้ได้ยากหรือไม่คุ้นเคยในการใช้ เช่น ผู้เรียนชาวต่างประเทศหลีกเลี่ยงการใช้คำเสริมในภาษาไทยเพราะเกรงว่าจะใช้ผิด เป็นต้น

2) การถ่ายโอนที่ทำให้เกิดข้อผิดพลาด (errors) คือ การถ่ายโอนภาษาเชิงลบที่ผู้เรียนใช้รูปแบบของภาษาเป้าหมายผิดไปจากมาตรฐานของภาษาเป้าหมาย ซึ่งเกิดจากการแทรกแซงโดยตรงของภาษาแม่ของผู้เรียน เช่น ผู้เรียนใช้คำเสริมในภาษาไทยที่ไม่เหมาะสมกับบริบทของสถานการณ์

5. สมมติฐานการเรียนรู้ภาษา

การสร้างความรู้ด้านทักษะทางภาษาของผู้เรียน สมมติฐานของสวีน (Swain, 1998) เชื่อว่าการเรียนรู้ให้เกิดสมรรถนะทางภาษาเกิดจากกระบวนการนำเข้า (Input) และนำออก (Output) ที่มีประสิทธิภาพ หมายถึง ปัจจัยนำเข้า (Input) ทางภาษาที่มีเพียงพอและเป็นปัจจัยที่ผู้เรียนสามารถเข้าใจได้ (Comprehensible Input) อันได้แก่ไวยากรณ์ที่จำเป็น รวมทั้งตัวแปรการกรองด้านความรู้สึกนึกคิด (Affective Filter) ที่ต้องมีต่ำหรือน้อย กล่าวคือ การจัดตัวกีดกันแรงจูงใจ เจตคติ ตลอดจนความเชื่อมั่นในตนเองของผู้เรียน ประกอบกับการปรากฏผลผลิตทางภาษาที่เกิดขึ้น (Output) ของผู้เรียน แนวคิดดังกล่าวสะท้อนว่าการรับภาษาที่สองนั้น หากผู้เรียนได้มีโอกาสฝึกฝนการผลิตถ้อยคำในภาษาที่สองจากกิจกรรมในรูปแบบต่างๆ ก็จะช่วยเพิ่มความมั่นใจและความคล่องแคล่วในการใช้ภาษา นอกจากนี้ข้อมูลทางภาษาที่ผลิตออกมาจากกิจกรรมทำให้ผู้เรียนตระหนักถึงปัญหาของการใช้ภาษา ส่งผลให้เกิดการอภิปรายร่วมกันเพื่อหาข้อบกพร่องในการพัฒนาการรับรู้อาษาที่สองที่ได้จากการสังเกต ดังนั้นผู้ศึกษาจึงเลือกใช้รูปแบบการสอนแบบเน้นภาระงาน (Task based Learning) ร่วมกับการจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือ (Cooperative Learning) ที่มีหลักการและรูปแบบสอดคล้องกับสมมติฐานดังกล่าวเพื่อเพิ่มความขีดความสามารถในการใช้คำเสริมในภาษาไทยของผู้เรียนชาวต่างประเทศ

6. การจัดการเรียนรู้แบบเน้นภาระงาน

การจัดการเรียนรู้แบบเน้นภาระงาน (Task based Learning) เริ่มต้นในช่วงปี 1980 โดย Prabhu ได้ทดลองจัดระบบของภาระงานให้เป็นส่วนหนึ่งในการจัดการเรียนการสอนกับนักเรียนชั้นประถมศึกษาและมัธยมศึกษาในชั้นเรียนวิชาภาษาอังกฤษในบังกลอร์ ประเทศอินเดีย เป็นครั้งแรก และถูกนำมาใช้ในการสอนภาษาแม่และภาษาที่สองกันอย่างแพร่หลายในอเมริกาและมาเลเซีย อาทิ ภาษาอังกฤษ ภาษาจีน รวมถึงภาษาฮอลแลนด์ในประเทศเบลเยียม การจัดการเรียนรู้แบบเน้นภาระงาน คือ การเรียนการสอน โดยใช้ภาระงานเป็นหลักแนวคิดนำไปสู่การเรียนรู้ภาษาเป้าหมาย วิธีนี้เปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้ปฏิบัติจริงจากภาระงานที่ได้รับมอบหมาย มีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนาทักษะการสื่อความหมายมากกว่าพัฒนาความรู้ด้านไวยากรณ์ โดยวิลลิส (Willis, 1996, pp. 53-54) ได้นิยาม “ภาระงาน” (Task) ว่า กิจกรรมที่มีความเกี่ยวข้องกับความสนใจของผู้เรียนซึ่งเป็นกิจกรรมที่เน้นการสื่อความหมายเป็นหลักและให้ความสำคัญกับการบรรลุกิจกรรม และกิจกรรมมีความเกี่ยวข้องกับโลกความจริง รวมทั้งมีผลผลิตทางภาษาและการประเมินผลผลิตทางภาษา

หากผู้เรียนชาวต่างประเทศขาดโอกาสใช้ภาษาไทยในการสื่อสาร จะทำให้ผู้เรียนไม่สามารถใช้คำเสริมในภาษาไทยได้อย่างถูกต้องและเหมาะสม วิธีการฝึกฝนด้วยตนเองกับเจ้าของภาษาหรือวิธีการจัดการเรียนรู้ที่เหมาะสมจะช่วยให้ผู้เรียนประสบความสำเร็จในการใช้คำเสริม

6.1 ความสำคัญและบทบาทของภาระงาน

การจัดการเรียนรู้แบบเน้นภาระงาน (Task based Learning) มีรูปแบบการจัดกิจกรรมการเรียนรู้การสอนในห้องเรียนที่โยงผู้เรียนเข้ากับจุดประสงค์การสอน โดยกิจกรรมเน้นภาระงานที่มีลักษณะมุ่งพัฒนาทักษะการสื่อความหมายมากกว่าพัฒนาความรู้ด้านไวยากรณ์ โดยอาศัยรูปแบบกระบวนการคิด การติดต่อสื่อสาร ที่สัมพันธ์กับรูปแบบทางภาษาศาสตร์ ตลอดจนเสริมสร้างความคิดสร้างสรรค์และพฤติกรรมการเรียนรู้

โดโรธี (Dorathy, 2011) ได้ศึกษาเกี่ยวกับการเรียนรู้ภาษาที่สองโดยการสอนรูปแบบเน้นภาระงานโดยใช้เทคนิคการสอนการแสดงบทบาทในสถานการณ์สมมติ (Second language acquisition through task-based approach - Role play in English language teaching) โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อศึกษาประโยชน์ของการสอนรูปแบบเน้นภาระงานและเทคนิคการสอน โดยการแสดงบทบาทในสถานการณ์สมมติ จากผลการวิจัยพบว่าการสอนรูปแบบเน้นภาระงานและเทคนิคการสอนโดยการแสดงบทบาทในสถานการณ์สมมตินอกจากจะสร้างความสนุกสนานให้กับผู้เรียนแล้ว รูปแบบดังกล่าวยังเปิดโอกาสให้ผู้เรียนฝึกใช้ภาษาในชีวิตประจำวัน เพื่อพัฒนาทักษะการฟังและพูดโดยไม่กังวลเรื่องหลักภาษาและพัฒนาทักษะด้านมนุษยสัมพันธ์รวมถึงความมั่นใจในตัวเองให้กับผู้เรียน

ศศิณัฐ์ สรรคบุรณรักษ์ (2560) ได้ศึกษาเกี่ยวกับการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนภาษาจีนที่เน้นภาระงาน เป็นกิจกรรมที่ผู้เรียนได้พัฒนาทักษะการฟังและการอ่าน โดยผู้สอนสามารถตรวจสอบความเข้าใจของผู้เรียนได้จากชิ้นงาน เช่น กิจกรรมที่ 1 ให้ผู้เรียนช่วยกันมองภาพอย่างละเอียด พร้อมหาจุดแตกต่างของทั้งสองภาพ อาศัยภาพเป็นตัวกลางในการสื่อสารของผู้เรียน เมื่อผู้เรียนทราบความแตกต่างของภาพแต่ละจุดแล้วให้ทำเครื่องหมายลงบนกระดาษที่ผู้สอนเตรียมให้ หรือกิจกรรมที่ 2 ให้ผู้เรียนประดิษฐ์กล่องดินสอด้วยตนเอง โดยปฏิบัติตามขั้นตอนภาษาจีนที่ละขั้น ดังนั้นกระบวนการเรียนรู้ภาษาของผู้เรียนจะสะท้อนภาพผลผลิตหรือผลลัพธ์ของภาระงาน

คำเสริมในภาษาไทยมักปรากฏการใช้ในภาษาพูด การจัดการเรียนรู้แบบภาระงานสามารถพัฒนาทักษะการพูดและการสื่อสารภาษาที่สองหรือภาษาต่างประเทศได้

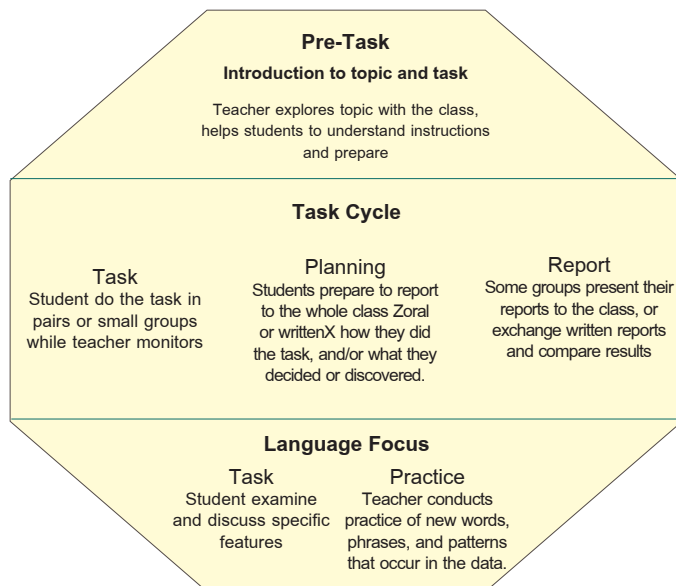
6.2 ขั้นตอนการจัดการเรียนรู้แบบเน้นภาระงาน

เอลลิส (Ellis, 2003, pp. 33-35) ได้สังเคราะห์ขั้นตอนการจัดการเรียนรู้แบบเน้นภาระงาน และกระบวนการที่สามารถใช้ร่วมกับการจัดการเรียนรู้แบบเน้นภาระงาน โดยทั่วไปพบว่าขั้นตอนการจัดการเรียนรู้แบบเน้นภาระงานประกอบไปด้วย 3 ขั้นตอน ดังนี้

1. ขั้นเตรียมปฏิบัติการภาระงาน (Pre-task) คือ วิธีที่ผู้สอนเสนอโครงสร้างของภาระงานที่ผู้เรียนต้องปฏิบัติหรือผลิตทางภาษาที่ผู้เรียนต้องทำ พบว่าหัวข้อที่ผู้เรียนรู้สึกผ่อนคลายหรือไม่ต้องใช้กระบวนการคิดมากนักช่วยให้ผู้เรียนสนใจหัวข้อที่จะเรียนมากขึ้น

2. ขั้นปฏิบัติการภาระงาน (During task) ประกอบไปด้วยตัวเลือกทางการสอน (Methodological options) 2 อย่าง ได้แก่ ตัวเลือกด้านการปฏิบัติงาน (Task performance options) คือการกำหนดเวลาในการปฏิบัติงานหรือกำหนดแหล่งข้อมูลในห้องหรือนอกห้อง นอกจากนี้ตัวเลือกด้านกระบวนการดำเนินงาน (Process) คือ กระบวนการที่เน้นการใช้ภาษาเป็นเครื่องมือการสื่อสารและกระตุ้นให้เกิดความท้าทายให้กับผู้เรียน

3. ขั้นหลังปฏิบัติงาน (Post-task) คือ วิธีที่ผู้สอนเปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้ทบทวนการใช้ภาษาที่ได้เรียนและหลักไวยากรณ์ที่ผู้เรียนส่วนใหญ่ใช้ผิดในระหว่างดำเนินงาน หรือการให้ผู้เรียนประเมินผลงานและหาข้อบกพร่องของตนหรือกลุ่มตน ดังแสดงในภาพที่ 1

ภาพที่ 1. บทบาทครูและผู้เรียนระหว่างการเรียนการสอนแบบเน้นภาระงาน
ดัดแปลงจากเซลลิแวน (Selivan, 2012)

จากภาพจะเห็นได้ว่ารูปแบบและขั้นตอนการจัดการเรียนรู้แบบเน้นภาระงาน (Task based Learning) สะท้อนให้เห็นลักษณะการมีปฏิสัมพันธ์ (Interaction) ระหว่างผู้เรียนนำไปสู่การสร้าง ความเข้าใจในการสื่อสาร

7. การจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือ

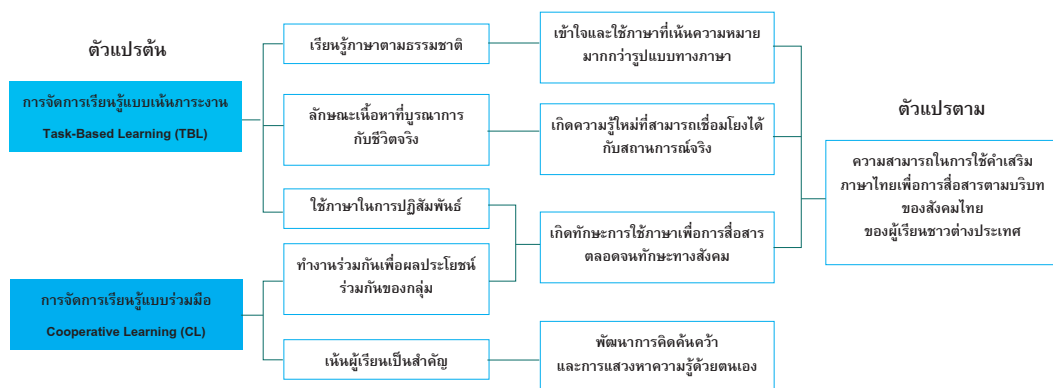
ดังได้กล่าวมาแล้วว่ารูปแบบตลอดจนขั้นตอนของกิจกรรมภาระงาน (Task based Learning) นั้นส่งเสริมการเรียนรู้ที่เน้นการมีปฏิสัมพันธ์ของผู้เรียน ทั้งยังพัฒนาการเรียนรู้ภาษาอย่างธรรมชาติ สอดคล้องกับการเรียนรู้แบบร่วมมือที่ยึดผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง (Student-Centered Teaching) และ ส่งเสริมการเรียนรู้ภาษาเพื่อการสื่อสารตามสภาพจริง การจัดการเรียนรู้แบบเน้นภาระงานจึงมีความ สัมพันธ์กับการจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือในอันที่จะประยุกต์ใช้ร่วมกันให้เกิดประโยชน์มากขึ้นดังจะ ได้กล่าวต่อไปนี้

การจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือ (Cooperative Learning) ใช้กระบวนการกลุ่มให้ผู้เรียนได้มี โอกาสทำงานร่วมกันเพื่อผลประโยชน์และเกิดความสำเร็จร่วมกันของกลุ่ม เป็นกลุ่มงานโครงสร้าง ในลักษณะที่จะช่วยให้นักเรียนมีปฏิสัมพันธ์แลกเปลี่ยนข้อมูลตลอดจนความร่วมมือมากกว่าการ แข่งขันในการเรียนรู้ ส่งเสริมการพัฒนาความคิดเชิงวิพากษ์ ทักษะและความสามารถในการสื่อสาร โดยใช้กิจกรรมที่มีโครงสร้างของการปฏิสัมพันธ์ทางสังคม (Fathman and Kessler, 1993, pp. 127-140) นอกจากนี้การจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือยังช่วยให้ผู้เรียนพัฒนาทักษะทางภาษาได้อย่างมี ประสิทธิภาพมากกว่าวิธีการเรียนรู้ภาษาแบบเดิม ดังผลการศึกษาของบาสตา (Basta, 2011) ได้ ศึกษาเกี่ยวกับบทบาทของแนวทางการสื่อสารและการเรียนแบบร่วมมือในการศึกษาชั้นสูง พบว่า กลุ่มที่วางแผนและจัดการเป็นอย่างดีเป็นวิธีการที่มีประสิทธิภาพในการพัฒนาความเชี่ยวชาญด้าน ภาษาของผู้เรียน ครูผู้สอนควรใช้กระบวนการการจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือเพื่อให้ผู้เรียนใช้ภาษา และสื่อสารอย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล การประยุกต์ใช้การเรียนแบบร่วมมือกับการเรียนรู้ ภาษาเป็นสิ่งสำคัญในการส่งเสริมการสื่อสารจากการสร้างสถานการณ์ที่ผู้เรียนต้องมีส่วนร่วม เพื่อ เรียนรู้และแลกเปลี่ยนความเข้าใจของกันและกัน นอกจากนี้การเรียนแบบร่วมมือยังสร้างความ รับผิดชอบและการพัฒนาทักษะทางสังคม ผู้เรียนได้สร้างปฏิสัมพันธ์ระหว่างกัน ซึ่งมีความสำคัญต่อ การพัฒนาทักษะทางภาษา

ทั้งนี้เมื่อผลการศึกษายืนยันว่าการจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือ (Cooperative Learning) ผู้เรียน มีทักษะการสื่อสารเพิ่มขึ้นเมื่อไปบูรณาการร่วมกับภาระงาน (Task) สรณบดีนทร์ ประสารทรัพย์ และ บำรุง โตรัตน์ (2561) ศึกษาผลสัมฤทธิ์การอ่านภาษาอังกฤษเชิงวิเคราะห์และทักษะการเขียนภาษา

อังกฤษเพื่อการเขียน โดยการพัฒนา รูปแบบการสอนแบบเน้นภาระงานร่วมกับการเรียนรู้แบบร่วมมือ (The Development of Instruction Models of Task based and Cooperative Learning for English Critical Reading and Communicative Writing Skills) พบว่านักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 มีความสามารถในการอ่านภาษาอังกฤษเชิงวิเคราะห์และความสามารถในการเขียนเพื่อการสื่อสารสูงขึ้นและมีความพึงพอใจเกี่ยวกับขั้นตอนและกระบวนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ในระดับดีมาก หลังจากเรียนด้วยรูปแบบการสอนแบบเน้นภาระงาน (TBL) ร่วมกับการเรียนรู้แบบร่วมมือ (CL)

ทั้งนี้ผู้ศึกษาได้นำหลักการทั้งหมดที่กล่าวข้างต้นมาใช้ในการพัฒนา รูปแบบการสอน คำเสริมภาษาไทยในฐานะภาษาที่สอง โดยใช้แนวคิดการการเรียนรู้แบบเน้นภาระงาน (Task based Learning) และแบบร่วมมือ (Cooperative Learning) ดังนี้

ภาพที่ 2. กรอบแนวคิดการพัฒนา รูปแบบการสอนคำเสริมภาษาไทยในฐานะภาษาที่สอง โดยใช้แนวคิดการการเรียนรู้แบบเน้นภาระงาน (Task based Learning) และแบบร่วมมือ (Cooperative Learning) (สุมนา เขียนนิล)

จะเห็นได้ว่าการพัฒนา รูปแบบการสอนคำเสริมภาษาไทยในฐานะภาษาที่สอง โดยใช้แนวคิดการการเรียนรู้แบบเน้นภาระงาน (Task based Learning) และแบบร่วมมือ (Cooperative Learning) จะช่วยให้ชาวต่างประเทศเรียนรู้คำเสริมภาษาไทยได้ดีขึ้นจากการเปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้เรียนรู้จากสถานการณ์เสมือนจริง ด้วยการลงมือปฏิบัติ (Learning by Doing) ส่งผลให้ผู้เรียนเกิดความคงทนในเรื่องการใช้ภาษา การเรียบเรียงประโยคในการสื่อสารและใช้คำเสริมที่เหมาะสมกับบริบทของสังคมไทยยิ่งขึ้น ส่งผลให้ผู้เรียนสามารถเชื่อมโยงความรู้ในสถานการณ์ใหม่ที่ใกล้เคียงกันได้ดีขึ้น ทำให้ผู้เรียนชาวต่างประเทศใช้ภาษาไทยในการสื่อสาร (Communicative Competency) ได้ดีและมีประสิทธิภาพมากขึ้น

8. การประเมินผลการจัดการเรียนรู้

จากงานวิจัยของสุมินตรา มาคล้าย (2558) ที่ศึกษาการรับรู้ภาคลงท้าย “นะ” และ “สิ” ของผู้เรียนภาษาไทยเป็นภาษาที่สอง (The Acquisition of the Thai Final Particles “na” and “si” by Learners of Thai as Second Language) ซึ่งให้เห็นว่าการกำหนดสถานการณ์จำลองตามวัจนกรรมที่พบจากการวิเคราะห์หน้าที่ของการสื่อสาร “นะ” และ “สิ” การประเมินกระทำได้จากการเก็บข้อมูลโดยวิธีการนับความถี่ของคำลงท้ายที่ปรากฏในละครจำลองสถานการณ์และระหว่างจับคู่สนทนา จากนั้นนำมาประเมินความถูกต้องของการใช้คำอนุภาคลงท้าย “นะ” และ “สิ” ในการสื่อสาร ซึ่งกระบวนการดังกล่าวสามารถนำมาประยุกต์ใช้กับการประเมินผลการสอนคำเสริมภาษาไทยในฐานะภาษาที่สองตามแนวคิดการจัดการเรียนรู้แบบเน้นภาระงาน (Task based Learning) และแบบร่วมมือ (Cooperative Learning) อีกทั้งยังสอดคล้องกับการประเมินผลเชิงประจักษ์ (Ellis, 2003) กล่าวว่าการประเมินผลเชิงประจักษ์ประกอบไปด้วย 2 ประเภท ดังนี้

1) การประเมินผลแบบจุลภาค (Micro-evaluation of tasks) คือ การประเมินภาระงานหลังที่ผู้เรียนดำเนินภาระงานเสร็จในแต่ละครั้ง เพื่อระบุจุดแข็งและจุดบกพร่อง และนำจุดบกพร่องไปใช้ปรับปรุงกิจกรรมภาระงานครั้งต่อไป อาจเป็นการประเมินโดยผู้เรียน (Student-based evaluation) คือ การสอบถามทัศนคติหรือความคิดเห็นของผู้เรียน ประเมินผลตามหัวข้อการสอน (Response-based evaluation) ขณะทำภาระงานและผลงานของผู้เรียน โดยเน้นความตรงประเด็นและความถูกต้องตามหัวข้อที่สอน และประเมินผลตามผลการเรียนรู้ (Learning-based evaluation) คือ การวัดประเมินผลตามผลการเรียนรู้

2) การประเมินผลแบบมหภาค (Macro-evaluation of tasks) คือการวัดประเมินการจัดการเรียนรู้แบบเน้นภาระงานในภาพรวมว่าประสบผลสำเร็จหรือไม่เพื่อนำผลที่ได้ไปพัฒนาการจัดการเรียนรู้รูปแบบนี้ในครั้งต่อไป

9. แนวทางการจัดการเรียนการสอนคำเสริมภาษาไทยเป็นภาษาที่สอง

จากการวิเคราะห์คำเสริมภาษาไทยในฐานะภาษาที่สองและสมมติฐานการเรียนรู้ภาษาที่สอง ผู้ศึกษาจะนำเสนอแนวทางการจัดการเรียนการสอนคำเสริมภาษาไทยเป็นภาษาที่สองเรียงลำดับจากง่ายไปยากดังต่อไปนี้

1. ผู้สอนควรเริ่มบทเรียนด้วยคำเสริมแสดงการถาม (Question particles) ได้แก่ คำพวก “ไหม” “หรือ” และ “เปล่า” ก่อนเป็นอันดับแรก เนื่องจากคำเสริมในภาษาไทยประเภทนี้เป็นลักษณะร่วมของหลายๆ ภาษา มีหน้าที่ในการสื่อสารเมื่อผู้พูดต้องการถาม ซึ่งลักษณะร่วมกันดังกล่าวจะส่งผลให้ผู้เรียนเกิดการถ่ายโอนเชิงบวก (positive transfer) ผู้เรียนจะเรียนรู้ได้สะดวกและง่ายตายคำเสริมภาษาไทยแสดงการถามต่อท้ายถ้อยคำที่มีเจตนาบอกกล่าวเพื่อเปลี่ยนเป็นถ้อยคำที่เจตนาถามให้ตอบในสถานการณ์ที่ต่างกันไป กล่าวคือ คำว่า “หรือ” ใช้เมื่อผู้พูดต้องการถามเพื่อยืนยันคำตอบที่ได้รับรู้มาบ้างแล้ว ส่วนคำว่า “ไหม” และ “เปล่า” กล่าวเมื่อผู้พูดคาดหวังคำตอบไม่ได้ ผู้สอนสามารถอธิบายหรือสาธิตเปรียบเทียบรูปแบบภาษาของถ้อยคำที่ปรากฏและไม่ปรากฏคำเสริมแสดงการถาม ซึ่งสื่อความหมายต่างกันอย่างชัดเจน ร่วมกับการกำหนดสถานการณ์เพื่อแยกแยะการใช้ทั้ง 3 คำ

2. เมื่อผู้เรียนคุ้นเคยการใช้คำเสริมแสดงการถามแล้ว ผู้สอนสามารถจัดการเรียนการสอนคำเสริมแสดงสถานภาพ (Polite particles) เป็นลำดับต่อไป คำเสริมประเภทแสดงสถานภาพจะไม่ส่งผลกับความหมายของถ้อยคำ กล่าวคือ ถ้อยคำที่ปรากฏและไม่ปรากฏคำเสริมแสดงสถานภาพสื่อความหมายเหมือนกัน แต่แตกต่างกันในแง่ของความรู้สึก การแสดงสถานะผู้พูดและความสัมพันธ์ของคู่สนทนา ซึ่งจัดเป็นลักษณะเฉพาะในภาษาไทยที่มักไม่ปรากฏการใช้ในภาษาอื่นๆ และจัดเป็นลักษณะการใช้ภาษาที่สัมพันธ์กับวัฒนธรรม ดังนั้นจึงอาจส่งผลให้ผู้เรียนถ่ายโอนภาษาเชิงลบ (negative transfer) แต่อย่างไรก็ตามปัจจัยเพศ อายุ สถานภาพ จะกำหนดการเลือกใช้ เมื่อผู้ฟังที่อาวุโสกว่า หรือไม่สนิทสนมกัน ผู้พูดเพศชายจะต้องใช้ “ครับ” ส่วนผู้พูดเพศหญิงใช้คำชุด “ค่ะ” และผู้พูดสามารถใช้คำชุด “จ้า” กับผู้ฟังอาวุโสน้อยกว่าและมีความสนิทสนมกัน

3. คำเสริมประเภทแสดงมาลา (Mood particles) ควรเป็นคำเสริมประเภทสุดท้ายในการจัดการเรียนการสอน คำเสริมแสดงมาลา คือ คำที่ไม่มีความหมายในตัวเอง ต้องอาศัยความหมายตามบริบท ผู้พูดใช้ลงท้ายถ้อยคำเพื่อแสดงเจตนา อารมณ์ และความรู้สึก จึงอาจจะส่งผลทำให้เกิดข้อผิดพลาด (errors) ในการสื่อสารตามบริบทสังคมไทย เนื่องจากคำเสริมประเภทนี้บางคำสื่อความได้มากกว่า 1 บริบท เช่น คำว่า “นะ” ตัวอย่าง “ไปนะ” ถ้อยคำดังกล่าวมีความหมายดังนี้ 1) โน้มน้าวใจ 2) สั่งให้ทำ 3) กล่าวแย้ง และ 4) ถามซ้ำ เป็นต้น ดังนั้นผู้สอนจำเป็นต้องศึกษาวิเคราะห์หน้าที่รวมถึงการสื่อความหมายในบริบทต่างๆ เพื่อนำมากำหนดสถานการณ์การใช้ตลอดจนสร้างความเข้าใจความแตกต่างของการใช้คำเสริมรูปเดียวกัน

ทั้งนี้ผู้สอนควรจัดกิจกรรมการเรียนรู้การใช้คำเสริมภาษาไทยไปที่ละคำจนครบทุกหน้าที่เพื่อให้ผู้เรียนสามารถแยกแยะหน้าที่ของคำเสริมที่มีรูปเดียวกันแต่สามารถสื่อความได้มากกว่า 1 บริบท แล้วจึงเรียนรู้การใช้คำอื่นๆ ต่อไป

ตัวอย่างการจัดการเรียนการสอนคำเสริมภาษาไทยให้ผู้เรียนชาวต่างชาติ ตามแนวคิดแบบเห็นภาระงานผสมผสานกับแบบร่วมมือ

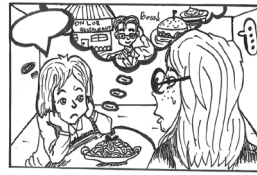
แนวคิดทฤษฎีสำหรับการสอนภาษาไทยเป็นภาษาที่สองหรือภาษาต่างประเทศในปัจจุบันมีอยู่เป็นจำนวนมากที่ผู้สอนสามารถประยุกต์ใช้ให้เหมาะกับเนื้อหาและความสามารถทางภาษาของผู้เรียน (competency) เพื่อเป็นแนวทางในการประยุกต์สอนคำเสริมภาษาไทยให้ผู้เรียนชาวต่างชาติ ผู้ศึกษาขอเสนอกิจกรรมการจัดการเรียนการสอนแบบเห็นภาระงานและแบบร่วมมือซึ่งมีรูปแบบและวิธีการที่เปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้เกิดทักษะรับรู้และแสดงออกทางภาษา

รูปที่ 1

รูปที่ 2

รูปที่ 3

ภาพที่ 3. ตัวอย่างกิจกรรมการใช้คำเสริมคำว่า “นะ”

จากตัวอย่างเป็นกิจกรรมส่งเสริมความเข้าใจและการใช้คำเสริมคำว่า “นะ” โดยให้ผู้เรียนสังเกตพฤติกรรม สีหน้า และท่าทางของผู้พูดจากสถานการณ์ที่กำหนดให้ตามรูปที่ 1-3 จากนั้นให้ผู้เรียนจับคู่สนทนาด้วยถ้อยคำที่เหมาะสมกับสถานการณ์ในแต่ละรูป โดยให้ใช้คำว่า “นะ” ลงท้ายประโยค แล้วจึงนำเสนอให้ผู้สอนตรวจสอบความถูกต้อง

รายการอ้างอิง

- กำชัย ทองหล่อ. (2540). *หลักภาษาไทย* (พิมพ์ครั้งที่ 10). กรุงเทพฯ: รวมสาส์น.
- นวรรธณ พันธุเมธา. (2559). *ไวยากรณ์ไทย* (พิมพ์ครั้งที่ 8). กรุงเทพฯ: คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- พัทธยา จิตต์เมตตา. (2559). *เอกสารประกอบการอบรมการสร้างสื่อและแบบเรียนภาษาไทย สำหรับชาวต่างชาติ*. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา.
- วิจินต์ ภาณุพงศ์. (2537). *โครงสร้างของภาษาไทย ระบบไวยากรณ์* (พิมพ์ครั้งที่ 11). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยรามคำแหง.

- สรณดินทร์ ประสารทรัพย์ และบำรุง ไตรรัตน์. (2561). การพัฒนารูปแบบการสอนแบบเน้นภาระงานร่วมกับการเรียนรู้แบบร่วมมือ เพื่อเสริมสร้างทักษะการอ่านภาษาอังกฤษเชิงวิเคราะห์ และทักษะการเขียนภาษาอังกฤษเพื่อการสื่อสาร. *วารสารบัณฑิตศึกษา*, 11(1), 70-81.
- สุมินตรา มาคล้าย. (2558). การรับอนุภาคลงท้าย “นะ” และ “สิ” ของผู้เรียนภาษาไทย เป็นภาษาที่สอง (วิทยานิพนธ์ดุษฎีบัณฑิต สาขาภาษาศาสตร์). จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, กรุงเทพฯ.
- ศศิณัฐ สรรคบุรณรักษ์. (2560). การจัดกิจกรรมการเรียนรู้การสอนภาษาจีนที่เน้นภาระงาน. *วารสารปัญญาภิวัฒน์*, 9(ฉบับพิเศษ), 260-268.
- อุดม วโรตม์สิขจิตต์. (2539). *ไวยากรณ์ไทยในภาษาศาสตร์*. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- อุปทิศศิลปสาร, พระยา. (2545). *หลักภาษาไทย* (พิมพ์ครั้งที่ 11). กรุงเทพฯ: ไทยวัฒนาพานิช.
- Basta, J. (2011). The Role of the Communicative Approach and Cooperative Learning in Higher Education. *Linguistics and Literature*, 2(9), 125-143.
- Dorathy, A. (2011). Second Language Acquisition through Task-based Approach-Role-play in English Language Teaching. *English for Specific Purposes World*, 33(11), 1-6.
- Ellis, R. (2003). *Task-based Language Learning and Teaching*. New York: Oxford University Press.
- Fathman, A. and Kessler, C. (1993). Cooperative language learning in school context. *Annual Review of Applied Linguistics*, 13(2), 127-140.
- Harley, Trevor. (2001). *The Psychology of Language: From Data to Theory*. East Sussex: Psychology Press.
- Savignon, S. J. (1983). *Communicative Competence: Theory and Classroom Practice Reading*. Reading, MA: Addison-Wesley.
- Searle, J. R. (1969). *Speech Acts*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Selivan, L. (2012). *In response to Huge Dellar's Dissing Dogme: In defence of TBL*. Retrieved December 12, 2019, from <http://leoxicon.blogspot.com/2012/05/in-defence-of-tbl.html>
- Smyth, D. (2002). *Thai: An Essential Grammar*. New York: Routledge.
- Swain, M. (1998). Focus on form through conscious reflection. In C. Doughty, and J. Williams (Eds.), *Focus on Form in Classroom Second Language Acquisition*. New York: Cambridge University Press, 64-81.
- Willis, J. (1996). *A framework for task-based learning*. London: Longman.

The Reconceptualization of Learning English between Native and Non-Native English-Speaking Teachers through the Lenses of Post-Colonialism for EMI Policy in Thailand

Received: 5 May 2020

Revised: 14 August 2020

Accepted: 20 May 2021

Chatuporn Insuwan*

This paper aims to shed light on the impact of post-colonialism on English language learning and misconceptions about non-native English-speaking teachers (NNESTs), as well as to suggest all stakeholders, particularly the policymakers who determine English language learning policies in Thailand, in order to increase awareness among stakeholders who are compatible with English Medium Instruction (EMI) policy and bilingual curriculums in Thailand. This paper employs the binary terms of native English-speaking teacher (NEST) and non-native English-speaking teacher (NNEST) to reinterpret misunderstanding regarding Thailand's bilingual education policy, which leads to discrimination against English language learners and limited access to English language learning. Finally, Gramsci's decolonization is proposed as solution for all stakeholders, especially those who are involved in Thai education, in order to re-examine the English language teaching policy, decrease social inequality, and to increase Thai people's understanding toward English language teaching and learning. The solutions are the reconceptualization of non-native English-speaking teachers, the understanding and acceptance of the nature of second language users, and the development of the content based on the local context.

Academic Article

Abstract

Keywords

post-colonialism;
hybridity; EMI;
NEST; NNEST;
bilingual education

* Lecturer, Business English Program, Faculty of Humanities and Social Sciences, Phranakhon Rajabhat University, e-mail: chatuporn.i@pnru.ac.th

การตีความใหม่เกี่ยวกับการเรียนรู้ภาษาอังกฤษ ระหว่างครูเจ้าของภาษากับครูที่ไม่ใช่เจ้าของภาษา ผ่านมุมมองหลังอาณานิคม เพื่อกำหนดนโยบายการใช้ ภาษาอังกฤษเพื่อเป็นสื่อกลางในการสอนในประเทศไทย

จตุพร อินทร์สุวรรณ*

Received: 5 May 2020

Revised: 14 August 2020

Accepted: 20 May 2021

บทความวิชาการ

บทคัดย่อ

คำสำคัญ

สภาวะหลังอาณานิคม;
การผสมผสาน;
การใช้ภาษาอังกฤษ
เพื่อเป็นสื่อกลาง
ในการสอน;
ครูผู้สอนภาษาอังกฤษ
เจ้าของภาษา;
ครูผู้สอนภาษาอังกฤษ
ที่ไม่ใช่เจ้าของภาษา;
การเรียนการสอน
แบบสองภาษา

บทความนี้มีจุดมุ่งหมายเพื่อให้ความกระจ่างเกี่ยวกับผลกระทบของสภาวะหลังอาณานิคมต่อการเรียนรู้ภาษาอังกฤษและความเข้าใจผิดเกี่ยวกับครูที่ไม่ใช่เจ้าของภาษา ตลอดจนให้คำแนะนำแก่ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียทั้งหมดโดยเฉพาะผู้กำหนดนโยบายการเรียนภาษาอังกฤษในประเทศไทยเพื่อสร้างความตระหนักแก่ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียทั้งหมดที่มีส่วนเกี่ยวข้องกันนโยบายการใช้ภาษาอังกฤษเพื่อเป็นสื่อกลางในการสอนและระบบการเรียนการสอนแบบสองภาษาในประเทศไทย บทความนี้ใช้คำศัพท์แบบคู่ตรงข้ามของครูที่เป็นเจ้าของภาษาและครูที่ไม่ใช่เจ้าของภาษาเพื่อตีความใหม่เกี่ยวกับความเข้าใจผิดเรื่องระบบการเรียนการสอนแบบสองภาษาในประเทศไทย ซึ่งนำไปสู่การแบ่งแยกผู้เรียนภาษาอังกฤษและการเข้าถึงการเรียนรู้ภาษาอังกฤษที่จำกัด ท้ายที่สุด ทางเลือกในการถอดรื้อสภาวะหลังอาณานิคมของกริมที่ถูกเสนอเพื่อเป็นวิธีแก้ปัญหาสำหรับผู้มีส่วนได้ส่วนเสียทั้งหมดโดยเฉพาะอย่างยิ่งผู้ที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาไทยเพื่อตรวจสอบนโยบายการสอนภาษาอังกฤษอีกครั้ง เพื่อลดความเหลื่อมล้ำและทำให้คนไทยมีความเข้าใจเรื่องการสอนและการเรียนรู้ภาษาอังกฤษเพิ่มมากขึ้น การแก้ปัญหาประกอบไปด้วยการปรับความคิดใหม่ของครูที่ไม่ใช่เจ้าของภาษา ความเข้าใจและการยอมรับธรรมชาติของผู้ใช้ภาษาอังกฤษเป็นภาษาที่สอง และการพัฒนาเนื้อหาตามบริบทท้องถิ่น

* อาจารย์ประจำสาขาวิชาภาษาอังกฤษธุรกิจ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร ติดต่อได้ที่: chatuporn.i@pnru.ac.th

1. Introduction

A scene from a social studies lesson at a bilingual school in Thailand taught by a native English-speaking teacher has remained with me to this day. As a teaching assistant primarily responsible for assisting Thai students while learning in bilingual classrooms, I frequently saw a picture of a native English-speaking teacher reclining in a soft leather armchair in a relaxed position, holding an expensive imported commercial textbook in his hands, reading passages from the book while the Thai students repeated his reading. Sometimes, questions regarding the learning topic were posed, and the Thai students were willing to provide answers in exchange for rewards and compliments.

The depicted classroom situation reflects the state of native speakerism in Thai education, despite the fact that many other factors, such as teachers' qualifications and teacher training and development, should be more concerned. Without a doubt, Thailand, like many other countries, has been challenged by globalization, which places a great deal of pressure on the country to seek its place in a world that is becoming increasingly constrained by advanced technologies. As a result, the English language has been regarded as the primary tool for the country's survival in the new world, prompting the National Education Act of 1999, which aims to improve Thai people's English language proficiency and communicative ability. Furthermore, in preparation for joining the AEC (ASEAN Economic Community) in 2005, the Ministry of Education authorized the establishment of bilingual education, both in public and private schools (Phongploenpis, 2016).

Following the implementation of bilingual education, many stakeholders have expressed concerns and disagreements about the value of the payment for the bilingual program, the quality of native and non-native teachers, and the opportunities for students in the English program and those in the regular program to study in universities. Few people, however, discuss issues such as English language learning accessibility and equity, the disappearance and ignorance of local languages, and the colonial power's influence on Thai education policy.

Inadvertently or otherwise, the majority of Thai people, particularly those in the middle class, are attempting to achieve the norms and values of Western culture and language

by paying a substantial amount of money to support their children to take admission in an English program. In order to provide the Thai people with a broader perspective and a better understanding of English language teaching, this critique aims to provide an overview and shed light on the impact of post-coloniality on English language learning, as well as misconceptions about non-native English-speaking teachers (NNESTs) and recommendations for all stakeholders, particularly the policymakers in the field of English language learning in Thailand.

2. Impacts of Post-Coloniality on English Language Teaching and Learning

Post-colonialism, according to Ashcroft, Griffiths, and Tiffin (2000), refers to the impact of colonization on cultures and communities. Other post-colonial words such as transculturalization, which refers to the state in which subordinated groups adopt material and civilization determined by the dominant culture, are influenced by post-colonialism. One of the primary objectives of post-coloniality in terms of language is to promote English as a native language. According to Migge and Léglise (2007), colonizers' ideology is embedded through the educational system and language practice. In this respect, colonizers place their own language in a high position associated with the concepts of nation, culture, and power, while the indigenous language is considered as the language of the inferior, the powerless, and uncultured. As a result of the colonial language's imposition, the indigenous language becomes extinct, in contrast to the colonizers' language, which is more encouraged.

The imposition of colonial culture, language, and ideology has resulted in the emergence of a new post-colonial notion of 'hybridity,' which explains the impact of post-coloniality on post-colonial subjects living in mixed-culture spaces. The term 'hybridity,' according to Bhabha (1994), demonstrates areas where cultures converge in a third space. It is the space of cultural difference where culture cannot be fixed or understood as a whole; rather, it can be translated and read anew. In other words, it is an intermediate space where the subjects feel exiled despite living in their home countries. Many people encounter issues in self-identification and presenting their new identities as merging cultures have been changed and re-invented. As a result, people in the hybrid zone feel isolated and unable to identify their genuine selves.

It is argued that hybridity is a tool of colonial hegemony since it concerns the establishment of a new cultural form of people living in the third space of mixed and transcultural culture. It is stated that cultural hybridity evolves into a method of empowering colonial rule, with hybridity promotion and support based on the benefits of the dominant, producing a new privileged class and linguistic disparity. In the hybrid zone, the English-speaking new privileged or new elites are considered as superior to monolingual users, according to Kubota (2016). As a result, the major point to debate is whether all language users can equally overcome the linguistic barrier to dwell in the privileged hybrid zone. While subjects in hybridity relish their privilege as a result of the dominant power's linguistic practice, many monolingual people are marginalized as a result of the dominant power of linguistic practice, resulting in identity loss and a struggle to re-invent identity in the hybrid zone.

Impacted by transcultural flow in a globalized world where people's identities are hybrid and fluid, the Thai people are experiencing an identity crisis in locating themselves in the hybrid culture. Dwelling in the third space, where people in the hybrid zone feel exiled and unable to identify their true sense of self, Thais, particularly the middle class, who live in cities with diverse cultures under the dominance and influence of Western culture, are struggling and desperate to create new identities in order to feel secure. For example, according to Persaud (2014), who examined Thailand's preoccupation with European civilization, it is claimed that modernity is arguably defined by civilization and stereotyped by Westernization. Therefore, craving for Western civilization, the Thai middle-class struggle to escape the notion of rural backwardness and blackness. The struggle for social acceptance is evident in the large variety of skin whitening creams and cosmetics available in marketplaces, which reflect their desire to be white and the subjugation of top European colonialism.

Embracing Western civilization and development is not the only method to claim for social acceptance, the English language also has long been associated with modernity, civilization, and access to a broad variety of opportunities. Consequently, a huge number of bilingual schools arose, and English as a medium of instruction (EMI) has been promoted in Thailand for decades, leading to the formation of a new privileged class of people. However, before discussing EMI policy in Thailand, it is necessary to first consider EMI in ASEAN countries.

3. EMI in ASEAN

English has been the lingua franca since the establishment of the Association of Southeast Asian Nations (ASEAN) in 1967 with its purpose of fostering economic, social, and cultural cooperation among member countries. Additionally, until the signing of the ASEAN charter in 2009, the use of English was sanctioned because English is clearly stated in Article 34 as ASEAN's working language; nevertheless, education policy and regional languages are disregarded (Kirkpatrick, 2019). The author has expressed concern regarding English as a medium of instruction (EMI) in the ASEAN countries divided into countries in the Outer and Expanding Circle utilizing Kachru's Three Circle Model of English Language. The Outer Circle countries are those that used to be British colonies, such as Brunei, Malaysia, Myanmar, Singapore, while countries in the Expanding Circle are those who speak English as a foreign language.

Among those countries in the Outer and Expanding Circle, Singapore appears to have the most privilege because of its bilingual policy, which mandates that all people learn English as well as their mother tongue language. Despite the three mother tongue languages of Mandarin Chinese, Malay, and Tamil, English appears to be the primary mother tongue language of Singaporeans, while Tamil, Malay, and a Chinese dialect are declining. English is also taught as a first foreign language in the Expanding Circle. For example, Vietnam has advocated multilingual education, and ninety percent of Vietnamese children now learn English, despite the government's concurrent promotion of indigenous languages. Unlike Vietnam, the Indonesian government has not promoted English as a compulsory part of the primary curriculum because of international standard school policy attempting to encourage children and the younger generation to speak the local language. Unlike Indonesia, Thailand's education policy mandates that English be taught as the first foreign language in schools, whereas a number of indigenous languages are not adequately promoted and threatened with extinction.

In summary, the use of English as a medium of instruction varies by country, depending on education policies, cultural backgrounds, and colonial history. Therefore, instead of resisting the colonial power on education, it would be far more valuable to investigate the national education policy on EMI and bilingual education in the country under the dominant power of colonialism.

4. EMI and Bilingual Education in Thailand

According to Huebner (2019), as a member of the Association of Southeast Asian Nations (ASEAN), where a free market, free flow of goods, capital, and skilled labor are promoted among member countries, Thailand is facing a new threat because its employment is being challenged by a large number of skilled labors from nearby countries such as Malaysia, Singapore, and the Philippines, whose English proficiency is perceived to be higher than that of Thai people. As a result of the new threat, English language teaching and learning are rapidly promoted, and the Thai middle class are pushing their children to enroll in both Thai-English bilingual programs in public and special English language schools to attain a competitive edge.

According to Laksanasut (2019), the Ministry of Education in Thailand encouraged public schools to provide bilingual education in the form of the Mini-English Program (MEP) and the English-Program (EP): the former uses English for fifty percent of weekly teaching hours and at least two subjects are taught in English, while the latter uses English as a medium in four subjects or all subjects. The numbers of both private and public schools that offer bilingual education have reached 200 schools since the policy announcement of the Ministry of Education. Since the Ministry of Instruction announced its strategy, the number of private and public schools offering bilingual education has increased to 200. However, the author indicates that bilingual education in Thailand is a failure due to a number of factors, including a scarcity of certified multilingual teachers with the necessary skills and knowledge. According to self-report, up to half of Thai teachers who use English as a medium of instruction have intermediate English language competence, 42% have beginner English language skill, and 8% have advanced English language ability. Surprisingly, 80% of them do not gain a Bachelor's degree in English language teaching. In this regard, due to the significant challenge of a shortage of Thai qualified bilingual teachers, the Ministry of Education has made every effort to support bilingual teacher training programs in order to increase the number of qualified Thai bilingual teachers rather than employing native English-speaking teachers.

Permission to charge parents for their children's attendance in an English program, according to Bax (2010), is one of the policies that enhance discrimination of English language learners and accessibility to English learning. This charge of additional income can help

support the English program by providing more native English teachers and better facilities, allowing parents to see the return on their investment. The author notes that parents who can afford the higher fees and extra charges are willing to send their children to private schools that offer an English program, and that parents whose children attend government schools are also willing to pay the higher fees so that their children can be immersed in the bilingual education. Aside from a lack of bilingual teachers and excessive fees and extra charges, the role of native and non-native English-speaking teachers is a major concern in Thai bilingual education. While foreign teachers have strong subject-area qualifications and English proficiency, the majority of them lack education qualifications, do not know necessary teaching methods, and also do not have time to give advice to learners. Some foreign teachers also lack the basic knowledge of how to ask appropriate questions to motivate students. In their opinion, their primary role is to provide information about the lessons and to allow students to practice in their own time.

5. Decolonial Options

Hybridity, as previously noted, creates inequity between the new privileged and monolingual users, and the main challenge is determining whether all language users can transcend linguistic barriers to dwell in the hybrid zone. Nonetheless, according to the information on bilingual education in Thailand described in the preceding arguments, inequity in access to the English language is increasing because very few Thai students are reported to have studied in the English program, whereas those privileged Thais are capable of urging their children to study in the English program despite some additional costs. Gramsci's subaltern act could be embraced as a solution to reduce inequity and increase Thai people's understanding of English language instruction and learning as follows:

5.1 Reconceptualizing Non-Native English-Speaking Teachers

The first act non-native English-speaking teachers (NNESTs) should do is halting self-marginalization in order to escape the binary of native and non-native. Gramsci's subalternity, according to Kumaravadivelu (2016), is derived from the military term 'subaltern,'

which refers to noncommissioned troops who are subservient to the authority of commissioned officers. The hegemonic authority thus dominates the subaltern through the practice of political, social, cultural, and economic interactions, which undermines the subaltern's will to resist and causes self-marginalization. Accordingly, in order to dissolve the process of marginalization both from the dominating power and self-marginalization, the action should be taken by the subaltern themselves, rather than the dominating power. In terms of English language teaching, the NNESTs, comparatively regarded as the subaltern, need to re-conceptualize and re-position themselves when associating with the hegemonic power of colonialism. In other words, their task is to de-naturalize concept set by the hegemonic forces attempting to produce and distribute knowledge.

5.2 Understanding the Nature of L2 Users

According to Cook (2005), the L2 user's knowledge of the second language is typically not identical to that of a native speaker. Since L2 user's knowledge of their native language differs from that of a monolingual native speaker, their first language is influenced by other linguistic features such as syntax, lexicon, stylistic vocabulary, pragmatics, and phonology. For this reason, because it is still unknown what constitutes successful L2 usage, the fact that an L2 user's language ability is similar to that of a native speaker should not be expected. Therefore, instead of attempting to imitate the native English-speaking teachers (NESTs), the NNESTs should be mindful of their own unique abilities. For example, as the author points out, the NNESTs can serve as role models of successful proficient L2 users. Additionally, the second argument is that the NNESTs can do something the native English-speaking teachers cannot; they can have a profound comprehension of two languages as well as an appreciation for other languages and cultures. Third, the native English-speaking teachers do not have such degree of understanding of the educational system as the non-native English-speaking teachers. Finally, since the NNESTs have a lower level of fluency and have to prepare to go through the course, it is a good opportunity for them to investigate and solve the students' problems.

5.3 Developing Material based on the Local Contexts

Kumaravadivelu (2016) proposes a decolonial option in which the hegemonic power maintains its dominance by situating the subaltern as a subordinate, whose power has mostly been controlled through publication and instructional materials. Therefore, it is the responsibility of local intellectuals to devise instructional strategies based on the learners' local contexts, such as local history, politics, and culture, in order to decolonize the hegemonic power. Furthermore, restructuring education programs should be promoted in order to increase the knowledge and skills of future teachers, who will subsequently become producers of pedagogic knowledge and materials.

According to Matsuda (2012), English is not mainly preserved for native English speakers, and it is a myth that non-native English speakers learn English to communicate with native English speakers. Accordingly, in order to use English as an international language (EIL), teachers must take on the responsibility of encouraging a sense of ownership over the English language. Textbooks that are comparable to their background, for example, make learners feel that they are part of the English language community and that the English language is genuinely close to them. As a result, learners should have the opportunity to study English in the context of their own culture. When students discover that the instructional materials are relatable and meaningful to them, they will gain higher knowledge and language competency as a result of this practice.

6. Education Policy for Decolonizing Colonial Power in Thai Education

In the Thai educational context, all stakeholders must cooperate together to decolonize the colonial power's influence on English language learning and to eliminate inequity between the privileged class of English-speaking subjects and monolingual users of a single national language. The practice should be initiated by the NNESTs who have the power to propose their education policy through policymakers. The use of English as a medium of instruction (EMI) should be the first policy to consider. Instead of EMI, Coleman (2009) recommends that children be taught in their mother tongue, particularly in the early years of their education,

because it has been proven that children who study in their mother tongue have a higher tendency of being successful in school. Furthermore, the Southeast Asia Ministers of Education Organization (SEAMEO) claims that children's poor academic performance is caused by the fact that their first language is not taught in school. In addition, a minority group of Thai children with inadequate standard Thai skills had 50% lower learning results than Thai-speaking children. In case it is imperative that English must be used as the medium, the author suggests delaying use as long as necessary until children have mastered basic literacy in their first language.

As the policy should be created appropriately and not too risky in order to raise awareness about the effectiveness of EMI in bilingual education, Bax (2010) suggests that test scores comparing English and content levels of EP students and those not in the EP should be compared across the country. In terms of teacher training, the author advises that non-native instructors in the EP should receive regular training and development so that they are aware of their roles as well as classroom techniques and approaches. This approach helps to promote the school's quality and also build parental trust. In terms of teacher training and development, Phongploenpis (2016) critiques Thai pre-service English teachers' preparation to teach in Thai-English bilingual schools. The findings revealed that native English speaker norms of communication affected their lack of confidence, so they tried to improve their speaking skills as well as the English-language course content they had to teach. Consequently, future teacher training programs for bilingual education should place a greater emphasis on converting native English-speaking norms to multilingual norms in order to alleviate non-native teachers' feelings of unsuccess. To reduce dependence on native English-speaking instructors, Thai bilingual education teachers should have a high level of English proficiency in order to effectively teach both content and language using EMI, and the Thai students would be the ones who benefit directly from this policy.

7. Conclusion

The practices proposed in this paper for decolonizing the influence of colonial power on education are not meant to annihilate colonial power; rather, this argument seeks to find the most appropriate solutions in order to maximize benefits for all stakeholders involved in

English language teaching and learning in Thailand. The main focus for non-native English-speaking teachers (NNESTs) is to never compare themselves to native English-speaking teachers (NESTs); instead, they should be confident in many aspects of their qualifications that native English-speaking teachers may lack. They should also be part of small parties working to promote English language teaching and learning policies that assist students while still protecting the minority's local language and identity. Additionally, learners and parents should be aware of the common misconceptions regarding native and non-native English-speaking teachers so that social discrimination and inequity, not only among teachers but also among students, would eventually decline as a result of this mutual understanding and practice. Finally, the country's education will progress and develop in the proper direction, providing good learning circumstances for the varied groups of people who are proud of themselves on their diversity of local cultures, customs, and languages, rather than the top-down perspective of the hegemonic power.

References

- Ashcroft, B., Griffiths, G. and Tiffin, H. (2000). *Post-Colonial Studies: The Key Concepts*. London: Routledge.
- Bax, S. (2010). *Researching English Bilingual Education in Thailand, Indonesia and South Korea*. Malaysia: British Council.
- Bhabha, H. K. (1994). *The Location of Culture*. London: Routledge.
- Coleman, H. (2009). Teaching Other Subjects through English in Two Asian Nations: A Review Unpublished Report Commissioned by the British Council.
- Cook, V. (2005). Basing teaching on the L2 user. In E. Llurda (Ed.), *Non-Native Language Teachers: Perceptions, Challenges and Contributions to the Profession*, pp. 41-61. New York: Springer.
- Huebner, T. (2019). Language Policy and Bilingual Education in Thailand: Reconciling the Past, Anticipating the Future. *LEARN Journal: Language Education and Acquisition Research Network*, 12(1), 19-29.
- Kirkpatrick, A. (2019). The languages of higher education in East and Southeast Asia: Will EMI lead to Englishisation? In Sun, Y. (Ed.). *Foreign Language Teacher Education and Development: Selected works of Renowned TESOL Experts*. Shanghai: Shanghai Foreign Language Education Press.
- Kubota, (2016). The Multi/ Plural Turn, Postcolonial Theory, and Neoliberal Multiculturalism: Complicities and Implications for Applied Linguistics. *Applied Linguistics*. 37(4), 474-494.
- Kumaravadivelu, B. (2016). The decolonial option in English teaching: Can the subaltern act? *TESOL Quarterly*, 50, 66-85.
- Laksanasut, S. (2019). *Bilingual Education in Thailand, Background, Implementation, Limitation, and Case Study*. Bangkok: Suan Sunandha Rajabhat University.
- Matsuda, A. (2012). Teaching materials in EIL. In L. Alsagoff, S. McKay, G. Hu and W. Renanyda (Eds.) *Principles and practices for teaching English as an international language* (pp. 168-185). New York: Francis and Taylor.
- Migge, B. and Léglise, I. (2007). Language and colonialism. Applied linguistics in the context of creole communities. In Marlis Hellinger and Anne Pauwels (Eds.), *Language and Communication: Diversity and Change. Handbook of Applied Linguistics* (pp. 297-338). Berlin: Mouton de Gruyter.

Persuad, W. (2014). Thai Globalization through Postcolonial Lenses. *Journal of Education and Practice*. 5(16), 167-173.

Phongploenpis, S. (2016). *The Education of Bilingual Teachers: Preparation of Thai Pre-service Teachers of English to Teach in Thai-English Bilingual Schools* (Doctoral thesis of Education in TESOL). University of Exeter, Exeter.

จริยธรรมการตีพิมพ์ผลงานในวารสารมนุษยศาสตร์วิชาการ (Publication Ethics)

1. บทบาทและหน้าที่ของผู้เขียน

1. ผู้เขียนต้องรับรองว่าผลงานที่ส่งมาเพื่อเสนอพิจารณาตีพิมพ์เป็นผลงานใหม่ ไม่เคยตีพิมพ์ที่ไหนมาก่อน และไม่อยู่ระหว่างส่งให้วารสารอื่นพิจารณาในเวลาเดียวกัน
2. ผู้เขียนต้องรายงานข้อมูลตามข้อเท็จจริงที่เกิดขึ้นจริง ไม่บิดเบือนข้อมูล หรือให้ข้อมูลเท็จ
3. ผู้เขียนต้องอ้างอิงผลงานของผู้อื่นและผลงานของตนเอง หากมีการนำผลงานเหล่านั้นมาใช้ในผลงานของตน รวมทั้งระบุในรายการอ้างอิงท้ายบทความ
4. ผู้เขียนต้องเขียนบทความให้ถูกต้องตามรูปแบบที่กำหนดไว้ใน “ข้อแนะนำในการส่งบทความเพื่อตีพิมพ์ในวารสารมนุษยศาสตร์วิชาการ”
5. ผู้เขียนที่มีชื่อปรากฏในบทความทุกคนต้องเป็นผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในการดำเนินการจริง
6. ผู้เขียนต้องระบุแหล่งทุนที่สนับสนุนการวิจัย (หากมี) โดยระบุมาพร้อมกับบทความที่เสนอพิจารณาตีพิมพ์
7. ผู้เขียนต้องระบุผลประโยชน์ทับซ้อน (หากมี) โดยระบุมาพร้อมกับบทความที่เสนอพิจารณาตีพิมพ์

2. บทบาทและหน้าที่ของผู้ประเมินบทความ

1. ผู้ประเมินบทความต้องรักษาความลับและไม่เปิดเผยข้อมูลของบทความที่ส่งมาเพื่อเสนอพิจารณาตีพิมพ์แก่บุคคลอื่นๆ ที่ไม่เกี่ยวข้อง ในช่วงระยะเวลาของการประเมินบทความ
2. หลังจากได้รับบทความจากกองบรรณาธิการวารสาร หากผู้ประเมินบทความตระหนักว่าอาจมีผลประโยชน์ทับซ้อนกับผู้เขียน เช่น เป็นผู้ร่วมโครงการ รู้จักผู้เขียนเป็นการส่วนตัว หรือเหตุผลอื่นๆ ที่ทำให้ไม่สามารถให้ข้อคิดเห็นและข้อเสนอแนะอย่างเป็นอิสระได้ ผู้ประเมินบทความควรแจ้งให้บรรณาธิการวารสารทราบและปฏิเสธการประเมินบทความนั้นๆ
3. ผู้ประเมินบทความควรประเมินบทความในสาขาวิชาที่ตนมีความเชี่ยวชาญ โดยพิจารณาความสำคัญของเนื้อหาในบทความที่จะมีต่อสาขานั้นๆ องค์กรความรู้ใหม่ คุณภาพของการวิเคราะห์และความเข้มข้นของผลงาน ไม่ควรใช้ความคิดเห็นส่วนตัวมาเป็นเกณฑ์ในการประเมินบทความ

4. ผู้ประเมินบทความควรระบุผลงานที่สอดคล้องกับบทความที่กำลังประเมิน แต่ผู้เขียนไม่ได้อ้างถึง เข้าไปในการประเมินบทความด้วย นอกจากนี้หากมีส่วนใดของบทความที่มีความซ้ำซ้อนกับผลงานอื่นๆ ผู้ประเมินบทความควรแจ้งให้บรรณาธิการวารสารทราบด้วย

3. บทบาทและหน้าที่ของบรรณาธิการวารสาร

1. บรรณาธิการวารสารมีหน้าที่พิจารณาคุณภาพของบทความเพื่อตีพิมพ์เผยแพร่ในวารสารที่ตนรับผิดชอบ

2. บรรณาธิการวารสารต้องไม่เปิดเผยข้อมูลของผู้เขียนและผู้ประเมินบทความแก่บุคคลอื่นๆ ที่ไม่เกี่ยวข้อง ในช่วงระยะเวลาของการประเมินบทความ

3. บรรณาธิการวารสารต้องตัดสินใจคัดเลือกบทความมาตีพิมพ์หลังจากผ่านกระบวนการประเมินบทความแล้ว โดยพิจารณาจากความสำคัญ ความใหม่ ความชัดเจน และความสอดคล้องกับเนื้อหาและนโยบายของวารสารเป็นสำคัญ

4. บรรณาธิการวารสารต้องไม่ตีพิมพ์บทความที่เคยตีพิมพ์ในวารสารอื่นมาแล้ว

5. บรรณาธิการวารสารต้องไม่ปฏิเสธการตีพิมพ์บทความ เพราะความสงสัยหรือไม่แน่ใจ โดยให้ผู้เขียนหาหลักฐานมาพิสูจน์ข้อสงสัยนั้นๆ ก่อน

6. บรรณาธิการต้องไม่มีผลประโยชน์ทับซ้อนกับผู้เขียน ผู้ประเมินบทความ และผู้บริหาร

7. บรรณาธิการต้องตรวจสอบบทความในด้านการคัดลอกผลงานผู้อื่น (Plagiarism) อย่างจริงจัง เพื่อให้แน่ใจว่าบทความที่ลงตีพิมพ์ในวารสารไม่มีการคัดลอกผลงานของผู้อื่น หากตรวจพบการคัดลอกผลงานของผู้อื่น บรรณาธิการวารสารต้องหยุดกระบวนการประเมินและติดต่อผู้เขียนเพื่อขอคำชี้แจง เพื่อประกอบการพิจารณา “ตอบรับ” หรือ “ปฏิเสธ” การตีพิมพ์บทความนั้นๆ

ข้อแนะนำในการส่งบทความเพื่อตีพิมพ์ ในวารสารมนุษยศาสตร์วิชาการ

1. การจัดเตรียมต้นฉบับ

บทความที่จะเสนอตีพิมพ์ในวารสารมนุษยศาสตร์วิชาการต้องเป็นบทความวิจัย (research article) บทความวิชาการที่ไม่ใช่งานวิจัย (non-research academic article) บทความปริทรรศน์ (review article) หรือบทวิจารณ์หนังสือ (book review) เนื้อหาของบทความต้องเกี่ยวกับมนุษยศาสตร์หรือสาขาวิชาอื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง อาทิ ภาษา ภาษาศาสตร์ การเรียนการสอนภาษา การแปล วรรณคดี คติชนวิทยา ศิลปะการแสดง ปรัชญาและศาสนา สื่อสารมวลชน ดนตรี ศิลปะและการท่องเที่ยว

บทความต้องเขียนเป็นภาษาไทยหรือภาษาอังกฤษ หากผู้เขียนบทความไม่ใช่เจ้าของภาษา บทความต้องได้รับการตรวจทานและแก้ไขภาษาจากผู้อ่านที่เป็นเจ้าของภาษาก่อนส่งมายังกองบรรณาธิการ ความยาวของต้นฉบับไม่ควรเกิน 15 หน้ากระดาษ A4

บทความที่ส่งมาเพื่อพิจารณาตีพิมพ์ต้องระบุข้อมูล ชื่อบทความ บทคัดย่อ คำสำคัญ อย่างน้อย 3 คำ ชื่อผู้เขียน และหน่วยงานต้นสังกัด ทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ การอ้างอิงในบทความต้องทำตามระบบ APA อย่างเคร่งครัด (สามารถดูรายละเอียดได้ที่ American Psychological Association. (2010). Publication manual of the American Psychological Association (6th ed.). Washington, DC: Author. ซึ่งเผยแพร่บนเว็บไซต์ <http://www.apastyle.org/learn/index.aspx> หรือดูรายละเอียดที่ นันทพร ธนะกุลบริภัณฑ์ (2558). การอ้างอิงและการเขียนรายการเอกสารอ้างอิง ตามแบบ APA ฉบับพิมพ์ครั้งที่ 6. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช. ซึ่งเผยแพร่บนเว็บไซต์ <http://library.stou.ac.th/sites/default/files/editor/APA6th.pdf>

2. การอ้างอิงและการเขียนเอกสารอ้างอิง

กรณีที่ผู้เขียนต้องระบุแหล่งที่มาของข้อมูลในเนื้อเรื่อง ให้ใช้วิธีการอ้างอิงในส่วนเนื้อเรื่องแบบนาม-ปี (author-date in-text citation) โดยระบุชื่อผู้แต่ง ปีพิมพ์ของเอกสารและเลขหน้าของเอกสารที่อ้าง เพื่อบอกแหล่งที่มาของข้อความนั้น หากผู้เขียนผลงานที่อ้างอิงเป็นชาวไทย ให้ระบุชื่อและนามสกุล ส่วนผู้เขียนผลงานที่อ้างอิงเป็นชาวต่างประเทศให้ระบุเฉพาะนามสกุล เช่น

วิทยา ศักยภินันท์ (2548, น. 34) กล่าวไว้ว่า... หรือ
ลักษณะดังกล่าวพบได้ในการอนุมานแบบนิรนัย (วิทยา ศักยภินันท์, 2548, น. 34)
Said (1978, p. 15) มีข้อเสนอทางวิชาการในประเด็นนี้ว่า...

ทั้งนี้ให้มีการอ้างอิงส่วนท้ายเล่ม (reference citation) ในรูปแบบของเอกสารอ้างอิง (References)
โดยจัดเรียงรายการเอกสารตามลำดับอักษร และแสดงรายการอ้างอิงภาษาไทยก่อนรายการอ้างอิง
ภาษาอังกฤษ โดยมีตัวอย่างการเขียนรายการเอกสาร อ้างอิงดังนี้

2.1 หนังสือ

- กฤษดาพรรณ หงส์คารมภ์ และจันทิมา เอี่ยมานนท์ (บ.ก.). (2549). *มองสังคมผ่านวาทกรรม*. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- นันทพร ธนะกุลบริภัณฑ์. (2558). *การอ้างอิงและการเขียนรายการเอกสารอ้างอิงตามแบบ APA ฉบับพิมพ์ครั้งที่ 6*. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- ราชบัณฑิตยสถาน. (2550). *หลักเกณฑ์การทับศัพท์ภาษาจีนและภาษาฮินดี*. กรุงเทพฯ: ราชบัณฑิตยสถาน.
- American Psychological Association. (2010). *Publication manual of the American Psychological Association* (6th ed.). Washington, DC: Author.
- Bressler, Charles E. (2011). *Literary criticism: An introduction theory and practice* (5th ed.). Boston: Pearson Education.
- Comrie, B. (Ed.). (1990). *Major languages of East and South-East Asia*. London: Routledge.
- Lakoff, G., & Johnson, M. (1980). *Metaphors we live by*. Chicago & London: The University of Chicago Press.

2.2 หนังสือแปล

- คิโยซากิ, โรเบิร์ตที. (2545). *พ่อรวยสอนลูก 5: โรงเรียนสอนธุรกิจ* (พิบูลย์ ดิษฐ์อุดม, ผู้แปล). กรุงเทพฯ: ซีเอ็ดดูเคชั่น.
- Laplace, P. S. (1951). *A philosophical essay on probabilities* (F. W. Truscott, & F. L. Emory, Trans.). New York, NY: Dover.

2.3 บทหรือบทความในหนังสือ

จันทิมา เอี่ยมมานนท์. (2549). ปฏิสัมพันธ์ระหว่างภาษา วาทกรรม และอัตลักษณ์ของผู้ติดเชื้อ/ผู้ป่วยเอดส์: การศึกษาเชิงปฏิสัมพันธ์วิเคราะห์. ใน กฤษดาวรรณ หงส์ลดารมภ์ และจันทิมา เอี่ยมมานนท์ (บ.ก.), *มองสังคมผ่านวาทกรรม* (น. 49-76). กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

Fairclough, N. (1997). Technologisation of discourse. In C. R. Caldas-Coulthard & M. Coulthard (Eds.), *Texts and practices: Readings in critical discourse analysis* (pp. 71-83). London: Routledge.

2.4 บทความในวารสาร

วุฒินันท์ แก้วจันทร์เกตุ. (2546). กิเลส: การศึกษาอุปลักษณะเชิงมนทัศน์ในภาษาไทย. *วารสารมนุษยศาสตร์*, 19(2), 24-41.

Robertson, S. (2005). What law got to do with it?. *Journal of the History of Sexuality*, 14(1), 161-185.

2.5 บทความในหนังสือพิมพ์

โสภิต ทองปาน. (2544, 15 มกราคม). การพัฒนาชนบทในอดีต. *มติชน*, น. 6.

Schwartz, J. (1993, September 30). Obesity affects economic, social status. *The Washington Post*, pp. A1, A4.

2.6 วิทยานิพนธ์

จารุวรรณ พุ่มพฤษ. (2536). *การวิเคราะห์กลอนกลบทไทยด้วยระเบียบวิธีวิจัยทางภาษาศาสตร์* (วิทยานิพนธ์ดุษฎีบัณฑิต สาขาภาษาศาสตร์). จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, กรุงเทพฯ.

Nelsol, M. A. (2000). *Corpus-based study of business English and business English teaching materials* (Unpublished doctoral dissertation). University of Manchester, Manchester.

2.7 ข้อมูลจากอินเทอร์เน็ต

สถาบันไทใหญ่ศึกษา. (2559, 21 ธันวาคม). ประวัติความเป็นมาของชนชาติไตโดย
สังเขป. สืบค้นเมื่อ 29 เมษายน 2559 จาก [http://www.taiyai.org/2011/
index.php?page=4c2378500328311c7354592d47c-
c700d&r=3&id=284](http://www.taiyai.org/2011/index.php?page=4c2378500328311c7354592d47c-c700d&r=3&id=284).

Ahom. (2016). Retrieved April 29, 2016, from [http://omniglot.com/writing/
ahom.htm](http://omniglot.com/writing/ahom.htm).

2.8 บทสัมภาษณ์

แดง จันทรสีบ. (2560, 7 มีนาคม). แม่เพลงบ้านวัดบางน้อย ตำบลเจ๊ะเห
อำเภอตากใบ จังหวัดนราธิวาส. [บทสัมภาษณ์].

Ross, R. (1980, 5 May) Associate Director, Cornell University Libraries.
[Interview].

3. ตัวอักษรและรูปแบบการพิมพ์

3.1 ระยะขอบ

การตั้งระยะขอบกระดาษ ให้ตั้งดังนี้

ด้านบน	1	นิ้ว	ด้านล่าง	1	นิ้ว
ด้านซ้าย	1.5	นิ้ว	ด้านขวา	1	นิ้ว

3.2 รูปแบบและขนาดตัวอักษร

ส่วนของ บทความ	การจัดขีดขอบ	ลักษณะ ตัวอักษร	แบบอักษร	ขนาดอักษร (พอยต์)
ชื่อบทความ	กลางหน้า กระดาษ	ตัวหนา	Browallia New	18
หัวข้อ	ชิดซ้าย	ตัวหนา	Browallia New	16
เนื้อความ	จัดพอดีหน้า	ปกติ	Browallia New	14
การเน้นความ	-	ตัวเอียง	Browallia New	14

3.3 การนำเสนอข้อมูลด้วยตาราง (table)

ข้อความในตารางใช้รูปแบบอักษร Browallia New ขนาด 14 พอยต์ หรือสามารถปรับขนาดตัวอักษรให้เหมาะสมกับข้อมูล ใส่เลขลำดับตารางและชื่อตารางไว้ด้านบนตาราง และจัดระยะชิดซ้าย โดยจัดรูปแบบอักษรดังนี้ เลขลำดับตารางใช้อักษรตัวปกติ และชื่อตารางใช้อักษรตัวเอียง (italic) เช่น

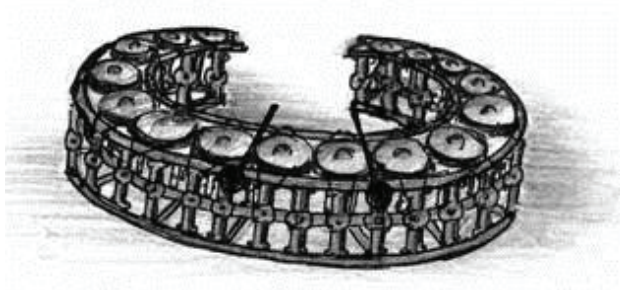
ตารางที่ 2

การเปลี่ยนแปลงด้านคำศัพท์การประกอบอาหารไทยถิ่นเหนือในกลุ่มศัพท์ที่ยังคง ใช้ทั้ง 3 ช่วงอายุ

คำศัพท์การประกอบอาหารไทย ถิ่นเหนือ	คำศัพท์อื่นที่พบจากการสัมภาษณ์		
	ช่วงอายุที่ 1	ช่วงอายุที่ 2	ช่วงอายุที่ 3
อ่อง	ข้าว	ข้าว	ข้าว
	-	ผัด	ผัด

3.4 การนำเสนอข้อมูลด้วยรูปภาพ (figure) ได้แก่ กราฟ (graph) แผนผัง/ ผังภูมิ (chart) แผนที่ (map) ภาพวาด (drawing) ภาพถ่าย/ รูปภาพ (photograph/ picture)

ระบุหมายเลขรูปภาพและชื่อรูปภาพไว้ใต้รูปภาพ โดยใช้รูปแบบอักษร Browallia New ขนาด 14 และจัดระยะแบบกลางหน้ารูปภาพหรือกลางรูปภาพ โดยจัดรูปแบบอักษรดังนี้ เลขลำดับภาพใช้อักษรตัวเอียง (italic) และชื่อภาพใช้อักษรตัวปกติ เช่น

ภาพที่ 2. ผ้อง (ดัดแปลงจากสำนักส่งเสริมศิลปวัฒนธรรม มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, 2559)

4. การแบ่งหัวข้อในบทความ

ต้นฉบับบทความควรแบ่งหัวข้อหลักเป็นส่วน และกำกับหัวข้อหลักและหัวข้อย่อยด้วยระบบตัวเลข โดยจัดรูปแบบให้เป็นไปตามรูปแบบดังนี้

1. หัวข้อลำดับที่ 1

หัวข้อลำดับที่ 1 พิมพ์ด้วยอักษรตัวหนา (bold) ขนาด 16 พอยต์ จัดชิดซ้าย เว้นบรรทัดด้านบนสองบรรทัดและเว้นบรรทัดด้านล่างหนึ่งบรรทัด

1.1 หัวข้อลำดับที่ 1.1

หัวข้อลำดับที่ 1.1 พิมพ์ด้วยอักษรตัวหนา (bold) ขนาด 14 พอยต์ จัดชิดซ้าย เว้นบรรทัดด้านบนหนึ่งบรรทัดและเว้นบรรทัดด้านล่างหนึ่งบรรทัด

1.1.1 หัวข้อลำดับที่ 1.1.1

หัวข้อลำดับที่ 1.1.1 พิมพ์ด้วยอักษรตัวปกติ ขนาด 14 พอยต์ จัดชิดซ้าย เว้นบรรทัดด้านบนหนึ่งบรรทัดและบรรทัดด้านล่างตามด้วยเนื้อความทันที

5. การส่งต้นฉบับ

ผู้สนใจสามารถส่งบทความออนไลน์ ผ่านระบบฐานข้อมูลวารสารอิเล็กทรอนิกส์กลางของประเทศไทย (Thai Journals Online) ได้ที่ <https://so04.tci-thaijo.org/index.php/abc>

